תלמוד בבלי · ראשונים · רשב״א · סדר מועד

רשב״א על עירובין

רבנו שלמה אבן אדרת [הרשב"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רשב"א על עירובין

רבנו שלמה אבן אדרת [הרשב"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשבא-על-עירובין/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 9
דף ג. 12
דף ג: 16
דף ד. 17
דף ד: 18
דף ה. 20
דף ה: 21
דף ו. 23
דף ו: 27
דף ז. 30
דף ז: 32
דף ח. 32
דף ח: 35
דף ט. 37
דף ט: 41
דף י. 42
דף י: 46
דף יא. 50
דף יא: 53
דף יב. 55
דף יב: 59
דף יג. 60
דף יג: 62
דף יד. 63
דף יד: 67
דף טו. 67
דף טו: 68
דף טז. 70
דף טז: 71
דף יז. 75
דף יז: 76
דף יח. 79
דף יח: 80
דף יט: 80
דף כ. 84
דף כ: 85
דף כא. 86
דף כב. 87
דף כב: 90
דף כג. 93
דף כג: 94
דף כד. 95
דף כד: 98
דף כה. 100
דף כה: 103
דף כו: 107
דף כז. 108
דף כז: 108
דף כח. 109
דף כח: 111
דף כט. 112
דף ל. 116
דף ל: 118
דף לא. 121
דף לא: 121
דף לב. 123
דף לב: 125
דף לג. 127
דף לג: 130
דף לד. 134
דף לד: 136

דף לה. 139
דף לה: 140
דף לו. 141
דף לו: 143
דף לז. 143
דף לז: 144
דף לח. 145
דף לח: 147
דף לט. 151
דף לט: 152
דף מ. 153
דף מ: 157
דף מא. 158
דף מא: 158
דף מב. 159
דף מב: 160
דף מג. 161
דף מג: 163
דף מד. 166
דף מד: 167
דף מה. 169
דף מה: 170
דף מו. 175
דף מו: 175
דף מז. 176
דף מז: 177
דף מח. 180
דף מח: 183
דף מט. 185
דף מט: 186
דף נ. 189
דף נ: 189
דף נא. 189
דף נא: 190
דף נב. 192
דף נב: 195
דף נג. 195
דף נה. 196
דף נה: 200
דף נו: 200
דף נז. 201
דף נז: 202
דף נח. 205
דף נח: 207
דף נט. 209
דף נט: 210
דף ס. 214
דף ס: 214
דף סא. 214
דף סא: 217
דף סב. 219
דף סב: 221
דף סג. 221
דף סג: 222
דף סד. 223
דף סד: 224
דף סה. 225
דף סה: 226
דף סו. 229
דף סו: 229
דף סז. 230
דף סז: 234
דף סח. 236
דף סח: 238

דף סט. 240
דף סט: 240
דף ע. 241
דף ע: 243
דף עא. 244
דף עא: 246
דף עב. 249
דף עב: 251
דף עג. 253
דף עג: 256
דף עד. 258
דף עד: 259
דף עה. 262
דף עה: 262
דף עו. 264
דף עו: 265
דף עז. 268
דף עז: 269
דף עח. 272
דף עח: 274
דף עט. 277
דף עט: 278
דף פ. 279
דף פ: 280
דף פא. 281
דף פא: 286
דף פב. 288
דף פב: 289
דף פג: 290
דף פד. 291
דף פד: 292
דף פה. 293
דף פה: 295
דף פו. 298
דף פו: 301
דף פז. 303
דף פז: 304
דף פח. 306
דף פח: 308
דף פט. 312
דף פט: 312
דף צ. 314
דף צ: 317
דף צא. 319
דף צא: 320
דף צב. 321
דף צב: 323
דף צג. 325
דף צג: 326
דף צד. 328
דף צד: 331
דף צה. 334
דף צה: 334
דף צו. 336
דף צו: 339
דף צז. 341
דף צז: 344
דף צח. 346
דף צט. 351
דף צט: 351
דף ק. 353
דף ק: 354
דף קא. 354
דף קא: 358

דף קב. 360
דף קב: 360

דף ב.

מתני': **מבוי שהיא גבוה מעשרים אמה ימעט**. פירוש: ימעט יתקן, בין שישפיל הקורה בין שיגביה הקרקע, וכמו שאמרו בגמרא (להלן ד, ב) כמה ממעט רב יוסף אמר טפח אביי אמר ארבעה דהיינו מלמטה. ובהדיא גרסינן בירושלמי (ה"א) כיצד הוא ממעט עושה מסטכא על הפתח ומתיר את המבוי, כמה יהא בה רב אחא בשם ר' אושעיא אמר ד' טפחים כדי מקום, ר' יוסי אומר טפח כדי קורה. ורש"י ז"ל פירש ימעט ישפיל את הקורה, לאו דוקא דלמעלה נקט. ודוקא בשהכשרו בקורה, בין למאן דאמר (להלן ה, א) קורה משום היכר בין למאן דאמר קורה משום פתח, דלמעלה מעשרים ליכא היכר, וכן לא מצינו פתח יותר מכשיעור הזה, אבל בלחי לא איכפת לן בין שארוך יותר מעשרים בין שאינו, דלא שייך ביה חד מהני טעמי ואפילו למאן דאמר לחי משום מחיצה.

ורבי יהודה אומר אינו צריך. כדפריש בברייתא (להלן יב, ב) אפילו עד ארבעים וחמשים. איכא למידק אמאי לא תנא הכא נמי ושאינו גבוה עשרה כדתני לה גבי סוכה (ב, א) וכדאמרינן לקמן בגמרא (ה, א) היה פחות מעשרה טפחים חוקק בו להשלימו לעשרה. ומסתבר לי משום דבשיעור דלמטה ליכא פלוגתא ותנא בסוכה והוא הדין למבוי, דאפילו (ד)בשיעור דלמעלה אקשינן בגמרא (להלן ג, א) למה לי לאפלוגי בתרתי ואמרינן דצריכי, הא לאו הכי לא הוי תני הכא כיון דתנא בסוכה.

והרחב מעשר אמות ימעט. כלומר: בין שהכשירו בלחי בין שהכשירו בקורה, משום דיתר מעשר נידון כפרצה (להלן טו, ב במשנה), ואין לחי וקורה מתירין את הפרצה לדעת רבנן. אבל לר' יהודה אינו צריך למעט עד שלש עשרה אמה ושליש או עד עשרים כדאיתא בגמרא (להלן י, א) למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. והא דלא פליג ר' יהודה במתני' ברחב, משום דסמיך אמאי דפליג בברייתא וכדאמר בגמרא (להלן ב, ב).

ואם יש לו צורת פתח אפילו רחב מעשר אינו צריך למעט. קשיא מאי שנא רחב מעשר דנקט, הא הוי מצי למימר והרחב מעשר או גבוה מעשרים אם יש לו צורת פתח אינו צריך למעט, והוה משמע דאכולהו קאי בין לגבוה בין לרחב, וצורת פתח ודאי אפילו אגבוהה נמי מהניא כדאיתא בברייתא לקמן (יא, א) גבי הרחב מעשר, וצ"ע.

גמרא: **מאי שנא גבי סוכה תני פסולה ומאי שנא גבי מבוי תני תקנתא**. פירוש: וליתני או כאן וכאן פסולה או כאן וכאן תקנתא, דאפילו גבי מבוי נמי שייך למתני ביה פסול, דפסול היינו אסור, כלומר: אסור להשתמש בו, וכדאמרינן בפרק קמא דחולין (יח, א) גמרא השוחט במגל יד אוסרים ומתירין פוסלין ומכשירין חדא מלתא היא. ואמרינן בגמרא (להלן ג, א) מקצת סכך למטה מעשרים ומקצת סכך למעלה מעשרים בסוכה

כשרה ובמבוי פסול. וגרסינן בירושלמי (ה"א) רחב מעשר בסוכה כשרה ובמבוי פסול, ותנן נמי במתניתין (להלן יא, ב) דהכשר מבוי ב"ש אומרים בלחי וקורה, והפך הכשר היינו פסול. כך נראה לי.

סוכה דאורייתא תני פסולה מבוי דרבנן תני תקנתא. פירש רש"י ז"ל: סוכה דאורייתא וכבר נודעו דיניה שייך למתני ביה פסולה, מבוי דרבנן תני תקנתא דעכשיו באו להודיע דיניו אי אפשר למתני ביה פסולה עד דלישמעינן דיניו. ואינו מחוור, דא"כ תינח במבוי דלא אפשר למתני פסולה, מכל מקום לתני כאן וכאן תקנתא, דהא על כרחך אפילו בסוכה איבעיא להו אמאי לא תני ביה תקנתא, וכדמוכח במאי דאמרינן בלישנא בתרא ואי בעית אימא דאורייתא [נמי] תני תקנתא. ולפיכך פירשו בתוספות (ד"ה סוכה) סוכה דאורייתא תני פסולה דאי הוה אמר ימעט הוה חאיש שמא יטעה אדם לומר לכתחילה ימעט ובדיעבד כשרה ואתי לידי איסור דאורייתא, אבל [מבוי] דרבנן לא חאיש, וכל היכא דאפשר למיתני תקנתא לא תני פסולה. ובנר חנוכה דרבנן דאמרינן ביה פסולה, כדאמרינן בפרק במה מדליקין (שבת כב, א) נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי. איכא למימר דהתם אי אפשר בלאו הכי, דאי הוה תני ימעט הוה משמע שאם היא מודלקת ומונחת למעלה מכ' אמה ישפילנה, ואילו בין למאן דאמר הדלקה עושה מצוה אי אפשר, ואפילו למאן דאמר הנחה עושה מצוה חיישינן דילמא הרואה אומר לצורכיה הוא דאדלקיה, וכדאמרינן התם (כב, ב) גבי הדליקה מבפנים והניחה מבחוץ.

קדושת אולם לחוד וקדושת היכל לחוד. ונפקא מינה לשלחן ומנורה ומזבח הזהב אם הניחם באולם. ועוד נפקא מינה לכדאמרינן במנחות פרק הקומץ רבה (מנחות כז, ב) הנכנס להיכל שלא לצורך עבודה סופג את הארבעים. ועוד לדברים אחרים כדאיתא בזבחים (יד, א).

דכתיב אל פתח אולם הבית. מקרא זה איננו. אלא שרבנו שמואל ז"ל דוחק לומר דדייק מדכתיב ביחזקאל (ח, טז) והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש, דאלמא היינו אולם היינו היכל, דאי לא (אי) פתח היכל אינו בין האולם ולמזבח אלא בין ההיכל ואולם, ואי בין האולם ולמזבח אינן פתח היכל ה'. והשתא הוי האי קרא כמו ונתן הכסף וקם לו. ואינו מחוור בעיני דכיון דאסיקנא דאפילו לר' יהודה קדושת היכל לחוד וקדושת אולם לחוד, מאי טעמא קרי ליה לאולם הכא היכל. ועוד דאי מההיא דוקא קא יליף ליה, מאי קאמרינן ורבנן אי כתיב פתח אולם הכי נמי. ובתוס' (ד"ה

דכתיב) דוחקין דדייק לה מדכתיב בהרבה מקומות אולם הבית וכתיב נמי פתח הבית, ולפיכך משמע ליה היינו פתח הבית ולאולם קרי פתח הבית.

דאי לא תימא הכי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל שלמים ששחטן קודם פתיחת ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אוהל מועד. איכא למידק האי קרא לשלמים למאי אצטריך, תיפוק ליה דאין דבר קודם לתמיד של שחר (פסחים נח, ב), ואילו בתמיד צריך פתיחת דלת, כמו ששנינו בתמיד (פ"ג, מ"ז) לא היה שוחט התמיד עד שהיה שומע קול שער גדול שנפתח. ויש לומר דנפקא מינה כגון שנסגרו דלתות אחר שנשחט התמיד. אי נמי יש לומר דאי משום קדימת התמיד לא תפסלי ולא נאמר אלא למצוה מן המובחר, ואתא קרא דושחטו פתח אוהל מועד להטעינן פתיחת דלתות ואם שחטו קודם שנפתחו דלתות פסולין. והא דתניא בתוספתא דפסח שני (פ"ד, ה"ב) כל הקדשים שהקריבן קודם לתמיד של שחר או לאחר תמיד של בין הערבים פסולין שאין לך דבר קודם לתמיד של שחר אלא קטורת ופסח בלבד, יש לומר דפסולין מדרבנן קאמר דפסלום כדי שלא יבא להקריבם לכתחילה. והא נמי דמשמע בפסח שני בפרק אלו דברים (פסחים עג, ב) גבי שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידן דקדשים ששחטן קודם שחיטת התמיד פסולין, התם נמי מדרבנן קאמר.

בשלמא מקדש דאקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוככם. והא דאצטריך לאתויי האי קרא אף ע"ג דכבר דייקינן הכי מדרבנן, אכתי לא ידעינן דמקדש אקרי משכן. והא דלא אייתי ליה האי קרא מעיקרא, משום דניחא ליה לאתויי להא דרב יהודה דמינה שמעינן דעל כרחין ההיא קרא גופיה דושחטו פתח אוהל מועד במקדש נמי כתיב.

דף ב:

בין לרבנן בין לר' יהודה לילפי מפתח החצר. פירש רש"י ז"ל: דארוחב מקשה למה לא הכשירו בו רחב עשרים כשער החצר, אבל אגובה ולמפסל יותר (מ"מ) [מה'] לא מצי פריך דהא אשכחן פתח ההיכל דגבוה עשרים וקרי ליה פתח, וכן נמי פתח האולם למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, ולעיל מוכח דלא באו להחמיר במבוי לעשותו כקטן שבפתחים אלא להקל עליו ולעשותו כגדול שבפתחים. וכן פירש הראב"ד ז"ל, וכן נראה מפירוש ר"ח ז"ל. וא"ת א"כ קשיא הלשון שאמרו מה להלן חמש ברחב כ', ולא הוה ליה למימר אלא מה להלן כ' אף כאן רחב כ', כיון דאגבהו לא קא פריך מידי. כבר תירץ ר' יצחק ב"ר אברהם ז"ל (בתוס' ד"ה ואיבעית) [דלרבותא] קאמר, דבשער החצר דאינו

גבוה אלא חמש אשכחן דהוי רחב עשרים כל שכן בפתח גבוה עשרים דיש להכשיר רחב עשרים.

ואי בעית אימא כי כתיב קלעים חמש עשרה אמה בגובהה הוא דכתיב. כך גריס רש"י ז"ל, ופירש דכי כתיב קלעים חמש עשרה אמה בגובהן של קלעים כתיב, דכל קלעי החצר גובהן ט"ו אמה, אבל לרחב השער לא למדנו שיעור. ופריך בגובה חמש עשרה אמה והא כתיב וקומה ה' אמה, ומשני ההוא משפת מזבח ולמעלה הוא דכתיב, דמזבח י' אמות גובהו והיו הקלעים עודפין עליו ה' אמה, שאינו בדין שיהא כהן עומד על המזבח ועבודה בידו והעם רואין אותו מבחוץ, ואתיא כר' יוסי דאמר הכי בפ' קדשי קדשים (זבחים נט, ב). ואף ע"ג דר' יהודה פליג עליה התם, י"ל דר' יהודה מתרץ לקושיין דהכא כלישנא קמא דשער החצר הפנימי אקרי פתח סתמא לא אקרי. כך היא שטתו של רש"י ז"ל. אבל ר"ת (בספר הישר סי' שיט ובתוס' זבחים ס, א ד"ה ואומר) הקשה עליו דאכתי לא קיימינן ארחב י', וכיון שכן אי ארחב פריך הוה ליה למימר הא דתנן הרחב מי' ימעט ואמאי לילף משער החצר. ועוד למה הוצרך לר' יהודה להקשות משער החצר, ליקשי ליה מאולם גופיה דמיניה הוה גמיר ר' יהודה, ומאחר דמסיק דר' יהודה פליג נמי ברחבה תו ליכא לאקשויי מידי.

על כן פירש ר"ת ז"ל דמגובה קא פריך דלא לתכשר ביותר מה' כשער החצר, דאי משום דפתח היכל גבוה עשרים ליכא למילף מיניה, משום דפתח אוהל מועד חידוש הוא ושלא כדין נקרא פתח לפי שהיה פרוץ במלואו שלא היו בו גיפופי כלל והלכך פתח ההיכל שהיה במקומו דילמא שלא כדין אקרי פתח, אלא משער החצר איכא למילף. וכתב גם כן ר"ת ז"ל דלא גרסינן הכא איבעית אימא כי כתיב קלעים ט"ו אמה בגובהה הוא דכתיב, דלא קאי אחמש עשרה אמה דקרא, דהא ההוא קרא ודאי משמע בהדיא דברחבה קאי דהא חשיב מעיקרא רחב לפאת קדמה ט"ו אמה ואח"כ ט"ו אמה קלעים לכתף ולכתף השנית חמש עשרה אמה קלעים ואח"כ ולשער החצר מסך כ' אמה. אלא הכי גרסינן: ואי בעית אימא קלעים ט"ו אמה בגובהה וכי כתיב וקומה ברוחב ה' אמות ההוא משפת קלעים ולמעלה, והאי קרא דבקומה ה' אמות דמייתי הכא היינו האי דכתיב גבי מסך בסוף ויקהל (לח, יח) קאי דמשפת קלעים ולמעלה קאמר, דאשתכח דמסך גובהו עשרים היא מדת גובהו של פתח. והאי שינויא בתרא אתיא כולה כרבנן ואליבא דרבנן הוא דמתרצינן, ור' יהודה מתרץ לה בשינויא קמא. זו היא שיטתו של רת"ם ז"ל. והקשו בתוספות (זבחים שם) דא"כ מאי קא משני פתח שער החצר [אקרי] פתח סתמא לא אקרי, דאי אפילו גבוה ה' אקרי שער כל שכן דאקרי פתח דפתח קטן משער, דכיון

דאפילו שער הגדול לא הוי יותר מה' כל שכן פתח הקטן שלא יהא יותר מה'. ועוד קשיא לי כיון דאי אפשר להמקשה להקשות משער החצר אלא אם כן נאמר דמפתח ההיכל לא ילפינן דחידוש הוא וכמו שכתבנו, וכיון שכן לשינויא קמא דמשנינן שער החצר אקרי פתח סתמא לא אקרי ליכא למילף לא משער החצר ולא מפתח ההיכל, והוה ליה לאקשויי מכל מקום בין לר' יהודה בין לרבנן גובה עשרים או ארבעים מנא להו, וכן לשינויא בתרא לר' יהודה גובה ארבעים מנא להו.

ודברי רש"י ז"ל נראין לי עיקר, ואע"ג דאכתי אגובה קיימינן, מכל מקום כיון דאדרב אתינן למידק ורב קאמר דרבנן לא למדוה אלא מפתחו של היכל ור' יהודה לא למדה אלא מפתחו של אולם וקא מייתי הא דתנן פתחו של היכל גובהו עשרים ורחבו עשר הוה ליה כאילו בין בגובהו בין ברוחבו לא למדוה אלא מפתחו של היכל, וכיון שכן תו לא צריך למימר תנן הרחב מעשר, דאנן אדרב אתינן למידק והוא כבר אמר דרחבו נמי מפתחו של היכל גמרינן. וקס"ד דהאי מקשה (נמי) דר' יהודה לא יליף מפתחו של (היכל) [אולם] אלא גובהו אבל רוחבו לא, מדפליג במתני' בגובה ולא פליג בה ברוחב, ומשום כך הוא מקשה לתרווייהו, וכאילו אמר רב רבנן למדו גובה ורוחב מפתחו של היכל ור' יהודה מודה ברוחב וחולק בגובה. ובדין הוא שיקשה לר' יהודה מפתח האולם כי היכי דיליף מיניה לרוחב, אלא כיון דאשכח קושיא דשוה לתרווייהו משער החצר ניחא ליה טפי לאקשויי מיניה, ולא שיקשה מחצר לרבנן ויחזור ויקשה לר' יהודה מאולם. ואחר שתרצנו שאין להקשות להם משער החצר חזר להקשות לר' יהודה מאולם, והוא מה שהקשה ור' יהודה מפתחו של אולם גמר והתנן והרחב מעשר אמות ימעט. ובלשון הזה היה לו להקשות ור' יהודה כיון דמפתחו של אולם גמר לילף נמי מיניה לרחב, אלא דאלומי אלמה לקושייה וחדא דאית בה תרתי קא מקשה, כלומר: ור' יהודה היאך אפשר דגמר לגובהו מפתחו של אולם דהא איהו מודה להו לרבנן דהרחב מעשר ימעט דהא לא פליג, וכיון שכן אפילו גובהו נמי אי אפשר דגמיר מיניה דאי גמיר ליה מיניה אפילו הרחב מעשר יכשיר כפתחו של אולם.

ופריק אביי: **פליג בברייתא**. דקסבר אביי דר' יהודה מכשיר אפילו בעשרים רחב, ולית ליה הא דאמרינן עלה לקמן (י, א) סבר רב אחא קמיה דרב יוסף למימר עד שלש עשרה אמה ושליש ק"ו מפסי ביראות, ולקמן נמי לא אסיקנא בה מידי דהא פרכינן עליה. וא"ת כיון דאמרינן דר' יהודה פליג נמי ברחבה, כי אקשינן בין לרבנן בין לר' יהודה לילף משער החצר, אמאי לא שני ליה מידי ר' יהודה הכי נמי דעד עשרים קא מכשר דאפילו ברחבה נמי פליג דתניא וכו'. י"ל משום דאורחא דתלמודא בהכי דכל שהוא יכול לתרץ

אפילו לדעת המקשה מתרץ. ועוד דמשום דאיכא דסבר דר' יהודה לא מכשר אלא עד שלש עשרה אמה ושליש לבד לא בעי לתרוצי ליה הכי השתא, אבל לבתר דאקשינן עליה דכיון דגמר מאולם נגמר נמי מיניה לרחבו תירץ אביי דאפילו ברחבו פליג ומכשיר (במ') [בכ'] כרחבו של אולם, כנ"ל.

ולא היא ר' יהודה מפתח מלכים גמר. אבל רבנן לעולם מפתחו של היכל גמרי.

אלא מעתה לא תהני ליה צורת הפתח. הא דלא אקשינן ליבעי נמי צורת פתח כהיכל כדאקשינן ליבעי דלתות כהיכל, מסתברא לי משום דאורחא דתלמודא דכל היכי דאיכא לאקשויי על מאי דאמר אידך בהדיא מקשינן, והלכך גבי דלתות דמפרש בה בהדיא במתני' (להלן יא, ב) דמתכשר בלא דלתות וכדתנן הכשר מבוי ב"ש אומר לחי (או) [ו]קורה, קא מקשי ואזיל ואמאי ליבעי דלתות, ואהא דקתני בהדיא במתני' ואם יש לו צורת פתח אינו צריך למעט קא מקשינן אמאי, והא היכל צורת פתח הוה ליה ואפ"ה עשר אמות הוי רויח, ולבתר דאמרינן נמי מידי הוא טעמא אלא לרב הא וכו' ואמר ליה רב אתנייה צריך למעט, לא מצי לאקשויי וליבעי צורת פתח כהיכל, דכיון דאית ליה לרב דצורת פתח לא מהני לרחבה אלמא לדידיה צורת פתח לא מעלה ולא מוריד אלא כדלתות דהוו ביה ולא מעלות ולא מורידות.

דף ג.

קורה לרבנן משום היכר. קשיא לי אי משום היכר אפילו למעלה מעשרים אמה נמי דהא בעי קורה על גבי מבוי (להלן ח, ב), ואנן אמרינן בפ"ק דסוכה (ב, ב) דלרבה דאמר טעמא דסוכה למעלה מעשרים פסולה משום היכר דלמעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שהוא דר בסוכה אם היו דפנות מגיעות לסכך כשרה משום דשלטא ביה עינא. וי"ל דשאני סוכה דכיון דרוויחא במגיעות לסכך שלטא ביה עינא, אבל קורה דקצרה טפח אע"ג דכותלי מבוי מגיעין לה לא שלטא ביה עינא.

אלמא גבי סוכה בהיכירא פליגי למה לי לאפלוגי בתרתי. תמיהא לי דקמשמע דלרב נחמן נמי ר' יהודה מפתחי מלכים גמר, דהא מדקאמר קורה לרבנן משום היכר משמע דלר' יהודה כדקאמרינן מעיקרא, וכיון שכן אי תנא גבי מבוי הוה אמינא במבוי הוא דפליג ר' יהודה אבל בסוכה מודה להו לרבנן. וי"ל דמכל מקום ליפלגו בסוכה והוא הדין במבוי. ואי נמי יש לומר דאפילו פליגי במבוי הוה שמעינן מינה לסוכה, דאם איתא דלמעלה מעשרים לר' יהודה ליכא היכירא אע"ג דפתחי מלכים גבהי טפי לא הוה מכשיר הכי בקורת מבוי, דלכ"ע בעינן שיהא בלחיין ובקורות היכר שעל ידיהן ניתר

המבוי. ותדע לך דהא אמרינן לקמן (ה, א) בלחי הבולט מדפנו של מבוי ארבע אמות נדון משום מבוי וצריך לחי אחר להתירו, וסתמא קאמרינן ואפילו למ"ד לחי משום מחיצה ואע"ג דלענין מחיצה כל דרויחא טפי מעלי, וטעמא משום דאמרינן דאפילו למ"ד לחי משום מחיצה בעינן שיהא ניכר דלשם לחי הוקבע או שהוא מתיר משום לחי. ואע"ג דלעיל (ב, א) הוה משמע דאפילו לרבנן דקסברי גבי סוכה דלמעלה מעשרים לא שלטה ביה עינא אם איתא דפתח אולם אקרי פתח הוו ילפי מיניה למבוי ולהכשיר ביתר מעשרים אע"ג דליכא היכר. איכא למימר דמעיקרא הוה סבר דקורת מבוי כסוכה וכל שכותלים מגיעין לקורה שלטא ביה עינא ואיכא היכירא.

ואי נמי יש לומר דהא דקאמר רב נחמן קורה לרבנן משום היכר הוא הדין לר' יהודה דלכ"ע משום היכר היא, וכיון שכן למה לי לאפלוגי בתרתי. והא דקאמר קורה לרבנן לאו דוקא אלא בין לרבנן בין לר' יהודה, אלא משום דקאי אדרבנן קאמר לרבנן. ובמקצת ספרים ראיתי שכתוב בהן בדרב נחמן קורה לרבנן נמי משום היכר, לומר דלר' יהודה דלא יליף מפתחו של אולם אלא מפתחי מלכים פשיטא דמשום היכר הוא, וקסבר דאית ביה משום היכר אפילו בלמעלה מעשרים שכן דרך מלכים לעשות פתחיהן גבוהין לנוי ולמעלה והעין שולטת בהן, כך נראה לי.

כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא פיסקי דארזא. כתב הראב"ד ז"ל דעל אמלתרא דברייתא קאמר, דאמר אם יש לה אמלתרא אפילו גבוה מעשרים אמה אין צריך למעט, דאי אמתני' דמדות (פ"ג, מ"ז) היכי אמרינן פיסקי דארזא והא קתני בהדיא של מילה היו. ולענין פסק הלכה: קיימא לן כרב נחמן דאמר קורה משום היכר ולא משום דגמרי מפתחו של היכל. חדא דהא רב נחמן בתרא הוא, ועוד דלרב איצטריכינן למימר דמתנייתא פליגאן, ולרב נחמן לא קשיין אהדדי. ועוד דאילו לרב לא קיימא לן כמתני' דאמלתרא, ואנן שקלינן וטרינן עלה לקמן (י, ב), דאמרינן אשכחן צורת פתח דמהניא ברחבה ואמלתרא דמהניא בגובהה איפכא מאי, ת"ש דתניא מבוי שהיא גבוה וכו' והרחב מעשר וכו' ואם יש לו צורת פתח אינו צריך למעט ואם יש לו אמלתרא אינו צריך למעט, מאי לאו אסיפא לא אירישא, אלמא אמלתרא הילכתא היא ודלא כרב.

ולענין פירוש דאמלתרא כיון דבדרבנן היא קיימא לן כדברי המיקל דאמר פיסקי דארזא וכל שכן קיני. ודוקא קורה שיש לה אמלתרא, אבל פיסקי דארזא בלחוד אע"ג דחשיבא אם היא למעלה מעשרים אף היא פסולה, דאם יש לה אמלתרא קאמרינן כלומר לקורה. ובריייתא נמי דקתני מבוי שהוא למעלה מעשרים אמה ימעט ואם יש אמלתרא אינו צריך

למעט, לאו מבוי בלא קורה אלא שיש לו קורה, דמבוי גבוה מעשרים היינו מבוי שתיקן קורתו למעלה מעשרים, כך נראה לי.

ומהא דקאמר רב אילעא אמר רב רחבה ארבעה אע"פ שאינה בריאה ואם יש לה אמלתרא אע"פ שגבוהה מעשרים אינו צריך למעט. שמעינן מינה דאפילו בקורה רחבה ארבעה אם היא למעלה מעשרים אמה פסולה. וכן כתב הראב"ד ז"ל. אבל כשרחבה שבעה כשיעור סוכה, נראה שאינו צריך למעט, דהא שלטא ביה עינא כיון דכותלים מגיעים לה דבעינן קורה על גבי מבוי כדאמרינן לקמן (ח, ב), וכענין שאמרו בסוכה (ב, ב) לדעת רבה.

ומיהו קשיא לי כיון [ד]רחבה ארבעה ויש לה חשיבות מקום לימא פי תקרה יורד וסותם, דהא קיימא לן כרבה דאמר (להלן כה, א) באכסדרה בבקעה מטלטלין בכולה ואין אויר קרויו מתירו משום דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, וכדמוכח נמי בפ"ק דשבת (ט, א) גבי אסקופה משמשת ב' רשויות. וי"ל דכל היכא דרחבה ובריאה לקבל אריח בהכי הוא דאמרינן פי תקרה יורד וסותם אפילו גבוה מכ' אמה, והכא שאני דאינה בריאה ולא תקרה היא, וכל שאינה ראויה לקבל מעזיבה לא אמרינן בה פי תקרה יורד וסותם, כך נראה לי.

הכא נמי אי קלשת לה הויא לה חמתה מרובה מצלתה אלא על כרחך נעשית צלתה מרובה מחמתה. הקשו בתוספות (ד"ה אי) מכל מקום היכי מתכשר. ורבא נמי דאמר אחד זה ואחד זה מתכשר, והא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר, דהכי אמרינן בפ"ק דסוכה (ט, ב) גבי העושה סוכתו תחת האילן, דאמרינן עלה בגמרא לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצלתו כשרה, ואקשינן וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוי והא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר. והם ז"ל תירצו דהתם דוקא כשאין צלתו של סכך כשר מרובה מחמתו, דסתמא דמלתא אינו עושה סוכתו תחת האילן בכדי אלא כדי להיות צל על סוכתו ובכי הא שייך למימר מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר שצריך הוא לצרופו של פסול, אבל בצלתו של סכך כשר מרובה מחמתו אינו צריך לצרופו של סכך פסול ולא אמרינן בכי הא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר, והכא בשיש בתוך עשרים כדי שיהא בו צלתו מרובה מחמתו. והא דאמרינן אי קלשת לה הויא חמתה מרובה מצלתה, סופו להיות חמתה מרובה קאמר שיתמעט הסכך ויתיבש בנשיבת הרוח. והא דשני בלישניה ולא אמר הויא לה סוכה הנטלת ברוח כדקאמר הויא לה קורה הנטלת ברוח, משום דסוכה אינה נטלת כולה ברוח אבל קורה אי קלשת לה תנטל כולה ברוח. ולפי פירוש זה אתי שפיר הא דאמרינן

התם (ד, א) היתה גבוהה למעלה מעשרים והוצין יורדין בתוך עשרים אם צלתן מרובה מחמתן כשרה ואם לאו פסולה, דאלמא בצלתן של סכך כשר מרובה לא אמרינן בה מצטרף סכך פסול וכשאין צלתו של כשר מרובה הוא דאמרינן הכי.

ואינו מחוור בעיני, דהא ודאי כי קאמרינן מקצת סכך למעלה מעשרים ומקצת סכך למטה מעשרים בשיעור הצריך לסכך, בצמצום קאמר, דהיינו שיש בין כולו כדי שיהא צלתו מרובה מחמתו. ועוד דאם איתא היאך הקשה כך להדיא אי קלשת לה הויא לה חמתה מרובה כיון דבשעת (נתינתה) [נטילתה] צלתה מרובה, דקורה הוא דשייך בה למימר קורה הניטלת ברוח אף על פי שבשעת קלישתה אינה ניטלת מיד, משום דאנן בעינן בשעת הנחת הקורה קורה הראויה לקבל שלא תנטל ברוח הילכך שייך למימר בה משעת קלישתה הויא לה קורה הניטלת ברוח, אבל לגבי סוכה לא הוי ליה למימר כי קלשת לה הויא לה חמתה מרובה דמשמע משעת קלישתה ממש, אלא אי קלשת לה אתיא לידי חמתה מרובה מצלתה, אי נמי הויא ליה סוכה הבאה לידי חמתה מרובה מצלתה, כלומר ופסולה בתחלתה משום סופה. ועוד מסתבר לי דכל שעכשיו צלתה מרובה מחמתה לא שייך למימר בה פסולה משום חשש דסופה להיות חמתה מרובה, דהשתא מיהא כשרה היא, וכל שאנו אוסרין לסכך בו משום סופו לא אמרינן ביה לשון פסול אלא אין מסככין, וכמו שאמרו שם בפ"ק דסוכה (יב, ב) אמר רב יהודה סיככה בהוצין בזכרים כשרה בנקבות פסולה בית קבול הוא, סיככה באניצי פשתן פסולה, באלו שהן פסולין לסיכוך לגמרי שפסולן מצד עצמן או שכשרותן מצד עצמן ופסולתן וכשרותן משעת עשייתן שנו לשון פסול וכשר, אבל במה שאינו פסול מצד עצמו אלא משום חשש סופו אמרו מסככין ואין מסככין, וכדאמרינן בגמרא (שם) בהוצי מסככין בשווצרי לא מסככינן כיון דסרי ריחייהו שביק להו ונפיק, ובהיזמי מסככינן בהיגי לא מסככינן כיון דנתרי טרפייהו שביק להו ונפיק. והכא נמי אם אין פסולו משעת קלישתו לא הוי להו למימר ביה פסולה דהשתא מיהא כשרה היא.

ועוד קשיא לי דהא אמר רבא חלל סוכה תנן, דאלמא אע"פ שאין מן הסכך בתוך חללו של עשרים כלל כשרה. ומסתברא דבהא דרבא מלתא דפשיטא היא דלא שייך למימר ביה מצטרף סכך פסול, דכיון דהוכשר בו חלל עשרים גמורים נמצא שצריך הוא לסכך דלמעלה מעשרים ונותן הוא למעלה כמו שירצה שהרי לחללה בלבד הוא שנתנה התורה שיעור. וכי קאמר רבא זו וזו כשרה, לאו אמקצת בתוך עשרים ומקצת למעלה מעשרים בלחוד קאי, דהא לדידיה אע"פ שאין ממנו בתוך עשרים כלל כשרה, ובדין היה שיאמר רבא אפילו אין ממנו כלל בתוך עשרים כשרה, אלא כיון דסיים במלתיה ואמר חלל

סוכה תנן חלל מבוי תנן, הרי זה כאילו פירש ואמר כן. והכי פירושה: רבא אמר אחד זו ואחד זו כשרה שאין אנו מקפידין להיות הסכך והקורה בתוך חללו של עשרים אלא אפילו כולן משפת עשרים ולמעלה כשרין דחלל סוכה תנן חלל מבוי תנן.
ובהא נמי דאמרינן מעיקרא אי קלשת לה הויא לה חמתה מרובה מצלתה אלא על כרחך הויא לה צלתה מרובה מחמתה, דסבירא להו דסכך בתוך חלל עשרים בעינן, אפילו הכי לא שייך למימר ביה מצטרף סכך פסול, דלא אמרן אלא בסכך שיש לו פסול מצד עצמו כגון מחובר וכיוצא בו, אבל בדבר הראוי לסכך בו אלא שהוא נתון למעלה מעשרים לא אמרינן, וזה נכון. ולענין פסק הלכה קיימא לן כרבא דאמר: חלל מבוי תנן חלל סוכה תנן וכדסייעי' רב פפא מברייתא.

דף ג:

והא איכא משך מבוי בארבע אמות דלקולא כמאן דאמר בארבעה טפחים. ואף על גב דאביי גופיה הוא דאמר לקמן (ה, א) משך מבוי בארבע אמות, הא דהכא משמיה דרב נחמן קאמר ליה וליה לא סבירא ליה.
מחול הכרם בין הכרם לגדר אם אין שם שתים עשרה אמה לא יביא זרע לשם. והא דאמרינן בפרק כל גגות (להלן צג, א) היכא דליכא מחיצות מרחיק ארבע אמות וזורע ולא אמרינן שיבטל לגבי הכרם. י"ל דהתם בשיש בו שמונה אמות לבית שמאי וארבע לבית הלל מלבד הארבע אמות של עבודת הכרם.
כרבנן דאמרי הוי כרם. וא"ת אפילו לרבנן הא (ליכא) [איכא] שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב דלקולא, דלכשתמצא לומר רואין את האמצעיים כאלו אינן [הרי] הוא לנו כגפן יחידית. יש לומר דהיינו דקא משני בלישנא אחרינא רוב אמות קאמר.
ורבא אמר רב נחמן אחד זה ואחד זה באמה בת ששה טפחים אלא שהללו שוחקות והללו עצבות. מסתברא לי דלרב נחמן כל אמות ממש קאמר, דלאביי שמחלק ביניהן כל כך שזו בת חמשה [וזו בת ששה] זו לחומרא וזו לחומרא, אי אפשר להשוות כל המדות דהויא לה חומרא דאתיא במקצת דיניהן לקולא, ולפיכך הוצרך לומר רוב אמות קאמר. אבל לרבא שכל האמות שוות וכולן בנות ששה ואין ביניהן אלא בין שוחק לעצב, לא חלקו בכל מין ומין בין מקצתו לרובו אלא השוו מדותיהן לגמרי והלכו בהן אחר הרוב. והיינו דלא הקשו על דברי רבא כל אותן קושיות שהקשו על דברי אביי, כנ"ל. אבל הר"ז נראה שהוא סובר דלרבא נמי משנינן כדלעיל.

דף ד.

יש ספרים דגרסי הכי: **בשלמא לרבא כי היכי דלהויין הללו שוחקות והללו עצבות אלא לאביי קשיא ועוד מאי ובלבד**. ולפי גירסא זו משמע דפריך לאביי מדקתני בברייתא כל, ועוד מדקתני ובלבד. ואינו מחוור אצלי, חדא דהא אפילו לרבא כל לאו דוקא, דהא איכא מדות המזבח אמה יסוד ואמה סובב וקרנות וגב המזבח שהן באמה בת חמשה. ומיהו יש לומר בזו דלרבא ניחא, דהכי קאמר כל אמות כלאים וסוכה ומבוי באמה בת ששה, ולאפוקי מסברא דאביי דאמר אפילו בכלאים גופייהו איכא לאפלוגי, ורוב אמות קאמר, וכן בסוכה וכן במבוי רוב אמותיהן, אלא לאביי מאי כל, דאי ליכלול מינין לא קאמר דהא ליכא בת ששה טפחים אלא כלאים, וכלאים גופייהו לא כל אמות אלא רוב אמות, אם כן מאי כל.

אלא דאכתי קשיא לי דלישנא דגמרא לא משמע הכי, דאם איתא הוה ליה למימר בשלמא לרבא היינו דקתני כל ובלבד כי היכי דלהוויין הללו שוחקות, אלא ודאי משמע דכל עצמו אינו מדקדק אלא מלשון ובלבד שלא יהיו מכוונות. והכי פירושו: בשלמא לרבא דסבירא ליה דאמות כלאים ומבוי וסוכה באמה בת ששה ואין ביניהם אלא שאלו שוחקות ואלו עצבות שייך למימר ובלבד שלא יהיו מכוונות, דמכוונות שייך בדבר שהוא מעריך כבר והיינו שיהיו אלו שוחקות כנגד אלו העצבות, אלא לאביי שאין לו אמה בת ששה אלא בכלאים בלבד, מאי ובלבד שלא יהיו מכוונות, ואם בא לומר דאמות כלאים באמה בת ששה ושוחקת, הוה ליה למימר ובלבד שלא יהיו מצומצמות, ומשני אמר לך אביי הכי קאמר אמת כלאים באמה בת ששה ובלבד שלא יהיו מצומצמות, כן נראה לי. ומיהו מלשון פרש"י ז"ל (ד"ה אלא) נראה שאינו מקשה אלא מדקתני כל, אלא שנראה מתוך דבריו דלא גריס כלשון הכתוב בספרים שלנו, אלא כך בשלמא לרבא אלא לאביי קשיא, ומכל קא דייק. אלא שגם זה אינו מחוור בעיני דא"כ מאי קמשני אביי אימא אמת כלאים והא כל קתני. ואולי יחסר אביי [כל] מן הברייתא.

גפן כדי רביעית יין לנזיר. פירש רש"י ז"ל: לחייבו מלקות. כלומר: דאם שתה רביעית יין. ואינו מחוור אצלי, דאם כן אין זה מענין האחרים שמשערין בהן לדברים אחרים. והפירוש הנכון כמו שפירש הוא ז"ל בפרק קמא דסוכה (ו, א) כדי רביעית יין בשאר איסורי נזיר, דאיכא למ"ד במסכת נזיר (לח, ב) דלולבין ועלין וחרצנין מצטרפין לשיעור רביעית יין, כלומר: שיעור שיתנם לכוס יין יצא מחמתם מן הכוס רביעית יין. וא"ת א"כ למה שיערו ביין. י"ל לפי שאינו דומה המשער בכוס מלא יין למשער בכוס מלא מים, לפי שהיין אינו ממהר לצאת כמו המים לפי שהוא עב ונגדש על שפת הכוס יותר מן

המים. וכי האי גוונא תניא במסכת נזיר בתוספתא דנזיר פרק ד' (ה"א) כמה שיעורן בכזית, וכולן מצטרפין בכזית ויין וחומץ כיוצא בהן. כיצד הוא עושה, מביא כוס מלא יין ומביא כזית אגורי ונותן לתוכו ושופע, אם שתה כיוצא בו חייב דברי ר' עקיבא, ר' אלעזר בן עזריה פוטר עד שישתה רביעית יין. ומחלוקתן של ר' עקיבא ור' אלעזר בן עזריה משום דכתיב גבי נזיר (במדבר ו, ג) מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל, הנה שצריך אכילה עם שתיה כדי להקישן זה לזה. ר' עקיבא סבר בכל איסורי נזיר מקשינן שתיה לאכילה וסתם אכילה בכזית והלכך שתיה נמי בכזית, ור' אלעזר בן עזרי' סבר דאדרבה מקשינן אכילה דשאר איסורי נזיר לשתיה מה התם שתיה ברביעית אף אכילה ברביעית, ואותו רביעית משערין אותו בכוס מלא יין וכמו שאמרנו. והכי נמי נחלקו בנזיר בפרק שלשה מינין (נזיר לד, א) דאמרינן התם: תנן אינו חייב עד שיאכל כזית מן הענבים משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין ר' עקיבא אומר אפילו שרה פתו ביין ויש בו כדי לצרפו כזית חייב. ואמרינן עלה (לח, ב) במאי קא מיפלגי, תנא קמא סבר, כלומר: משנה ראשונה, כל איסורי נזיר מקשינן אכילה לשתיה, ור' עקיבא סבר כל איסורי נזיר מקשינן שתיה לאכילה, דמשמע להו דמאן דאמר עד שיאכל מן הענבים כזית הוא הדין לשתיה, ומאן דאמר עד שישתה רביעית יין הוא הדין לאכילה, דאי לא, כי קתני עד שיאכל מן הענבים כזית מאי קאמר משנה ראשונה עד שישתה כדי רביעית יין, דמה ענין שתיה אצל אכילה, אלא דמר נקט אכילה ומדמה שתיה לאכילה ומר נקט שתיה ומדמה אכילה לשתיה. והשתא סוגיא דשמעתין דהכא כר' אלעזר בן עזריה.

דף ד:

הא דתנן: **כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים**. בכלי עץ מתנייא במסכת כלים (פי"ז, מ"א), אבל כלי חרס העשוי (לאכילה) [לאוכלים], שיעורן בכזיתים, ואם למשקין שיעורן ככונס משקה כדתנן בפרק ג' דכלים (מ"א). והא דאמרינן בסוף פרק המצניע (שבת צה, ב) חמש מדות בכלי חרס ניקב כמוציא זית וכו' ועוד כלי הוא לקבל רמונים. התם דוקא בשיחדו לרמונים אבל סתמו שיעורו כמוציא זית.

שיעורן כרמונים. בפרק י"ז דמסכת כלים (מ"ד) שנינו הרימונים שאמרו שלשה אחוזין זה בזה. ואמרו מקצת מרבותינו הצרפתים (תוד"ה שיעורן) דלאו למימרא שצריך נקב גדול כדי שיצאו בו שלשה רמונים אחוזים זה בזה, דהא אמרינן בפרק המצניע (שם) ניקב כמוציא רמון, דמשמע רמון אחד מדלא קאמר ניקב כמוציא רמונים. ועוד דלקמן

(כד, א) וכן בשבת בריש פרק ואלו קשרים (שבת קיב, ב) אמרינן ניקב כמוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רמון מהו, ואם איתא היה לו לומר ניקב כמוציא רמון וסתמו עד שהשלימו לשלשה רמונים. אלא שלשה רמונים דקתני, הכי קאמר: רמון שאמרו לא כאותו רמון גדול שאינו יוצא בעוקץ אחד אלא אחד או שנים, ולא קטן כאותן שיוצאין ארבעה בעוקץ אחד, לפי שהם דוחקין זה את זה ואין גדלין כל כך, אלא ברמון בינוני שאוחזין שלשה זה בזה.

אלא הלכתא וקרא אסמכתא בעלמא. אע"ג דאמרינן הכא דעצם כשעורה הלכה, וכן שנו בברייתא ומתנייא בפרק המילה (שבת קלב, א) אמר ליה ר' עקיבא עצם כשעורה הלכה, הני מילי לענין נזיר אבל לטומאת כהן עצם כשעורה דאורייתא הוא וכדדרשינן ליה (בנזיר נד, א) מבעצם אדם זה עצם כשעורה.

נימא אחת חוצצת אם רוב שערו קשור נימא נימא אבל אחת ממש אינה חוצצת דמיעוטו שאינו מקפיד הוא. וכתב הרמב"ם בפרק שני דמקוואות (הט"ו) וזה לשונו: שערה אחת שנקשרה חוצצת והוא שיהיה מקפיד עליה אבל אם אינו מקפיד עליה עלתה לו טבילה עד שיהא רוב שערו קשור נימא נימא בפני עצמה כך הורו הגאונים. ויראה לי ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רוב השער, אלא אע"פ שכל שער ראשו קשור נימא נימא אם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה אלא א"כ נצטרף לחוצץ אחר (בין שניהם) על גופו ונמצא הכל רוב גוף כמו שבארנו, ואחד הנדה ואחד שאר טמאין שיש בראשן שער ע"כ. ומסתברא כדברי הרב ז"ל שאין השער גוף בפני עצמו שנלך אחר רובו, אבל הראב"ד ז"ל כתב בהשגות דמסתברא כדברי הגאונים ז"ל.

כי אצטריך הלכה לרובו ולמיעוטו ולמקפיד ושאינו מקפיד. פירש רש"י ז"ל: רובו רוב שערו. נראה מדבריו דלא נאמרה הלכה דרובו ומיעוטו ומקפיד ושאינו מקפיד אלא בשער בלבד. ואינו מחוור, דהא אמרינן בפרק הערל (יבמות עח, א) מעוברת שנתגיירה בנה אינו צריך טבילה (כלומר) דעובר ירך אמו הוא, דאי לא תימא הכי טעמא מאי אלימא מדר' יצחק הא אמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו לא, ואם איתא עדיפא מינה הוה ליה למימר לא שנו אלא שערו אבל גופו לא. ועוד דאם איתא אף בבגדים דכתב בהו וכבס בגדיו צריך (בהו) שלא יהא דבר חוצץ בו ואפילו אינו מקפיד, ואלו במס' מקוואות (פ"ט, מ"ה) יהיב בהו שיעורא לחציצה ומייתינן לה בשלהי אלו קשרים (שבת קיד, א) רבב על המרדעת חוצץ רבן שמעון בן גמליאל אומר עד כאיסר האיטלקי. ועוד שנינו שם (מ"ו) של בנאים כלומר: של ת"ח מצד אחד חוצץ ושל בור משני צדדין.

ובזבחים (צח, ב) דם על בגדו חוצץ ואם טבח הוא אינו חוצץ כלומר: שאינו מקפיד, רבב על בגדו חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ, אלא ודאי הלכתא בין לשערו בין לגופו בין לכל הנטבלין.

כל האמות היו בבינוניות. פירוש: חוץ ממדות המזבח.

דמאן דאמר טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה ומאן דאמר ארבעה קסבר אסור להשתמש תחת הקורה. כך גרס רש"י ור"ח ז"ל, ואע"ג דאביי הוא דאמר לקמן (ט, א) מסתברא דר' יוחנן תחת הקורה, כלומר: דמותר להשתמש תחת הקורה. י"ל דהיינו דדחינן הכא לא דכ"ע מותר להשתמש תחת הקורה, ומ"ד לימא בהא קמפלגי לא ידע לה להא דאביי. והראב"ד ז"ל גרס איפכא, מ"ד טפח קסבר אסור להשתמש תחת הקורה ומ"ד ארבעה קסבר מותר להשתמש תחת הקורה, ולפי גירסא זו אתי שפיר, אלא שאין גרסתו ופירושו מתיישב בעיני לפי שיטת שמועתינו.

דף ה.

קורה משום מחיצה וחודו החיצון סותם. והראב"ד ז"ל פירש משום מחיצה משום פתח.

א"ל אביי סוף מבוי הכי נמי וכו'. קשיא לי למאי דסליק אדעתין דהא דרב אמי ורב אסי משום דאורך מבוי בארבעה והוה ליה אותו פס ד' כמבוי בפני עצמו וכאלו כלה בסוף אותו פס, א"כ הוה ליה (ארכו יתר על רחבו) [רחבו יתר על ארכו], דמסתמא בכל מבוי קאמרינן ואפילו כשרחבו יותר מארבעה, ואנן הא קיימא לן דאין המבוי ניתר בלחי וקורה אלא בשארכו יותר על רחבו. וליתא, דלכ"ע כל שנשאר במקום קורה כשיעור מבוי רואין את המבוי כולו כאחד והפרצה כפתח שבמבוי, ואין הפרש בין שנשאר פס ארבעה ובין שנשארו ד' אמות או יותר, ומשום הכי קא סלקא דעתך דרב יוסף כרב אמי וכרב אסי, דאלו לא נשאר כשיעור מבוי אין זה קורת מבוי. ודחה אביי דשאני התם דסוף מבוי וכו'.

ורב יוסף דפתח ליה בקרן זוית. פירש רש"י ז"ל: דפתח שלשה במשך וטפח באמצעית. ואינו, דבכי הא אין אלכסונו אפילו שלשה טפחים ושני חומשין. אלא צריך הוא לפתוח בכותל במשך שלשה טפחים וכמחצה ובדופן האמצעי קרוב לשני טפחים.

ארבע אמות נדון משום מבוי. ואפילו למ"ד לחי משום מחיצה, ולכאורה הוה משמע דכל דמשיך טפי עדיף, אפילו הכי כיון דלית ליה היכירא דנעשה משום לחי מגרע גרע דהיכר לחי בעינן.

ורב יוסף לאפוקי מתורת לחי עד דאיכא ד' אמות. ותמיהא לי דמכל מקום נידון משום מבוי קאמר, ואי משך מבוי בארבעה מאי קאמר, הוה ליה למימר ארבע אמות אינו נידון משום לחי או נידון משום כותל. ומתוך הדחק יש לי לומר דרב יוסף מודה דסתם מבואות אין אדם עושה אותם על הרוב בפחות מארבע אמות, אלא שהוא חולק לענין הדין דאפילו בן ארבעה דינו כמבוי, ולחי משום היכר הוא והלכך עד ארבע אמות נראה להן לבריות עדיין בלחי, אבל יותר מארבע אמות הרי הוא להם כמבוי ואין כאן היכר לחי להם, והלכך אינו נדון משום לחי.

למהוי מבוי בארבעה טפחים נמי הוי מבוי. ואיכא למידק דהא רב יוסף גופיה הוא דאמר לקמן (י, א) גבי ההיא דרב הונא דאמר לחי המושך עם דופנו של מבוי עד ארבע אמות נדון משום לחי ומשתמש עד חודו הפנימי, ד' אמות נדון משום מבוי, ש"מ תלת ש"מ משך מבוי בארבע אמות. וי"ל דהתם לטעמיה דרב הונא קאמר, אי נמי לאפוקי מתורת לחי קאמר כדהכא. ולפי מה שכתבתי אני (לעיל ד"ה ורב יוסף) דסתם מבואות של ד' אמות, י"ל דנפקא מינה למקח וממכר. ועוד צריכא עיון.

דף ה:

ארבע אמות נדון משום מבוי. פירש רש"י ז"ל: דאע"ג דאי עבדי' משום לחי הוה כשר דמשום דריבה בסתימתו לא גרע מלחי משהו, הכא כיון דלאו להכי אקבע אנן במחשבה לא מצינן לאפוקי מתורת כותל ולשווייה לחי. וא"ת לפי פירוש זה אפילו כשלא הוקבע לשם לחי למה לא יכשיר כשהוא בן ארבע אמות למ"ד לחי משום מחיצה, דכ"ש דעדיף טפי כל דמשיך טפי, ואם תאמר משום דבעינן היכר קצת וליכא, אפילו כשהוקבע נמי לשם לחי לא יתיר דהא ליכא היכר. וי"ל דמכל מקום כשהוקבע לשם לחי יש לו קול.

ומכל מקום קשה לדברי רש"י ז"ל דהא לקמן (ט, ב) גבי (לחי) [מבוי] שרצפו בלחיים באנו למחלוקת רשב"ג ורבנן אקשינן ורשב"ג להוי כנראה מבחוץ ושוה מבפנים, ופירש רש"י ז"ל בעצמו דכל סתם מעמידי לחיים מושכין אותן לחוץ קצת, אלמא בשהוקבעו שם לשם לחי קא מיירי, ואפילו הכי קא מפרש רב אשי (שם) כגון שרצפו בלחיים פחות מארבעה במשך ארבע אמות לרשב"ג דאמר אמרינן לבוד הוה ליה מבוי וצריך לחי אחר להתירו. ויש לומר דשאני התם דהם למשך המבוי וכיון שכן נראין כמבוי בפני עצמן ואין קול יוצא עליהם כל כך, אבל כאן שהם לרחבו של מבוי אפילו ארבע אמות כיון שהוקבע לשם כך קול יוצא עליו.

אותו לחי היכן מעמידו אי דמוקי לה בהדיה אוסופי מוסיף עליה. פירוש: במבוי שהוא יותר על שמונה, דאי בשמונה כי מוספת עליה מיהא ניתר משום עומד מרובה על הפרוץ, אלא במבוי יתר על שמונה קאמר, כך פירשו בתוס' (ד"ה אותו). ולי נראה דאפילו בבן שמונה קאמר, ואליבא דרב הונא דהוא מריה דהאי מימרא קא בעי לה ולפרושי מאי דקאמר וצריך לחי אחר להתירו, ואיהו הא לית ליה שיהא ניתר בעומד מרובה על הפרוץ דקל וחומר דחצר לדידיה ליתיה כדאיתא בסמוך.

לא אמרן אלא במבוי שמונה. ורב הונא בריה דרב יהושע אזיל לטעמיה (להלן טו, ב) דאית ליה פרוץ כעומד כפרוץ דמי, אבל לדידן דקיימא לן כרב פפא דאמר כעומד דמי אפילו במבוי שמונה ניתר ממה נפשך. ורב אשי נמי דאמר בסמוך מאי אמרת דכי הדדי נינהו הוה ליה ספק דדבריהם וספק דדבריהם להקל, לטעמיה דרב הונא בריה דרב יהושע קאמר. ותמה אני על הרב אלפסי ז"ל שהביא דרב אשי ולא היה צריך לה, אלא אפילו צמצם ושיער ונמצאו כהדדי ניתר משום דכעומד דמי.

וספק דדבריהם להקל. איכא למידק דהא אפשר למיקם עליה דהא בדבר הנעשה על ידי אדם אפשר לצמצם, דאי לא תימא הכי גבי סוכה דאורייתא היכי שרי בה רב פפא מחצה על מחצה (סוכה טו, א) וכן נמי גבי שחיטה היכי שרינן ביה מחצה על מחצה (חולין כח, ב) דהא אי אפשר לצמצם ושמא לא נשחט מחציתו ממש. וי"ל דלעולם אי אפשר לצמצם אפילו ע"י אדם סבירא לן, וכדאמרינן ביבמות פרק ארבעה אחים (יבמות כח, א) לא סתם לן תנא כר' יוסי דאמר אפשר לצמצם, וגבי סוכה ושחיטה היינו טעמא משום דתרי צדדין להתיר, דילמא נשחט רובו ואם תמצא לומר מחציתו בצמצום אפילו הכי כשר, מאי אמרת דילמא פחות משהו אינו אלא צד אחד והולכין אחר רוב הצדדין דהוה ליה כעין ספק ספיקא.

ומכל מקום אינו מחוור כל הצורך, דא"כ למה הוצרך רב אשי כאן לומר הוה ליה ספק דדבריהם דאפילו בשל תורה נמי, דהכא נמי שני צדדין להתיר שמא רובו וניתר משום עומד מרובה על הפרוץ ואי אמרת פרוץ מרובה הוה ליה לחי, ואין לך בו לאסור אלא כשהוא מצומצם ממש. אלא יש לפרש דודאי כל שבידי אדם אפשר לצמצם, וההיא דבידי שמים אי אפשר לצמצם לדידן דלית לן כר' יוסי דאמר אפשר לצמצם, והכא אף ע"ג דבידי אדם הוא ואפשר לצמצם כיון שצמצומו נמצא בדוחק ואין רוב בני אדם בקיאין לעמוד עליו, ועוד ששני צדדיו להתיר כמו שאמרנו, לא הכריחוהו חכמים לדקדק ולשער בשל דבריהם. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל (בד"ה ואי) שפירש דהא רוב בני אדם אין יכולין לצמצם והוי ספק שמא צמצם ואסור ושמא לא צמצם ומותר.

דף ו.

מבוי שנפרץ בצדו בעשר מראשו בארבעה. האי ארבעה אינן כעשר, דעשר פירושו עשר כלמטה, וארבעה פירושו ארבעה כלמעלה, אלא דהאי כדיניה והאי כדיניה. וארבעה ועשר דאמרינן הכא דצריך תיקון ואין קורת המבוי מתירתן, לא סגי להו באותה פרצה בלחי או בקורה אחרת שאין קורה מתרת את הפרצה, אלא צריכין צורת פתח. והיינו דכי אתא רב נחמן למידק ממבוי עקום לא דייק לה אלא מדרב בלחוד דמצריך ליה צורת פתח כמפולש ולא דייק לה מכולי עלמא, דהא שמואל לחי מיהא בעי לעקמימותו וכפי פירושו האחר של רש"י ז"ל.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע כגון שנפרץ בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אנשי. כגון זה: שהפרצה אוכלת שני ראשי הכותלים קרן כותל מזרחי וקרן כותל דרומי. וא"ת ומאי שנא מדרב אמי ורב אסי דאמרי לעיל (ה, א) מבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו אם אין שם פס ארבעה פחות משלשה מתיר שלשה אינו מתיר, והכא נמי כיון דנפרץ קרן הזוית היאך הוא מתיר פרצת שלשה. לא היא, דהתם הוא שנפרץ מצדו במקום הנחת הקורה והלכך כל שלא נשאר שם פס ארבעה כשיעור מבוי לאו כלום הוא, דבעינן הנחה על גבי מבוי וליכא, כגון זה: אבל כאן ששני ראשי הקורה ע"ג כותל המבוי, כגון זה: אף על פי שנפרץ בקרן אם אין הפרצה ארבעה אין בכך כלום.

ונראה שרב אלפסי ז"ל פירש לקמן (יא, ב) בשם רב האי גאון ז"ל בקרן זוית שאינו אוכל שתי הקרנות אלא שהוא בסוף זוית הכותל כגון זה: ואינו מחוור. וכן כתב הראב"ד ז"ל דמדקאמר דמצדו בעשר לא חלקנו בין סוף הכותל לאמצע הכותל.

ועוד כתב הראב"ד ז"ל דלא אמרו דפתחא דבקרן זוית לא הויא פתח אלא בשאין צורת פתח, כגון פרצה זו שאף על פי שאין לה עשר דבעלמא נידון משום פתח, הכא דבקרן זוית כיון שאין דרכן של בני אדם לעשות פתח בקרן זוית לא נדון זה כפתח, אבל בשעשה לו צורת פתח ודאי פתח הוי, והיינו דרב יוסף דאמר לעיל (ה, א) הב"ע דפתח ליה בקרן זוית, וזה נכון.

ועוד נ"ל להביא ראיה לפירוש הראשון דפתחא בקרן זוית כשאוכל הפתח משתי הקרנות, מדתנן בפרק כל גגות (להלן צד, א) חצר שנפרצה משתי רוחותיה וכו', ואמרינן עלה בגמרא במאי עסקינן, אילימא בעשר אפילו משתי רוחות, אי ביתר מעשר אפילו ברוח אחת נמי, ואוקימנא לעולם בעשר וכגון שנפרץ בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, כלומר: ושתי רוחותיה דקתני היינו שנפרץ בקרן זוית שאוכלת הפרצה מב' רוחותיה, וזה מבואר וכן נמי בהא דרב יוסף דלעיל דאמר הכא במאי עסקינן דפתח ליה

בקרן זוית, ואף על גב דהתם בעושה לו צורת פתח מכל מקום בקרן זוית דקאמר (היו) [היינו] שאוכל בקרן ב' הכתלים.

כגון שנפרץ בקרן זוית. דסבירא ליה **דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי**. [וקשה] א"כ פרצה היא ואפילו שלשה דנפקא ליה מתורת לבוד לא תתיר דאין קורה מתרת את הפרצה. וי"ל כיון דבעלמא לא הוי מקום חשוב בפחות מארבעה לא החמירו עליו כל כך להצריכו שם צורת פתח כיון דאיכא קורת מבוי מעליא.

מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש. צורתו כך הוא: שהוא כמין ד' פירש רש"י ז"ל: שצריך לעקמימותו צורת פתח לפי שהוא מפולש בעקמימותו לחבירו וכאילו מפולש לרשות הרבים וצריך לחי או קורה לשני ראשיו היוצאים לרשות הרבים כזה: ולפי פירושו חמור ממפולש דאילו מפולש גמור כגון זה: עושה צורת פתח מראש המבוי סמוך לרשות הרבים ולחי או קורה מן הצד האחר, וכאן צריך צורת פתח ושני לחיין. ותימה הוא למה החמירו עליו ממפולש בעלמא וכי עקמימותו מוסיף עליו איסור ממפולש גמור, השתא שמואל עביד ליה כסתום ורב עביד ליה יותר ממפולש דעלמא. ויש מביאים (תוד"ה רב) ראיה לפירש"י ז"ל מדאמרינן לקמן (ח, א) מבוי העשוי כנדל אמר אביי עושה צורת פתח לגדול ואינך כולהו משתרו בלחי וקורה, א"ל רבא כמאן כשמואל דאמר תורתו כסתום וכו', אלא אמר רבא עושה צורת פתח לכולהו מחד גיסא ואידך גיסא משתרו בלחי וקורה. ולפי פירושו של רש"י ז"ל אתי שפיר דעביד צורת פתח לכל המבואות הקטנים לצד ראשן הפתוח למבוי הגדול דהיינו עקמימותו, ולאידך גיסא כלומר הפתוח לרשות הרבים עושה לחי או קורה, וכן עושה לחי לראש המבוי הגדול דלא סגיא דלאו הכי, דנמצא עכשיו לכל מבוי ומבוי עקום שבהם צורת פתח בעקמימותו ולחי מכאן ומכאן לשני ראשיו כדברי רש"י ז"ל. ואי אפשר לפרש עושה [צורת] פתח לכולהו מחד גיסא דהיינו הפתוח לרשות הרבים ואידך גיסא דהיינו ראש המבוי הגדול לחי או קורה, משום דלא הוי קרי ליה אידך גיסא, דכיון דקאמר מחד גיסא אידך גיסא משמע הצד השני ממש של כל אחד ואחד מן המבואות הקטנים.

ומסתברא לי דאפילו לרב אינו חמור ממפולש דעלמא ואינו צריך בעקמימותו כלום, אלא עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן. ושמואל נמי דאמר תורתו כסתום כסתום ממש עביד ליה ואינו צריך לעקמימותו כלום, אלא עושה לחי וקורה מכאן ולחי וקורה מכאן לשני ראשי המבואות. וכן נראה לי מן הירושלמי (בפרקין ה"א) דגרסינן התם: מבוי שהוא עקום ומפולש, ר' יוחנן אמר נותן לחי וקורה מכאן ועושה צורת פתח מכאן, ר' שמעון בן לקיש אומר נותן לחי או קורה ומתיר, על דעתיה דר' שמעון בן לקיש בקשו

לעשות להן תקנה אלו משתמשין עד מקום הכותל ואלו משתמשין עד מקום הכותל, ולא נמצא שתי רשויות משתמשין ברשות אחת, אלא אלו משתמשין דרך עקמימיות ואלו משתמשין דרך עקמימיות, ולא נמצאו שתי רשויות משתמשין [ברשות] שהיא אסורה להן, רב ושמואל רב כר' יוחנן ושמואל כריש לקיש ע"כ. אלמא לר' יוחנן אינו צריך אלא לחי מכאן וצורת פתח מכאן אבל שני לחיים לשני ראשיו לא. ומדר' שמעון בן לקיש נמי שמעינן דאינו עושה לחי בעקמימותו, מדקאמר אלו משתמשין עד מקום הכותל ואלו משתמשין עד מקום הכותל, ואלו העמידו שם לחי אי אפשר להם להשתמש אלא עד הלחי, ונמצא אחד מן המבואות משתכר אותו קרן עד הכותל והשני מפסיד מן הלחי ולהלן, וכבר העמידו רב ושמואל בפלוגתא דר' יוחנן (ונ"ל) [ור"ל. וק"ל] מדאמרינן לקמן (ח, א) בההוא מבוי עקום דהוה בסורא, כרוך בודיא ואותבוה ביה בעקמימותיה, ואמרינן כמאן כשמואל, דמשמע מינה דרב ושמואל בעקמימותיה הוא. לא היא, דלא גרסינן התם אותבוה בעקמימותיה אלא אותבוה בשיפתיה. וכן גרס ר"ח ז"ל ועיקר. ואף לפי אותה גירסא דחק רש"י ז"ל ופירשה (שם ד"ה ואותיבו), אלא שלא נתחוור לי פירושו.

וההיא דמבוי העשוי כנדל נראה לי דהכי קאמר: עושה צורת פתח לכל המבואות העקומין דמחד גיסא, ולאידך גיסא כלומר: למבוי המתעקם כנגדו לחי או קורה כגון זה: שהמבוי הזה עשוי כנדל הוא שאין המבואות הקטנים מכוונים זה כנגד זה, שאם כן לכולי עלמא אי אפשר שלא לעשות לכל המבואות הקטנים צורת פתח מחד גיסא ואפילו לשמואל שהרי כל המבואות הקטנים מפולשין ממש לרשות הרבים, אלא פתח מבוי זה כנגד סתימתו של זה כרגלי הנדל הזה שאין רגליו שמשני צדדיו מכוונים זה כנגד זה אלא כמין סגול, ולפיכך מבוי זה עקמימותיו רבים כמין ד' [כמין ל'] וכמין ח'. ולפיכך כשתעשה צורת הפתח לראש המבוי הגדול וכן לכל המבואות הקטנים מצד אחד או מן הימין או מן השמאל ומן הצד האחר יעשה לחי או קורה כצורה שציירנו, דנמצא עכשיו עקמימות הנעשה כמין ד' שיש לו צורת פתח לראשו האחד היוצא לרה"ר דהיינו ראש המבוי הגדול וכמין לחי לפחות לכל שארי פתחי המבואות הקטנים לצד החיצון היוצא לרה"ר. וכן לעקמימותיו העשויין כמין (ד') [ל'] לכולן צורת פתח ולחי. אבל לעקמימיותיו העשויין כמין ח' שמצד האחד אין צריך פתח, לפי שאין מבוי עקום כמין ח' כמפולש ואפילו לרב, דכיון דשני ראשין יוצאין לרשות אחד כגון זה: אין דרך בני אדם לסבב המבוי מתוכו כדי לצאת אל הרשות הסמוך אל ראש השני אלא הולך הוא מבחוץ דרך ישר מפתח המבוי לראש השני ולמה יסובב. אבל כשהוא פתוח לשתי רשויות הוא צריך לסבב ועל כן נראה כמפולש מפני שהעוברין [ושבים] עוברין בתוכו

משער לשער, וכן נראה לקמן (י, ב) גבי מבוי רחב עשרים. וכן פירשו שם בתוס' (ד"ה עושה) משום ר' יצחק ב"ר אברהם ז"ל.

ואי קשיא לך הא דאמרינן בסמוך (ח, ב) ההוא מבוי עקום דהוה בנהרדעא וכו' ואצרכוה דלתות, דמשמע שהיה עקום כמין ח' ולפיכך הצריכוהו שתי דלתות דהיינו לשתי עקמימיותיו כגון זה: וכפי' רש"י ז"ל מדקאמר אצרכוה דלתות דמשמע שתים. לא היא [דההיא נמי מבוי עקום כמין (גמל) [גא"ם] היא, כי הא דרב ושמואל ולא אצריכוהו אלא דלת אחת], ואצרכוה תורת דלתות קאמר ולאפוקי מדשמואל דאמר דלא צריך דלת כלל ולא צורת פתח ולאפוקי מדרב דאפילו במפולש גמור אינו מצריך דלת אלא צורת פתח לבד, ולא שיהא צריך שתי דלתות אלא דלת אחת כמו שאמרנו. ועוד שר"ח ז"ל גריס ואצרכוהו דלת וגירסתו נכונה.

ורב הונא אע"ג דלא בקעי בה רבים מאי שנא מדרב אמי ורב אסי. דעד השתא דהוה ס"ד דאפילו רב הונא לא קאמר אלא בדבקעי ביה רבים דוקא איכא למימר דמוקי לה לדרב אמי ורב אסי בדלא בקעי בי' רבים, שבני המבוי מעכבין ומראין עצמן שרוצין לבנות ולסתום אותה פרצה. אבל השתא דאמרינן דאפילו בדלא בקעי ביה רבים קאמר רב הונא אם כן על כרחך פליגא דרב אמי ורב אסי, דאי לא דרב אמי ורב אסי במאי מוקי לה. ואוקימנא בדאיתא בה גדודי, דכיון דאית בה גדודי שמעכבין הילוך הרבים אין זה כמפולש.

ואנן לענין פסק הלכה קיימא לן כרב חנן בר רבא, חדא דאיהו אמרה משמיה דרב ממש, ועוד דקאי רב הונא בריה דרב יהושע כוותיה וכדאמרינן לעיל בסמוך (ה, ב) קסבר רב הונא בריה דרב יהושע מבוי נמי פרצתו בעשר. והלכך כל שאין רשות הרבים בוקעין בו פרצתו בעשר אבל כשהרבים בוקעין בו אפילו לרב חנן בריה דרבא צריך צורת פתח. ואם יש לו גדודי לכולי עלמא אינו צריך דהיינו דרב אמי ורב אסי ואפילו אליבא דרב הונא.

כיצד מערבין רשות הרבים. פירש רש"י ז"ל: רשות הרבים משמע שש עשרה אמה, לפי שאין נקרא [רשות הרבים] אלא א"כ רחב שש עשרה אמה כדילפינן לה בפרק הזורק (שבת צח, א) מעגלות. ובודאי דשמעתין הכי משמע דברשות הרבים גמורה קאמר השתא, מדאוקימנא לה במסקנא במבואות המפולשין משמע דהשתא ברשות הרבים גמורה של שש עשרה אמה הוה (ק)משמע לן. ועוד מדאקשינן עלה מדר' יוחנן דירושלם, וירושלם רשות הרבים גמורה היא ורחובותיה רחבות שש עשרה אמה. אלא דאיכא למידק דאם איתא היכי קאמרינן דתסגי ליה בצורת פתח ולחי אי נמי בדלת ולחי, והא תנן (לעיל ב, א) הרחב מעשר ימעט. ועוד דמייתינן עלה ההיא דר' יהודה ורבנן, וההיא

לאו ברחב שש עשרה היא דר' יהודה לא שרי אלא בי"ג ושליש כפסי ביראות וכדאמרינן לקמן (י, א).

ולפיכך פירשו בתוס' דהכא ברשות הרבים שאינו רחב יתר מעשר היא שנויה, ואפילו הם רשות הרבים גמורה כסרטיא או פלטיא מכאן ומכאן ואורך המבוי לארכן שהרבים נכנסין בו מכאן ויוצאין בו בזו ביושר אלא שצריכין להתעקם קצת כגון זה: ובכי הא אף על פי שבאמצע מתקצר וחוזר לפחות משש עשרה אין בכך כלום ורשות הרבים גמורה היא כאלו יש בו שש עשרה אמה. וכי אוקימנא לה במסקנא במבואות המפולשין לרשות הרבים, וכן הא דאמרינן לקמן (ז, א) מחלוקת בסרטיא מכאן וסרטיא מכאן ופלטיא מכאן ופלטיא מכאן, דאלמא אע"פ שהוא מפולש בשני ראשיו לרשות הרבים אינו נדון משום רשות הרבים, התם בשאורך המבוי לרוחב רשות הרבים שהנכנסין מן הרשות למבוי צריכין להתעקם ולהכנס ואינן נכנסין בו ביושר ולפיכך נראה המבוי כרשות אחרת ואינו מן רשות הרבים וצורתו כגון זה:

ומכל מקום אין לדחות פירושו של רש"י ז"ל, דאי משום דקתני במתני' הרחב מעשר ימעט, י"ל דהכא נמי בשמתקצר הרשות בראשו וחוזר עד כדי עשר. וההיא דר' יהודה דמייתי עלה, י"ל דמכל שכן קא פריך מינה, דאפילו ברשות שאינו רחב אלא שלש עשרה אמה ושליש קאמרי רבנן שאין מערבין רשות הרבים בכך. ועוד יש לי לומר בזו דעדיין לא שמענו לה להא דאמרינן לקמן (י, א) דר' יהודה לא קאמר אלא בי"ג ושליש, ואפילו לקמן נמי לאו בדוקא קאמרינן לה, דרב אחי הוא דסבר למימר הכין קמיה דרב אשי ורב אשי קא דחי ליה דלא, ואביי נמי בריש מכלתין (ב, ב) משמע דלא סבירא ליה הכין וכדכתיבנא לעיל (שם בד"ה ודברי רש"י). ואפשר דלפי פירושו של רש"י ז"ל אפילו בשאורך המבוי יוצא לאורך רשות הרבים לא יהא נדון משום רשות הרבים עד שיהא בו ממש שש עשרה אמה, וההיא דפלטיא מכאן ופלטיא מכאן בכל ענין היא, וכן כי אוקימנא במבואות המפולשין לרשות הרבים.

דף ו:

הא בדלתות מיערבא והא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלם אלמלא דלתותיה נעולות בלילה וכו'. איכא למידק דהא ודאי משמע דלחנניא קא פריך דאמר דלב"ה צריך דלת מכאן ולחי וקורה מכאן, דאי לת"ק מאי קאמר הא בדלתות מיערבא, דהא אפילו לכשתמצא לומר דבדלתות מיערבא, מכל מקום קשיא לת"ק דאמר דלא בעי דלתות אלא בצורת פתח בלחוד סגי ליה, אלא ודאי לחנניא קא פריך, וכיון שכן מאי קא פריך

דדלמא חנניא נמי נעילת דלת בעי דהא בעיא לקמן אם צריך לנעול או אין צריך לנעול. וי"ל דמקשה הוה שמיע ליה מסקנא דשמעתין דאין צריך לנעול וקושטא דמלתא הכין הוא ואמסקנא קא סמיך, ומשום מסקנא הוא דאוקימנא לה במבואות המפולשין לרשות הרבים אליבא דחנניא וכל שכן לת"ק דלא מצריך אפילו דלתות.

וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא והא אמר רבה בר חנה וכו'. פירוש: וכיון דלא נפיק מתורת רשות הרבים אלא בדלתות ננעלות אי אפשר להתערב, דאין עירוב עושה אותו רה"ר ואין עירוב עושה אותו רשות היחיד וכדאמרינן לקמן (יב, ב) גבי הכשר מבוי וכי ככר עושה אותו [רה"י או] רה"ר. ורשות הרבים דמיערבא לר' יהודה, היינו משום דסבירא ליה דשתי מחיצות גמורות רשות היחיד דאורייתא והלכך מיערבא.

[**והא אמר רבה בר בר חנה וכו'**. קשיא לי מדקאמר וכי תימא בכך הוא דלא מערבא הא בדלתות מערבא משמע לכאורה (דהא אמרו) [דאהא דאמרו] לו קאי, כלומר: וכי תאמר יאמרו לו דלא מיערבא בכך דוקא (נמי) [נקט] (לו) [לומר] דבכך לא מיערבא הא בדלתות מודו דמערבא] והא אמר רבה בר בר חנה. קשיא לי דהא ודאי אפילו לרבנן דאמרו לו בכך הוא דלא מיערבא משום דשתי מחיצות לדידהו לאו דאורייתא, אבל בשלש מחיצות דאורייתא לא אכפת להו אם דרך הרבים מפסקת בנתים דבקיעת הרבים לדידהו לא מבטלת מחיצה, והא דר' יוחנן דבעי נעילת דלתות דלא כרבנן וכדתנן לקמן בפרק פסין (כב, א) אם היתה דרך הרבים מפסקתן יסלקוה לצדדין דברי ר' יהודה וחכ"א אינו צריך, ואמרינן עלה בגמרא ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרווייהו כאן הודיעוך כחן של מחיצות, ופרכינן כאן הודיעוך וסבירא ליה והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלם אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה וכו', ומשני אלא כאן הודיעוך ולא סבירא ליה, והלכך אף כאן שיש לו צורת פתח הרי הוא כדופן שלישי ולא מבטלה להו בקיעת הרבים. ויש לי לומר דהאי וכי תימא בכך היא דלא מיערבא לאו אאמרו לו קאי אלא קושיא הוא דאקשינן, דכדרך בשלמא לר' פלוני אלא לר' פלוני מאי איכא למימר קא פריך, והכי קאמר וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא לכולי עלמא והאמר רבה בר בר חנה ומי נימא דהא ברייתא דלא כר' יוחנן ודעולא, ואפילו לכשתמצא לומר דלא קיימא לן כר' יוחנן ניחא ליה לתרוצי לברייתא לכולי עלמא, וכל שכן אי קיימא לן כר' יוחנן כי היכי דלא תקשי ברייתא לדידן דקיימא לן כר' יוחנן, כך נראה לי.

אלא ראויות לנעול אע"פ שאינן ננעלות. הרב אלפסי ז"ל פסק הלכה כרב דפסק כת"ק דלא מצריך דלתות משום דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי. ואע"ג דההוא מבוי דהוה בנהרדעא ואצרכוה דלתות דחשו לה לדשמואל, התם אתרא דשמואל הוה. והרב ז"ל הביא ראיה מדאמר רבא לקמן (ח, ב) גבי מבוי העשוי כנדל עושה צורת פתח לכולהו מחד גיסא, דאלמא בצורת פתח סגי כת"ק. אבל ר"ח ז"ל פסק הלכה כשמואל מדשקלי וטרי כל הני אמוראי בגמרא הכא אליביה אם צריך לנעול או אין צריך לנעול. וכן נראה כדבריו מדאמרינן לקמן לימא קסבר רב נחמן צריך לנעול לא ראויות לנעול אע"פ שאין ננעלות, ולכאורה לימא קסבר רב נחמן לטעמיה דנפשיה קאמר ולא לטעמיה דשמואל בלחוד. וההיא דרבא דמבוי (עקום) [העשוי כנדל] מסתברא לי דאינה ראיה כל כך, דדילמא צדו האחד פתוח לכרמלית הוה, דבכי הא כו"ע מודו דאינו צריך דלת כדאיתא בסמוך (ט, א).

וכן פסק הרמב"ם ז"ל כחנניה דמצריך דלת וראויות לנעול אע"פ שאינן ננעלות. אלא שאני תמה במקצת דבריו שכתב שצריך שתי דלתות וז"ל שכתב בהלכות שבת פרק י"ז (ה"י): שני כותלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם כיצד מכשיר ביניהם עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן ואח"כ יעשה רשות היחיד ואינו צריך לנעול הדלתות אבל הדלתות צריך שיהיו ראויות להנעל, היו משוקעות בעפר מפנה אותם ומתקנן להנעל, אבל צורת פתח או לחי וקורה אינן מועילים כלום בהכשר רשות הרבים ע"כ. הנה שהרב ז"ל סבור שלא העמידו ברייתא במבואות המפולשין לרשות הרבים אלא משום הא דר' יוחנן, הא לאו דר' יוחנן ברייתא אפילו ברשות הרבים גמורה כפשטה, ואיהו ז"ל סבור שאין הלכה כר' יוחנן אלא כר' אלעזר תלמידו דקאי כרבנן בפרק פסין (כב, א) דאמרי כאן הודיעוך כחן של מחיצות, וסבירא ליה כדאיתא לקמן בריש פרק פסין (כ, א), ואף על גב דר' אלעזר תלמיד אצל ר' יוחנן כיון דקאי כרבנן דר' יהודה כוותיה סבירא לן, והלכך אפילו רשות הרבים מערבא. ופסק נמי כחנניא דבעי דלת מכאן ולחי או קורה מכאן.

אלא שאני תמה למה הוצרך דלתות דהא לחנניא בדלת מכאן ולחי וקורה מכאן סגי ליה. ושמא הרב ז"ל סבור דהא דאמרינן הא בדלתות מערבא בשתי דלתות קאמר דלת מכאן ומכאן. ואי אפשר דהא לתרוצי דחנניא הוא דאמרינן הכי ואילו כן אכתי תקשי לחנניא, דאילו לחנניא לא בעי אלא דלת מכאן ולחי וקורה מכאן, ודלתות דקאמרינן רשויות דעלמא (ודלתות דעלמא) קאמרינן, ומשום דבעי לאקשויי אדר' יוחנן דאמר ירושלם אלמלא שדלתותיה ננעלות נקט איהו נמי דלתות, וצ"ע.

ועוד צריך לי עיון במה שפסק דרשות הרבים גמורה מיערבא בלא נעילת דלתות כפשטה

דברייתא, דהא משמע לקמן (ז, א) דבמבואות המפולשין לרשות הרבים בלחוד פליגי, מדאמר רב יוסף משמיה דרב יהודה משמיה דרב מחלוקת בסרטיא מכאן וסרטיא מכאן וכו', דאלמא לאו ברה"ר גמורה היא מתניתא אלא במבואות המפולשין לסרטיא מכאן ומכאן. והרב אלפסי ז"ל כן פסק כר' יוחנן דרביה דר' אלעזר הוא, ומתניתא לאו ברשות הרבים גמורה, והא דרב יוסף משמיה דרב יהודה משמיה דרב נראה לי ראיה גמורה וכמו שכתבתי. ואולי מה שכתב שני כותלים ברה"ר והעם עוברים ביניהם היינו מבואות המפולשין לרשות הרבים. וכן נראה ממה שכתב בפ"א דעירובין (ה"א) מדינה שהיא מוקפת חומה גבוה עשרה טפחים שיש לה דלתות ננעלות בלילה כולה רשות היחיד היא זהו דין תורה עכ"ל דאלמא נעולות בעי כר' יוחנן.

דף ז.

אבל סרטיא מכאן ובקעה מכאן עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן. תמיה לי מאי נפקא לה מיהא לרב, דהא איהו כתנא קמא סבירא ליה ואפילו בסרטיא מכאן וסרטיא מכאן עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן. ומיהו למאי דאמרינן משמיה דרב דהלכה כת"ק ואין מורין כן ניחא, דקמ"ל דבסרטיא מכאן ובקעה מכאן מורין דדברי הכל היא. אבל לאידך קשיא לי, וצ"ע.

ומסיים בה משמיה דרב יהודה ואם היה מבוי כלה לרחבה אינו צריך כלום. פירש רש"י ז"ל: דרחבה זו אין בה דיורין וחצר שאחורי הבתים היא ומוקפת ד' מחיצות. ועל כרחין בשנפרצה רחבה לרשות הרבים קאמר, דאי בשלא נפרצה ולאשמועינן שאין המבוי צריך תיקון מחמת הרחבה פשיטא (אלא) שרחבה אינה אוסרת את המבוי דהא אין בה דיורין וכל שאין בה דיורין אינה אוסרת, וכדאמרינן לקמן בפרק פסין (כד, ב) גבי רחבה דהוה בפום נהרא מרחבה למתא וממתא לרחבה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד שרי מאן דשרי לית בה דיורין מאן דאסר זמנין דהוו ביה דיורין. ובכל התורה רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל (שילהי שבת), הלכך הרחבה הויא סתימא מעליא למבוי וכמבוי שראשו אחד רחב הוא. ועוד דהשתא גבי פלוגתא דמבואות המפולשין לרשות הרבים קאי וסיומא דההיא הוא, וקאתא לאשמועינן דאף ע"ג דנפרצה רחבה כנגדו לא חשבינן ליה כאילו מבוי זה נפרץ לרשות הרבים, אלא איהו לרחבה הוא דכלה ולמקום המותר לו נפרץ, והלכך אינו צריך תיקון כלל. ומש"ה קא קשיא ליה לאביי ואמר דהא דרב יהודה לאו דרב היא אלא דשמואל רביה. ואע"ג דרישא קאמר משמיה דרב על כרחך האי סיומא לאו דרב, דאי דרב קשיא דרב אדרב דאמר רב ירמיה אמר רב מבוי שנפרץ

במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו מבוי אסור וחצר מותרת, וקס"ד השתא דטעמא דרב באיסור המבוי לאו משום שנפרץ לחצר הוא ושתהא רגל החצר אוסרתו מדנקט ונפרצה החצר כנגדו, דאי איסורא משום החצר לימא בלא נפרצה החצר כנגדו. וטעמא דאין החצר אוסרתו כדאמרינן בסמוך (ח, א) דקסבר נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי וגפופי החצר הרי הן כגפופי המבוי, אלא טעמא דמבוי משום דנפרצה חצר כנגדו והרי זה כאילו נמשך המבוי וכלה לפרצת החצר והרי זה כמפולש לרשות הרבים ודלא כרב יהודה.

וא"ת ומי דחקו לאביי לומר כן לימא דאיסור מבוי משום דנפרץ במלואו לחצר, ונפרצה חצר כנגדו דקאמר משום שריותא דחצר נקט ליה וכדאמרינן במסקנא. י"ל דקס"ד דאביי דאי משום הא פשיטא דמתניתין היא (להלן כב, ב) חצר שהרבים נכנסין בה בזו ויוצאין בזו רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה, דהא למסקנא (להלן ח, א) פריך לה מינה רבה בר עולא לרב ביבי בר אביי לאו משנתינו היא זו, אלא לאוסרה למבוי קאמר. וקשיא לי כיון שאין איסור המבוי משום דנפרץ לחצר במלואו אלא משום דנפרצה חצר כנגדו, א"כ נפרץ במלואו דקאמר למה לי דמשמע דאי לאו הכי אפילו מבוי שרי, והא אי אפשר לומר כן שאילו גיפופי מבוי מצלי ליה דלא לדונן משום מפולש השתא נמי נימא הכי, דהא גיפופי החצר כגיפופיו של מבוי וכאילו לא נפרץ במלואו הוא דהא על כרחך סבירא ליה לרב נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי. וי"ל דקס"ד השתא דנפרץ במלואו לאו משום איסור מבוי נקט ליה דהוא הדין נמי כי לא נפרץ במלואו, אלא חדא דאית בה תרתי קמ"ל, דטעמא דנפרצה חצר כנגדו הוא דאסור ומשום מפולש הוא, הא לאו הכי שרי ואפילו כי נפרץ במלואו לחצר דנראה מבפנים ושוה מבחוץ נדון משום לחי. ואי נמי יש לי לומר דדוקא נקט נפרץ מבוי במלואו הא לאו הכי מבוי נמי שרי, דכיון דאית ליה גיפופי ממש הנראין מבפנים אינו נראה לעומדין בין מבפנים בין מבחוץ ככלה לפרצת החצר וכמפולש לרה"ר אלא הרי נראה לכל שהוא פתוח לחצר והחצר היא שנפרצה לרה"ר, וכשם שאין פרצת החצר למבוי נדון לחצר משום פרצה אלא משום פתח לגבי מבוי נמי פתח הוא ולא הוי מפולש. ואינו דומה לנפרץ במלואו, דהתם אף ע"ג דקושטא דמלתא אינו כנפרץ גמור דגיפופי חצר נדונין ליה משום לחי ולאו פילוש גמור הוא שהרי החצר שנפרץ לתוכה מותר לטלטל בכולה, אפ"ה כיון דלעומדין בפנים נראה כמפולש לרה"ר וכאילו כלה לפרצת החצר אנו מחמירין עליו לדון אותו משום מפולש. ותדע לך דהא למסקנא מפלגינן בין שנפרץ לאמצע רחבה לנפרץ בצדי רחבה, ואע"ג דבין כך ובין כך לגבי חצר ניתר באותו גיפוף לבדו שנראה לו מבחוץ וכדאמרינן

לקמן (ט, א) ונימא לבוד מרוח אחת ותשתרי, אלא דכי כלה באמצע הרחבה אינו נראה כנמשך וכלה לפרצה ואף ע"ג (כ)שנפרץ במלואו וכשנפרץ בצדי רחבה נראה כנמשך וכלה לפרצה, והכא נמי דכותה וכל שכן כיון שאינו נפרץ במלואו ונראה לכל שאינו נמשך עד הפרצה אלא כלה לחצר, כנ"ל.

דף ז:

אסברה לך כאן שעירבו בני חצר עם בני מבוי כאן שלא עירבו. ונפרצה חצר כנגדו דנקט משום שריותא דחצר נקטינן דאצטריך כדאיתא לקמן (עח, א). ונפרץ במלואו דנקט דוקא נקט דאי לאו הכי מבוי נמי שרי, ולאו משום דסבירא ליה השתא לרב דנראה מבחוץ ושוה מבפנים אינו נידון משום לחי אלא בשכותלי מבוי נכנסין לחצר, והכי קאמר, כאן בשצריך עירוב ולא עירבו כאן בשעירבו ואין צריך עירוב דהוה ליה כעירבו, הכא נמי כאן כשעירבו כאן שלא עירבו. ועירבו לאו דוקא דהא רחבה לית בה דיורין, אלא כיון דאינו צריך עירוב הרי הוא כעירבו.

דף ח.

ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא בין עירבו בין לא עירבו פליגי. דעל כרחך ודאי הכי הוה סלקא דעתין מעיקרא דאי לא דרב אדרב לא תקשי להו דנימא כאן שעירבו כאן שלא עירבו. ומכל מקום א"ת מעיקרא מנא להו, קס"ד מעיקרא דעל כרחך אית לן למימר הכי כיון דנקט רבי יהודה רחבה ולא נקט חצר כרב משמע דדוקא רחבה ומשום דלית בה דיורין הא חצר מבוי אסור משום דרגל החצר אוסרתו. ורב נמי מדנקט (נמי) [גבי] חצר ונפרצה חצר כנגדו משמע דכל עצמו של איסור ואפילו נפרץ לחצר אינו אלא משום מפולש לרה"ר ולא משום רגל החצר. והלכך נמצא דרב יהודה מיקל מצד אחד ומחמיר מצד אחר, מיקל לגבי נפרצה רחבה או חצר וכשעירבו דאינו נדון משום מפולש, ומחמיר בנפרץ במלואו לחצר בשלא עירבו, אלמא לרב יהודה הכל תלוי בעירוב דבעירבו שרי ובשלא עירבו אסור. ורב סבירא ליה איפכא דעירבו לא מעלה ולא מוריד דאפילו נפרץ לחצר אם לא נפרצה חצר כנגדו מבוי נמי שרי, אלמא אין הדבר תלוי בעירוב ואין הכל אלא משום דנפרצה חצר כנגדו ובין עירבו ובין לא עירבו, ונמצא במה שמיקל רב יהודה מחמיר רב ובמה שמחמיר רב יהודה מיקל רב.

בשלא עירבו במאי פליגי בנראה מבפנים ושוה מבחוץ. רב סבר נדון משום לחי, והלכך אפילו לא עירבו מבוי שרי כי לא נפרצה חצר כנגדו. ורב יהודה סבר אינו נדון משום לחי והלכך דוקא כלה לרחבה הא כלה לחצר אסור משום דרגל חצר במבוי.

בעירבו במאי פליגי בדרב יוסף דאמר רב יוסף לא שנו אלא שכלה לאמצע רחבה אבל כלה לצידי רחבה אסור. משום דנראה כאילו מבוי כלה לפרצת החצר כיון שהכותל נמשך והולך ביושר עד סוף החצר. רב יהודה סבירא ליה דבכל ענין שרי ואפילו כלה לצדי רחבה, דקס"ד מעיקרא דמדקאמר סתם שכלה לרחבה אינו צריך כלום משמע דבכל ענין שרי, דאי לא לימא בפירוש שכלה לאמצע רחבה ולא לימא סתם אינו צריך כלום כיון דבצידי רחבה אסור. ורב נמי אסור בכל ענין ואפילו כלה לאמצע חצר מדקאמר נמי סתם. אי נמי רב אית ליה דרב יוסף ממש ובצידי רחבה אסור אבל באמצע רחבה מותר וזהו (כדא' מעיקרא) [ודאי עיקר] דמדקאמר קמפלגי בדרב יוסף משמע דחד מינייהו קאי כרב יוסף ולפירוש קמא לא קאי חד מינייהו כרב יוסף. וא"ת ומנא להו דרב מודה באמצע רחבה דהא סתמא קאמר ובכל ענין משמע דאסר. וי"ל דסברא הוא דכיון דכלה באמצע רחבה אף ע"פ שנפרצה חצר כנגדו אין המבוי נראה כנפרץ לרה"ר אלא כנפרץ לחצר וחצר הוא שנפרץ לרה"ר ולא המבוי. ואי קשיא לך היאך אפשר לומר דקס"ד דרב יהודה לית ליה הא דרב יוסף, דהא רב יוסף איהו מרא דשמעתא דרב יהודה ואיהו הוא דאמרה משמיה ועלה קאמר לא שנו אלא שכלה לאמצע רחבה. וי"ל דהא רב יוסף לא אמרה מעיקרא דאיהו נמי מעיקרא הכין הוה סלקא דעתיה דרב יהודה בכל ענין שרי, אלא דבתר דשמעה להא דרב ששת דכולהו דרב נינהו ורב לא בכל צד אמרינהו אמר איהו נמי לא שנו אלא שכלה לאמצע רחבה. ואי נמי דשמע לה מיניה דרב ששת הכין לבסוף בהדיא.

וא"ת למאי דקס"ד דבשלא עירבו פליגי בנראה מבחוץ ושוה מבפנים דרב שרי משום דלדידיה נדון משום לחי, א"כ להציל נמי מידי מפולש נמי הכין. כבר כתבתי אני למעלה (ז, א ד"ה וקשיא) שאי אפשר לומר כן להצילו מידי מפולש כיון שאינו נראה כן לעומדים בפנים. ובתוספות תירצו דגיפופין שנידונין משום לחי מועילין להציל מידי חצר דחצר ככרמלית ולחי וקורה מצילין בכרמלית, אבל אינן מצילין במפולש לרה"ר וצורת פתח מיהא בעינן. ואין הלשון הזה מחוור בעיני, דמפולש נמי לבקעה צורת פתח נמי בעי, כדאמרינן לעיל (ז, א) בקעה מכאן ובקעה מכאן עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן. ושמא נאמר להעמיד עיקר תירוצם דנפרץ לחצר חשיב טפי אפילו מנפרץ לכרמלית, לפי שהחצר והמבוי דומין הן בתשמישן וקרובין הן להיות זה (בזה) [כזה]

שעירוב מועיל לזה ולזה משא"כ לכרמלית, ושניהם רשות היחיד הן ומבוי וחצר כרשות אחד הן לר' שמעון, והלכך כשהוא מפולש לו בלחי או בקורה סגי, וכיון דס"ל דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי בהכין סגי ליה לאצולי מידי רגל החצר. ואח"כ מצאתי כענין הזה למקצת מרבותינו הצרפתים בתוס'. זה נ"ל שיטתו של רש"י ז"ל.

אבל ר"ח ז"ל פירש: דרחבה זו יש בה דיורין וקא סלקא דעתין דרב יהודה שרי בכל צד בין עירבו בין לא עירבו מדקאמר סתם אינו צריך כלום, ורב אסר בכל ענין מדקאמר נמי סתם מבוי אסור. ואסקה רב ששת דכולהו דרב נינהו ולא קשיא כאן בשעירבו כאן בשלא עירבו, הא דחצר בשלא עירבו וההיא דרחבה בעירבו. והשתא לדידיה עירבו דרחבה דוקא שהרי יש בה דיורין. ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דבין בעירבו בין בשלא עירבו פליגי, דרחבה דוקא שיש בה דיורין כדקא פרישנא משום דסתמא קאמרינן, בשלא עירבו במאי פליגי בשוה מבפנים ונראה מבחוץ, רב סבר אינו נידון משום לחי ומבוי אסור אפילו לא נפרצה חצר כנגדו ורב יהודה סבר נידון משום לחי. ונפרץ במלואו דנקט רב דוקא, ונפרצה חצר כנגדו דנקט לאסור את המבוי אפילו היכא דעירבו. ובערבו במאי פליגי בדרב יוסף, דרב יהודה כרב יוסף דהא רב יוסף קאמר לה הכי משמיה דרב יהודה, ואפילו זה כנגד זה באמצע רחבה מותר. ורב ליח ליה דרב יוסף אלא כרבה דאמר באמצע רחבה נמי בזה כנגד זה אסור. ולקמן נמי משמע דרבה נמי פליג אדרב יוסף מדאמרינן ולרבה דאמר זה כנגד זה אסור תרתי למה לי. והיינו דקאמר רב נפרצה חצר כנגדו כלומר: כנגדו ממש. כך נראה לי שיטתו של ר"ח ז"ל. וקשה לפירושו קצת דהוה ליה למימר בהדיא בעירבו פליגי בדרב יוסף ורבה.

אמר רבה הא דאמרת לאמצע רחבה מותר לא אמרן אלא זה שלא כנגד זה. ומינה שמעינן דלרבה (אפילו) בצידי רחבה אפילו זה שלא כנגד זה אסור, דהוה ליה כמבוי עקום וצריך צורת פתח לרב ודלא כשמואל.

ולענין פסק הלכה: הרב אלפסי ז"ל הביא הא דרב כצורתה, ופירש חצר מותרת אף ע"ג דבקעי ביה רבים כדתנן חצר שהרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו רה"י לשבת ורה"ר לטומאה, ומבוי אסור משום דהוה ליה מבוי המפולש לרה"ר. וזו תימא דלמסקנא אפילו מבוי נמי שרי בשעירבו וכשכלה לאמצע רחבה וברחבה דרבים. והא דרב בשלא עירבו כלומר וכשכותלי מבוי נכנסין לחצר בנפרץ במלואו, ואי נמי בשעירבו ובשנפרץ לצידי החצר דמבוי נמי אינו אסור אלא בשכלה לצידי רחבה, א"נ באמצע רחבה וברחבה דיחיד משום דרב משרשיא, אבל בכלה באמצע רחבה דרבים אפילו מבוי שרי ואפילו זה כנגד זה כרב יוסף ודלא כרבה וכדמשמע לקמן דלא קיימא לן כרבה מדמתרץ רב ביבי בר אביי

להדיא כרב יוסף והדר אמרינן ולרבה דאמר זה כנגד זה אסור תרתי למה לי אלמא כרב יוסף סבירא ליה והוא שעירבו, ואי נמי בשלא עירבו ובשאין כותלי מבוי נכנסין לחצר כדקיימא לן נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי. ומיהו כלה לצידי רחבה אפילו זה שלא כנגד זה אסור דהוה ליה כמבוי עקום דתורתו כמפולש לרב וקיי"ל כוותיה וכן פסק הרב ר' אברהם ב"ר דוד זלה"ה.

הכי גרסינן בכל הספרים שלנו וכן פירש רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל פסק לה: **לסורא באוזלי חיישינן שמא יעלה הים סרטון**. וסוגיא דשמעתין ודאי הכי משמע. אבל ר"ח ז"ל גריס לא חיישינן שמא יעלה הים סרטון, ואיני יודע ליישב הא דמרימר לפי גירסתו. והרמב"ם ז"ל (הל' שבת פי"ז, ה"ה) כן פסק דלא חיישינן שמא יעלה הים סרטון, נראה שאף הוא גורס כגי' ר"ח ז"ל. ולדבריהם הא דאמרינן וחכמים אוסרין משום שמא תנטל אשפה היא אבל לסרטון לא חיישינן ואינו מתחוור.

דף ח:

תרתי למה לי. פירש רש"י ז"ל: מתניתין ודרב. ואינו מחוור דלא אמרינן הכי אלא בשתי משניות ולא במתני' ודברי אמורא. ואפילו תאמר רב תנא הוא אפילו במתני' ובריייתא לא מצינו כלשון זה והוה ליה למימר הא דרב למה לי. ובתוס' פירשו הני תרתי דרב למה לי, דהיינו מבוי שכלה לרחבה ומבוי שנפרץ במלואו לחצר, דכל מאי דאשמעינן רב בתרווייהו שמעינן מהני מתני'. גם זה אינו מחוור כל הצורך.

אביי אומר עושה צורת פתח לגדול ואידך משתרי בלחי וקורה ואביי סבר לה במבוי עקום כשמואל. וכן נראה לי לקמן (י, ב) גבי מבוי הרחב עשרים, ומש"ה אקשי ליה רבא כמאן כשמואל א"ה למה לי צורת פתח. ולפי גירסא זו מיירי בשהמבוי הגדול אינו מפולש ולפיכך לשמואל בין המבוי הגדול בין האחרים סגי להו בלחי. ויש ספרים דלא גרסי ליה, ומיירי בשהמבוי הגדול מפולש בשני ראשיו לרה"ר או לבקעה. ואין גירסא זו נכונה בעיני, דא"כ אפילו כשמואל לא עביד דלמבוי הגדול היה צריך דלת לדידיה דאמר (לעיל ז, ב) הלכה כחנניה.

לעיל (ח, א) גריס ר"ח ז"ל כרוך בודיא ואותבוה בשפתיה, והיא הגירסא הנכונה.

מבוי שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר מארבע אמות מניח את הקורה באלכסון. פירש רש"י ז"ל: ומשתמש כנגד אלכסונו, וכן נראה כפירושו. ומצאתי [בירושלמי] (פ"א, ה"ו) נותן את הקורה אלכסון ומשתמש לאלכסון. וא"ת והא אין שם אלא מחיצה אחת חוץ

מכנגד הקצר והיאך ישתמש שם. י"ל דכיון שאין הרבים בוקעין שם להדיא הוי ליה ככרמלית ומדבריהם הוא והם התירו בכעין זה.

אמינא טעמא דידהו קורה משום מחיצה ומחיצה באלכסון הויא מחיצה. וכתב הראב"ד ז"ל שאם עשו בו צורת פתח אפילו לרבא שפיר דמי, דצורת פתח לכולי עלמא משום מחיצה. ומסתבר לי דצורת פתח עדיפא נמי מקורה ואפילו למ"ד קורה משום מחיצה, דאילו בקורה אינה מתרת אלא בשאין בו ארבע אמות אבל צורת פתח מתרת אפילו יתר מד' אמות, דצורת פתח מערב הכל ועושה הכל כמבוי אחד וכמחיצה גמורה. ותדע לך דהפרש יש בין קורה לצורת פתח ואפילו למ"ד קורה משום מחיצה, דהא רב כהנא אמר דלכולי עלמא והוא שלא יהא באלכסונו יותר מעשר ואפילו למ"ד קורה משום מחיצה וכדתנן (לעיל ב, א) הרחב מעשר ימעט, ואילו בצורת פתח אפילו יש באלכסונו יתר מעשר שרי וכדתנן (שם) ואם יש לו צורת פתח אין צריך למעט כך נראה לי.

אמר רב חסדא הכל מודים בבין לחיים שאסור. פירשו בתוספות (ד"ה הכל) משום דלחי אין לו שיעור אלא אפילו כחוט הסרבל, וגזרינן דלמא אתי לטלטולי חוץ ללחיים לפי שהוא דבר מועט. ואע"פ שאפשר לעשותו רחב עד כדי ד' אמות פחות משהו, מ"מ כיון דעיקרו משהו לא פלוג, אבל קורה דלפחות צריכה טפח אפשר לו להשתמש תחתיה ולדקדק שלא יוציא חוצה לה. ואיני יכול ליישב לפי דבריהם מחלוקתן של אביי ורבא דבסמוך (ט, א) דבין לחיים, דהא משמע לכאורה מהתם דאדרבה כל שהוא רחב יותר אסור, דאלמא לא משום קטנות של לחי אסרו דכל שהוא יותר רחב הוא נאסר יותר ולגבי קורה לא פלוג בין רחבה טפח לרחבה ארבעה או יותר. ומשום הכי נראה דקסבר רב חסדא דלחי לכ"ע משום מחיצה וחודו הפנימי סותם והוה ליה בין הלחיים כמקום בפני עצמו, וקורה משום היכר. ואע"ג דשרי אביי לקמן (ט, א) תחת הקורה ואיכא חד לישנא לעיל (ה, א) גבי כמה ממעטו דאביי סבר דקורה משום מחיצה ואפילו הכי שרי הכא, דאלמא לאו במחיצה והיכר תליא מילתא, לא היא דההוא לישנא לא קאי. ועוד דדילמא בקורה סבירא ליה חודו החיצון סותם ובלחי סבירא ליה חודו הפנימי סותם. ומדברי רש"י ז"ל נראה שהוא מפרש ג"כ הטעם דלחי משום מחיצה לאביי וחודו הפנימי סותם וקורה משום היכר.

לדברי המתיר אסור. וא"ת אף לדברי המתיר אמאי אסור לימא לבוד דהא אין ברחב הקורה אלא טפח. ויש מרבותינו הצרפתים ז"ל שאמרו דשאני הכא שהקורה מפסקת ולא אמרו לבוד אלא בשאין דבר מפסיק בנתים. ואינו מחוור בעיני דהא מוקי רב (אמי) [אשי] בסמוך תלויה או משוכה בעומדת על שתי יתדות עקומות ואמרינן חביט ולבוד,

ואף ע"ג דאפילו כי אמרת חביט היכי אמרת לבוד והא מפסקי הנך יתדות בין קורה לכותל. ומסתברא דהכא אי אפשר, משום דטעמא דלבוד בכל מקום הוא שאנו רואים מה שהוא בנתים שנתמלאו ונתארכו הזויות ומילאו את הכל, הלכך כשאתה רואה כאן את המבוי שנתארך עד חודו החיצון של קורה הרי אתה רואה את הקורה כאילו אינה, ואי אפשר דהא על כרחך קורה רחבה טפח בעינן, ואי אפשר לומר שנראה את הקורה כאילו אינה ואינה מפסקת ונראה אותה כאילו היא וחוד של קורת טפח יורד וסותם, דאי אפשר להתקבץ שני הפכים במקום אחד.

בעינא קורה על גבי מבוי וליכא. ומסתברא דדוקא קורה אבל לחי לא בעינא שיהא ממש במבוי, שהרי לחי המושך עם דופנו של מבוי כזה: אף על פי שהלחי אינו בתוך חלל המבוי מתיר הוא, וכן נראה מבחוץ ושוה מבפנים. ונראה לחלק משום שהקורה שהיא למעלה כל שאינה עומדת ממש לפנים מחלל המבוי אינה נכרת שתהא להכשיר את המבוי, אבל לחי שהוא למטה ונראה להדיא כל שהיא סמוכה למבוי ניכר הוא שהוא משום לחי ובא להתיר. וראיתי מקצת מרבותינו הצרפתים ז"ל שכתבו דאף לחי בעי ע"ג מבוי כקורה, ואי אפשר לי להעמיד דבריהם וכמ"ש.

דף ט.

מהו דתימא או חביט אמרינן או לבוד אמרינן חביט ולבוד לא אמרינן קמ"ל. קשה לי אם כן למה לן שאין בגבהן שלשה דהא אפילו ביתר משלשה אמרינן חביט רמי כל שיש בקורה טפח, וכדאמר רבא בסוכה פרק הישן (סוכה כב, א) גבי סוכה המדובללת. ועוד דאי בפחות משלשה למה לי חביט רמי תיפוק ליה משום לבוד לחוד. ומיהו הוה ניחא לי דעל כרחך אצטריך לחביט רמי דאי לא הא איכא בין אלכסון הקורה ולכותל שלשה. אבל אידך קשיא לי. וי"ל דשאני קורה משום דבעינן קורה ע"ג מבוי ולא אמרינן בזה חביט כל שהיא למעלה משלשה, אבל פחות משלשה אמרינן, ואפילו בכי הא דלא סגי לה בלבוד בלחוד משום האלכסון שיש בין הקורה לכותל וכמו שאמרנו, כך נראה לי.

מקום שאין בו ארבעה על ארבעה. ועומד בין רשות היחיד לרשות הרבים הואיל וליכא מקום חשוב לאו רשות באפי נפשיה ובטל להכא ולהכא. ובין לחיים נמי אפילו חשבת ליה מקום בפני עצמו בטל להכא ולהכא ושרי, לשון רש"י ז"ל. ונראה מדבריו דבין הלחיים מותר להשתמש לבני המבוי ולבני רה"ר. ואינו מחוור בעיני דהא שלש מחיצות דאורייתא הן (להלן יא, ב) ואפילו בלא לחי רה"י גמורה היא דבר תורה, וא"כ היאך נתיר אותו עם בני רה"ר, ולא אמרו לחי להקל אלא להחמיר.

ואולי נאמר דאפילו יש לו שלש מחיצות כיון שהוא פתוח לרה"ר כרמלית הוא, וכדמוכח נמי בפרק כל גגות (צד, א) דקתני התם חצר שנפרצה לרה"ר המכניס מרה"י לתוכה או מתוכה לרה"י חייב דברי ר"א וחכ"א מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכה פטור מפני שהיא ככרמלית, אלמא לא אמרו שלש מחיצות דאורייתא אלא בפתוח לכרמלית, וכיון שכן הכא נמי שפתוח לרה"ר הרי הוא ככרמלית והם התירו בין הלחיים עם רה"י ועם רה"ר. כך יש לי ליישב לפי דברי רש"י ז"ל.

ולי נראה שלא בא להשוותן לגמרי אלא לומר דאף ע"פ דהוא מקום בפני עצמו כיון דגריע לא חשיב לחלוק רשות לעצמו אלא הרי הוא בטל לגבי הרשויות, וכמו שאמר ר' יוחנן בעלמא לגבי מקום שאין בו ד' על ד', והלכך לגבי המבוי בעצמו ואי נמי לגבי רה"י דאפשר להשתמש עמו דבר תורה השתא נמי בטיל לגביהן ושרי, אבל לגבי רה"ר טעמא אחרינא איכא דאסור, כך נראה לי.

והאמר רב אמר ר' חנן בר רבא תוך הפתח אע"פ שאין בו ארבעה על ארבעה צריך לחי אחר להתירו. ואף ע"ג דאמרינן (לעיל ה, א) איזהו מבוי שניתר בלחי וקורה כל שארכו יותר על רחבו וכל שבתים וחצרות פתוחות לתוכו, הכא שאני דאף זה מכלל המבוי הוא ואינו מבוי בפני עצמו ממש. ועוד שהלחי החיצון מתיר את הכל שלא תאמר שהפתח מתיר מה שלפנים והלחי מתיר את הפתח, אבל הלחי מתיר את הכל וכדאמרינן בסמוך רשב"ג דאמר אמרינן לבוד משתמש עד חודו הפנימי של פנימי, ורבנן דלא אמרי לבוד משתמש עד חודו הפנימי של חיצון ולכ"ע בין הלחיים אסור, ואם איתא דכל אחד ואחד מתיר מה שלפנים ממנו בלבד עד הלחי שלפנים ממנו אפילו לרבנן נמי לא ישתמש בין הלחיים הפנימיים כי מי התירן, שהלחי שחוצה להן מופלג מהם שלשה ואינו מתירן ממש כלחי המתיר תוך הפתח שהוא סמוך לו ממש אלא בגררת היתר המבוי, ואם הן בעצמן מקום בפני עצמן ואינן מכלל המבוי כדעת האוסר להשתמש בין הלחיים א"כ היאך הוא מותר להשתמש בין הלחיים הפנימיים, אלא שכל לחי ולחי מתיר כל מה שלפנים ממנו ונמצא החיצון מתיר את הכל.

התם דפתוח לכרמלית. וא"ת בפרק קמא דשבת (ט, א) דאמרינן אחרים אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ, ופרכינן עלה מהא דאמרינן תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו, ומשני א"ר יהודה אמר רב הכא באסקופת מבוי עסקינן, למאי אצטריך לשנויי הכי לישני ליה דההיא דאחרים בפתוח לרה"ר והא דרב חנן בפתוח לכרמלית כשנויא דרבא דהכא. ולפיכך יש מי שדחה דברי רבא דהכא, דכיון דלא משני לה הכין התם שמעינן מינה דלא ס"ל הא דרבא. וליתא דאם איתא נילף

מינה נמי דאפילו דאביי ליתא, דא"כ לישני ליה נמי דההתם בגבוה שלשה. אלא דלא משני ליה התם לא כרבא ולא כאביי, דא"כ מאי שנא פתוח ומאי שנא נעול אפילו נעול יהא כלפנים.

ולענין פסק הלכה: כתב הרב אלפסי דאפילו בין הלחיים מותר כרבא, דרבא לגבי אביי הילכתא כוותיה דרבא בר מיע"ל קג"ם. וכן נראה מדתרץ לה רב אשי להההיא דמבוי שרצפו בלחיים לתרוצה אליבא דרבא. והר"ז הלוי ז"ל פסק כאביי ואמר דפלוגתייהו דהכא שייכא בההיא פלוגתא אחרינא דלחי העומד מאליו, וכדאמרינן התם (טו, א) ואזדו לטעמייהו דלחי משום מחיצה לאביי ומשום היכר לרבא, וכיון דקיימא לן כאביי דלחי משום מחיצה אסור להשתמש בין הלחיים. אלו דברי הרב ז"ל. ואינן מחוורין, חדא דדילמא פלוגתייהו דהתם לאו בלחי משום היכר או משום מחיצה הוא, דדילמא רבא סבר דאפילו למ"ד משום מחיצה חוד החיצון סותם ואביי סבר דחוד הפנימי סותם דהא פליגי לעיל (ח, ב) תנאי ואמוראי בהא גבי קורה לחד לישנא. ועוד איכא למימר דלרבא אפילו למ"ד לחי משום מחיצה וחוד הפנימי סותם אפ"ה שרי משום דהוי מקום באנפי נפשיה וגרע ממקום פטור דבטל להכא ולהכא. ואי משום דאמרינן התם אזדו לטעמייהו, לאו מהאי פלוגתא קאמר אלא משום דאביי הא שמעינן ליה דלחי משום מחיצה מדאמרינן לעיל (ד, ב) גבי פלוגתא דאביי ורב יוסף דמבוי שהוא למעלה מעשרים אמה ימעט, רחבו בכמה רב יוסף אמר טפח ואביי אמר ד' ואמרי' לחד לישנא דפליגי בקורה אי משום היכר אי משום מחיצה, רב יוסף סבר קורה משום היכר ואביי סבר קורה משום מחיצה וכיון דלדידיה קורה משום מחיצה כל שכן לחי דהוי משום מחיצה ורבא נמי שמעינן ליה לקמן (יב, ב) גבי מבוי הראוי לשיתוף דאמר אחד זה ואחד זה משום היכר. אלא הא דהכא רבא אפילו למ"ד קורה משום מחיצה קאמר לה ומשום דחוד החיצון סותם ואי נמי תמצא לומר חוד הפנימי סותם והוה ליה מקום בפני עצמו הוי ליה מקום גרוע כמקום פטור כדאמרינן ושרי. ועוד כי אותה גירסא ליתא בכל הספרים כי יש ספרים דלא גרסי התם ואזדו לטעמייהו וגם ר"ח ז"ל (להלן טו, א) לא גריס ליה.

אבל מה שכתב כאן הרב אלפסי ז"ל דפתוח לכרמלית בין יש לו ארבעה בין אין לו ארבעה אסור אבל פתוח לרשות הרבים מותר. בזה דקדק עליו הרמב"ן נ"ר דהוי ליה למימר אבל פתוח לרשות הרבים יש בו ארבעה אסור אין בו ארבעה מותר דהא משמע דאפילו רבא לא שרי אלא בשאין בו ארבעה, וכדקאמר מנא אמינא ליה דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן מקום שאין בו ארבעה על ארבעה מותר לבני רה"י ולבני רה"ר דאלמא איהו נמי כי שרי כשאין בו ארבעה הוא דשרי, ואביי נמי אמר וכי תימא דאית ביה

ארבעה על ארבעה והאמר רב חנן בר רבא אמר רב תוך הפתח אפילו אין בו ארבעה על ארבעה צריך לחי אחר להתירו, דאלמא בדאיכא ביה ארבעה כולי עלמא מודו דאסור.
והוא נ"ר תירץ דרבא אפילו בארבעה נמי שרי משום דלדידיה טעמא דלחי משום היכר ואפילו למ"ד לחי משום מחיצה חוד החיצון סותם, אלא דלטעמיה דאביי קאמר, כלומר: אפילו לדידך דסבירא לך דחוד הפנימי סותם אודי מיהא דבשאין בו ארבעה דשרי מדרב דימי א"ר יוחנן. ואביי נמי דאמר וכי תימא דאית ביה ארבעה האמר רב חנן לטעמיה דנפשיה נמי קאמר, כלומר: מההיא דרב חמא בר גוריא שמעינן דברחב ארבעה מיהא צריך לחי אחר להתיר וקשיא עליה דרבא דשרי (דבשאין) [דבשיש] בו ארבעה מיהא מנא ליה האמר רב חנן בר רבא. ותדע לך דרבא אפילו בדאית ביה ארבעה שרי מדאקשי עליה רב הונא בריה דרב יהושע ממבוי שרצפו בלחיים פחות מד' אמות באנו למחלוקת רשב"ג ורבנן, ואם איתא דרבא בדאית ביה ארבעה מודה מאי קושיא מיהא לימא דהכא בדאית ביה ארבעה דהא מארבעה פחות משהו לרשב"ג ולחי משהו הוה ליה לחי של ארבעה ולפיכך אסור, דאי אמרת אפילו במקורבין שלשה קא אסר רשב"ג דאפילו כי אמרינן לבוד לא היו בין שני הלחיים והאויר שביניהם ארבעה ומשום הכי קא פריך ליה מיניה מי דחקו לומר כן כדי שיקשה לרבא. ועוד מדקאמרינן לקמן (י, א) גבי לחי המושך עם דופנו של מבוי פחות מד' אמות נידון משום לחי ומותר להשתמש עד חודו הפנימי ש"מ בין הלחיים אסור. ובודאי אביי לאפוקי מרבא בר פלוגתיה קאמר, כלומר: דמיהא איכא למשמע דליתא לדרבא דשרי, והא הכא יתר מד' טפחים הוא דקרוב לד' אמות נמי הוא דאלמא רבא בכל ענין שרי.
ומכל מקום מסתברא שאין אלו ראיות, דההיא ודאי דרבב"ח על כרחך שמעינן מינה דאפילו במקורבין עד שלשה קאמר, דהא מדתלי לה בפלוגתא דרשב"ג ורבנן אלמא בכל מאי דפליגי רשב"ג ורבנן איתא דהיינו משלשה ועד ארבעה ומש"ה פריך לה מינה, דאי לא הוה ליה לר' יוחנן למימר מבוי שרצפו בלחיים ארבעה פחות משהו דאז משמע דלא קאמר אלא בשיש ביניהן ד' פחות משהו, אבל השתא דקאמר פחות פחות מארבעה משמע ודאי בכל שהוא פחות מארבעה עד שלשה פליגי, וכן דעת רבותינו הצרפתים ז"ל.
וההיא דלקמן דלחי המושך גם כן אין נראית לי ראיה, דהא רב יוסף אמרה ולא אביי, ורב יוסף לאו בר פלוגתיה דרבא הוא דנימא לאפוקי מדרבא. ועוד דהתם נמי פחות מד' אמות קאמר ובכל שפחות מד' אמות ועד משהו קאמר דהוי לחי ומשתמש עד חודו הפנימי, דאלמא בין הלחיים אסור לעולם. ופחות מד' אמות דנקט לאו משום דאיסור דבין הלחיים (אסור) [אתי] לאשמועינן מכלליהו דרבא הוה שרי אפילו בלחי רחב כמה,

אלא עיקרא משום דינא דלחי קאתי ולאשמועינן דעד ד' אמות נדון משום לחי אבל טפי לא אלא נדון משום מבוי, וזה ברור.

ורבותינו הצרפתים גם כן כך כתבו דרבא לא התיר אלא דוקא בפחות מארבעה הא בארבעה כולי עלמא מודו. אלא שאני תמה דהא בקורה לא חילקו בין רחבה טפח לרחבה ארבעה או יותר ולעולם מותר להשתמש תחתיה, וטעמא משום דקורה משום היכר ובכולה מכלתין למאן דקאמר קורה משום היכר והיכירא מלבר מותר להשתמש תחתיה ואפילו רחבה כמה, ואפילו למ"ד נמי קורה משום מחיצה וחוד החיצון סותם מותר להשתמש תחתיה ולא שמענו להם הפרש בין רחבה טפח לרחבה ארבעה, וכיון שכן לרבא נמי דשמעינן ליה בהדיא דלחי משום היכר (לקמן יג, ב) מאי שנא דלא שרי ברוחב ד', ואפילו נמי אמרת כמ"ד לחי משום מחיצה וחוד החיצון סותם אפילו ברחב ארבעה שרי כקורה וכמו שכתבתי וכל שכן דרבא לחי משום היכר סבירא ליה. וזה נראה לי בראיה מכרעת לדברי רבנו אלפסי ז"ל. אלא שלפי מה שכתבתי נצטרך לומר נמי דקורה לרבא אי פתוח לכרמלית אסור להשתמש תחתיה כלחי דמצא מין את מינו וניעור, דלחי וקורה חד טעמא אית להו כדאמרן. ומצאתי לרמב"ם ז"ל (הל' שבת פי"ז, הי"א) שכתב כן דבין בלחי בין בקורה אי פתוח לכרמלית אסור להשתמש תחתיהן וביניהן. וזה מפורש בדברי. אע"פ שהשיב עליו הראב"ד ז"ל ואמר שלא אמר רבא כן אלא בלחי בלבד, נראין הדברים כמו שכתבתי ועליה סמך הרמב"ם ז"ל ויפה כיון.

מבוי שרצפו בלחיים פחות פחות מארבעה באנו למחלוקת רשב"ג ורבנן. עד כאן דברי רבה בר בר חנה משמיה דר' יוחנן, והא דאמרינן לרשב"ג דאמר אמרינן לבוד וכו' סברא דרב הונא בריה דרב יהושע היא, דמשמע ליה דליכא למיתלי הא בדרשב"ג ורבנן אלא בכי הא. ותדע לך דהא פירשה רב אשי בענין אחר ואלו אמרה ר' יוחנן בהדיא היכי מצי רב אשי לפרושה בענין אחר.

דף ט:

א"ר זירא בנכנסין כותלי קטנה לגדולה. ומיהא איכא למשמע דאפילו למ"ד נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי דוקא כשהוא מבחוץ לראש המבוי דאז איכא היכירא, אבל כשהלחי נתון באחורי המבוי באמצע כזה: אינו מתיר מבפנים מכנגדו למעלה לפי דליכא היכירא כלל, דאי לא תימא הכי כיון דקיימא לן דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי וכשאין כותלי הקטנה נכנסין בגדולה אפילו קטנה מותרת,

השתא נמי דכותלי קטנה נכנסין לגדולה תשתרי מבפנים מכנגד כותלי גדולה. כך נראה לי.

דף י.

אלא שמע מינה וכו' אינו נידון משום לחי. ומיהו אסיקנא בסמוך דלית הלכתא הכין אלא נדון משום לחי, מדתני ר' חייא לעיל (ט, ב) דנידון משום לחי, דמתניתא דמתנייא ביה ר' חייא ור' הושעיא היא [ודלא מיתנייא בי ר' חייא ור' אושעיא לאו דסמכא], ובהדיא אמרינן על הא דקטנה בעשר וגדולה באחת עשרה בירושלמי כאן (ה"ו) בפיסקת לחיים שאמרו איתבעית מתניתא ולא אשכחת אמר ליה רב אחא כן אמר ר' שמעון בן לקיש כל משנה שלא נכנסה לחבורה אין סומכין עליה עד כאן.

וכתב הראב"ד ז"ל דמסתברא דכי אמרו נידון משום לחי דוקא כי לא הוי אותן הנראה מבחוץ ד' אמות דדינו כדין לחי, אבל אי הוי ד' אמות דאין דינו כלחי אפילו הוא כנגד פתח המבוי וכל שכן מבחוץ דלא. ואע"ג דאותן ד' אמות שהן מבחוץ אי הוו כנגד חלל המבוי הוי עומד מרובה על הפרוץ ושרי, הכא כיון דמבחוץ הוא לא מהני ליה למבוי, דנהי דמה שנראה מבחוץ הוי היכר למבוי כאילו נראה מבפנים אבל לשווייה ככותלי המבוי למיהוי נמי כעומד מרובה על הפרוץ לא, דהיכר הוי מחיצה לא הוי, דאי אמרת מחיצה נמי הויא אין לך מבוי שאינו ניתר אפילו בלא לחי ואפילו מפולש לרשות הרבים, שהרי כותלי פני המבוי הנמשכים לרשות הרבים נחשוב אותן למחיצות המבוי אף על פי שאינן נראות לפנים, אלא שמע מינה היכר הויא מחיצה לא הויא ע"כ. וקשיא לי לפי דבריו הא דדחיק לה ומוקי לה ר' זירא (לעיל ט, ב) בכותלי קטנה נכנסין לגדולה נוקמה בשגפופי הגדולה רחבין ארבע דאז אין נידונין משום לחי. ויש לומר דהוא הדין דהוה מתרץ לה הכי אלא דניחא ליה לאוקומי אפילו בחצר שאינה גדולה כל כך ומשום דר' חנינא בר פפי דאמר קטנה בעשר וגדולה באחת עשרה ולאשמועינן דרבי סבר לה כר' יוסי, ועוד צריכא לי עיון.

אח"כ מצאתי לרבותינו הצרפתים ז"ל בשלהי פרק פסין (כד, ב בתוס' ד"ה ההיא) בשמעתא דרחבה דהוה בפומבדיתא שהן סבורין דאפילו רחבן כמה מצילין, ואינו דומה לכותלי פני המבוי דנמשכין לרה"ר שהביא הראב"ד ז"ל שאינן נחשבות למחיצות להתיר את המבוי המפולש, מפני שאותן הכותלים כיון שאינן מועילין להתיר את רה"ר עצמו איך יתירו את המבוי, אבל כאן שהגפופין נעשו לשם דירה הגדולה ומצילין אותה דין הוא שיצילו ג"כ את הקטנה כאילו נראין מבפנים. ומה שאמרו נידון משום לחי לאו

משום לחי ממש קאמר ולומר דדוקא בשיעור רוחב לחי, אלא משום דלחי כל שהוא מתיר את המבוי או שני לחיים מתירין את החצר משום הכי נקט כאן משום לחי לפי שהוא השיעור המועט שמתיר את המבוי והחצר ולא להקפיד על השיעור כלחי, כן נראה לי ודברי רבותינו הצרפתים ז"ל מוכיחין כן.

ושמע מינה אסור להשתמש בין הלחיים. ואם תאמר דילמא משום דכנגד משך הלחי אין כותל כנגדו והיאך ישתמש שם. יש לומר דהכא כשהכותל שכנגדו מושך גם כן כמו שהלחי מושך כזה: ומסתברא דעל כרחך י"ל כן, דמדקאמר ארבע אמות אינו נידון משום לחי וצריך לחי אחר להתירו משמע הא בלחי מותר, והלא אין שם אלא מחיצה אחת. ונראה לי דהיינו פירושא דלחי המושך עם דופנו של מבוי, כלומר: עם דופנו שני של מבוי, כלומר: שמושך הלחי מצד זה כמו שמושך דופנו של מבוי מן הצד האחר שכנגדו. עוד נראה לי לפרש דצריך לחי אחר להתירו דקאמר להתיר את המבוי קאמר, דמנח ליה לאידך גיסא אי נמי בהדי ומטפי ליה או מקצר ליה, וכאידך דרב הונא דלעיל (ה, א) דלחי הבולט מדופנו של מבוי, דהתם צריך לחי אחר להתירו דקאמר על כרחך להתיר את המבוי קאמר. ולפי פירוש זה לא גרסינן ד' אמות משתמש בכולו וצריך לחי אחר להתירו אלא הכי גרסינן, ד' אמות אינו נידון משום לחי וצריך לחי אחר להתירו, וכן מצאתי גירסא זו במקצת הספרים ונכונה היא, כן נראה לי. ומכל מקום לתרץ הקושיא הראשונה עדיין אני צריך לפירוש הראשון דהכא במאי עסקינן שהכותל שכנגדו מושך גם כמו שהלחי מושך, דאי לאו הכי לא מצי דייק מינה דאסור בעלמא להשתמש בבין הלחיים.

הכא כלל כלל לא. תמיהא לי היאך אפשר לומר כן דכלל כלל לא, דהא תניא ר' יהודה אומר אינו צריך למעט. ונראה לי דלפרוכי לק"ו דידיה קאמר ליה, כלומר: אי משום דינא דפסי ביראות הוה אתינן ליה ליכא למשמע מינה לא איסור ולא היתר, דאי אמרת לחומרא דלא שרי ביה אלא שלש עשרה ושליש כפסי ביראות איכא למימר לקולא, דפסי ביראות דהוו מחיצות גרועות הוא דלא שרי בהו טפי משלש עשרה אמה ושליש הא במבוי דמחיצות גמורות אפילו טפי נמי, ואי אמרת לקולא למישרי ביה שלש עשרה אמה ושליש מיהא כפסי ביראות איכא למימר לחומרא, דהתם הוא דהלכו בהן לקולא להתיר בהן פרוץ מרובה על העומד וכן הקילו בהן קולא אחרינא להתיר בהן אפילו שלש עשרה אמה ושליש כדי שיכנסו ביניהן שתי רבקות של ארבע ארבע שכן דרכן אבל במבוי כלל כלל לא, אלמא מדינא דפסין ליכא למשמע למבוי כלל. כך נראה לי.

וכן הוא תני לה והוא אמר לה אין הלכה כאותה משנה. פירוש: משום דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. ונראה מן הירושלמי (פ"א, ה"א) דדוקא בשאין

מניח קורה אלא לצד א', כלומר: מן הקנה לכותל האחד כגון זה: אבל אם היה מניח את הקורה מכותל לכותל בכי הא לא אמרינן דליבטיל קנה, דגרסינן התם היה רחב חמש עשרה אמה אמר ר' אבא בשם רב עושה פס של שלש אמות וכל שהוא ומרחיקו מן הכותל שני אמות אותו כל שהוא נדון משום לחי ושרי, והוא שיהא העומד רבה על החלל, ויעשה פס של ארבעה טפחים ולא כן תני עושה פס של ארבעה טפחים, א"ר אבא כדי להתיר שניהם בלא קורה ע"כ. ונראה פירושו כדי להתיר שניהם בלא קורה על שניהם, ואילו עשה פס ד' היה צריך ליתן קורה על שניהם, אבל עכשיו שעשה פס של שלש אמות אינו צריך ליתן קורה על שניהם אלא דיו על אחד מהן, אבל על אחד מהן מיהא צריך דאף עכשיו שהוא עושה פס של שלש אמות הרי צריך קורה מן הפס לכותל או לחי משהו, ובהדיא נמי אמרו בירושלמי עושה פס של שלש וכל שהוא אותו כל שהוא נדון משום לחי.

ומכל מקום אינו נראה כן מן הגמרא שיהיה קנה ולא אפילו פס של ארבעה טפחים מתיר אע"פ שנתן את הקורה מכותל לכותל, משום דכיון דאין באחד מן הצדדין עומד מרובה על הפרוץ אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ואפילו אוירא דתחת הקורה ומבטל ליה. ותדע לך דהא אצטריכינן לאוקמה או בעומד מרובה על הפרוץ או בפס גבוה [עשרה] במשך ד' אמות כדי שיהיו שתי מבואות, ובודאי כיון שאנו מחלקין אותו לשתי מבואות על כרחך אנו צריכין להכשיר את שניהם ולהניח קורה כאן וכאן או לחי כאן וכאן, ואפילו הכי דוקא בפס גבוה עשרה במשך ארבע אמות כשיעור מבוי וכותל מעליא דמבוי לא מבטיל באוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא, ועוד דאוירא דחוץ למבוי לא מבטיל כדבעי למימר קמן, הא בענין אחר לא.

והא נמי דתניא בתוספתא בפ"ק דמכלתין (ה"ג) והרחב מעשר אמות נותן פס באמצע ונותן קורה על אחד מהן, איכא למימר דוקא בשהפס שבאמצע רבה על אחד מן החללין והוי ליה כעומד ולפיכך סגי ליה באידך גיסא בלחי או בקורה. ואי נמי ס"ל להאי תנא דמבוי שיש לו שני פתחים וכל אחד ואחד רבה על העומד נותן את הקורה על אחד מהן ודיו, וכדעת הירושלמי (שם) דגרסינן התם: תניא רשב"ג אומר מבוי שיש לו שני פתחים נותן את הקורה על אחד מהן ומתיר ר' אחא בשם ר' לוי אמר אין הלכה כרשב"ג, א"ר אבא והוא שמעמיד קנה בדוקרן אבל אם עשה פס של ארבעה טפחים הלכה כרשב"ג, ותני כן מבוי שיש לו ארבעה טפחים נותן את הקורה על אחד מהן ומתיר. וכל זה שלא כדעת גמרתינו כמו שכתבתי, ובסמוך נאריך בה יותר בס"ד.

אלא אמר אביי עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מבוי. וכיון דפס זה הוי כותל המבוי תו לא מיבטיל מחמת אויר דהאי גיסא ודהאי גיסא. אי נמי דאויר שלאחורי הפס אויר של מבוי אחר הוא ואין אויר של מבוי אחר חשיב לגבי דידיה לבטל יתיה. ומעמיד את הקורה מכותל לכותל כדי להתיר את שני המבואות, הא לאו הכי אינו ניתר אלא אותו צד שהניח עליו הקורה דשני מבואות הן. ודוקא נמי (בשהקנה) [בשהקורה] מגעת לפס או בסמוך לו תוך שלשה דהויא לה כמונחת ממש על גביה הא לאו הכי לא, דבעינן קורה על גבי כותלי מבוי וליכא. וגם הראב"ד ז"ל כתב כן. וא"נ מניח לחי מכאן ולחי מכאן.

וכתבו בתוס' (ד"ה עושה) והוא שלא יהא מחודו של הפס של צד פנימי עד כותל הפנימי האמצעי של מבוי יותר מעשר, לפי מה שפירש רש"י ז"ל גבי מבוי עקום (ו, א) אילימא ביתר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום דאפתיחת עקמימותו קאי דהכא נמי כשמניח פס במשך ארבע אמות דמי למבוי עקום כמין ח' כזה: והלכך אפילו לשמואל בעי צורת פתח או בשני עקמימיותיו לפירוש רש"י ז"ל, או צורת פתח מיהא לאחד מראשי המבוי ולפי הפירוש השני שכתבתי למעלה (שם ד"ה מבוי עקום). אלא ודאי הא דאביי בשאין צד הפנימי של פס רחוק מן הכותל הפנימי יתר מעשר ואביי דאמר כשמואל, זו היא שיטת התוספות. ובודאי כן נראה למעלה (ח, ב) גבי מבוי העשוי כנדל דאביי סבירא ליה במבוי עקום כשמואל דתורתו כסתום, ולפיכך אפשר דהכא נמי מתקן ליה כשמואל, ובאידך לישנא דאמר אי נמי עביד ליה כדרב יהודה מתקן ליה אפילו כרב. ועוד כתבו בתוס' דדילמא הכא לא בא לדקדק לאחר שהעמיד הפס אי בעי צורת פתח או סגי ליה בלחי וקורה, אלא כדי להכשיר את המבוי בכניסתו. וזה אינו מחוור בעיני כלל, דעכשיו לא באנו להחמיר עליו להוסיף בו פסין וצורת פתח אלא להקל עליו ולומר בכמה סגי, ואם אתה בא עכשיו לעשות לו פס גבוה ומשוך ועוד צורת פתחים אתה מחמיר עליו הרבה, מוטב שיעשה צורת פתח אחת בכניסתו ואליבא דהלכתא דקיימא לן כרבנן דאמרי (לעיל ב, א) אם יש לו צורת פתח אינו צריך למעט. וכן הלשון הראשון שמעמידין אותו כשמואל דוקא ובשאין חודו הפנימי של פס רחוק מן הכותל יתר מעשר, דברים דחוקים הם ודחוים אחר שלא נזכרו בגמרא כלל. והדבר הנכון מה שאמרו משמו של רבנו יצחק ב"ר אברהם ז"ל דעקום כמין ח' כזה: תורתו כסתום לכולי עלמא וכמו שכתבנו למעלה (שם ד"ה וההוא) גבי מבוי העשוי כנדל (והטענה) [להטעם] לפי שאין דרכן של בריות לסבב בכענין זה כשרוצין ללכת לרה"ר מצד פתח אחד של המבוי לצד הפתח השני אלא הולך ברשות עצמו מכאן לכאן, וזה נכון.

דף י:

מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות. כלומר: ואח"כ נותן קורה מן הכותל ועד ראש אותו פס, אי נמי מעמיד שם לחי או סמוך לפס או מצד שני, והקורה או הלחי מתירין אותו פתח עד הפס, ומן הפס ולהלן עד הכותל ניתר בעומד מרובה על פרוץ, שאין אנו מקפידין בעומד מרובה על הפרוץ אלא במה שהוא מן הקורה [או] מן הלחי ולהלן.

ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק שתי אמות ויעשה פס אמה ומחצה. פירש רש"י ז"ל: דהכי הוה ניחא להו לבני מבוי טפי שלא יקלקל היציאה כל כך. ואינו מחוור, מדפרכינן בתר הכי וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה, ומשני אין הכי נמי כולי האי לא אטרחוה רבנן, אלמא משמע שהמקשן בא להחמיר, וכענין זה יש לפרש כל שאר הקושיות, דמשמע ליה שאין נראה כל כך כפרוץ כשאין כל הפרוץ לצד הכותל.

שמעת מינה עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות לא הוי עומד לעולם הוי עומד. ונפקא מינה היכא דלא שייך למימר אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטל ליה, והיכי דמי כגון דהוו העומדין [האחד] לצד ימין המבוי סמוך לכותל זה והשני לצד שמאל המבוי סמוך לכותל השני והאחד בינתים, דהשתא ליכא אלא חד אוירא ובכי הא אמרינן עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד. וא"נ נפקא מינה בעלמא, כגון לגבי סוכה שסככה בשפודין או בארוכות המטה דליכא אוירא דמבטל לסכך כשר, דההיא פלוגתא נמי בעומד מרובה על הפרוץ שייכא כדאיתא בסוכה (טו, א) ולקמן בפרקין (טו, ב), ושאני הכא דאתי אוירא דהאי גיסא דמבוי דטפי מיניה ואוירא דהאי גיסא דתחת הקורה ומבטלי ליה.

שמעת מינה עומד כפרוץ לא הוי עומד. וכדרב הונא בריה דרב יהושע (להלן טו, ב). ואיכא למידק והא אמרינן דאפילו עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד וכל שכן עומד כפרוץ דאיכא תרתי לטיבותא דעומד כפרוץ ועומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות. ומסתברא דהכי קאמר ליה: כיון דלא אמרו שיעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה פס אמה דהכא איכא עומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות וליכא אוירא דמרובה על הפס משני צדדיו דמבטל ליה, שמעת מינה דאפילו עומד כפרוץ לא הוי עומד וכל שכן עומד מרובה משתי רוחות דלא הוי עומד, וחדא דאית בה תרתי קאמר ליה. ומשני ליה לא כמו שאתה סבור אלא אפילו אוירא דכוותיה מחד גיסא ואוירא דטפי מיניה מאידך גיסא מבטלי ליה, ולעולם בעלמא דליכא אוירא הוי עומד.

וקשיא לי אשמעתין כיון דאסיקנא דאמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי ליה לעומד דאינו יתר על אחד משני האוירים, א"כ הא דאמרינן לעיל (ו, א) מבוי שנפרץ

בין מצדו בין מראשו בעשר, מראשו היכי משכחת לה מי נימא דוקא בשנשאר בינתים עומד מרובה מעשר, דאי לא אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דרחב פתח המבוי שתחת הקורה. וי"ל דהתם אפילו בפרוץ מרובה על העומד שרי ושאני התם דסוף מבוי הוא, וכענין ההיא דאביי דלעיל (ה, א) דמשני ליה לרב יוסף כדרב אמי ורב אסי דמבוי שנפרץ מצדו. אבל הכא דתחילת מבוי שאנו באין לתקנו כדי להכשירו עכשיו צריך שיהא העומד מרובה על הפרוץ כדי שלא יהא האויר שמכאן ומכאן מבטלין אותו, ואפילו נתן קורה על צד זו ועל צד זו אינו מועיל וכל שכן אם נתן על צד האחד לבד שאין הקורה מתרת שני פתחים וכמו שאמרנו למעלה.

ואם תאמר א"כ דרב אמי ורב אסי היכי משכחת לה, דהא אמרינן מבוי שנפרץ מצדו אם נשתייר שם פס ארבעה מתיר פרצה עד עשר, כלומר: דעדיין מבוי הוא וקורה מונחת ע"ג מבוי איכא והיא מתרת כל הפתחים, ולפום מאי דאמרינן בשמעתין היכי דמי אי בשנשאר עדיין באותו כותל שנפרץ עומד מרובה על הפרוץ אין אנו צריכין להכשירה של קורה לצד זה דמעצמו הוא מוכשר בעומד מרובה על הפרוץ, ואי פרוץ מרובה על העומד היאך קורה זו מתירתו והלא אין הקורה מתרת שני פתחים דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. וי"ל דהתם כשהעומד מרובה על הפרוץ וכיון שכן כל אותו דופן נכשר בכך, והא דאמרינן אם נשתייר שם פס ד' מתיר פרצה עד עשר לאו למימרא שתהא הקורה מתרת ממש אותה פרצה דהא אינה צריכה היתר, אלא לומר שעדיין נשאר שם כשיעור מבוי מוכשר וכיון שכן כל המבוי מוכשר ובלבד שלא תהא שם פרצה רחבה מעשר. ואי נמי התם סוף מבוי הוא וכמו שאמרנו למעלה וכדמתכשר בטענה זו אפילו בפס ארבעה בלבד כדעת אביי דקיימא לן בההיא כוותיה.

ואי נמי יש לי לומר דלא אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא אלא באויר דמבוי גופיה בלחוד, כיון דמיניה הוא חשוב לבטוליה עומד מועט שבו, אבל אויר דמבוי ואויר דחוצה לו לא, דאויר דחוצה לו דלאו מיניה לא חשוב לבטולי עומד דמבוי. ובודאי אילו נפרץ המבוי מצדו בשני מקומות ויש בין שתי הפרצות יתר מעשר כגון זה: ואין בעומד יתר על כל אחד ואחד משני האוירין של הפרצות, אנו אומרים בזה אתיא אוירא דהאי גיסא דפס שבינתים ואוירא דהאי גיסא ומבטל ליה והויא ליה פרצה יתירה על עשר ואין הקורה מתירתו.

וא"ת והא משמע לקמן (טז, ב) גבי חבלים דאפילו אוירא דלמעלה מהם מצטרף לבטל, כדאמרינן התם אי מוקים ליה עילאי אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטלי ליה. י"ל דהתם כיון דאויר שלמעלה מהחבלים עד לרקיע חשוב מהן דרשות היחיד עולה

עד לרקיע [הרי] זה כאוירן ממש ומצטרף לבטל. ור' יצחק ב"ר אברהם ז"ל (בתוס' ד"ה ואצבעיים) פי' דלא אמרינן אוירא מבטל אלא אויר העומד ליסגר או ליגדר בין בדלת בין בגדר כפרצת המבוי ופתחין אבל אחרינא לא, וההיא דחבלים כיון דרשות היחיד הוא כעומד ליסגר דמי. וקרובין דברי לעלות עם דבריו לטעם אחד.

ונראין הדברים שלא אמרו דאתי אוירא ומבטל ליה אלא בלחי או בקורה שאינן פתחים גמורים ואינן מתירין כל האויר אלא עד עשר, אבל צורת פתח ממש שהיא מתרת כל אויר ואפילו רחב מעשר אין אויר מבטלו. ולא כן דעת הראב"ד לפנינו גבי נעץ ארבע קונדיסין בארבע פנות השדה, והדבר צריך תלמוד.

וליחוש דילמא שביק פתחא רבה ועייל בפתחא זוטא. כלומר: ומבטל לה לקורה מתורת פתח והויא לה כפרצה. ופריק לא שביק פתחא רבה ועייל בפתחא זוטא. וקשיא לי דהכא משמע [ד]עדיף או דכותיה שביק ליה, וא"כ מבוי שנפרץ בין מצדו בין מראשו דקיימא לן (לעיל ה, ב) בעשר היכי משכחת ליה, דהא פתחא דמבוי נמי על כרחך אינו יתר מעשר וליחוש דילמא שביק פתחא דקורה ועייל באידך. ואפשר דבהא נמי אמרינן סוף מבוי שאני. ואי נמי איכא למימר דבפתחא רבה או פתחא זוטא דקאמרינן הכא לאו רבה ממש וזוטא ממש בשיעורא קאמר אלא פתחא עתיקא ופתחא חדתא קאמר, וכדאמרינן ביבמות (כא, ב) אבא רבה קרו ליה אימא רבה קרו ליה.

מאי שנא מדרב אמי ורב אסי. פירש רש"י ז"ל: דפריך מדאמרי אינהו ואם לאו פחות משלשה מתיר שלשה אינו מתיר, וטעמא דשלשה אינו מתיר היינו משום דחיישינן דילמא שביק פתחא רבה ועייל בזוטא. וקשיא לי טובא דטעמא התם (ה, א) לאו משום דשביק פתחא הוא אלא משום דלא נשתייר שם פס ד', וכיון דאיכא פרצה ג' לא אמרינן לבוד שאין כאן קורת מבוי. וגם הוא ז"ל פירש שם כן (בד"ה מתיר). ועוד דפרצה פחותה מארבעה לאו פתח הוא בשום מקום ולא עיילי בה אינשי וכל שכן בשלשה. ועוד דאם כן אפילו נשתייר שם פס ארבעה ניחוש להכי. ועוד קשיא לי דמאי קמשני התם ממעט בהילוכא, כלומר: כיון שהיא מן הצד, הכא לא ממעט בהילוכא, דאם כן אפילו נשתייר שם פס ארבעה לא יתיר פרצה עד עשר ולא אפילו פרצה עד שלשה.

ומתוך הדחק יש לי לפרש דלא לחזק הקושיא לומר שביק פתחא רבה קא אתי השתא, אלא אדרבה למאי דאקשי מעיקרא ולמאי דמתרץ קא מקשה, כלומר: וכי אפשר למימר דניחוש דלמא שביק לפתחא קמא ועייל בפתחא אחרינא ואפילו רבה מיניה, ומאי שנא מדרב אמי ורב אסי דאמרו דפס ארבעה מתיר פרצה עד עשר, אלמא לא חיישינן ואפילו לפתחא רבה מיניה. ופריק התם דמן הצד וקא ממעט בהלוכה לאותן הבאים דרך שם

אינו נראה כמבטלין פתחא קמא מתורת פתחא אלא דמשום דצריכין השתא למיעל ביה למעט בהלוכן, דאורחא דמלתא הכי אפילו אי איכא פתחא מעליא ואיכא פרצה בצידא אחרינא דכל היכא דממעטי בהלוכה דעיילי בה, הלכך לא מבטיל קמא בהא מתורת פתחא. אבל הכא דמראשו איכא למיחש דאי שבקת ליה ועיילי באידך מבטלי ליה ודאי מתורת פתחא, דאי לאו דמגלו דעתייהו דמבטלי ליה לא הוי שבקי ליה ועיילי באידך דהא לא ממעט בהלוכה.

אלא דאכתי קשיא לי דהתם (ו, א) בדרב אמי ורב אסי ליכא למיחש דהא אוקימנא לה (שם) בדלא בקעי לה רבים אי נמי בדאיכא גדודי. ואיכא למימר דהוא הדין דהוה ליה לתרוצי בהכי, ומסתברא נמי דהוא הדין דהוה מצי לתרוצי ליה התם סוף מבוי הכא תחילת מבוי כדאיתא לעיל (ה, א), דאי לא אכתי תקשי לן מבוי שנפרץ מראשו בעשר דקיימא לן כרב חנן בר רבא ורב הונא בריה דרב יהושע (לעיל ו, א ד"ה ואנן), אלא דלטעמיה קא מתרץ ליה דאפילו לפום מאי דס"ל למקשה דלא שנא תחילת מבוי מסוף מבוי לא קשה דהתם קא ממעט בהלוכה והכא לא ממעט בהלוכה. ולפי פירוש זה פתחא רבה וזוטא דקאמר דוקא הוא ולא ישן וחדש כמו שפירשתי בפירוש שני (לעיל בד"ה ליחוש), דאילו לפירוש השני תו לא תיקשי ליה מדרב אמי ורב אסי, דהתם נמי פתחא זוטא הוא דאסר הכשרו של מבוי כפרוץ. כך נראה לי.

עור העסלא וחלל שלו מצטרפין לטפח. להאהיל, כמו שפירש רש"י ז"ל. ודוקא בשהטומאות והטהרות תחת העור ממש ולא כנגד החלל, שאף ע"פ שהחלל מצטרף לטפח אינו מאהיל ממש, וכדאמרינן בפרק קמא דסוכה (יח, א) ארובה בבית ובה פותח טפח טומאה בבית מה שכנגד ארובה טהור, כלומר: הטהרות שכנגד הארובה טהורות, טומאה כנגד הארובה הבית טהור, ומכל מקום האויר מצטרף. ויש לנו כיוצא בה באויר סוכה (סוכה יט, ב) דמצטרף ואין ישנים תחתיו.

ואצבעים ריוח באמצע. ולא שייך למימר בהא אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דעלמא ומבטלי ליה, מכל אותן טעמים שכתבנו למעלה (בד"ה שמעת מינה). ועוד דכלי הוא ובכלי לא אמרינן.

אי איכא למימר דפליגי בפרוץ כעומד פליגי. וא"ת אפילו למ"ד בעלמא עומד כפרוץ לאו כעומד הכא לתכשר דהא כל פחות משלשה כלבוד דמי, וכל לבוד כעומד ממש דמי לכולי עלמא וכדאמרינן לקמן (טז, א) בהדיא גבי חבלים. יש לומר דלא אמרינן לבוד אלא בקרקע ובדבר קבוע ממש, אבל בכלים מטלטלים לא. ואם תקשי לך כוורת דפרק

קמא דשבת (ח, א), נראה לי דהיינו מאי דמתרץ ליה רב אשי (שם) מחיצות (לגביהן) [לתוכן] עשויות, כלומר: מחיצות כלי לא אמרינן בהו לבוד דלתשמישן בלחוד עבידן.
ואם יש לו צורת פתח אינו צריך למעט. כתב הרמב"ם ז"ל (הל' שבת פי"ז, הי"ד) דצורת פתח מהניא אפילו למבוי שאינו גבוה עשרה. ואינו מחוור בעיני כלל, דלא מצאנו אלא בגבוה יתר מעשרים ומשום דפתח כמחיצה דמי וכאילו נסתם הכל, והיינו דלא תנו בברייתא אלא בגבוה למעלה מעשרים, ואם איתא רבותא טפי הוה להו לאשמעינן בשאינו גבוה עשרה והוה להו למתני בתרווייהו. ועוד דצורת פתח לא עדיפא ממחיצה גמורה, וכל מחיצה גמורה שאינה גבוהה עשרה לא הויא מחיצה גמורה כל שכן צורת פתח דלא הויא מחיצה. ועוד דבהדיא תניא (להלן יא, ב) גבי כיפה דכל שאין ברגליה עשרה פטורה מן המזוזה דאינו פתח, ולא נחלק ר' מאיר אלא משום דסבר חוקקין להשלים הא לאו הכי לא, ומינה דכל היכא דליכא למימר חוקקין וכגון שאין בו כדי לחוק לכולי עלמא לאו פתח הוא.

דף יא.

איפכא מאי. כלומר: מי מהניא צורת פתח בגובהה. הקשה רבנו תם זכרונו לברכה ותיפוק ליה משום לחי דצורת פתח היינו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, והלכך דל קנה דעל גביהן ולחיים נמי איכא. ותירץ דנפקא מינה למבוי המפולש דלא סגי ליה בלחי אלא בצורת פתח. אי נמי יש לומר דנפקא מינה לרחב מעשר.
מאי לאו אסיפא לא אריישא. והלכך אמלתרא ברחבה לא אפשיטא. ויש מי שאומר (ראב"ד) דלקולא אזלינן דמחיצה רביעית דרבנן היא וספיקא דרבנן לקולא. ויש מי שאומר דכיון דעיקר מחיצות דאורייתא אף ברביעית נמי אזלינן לחומרא כשל תורה. ולזה דעתי נוטה, וכדאמרינן לקמן בפרק (משתתפין) [חלון] (פא, ב ובפרק כל גגות (צה, א)) אמר שמואל כל מקום ששנה ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו, ואיבעי להו מי אמר שמואל אפילו במבוי שנטלה קורתו או לחייו, ומהדרינן בעירובין אמרתי ולא במחיצות. אלמא אפילו במחיצה רביעית לא הלכו בה לקולא משום דעיקר מחיצות דאורייתא. וכענין זה ג"כ אמרו לקמן בפרק בכל מערבין (לה, ב לו, א) גבי ר' יוסי אומר ספק עירוב כשר ואקשינן מדידיה לדידיה דאמר גבי נגע לאחד בלילה ולמחר השכים ומצאו מת שהוא טמא, ופריק רב הונא בר חיננא שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה, שבת נמי יש לה עיקר מן התורה, ופרקינן קסבר ר' יוסי תחומין דרבנן. דאלמא כל שיש לו עיקר מן התורה לא מקילינן בספקו.

חצר שריבה פתחים וחלונות. פירש רש"י ז"ל: בארבע דפנותיה. וכן עיקר, דאילו ברביעית ובשלישית מודה בהו רב, דהא מסיק ליה גבי מבואות המפולשין כת"ק דאמר עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן (לעיל ז, ב). ועוד פרש"י ז"ל דפתחים אלו אפילו פחותים מעשר. וכן עיקר, דאי ברחבין מעשר אפילו חד נמי דלרב לא מהני ליה צורת פתח. וא"ת א"כ מאי קאמר לקמן במאי עסקינן אילימא בעשר בהא לימא ר' יוחנן לשבת לא, ואם איתא מאי קושיא דלמא סבר ליה כרב. ותירצו בתוספות (ד"ה אילימא) דאין תופס כעיקר דברי רב יוסף דהא בנין אב דקא עביד איפריך. ולי נראה דקושיא זו אין לה עיקר, דהתם למילף מינה דר' יוחנן כרב ס"ל דביתר מעשר לא מהני ליה צורת פתח, וא"כ שפיר קא דייק בהא לימא ר' יוחנן דלשבת לא, דמאי אמרת אין דדלמא כרב יוסף ס"ל דבפרוץ מרובה על העומד לא מהני ליה צורת פתח, היא גופה מנין מדאמרינן דצורת פתח לא מהני ברחב מעשר ומבנין אב דידיה גמרינן לה, א"כ היא גופה מייתי לן למימר דר' יוחנן כרב ס"ל דצורת פתח ברוחבה דלא מהני. וזה נראה לי עיקר.

מה יתר מעשר האוסר במבוי לא מהני צורת פתח וכו'. ואיכא למידק טובא דא"כ אפילו בדופן רביעית נמי לא תיהני צורת פתח בפרוץ מרובה על העומד דהא ביתר מעשר לא מהני ליה לרב אפילו בדופן רביעית. וצ"ע.

נעץ ארבע קונדיסין בארבע פנות השדה ומתח זמורה על גביהן. פירש ר"ח ז"ל: ובין קונדס וקונדס נעץ קנים בפחות פחות מג' טפחים ומתח זמורה על גבי אותן הקנים כדי שלא יפלו והניח מקום אחד רחב לפתח.

והא דאמרינן: **במאי עסקינן אילימא מן הצד**. פירש הוא ז"ל [שאין] פתחים להן אלא הצדדין לבד, כלומר: שאין להם משקוף אלא מזוזות לבד.

אלא על גבן. כלומר: שיש להם משקוף על גבן.

ואינו מחוור בעיני כלל, חדא דהיאך יאמר ומתח זמורה על גביהן על הקנים שלא נזכרו כלל. ומיהו בירושלמי נראה כדבריו, דגרסי' התם בפרק קמא דמכלתין (ה"ט) מתני' דמקיפין שלשה חבלים ר' שמעון בן לקיש בשם ר' יהודה ב"ר חנינא נעץ ארבע קנים בארבע זויות הכרם וקשר גמי מלמעלן מציל משום פיאה, ר' יוחנן אמר כמחיצות שבת כן מחיצות כלאים, אמר ר' יוחנן מעשה שהלך ר' יהושע בן קרחה אצל ר' יוחנן בן נורי לנגנגד, והראהו שדה אחת (ובחברתה) [ובתחברתא] היתה נקראת והיו שם פרצות יתר מעשר והיה נוטל אעין וסותם דוקרנין וסותר עד שמיעטן פחות מעשר ואמר כזו כן מחיצת שבת ע"כ. ומיהו בגמרין לא משמע הכי. ועוד דלשון מן הצד אינו מיושב לפירושו דהו"ל למימר אילימא דליכא תקרה וכלשון שאמר בסמוך. ועוד היכי קרי ליה

רב חסדא צורת פתח, ועוד דבהדיה אמרינן לקמן מצאו שיושב בין האילנות ומתח זמורה בין אילן לאילן ואמר לו אם גפנים כאן מהו לזרוע כאן ואמר לו בעשר מותר יתר מעשר אסור ואמרינן במאי עסקינן אילימא על גבן בהא לימא יתר מעשר אסור, אלא מן הצד. ואם כפירושו ז"ל היאך אפשר לומר כן והא בהדיא קתני ומתח זמורה בין אילן לאילן. ורבנו אלפסי ז"ל פירש, מן הצד שעשה הפתח לצד הכותל ממש ולא באמצע המחיצה. וגם זה הולך קצת על דרך פירושו של ר"ח שפירש שנעץ קנים בין הקונדסין. ואינו נראה כמו (שאמרנו) [שאמרנו], דכיון שאמרו ונעץ ארבע קונדסין בארבע פנות השדה משמע דלא עשה בו יותר מכאן. ועוד דמאי קאמר אלא על גבן הוה ליה למימר אלא באמצע. ועוד דבכי הא לא (אמרינן) קאמר רב חסדא שצורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום, שלא מצינו אלא בקרן זוית, כלומר: שאוכל שתי זויות של הכותלים אבל בצדו של כותל סמוך ממש לקרן אמאי לא.

והפירוש הנכון מה שפירש רש"י ז"ל שאין שם אלא ארבע קונדסין בלבד בארבע הפאות ומתח זמורה על גבי הקונדסין ממש להיות לו לפתח דקנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, ומן הצד היינו (שמתח) [שלא מתח] הזמורה למעלה בראש הקונדיסין [אלא באמצע הקו] ועל גבן היינו על גבן ממש. וא"ת א"כ השתא דאסיקנא דמן הצד פליגי אבל על גבן אפילו ביתר מעשר שרי אפילו לשבת, א"כ למאי אצטריכי לפסי ביראות ולבהמת עולי רגלים בלבד (כא, א), ימתחו זמורה על גבי הפסין ואפילו רחוקים כמה שירצו ואפילו לטלטולי בהו לגמרי, וכן לענין שיירא שהוצרכו לשלשה חבלים (להלן טז, ב) בחבל אחד סגי ועל גבי הקונדסין. תירצו בתוספות (ד"ה אילימא) דאין הכי נמי, אלא משום דהוצרכו לתקן כדי שיכנסו שם בהמתם וגמליהם טעונין שהם גבוהין מאד ולא היה מתקיים כל כך דאתו גמלי ושדו ליה, וכענין שאמרו לקמן גבי רחבה דהוה בפום נהרא בפרק פסין (כד, ב), ועוד שהיה נקל שיפלו אפילו ברוח מצויה שהיו צריכין להגביה (הרחבה) [הזמורה] מפני הגמלים שנכנסין שם.

ולקמן בפרקין גבי מתני' דחבלים גרסינן בירושלמי (ה"ט) א"ר זעירא מודה ר' שמעון בן לקיש לענין שבת שאין פאה מצלת יתר מעשר, א"ר חגי מתני' אמרה כן מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה אם אומר את שהפאה מצלת יתר מעשר דיו חבל אחד ע"כ. ומיהו לא משמע הכין אלא אפילו ביתר מעשר, ודוקא על גביהן. ולענין גובהה נמי משמע דדין פתח ממש יהיב ליה ואפילו גבוה מעשרים ואפילו לענין שבת, שהרי עשאוהו כאן כצורת פתח ממש כל שהוא על גבן. ובירושלמי נחלקו בדבר זה דגרסינן התם במתני' דמקיפין שלשה חבלים, ר' זעירא ר' אבדומא דחיפא בשם ר' שמעון לקיש לגובה אפילו

עד מאה אמה, א"ר יודן הדא דתימא לענין כלאים אבל לענין שבת לא תהא פאה גבוהה מן הקורה, א"ר יוסף היא כלאים היא שבת.

במאי עסקינן אילימא בעשר בהא לימא ר' יוחנן וכו'. וא"ת מאי קושיא דלמא משום דסבר ליה כחנניה (לעיל ו, א) דמצריך דלת. וכי תימא דאפילו חנניה לא קאמר אלא ברחב מעשר והא בההוא מבוי עקום (ח, ב) דהוה בנהרדעא אמרינן דרמו עליה חומריה דרב וחומריה דשמואל ואצרכוה דלתות והא אמר שמואל תורתו (וכתב לה) [כסתום], כרב דאמר תורתו כמפולש, ואי ביתר מעשר דוקא הא מודה שמואל ביתר מעשר שהוא כמפולש, וכדאמרינן לעיל (ו, א) במאי אילימא ביתר מעשר בהא לימא שמואל תורתו כסתום. וי"ל דהכא שדה היה דהיינו בקעה, ודכולי עלמא בבקעה סגי ליה בצורת פתח, וכדאמרינן לעיל (ז, א) סרטיא מכאן ובקעה מכאן בקעה מכאן ובקעה מכאן, דכ"ע עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן.

דף יא:

אשכחינהו רב אחא בריה דרב אויא לתלמידי דרב אשי אמר להו אמר מר מידי בצורת הפתח. כתבו בתוס': שהדבר מסופק על איזו שאלו אם על ראויה לקבל דלת או צריכה היכר ציר, וכיון דלא ידעינן מאי, אזלינן בתרווייהו לחומרא וצריכה שתהא בריאה לקבל דלת וצריכה היכר ציר. אבל רבנו אלפסי ז"ל נראה שפירשה אהיכר ציר דסמוך לה, ועל כן השמיט להההיא דר"ל והביא אותה של רב חסדא דאמר צריכה שתהא בריאה לקבל דלת. ומסתברא דבין על זו ובין על זו, דקנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן הא משמע שאינה יכולה לקבל שום דלת.

ובירושלמי מצאתי שהיא מחלוקת שנויה בין ר' שמעון בן לקיש ובין ר' יוחנן דגרסינן התם (ה"א): צורת פתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן (וקנה) [וגמי] על גביהן ר' ינאי ב"ר ישמעאל בשם ר' שמעון בן לקיש ציר ובן ציר ולא יהא מחוסר אלא דלת וכו', אמרה ר' ירמיה קמי דר' זירא א"ל ומה בידך ר' אילא בשם ר' יוחנן צורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן (וקנה) [וגמי] על גביהן ע"כ. וכיון דפלוגתא דר' יוחנן ודריש לקיש היא הא קיי"ל כר' יוחנן. והראב"ד ז"ל כתב דצורת פתח צריך לו היכר ציר ושתהא בריאה לקבל דלת.

ובפלוגתא דרב נחמן ודרב ששת דצריך ליגע או אין צריך ליגע, איכא מאן דפסק כרב ששת דאמר צריך ליגע דרב ששת ורב נחמן הלכה כרב ששת. והא (דמסייע) [דמשייל] מיניה רב ששת מרבה בר שמואל ואהדר ליה איהו מכיפה לא תליא בהא אלא לענין

חוקקין אמר ליה, אבל הרב אלפסי ז"ל פסק כרב נחמן ממתני' דכיפא דלענין נגיעה קא מייתי לה, וכן פרש"י והראב"ד ז"ל. ויש ספרים דגרסי בהדיא אמר ליה אי משכחת להו לא תימא להו, ואף בפירושי רש"י ז"ל איתא, והיא מכרעת בפירוש כדבריהם ז"ל, וכן הלכה.

גירסת הספרים שלנו: **לימא קא סברי בית שמאי ד' מחיצות דאורייתא לא לזרוק משלש הוא דמחייב לטלטל עד דאיכא ארבע בית הלל אומרים לחי או קורה לימא קא סברי בית הלל ג' מחיצות דאורייתא לא לזרוק משתים הוא דמחייב לטלטל עד דאיכא שלש**. ולפי גירסא זו לזרוק היינו לדאורייתא ולטלטל היינו לדרבנן. ונראה לי פירושא דהא הכין, מדקתני ב"ש אומרים לחי וקורה ולא סגי ליה בחד מינייהו אלמא לאו משום היכר הוא אלא משום מחיצה, דאלמא ארבע מחיצות דאורייתא, דאי אמרת שלש א"כ ברביעית לסגי ליה בלחי או בקורה להיכירא, ומהדרינן לב"ש שלש מחיצות נמי דאורייתא והזורק מתוכן לרה"ר או מרה"ר לתוכן חייב, אלא מדרבנן החמירו עליו שלא לטלטל אפילו בתוכה עד דאיכא ארבע מחיצות גמורות. והדר בעי לב"ה דאמרי בדופן רביעית לחי או קורה דכיון דמשום היכר בחד סגי, א"כ שמעת מינה דשלש מחיצות מדאורייתא דכיון דלא שרי לחי או קורה אלא בדופן רביעית לבד אלמא השלש מדאורייתא, דאי לא אפילו בשלישי לסגי ליה בלחי או בקורה, דכל שהוא מדרבנן בהיכר לחי או קורה סגי ליה לב"ה. ומהדר ליה בדאורייתא ולחייב את הזורק אפילו בשתים מחייב, אבל לטלטל אסרוהו רבנן עד דאיכא שלש גמורות, ולא התירו לחי או קורה להיתר אלא ברביעית בלבד.

ולהדין גירסא מסתברא דדחיה בעלמא הוא דקא דחו ליה למימר דאי משום הא לא איריא, אלא מיהו קושטא דמילתא הכין דאסיקנא לב"ה שלש מחיצות דאורייתא, דליכא מ"ד שתי מחיצות דאורייתא אלא ר' יהודה בלבד דאמר (לעיל ו, א) מי שיש לו שני בתים בשני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן וכו' ונושא ונותן באמצע, וכולהו אמוראי נמי לקמן (יב, ב) הכין אית להו דשלש מחיצות מיהא בעינן מדאורייתא.

ור"ח ז"ל לא גריס לזרוק משתים מחייב אלא משתים אסור וכן בדבית שמאי לזרוק משלש אסור. ופירש לב"ש אע"ג דאינה מחיצה גמורה מדאורייתא לטלטל בה עד דאיכא ארבע, לזרוק מיהא הויא מחיצה מדרבנן ואסור לזרוק ממנה לרה"ר ומרה"ר לתוכה ולב"ה אינה מחיצה גמורה לטלטל ומדאורייתא עד דאיכא שלש וכדתניא לקמן בסמוך (יב, ב) חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין בין עירבו בין לא עירבו הזורק לתוכו חייב, והענין נכון אלא שאין לשון הגמרא מתיישב בו כל כך.

דף יב.

אי אמרת בשלמא לחיים וקורה קאמר היינו דא"ל וכי לסותמו אני צריך. וא"ת אם כן אמאי לא אמר לו עשה לו לחי אחר וקורה, דמסתמא כיון שלא עשה בו אלא לחי אחד כבית הלל הוא דעביד. וראיתי לרבותינו הצרפתים ז"ל שהעלו אותה בקושיא. ולי נראה שאין לה עיקר שאם איתא דכב"ה עבד אפילו עכשיו דאמר לו עשה לו לחי אחר היה לו לומר אנא כב"ה סבירא ליה. אלא מסתברא דאיהו כב"ש עבד דמתלמידי ב"ש היה ותלמידו של ר' אליעזר היה, אלא שטעה בדר' אליעזר רבו שהיה סבור דר' אליעזר לאו דוקא לחיים קאמר אלא אף לחיים כלומר: במקום לחי וקורה ולפיכך הטיל בו לחי וקורה, ואמר לו ר' אליעזר דלחיים דוקא עם הקורה, והיינו דלא הוצרך לומר לו אלא עשה לו לחי אחר. ודחינן הכי קאמר וכי לסותמו בלחיים אני צריך, כלומר דמבוי קצר היה והלחיים שבכאן ושבכאן סותמין אותו ור' אליעזר הכי קאמר ליה עשה לו לחי אחר דלחיים עיקר וקורה שהנחת לא מעלה ולא מוריד, והכי קאמר וכי לסותמו בלחיים אני צריך.

מיהא מוכח בירושלמי (ה"ב) דכר' יוסי ס"ל דאמר במתני' (יד, ב) לחיים רחבן שלשה, דאי כרבנן דאמרי כל שהוא (ואימא לסותמו) [מאי קאמר לסותמו] והלא אינן אלא משהו לכאן ומשהו לכאן.

כי סליק ר' אבא מימי פירשה מרוח אחת בארבעה משתי רוחות משהו לכאן ומשהו לכאן והא דתני אדא בר אוכמי רבי היא וכו'. פירש רש"י ז"ל: ור' יוחנן אליבא דרבנן קאמר דפס דקאמרי רבנן ד' טפחים הוא ובשתי רוחות סגי בשני משהויין. ומסתברא שהזקיקו לרש"י ז"ל לפרש כן, מדקאמר והא דתני אדא בר אוכמי רבי היא אלמא ר' יוחנן לאו כרבי. ופשטא דמילתא ודאי הכי משמע. אלא דקשיא טובא דאם איתא רב נחמן דאמר לקמן (יב ע"ב) נקטינן איזו היא חצר שאינה נתרת בלחי וקורה אלא בפס ארבעה כרבנן אמרה, ואי אפשר דהא איהו כר' אליעזר פסק וכדאמרינן אמר רב נחמן הלכה כר' אליעזר בפסי חצר. אלא ודאי כר' אליעזר אמרה ר' יוחנן דרבי ור' אליעזר מודו בפס ארבעה, אלא בלחי משהו הוא דפליגי ואמרי דלא סגי ליה אלא בשתים כיון דאינן אלא משהו ורבנן אפילו בחד ומשהו שרו, ורב נחמן נמי דלקמן כרבי ור' אליעזר אמרה, אלא דרב אדא בר אוכמי ס"ל דרבי ס"ל בשנים וברחבים שלשה כר' יוסי. והיינו דקאמרינן והא דאדא בר אוכמי רבי היא, כלומר: ודאי איהו נמי כר' אמרה, אלא דקסבר דרבי סבר לה כר' יוסי. והא דאמרינן לקמן (יד, ב) לחיין שאמרו, א"ר יוסף ב"ר יהודה אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיין א"ל רב הונא בר חיננא בהילמי אמרת לן

בלחיין לא אמרת לן וכו' מ"ט משום דקאי [רבי] כוותיה, דאלמא מילתא פשיטא היא לכולהו דרבי קאי כר' Hוסי. לא היא, דטעמא הוא דקא יהיב אמאי לא א"ר יוסף ורב הונא בר חיננא דלית הלכתא כר' יוסי בלחיין, משום דאינהו סברי כרב אדא בר אוכמי דאמר דרבי סבר לה כר' יוסי.

ואית לן למידק אשמעתין כיון דר' יוחנן כרבי ס"ל, ומעיקרא נמי הוה ס"ל דהא דתני אדא בר אוכמי קמיה דר' יוחנן אפילו ר' יוחנן מודה בה, מי דחקו עכשיו לדחותה מדר' יוחנן, לימא מרוח אחת בארבעה משתי רוחות בשלשה מכאן ושלשה מכאן והיינו דאדא בר אוכמי. ומסתברא לי דא"א לומר כן, דעל כרחך כיון דמודה רבי דברוח אחת בפס ד' סגי מאי שנא דכי מנח בשתי רוחות גרע ליה מארבעה ומוקי ליה בשלשה או ארבעה לבעי כאן וכאן או בשלשה ליסגי ליה כאן וכאן, ואי מפיק ליה מד' לוקמיה במשהו. והלכך כיון דס"ל לר' יוחנן דרבי בפס אחד של ארבעה מתיר א"כ משתי רוחות דקאמר במשהו קאמר, דכיון דאפיקתיה מארבעה אוקמיה אמשהו. אבל אדא בר אוכמי ס"ל דרבי לעולם שני פסין קאמר ובשלשה כר' יוסי אבל מרוח אחת אפילו רחב ארבעה לא. [ועוד דעל כרחין דאית ליה מרוח א' בפס ד' לית ליה דרב אדא בר אוכמי, דאם איתא דלרב אדא בר אוכמי פס ד' מתיר גדולה בי"א בעשר ובד' טפחים סגיא. וזה עיקר כנ"ל].

למה לי רוב דופן בפס ארבעה סגי. כלומר: לימא עד דאיכא ארבעה, דהוי חידוש טפי דלא צריך רוב דופן אלא ארבעה ואע"ג דהויא חצר גדולה.

וכי תימא בדופן שבעה דארבעה הוי רוב דופן. כלומר: דכיון דבארבעה נמי הוי רוב דופן לא הוה משמע לן בהא רבותא כלל אי הוה אמר בארבעה, ואדרבה השתא דאמר רוב דופן אשמעינן רבותא טפי, דאילו אמר ארבעה הוה אמינא דלעולם עד דאיכא ארבעה ואע"ג דבדופן שבעה הוה ארבעה טפי מרוב דופן, והשתא קמ"ל דלעולם ברוב דופן סגי. למה לי ארבעה, [כלומר:] לא היא, דהיאך אפשר לומר דניטעי בה וניבעי ארבעה בדופן שבעה, דהא אין לנו אלא למעט אוירו עד שלא יהא ברחבו ארבעה כדרב אחלי, וכיון שכן בדופן שבעה בשלשה ומשהו סגי. הלכך אי הוה אמר ארבעה הוה משמע לן רבותא לגבי דופן שמונה, ובדופן שבעה לא היה מגרע לן דהא ידעינן דאפילו בשלשה ומשהו סגי, אבל השתא דנקט רוב דופן מגרע לן בדופן שמונה. ופריק משום דרב אחלי תנאי הוא והוה אמינא דשמואל דלא כוותיה ולעולם ארבעה, קמ"ל.

במה דברים אמורים בשנפרצה יתר מעשר אבל עשר אין צריך כלום. פירש רש"י ז"ל: דמדפליג בין עשר ליתר מעשר על כרחך לאו בנפרצה במלואה לגמרי קא מיירי, דאילו כן אפילו לא נפרצה אלא עשר לאו פתח הוא כיון דלית לה גיפופי וצריכה פסין. והא

דאמרינן בסמוך והא נפרצה במלואה, כל שנפרצה ביתר מעשר נפרצה במלואה קרי לה. ואפשר היה לומר דודאי למסקנא הכי הוא דבלא נפרצה לגמרי קא מיירי, אלא השתא הוה סבירא לן דבנפרצה במלואה ממש קאמר, והיינו דמקשינן ממלא הוא דלא מלינן הא טלטולי מטלטלי והא נפרצה במלואה. והוא הדין דהוה מצי לאקשויי בעשר אין צריך כלום והא נפרצה במלואה, אלא דעדיפא מינה אקשי ליה, וחדא דאית בה תרתי קא מקשי, היכי קא שרית אפילו בנפרצה יתר מעשר לטלטל בחצר והלא נפרצה במלואה, והחצר לעולם אסורה בשנפרצה במלואה בין שתהא הפרצה יתר מעשר או עשר. ומשני דאית לה גדודי והחצר אינה נפרצת. וכן נראה שפירשה גם הרב אלפסי ז"ל, שפירש דאית לה גידודי שהן לחצר כעין פסין, הנה שפירש הגידודי שהן קצת הכותלים שנשארו בצידי החצר, כלומר: שלא נפרצה לגמרי.

ורש"י ז"ל פירש דאית לה גידודי, שנשארו מן הפרצה בגובה עשרה אבל הים כסהו ע"כ לשונו. פירוש לפירושו: והלכך החצר מותרת באותן גידודי, אבל למלאות אסור משום דעריבי מיא למעלה מן המחיצה שאין המחיצה נראה טפח למעלה מן המים. ולפי פירושו הא דאקשינן בפרק כיצד משתתפין (פו, א) לרב יהודה דאמר גבי בור שבין שתי חצרות אין ממלאין ממנו עד שיעשה לו מחיצה גבוה עשרה טפחים בין מלמעלה בין מלמטה, מלמעלה למעלה מן המים למטה למטה מן המים (ממש), מאי שנא למעלה מן המים [ממש] דלא דעריבי מיא למטה מן המים נמי דעריבי מיא. ופריק צריך שיראו ראשי הקנים למעלה מן המים טפח כדתניא ר' יעקב קרחה, אדרבה הוה ליה לרב יהודה לאקשויי עליה דרב הונא וליטעמיך דלא חיישת לערובי מיא תקשי לך ברייתא דלשון ים, דאף ע"ג דעל כרחך אית ליה לחצר גדודין עשרה הא תני שאין ממלאין ממנו משום דעריבי מיא, אלא בהרבה מקומות מצי לאקשויי וליטעמיך ולא מקשה. אי נמי מסתברא משום דלא קתני ליה בברייתא בהדיא, ומתוך קושיא הוא דאצטריכינן לאוקמי בהכין משום הכי לא מקשה מינה.

ומ"מ קשה לדברי רש"י ז"ל כיון שאסור למלאות מן הלשון היאך החצר מותרת לטלטל בתוכה, והלא נפרצה במלואה מצדדיה ללשון הים שהוא אסור לה. וכן קשה לפירושו של הרב אלפסי ז"ל. ויכולני לתרץ לפי פירושם דפשיטא להו דמיירי בשהיו סביבות הלשון בינו ובין החצר גדרים גבוהים עשרה מקרקעית הלשון, ששפת הים בקרקע והעמוק בחצר ששם נקוו המים שאלולי כן היו המים מכסים את החצר כולה, ואותו חריץ שעשה הים הם מחיצות בינו ובין החצר דמיא לא מבטלי מחיצתא. וליתא דא"כ מאי קשיא להו ממלא הוא דלא מלינן הא טלטולי מטלטלינן והא נפרצה במלואה

למקום האסור לה, והא איכא גדודי והוא עצמו נעשה מחיצות לחצר, אלא בשאין הלשון עמוק עשרה הוא על כרחינו.

ור"ת ז"ל פירש (בתוס' ד"ה הכא) דאית לה גידודי סביב החצר בין הלשון והמים וכן בכניסתו. וא"ת ליחוש שמא יעלה הים סרטון, וכגירסת הספרים שלנו דגרסי למעלה (ח, א) חיישינן שמא יעלה הים סרטון. י"ל דהכא שאני שהוא רחוק מן הים אין זעפו של ים נכנס שם ואין מתכנס שם רפש וטיט. אי נמי בשהגדרין גבוהין הרבה.

ואיכא למידק מ"ש דהכא פריך ממלא הוא דלא ממלינן טלטולי הוא דמטלטלינן, ואילו בפרק (בכל) [כיצד] משתתפין (פז, א) דתנינא אמת המים העוברת בחצר אין ממלאין ממנה אלא א"כ עשה לה מחיצה גבוה עשרה בין בכניסה בין ביציאה לא אקשינן הכין. י"ל דהתם מפשט פשיטא להו דבאמת המים עמוקה עשרה טפחים קא מיירי, דאי לא אפילו ממלא נמי ממלינן דהא לא נפרצה החצר אלא שהאמה עוברת דרך נקב מצד זה ויוצאה מצד זה, ואיהי גופה נמי לאו כרמלית היא כיון דאינה עמוקה עשרה. הלכך על כרחך מדאסרינן למימלא מינה שמעינן מינה דברחב ארבעה ועמוקה עשרה קא מיירי, והלכך גידודי דידה היא גופה הוויין מחיצה בינה ובין החצר, אבל הכא לא הוה ידעינן מאי והלכך אקשינן הכי, ופריק דאית לה גידודי הוא.

וא"ת עוד מאי שנא דהכא אמרינן דכשלא נפרצה חצר ביתר מעשר ממלא נמי מלינן דפתחא הוא וכמיא דקוו בחצר נינהו, ואילו התם תניא אמת המים העוברת בחצר אסור למלאות ממנה אלא א"כ עשה לה מחיצה גבוה עשרה טפחים בין בכניסה בין ביציאה דמשמע דאפילו עוברת דרך נקב קטן שבחצר ואפילו לא נפרצה ביתר מעשר, דלא מפלגינן בה כדמפלגו בהאי ברייתא בין עשר ליתר מעשר. ועוד דהתם נמי מוקמינן לה בגמרא באמה רחבה ד' ועמוקה עשרה, דמשמע דנקב שעוברת בו אינו רחב יותר מד' ואפ"ה אסור. י"ל דטעמא נמי כדאמרן, דהתם שעוברת מצד אל צד ואינה נשארת בחצר והרי זו חולקת רשות לעצמה וכרמלית גמורה היא, אבל כאן שנשאר הלשון בתוך החצר כל שלא נפרצה החצר ביתר מעשר אין זה אלא כמים שבחצר ואפילו יש בעומקן עשר, וכדאמרינן בפרק פסין (כד, א) דמים כנטעים דמו ואפילו יש בית סאתים בעומק כלומר: בעומק עשרה, ולא אסרו כאן אלא בשנפרצה החצר ביתר מעשר, דכיון שנפרצה החצר ביתר מעשר נעשה הלשון עצמו כרמלית מפני שנפרץ לים במלואו, כן נראה לי.

אבל הראב"ד ז"ל כתב: דהכא דוקא בשאין בעומקו עשרה טפחים, אבל אם היה בעומקו עשרה ויש ברחבו ארבעה אפילו לא נפרצה חצר יתר מעשרה צריך מחיצה עשרה טפחים בכניסתו. וכדתניא בההיא דאמת המים דבעינן מחיצה גבוה עשרה בכניסתה

ויציאתה עשויה ממש כדי להתיר את האמה ולא סגי לה בכותלי החצר העומדין על גבה. ור' יהודה דאמר (להלן פז, א) כותל שעל גבה נדון משום מחיצה, לא קיימא לן כוותיה אלא כרבנן דבעו מחיצה ממש של עשרה טפחים, וכל שכן הכא שאין על גביו כלום, אלא דהכא בשאין בעמקן עשרה והרי הוא מן החצר עצמו הלכך מחיצות החצר מהני ללשון הים. ולפי דבריו ההיא דמים כנטעים דוקא בשאינן מחוברין למים שחוץ לחצר. ואין הדברים מתחוורים בעיני, דאף לשון ים זה כיון שהוא נכנס דרך פתח ולא דרך פרצה מן החצר הוא וכמים שבחצר הוא. ואילו תאמר דכל שהוא רחב ד' ועמוק י' חשוב וחולק רשות לעצמו, א"כ אפילו מים שבחצר לא יהו כנטעים אלא כרמלית הן וחולקין רשות לעצמן ואסורין ואוסרין את החצר.

דף יב:

והתניא חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין בין עירבו בין לא עירבו הזורק לתוכן חייב. קשיא לי ודלמא בשהכשירן בלחי. וניחא דסתמא קתני לא שנא הכי ולא שנא הכי. **איזהו מבוי שניתר בלחי וקורה כל שארכו יתר על רחבו ובתים וחצרות פתוחות לתוכו.** פירש רש"י ז"ל: כאן שתי חצרות ובית אחד בכל חצר וחצר, ואף הראב"ד ז"ל הכריע כן בכאן. והרמב"ם ז"ל הפריז על המדות שנראה מדבריו שהוא מתיר אפילו בחצר אחת ובית אחד, שכן כתב (הל' שבת פי"ז, ה"ח) ומבוי שאין בתים וחצרות פתוחות לתוכו כגון שלא היה בו אלא בית אחד או חצר אחת. נראה מדבריו הא חצר ובית ניתר בלחי וקורה. ואי אפשר לומר כן דשמואל הוא דאמר הכי בשלהי פרק הדר, ולא קיימא לן כוותיה אלא כרב, והתם נמי אסיקנא דשמואל לא אמרה הכין.

ואין כל הדברים הללו מחוורין אלא עד שיהיו שתי חצרות ובכל חצר שני בתים פתוחין לה, דבתים לחצרות כחצרות למבוי. וכן מוכח בריש פרק ר' אליעזר דמילה (שבת קל, ב). וכן נראה לי שהדבר מוכרע בפרק הדר עם הנכרי (שם) מההיא מבואה דהוה דאיר ביה אבוה בר איהי וחזנא. וכשאגיע שם בע"ה אכתוב. ובהדיא אמרו כאן בירושלמי (ה"א) רב נחמן בן יעקב בעי מבוי אין פחות משתי חצרות, חצר אין פחותה משתי בתים, ומכאן ראיה מפורשת דשתי חצרות ושתי בתים בכל חצר קאמר.

גירסת הספרים שלנו כך היא: **אם ארכה יתר על רחבה הויא לה מבוי.** ולפי גירסא זו אחצר קאי, ולומר דאפילו חצר כל שארכה יתר על רחבה נידונית משום מבוי ונתרת בלחי או בקורה כמבוי. ואין בין חצר למבוי ולא כלום לענין זה, דזה וזה בשארכו יתר על רחבו ניתר בלחי וקורה, וכשרחבו כארכו זה וזה אינו ניתר אלא בפס ארבעה או בשני

לחיין. אלא שהמבוי חמור מן החצר, דכשאין בתים וחצרות פתוחים לתוכו אפילו ארכו יתר על רחבו נדון משום חצר וצריך פס ארבעה. ותמה על עצמך שבכל מקום משמע שהחצר חמורה מן המבוי, דבחצר מזכיר לעולם פס ומבוי לחי וקורה ואינו אלא במבוי. וי"ל דמשום דאורחא דמלתא חצר מירבעא ומבוי ארכו יתר על רחבו, משום הכי מזכיר פס בחצר ולחי במבוי. וכמה גירסת הראב"ד ז"ל נכונה, שהוא ז"ל גורס הכי קאמר: אי ארכו יתר על רחבו הוה ליה מבוי אין ארכו יתר על רחבו הוה ליה חצר, ואמבוי קאי, אבל חצר לעולם אינה נתרת אלא בפס ד' טפחים, דהא אמרינן דמבוי שאין בתים וחצרות פתוחין לתוכו הוה ליה חצר ואינו ניתר אלא בפס ד', והרי חצר זו אין חצרות פתוחות לתוכה. ורב נחמן הכי קאמר, ואיזהו מבוי שהוא כחצר שאינה ניתרת אלא בפס ארבעה, כל שאין ארכו יתר על רחבו.

דף יג.

איכא בינייהו דרב אחלי ואיתימא ר' יחיאל ולא מסיימי. וכתב הראב"ד ז"ל: דכיון דלא מסיימי מספק לא דחינן מימרא דרב אחלי, דדלמא חכמים סבירא להו כרב אחלי דלא מדחינן מימריה מספק. ומסתברא ודאי דהא דרב אחלי הלכתא היא מדאמרינן לעיל (יב, א) גבי הא דתניא אמר רשב"ג לא נחלקו ב"ש וב"ה על מבוי שפחות מד' אמות וכו', אמר רב אשי הכי קאמר אינו צריך לא לחי וקורה כב"ש ולא לחיין כר' אליעזר אלא או לחי או קורה כב"ה, וכמה אמר רב אחלי ואיתימא רב יחיאל עד ארבעה. וההיא וכמה לישנא דגמרא הוא אלמא הכין סבירא להו כדרב אחלי. ועוד מדאקשינן (שם) להדיא אדשמואל למה לי ארבעה ליסגי בשלשה ומשהו דאמר רב אחלי וכו' אלמא הכי סבירא להו. והרמב"ם ז"ל פסק דלא כרב אחלי שכך כתב (בהל' שבת פי"ז, ה"ט) דמבוי שאין ברחבו שלשה טפחים אינו צריך כלום משום דכל פחות משלשה כלבוד דמי. מכלל דבריו אתה למד דשלשה צריך תיקון ודלא כרב אחלי. ולא נראו דבריו. ודוקא במבוי אבל בחצר צריך או דופן או פסין וכדאמרי' לעיל גבי ההיא דשמואל דאקשי' עלה מדרב אחלי ופרקי' כאן בחצר כאן במבוי. וכתב הראב"ד ז"ל נ"ל כי פליגי תנאי בדרב אחלי כגון שהמבוי רחב מבפנים ומתקצר והולך עד שהפתח פחות מד' טפחים אבל אם היה כותלו קצר מד' טפחים דברי הכל מקום פטור הוא ואינו צריך כלום ע"כ. ונראין דבריו. **הלכה כאותו תלמיד.** איכא למידק אותו תלמיד דב"ש אתא לאשמועינן, ולמה לי למימר ב"ש במאי פליגי. ור' עקיבא דאמר הלכה כאותו תלמיד מאי נפקא מינה וכי הלכה כב"ש, דאילו לב"ה ליכא הפרש בין אותו תלמיד לשאר תנאי דלעולם סגי ליה בלחי

(וקורה) [או קורה]. ותירצו בתוס' דנפקא מינה דכל היכא דאמרי ב"ש לחי וקורה בעי ר' אליעזר לחיין, וכל היכא דאמר ר' אליעזר לחיין במבוי פסקינן הלכה כמותו בפסי חצר, הלכך אצטריך אותו תלמיד לאשמועינן דלא נחלקו בפחות מד' אמות, והלכך אף ר' אליעזר לא בעי לחיין בפחות מד' אמות. ומינה לדידן דבחצר שפתחה קצר מד' אמות לא בעי פס אלא לחי כמבוי. ואינו מחוור בעיני דאטו אותו תלמיד וגם ר' עקיבא טעמא דרב נחמן דפסק כר' אליעזר אתו לאשמועינן.

ומסתברא דמשום דרשב"ג אמר לא נחלקו ב"ש וב"ה על מבוי שפחות מד' אמות שאינו צריך כלום, אתא אותו תלמיד ואשמועינן דבמבוי שבפחות מד' אמות לא נחלקו ב"ש וב"ה, היינו דלא בעי לחי וקורה כב"ש, אלא לחי או קורה, ולחי או קורה מיהא בעי.

והלכה כאותו תלמיד. ומיניה ילפינן לעיל לדרשב"ג דלאו דוקא אינו צריך כלום קאמר, אלא אינו צריך כלום ממאי דאמרי ב"ש ור' אליעזר [אלא] או לחי או קורה. וכן נ"ל מתוך גי' ירושלמי דגרסינן התם (ה"ב) תני והלכה כדברי התלמיד, דלכן מה אנן אמרין כב"ש ויש הלכה כב"ש, לא כב"ה אלא בגין דתני רשב"ג אומר מבוי שאין בו ארבעה טפחים אינו צריך קורה ע"כ. ונראה שיש שבוש בנוסחא וכן היא: בגין דתני רשב"ג אומר מבוי שאין בו ד' אמות אין צריך קורה, כלומר: וכדי שלא תטעה לומר שאין צריך אפילו קורה כלומר: שאינו צריך כלום, אתא למימר דאפילו מפחות מד' צריך לחי או קורה ואינו צריך לחי וקורה קאמר, כן נראה לי.

קנקנתום. פירש רש"י ז"ל: אדרמינט. וכן משמע בפרק (קמא) [שני] דגיטין (יט, א) דמפרש בגמרא חרתא דאושכפי קנקנתם, וחרתא שחור וכדאמרינן בפרק כל היד (נדה כ, א) שחור כחרת ומפרש התם חרתא דאושכפי, ואדרמינט הוא שחור. ורבנו שמואל ז"ל (בתוס' ד"ה קנקנתום) פירש: קנקנתום ביריאול, ואע"פ שאינו שחור אלא ירוק דומה לזכוכית, היינו דוקא הקורטין שלו הן כמו הזכוכית, אבל כשנטחנה היטב ומתוקנה כמו שנותנין אותה בדיו אז היא משחרת. וכן פסק ר"י בעל התוספות ז"ל בתיקון ספר תורה שעשה, דאדרימנט מותר לתת לתוך הדיו של ספר תורה לכולי עלמא דלאו היינו קנקנתום.

ולית ליה לר' אחא בר יאשי' דתנן כתב לגרש וכו' ופרקינן עשיה דידיה מחיקה היא. איכא למידק טובא אשמעתין אי הכי אפילו פרשת סוטה נמי לשתרי דהא איכא מחיקה לשמה ועשייה דידה מחיקה היא. ותי' בתוספות דכתיבה לשמה מיהא בעיא וליכא. ואכתי איכא למידק תינח לר' אחא אבל לת"ק דאמר אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת, אלמא לית ליה כי האי סברא דעשייה דידה מחיקה היא וכתיבה ממש

לשמה בעינן כגט אף פרשת סוטה לא לתכשר. וכי תימא דכיון דכתב בספר תורה ולא אינתיק לשום אשה השתא דמחקי לשמה כמאן דכתיבה לשמה ואמחיק לשמה דמי, לא אפשר דהא בפרק שני דגיטין (יט, ב) פסלינן כי האי גוונא לענין גט ולאו לשמה קרינן בה, דאמרינן התם ההוא דשקיל ספר תורה ויהיב לדביתהו א"ר יוסף למאי ניחוש לה אי משום כריתות דאיתא ביה בעינן וכתב לה לשמה וליכא. וי"ל דרב פפא לית ליה דרב יוסף דהתם. כן תירצו בתוס'. ועוד יש לי להוסיף לפי דברי התוס' דשמא אפילו רב יוסף מודה בכענין זה הואיל ולא אינתיק לשם אשה אחרת, ועוד דאיכא מחיקה לשמה, מה שאין כן בגט דכיון דלא אכתיב לשמה ממש תו ליכא מידי לשמה.

ומכל מקום אכתי קשיא לי, דמכל מקום הוה ליה לאקשויי נמי את"ק כדאקשינן לרב אחא ויתרץ ליה הכין, שאין סברא זו פשוטה כל כך שלא יצטרך לגלות עליו אחר שרב יוסף חלוק בו. ועל כן נראה לי דהא דרב פפא ורב נחמן דחיות בעלמא נינהו ואין תופשין אותו כעיקר ולא דייקינן עלייהו מידי, דעיקר מאי דאמרינן מעיקרא והני תנאי כי הני תנאי ועלה אתינן השתא לברורי. והיינו דלא אקשינן את"ק מידי, דאילו לת"ק שפיר אתיא דהא איהו קאמר שאין מגילתה כשרה להשקות סוטה אחרת וכן נמי אין מוחקין לה פרשת סוטה משום דגבי סוטה נמי בעינן לה לשמה כגט, אבל לר' אחא דמכשיר מגילתה לסוטה אחרת והוא הדין והוא הטעם לפרשת סוטה איבעי לן, ופרקינן דעשייה דידיה היינו מחיקה. כך נראה לי.

דף יג:

שיכול לטהר את השרץ מהתורה. הקשו בתוס' ומה חכמה היא זו לעשות ק"ו שאינו אמת, וטומאת שרצים בהדיא כתיבא באורייתא. ותי' ר"ת ז"ל דלטהרו מידי טומאת משא כנבילה קאמר. ואצטריך משום דכתיב (ויקרא ה, ה) או בנבלת חיה טמאה, ושרץ אע"פ שרוחש הרי הוא בכלל חיה כמו נחש דדרשינן בסנהדרין בפ"ד מיתות (נט, ב) ובכל חיה הרומשת זה נחש. וקאמר רבינא דאתו שרצים מק"ו דנחש שיצא מכלל נבילת חיה דבהדיא ממעט ליה בתורת כהנים (פרשת שמיני פר' י"ב פי' ג') מטומאת נבילות מוכל הולך על גחון, וכי מסיק ולא היא וסותר הק"ו אבל מכל מקום אתי במה מצינו. והקשו עליו בתוספות שלא מצינו בתורת כהנים שממעט בשום מקום נחש מטומאת נבילות. ועוד דבהדיא ממעט בתורת כהנים (שם פר' י' פי' ג') שרצים מטומאת נבילות, מדכתיב גבי נבילה (ויקרא יא, לט) אשר היא לכם לאכלה היא מטמאה במשא ואין השרצים מטמאין במשא, שיכול והלא דין הוא ומה בהמה שלא עשה דמה כבשרה

מטמאה במשא שרץ שעשה דמו כבשרו אינו דין שמטמא במשא, ת"ל היא ולא השרץ. ומיהו אף על גב דאיכא מיעוטא יכול להיות, שהרי אומר רבינא שאפילו לא אמעיט' מההיא איכא למעוטיה מקל וחומר. אבל מכל מקום קשה דמאי קל וחומר, איכא למפרך מה לנחש שכן טהור מכלום תאמר בשרץ שמטמא במגע בכעדשה, זו היא שיטת התוס'.

דף יד.

מעמידי קורה אינן צריכין שיהיו בריאין לקבל קורה ואריח. יש מפרשים: מעמידי קורה, אם נעץ יתדות שאין ברחבן טפח במבוי והניח ראשי הקורה עליהן. ור"ח ז"ל פירש: כותלי המבוי ממש שמעמידין את הקורה עליהן אינן צריכין שיהו בריאין לקבל קורה ואריח.

הניח קורה על גבי מבוי ופירש מחצלת עליה וכו' קורה אין כאן מחיצה אין כאן. תמיה לי ותיפוק ליה משום קורה, דאטו קורה אם היה משוכה למטה אינה נידונית משום קורה, לחי מצינו לו שיעור דהיינו עד ד' אמות כדאמרינן לעיל (ה, ב) וכדברי רש"י ז"ל אם העמידוהו לשם לחי אף הוא אין לו שיעור, אבל קורה בין כדברי זה בין כדברי זה לא שמענו לה שיעור. ושמא נאמר דקורה נמי צריכה שלא תהא משוכה למטה עשרה טפחים כשיעור מחיצה, דאם כן נפקא לה מתורת קורה והויא לה מחיצה תלויה ומחיצה תלויה אינה מתרת. וזה נראה לי אמת, אבל מ"מ אינו ענין כאן שא"כ היה לו לומר ומשוכה עשרה וגבוהה מן הקרקע שלשה טפחים. ואפשר לומר דמחצלת דנקט דוקא, מפני שאינה ראויה לקורה שאינה בריאה לקבל אריח, ודלא כר' יהודה דהתיר אפילו של קש ושל קנים.

אם מקבלת אריח לרחבו טפח אין צריך להביא קורה אחרת. מסתברא דהכי פירושה: כגון שאין בזו [אלא] רובע טפח ולא בזו [אלא] רובע טפח, ולא הרחיקן זו מזו אלא חצי טפח כדי שיקבלו בין שניהם ובין אוירן אריח טפח ומחצה שהוא אריח לרחבו, אין צריך להביא קורה אחרת, ואם לאו אלא שהרחיקן יותר צריך להביא קורה אחרת. דאע"ג דבעלמא אמרינן לבוד בפחות משלשה הכא לא אמרינן ביה לבוד. ולפיכך צריך הוא לקורה אחרת או לקרב את אלו זו לזו בכדי שיעור זה, ומפני שהקורות קבועות בכותל נקט לשון זה יביא קורה אחרת.

רבי שמעון בן גמליאל אומר אם מקבלות אריח לארכו שלשה טפחים. כלומר: אפילו רחוקות זו מזו כל כך שמקבלות אריח לארכו, אבל יתר מכאן צריך להביא קורה אחרת. וכן מצאתי בירושלמי (ה"ג) דגרסינן התם: שתי קורות בזו חצי טפח ובזו חצי טפח כמה

יהא ביניהן, ר' זעירא אמר חצי טפח. ועוד שם: שתי קורות בזו שליש וכל שהוא ובזו שליש וכל שהוא וביניהן פחות משליש, ייבא כדאמר ר' יוחנן העומד והחלל מצטרפין לארבעה והוא שיהא העומד רבה על החלל ע"כ. ונראה כי שבוש יש בנוסחא וביניהן שליש גרסינן ומשהו דקאמר היינו רביע טפח דבין שני העומדים והאויר יקבלו אריח טפח ומחצה לרחבו. ואי נמי גרסינן פחות משהו פירושו שיהא בין הכל טפח, ופחות משהו דקאמר (פחות משהו) כנגד שני משהויין שהעומדין רבין. ולא נקט משהו בכל אחד מן העומדים בדוקא, דדי אם יהא העומד שליש ומשהו כדי להשלים פחות המשהו של האויר, אלא דמשום דכיון דלא סגי באחד מן העומדים שלא יהא בו שליש ומשהו נקט אף בשני שליש ומשהו. ומכל מקום למדנו מן הירושלמי הזה שאע"פ שאין ברחב של שתי הקורות עצמן טפח, אפילו הכי אויר המועט בין אחד מן העומדים מצטרף להשלים.

אמר אביי ר' יוסי ב"ר יהודה סבר לה כאבוה וכו'. תמיה לי כיון דאוקמה אביי לדר' יוסי ב"ר יהודה כאבוה, ודאבוה דקאמר רואין ליתא, א"כ הא נמי דר' יוסי ליתא, אין ודאי קיימא לן כר' יוסי ב"ר יהודה דאמרינן חבוט רמי, וכדמפרש רב אשי נמי ברייתא (לעיל ט, א) דקתני היתה קורה משוכה או תלויה פחות משלשה אין צריך להביא קורה אחרת משוכה והיא תלויה קאמר וקמ"ל דגוד וחביט אמרינן, וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא. ומסתברא לי דאביי לאו דוקא כאבוה ודלא כרבנן קאמר אלא משום דבחדא פליג עליה דאבוה קאמר, כלומר: בחדא איכא למימר דסבר לה כאבוה דאמר דאמרינן רואין וכי היכי דאמר בהא רואין ה"ה בשל קש ושל קנים דאמר רואין, אבל בחדא ודאי פליג אדאבוה. ומפני שכל שאנו יכולין להשוות דברי הרב ודברי התלמיד ודברי הבן עם האב אנו משוין ביניהם לפום כך אמר אביי כן, אבל מכל מקום טעמא דר' יוסי משום חבוט הוא ולא מצאנו לו שיודה בשאר המקומות לאביו, ורבנן נמי חבוט סבירא להו, הלכך קיימא לן בהא כר' יוסי וכרבנן בשל קש ושל קנים.

אבל הרב אלפסי ז"ל דחה הא דר' יוסי ב"ר יהודה נמי לבר מהלכתא משום דאוקמה אביי כאבוה. אחר כך חזרתי וראיתי שהדין עם הרב אלפסי ז"ל, דהכא בשתי קורות שאין באחת מהן טפח קאמר כעין שתי קורות המתאימות ובשהן זו למעלה מזו שלשה או יותר מכן קאמר, דסתמא קאמר, והלכך לא אמרינן חבוט רמי בקורה שאין ברחבה טפח וכדמסיק רבא בסוכה פרק הישן (סוכה כב, א) גבי סוכה המדולדלת. אבל מכל מקום אם היו תוך שלשה זו לזו אין צריך להביא קורה אחרת דאמרינן לבוד.

ומיהו עדיין צריכה לי תלמוד ההיא דרב אשי, למה הצריכו במשוכה והיא תלויה שאין

בגובהן של יתדות ג' טפחים כיון דקורה טפח אפילו למעלה מג' נמי נימא חבוט רמי. וכן קשה עדיין על הרב ז"ל דמכל מקום היה לו לכותבה ולהעמידה בשיש בין שתיהם פחות משלשה כדאוקמה רבא התם בפרק הישן.

ר' יהודה אומר רחבה אע"פ שאינה בריאה וכו'. ולית הלכתא כוותיה אלא בעינן רחבה ובריאה. ואם היתה קורה רחבה ד' טפחים אע"פ שאינה בריאה. וגם בזו נראה שפסק הרב אלפסי ז"ל דבעינן בריאה. וזהו תימא דרב אמרה ולא אשכחן מאן דפליג עליה, ואע"ג דסתם מתני' בריאה לקבל אריח הא איכא רב דפריש דדוקא בשאין בה אלא טפח כדי לקבל אריח, אבל ברחבה ארבעה שיש לה כשיעור מקום חשובה היא ואף ע"פ שאינה בריאה. ואף הרמב"ם ז"ל (עי' הל' שבת פי"ז הי"ג) לא מצאתי לו שחילק וגם הוא נראה שיש לו כדעת הרב אלפסי ז"ל. (ורמב"ם) [ורשב"ם] ז"ל (תוס' ד"ה אתנייה) פירש דכולי עלמא היא, וכמו שאני כותב למטה (בד"ה מתני ליה).

כתב הראב"ד ז"ל: נראה לי דבעינן קורה בריאה כדי לקבל אריחים כשיעור כל הקורה, כי בריאות קבלת אריח כדי שתהא הקורה נראית כתקרה שעל הפתח, ואע"ג דלא בעינן אריחים מקום הראוי לקבל אריחים בעינן, כך דעתי נוטה על האמת, נמצא עכשיו בשתי קורות המתאימות אם הניחן זו בצד זו ממש כדי לקבל אריח לרחבו, אם רוחב המבוי י' אמות די לשתי הקורות שיהיו בריאות לקבל עשרים אריחים לארכן שהן עשר אמות, ואם הרחיקן זו מזו עד פחות משלשה טפחים שאינן מקבלות אריח אלא לארכו צריכות שיהיו בריאות כדי לקבל אריחים לרחבו, נמצא קולו חומרו ע"כ. וכן מצאתיה מפורשת כדבריו בירושלמי, דגרסינן התם (ה"ג): קורה שאמרו כדי לקבל אריח א"ר אחא בר אבא כדי לקבל דמוס של אריחין לארכו, תני רבן שמעון בן גמליאל כדי לקבל דימוס של אריחין לרחבו, מה ביניהן, אמר אית ביניהון על דעתיהון דרבנן ארבעין אריחין על דעתיה דרבן שמעון בן גמליאל עשרים אריחין ע"כ בירושלמי. ואף על גב שיש קצת שבוש בנוסחת הירושלמי. מכל מקום למדנו ממנו מפורש כדברי הראב"ד ז"ל.

אלא שאני מסתפק מעט והלא אמרינן לבוד בקורה ואפילו משתי רוחות, וא"כ אם היא חלושה באמצעה ואינה יכולה לקבל אריח בכל חלקיה למה תפסל בכך ומי גרע מאויר גמור. ואפילו תאמר כיון דישנה ואינה בריאה גרועה ממי שאינה, והלא בעקומה התירו כל שאילו ינטל עקמימותה ולא יהא בין זה לזה שלשה. ושמא לאו דוקא עשרים וארבעים, וצ"ע.

מתני': **עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת.** מסתברא שאלו אפילו לרבנן הם. ותדע לך מדאמרינן בגמרא גבי היתה של קש ושל

קנים מאי קמ"ל דאמרינן רואין היינו הך, כלומר: דר' יהודה דאמר רחבה אע"פ שאינה בריאה ואילו בעקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה לא אקשינן הא תו למה לי אלא אדרבה אקשינן פשיטא ואמרינן קמ"ל כדר' זירא, אלמא מילתא פשיטא היא דהכין הלכתא ורבנן היא, ודר' זירא כרבנן אמרה ולא כר' יהודה. וכן בעגולה דאמרינן הא תו למה לי דרבנן היא, והכי קאמר: כיון דאשמועינן רבנן דאמרינן רואין, דעקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה, הא נמי דעגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת פשיטא נמי דאמרינן רואין דרבנן היא. ומסתברא דעל כרחך אית לן למימר דעגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת רבנן היא, דכיון דאית לן למימר דעקומה רבנן היא, (ד)אם איתא בתר ההיא דשל קש הוה ליה למתנייה ומאי טעמא אפסיק בין הני דר' יהודה ותנא עקומה ביניהו דהיא רבנן. וטעמא דמילתא דרבנן פליגי בשאינה בריאה ובשל קש ומודו בעקומה ועגולה, נראה לי משום דשאינה בריאה ושל קש אי אפשר לומר בהן רואין אלא לענין דינא, כלומר: עושין אותן לענין הדין כאילו הן בריאות וראויות לקבל אע"פ שאי אפשר, ורואין כזה לית להו לרבנן, אבל רואין שהוא בגופו של דבר ואינו מחוסר אלא מעשה מגופן רואין אותו כאילו נעשה בו אותו מעשה, והיינו עקומה רואין אותה כאילו תקנוה וניטל ממנה עקמימותה, וכן עגולה שכן דרכן של בני אדם לרבע ולתקן ולישר את העגול ואת העקום.

ובירושלמי מצאתי בעקומה כדברי ובעגולה שלא כדברי, דגרסי' התם (ה"ה): היתה של קש למי נצרכה לר' יהודה דאמר רחבה אע"פ שאינה בריאה, עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה ר' אחא בשם ר' זעירא דר' יהודה היא, רב יוסף בשם ר' זעירא דברי הכל היא והוא שתהא עקמומית מן הצד עקמימיות שאינה מעכבת אבל עקמומיות שהיא מעכבת את המבוי הרי זו אסורה, ואיזו היא עקמומיות שהיא מעכבת את המבוי כל שאילו יגוד ואין בין זו לזו שלשה. ונראה דשאינה מעכבת גרסינן, ושבוש יש בנוסחאות. עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת, עוד היא דר' יהודה, ע"כ בירושלמי. ומה שנראה לי כתבתי, ונראין הדברים מפני שהפסיק בינה ובין של קש וכמו שכתבתי, ועוד שהטעם לשתיהן אחד. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בעקומה (הל' שבת פי"ז, הכ"ו), כך נראה לי.

מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב רחבה אף על פי שאינה בריאה אמר ליה רב אתנייי' רחבה ובריאה. הרבה פירושין נאמרו בדבר זה, ואין אחד מהם עולה לי ליפה. והנכון שבהם מה שפירש רבנו שמואל ז"ל, דרב יהודה הוה מתני ליה במתני' פלוגתא דר' יהודה ורבנן כדאיתא במתני', ואמר ליה רב לא תתני דבהא פליגי דהא דברי הכל בריאה בעינן ולא נחלקו ר' יהודה ורבנן בדבר זה, והיה רב מחסר ממשנתינו הא דר' יהודה וכן

נמי היתה של קש רואין אותה כאילו של מתכת. ולדבריו אתי האי לא תתנייה כההיא דלעיל (ב, ב) דאם יש לו צורת פתח אין צריך למעט, דהכא והתם הוה מתני ליה לבריה כמשנתינו והוא היה מהפך למשנתינו ומשבשה. ואקשינן והא אמר רב רחבה ארבעה אע"פ שאינה בריאה, אלמא איכא מאן דמכשר בשאינה בריאה והא מני ר' יהודה וכר' יהודה אמרה רב, ופריק רחבה ארבעה שאני דבכי האי כולי עלמא מודו בה.

דף יד:

וכמה כל שהוא. לפי שמצינו כל שהוא שיש לו שיעור וכדאמרינן בפרק חלון (עט, ב) אמר רב יהודה חבית של שתופי מבואות צריך שיגביה מן הקרקע טפח. ואקשינן עליה מדקתני בברייתא ומגביה מן הקרקע כל שהוא, ופרקינן מאי משהו נמי דקאמר טפח, ואסיקנא הכא אפילו כחוט הסרבל.

ומאי טעמא הדר ביה משום דר' יוסי נמוקו עמו. ומכאן משמע דהא דאמרינן ר' יוסי נמוקו עמו אפילו במקום רבנן קאמרינן. ומיהו לקמן (טז, ב) משמע דלא אמרינן הכי, דאמרינן התם: דריש רב נחמן משום רבנו שמואל אמרו יחיד נותנין לו סאתים שנים נותנין להם סאתים שלש נעשו שיירה ונותנין להם שש, אמרו ליה שבקת רבנן ועבדת כר' יוסי, הדר אוקי אמורא עלויה ודרש דברים שאמרתי בפניכם טעות הן בידי. אלמא לית הלכתא כר' יוסי במקום רבנן ולא אמרו נמוקו עמו אלא במקום יחיד, ורב רחומי הוא דהוה ס"ל הכי ולא קיי"ל כוותיה אלא כרב יהודה דהדר ביה והא נמי רב רחומי משמיה דרב יהודה הוה אמר ליה, וכיון שכן לא קיי"ל כר' יוסי אפילו בלחיין אלא כדאמר לה רב רחומי מעיקרא. ורבא נמי דאמר האלוהים אמרה, משמע נמי דלרמיא לדר' יוסי מהלכתא קאמר. ואביי נמי אמר ליה לרב חנן בר רבא הלכתא מאי ואמר ליה פוק חזי מה עמא דבר, כלומר: דכרבנן נהגי, ואפילו למאן דאמרה אשותה מים לצמאו מ"מ כרב יהודה ורב רחומי קמייתא ורבא קיי"ל. וכן פסק הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל (הל' שבת פי"ז, ה"ב). ור"ח ז"ל נראה שפסק כר' יוסי דמהדר ביה רחומי, ודאביי נמי אמרינן דאיכא מאן דאמרה אשותה מים לצמאו, ומה שנראה לי כתבתי.

דף טו.

אלמה אמר רב הונא בריה דרב יהושע אין מטלטלין בו אלא בית סאתים. ואם נטעו מתחילה לדירה אפילו יתר מבית סאתים דלאו כקרפף הוא אלא כבית דירה ממש הואיל ונטעו לשם דירה.

ת"ש שבת בתל וכו'. ומברייתא דקתני כל מחיצה שנעשה בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה לא מצי לאקשויי, דההיא נמי כיון דנעשית בידים לשם מחיצה אע"פ שלא סמכו עליה מאתמול ועכשיו הוא דנעשית, מ"מ כיון דבידים נעשית לשם מחיצה מחיצה גמורה היא ומודה בה רבא, והוא הדין נמי ללחי כי האי גוונא וכמעשה דרב דבסמוך דאחוי ליה לשמעיה קום אדוכתיך.

אביי לטעמיה. לא גרסי' ליה ר"ח והרב אלפסי ז"ל. וכבר כתבתי בארוכה לעיל (ט, א ד"ה ולענין) בס"ד גבי פלוגתא דבין הלחיים.

א"ל נסמוך מר אדקלא. איכא מ"ד לטעמיה דרב קאמר ליה, כלומר: אפילו לדידך דנראה דלא סבירא לך שבת הואיל והותרה הותרה מ"מ נסמוך מר אדקלא, אבל רב הונא לנפשיה ס"ל לקמן (יז, א) שבת הואיל והותרה הותרה. ומסתברא דרב הונא נמי מודה בהא הואיל וליתנייהו המחיצות, וכדאמרינן לקמן (שם) אמר לך רב הונא אנא דאמרי אפילו כר' יוסי ב"ר יהודה, עד כאן לא קאמר ר' יוסי ב"ר יהודה אלא התם הואיל וליתנייהו למחיצות. ומהא דהכא איכא למשמע דהתם לאו בדרך דחייה בעלמא קאמר לה אלא דוקא, והכי נמי מסתברא דסתמא דמלתא רב הונא לא פליג ארביה.

ירושלמי (ה"ד): **רב אזל לחד אתר חמא לחד מבוי שריתיה בליחייא יהב ליה בחוטרא ואפליה, אמר ליה רב הונא דיקלא קיים**. אמר ליה עינוי דרב הונא גביה ועינוי דרב לית אינון גביה אלא הריני אוסר להם משום קורה ולשבת הבאה אני מתיר להם משום לחי, שיהו יודעין שאם ינטל הדקל שאסור לטלטל. ואית דבעי מימר דלא יהון סברין כר' יהודה דר' יהודה אמר רחבה אע"פ שאינה בריאה. ר' חנינא לא אמר כן אלא רב אזיל לאתר חד, חמא ההיא מבוי שנטלה קורתו ואסר להם, א"ל רב הונא דיקלא קאים, א"ל עינוי דרב הונא גביה ועינוי דרב לית אינון גביה אלא הריני אוסר להם משום קורה ולשבת הבאה הריני מתיר להם משום לחי שיהו יודעין שאם ינטל הדקל שאסור לטלטל. ואית דבעי מימר דלא יהון סברין כר' יהודה דתניא תמן איזהו קרפף כל שהוא סמוך לעיר דברי ר' יהודה וכה אמר הכין, אמר ר' מנא כבית דירה עבד לה ר' יהודה.

דף טו:

אם כן מה ת"ל ספר וכו'. ולאו כלל ופרט הוא, דאילו בכלל ופרט אמרו אין בכלל אלא מה שבפרט, אבל הכא ונתן בידה חזר וכלל והוה ליה כלל ופרט וכלל.

על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם. פירוש: לבית זה של אביך קאמר, ומשום דזה עיקר, אבל לבית אביך בלבד כריתות הוא דהוי דהא אם מת או שמכרו מותרת בו,

וכדתנן (נדרים מו, א) בית זה שאני נכנס מת או שמכרו הרי זה אסור, ביתך שאני נכנס מת או שמכרו הרי זה מותר. וכבר הארכתי בדבר זה בגיטין פרק ב' (כב, א ד"ה הא דאמרינן) בס"ד.

הכי אגמריה רחמנא למשה גדור רובא. מהכא משמע דבין למר ובין למר פרוץ מרובה על העומד כפרוץ דמי דבר תורה. ואיכא למידק דהא פסי ביראות פרוץ מרובה על העומד הוא ואפילו הכי הויא מחיצה דאורייתא, וכדאמרינן לקמן (כ, א) אמר רב אילעא הזורק לבין פסי ביראות חייב, פשיטא אי לאו מחיצה היא היכי שרו רבנן לטלטולי, לא צריכה כגון דעבד כעין פסי ביראות ברה"ר וזרק לתוכו, הא נמי פשיטא אי בעלמא לאו מחיצה היא גבי בור היכי שרו רבנן לטלטולי. אלמא פרוץ מרובה על העומד כעומד דמי. ותירצו בתוס' (להלן יז, ב ד"ה עושין). דכל היכא דהעמיד פסין בפאות ואיכא שם ד' מחיצות כי התם הויא מחיצה, והכא בשלא העמיד בפאות וליכא שם ד' מחיצות.

והראב"ד ז"ל פירש: דמדאורייתא לגבי מחיצות אפילו פרוץ מרובה כעומד הוא והכא בגזירות דרבנן פליגי, מר סבר דמדרבנן פרוץ כעומד כפרוץ, ומר סבר כעומד. והא דאמרינן הכי אגמריה רחמנא למשה, לפי שכל הגזירות שעתידין חכמים לגזור נתגלו לו למשה בסיני, משום הכי הלכה נקראת דגזרינן על שם הלכה. והכי אשכחן (לעיל ד, ב) ברובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד. אלו דברי הרב ז"ל. וכבודו במקומו מונח, כי לא נאמרה שם הלכה על רובו שאינו מקפיד ועל מיעוטו המקפיד אלא על רובו המקפיד, ואתו רבנן וגזרו על רובו שאינו מקפיד ועל מיעוטו המקפיד. הראיה נדחית אבל אפשר שהדבר אמת. ונראה שיש קצת ראיה לדבריו מפני שהביאו על מחלוקתן (להלן טז, א) הא מתניתא דכלאים ומותיב מינה לרב פפא, ואם איתא מאי קושיא דלמא התם מדרבנן. הכי גרס רש"י ז"ל: **והא אפשר לצמצם**. כלומר: דמדאפשר לצמצם וקתני אם הניח ריוח ביניהן כמותן, ש"מ כמותן ממש בצמצום קאמר. וא"ר אמי במעדיף, כלומר: בנכנס ויוצא. והקשו בתוס' (ד"ה רש"י) שאין זה שיטת התלמוד שלא יחוש לתרץ דברי המקשה. והגירסא הנכונה כדגרס ר"ח ז"ל

והא אי אפשר לצמצם, כלומר: אפילו כי מוקמת לה בנכנס ויוצא אי אפשר למלאות את כל הריוח לגמרי, דאי אפשר לסכך הכשר לצמצמו כמדת כל הריוח והדר הוי ליה כעומד בלבד. וקשיא עוד לרב הונא. ותירץ ר' אמי במעדיף ומרכיב קצת סכך כשר על השפודין דנמצא עכשיו כל הריוח מכוסה. ורבא אמר אם היו נתונין ערב נותנן שתי, כלומר: רבא חשש אפילו במעדיף כיון שהוא נותנן על הריוח כמות השפודין פעמים

שלא יעדיף עליהם ונמצא שאין כל הריוח מתמלא כמו שאמרו שא"א לצמצם, אלא אם היו נתונין שתי נותנן ערב. וזה נכון.

דף טז.

שלש מדות במחיצה. כלומר: במחיצת כלאים, ואלו הן השלש מדות, ראשונה כל שהוא פחות משלשה צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה כדי שלא יזדקר הגדי בבת ראשו, דמחיצה גרועה היא ובקיעת גדיים מבטלתה. השניה כל שהוא משלשה ועד ארבעה ולא ארבעה בכלל, צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, בנכנס ויוצא לרב פפא או אפילו כמלואו מכוון לרב הונא. ואם היה פרוץ כמלואו אף כנגד העומד אסור, דמחיצה גרועה היא עדיין שאינה מתרת אפילו כנגד העומדת, ומיהו חשיבא מקמייתא דבקיעת גדיים לא מבטלה לה. השלישית ארבעה ומארבעה ועד י' אמות להתיר כנגד הפרוץ צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, בנכנס ויוצא לרב פפא אי נמי אפילו כמלואו מכוון לרב הונא. אבל אם היה כמלואו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כנגד הפרוץ אסור, אבל כנגד העומד מיהא מותר דמחיצה חשובה היא ואין בקיעת גדיים ולא אפילו פרוץ מרובה מבטלין את העומד שלא להתיר כנגד העומד, אבל כנגד הפרוץ מיהא אסור. אבל אם היה עומד כפרוץ שהוא כאילו עומד מרובה לרב פפא אי נמי עומד מרובה ממש על הפרוץ לרב הונא, אפילו כנגד הפרוץ מותר, ולאו דוקא במדה שלישית כן אלא אפילו בכל המדות כן. והא דקתני במדה השניה כדי שלא יהא פרוץ כעומד, פירושו לדעת רב פפא כדי שלא יהא פרוץ כעומד בנכנס ויוצא.

נפרצה ביתר מעשר אסור. כלומר: כנגד הפרוץ, שאף על פי שהעומד רבה עליו כיון שהוא פרוץ יתר מעשר פרצה היא ואין העומד מתירתה, אבל כנגד העומד מיהא מותר. והא לאו מדה רביעית היא חשיב לה, משום דתנא מדות המחיצות שיש כנגדן פרצה יתרה מן המחיצה קחשיב, כלומר: שמחיצה שהיא ופרצתה מותרין ואף ע"פ שפרצתה מרובה ממנה והיינו מדה הראשונה ובכללה קנים הדוקרנין ועשה להם פאה מלמעלה. ויש מחיצה שהיא ופרצתה אסורין בין שפרצתה מרובה ממש לרב פפא בין שפרצתה אפילו כמוה לרב הונא, דהיינו כאילו פרצתה מרובה והיא מדה שניה. ויש מחיצה שהיא עצמה מותרת ופרצתה אסורה, ואע"פ שפרצתה יתרה ממנה ולכולי עלמא, והיינו מדה שלישית, ובכללה פרצה יתרה מעשר שהיא מותרת ופרצתה אסורה. כן נראה לי.

דף טז:

סיפא אתאן לרשב"ג. דקא סלקא דעתך דכל מחיצה שהיא יתרה על המדה שאנו אומרין בה לבוד מחיצה חשובה היא ומתרת כנגדה, א"כ סיפא דקתני דמשלשה ועד ארבעה פרצתה אוסרתה ואע"ג דאיכא מחיצה חשובה דנפקא מתורת לבוד לרבנן ש"מ לאו רבנן היא אלא רשב"ג דאמר בפחות מארבעה אמרינן לבוד, אלמא כל פחות מארבעה לא חשיבא ומשום הכי אינה מתרת אפילו כנגדה ואתיא כרשב"ג.

ואיכא למידק טובא דאי סיפא כרשב"ג דאמר כל פחות מארבעה אמרינן לבוד, א"כ שלשה ומשלשה ועד ארבעה היאך הולכין בו בתר פרצה כמלואו, אפילו נפרצה לגמרי נמי כעומד דמי דאמרינן לבוד כדאמרינן במדה ראשונה לרבנן. ועוד למה לי דקתני שלשה ומשלשה ועד ארבעה, דמשמע הא פחות משלשה לא, אפילו ליכא אלא קנה מכאן וקנה מכאן נמי, והוה ליה למימר כל שהוא פחות מארבעה צריך שלא יהא בין זה לזה ארבעה כדתניא במדה ראשונה לרבנן. וליכא למימר סיפא אתאן לרשב"ג לאו דוקא אלא לאפוקי מדרבנן קאמר ולעולם סיפא דלא כרשב"ג, והך קושיא דלא אתי כרבנן הוה מצי לאקשויי מסיפא, דהא ליתא דכיון דקאמר סיפא אתאן לרשב"ג איברא משמע דכרשב"ג מיהא אתיא.

וראיתי להרב ר' אברהם ב"ר דוד ז"ל שפירש אתיא כרשב"ג דלא חשיבא ליה מחיצה פחותה מד', ומיהו פליגא עליה דאיהו אית ליה לבוד והאי לית ליה לבוד. ואינו מחוור בעיני כלל, דא"כ מצינו תנא דאית ליה בלבוד כרבנן ואפ"ה פחות מד' לא חשיב ליה למשרי כנגדו, וא"כ אמאי מפיק לה מדרבנן לימא דרבנן הוא דאית להו הכי וכדתירץ נמי אביי דהיינו תירוציה. וגם כן אי אפשר לומר דהשתא הוה ידע דאפילו לרשב"ג בקיעת גדיים מבטלה למחיצה דלמטה, דאכתי לא ידעינן להההוא טעמא דרבא הוא דחדית ליה. ועוד דאי ידע לה א"כ מאי קשיא ליה רישא רבנן וסיפא רשב"ג, כולה רשב"ג היא וכדתירץ רבא.

ועוד קשיא לי דאפילו לאוקמתיה דרבא לא סליק לן תירוצא, דא"כ דרשב"ג מודה דבקיעת גדיים מבטלת מחיצה, א"כ כל שהוא שלשה ומשלשה ועד ארבעה מפני מה אין בקיעת גדיים מבטלתה, מאי אמרת כיון דהויא לה שלשה חשיבא קצת ואפילו לרשב"ג ולא מבטלה לה בקיעת גדיים, א"כ הדרא קושיין לדוכתא דאפילו נפרצה ביותר מכדי מלואה כל היכא דאיכא שלשה תו לא מבטלה לה בקיעת גדיים ואמרינן לבוד ואפילו כנגד הפרוץ מותר. והדבר צריך לי תלמוד.

רבא אמר מדסיפא רשב"ג רישא רשב"ג וכו'. ולדברי רבא אפילו שלשה חשיבא למישרא כנגדו וקיימא לן כרבנן. וכן כתב הראב"ד ז"ל.

ומה שאמרו כאן במחיצות אלו דכל שהוא ארבעה ומארבעה ועד עשר דאפילו פרוץ מרובה על העומד כנגד העומד מותר, לא שנו אלא לענין מחיצות כלאים אבל לשבת לא, דאפילו במחיצה אמה וחצי (אמה) [אמר] למעלה (לעיל י, ב) דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה, חוץ מפחות משלשה דאמרינן לבוד וכל לבוד כעומד ממש דמי, וכדאמרינן לקמן בסמוך גבי חבלים דקרינן ליה עומד ממש.

והלכתא כותיה דרב פפא משום דדייקא מתני' כותיה. והא דפסקינן הלכה בפרק שני דחולין (כט, א) גבי שחיטה דלכ"ע מחצה על מחצה אינו כרוב, לדברי הראב"ד ז"ל שכתבנו למעלה (טו, ב ד"ה הכי) לא תקשי מידי, דהתם שחיטה דאורייתא ברובה תליא ובדאורייתא אזלינן לחומרא, אבל מרובה על העומד דמחיצות דרבנן ולקולא. אבל כבר דחינו למעלה (יא, א ד"ה מאי) שאין (הרוב) הדברים נראין כן. ובתוס' (חולין כט, א ד"ה דכולי עי"ש) תירצו דיש לחלק, דהתם בדבר התלוי בחיות הבהמה. ומסתברא דהתם הלכו בו לחומרי יותר, וכמו שאמרו בירושלמי דמכלתין בריש פרקין (ה"א) גבי קורה שמקצתה למעלה מעשרים ומקצתה למטה מעשרים רב אמר סוף שעורין להקל ר' חייא בשם ר' יוחנן מבוי שקורתו למעלה מעשרים אמה וכו' ר' חלקיה בשם ר' אחא אפילו כרב אתיא דרב אמר שחיטה מחצה למחצה כשרה ולמה אמרו פסולה מפני מראית העין.

אי מוקי ליה עילאי אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטלי ליה אי מוקי ליה בי מיצעי הוה ליה עומד מרובה על הפרוץ משני צדדין. כלומר: ולא הוי עומד. והא דאמרינן לעיל (י, ב) לעולם הוי עומד דחויא בעלמא היא, כלומר: מהא לא נשמיענה. ומיהו הכין הלכתא דלא הוי עומד, מדאמרינן הכא להדיא דלא הוי עומד.

ואית לי למידק אשמעתין בהא נמי דמוקי ליה בי מיצעי נימא ביה אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי ליה כדאמרינן באידך. ויש לי לומר דאין הכי נמי, אלא כיון דאשכח בהא טעמא חדתא אתא וחדית ואגב אורחיה קמ"ל. ואי נמי יש לי לומר דבכי האי גוונא לא אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא, משום דלבוד להקל אמרינן ולא להחמיר. והלכך כל שאתה בא לומר אתי אוירא דלמעלה מן החבל העליון דהיינו אוירא דעלמא ומבטל ליה לא אמרינן לבוד והרי החבל העליון מפסיק בינו ובין אוירא דעלמא, וכי אמרת דמכל מקום אוירא דבינו בינו מבטל ליה אמרינן לבוד, וזה נראה לי עיקר. אח"כ חזרתי וראיתי דאפילו להחמיר אמרינן לבוד במבוי שרצפו בלחיים (לעיל ט, א), ולפיכך התירוץ הראשון עיקר.

ורב המנונא הכי מיבעי ליה. כך הגירסא ברוב הספרים. ופירושה: דכיון דדחינן לראיתו של אביי ממילא אדחיא בעיא דרב המנונא דהא לא משכחת לה דהתם נמי אמרינן הכי היכי משכחת לה, ומשום הכי לא אצטריך למימר הא דרב המנונא היכי משכחת ולאוקמה במחצלת שבעה ומשהו, אלא מיד שדחה דברי אביי הרגיש הוא בעצמו בקושיא ופירש דרב המנונא הכי קא מיבעי ליה, כן נראה לי. ויש ספרים דגרסי אלא הא דרב המנונא היכי קא מיבעי ליה ואין צורך.

ולענין פסק הלכה: כיון דהא דרב המנונא לא אפשיטא אפילו בשהיתה מחצלת שבעה ומשהו וחקק בה שלשה ואוקמה בפחות משלש סמוך לקרקע אינה מתרת, דבמחיצת ערב לא אמרינן עומד מרובה על הפרוץ ואפילו במחיצה רביעית, ואע"ג דהיא גופה דרבנן היא מ"מ עיקר מחיצות דאורייתא ואזלינן בהו לחומרא כשל תורה. כן נראה לי. אבל הראב"ד ז"ל כתב בהא זה לשונו: מסתברא מדאמר רב אשי מחיצה תלויה איבעי ליה לרב המנונא וכו', [מכלל] דכי האי גוונא פשיט ליה דמחיצה היא [דמקשינן] ערב לשתי דהאיך לאו תלויה היא.

מתני': **מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים בשירא דברו דברי ר' יהודה וחכמים אומרים לא דברו אלא בהווה כל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה דברי ר' יוסי ב"ר יהודה וחכ"א אחד משני דברים**. ושלש מחלוקות בדבר. ר' יהודה סבר שאין נותנין כל צורכן אלא לשיירא בלבד שהיא של שלשה אנשים או יותר, ואע"פ שהקיפוה מערב שבת לדירה, מפני שאינן מחיצות גמורות. אבל בית סאתים נותנין להם בין לאחד בין לשנים כפי מה שנאמר בגמרא, וה"ה נמי לקרפף שלא הוקף לדירה, דלר' יהודה אין הפרש בינו לקרפף שלא הוקף לדירה ונותן להם בית סאתים כחצר המשכן בקרפף שלא הוקף לדירה. וחכמים אומרים לא דברו בשיירא בדוקא אלא אפילו ליחיד נותנין לו כל צרכו במדבר, וכל שכן בשיירא דהרי זה כקרפף שלא הוקף לדירה. ור' יוסי ב"ר יהודה סבר דאפילו לשיירא אין נותנין להם כל צרכן אלא בית סאתים בין ליחיד בין לשנים, אבל שלשה נעשו שיירא ונותנין להם שש סאין בין בישוב בין במדבר. ובזה חלוק על אביו. וכן מפורש בירושלמי (ה"י) דר' יוסי בשיטת אביו ביחיד וחלוק על אביו בשיירא. וכן ודאי נראה, שהרי לא נחלקו חכמים ור' יהודה בשיירא כלל אלא ביחיד, וכיון דלרבנן שיירא נותנין להם כל צרכן אפילו לר' יהודה כן. ותדע לך עוד דהיתר בית סאתים אינו מחשיב אותו במשנתינו כלל ואינה מחיצה קרי ליה, דהא לר' יוסי דאמר אינה מחיצה ואפ"ה מודה הוא דנותנין להן בית סאתים. ועוד דהא מקשינן בגמרא על הא דר' יהודה בשיירא אין יחיד לא, ופריקו לה אמר רב

נחמן ואיתימא רב ביבי בר אביי ליתן להן כל צרכן, אלמא מודה בשיירא דנותנין להן כל צרכן.

והוצרכתי לכתוב כן מפני שראיתי בפירושי הראב"ד ז"ל שפי' דר' יוסי לפרש דברי אביו בא, ור' יוסי ב"ר יהודה אינו חולק על אבוה דלא שרי, אלא לפרש דברי אביו כדי שלא תהא סבור שלא חלק ר' יהודה אלא בקנים או בחבלים, אלא כל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה עכ"ל. ונראה מדבריו כי ר' יוסי לא בא לחדש דבר אלא זה, ודבריו ודברי אביו אחדים הם. ואי אפשר לומר כן כמו שאמרתי. ועוד דא"כ אף בשיירא תהא הלכה כמותו שהרי לא פסק שמואל כוותיה ביחיד אלא משום דקאי אבוה בשיטתיה, ואי בשיירא קיימי נמי בחדא שיטתא, מאי שנא שיירא דלא פסק בה כוותיה, וצ"ע.

ואפשר שהרב ז"ל [לא] אמר שעומדין בשיטה אחת אלא ביחיד בלבד, ור' יוסי בא לפרש דברי ר' (מאיר) [יהודה] שחולק על חכמים ולאו בקנים וחבלים בלבד אלא בכל מחיצה עשויה שתי וערב אין מתירין ביחיד אלא בשיירא.

והוא הדין לקרפף שלא הוקף לדירה שנותנין להו לר' יוסי שש סאין, ולמעלה משלשה לפי חשבון, ואע"ג דלא הוקף לדירה כלל כיון ששבתו בתוכו. ולרבנן נמי כיון שהן שובתין בתוכו נותנין להן כל צרכן בין ליחיד בין לשיירא. ולא אמרו קרפף בית סאתים אלא למי שאינו שובת בתוכו. ובהדיא תניא בתוספתא (פ"ב, ה"ג) שיירא ששבתה בתל גבוה עשרה טפחים ובנקע עשרה טפחים ובגינה מוקפת גדר גבוה עשרה טפחים מטלטלין בתוכה ובלבד שימלאו את כולה ולא שיירו בה אלא בית סאתים, אם אין בכולה אלא בית סאתים מטלטלין בתוכה ואע"פ שאין ממלאין את כולה ע"כ. ונראה שיש קצת שבוש בתוספתא ולא גרסינן ולא שיירו בה אלא בית סאתים, אלא הכי גרסי' בה, ולא שיירו בה בית סאתים.

ותנא בתרא טפי אתנא קמא דאפילו יחיד בישוב נותנין לו כל צרכו, דקסבר דכיון דמחיצות נינהו אפילו בישוב ואפילו ביחיד נותנין לו כל צרכו. ואיפסקא הלכה כר' יוסי ביחידים שאין נותנין להם כ"א בית סאתים, ומשום דקיימא ר' יוסי ור' יהודה אבוה בחדא שיטתא. אבל בשיירא נותנין להן כל צרכן משום דהלכה כחכמים. ועוד דבין לר' יהודה בין לת"ק בין לתנא בתרא בשיירא שוו, והלכך בשיירא נותנין להן כל צרכן, ואפילו בקרפף שלא הוקף לדירה וכדאיתא בתוספתא כדתניא לעיל. ועוד אמר לקמן בפרק כל גגות (צג, א) גמרא גג גדול שנפרץ לגג קטן א"ר יהודה שלש קרפיפות זה בצד זה וזה בצד זה ושנים החיצונים מגופפין ואמצעי אינו מגופף ויחיד בזה ויחיד בזה

ויחיד בזה נעשו שיירא ונותנין להן כל צרכן. אלמא אפילו בקרפף שלא הוקף לדירה אומרים כן.

גמרא: **שלשה נעשו שיירא ונותנין להם בית שש**. ירושלמי (בפירקין ה"י): שלשה נותנין להם בית ששת סאין מכאן ואילך לפי חשבון, אין שיירא פחותה משלשה, אין הגוי משלים בשיירא קטן מהו שישלים בשיירא ע"כ בירושלמי. ומסתברא דלפי חשבון בית סאתים לכל אחד קאמר, שאם נתוספו עליהן והיו ארבעה נותנין להן ח' סאין ולחמשה עשרה סאין, וכן לעולם לפי חשבון זה.

דף יז.

איכא בינייהו יחיד בישוב. ופסק ר"ח ז"ל כתנא בתרא דאמר אפילו יחיד בישוב. וכן כתב הרב אלפסי ז"ל דלרבנן בתראי שרי לטלטולי בתוך מחיצה של שתי או של ערב כדין המדבר, והלכתא כוותייהו. וכתב עליו הראב"ד ז"ל: נראה מדבריו כי הוא מפרש המחלוקת אפילו בבית סאתים בלבד דת"ק ביישוב [כלל] כלל לא, ומשום הכא פסק כרבנן בתראי. והם דברי תימא דלא אשכחן לא תנא ולא אמורא דפליג אהא דקנה קנה פחות משלשה טפחים דלאו מחיצה היא, דבין לענין כלאים בין לענין סוכה בין לענין שבת חוצץ דמחיצה מעלייתא היא, וכולהו מפרשן בלי שום ספק, אלא ודאי כך ראוי לפרש כמו שפירשתי. וכבר הוקבעה הלכה כר' יוסי ביחיד דבין בישוב בין במדבר דינם שוה לבית סאתים בלבד ולא יותר ע"כ.

ארבעה דברים פטרו במחנה. ומפרש בירושלמי (ה"י) דעשרה קרוין מחנה, דגרסינן התם: כמה הוא מחנה ר' חנינא אמר מאה שנאמר (שופטים ז, יט) ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה, ר' אבון בעי אילו אמר מחנה והאנשים אשר אתו מאה יאות, ר' יוחנן אמר עשרה שנאמר (שמואל א כ"ה:י"ז) ויבואו עשרה עבדי דוד וגו' מהו ויבואו ר' דוסתאי בן שונם אמר נעשה מחנה, ר' יהודה בן פזי אמר עשרה עד למחנה גדול כמחנה אלקים (דברי הימים-א ב, כב) וכמה היא מחנה אלים עשרה. תני בשם ר' יודא שנים עשר אלף כמחנה ישראל.

מותרים בגזל עצים. ואסיקנא בגמרא בכל עצים בין בהיזמי בין בהיגי בין בשאר עצים, בין לחים ויבשים בין מחוברין בין תלושין. ובירושלמי (ה"י) אסרו כשעשוין חבילה, דגרסינן התם: ר' דניאל בריה דרב קטינא בשם רב חונא אם עשוין חבילה אסור.

דף יז:

ומלערב אמרי דבי ר' ינאי לא שנו אלא עירובי חצרות אבל עירובי תחומין חייבין. גרסינן בירושלמי (ה"י): (ואם יש) [ויש] חצרות במחנה להתיר אהלים שבמחנה כהדא דתניא אוהלין שבמחנה צריכין עירוב אוהלים שבשיירא אין צריכין עירוב ע"כ. ונראה לפי הסוגיא שהגירסא בחילוף, שבמחנה אין צריכין עירוב ושבשיירא צריכין עירוב והתירו במחנה מה שלא התירו בשיירא. וכן היא בתוספתא, דתניא התם בפרק ב' דמכלתין (ה"ד) אחת שיירא ואחד יחיד עושה להן מחיצה, ר' יהודה אומר לא ירבה ליחיד יותר מבית סאתים ואין שיירא פחותה משלשה. אחד שיירא ואחד מחנה, פי' לבית סאתים. מה בין שיירא למחנה, אלא אוהלים שבשיירא חייבים בעירוב ושבמחנה פטורין מן העירוב. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"א דעירובין (ה"ג) דאוהלים שבשיירא פטורין ושבמחנה חייבים כגירסת הירושלמי. ואין נראה כן כמו שכתבתי. ועוד שבמשנתינו ארבעה דברים פטורים במחנה ואחד מהם ופטורין מלערב, ואילו בשיירא לא פטר כלום. וגם הוא ז"ל כתב בספר שופטים בהלכות מלכים פ"ו (הי"ג) כי במחנה פטורים מלערב ומטלטלין מאהל לאהל בלי עירוב וזו אחת מן ההשגות שהשיג עליו הר' משה כהן ז"ל (בהגהות הרמ"ק להל' עירובין שם). גם מן הירושלמי ומן התוספתא ג"כ למדנו שלא התירו ליחיד במחנה אלא בית סאתים כשיירא.

ור' יונתן הכי קא קשיא ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו. פירש רש"י ז"ל: דסלקא דעתיה אל יוציא הוא ונפקא לן הוצאה מרשות לרשות מיניה, וההיא אב מלאכה הוא וממיתין עליה וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שלא יעשה כן שמתחייב עליו מיתת ב"ד אין לוקין עליו, אפילו לא התרו בו למיתה והתרו בו למלקות דהשתא לא מקטיל, אפילו הכי לא לקי דלאזהרת מיתת ב"ד ניתן ולא למלקות. [ומשני] אל יצא כתיב, ואין כאן לשון הוצאת משאוי ע"כ לשונו. והרב אלפסי ז"ל ג"כ פירש אל יצא איש כתיב, כלומר: יציאה ברגלים בלבד היא ואין בה מיתת ב"ד אלא באזהרה בלבד ולפיכך לוקין עליה. ונראה מדבריהם דר' יונתן היה סבור דבהוצאת משוי כתיב אל יוציא הוא, ותירץ רב אשי דאינו בא להוצאת משוי כלל אלא להוצאה ברגלים.

ואינו מחוור בעיני, שאם כן לא היה לו לר' יונתן לומר בלשון הזה אלא כך היה לו לומר והא להוצאה מרשות לרשות הוא דאתא, אלא לכולהו אף הוצאה מרשות לרשות במשמע, תדע לך דאי לא תימא הכי לרב אשי דאמר אל יצא כתיב ואל יצא קרינן א"כ קשיא להו קרא לרבנן דאמרי תחומין דרבנן. ואף ע"ג דנפקא לן בשבת (צו, ב) הוצאה מויעבירו קול במחנה, חד קרא להוצאת עשיר וחד להכנסת עני, ובריש פרק קמא דשבת

(ב, א ד"ה יציאות) הארכתי בס"ד. אלא ר' יונתן סבר דעיקר קרא להוצאה הוא דאתא, ואפילו למ"ד דאף יציאה ברגלים במשמע מדכתיב אל יצא, להכי כתבה רחמנא ליציאת תחומין בהדי הוצאה בחד קרא לאשמועינן דכי היכי דלאו דהוצאה דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו אף יציאה שהיא נכללת עמו אין לוקין עליו. ורב אשי אמר דבי ר' ינאי סברי דאדרבה עיקר קרא ליציאת תחומין הוא דאתא מדכתיב אל יצא וקרינן אל יצא והלכך לוקין עליו. ואע"ג דהוצאה מרשות לרשות נמי בכלל, מכל מקום עיקר קרא אל יצא כתיב ואל יצא קרינן.

אמר רב אשי מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב ואל יצא קרינן. כתב הראב"ד ז"ל: דהא מימרא דר' ינאי ומתניתא דר' חייא והאי סוגיא כולה אליבא דר' עקיבא דאמר תחומין דאורייתא, אבל לרבנן דאמרי תחומין דרבנן לא. מיהו כיון דחזי דקא שיילן בגמרא דמי שהוציאוהו (להלן נא, א) הני אלפים אמה היכי כתיבן ואמרינן דכתיב אל יצא איש ממקומו ואמר רב חסדא גמרינן מקום ממקום וכו', שמעינן דתחומין אית להו עיקר מן התורה, ועל כרחך אל יצא איש על תחומין קאמר ולא על מקומו ממש. מיהו האי קרא לדעת רבנן בתחום שלש פרסאות נאמר כשיעור מחנה ישראל, אבל אלפים אמה אסמכתא דרבנן היא דסמכי' להו אהאי קרא וגמרינן גזירה שוה לגזירה שוה, וכיון דאית להו עיקר בדאורייתא אף תחומי אלפים אמה דאסמכינהו אקרא (גבי) [בני] מחנה מוזהרין עליהן. והא דתני ר' חייא לוקין על תחומין דבר תורה על שלש פרסאות קאמר. ובגמרא דבני מערבא (להלן פ"ג, ה"ד) גרסינן: הגיעוך סוף תחומי שבת אינן מחוורין דבר תורה. פירוש אל יצא איש ממקומו אינו דבר ברור על איזה מקום קאמר. ר' מנא בעי אלפים אמה אינו מחוור ארבעת אלפים אמה מחוור הוא, ר' שמעון בר חנא בשם ר' אחא אין לך מחוור מכולם אלא תחום שנים עשר מיל כמחנה ישראל. אלמא שיש בתחומי שבת שהן מן התורה, הלכך אפילו באלפים אמה שהן מדרבנן בני מחנה מוזהרין עליהן ואפילו מדרבנן, כן כתב הראב"ד ז"ל. ואף הרמב"ם ז"ל (הל' שבת פכ"ז, ה"א) כן פסק דתחומין של שלש פרסאות דבר תורה. וכן נראה גם מדברי הרב אלפסי ז"ל שסמך על הירושלמי הזה לפסוק דשלש פרסאות דבר תורה.

ואין הדברים מחוורין, ואדרבה בכל התלמוד נראה דלמאן דאמר תחומין דרבנן אין לך תחומין דאורייתא כלל. מדאמרינן בפרק כלל גדול (שבת סט, א) שבת במאי ידע ליה ידע ליה בתחומין ואליבא דר' עקיבא, ואם איתא הוה ליה למימר ידע ליה בתחומי שלש פרסאות ואפילו לרבנן. ובפרק מי שהחשיך בתחילתו (שם קנג, ב) אמרינן לאו מכלל דאיכא מידי דאין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר,

לא תחומין ואליבא דר' עקיבא הבערה ואליבא דר' יוסי. ובפרק בכל מערבין (להלן לו, א) אמרינן גבי ספק עירוב כשר שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה, ואקשינן שבת נמי דאורייתא היא, קסבר ר' יוסי תחומין דרבנן. אלמא למ"ד תחומין מדרבנן אין להן עיקר מן התורה. ובמסכת יום טוב (לו, ב) אמרינן ש"מ תחומין דאורייתא אלא גזירה שמא יחתוך זמורה. מכל הני משמע דלפום גמרא דילן אין לך בתחומי שבת כלל כלל בדאורייתא, ואילו היה חלוק זה כלל לדעת גמרתינו אי אפשר שלא הוזכר באחד מן המקומות. והא דשיילינן בפרק מי שהוציאוהו (להלן נא, א) הני אלפים אמה היכן כתיבן, אסמכתא בעלמא היא והיכן אסמכינהו קאמר.

ועל כרחך הכי אית לן למימר אפילו לדברי הירושלמי דגזירה שוה לאלפים אמה היא, וכיון דההיא גזירה שוה על כרחך אסמכתא בעלמא יש לנו לומר גם כן דאל יצא איש לדידן אסמכתא בעלמא. ואי נמי משום דלר' עקיבא כתיבא ממש באל יצא איש ממקומו, דהיינו לדידיה תחומי אלפים אמה, נקט הכי למימר דלכולי עלמא מההוא קרא נפקא להו, לר' עקיבא בדוקא ולדידן באסמכתא, ולעולם אין תחומין כלל בדאורייתא ואל יצא איש מרשותו עם משאו קאמר. ודבי ר' ינאי דאמרי הכא אבל עירובי תחומין לא אפילו בתחומי אלפים אמה קאמרי.

ואם תאמר אם כן דבי ר' ינאי מאי דוחקייהו למימר לא שנו אלא עירובי חצרות אבל עירובי תחומין לא ולאפוקי מתני' מדרבנן ולאוקמוה כיחידאה. תירץ הרמב"ן נראה משום דאיהו כר' עקיבא סבירא ליה ומש"ה מוקי לה למתני' כוותיה ולאו כיחידאה מוקי לה דהא ר' עקיבא ור' חייא ור' מאיר ור' (אילעא) [אליעזר] בנו של ר' יוסי הגלילי בפרק מי שהוציאוהו כולהו סבירא להו תחומין דאורייתא, ור' ינאי מוקי לה למתני' כוותייהו. והא דתלי לה בכל דוכתא כר' עקיבא, היינו משום דר' עקיבא סתימתאה וחשיב להו וכולהו אליבי' תנו להו. ואי נמי משום דמתני' דסוטה (כז, ב) שמיע להו טפי, וכדאמרינן בכל מקום (ב"ב עט, ב ושו"נ) הא מני ר' מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ומתליא באשלי רברבי ודר' עקיבא נמי היא כדאיתא ביבמות (צג, ב). והא דמייתו דבי ר' ינאי ברייתא דר' חייא ולא מייתו מתני' דר' עקיבא, משום דר' חייא תני בהדיא דלוקין עליהן דברי תורה ודבריו מפורשין יותר מדברי ר' עקיבא, דאילו בדברי ר' עקיבא לא נתפרש אם בדוקא אם באסמכתא ומדתני ר' חייא נתפרש ר' עקיבא דאורייתא ולאו אסמכתא.

ואנן קיי"ל כרבנן דתחומין דרבנן, הלכך מחנה פטורין אפילו מלערב עירובי תחומין. ורב אשי דמשני אל יצא כתיב ואל יצא קרינן אליבא דר' ינאי קאמר וליה לא ס"ל.

מתני': **עושין פסין לביראות ארבעה דיומדין נראין כשמונה**. ואף ע"ג דפרוץ מרובה על העומד, מחיצה דאורייתא היא והזורק לתוכן חייב כדאיתא בגמרא (להלן כ, א), דאי לאו מחיצה היא היכי שרו רבנן לטלטולי. והא דאמרינן לעיל (טו, ב) ובסוכה (טו, ב) הכי אגמריה רחמנא למשה גדור רובא אי נמי לא תפרוץ רובא, דמכל מקום שמעינן מינה דלכולי עלמא מיהא פרוץ מרובה על העומד לאו מחיצה היא. איכא למימר דהתם גזירה דרבנן קאמר ודבר תורה אפילו פרוץ מרובה מחיצה היא וכדברי הראב"ד ז"ל. א"נ כל שיש מחיצה בפיאות ואיכא שם ארבע מחיצות, אפילו פרוץ מרובה הויין מחיצות, והתם בדליכא שם ארבע מחיצות וליכא דופן בפיאות וכדברי רבותינו הצרפתים ז"ל (בד"ה עושין), ולעיל בפרק קמא (טו, ב) כתבתי גבי פלוגתא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בסייעתא דשמיא.

מתני': **מותר להקריב כל שהוא ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים**. נראה שאין השיעור הזה מתיר אצל הכל, שהרי אין גמל יכול ליכנס ראשו ורובו בשיעור שתי אמות כפרה, ובהדיא תניא בברייתא לקמן (כ, ב) גמל שראשה ורובה בפנים אובסין אותה בפנים, אלמא אף בגמל נמי בעינן ראשו ורובו בפנים. אלא מתני' שיעורא הוא דיהיב לתורת פסין, כלומר: דאם מקורבין יתר מכאן אין להן תורת פסין כיון שאין פרה ראויה לשתות שם ולפיכך אפילו גדי אסור, אבל כשיעור הזה ראוי לרוב הבהמות ולפיכך תורת פסין עליהן, ומיהו דוקא לכל שיכול להכניס שם ראשו ורובו. אבל בירושלמי (ה"ב) מצאתי שהשיעור הזה מתיר לכל ואפילו לגמל, דגרסינן התם: ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק היא שיעורה, כשיעור הזה אפילו גמל וכולו מבחוץ מותר, פחות מכשיעור הזה אפילו גדי וכלו מבפנים אסור. תני ר' שמעון בן אלעזר אומר מלא גמל וגמלו מה ופליג, כל מה שהפרה פושטת צוארה גמל עוקם צוארו ע"כ. ונראה שהרמב"ם ז"ל (הל' שבת פי"ז, הכ"ט) סמך על הירושלמי. וצריך ליישב לפי זה הברייתא דקתני גמל שראשה ורובה בפנים אובסין אותה בפנים.

דף יח.

מתני': **לא אמרו בית סאתים אלא לגנה ולקרפף בלבד אבל דיר וכו'**. פירש רש"י ז"ל: אי אתה מודה בדיר וסהר ומוקצה שהוקפו לדירה דשרי יתר מבית סאתים, ופסין נמי מוקפין לדירה נינהו שהבהמה עומדת שם. ובתוס' פירשו: דפסין לא חשיבי מוקפין לדירה, שהרי פעמים שאין בין הבור לפסין רק שתי אמות והיכי הויא הך דירה. ועוד דלא שרינן לעיל (טז, ב) אפילו במחיצה דחבלים דעדיפא אלא כדי צרכן ואפילו לרבנן

ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי, ואף על פי שהחבלים עדיפי ולא חשבינן לה מוקפת לדירה כיון שאין דרים בה, אלא הכי פרכינן ליה: אי אתה מודה בדיר וסהר אף על פי שהוא אויר שתשמישו לדירה, הלכך אף בפסין יש לך להקל משום קולת הפסין, ואפילו בלא הוקף לדירה כמו שהתרת בה כך על ידי היקף. ואמר להם זו מחיצה ואלו פסין, ומשום דלא הוקפה לדירה לא הייתי מחמיר אם היתה מחיצה גמורה. ומעתה לפי פירושם לא תקשי לן היאך התירו כאן חכמים להרחיק כל שהוא ואפילו כור ואפילו כוריים ואילו במחיצה של חבלים דעדיפא בעינן שלא יהא בית סאתים פנוי, דהכא מקולי פסי ביראות שנו כאן להתיר כמו שהתירו בהיקף דירה בעלמא. ומכל מקום נראה לי דבלאו הכי לא קשיא מההיא ולא מידי, משום דבחבלים לא הוצרכו להתיר כלל, כלומר: לעשות מחיצה כדי שיחנו בה היחיד או השיירא לכשיבואו כאן, אלא כל אחד ואחד לכשיצטרך לחנות ולשבות בבקעה מקיף כפי צרכו. אבל בביראות אי אפשר לכל [אחד] שיבא לחפור לו בור ולעשות פסין רחבין או קצרין למספר אנשים, אלא היתר התירו לכתחילה לעשות פסין כדי שימצאו הבאים מקום למלאות מים ולשתות. ולפיכך התירו כאן להרחיק כל שהוא לדעת רבנן דר' יהודה, מפני שחשו שמא יחנו שם מאה או מאתים ויצטרכו להיקף גדול כור או כוריים. ור' יהודה סבר כיון דמחיצה כזו בעלמא אינה מחיצה די אם נתיר מן הסתם כמדת קרפף דעלמא כיון שלעתים לא יחנו אלא אחד או שנים, ואף על פי שלגבי מחיצת חבלים התירו לגבי שיירא אפילו כור ואפילו כוריים אם צריכין להן, כן נראה לי.

גמרא: **לימא מתניתין דלא כר' עקיבא**. הוא הדין דהוה מצי למימר דלא כת"ק דחנניה, אלא משום דלא אתפרש מאן ניהו נקט ר' עקיבא, ומינה דאף היא דלא כת"ק.

דף יח:

הא דכתיב בספרים: **אלא מעתה גבי אלקנה דכתיב** (שופטים יג, יא) **ויקם וילך אלקנה אחרי אשתו**. לא גרסינן ליה דלאו קרא הוא. אלא הכי גרסינן אלא מעתה הא דכתיב באלישע (מלכים-ב ד, ל) ויקם וילך אחריה.

דף יט:

שהן כעשר אמות דברי ר' מאיר. והא דקתני בדר' מאיר כעשר ולא קתני עשר, איכא למימר משום דבעי למיתני בדר' יהודה כשלש עשרה כארבע עשרה, תנא נמי בדר' מאיר

כעשר. ויש ספרים דמקשו בהדיא כעשר אמות עשר הויין, משום דקא בעי למיתני סיפא כשלש עשרה כארבע עשרה תני נמי כעשר.

רב פפא ברייתא לא שמיע ליה. ואף על גב דמפרש לה רב פפא לעיל כדאמרינן אמר רב פפא יתירות על שלש עשרה ואין מגיעות לארבע עשרה. איכא למימר דלבתר דשמעה הוה. אי נמי לאו רב פפא גופיה הוא דמפרש לה אלא אנן הוא דמיפרשא לן מדברי רב פפא, וכיון דמדידיה מיפרשא לן תלינן בדרב פפא כן תירץ הראב"ד ז"ל.

בעא מיניה אביי מרבה האריך בדיומדין כשיעור פשוטין מהו. כלומר: כיון דשמעינן ליה לר' מאיר דתנא בהדיא שמונה נראין כשנים עשר ארבעה דיומדין וארבעה פשוטין, דלמא פשוטין דוקא קאמר ומשום דכי מפיש ועבד פשוטין הוי חומרא דקא ממעט באוירא דאפילו עשר לא הוי, אבל כי מאריך בדיומדין לעולם אשתאר ביה אוירא עשר, וכל היכא דאפשר למעוטי באוירא טפי עדיף. ואע"ג דזימנין דהוו פשוטין לקולא והארכת דיומדין לחומרא, בבור שמונה עשר דאיכא רווחא בין דיומד לדיומד עשרים ושנים, דכי ממעט אוירא ומעמידו בעשר מאריך בחד מן הדיומדין עשר הוה ליה דיומד אחד עשר, והויא מחיצה גמורה מרובה על הפרוץ והויא עומד ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע (לעיל טו, ב), ואי נמי בבור שבעה עשר לרב פפא דאמר פרוץ כעומד והויא עומד ועל הדרך שאמרנו. מכל מקום אפשר דר' מאיר חייש טפי לבור משמונה ועד שבעה עשר דשכיח טפי. וכיון דתוך השיעור הוו פשוטין להחמיר הכין עדיף, אע"ג דמשיעור זה ואילך הויא הארכת דיומדין לחומרא ועדיף טפי דהויא מחיצה גמורה.

או דילמא בדיומדין מאריך, כלומר: אילו רצה להאריך בדיומדין מאריך, וכל שכן דעדיף משום דזימנין דהויא מחיצה גמורה כדאמרן. ופשוטין דקאמר ר' מאיר לאו דוקא אלא להקל קאמר, כלומר: אילו רצה למעט באוירא על ידי פשוטין עביד ולא מטרחינן ליה להאריך בדיומדין.

אמר ליה תנינא ובלבד שירבה בפסין מאי לאו דמאריך בדיומדין. ומתניתין ר' מאיר היא דסתם מתניתין ר' מאיר היא. ועוד דקתני מותר להרחיק כל שהוא ועלה קאמר ובלבד שירבה בפסין וההיא ר' מאיר היא, דאילו לר' יהודה אינו מאריך אלא בית סאתים וכדפליג לה בהדיא.

ואסיקנא: דמאריך בדיומדין ללישנא בתרא, ואיהו עדיף מלישנא קמא ומדקתני שירבה בפסין ולא תני שירבה פסין ולא נצטרך לשבושי לישנא דמתני' (ולא תני) [וליתני] שירבה פסין. והלכך אילו רצה להרבות בפשוטין לר' מאיר עושה ואילו רצה להאריך בדיומדין כל שכן דעדיף טפי וכדאמרן.

ומשום הכי הדר ובעא מיניה אביי מרבה לר' יהודה דלא שמענו לו שהזכיר פשוטין, בדיומדין דוקא מאריך או דלמא אפילו בפשוטין סגי ליה כר' מאיר. ואתי למפשטה מדקתני בברייתא זו מחיצה ואלו פסין, דאלמא לא פליג בהא אדר' מאיר ולדידיה נמי אי בעי פשוטין עביד, דאי אמרת בדיומדין דוקא מאריך אף זו מחיצה היא ביתר מבית סאתים דאיירי ביה, ואפילו בבור עשרים וארבעה דבבור עשרים וארבעה הוי בין דיומד לדיומד עשרים וששה ריוח, והלכך כי מוקמת לאויר על שלש עשרה אמה ושליש נמצאת מוסיף באחד מן הדיומדין על השאר דהיינו י"ב אמה ושני שלישים, הוי ליה דיומד שלש עשרה אמה ושני שלישים והוה ליה עומד מרובה על הפרוץ אפילו לרב הונא בריה דרב יהושע. אלא ודאי מדלא קתני זו מחיצה וזו מחיצה וקתני זו מחיצה ואלו פסין, שמעת מינה דאפילו רצה לעשות פסין עושה ולא פליג בהא אדר' מאיר. כנ"ל.

הכי קאמר זו תורת מחיצה עליה ופרצתה בעשר ואלו תורת פסין עליהן ופרצתן בשלש עשרה אמה ושליש. ואיכא למידק היכי קאמר ר' יהודה זו תורת מחיצה עליה ופרצתה בעשר, והא קתני בפרק קמא (י, א) הרחב מעשר ימעט ור' יהודה אומר אינו צריך למעט. מסתברא דר' יהודה לא קאמר אלא במקום שיש שתי מחיצות גמורות כמבוי המפולש או שני בתים בשני צידי רשות הרבים, דכיון דאיכא שתי מחיצות הוה ליה לר' יהודה רשות היחיד גמורה, והלכך מכאן ומכאן דאינו צריך אלא לחי וקורה מדרבנן אפילו ביתר מעשר נמי, ואפילו עד שלש עשרה אמה ושליש סגי ליה בלחי וקורה דומיא דפסי ביראות. אבל הכא דאיכא לשתי המחיצות פרצות, ואתה צריך להתיר מצד עומד מרובה על הפרוץ שאין אנו מתירין אלא פרצה כעין פתח, לעולם אין מתירין בהן פרצה יתירה על עשר, דכל שהיא יתירה על עשר נפקא לה לכולי עלמא מתורת פתח ואין עומד מרובה מתיר כנגד הפרצה.

ותדע לך דאפילו ר' יהודה מודה בדבר זה, מדתנן בפרק קמא (טו, ב) שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה כלי בהמה מטלטלין בתוכה ובלבד שלא יהו פרצות [יתירות] על הבנין, כל פרצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח יתר מכן אסור, והא מתני' משמע דדברי הכל [היא], מדלא פליג בה ר' יהודה. ומשמע נמי לכאורה דר' יהודה תני לה מדקתני בסיפא בשיירא דברי ר' יהודה, אלמא כולה מתני' עד הכא ר' יהודה תני לה. ובמתני' דחלון (להלן עו, ב) נמי לא פליג בה ר' יהודה, וקתני נפרץ הכותל עד עשר אמות מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד מפני שהיא כפתח, יתר מכן מערבין אחד ואין מערבין שנים. דאלמא לכ"ע פרצה יתירה על עשר אינה נידונית משום פתח ואין עומד מרובה מבטלה. ומתני' דשלש מדות במחיצה נמי ראייתי, לעיל בפרק קמא (טז,

א) דקתני ובלבד שלא תהא פרצה יתירה על עשר. משמע דכולי עלמא היא דלא מפקינן כל הני מדר' יהודה, אלא מסתברא כדאמרן.
ולענין בעיין, כיון דפשיט ליה רבה לאביי דעביד אפילו פשוטין מדקתני זו מחיצה ואלו פסין, מסתברא דהכין הלכתא. דאע"ג דפריק אביי דאלו תורת פסין עליהן קאמר דחייה בעלמא היא וקיי"ל כרבה. ועוד דלרבה קיימי בהא ר' מאיר ור' יהודה בחדא שיטתא ולאביי פליגי אפילו בהא, וכיון שכן כל היכא דאפשר למימר דלא פליגי טפי עדיף. ובירושלמי (כאן ה"ב) גרסינן בהדיא, על דעתיה דר' מאיר דיומדין ופשוטין על דעתיה דר' יהודה דיומדין אבל פשוטין לא.
ואם תאמר כי עביד פשוטין מאי אהני, לימא אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה. נראה לי דמקולי פסי ביראות שנו כאן, וכי היכי דשרו בהו פרוץ מרובה על העומד והעמידוהו אדאורייתא לגבי הא נמי הלכו בדאורייתא. ואויר דמבטל לאו דאורייתא, דהא לענין כלאים תניא (לעיל טז, א) כל שהיא ארבעה ומארבעה ועד עשר צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו שלא יהא פרוץ כעומד ואם היה פרוץ כעומד כנגד העומד מותר, ומפרש רב פפא פרוץ כעומד בנכנס ויוצא, ומי לא עסקינן אפילו בשהפס באמצע שיש ריוח מכאן ומכאן, אלמא אף על פי דאויר דמהאי גיסא ודהאי גיסא רבה על העומד לא מבטל ליה לעומד לענין כלאים. הלכך לענין שבת דמבטל ליה לחומרא הוא שהלכו לענין שבת החמורה ומדבריהם, והלכך לגבי פסי ביראות העמידו אותו על דין תורה והתירו. וי"ל דדוקא פשוטין רחבין ארבעה שהן חשובין כענין שאמרו לגבי כלאים, ואי נמי אפילו רחבין שלשה כדעת רבא (לעיל טז, ב) דאוקי מתני' דשלש מדות רישא וסיפא כרשב"ג, ולומר דלרבנן כל שלשה חשובין למישרא כנגדן, כיון שהן חשובין דנפקי מתורת לבוד כדאיתא לעיל גבי ההיא דשלש מדות במחיצה, אבל פחות מכן אפילו לגבי פסי ביראות לא חשיבי ואוירא דהכא ודהכא מבטל להו. ומיהו אין נראה כן מתוך משנתינו, דכיון שנתנה משנתינו שיעור לדיומדין ולא נתנה שיעור לפשוטין, משמע דפשוטין כל שהן בין רחבין בין שאינן רחבין, וזה נראה עיקר. וכן אמרו בירושלמי פסין אין להם שיעור, ומשמע אין להם שיעור כלל אלא אפילו כל שהוא.
מר סבר חד רואין אמרינן תרי רואין לא אמרינן ומר סבר תרי רואין נמי אמרינן. פירש רש"י ז"ל: ותל כאבן עגולה. והראב"ד ז"ל פירש: שהיא כאבן מרובעת. ונראין דבריו, דלפי דברי רש"י ז"ל לא הוה ליה למימר תניתוה דמשמע לדברי הכל היא אלא הוה ליה למימר פלוגתא דר' שמעון בן אלעזר ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה היא.

ירושלמי (ה"א): **היתה אבן אחת גדולה רואין שאם תחלק ויש בה ששה לכאן וששה לכאן נדונית משום דיומד, אית תניי תני שאם תיחקק הוי בעיין מימר מאן דמר שאם תיחקק מודד מבפנים מאן דמר שאם תחלק מודד מבחוץ, אמר ר' יוסי ולא עוד בקליפת השום החיצונה אתה עתיד להעמידה, הוי לא שנייה בין כמאן דמר שאם תחלק בין כמאן דמר שאם תיחקק מודד מבפנים, מאן דמר שאם תיחקק בעגולה ומאן דמר שאם תחלק במרובעת, תדע לך שהוא דכן תניה מתיב לחבריא אין בין דברי לדבריך אלא שאתה אומר בעגולה ואני אומר במרובעת** ע"כ.

דף כ.

ואפילו ערבו. פירש רש"י ז"ל: אפילו ערבו דרך הפתח שבחצר דהשתא הויין חדא ולא אסרין אהדדי, גזירה שמא יאמרו עירוב מועיל לבין הפסין לערב שתי החצירות יחד, שהרואה אותם מטלטלין מתוכן לבין הפסין לא ידע שיש פתח ביניהן וסבר האי דלא אסרן אהדדי בתוך בין הפסין כשאר שתי חצירות הפתוחות למבוי אחד שאסור להוציא מן החצירות אלא א"כ נשתתפו, ה"נ נתנו עירובן בין הפסין כשיתוף שאר מבוי ואתו למשרי נמי להכניס ולהוציא מבין הפסין לחצרות כי ליכא פתחא ביניהן ויהבו עירוב באחת החצירות דרך בין הפסין, וההוא ודאי לא מהני, דכי תיקון רבנן שיתופי מבואות במבוי סתום תיקון וזה מפולש לארבעה צדדין. ופירוש דהדרן ערבן, שנפרצה מחיצה שביניהן פרצה גדולה בסופה שגלוי וניכר לכל שרשות אחת היא. ואינו מחוור בעיני, חדא דלשון דהדרן ערבן אינו מתיישב היטב לפי פירושו. ועוד דאי גזירה שמא יאמרו נשתתפו בין הפסין כדין שתי חצירות המשתתפות במבוי להתיר להם את המבוי, א"כ אפילו כי הדרן ונפרצה פרצה גדולה ביניהן מאי הוי, אכתי ניחוש שמא יאמרו במבוי דעלמא דהא בעינן עירוב ובעינן שיתוף דקיי"ל כר' מאיר (לקמן ע, ב).

והראב"ד ז"ל פירש: גזירה שמא יאמרו שערבו את החצירות דרך הפתחים הפתוחים ואתי למשרי מבוי שפרצתו מרובה על העומד, דהא הוי ליה כמבוי לחצירות. ופירוש דהדרן ועירבן דרך פתח שביניהן דהו"ל כחצר אחת, אבל אם אין פתח ביניהן אינן יכולות לערב דרך הפסין משום גזירת מבוי שהפרוץ שלו מרובה על העומד. גם בזה קשיא לי קצת דהוה ליה למימר גזירה שמא יאמרו עירוב מועיל במבוי שפרצתו מרובה על העומד. ומכל מקום מצאתי כפירושו בירושלמי (ה"א) דגרסינן התם: סברין מימר בשלא עירבו הא אם עירבו מותר. ר' דניאל בריה דרב קטינא בשם רב הונא אפילו אם עירבו אסורות שאין עירוב עושה אותן אחת. רב הונא כדעתיה דאיתפלגון מבוי שצדו

אחד עכו"ם וצדו אחד ישראל רב (אחא) [חונא] בשם רב אמר אם עירב דרך הפתחין העכו"ם אוסר עליהן. ע"כ בירושלמי.

כלום נעשית מחיצה אלא משום מים, אין שם מים מחיצה אין כאן. והוי ליה כמבוי שנטלו קורותיו ולחייו דליתנייהו למחיצות. ומהא נמי שמעינן דרב הונא דאמר לעיל (יז, א) אנא דאמרי אפילו כר' יוסי התם ליתנייהו למחיצות, לאו דיחוייא היא אלא דוקא, דהא רבה על רב הונא סמיך בההיא וכדאמרינן בהדיא ובעי מיניה מרבה ואמר ליה שבת הואיל והותרה הותרה. ורבה הוא דאמר הכא אין כאן מים אין כאן מחיצה. כנ"ל.

קמ"ל כאן וסבירא ליה. פירוש: כאן וסבירא ליה לר' אלעזר, אבל ר' יוחנן ודאי לא ס"ל דהא אמר (לעיל ו, ב) ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, אלמא כאן ולא סבירא ליה. והכין אמרינן עלה דההיא לקמן (כב, א).

חדא מכלל חבירתה איתמר. כלומר: ההיא דהזורק לבין פסי ביראות אמר ומכלל זו איתמר ההיא דכאן הודיעוך כחן של מחיצות.

דף כ:

גמרא: **ת"ש ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים מאי לאו דנקיט מנא ונקיט לה.** וא"ת ומאי ראיה דלמא דלא נקיט לה וכדדחינן לה נמי. י"ל דלשון ובלבד קשיתיה, דמשמע דלא סגי לעולם בלאו הכי, ואם איתא הא אפשר בפחות מיכן בדנקיט לה. אי נמי יש לומר דאברייתא סמיך, דקתני לא ימלא אדם מים ויתן לפני בהמתו, דמינה הוה שמיע ליה דכל היכא דלא נקיט לה לעולם אסור וכדמקשי ואזיל מינה לבסוף.

וכי לא נקיט לה מי שרי והתניא וכו'. איכא למידק דמעיקרא משמע דהוה מילתא פשיטא דבנקיט מנא ולא נקיט לה כי ראשה ורובה בפנים מיהא שרי, דאמר כי נקיט מנא ולא נקיט לה לא תבעי לך דבעינן ראשה ורובה, דמשמע דפשיטא דבעינן ראשה ורובה ובהכי סגי, והכא אקשינן דכי לא נקיט לה לעולם אסור. ותירצו בתוס' (ד"ה וכי) דלעיל לאו בדוקא קאמר, אלא הכי קאמר אפילו אם תימצי לומר בדלא נקיט לה לא תיבעי לך דלכשתמצא לומר דשרי על כרחין לא משכחת לה אלא בשראשה ורובה מבפנים והיינו מתני'. ולי נראה שאין אנו צריכין לכך אלא מעיקרא ודאי על דרך האמת אמר כן ומסקנא נמי הכין, דברייתא דקא קשיא ליה הא אוקמה אביי באבוס שראשו אחד בפנים וראשו אחד בחוץ אלא שהמקשה היה טועה בה. ובדין היה דמיד שאמר השואל כי לא נקיט לה לא תיבעי לך דבעינן ראשה ורובה בפנים שיקשה לו וכי לא נקיט לה אפילו בראשה ורובה מי שרי, אלא שדרך התלמוד כן לברר תחילה ולהשיב על עיקר

השאלה, ומתוך מה שהשיב לו על עיקר השאלה נתברר גם מה שאמרו דהיכא דלא נקט לה בראשה ורובה סגי, כן נראה לי.

כי תיבעי לך היכא דנקיט מנא ולא נקיט לה ת"ש ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים מאי לאו דנקיט מנא ולא נקיט לה לא דנקיט מנא ונקיט לה ה"נ מסתברא דתניא וכו'. קשיא אלמא שואל זה היה יודע ברייתא זו, וא"כ מעיקרא מאי קא מיבעי ליה. וניחא לי דהאי הכי נמי מסתברא לישנא דגמרא היא ולא תשלום דברי השואל שהשיב לא דנקיט מנא ונקיט לה, אלא הוא דחה בדרך דלמא וגמרא אומר דהכי מסתברא כדדחיא איהו. כן נראה לי.

הכא באבוס עומד ברשות הרבים עסקינן גבוה עשרה ורחב ארבעה וראשו אחד עומד לבין הפסין. מה שפירש רש"י ז"ל שהבהמה עומדת בבית וחלונות פתוחין לה לרשות הרבים ואבוס מתוקן לפניה ברה"ר, לאו דוקא עומדת בבית אלא שעומדת כולה חוץ לפסים, ואורחא דמלתא נקיט לה רבנו ז"ל.

גבוה עשרה ורחבה ארבעה. כתב הראב"ד ז"ל: נ"ל דרחב ארבעה לאו דוקא אלא הכי קאמר, אי רחב ארבעה צריך שיהא גבוה עשרה, אבל אי לא רחב ארבעה מה שבחוץ מקום פטור הוא, ואע"פ שאינו גבוה עשרה מותר לשפוך לתוכו.

גמל שראשו ורובו בפנים אובסין אותו בפנים. אובסין לאו דוקא דהא קתני התם בשבת (קנה, ב) אין אובסין את הגמל אבל מלעיטין אותו, אלא הכא לא דק בלישניה ומלעיטין קאמר. וכן כתבתי שם (ד"ה אין) בס"ד בשם רבנו שמואל ז"ל.

והא אבוס כמאן דנקיט מנא ונקיט לה דמי וקא בעינן ראשו ורובו בפנים. ותפשוט בעיין קמא. ואע"ג דאסיקנא בבעיא אחרינא, כן דרך התלמוד במקצת מקומות. ויש לנו כיוצא בה אחרת בפרק קמא דיבמות (יא, ב) גבי המחזיר גרושתו וצרתה מה היא.

דף כא.

בעינן מידי דחזי לאדם. איכא למידק והא אמרינן (לעיל כ, ב) לא הותרו פסי ביראות אלא לבהמת עולי רגלים, אם כן מאי איכפת לן במידי דחזי לאדם. ומסתברא לי דאי לאו דחזי לאדם לא הוו מתקני דלא חשו לבהמה טפי מלאדם, אלא דמשום דרוב ביראות אינן רחבין כל כך שלא יוכל האדם לטפס ולירד לפיכך לא הוצרכו לתקן עיקר התקנה בשביל אדם, שכל שאינו צריך לקולת הפסין אין מתירין לו, אבל בהמה שאי אפשר לה לעולם לטפס ולירד חשו לה משום הפסד בעלים. ונפקא מינה שאם היתה עיקר תקנה מחמת עולי רגלים ממש לעולם היה מותר לדלות ולשתות ואפילו בשאפשר לו לטפס

ולירד, אבל השתא כל שיכול לטפס ולירד לא, הא בשאינו יכול לטפס אפילו אין שם בהמה כלל דולה לעצמה ושותה, וכדאמרינן ואם היו רחבין אפילו לאדם נמי. ואפילו בשאינן רחבין כל זמן שדלה לבהמה שותה ואינו נמנע.

וכן נראה לי שאפילו אין שם בהמת עולי רגלים ויש שם שאר בהמות שאינן של עולי רגלים מותר לדלות להן ולהשקות, כיון שאי אפשר להן בלאו הכי, וכדי שלא יאמרו (לאו) [לזו] רשות היחיד (ולאו) [ולזו] רשות הרבים או כרמלית, וכיון שהותרו [הותרו] לכל מי שאינו יכול לטפס ולירד. ולא הותרו אלא לבהמת עולי רגלים דקתני, לא הותרו מתחילה קאמר, כלומר: לא נתקנה התקנה אלא מפני עולי רגלים, ונפקא מינה דשלא בזמן עולי רגלים ובמקום דלא שכיחי עולים לדבר מצוה כחוצה לארץ דלא שכיחי מתיבתא לא נתיר להם פסי ביראות, אבל במקום דשכיחי כיון דהותר הותר. והיינו דקתני לא הותרו ולא קתני אין פסי ביראות מותרין, כך נראה לי. והא דאמרינן לעיל (כ, א) חצר שנכנס ראשה לבין הפסין מהו לטלטל מתוכה לבין הפסין, בין לצורך בהמה כגון דלי או כלי לשתות בו לצורך אדם בשרחבין קאמר.

לא ימלא אדם כלי ויתן לפני בהמתו אבל שופך לפניה והיא שותה מאיליה. מפני שהבהמה חוץ לפסין כמו שהעמידה אביי קתני אבל שופך, לפי שאי אפשר ליתן בחוץ הכלי לפניה מחמת אותה גזירה דאבוס. אבל אם היתה הבהמה בפנים ואפילו אין ראשה ורובה בפנים, נותן הוא אפילו כלי מלא בפניה ואין צריך לשפוך לפניה.

מתוותא. פירש ר"ח: כפרים. וכתבו בתוס' (ד"ה אחוי) דמכאן נלמוד לענין הגט שאפילו כפר קטן אם כתבו בו במתא פלונית כשר, דהכל נקרא מתא בין עיר קטנה בין עיר גדולה. ונראין הדברים דמתא היינו מקום וכדאמרינן (שבת קמה, ב) במתא שמאי דלא במתא תותבאי.

דף כב.

בור ופסין קאמר, דאדם נותן עיניו במחיצתו וגזרינן דלמא אתי לטלטולי יתר מבית סאתים בקרפף דעלמא. ומכאן נראה לי דבור אינו ממעט בקרפף יתר מבית סאתים דעלמא, דאם איתא מה גזירה איתא הא בקרפף דעלמא שבור ממעט בו דינא נמי הכי. וא"ת הא בהא תליא, דכשתמצא לומר אדם נותן עיניו במחיצתו אף בקרפף דעלמא אין הבור ממעט בו. ולכשתמצא לומר אדם נותן עיניו בבור ואף אתה אומר בקרפף דעלמא דבור ממעט בו ולפיכך כיון דאסיקנא דאדם נותן עיניו בבורו ובור בלא פסין קאמר, אף בקרפף דעלמא בור ממעט. לא היא, דאם כן לר' יהודה נתיר פסין בלא בור עד בית

סאתים כקרפף דעלמא, ובודאי ר' יהודה אינו מתיר פסין בלא בור אלא כמלא ראשה ורובה של פרה וכר' שמעון בן אלעזר. דאי לא תימא הכי כי אקשינן אי הכי ר' יהודה היינו ר' שמעון בן אלעזר לימא איכא בינייהו בית סאתים פסין בלא בור, דלר' יהודה שרי אפילו בית סאתים בלא בור ולר' שמעון אין מותר להרחיק אלא כדי ראשה ורובה של פרה, אלא ודאי כדאמרן. ומפורש הוא בירושלמי (פ"ב ה"ג) דגרסינן התם: על דעתיה דר' יהודה באר מהו שתעלה ממדת סאתים, ושמעינן מן הדא ר' שמעון בן אלעזר באר שיש בה מדת סאתים אינו צריך להרחיק ממנה אלא מדת מלא ראשה ורובה של פרה, הדא אמרה שהבאר עולה ממדת סאתים ע"כ בירושלמי.

ואם תאמר בדין היה שיאמרו להרחיק אפילו בית סאתים פסין בלא בור, אלא מפני שהפסין אינן מחיצות גמורות לא התירו בהן אלא כבית סאתים וכדי ראשה ורובה של פרה, אבל בקרפף דעלמא דמחיצותיו גמורות לא התירו בהם אלא בבית סאתים בלא בור. זו אינה תורה שהרי לרבנן נקל בהן יותר מקרפף דעלמא, ור' יהודה החמיר ועשה אותן כקרפף דעלמא אבל להחמיר בהן יותר מבית סאתים דעלמא לא שמענו, ודי לר' יהודה לחלוק על דברי חכמים ולעשותן כקרפף דעלמא, כך נראה לי.

ר' שמעון בן אלעזר אומר בית סאתים על בית סאתים מותר. פירוש: בית סאתים מרובעים, וכן פירש רש"י (בד"ה אריך וקטין). והראב"ד ז"ל פירש: בית סאתים ממש על בית סאתים שהן ארבע סאין. ואף על פי שבקרפף דעלמא לא התירו אלא סאתים כחצר המשכן הכא שרו אפילו ארבעה סאין. ואינו מחוור בעיני כלל דאם כן היכי אקשינן אי הכי ר' יהודה היינו ר' שמעון בן אלעזר, והא טובא איכא בינייהו. ואם תאמר דהיינו דקא משני ליה אריך וקטין איכא בינייהו, כלומר: לר' שמעון אפילו אריך בית סאתים על בית סאתים ולר' יהודה בית סאתים בלבד. הא ליתא, חדא דלא הוה ליה למימר אריך וקטין אלא הוה ליה למימר בהדיא טובא איכא בינייהו, דלר' שמעון אפילו ארבעת כורין ולר' יהודה לא התירו אלא בית סאתים בלבד. ובכל מקום לא אמרו אריך וקטין להרחיק את השיעור, אלא להתיר צורת הסאתים אף ע"פ שאינן מרובעות וכדאיתא לקמן (כג, ב). ועוד דמאי אריך וקטין דקאמר, שאם היא בית סאתים אבית סאתים ארוך הוא בכל צדדיו וקטין ליכא. ועוד דבגמרא דבני מערבא (שם ה"ג) מייתי לה להא ברייתא דר' שמעון בן אלעזר ולא תניא בה בית סאתים אבית סאתים אלא בית סאתים בלבד. והכי גרסינן התם: ר' שמעון בן אלעזר אומר באר שיש בה מדת סאתים אינו צריך להרחיק ממנה אלא מלא ראשה ורובה של פרה ע"כ. אלמא בית סאתים אבית סאתים דקאמר ר' שמעון היינו בית סאתים בלבד, כן נראה לי.

אלא כאן ולא סבירא ליה. כלומר: ולא סבירא ליה לר' יוחנן, אבל לר' אלעזר ודאי ס"ל וכדאמרינן לעיל בריש פרקין (כ, א).

קשיא דר' יהודה אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן. תמיהא לי דרבנן אדרבנן היכי קשיא דלמא ההיא דאין מערבין מדרבנן, והכא גבי פסין העמידוה אדאורייתא משום קולת פסי ביראות וכמו שהקילו בהן לענין פרוץ מרובה על העומד. וי"ל דמדקאמר אין מערבין רשות הרבים בכך ולא קאמר וחכמים אוסרים, משמע דאין מערבין כלל דעירוב כזה אינו עירוב ואפילו מדאורייתא.

דרבנן אדרבנן לא קשיא התם ליכא שם ארבע מחיצות הכא איכא שם ארבע מחיצות. קשיא לי התם נמי כשעושה לחי מכאן ולחי מכאן הא איכא שם ד' מחיצות דהא קיימא לן (יב, ב) לחי משום מחיצה, דהיינו טעמא נמי דקיימא לן כאביי (טו, א) בלחי העומד מאיליו. ולמ"ד לחי משום מחיצה אפילו משום מחיצה דאורייתא קאמר, וכדאמרינן בפרק קמא (יב, ב) א"ר יהודה מבוי הראוי לשיתוף הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב הכשירו בקורה הזורק לתוכו פטור, קסבר לחי משום מחיצה וקורה משום היכר. אפילו דאורייתא קאמר. וי"ל דלרבנן נמי בעינן שם ד' מחיצות חשובות קצת בפסי ביראות מיהא, אבל לחי מחיצה גרועה היא טובא ובקיעת הרבים מבטלתה. ואי נמי י"ל דדלמא רבנן דאין מערבין סבירא להו לחי משום היכר, ואע"ג דקיי"ל כוותייהו דאין מערבין רשות הרבים בכך, לא מטעמייהו אלא מדר' יוחנן דירושלים דבקיעת הרבים מבטלת אפילו מחיצות גמורות, כך נראה לי.

הכא איכא שם ארבע מחיצות. וא"ת אי הכי ר' יוחנן דאמר כמאן, דהא בירושלים שתי מחיצות מעלייתא איכא ושם ד' מחיצות איכא דהא איכא פתחים בראשי הפלושין, אם כן רשות היחיד גמורה היא ואין בקיעת הרבים מבטלת מחיצות כאלו בין לר' יהודה בין לרבנן. יש מי שתי' דר' יוחנן בשיטת ר' יהודה אמרה לגמרי, דירושלים נמי ליכא שתי מחיצות מעלייתא, דמפולשין היו שתי וערב ורבים בוקעין בהן שתי וערב כפסי ביראות. ואינו מחוור דא"כ כנגד העומד מיהא יהא פטור דהא איכא שתי מחיצות מעלייתא, אלא שיש לי לתרץ בזו דשמא ר' יוחנן לא חייב אלא בזורק כנגד הפרוץ ואע"פ שאין זה מתחוור. ועוד דבפרק קמא (ו, א) תניא כיצד מערבין רשות הרבים עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן חנניה אומר בית שמאי אומרים עושה דלת מכאן וכו' ובית הלל אומרים עושין דלת מכאן וקורה מכאן, ואקשינן עלה ורה"ר מי מיערבא והתניא יתר על כן א"ר יהודה וכו'. [אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך, וכי תימא בכך היא דלא מערבא הא בדלתות מערבא והאמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה

וכו']. ואם איתא מאי קושיא דמנא ליה דברייתא דכיצד מערבין רה"ר מירי ברשות המפולש שתי וערב כשוקי ירושלים דתקשי לן ההיא דר' יוחנן. ויש מתרצין דר' יוחנן סבר לה כר' יהודה בחדא וכרבנן בחדא, סבר לה כר' יהודה בחדא דבקיעת הרבים מבטלת מחיצות עד דאיכא שיעור מחיצות דאורייתא מחיצות חשובות. וסבירא ליה במחיצות כרבנן דשלש מחיצות דאורייתא ולא שתים, והלכך אפילו ירושלם כיון שהיו דרכיה מפולשות אף על פי שהיו לה דלתות בקיעות רבים מבטלתן אלמלא שננעלות בלילה ומעכבין את רגל הרבים מלעבור.

וקיי"ל כר' יוחנן, ואע"ג דר' אלעזר תלמידו חלק עליו ואמר כאן הודיעוך וסבירא ליה אין הלכה כתלמיד במקום הרב. ועוד דמדקמקשה מהא דר' יוחנן להדיא לעיל בפרק קמא (ו, ב) על ההיא ברייתא דכיצד מערבין רה"ר שמע מינה דהכין הלכתא. ומיהו הא דאמר ר' יוחנן דבקיעת הרבים מבטלת מחיצות, הני מילי מחיצות העשויות ברשות הרבים ויש ביניהן רחב שש עשרה אמה ושפתחיו מכוונים זה כנגד זה שדומה לדגלי מדבר, דכיון דבקעי בהו רבים אתיא בקיעת הרבים ומבטלת כח המחיצות והרי הוא רה"ר כמות שהיתה והיינו טעמא דירושלם אבל מבואות המפולשין אפילו לרשות הרבים ואע"פ (שזה) שהשערין מכוונין זה כנגד זה אין הילוך הרבים מעכבת ובצורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן סגי ליה, וכדאוקימנא (שם) ההיא דכיצד מערבין רה"ר דמבואות המפולשין לרה"ר קאמר, ומשום ההיא דר' יוחנן אוקימנא לה בהכין, אלמא אפילו לר' יוחנן סגי ליה בהכי ולא בעינן דלתות ננעלות. וכל שכן אם לא היו שערים מכוונין זה כנגד זה שאינן דומין לדגלי מדבר, והיינו מבוי עקום (לעיל ו, א) דאוקי רב חנן בר רבא בדבקעי ביה רבים, ואפילו הכי סגי ליה אפילו לרב בצורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן, וכל שכן לשמואל דלא בעי אפילו צורת פתח, וקיימא לן כרב, דאלמא בכי הא לא מבטלא ליה בקיעת הרבים.

דף כב:

אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מחד גיסא וכו' אי הכי כולי עלמא נמי. ואם תאמר למאי דסלקא דעתין השתא הוה ליה לאקשויי מדר' יוחנן גופיה דאמר ירושלם אלמלא שדלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים. יש לומר אי מההיא הוה אמינא דדלמא ר' יוחנן כרבנן אמרה להא דארץ ישראל. ואי נמי תרי אמוראי אליבא דר' יוחנן.

אי הכי כולי עלמא נמי דקא מקיף ליה ים אוקינוס. מהא שמעינן דמקום המוקף גדר עשרה יש לו שיעור עד היכן קרוי רשות היחיד. ויש לעיין דהא א"ר יוחנן בפרק הדר (סז, א) קרפף יתר מבית סאתים אפילו כור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין. וא"כ עד כמה יהא שידון משום רה"י. והדבר צריך תלמוד.
מעלות ומורדות שבארץ ישראל אין חייבין עליהם משום רשות הרבים לפי שאינן כדגלי מדבר. קשיא לי מדקאמר שבא"י ודאי שבא"י דוקא קאמר, והיינו שבילי בית גלגול דקאמרינן בשלהי שמעתין הא בחוצה לארץ חייבין עליהן דאלמא רה"ר היא, והדר קאמר לפי שאינן כדגלי מדבר, וכיון שכן אפילו בחוצה לארץ נמי, דרשות הרבים מדגלי מדבר גמרין לה כדאיתא בפרק הזורק (שבת צא, א) וכל שאינו דומה לדגלי מדבר אינו נידון משום רה"ר. עוד ראיתי לראב"ד ז"ל שהקשה מהא דאמרינן בשבת פרק הזורק (שבת ק, א) א"ר יהודה תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גבו חייב. פירוש דרשות היחיד הוא, תניא נמי הכי מבוי ששוה לתוכו ועשה לו מדרון לרה"ר וכו' עד ר' [חנינא] בן גמליאל אומר תל המתלקט עשרה מתוך ארבעה וזרק ונח על גביו חייב. שמע מינה דהיכא דלא ניחא תשמישתיה נדון משום רה"י. ותירץ הוא ז"ל דאיכא לאוקומה להיא בשאין הרבים בוקעין בו. ועם תירוצו זה אפשר לי לתרץ גם כן דהא דקאמר הכא לפי שאינן דומין לדגלי מדבר הכי קאמר: מעלות ומורדות אלו מצד שהן מתלקטין עשרה מתוך ארבע אי לאו דרבים בוקעין בהן היה רה"י לפי שאינן דומין לדגלי מדבר, אבל בקיעת הרבים משוי להו רה"ר. ולפיכך בחוצה לארץ חייבין עליהן משום רה"ר לדעת ר' יוחנן, אבל בארץ ישראל הואיל ומצד עצמן אינן דומין לדגלי מדבר לא מסרן יהושע לרבים ומסרן ליחידים.
אלא שעדיין צריך לי עיון דמה שאינו דומה לדגלי מדבר היאך בקיעת הרבים משוי ליה כדגלי מדבר, אם כן אפילו גשרים המפולשין שאמרו (לקמן צה, א) שאינן רשות הרבים לפי שאינן דומין לדגלי מדבר מפני שהם מקורין (שבת צח, א), יהו נידונין משום רה"ר הואיל ובקעי בהו רבים.
בעא מיניה רחבה מרבה תל המתלקט עשרה מתוך ארבעה כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה. וא"ת לפשוט ליה מדר' יוחנן דאמר מעלות ומורדות שבארץ ישראל אין חייבין עליהן, ומשמע הא שבחוצה לארץ חייבין עליהן משום רשות הרבים. תירצו בתוס' (ד"ה תל) דלא שמיע ליה לרבה הא דר' יוחנן.
איתביה חצר שהרבים נכנסין בה בזו ויוצאין בזו רשות היחיד לשבת וכו'. איכא למידק ומאי קושיא דבכי הא אפילו ר' יהודה מודה דהא איכא שתי מחיצות מעלייתא וארבע

נמי איכא, ואילו לר' יהודה כל היכא דאיכא שתי מחיצות גמורות לא מבטלא להו בקיעת הרבים וכדאמרינן לעיל. ויש שמתרצין דקס"ד השתא דחצר זו נכנסין לה שתי וערב כפסי ביראות ואין מחיצותיה חשובות, דאי לא צריכא למימר דרה"י היא לשבת. ותירץ ליה (ד)למאי דקס"ד רבנן היא, ורה"ר לטומאה איצטריכא ליה. ומיהו לדידן לא ס"ל הכי אלא בחצר שיש לה שתי מחיצות גמורות היא ואפילו ר' יהודה היא, וקא משמע לן דרשות היחיד גמורה היא ואפילו לטלטל וכדאמרינן לעיל (ז, ב) בשמעתתא דמבוי שכולה לרחבה. והלכך ההיא מתניתין דחצר הלכתא היא. ועוד דהא ודאי לר' יוחנן אפילו דבקיעת רבים מבטלת מחיצות הני מילי בקיעת רשות הרבים, אבל בקיעת הרבים בחצר היחיד, אי נמי במבואות המפולשין לא וכדאמרינן לעיל (כא, ב ד"ה הכא).

והא דמותיב נמי ממבואות המפולשין לבורות שיחין ומערות מצד זה מותיב מהא נמי דקא סלקא דעתין מפולשין שתי וערב, דאי לא לא צריכא למימר דרשות היחיד לשבת הן. והראב"ד ז"ל הקשה כיון דשאני לך בין בקעי רבים [ברה"י] לרה"ר ממש [מאי האי] דאקשי ליה רחבה לרבה מחצר שנכנסין בזו ויוצאין בזו, אמאי לא שאני ליה הכי [דרה"י נינהו]. הא ודאי לאו קושיא היא דכיון דאמר רבה דאפילו במעלות בית מרון אמר ר' יהודה דמבטלי רבים מחיצתא, ההיא ר"ה כבקיעת רבים דמי משום דלא ניחא תשמישתיה, ע"כ.

עוד כתב הרב ז"ל: י"ל דרחבה המקשה הכי מוקי למילתיה דר' יהודה בתרי תנאי אליבא דר' יהודה ולא מפליג בין מחיצות מעליתא למחיצות דלאו מעליתא, אלא תנא דפסין סבר דאפילו ד' מחיצות אתו רבים ומבטלי להו וכי איבעיא ליה לרחבה לתנא דפסין איבעיא ליה, ורבה נמי למאי דס"ל לרחבה קא מתרץ ליה ע"כ. וזה נראה יותר נכון וכל השמועה מיושרת על הדרך הזה.

רשות הרבים לטומאה אצטריכא ליה. ולא הוה מצי לתרוצי דקמ"ל דרשות היחיד גמורה היא ואפילו לטלטל דרשות היחיד לגמרי משמע, דהא בפרקין קמא בשמעתתא דמבוי שכלה לרחבה (ח, א) אקשינן מינה עליה דרב דאמר מבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת ומבוי אסור ואמרינן משנתינו היא זו חצר שנכנסין בזו ויוצאין בזו רשות היחיד לשבת, ופרקינן (שם ע"ב) אי מהתם הוה אמינא הני מילי לזרוק אבל לטלטל לא קמ"ל, דאלמא [הא] דקתני רשות היחיד לשבת לא משמע רשות היחיד גמורה אפי' לטלטל.

שבילי בית גלגול קאמרת וכו'. וא"ת אמאי לא שני ליה בהא נמי דרשות הרבים לטומאה אצטריכא ליה. י"ל דכל היכא דאשכח תירוצא חדתא קמתרץ ואזיל. ועוד דקושטא

דמלתא קאמר ליה.
אבל בתוספות תירצו דמדנקט שבילי בית גלגול משמע ליה דע"כ לאו רבנן היא, דא"כ מאי שנא שבילי בית גלגול שבא"י אפילו שבכל מקום, אלא לאו אפילו ר' יהודה מודה בה ושבילי בית גלגול שאני דיהושע אוהב ישראל היה.

דף כג.

מתני': **ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר**. פירש רש"י ז"ל: דהוקף לדירה ואפ"ה בית סאתים הוא דשרי טפי לא. וסמוכה לעיר דהואיל וקרובה לביתו דעתו להשתמש בה תמיד וכהוקף לדירה דמי. ותמיהא לי חדא דאי הוקף לדירה בעי בגנה היקף דירה לא מעלה ולא מוריד, דאפילו קרפף שהוקף לדירה אם נזרע רובו זרעים מבטלין כח הדירה כדאיתא בגמרא. ועוד דאם כן בתרתי פליג אדר' עקיבא ור' יהודה דכולהו שרו אפילו כור ואפילו כוריים ואפילו בשהוקף לדירה, וכדתניא לעיל (יט, ב) אמרו לו לר' יהודה אי אתה מודה בדיר וסהר ומוקצה וחצר שאפילו בת חמשת כורין ואפילו בת עשרת כורין שמותר אמר להן זו מחיצה ואלו פסין. אלמא מילתא פשיטא היא לכולהו דהיכא דהוקף לדירה אפילו בית עשרת כורין, ואם כן בהדיא הוה להו לאפלוגי עליה דר' יהודה בן בבא ביתר מבית סאתים בשהוקף לדירה כדאיפליגו עליה בבית סאתים שאינו צריך היקף לדירה.
ומסתברא לי דשומירה לאו בית דירה היא והיקף אדעתא דשומירה לא הוי כהוקף לדירה, דשומירה תשמישה לאויר הוא וגריעא מבורגנין שבשדות, ואפילו הם בעצמן לא שרו אלא בבית סאתים אבל יתר מכן לא, וכדאמרינן לעיל (כב, א) כלל א"ר שמעון בן אלעזר כל דירה שתשמישה לאויר כגון בורגנין שבשדות בית סאתים מותר יתר מבית סאתים אסור וכל שכן שאין מתירין קרפף יתר מבית סאתים מחמתן. ובית דירה נמי דתניא הכא לא שתהא בית דירה בתוכה קודם היקף [הקרפף אלא לאחר שהוקף דהוה ליה כהוקף ולבסוף פתח, אי נמי בגינה בין קודם היקף] בין לאחר היקף דאין היקף דירה מעלה ולא מוריד בגינה וכדאמרן. אלא שר' יהודה בן בבא סבור דשלשה דינין יש בדין קרפף, דהיכא דליכא אפילו שומירה ושאינו סמוך לעיר אפילו בית סאתים או אפילו פחות מבית סאתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות בלבד, עשה עד בית סאתים כמו שאנו עושין ביתר מבית סאתים. ואם יש שם שומירה או בית דירה הרי זה קצת כהוקף לדירה, מפני שמתוך כך נראה שתשמישו בקרפף תדיר. וכן הדין בסמוך לעיר וכן הטעם, ואפ"ה עד בית סאתים דוקא אבל יתר מבית סאתים לא. ואם הוקף לדירה

ממש כדיר וסהר וחצר אפילו בית חמשת כורין ואפילו בית עשרת כורין, ובזה לא נחלק אחד מהן.

כך היא הגירסא ברוב הספרים: **ר' עקיבא אומר אפילו אין בה אלא א' מכל אלו**. וכן מצאתי בספרים הישנים ובספרי הגאונים ז"ל. ותמיהא מלתא דלר' עקיבא אין צריך אחד מכל אלו, שאילו כן ר' עקיבא היינו ר' יהודה בן בבא או ר' יהודה, ואמרינן בגמרא (בעמ' ב) אי אמר הלכה כר' יוסי הוה אמינא עד שתהא בית שומירה או בית דירה קא משמע לן הלכה כר' עקיבא, אלמא לר' עקיבא לא בעינן לא שומירה ולא בית דירה. ומקצת ספרים יש שהעבירו קולמוס עליה וגרסי ר' עקיבא אומר אפילו אין בה אחד מכל אלו. ונ"ל ליישב גירסת הספרים הישנים דר' עקיבא אדר' יהודה בן בבא קאי, והכי קאמר: אפילו אין בה אלא אחד מאלו הענינים, כלומר: או שיהא בה שומירה או בית דירה או סמוכה לעיר ואע"פ שאינה מרובעת של שבעים ושירים על שבעים ושירים אלא אפילו אריך וקטין, או שתהא מרובעת אע"פ שאין בה אלא אחד מאלו ובלבד שתהא שבעים ושירים על שבעים ושירים. כלומר: שיהא שבעים ושירים בלבד שלא יהא בית סאתים גמור וכדאמרינן בגמ' (בעמוד ב') דבר מועט איכא בינייהו, דתניא ר' יהודה אומר דבר מועט יש על שבעים אמה ושירים ולא נתנו בו חכמים שיעור. ונ"ל דהיינו נמי דאמרינן בגמרא (שם) הלכה כר' יוסי והלכה כר' עקיבא ותרווייהו לקולא, וצריכא דאי אשמועינן הלכה כר' יוסי הוה אמינא עד שיהא בה שומירה או בית דירה קמ"ל דהלכה כר' עקיבא, כלומר: דשרי אפילו אין בה אחד מכל אלו ובלבד שתהא מרובעת. ואי אמרינן הלכה כר' עקיבא הוה אמינא אריך וקטין לא עד שיהא בה שומירה או בית דירה קמ"ל דהלכה כר' יוסי, דלא בעינן מרובעת לעולם אלא אפילו אריך וקטין כמרובעת.

דף כג:

גמרא: **ר' עקיבא היינו ת"ק**. פירש רש"י ז"ל: תנא דאמרו לו לר' יהודה דלא אמרו בית סאתים אלא לגינה ולקרפף, דאלמא לדידהו קרפף וגינה בית סאתים אין צריך כלום, ואם הוא מוקף לדירה כדיר וסהר אפילו בית חמשת כורין ואפילו בית עשרת כורין. ואינו מחוור. והגאונים ז"ל פירשו דת"ק היינו ר' יהודה בן בבא, ומה שאמר ר' עקיבא ובלבד שתהא שבעים אמה ושירים קא קשיא ליה, כלומר: למה חזר ואמר ר' עקיבא ובלבד דהא היינו ת"ק. ופריק דבר מועט איכא בינייהו, דת"ק סבר אפילו בית סאתים שלמים כחצר המשכן, אלא שלא חשו חכמים להזכירו לאותו דבר מועט שיש בין שיעור בית

סאתים לשבעים אמה ושירים. ור' עקיבא דאמר ובלבד משמע שהוא בא למעט יותר מר' יהודה בן בבא.

איכא בינייהו ריבועא דריבעוה רבנן. פירש רש"י: ר' אליעזר סבר עיקרו ארכו פי שנים ברחבו כחצר המשכן ולית ליה ריבוע, ומיהו אם מרבעא לא מיתסרא כדקתני אם היה ארכה יתר משנים ברחבה אין מטלטלין, הא בציר מפי שנים ברחבה מטלטלין. ור' יוסי סבר מרובעת עיקר ולכתחילה מורינן מורה הכי ומיהו אפילו ארכה פי שנים ברחבה שרי, ומדקאמר אפילו מכלל דעיקרא לאו הכי היא. ובתוספות (ד"ה איכא) הקשו לפי פירושו דמאי לכתחילה ודיעבד שייך בהא, וכי יש לו לכתחילה לעשות קרפיפו מרובע או אריך וקטין, וכשהוא עשוי בין כך ובין כך מותר לטלטלו ואפילו לכתחילה. ור"ח והרב אלפאסי ז"ל פירשו: ריבוע דרבנן דפליגי עליה דר' חנינא בן אנטיגנוס דאמר בסוף פרק מי שהוציאוה (מט, ב) אלפים אמה שאמרו עגולות ולא מרובעות וחכמים אומרים מרובעות כטבלא כדי שיהא נשכר את הזויות, ר' אליעזר דאמר אם יהיה ארכה יותר על רחבה אפילו אמה אחת אין מטלטלין בתוכה למה לי מרובעת דאם כן הרי אלכסונו יתר כמה מפי שנים ברחבה, ולר' יוסי אפילו מרובעת כרבנן.

דף כד.

ולא אמרן אלא דלא הוי בית סאתים. פירוש: אף על גב דבעלמא על כרחין קרפף שאינו בית סאתים הוי קרפף ואסור להוציא ולהכניס ממנו לחצר לדעת רבנן. תדע לך דהא ביתר מבית סאתים אפילו לר' שמעון אסור, ואם איתא דרבנן מודו ליה לר' שמעון בדלא הוי בית סאתים, א"כ לא פליגי אלא בבית סאתים מצומצם, ולא אפשר דבהכי דוקא פליגי. אלא ודאי קרפף פחות מבית סאתים נמי קרפף הוא, ואפילו הכי הכא שרי כיון דאיכא תרתי לטיבותא, חדא דהוי מיעוטא ועוד דליכא דבר חשוב, דכל שאינו מגיע לשיעור קרפף שלנו דהיינו בית סאתים לא חשוב לחלוק שם לעצמו בחצר, וכיון שאינו אלא מיעוטו של חצר הרי הוא בטל לגבי הרוב. אבל כשהוא בית סאתים הרי הוא חשוב לחלוק שם לעצמו בחצר אע"פ שהוא מיעוטו של חצר, והלכך אסור עם החצר כאילו הוא קרפף מחולק מן החצר כרבנן דאמרי קרפיפות וחצירות שתי רשויות הן ואפילו חצר וקרפף דחד גברא. דהכא על כרחך אפילו בחד גברא היא אי נמי בשותפין ועירבו דלית לה אוקימתא אלא בהכין ודוק ותשכח, וכן פירשו רש"י ז"ל וכל המפרשים ז"ל.

ותדע לך עוד דהא עיקר דינא דהאי מימרא דקרפף שהוקף לדירה ונזרע רובו וניטע רובו בחד גברא שייך, וכיון שכן מסתמא בחד גברא הוא כיון דלא פריש, שאילו היה הדין

הזה מתחלק בין יחיד לרבים הוה ליה לפרושיה. וכיון דעיקר מימרא בחד גברא איתמר, אם איתא דהא דרב הונא בקרפף דתרי דוקא ולא בחד היכי קאמר לא אמרן אלא דלא הוי בית סאתים, דודאי עיקרא דמימרא אפילו בדהוי בית סאתים איתמר דהא בחד גברא הוא, ובחד גברא אפילו לרבנן משרי שרי, אלא ודאי כדאמרן וכדפרישו כולהו רבוותא ז"ל. וכי הוי בית סאתים הכל אסור ואפילו החצר והקרפף לעצמן, משום דכל חד וחד נפרץ במלואו למקום האסור לו. ומהא שמעינן לר' שמעון דבית וקרפף אפילו דחד גברא אסור, דלא פליג ר' שמעון אלא בכלים ששבתו בחצר אבל בכלים ששבתו בתוך הבית מודה לרבנן. והלכך מדרבנן נשמע לדידן דקיימא לן כר' שמעון דבית וקרפף אפילו דחד גברא אסור. ולפי זה רחבה שאחורי הבתים דאמרינן לקמן דכשהוקף ולבסוף פתח דהויא כקרפף, אפילו דחד גברא אסור.

והשתא דשרינן בחצר ורחבה דידן, דוקא כשפתח ולבסוף הוקף. וכן כתבו בתוס'. אבל אע"פ שהחצרות והרחבות שלנו פתחים פתוחין להם מן הבתים בשעת עשייתן אינו מועיל אם עשה גדרים החיצונים תחילה, דאע"פ שחזר ובנה תוך הגדרים לשם דירה והניח פתח בכותל שהוא בונה בין בית הדירה ובין הרחבה והחצר אין זה כהוקף לדירה. דלא תימא דלא גרע מקרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, דאמרינן לקמן (כה, א) שאם הרחיק מן הכותל ארבעה ועשה מחיצה שהועיל לעשות הכל כהוקף לדירה. דהתם שאני דנעשית אחת ממחיצות הקרפף עצמו לשם דירה, אבל כאן מחיצות הבתים לאו מחיצות הקרפף נינהו דלגואי עבידן לבראי לא עבידן, וכמו שאני עתיד לכתוב לקמן (כה, ב) בעובדא דאבורנקא.

והראב"ד ז"ל שפירש רחבה שאחורי הבתים כגון שבנה ראובן במזרח ושמעון במערב ולוי בצפון ויהודה בדרום, ונמצאת רחבה עשויה באחורי הבתים ממילא בלא היקף מחיצות דינה [ככרמלית], לפי שהכותלים לגואי עבידן לבראי לא עבידן בשביל הרחבה שנשארות אחוריהן ממילא. ומשמע מדבריו דרחבה שבבתים ממש אף ע"פ שהיא אחורי הבתים ולא פתח לה פתח מעיקרא כהוקף לדירה היא, דמחיצה נמי עשויה מחמתה. גם זה אינו מחוור, דהא לא דמיא אלא לעיר חדשה דאין מודדין לה מחומתה כדאיתא לקמן (כו, א) בעובדא דאבורנקא. ועיר חדשה הא מיפרשא בברייתא דהיינו שהוקפה ולבסוף ישבה אע"פ שנעשית חומתה כדי למלאותה בפנים בבתים, ואפילו הכי הוקפה ולבסוף ישבה מעיקרא ואין מודדין לה אלא מישיבתה וכמו שאני עתיד לכתוב שם.

ומיהו נראה לי דרחבה שאמרו דוקא יתירה מבית סאתים דהיא הויא כקרפף, אבל בית סאתים לא הויא כקרפף. ודכוותה אמרינן [בגג] דבדלא הוי בית סאתים לאו דיניה כקרפף

לדעתיה דרב בריש פרק כל גגות (צ, א) וקיימא לן כוותיה. ובדהוי יתר מבית סאתים דיניה כקרפף, והוא הדין לרחבה דתרווייהו חד גוונא נינהו ותשמישי בית נינהו.
ומ"מ קרפף ובית דחד גברא אסור כדאמרן. ואל יקשה בעיניך הא דקתני במתניתין (לעיל כג, א) בגינה והקרפף שהיא שבעים אמה ושירים המוקפת גדר עשרה טפחים מטלטלין בתוכו ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה, ותחשוב דכשיש בתוכו בית דירה שיהא מותר לטלטל ממנו לבית הדירה, דלא בא אלא לומר כחו של קרפף שאם אין בה אחד מאלו אף הוא עצמו אסור לטלטל בו אלא בד' אמות וכשיש בו אחד מאלו הוא עצמו מותר לטלטל בתוכו, ומחלוקתו שבצדו תוכיח שלא נחלקו אלא בהיתר טלטולו. ועוד סמוכה לעיר תוכיח, שאע"פ שסמיכות העיר היא מתירתן אף על פי כן אינו מותר לטלטל ממנה לעיר. וכן דעת רבותינו הצרפתים מפורש בדבר זה (תוס' כג, ב ד"ה לכלים ולקמן (עו, ב) תוד"ה ובלבד), והוא הנכון והאמת.
ותיקנה טמא. כלומר: עדיין טומאתו הראשונה עליה. והוא הדין ללא תיקנה דהא חזיא למילתא קמייתא, והא דנקט תיקנה משום סיפא נקטיה דקתני נפסקה שנייה טהור מן המדרס אבל מטמאה מגע מדרס, דאי לאו דתיקן את הראשונה לא היה טמא מגע מדרס דמנא ליה טומאת מגע, אי משום דנגע כל חלק ממנו לסמוך לו הא לא אפשר דטומאת בית הסתרים היא, ואי בשעת פרישתו הא שבע ליה טומאה חמורה וכדאמרינן במנחות פרק הקומץ (מנחות כד, א) גבי עשרון שחלקו ונתנו בטבלא ונגע טבול יום באחד מהן. אלא שהטעם לטומאת מגע מפני האוזן הראשונה, שכשחברה אל הסנדל והיא היתה טהורה נטמאת בנגיעתה אל הסנדל וירדה לה טומאת מגע, וטומאת מדרס נמי מפני שנעשית חלק מן הסנדל והרי היא טמאה אף טומאת מדרס כסנדל, וכן נמי הסנדל נעשה טמא מגע מדרס כאן, שאע"פ שהאוזן מיעוט לגבי הסנדל ובטל לגבי הסנדל ואין הסנדל בטל לגבי האוזן, מ"מ כיון שנעשה הכל כלי אחד מתוך שמקצת נטמא מגע מדרס נעשה הכל טמא מגע מדרס, ולא אמרו בכיוצא בזה שבע ליה טומאה. וכבר כתבתי יותר מזה בשבת בריש פרק אלו קשרים (שבת קיב, ב ד"ה אבל) בס"ד. ורש"י ז"ל פירש משום דקתני סיפא ותיקנה טהור מן המדרס נקט רישא ותיקנה, לומר שאע"פ שתיקן את הראשונה טהור דפנים חדשות באו לכאן, אבל אם לא תיקן את הראשונה פשיטא דטהור. והראשון עיקר.

דף כד:

אבל אם יש בעומקן יתר מבית סאתים אסור. פירוש עומקן מקום התפשטות המים. וטעמא דמילתא: משום דבור בית סאתים מצוי לעשות בחצירות אבל יתר מכן לא.

ודחינן: **לא היא מידי דהוה אכריא דפירי**. דאפילו כרי גדול מבית סאתים שרי, דהכל תשמישי בני אדם הדרים בחצר בין גדול בין קטן, וכן הלכה. אבל בדלא חזו לתשמישן הוי מים כזרעים והוי דיניה כדאמרן לעיל (כד ע"א) בנזרע רובן ונזרע מיעוטו. והוא שיהא עומק המים עשרה, דפחות מעשרה במים אינו חולק רשות לעצמו כדאמרינן (שבת ח, ב) גבי רקק מים שהוא ברשות הרבים.

ההיא רחבה דהוה בפום נהרא. כלומר: שהיתה יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה שאין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, שאילו לא היתה יתירה על בית סאתים או שהוקפה לדירה לא היתה אוסרת המבוי והשביל, וכדאמרינן בפרקין קמא (ז, א) מבוי שכלה לרחבה אינו צריך כלום, והיינו משום דההיא רחבה אינה יתירה על בית סאתים ומותר לטלטל בכולה, והמבוי והשביל הזה היו פרוצין לרחבה במלואן, אבל הרחבה אית לה גיפופי ואין הפילוש יתר מעשר, ולפי שהיא לא הוקפה לדירה ואסור לטלטל בתוכה אלא בארבע אמות. גם מן המבוי שבעיר והשביל אסורין לפי שנפרצו במלואן למקום האסור להן, והשביל של כרמים זה היו קצת בתים פתוחין לו. וזו צורת הרחבה והמבוי שבעיר והשביל:

ואמר אביי היכי [**נעביד**] **לעביד מחיצה אגודא דנהרה**. לשם דירה כדי שיהא הכל ניתר עם מחיצה זו, ואע"פ שאין פתחה של רחבה יתר על עשר ואין סתימה שלשם היקף מועיל בה כלום מעתה דכל שאינו יתר על עשר כסתום דמי, וכדאמרינן לעיל (כד ע"א) פורץ בה פרצה יתירה על עשר וגודרה ומעמידה עד עשר, הכא שאני דכיון שהוא עושה מחיצה אגודא דנהרא הרי הוא כמוסיף השביל על הרחבה, והרי הרחבה והשביל אחד, ולשביל הרי צריך מחיצה ולפיכך אותה המחיצה שלשם היקף מחיצה היא, וכמו שפרש"י ז"ל.

אין מחיצה על גבי מחיצה. ואפילו לאותן הדרים על השביל. ואע"ג דא"ר חסדא לקמן (כה, א) מודה לי רב ששת שאם עשה מחיצה על שפת התל שהועיל שבאויר מחיצות הוא דר, אביי ורבא פליגי עלייהו. ואין לומר דהכא כותל היה על שפת הנהר והוא הוא דקרי גודא דנהרא, דגודא דנהרא גדותיו של נהר משמע מלשון והירדן מלא על כל גדותיו (יהושע ג, טו), אלא כדאמרן. וכן כתב הראב"ד ז"ל. וכן אין לומר שהיה בראש השביל סמוך לנהר מתלקט והולך עשרה מתוך ארבע שאם כן שזה מעכב היה לו לפרש ולומר

שביל של כרמים סליק לגודא דנהרא ומתלקט עשרה מתוך ארבע כיון שעיקר הענין תלוי בזה.

ליעביד צורת פתח אשביל של כרמים. כלומר: אפתח השביל הסמוך לרחבה ויעשה אותו לשם דירה ויהא השביל מותר בכך, שהרי לא נפרץ עכשיו במלואו. וגם הרחבה תשתרי במגו דמהני לשביל מהני נמי לרחבה.

גמלי שדיאן ליה. שהרי הפתח קצר לגמלים ושדיאן ליה. והא דלא קאמר הכא במגו דמהני לשביל מהני לרחבה וכדאמרינן גבי לחי. כיון דלא קאי לא חייש להזכירו דבין כך ובין כך לא מהני ולא מידי, אבל בלחי דקאי איצטריך לפרושי עיקר טעמא.

אלא אמר אביי ליעביד לחי אפומא דשביל ומגו דמהני לשביל מהני לרחבה. והויא רחבה כהוקפה ומשתרי היא גופה, וכיון שכן אף המבוי מותר שהרי נפרץ במלואו למקום המותר לו שאין דיורין ברחבה שיאסרו עליו, וכשנשתתפו בני המבוי והשביל בהדדי כדי שלא יאסרו אלו על אלו. והכא צריך לטעמא דמיגו, שאינו דומה לעושה מחיצה אגודה דנהרא דשרי בלא מיגו אי לאו דאין מחיצה על גבי מחיצה, לפי שכשעושה לחי אפומא דשביל אינו מוסיף השביל על הרחבה אלא אדרבה מפרידו ממנה, וכיון שכן לרחבה בעצמה מצד עצמה אינו מועיל כלום היקף זה אע"פ שהוא עושה לשם דירה כיון שאין פתחה יתר על עשר כדאמרן, אלא טעמא משום מיגו הוא וכדאמרן, וכמו שפרש"י ז"ל.

וא"ת ולהתיר השביל והמבוי נמי לא היה צריך לחי, שהרי ניתרין הן בגיפופי הרחבה כדקיימא לן (לעיל י, א) נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי, וכיון שכן אע"פ שעשה לחי לשם היקף לא הועיל כלום שהרי אין כאן פרצה אלא פתח של עשר. י"ל דהכא בשהיו כותלי הרחבה גדולים יותר מארבע אמות וכיון שכן נפקי להו מתורת לחי וכמו שכתבנו למעלה בפרקין קמא (שם ד"ה אלא) משם הראב"ד ז"ל. ורבותינו הצרפתים ז"ל (תוד"ה בה"א) אמרו דכיון שכותלי הרחבה אינן מועילין לה ולא הוקפו לשם דירה לא יועילו גם לשביל ולמבוי דלעצמה לא מצלי לאחריני מצלי דומיא דכותלי רשות הרבים שאינן מועילין למבוי משום לחי, וצ"ע.

אמר ליה רבא א"כ יאמרו לחי מועיל לשביל של כרמים. פירש רש"י ז"ל: לשביל של כרמים אחר דלא סליק לגודא דנהרא דהשתא הוי מפולש לשני ראשיו וצריך צורת פתח מכאן ולחי מכאן, ויבואו להתירו בלחי בלבד באחד מראשיו כגון זה: ואינו מחוור כל הצורך, דמה גזירה היא זו כיון שזה יש לו מחיצה שלישית מחיצה גמורה דהיינו גודא דנהרא, אטו מי גזרינן במבוי שאינו מפולש אטו מפולש. ושמא מפני שרוב שבילי

הכרמים מפולשין ואינן עולין לגודא דנהרא קרוב הדבר שלא יתנו לב על הגודא ואתי למטעי ולמשרי בעלמא.

ויש לפרש כי מפני שאין בשביל אלא קצת בתים אתי למטעי בשביל של כרמים שאין שם בתים וחצירות פתוחים לתוכו ויתירו אותו בלחי, והוא אינו ניתר אלא בפס ארבעה או בשני לחיין וכדאמרינן (לעיל ה, א) כל מבוי שאין בתים וחצירות פתוחין לתוכו אינו ניתר בלחי וקורה. וא"ת אם כן יעשו פס, אי אפשר דגמלי שדיין ליה כדאמרינן בצורת פתח, מפני שהיה הפילוש של צד השביל והרחבה קצר.

אלא אמר רבא ליעביד לחי מהך גיסא דלהדי מתא מיגו דמהני למתא מהני נמי לרחבה.

ופירש רש"י ז"ל: אבל השביל לעולם אסור כדי שלא יאמרו לחי מועיל לשביל של כרמים דעלמא כדאמרן. וגם הראב"ד ז"ל סובר כן. ודברי התוס' נכונין שאמרו שהכל מותר, דלא גזרו לעיל אלא כשהלחי מתיר ממש את השביל תחילה ומחמת היתר השביל שניתר מחמת הלחי אתה מתיר גם את הרחבה ובזה ודאי שייך למיגזר, אבל כשהלחי מהך גיסא ואין הלחי מתיר את השביל ממש אלא התירו מצד שהרחבה מותרת והוא נפרץ למקום המותר לו בכי הא לא שייך למיגזר. ודבר ברור הוא זה.

וא"ת למה לא היה עושה לחי לצד הגודא דנהרא רחוק ממנו ארבעה טפחים ולישתרי הכל. י"ל דלחי גריע ולא חשיב לבטל כח הגודא שהיא כמחיצה גמורה. וא"ת מ"מ ליעביד מחיצה ברחוק ארבעה לגודא דנהרא, דהשתא לא אמרינן אין מחיצה על גבי מחיצה. י"ל שלא היו רוצין לגרע מן השביל אותן ד' טפחים. ומכאן נראה לי גם כן ראיה שהשביל מותר כדברי התוס', שאם לא כן מוטב היה להם להפסיד ד' טפחים מן השביל משיפסידו כל השביל שנשאר עכשיו באיסורו. וא"ת גודא דנהרא כיצד הוא עולה משום מחיצה ניחוש שמא יעלה הנהר סרטון. ולפי גירסת הספרים והיא גירסת רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל דגרסי לעיל (ח, א) חיישינן שמא יעלה הים סרטון. י"ל שלא אמרו אלא בים מתוך שאינו שקט והולך וסוער יגרשו מימיו רפש וטיט כדכתיב (ישעי' נז, כ) ויגרשו מימיו רפש וטיט כי השקט לא יוכל, אבל בנהר לא חששו.

דף כה.

מאן דשרי דהא לית בה דיורין. וקיימא לן כוותיה דרב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל. וכתבו ר"ח והגאונים ז"ל: דוקא ברחבה דרבים הא בשל יחיד לא, דגזרינן דילמא מימלך ובני לה בתים וכדאמר רב משרשיא לעיל (ח, א) גבי מבוי שכלה לרחבה. והראב"ד ז"ל פירש כאן אפילו בשל יחיד, וההיא דרב משרשיא משום דפרוצה לרשות הרבים ואי מלי

בתי הוה ליה מבוי פתוח לרה"ר דאורייתא, אבל הכא שאפילו מלי לה בתי לא פתיחא אלא לשביל שהיא רשות היחיד לא גזרינן.

מיעטו באילנות לא הוי מיעוט. פירוש: לא שנא אילן שאינו גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה ולא שנא גבוה עשרה ורחב ארבעה דהוי רשות היחיד, דהא לאו בחילוק רשויות תליא מילתא, דהא עמוד שאינו רחב ארבעה רשות בפני עצמו הוא דמקום פטור הוא, ואפילו הכי לא ממעט, ומשלשה ועד ארבעה נמי פליגי בה רבה ורבא. אלא משום דאילנות תשמיש הקרפף הן הרי אלו נחשבין עמו ונמדדין עמו, אבל עמוד בשאינו חשוב בטיל לגביה וכשחשוב באפי נפשיה קאי ולא בטל. ומדנקט הכא עמוד ולא אמר נמי בור כדנקיט בכל מקום גובה ועומק, וכדאמרינן בשבת בתל גבוה עשרה וכן (בבקעה) [בנקע] עמוק עשרה, (בנה עמוד) [גדר] גבוה עשרה וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה הרי זה רשות היחיד גמורה (שבת לא) וכן רבים, ש"מ דבור לא ממעט בקרפף משום דמתשמישי הקרפף הוא כאילנות ולפיכך נמדד עמו, וכמו שכתבתי למעלה (ד, ב) גבי ר' יהודה בור ופסין קאמר. כן נראה לי.

רבה בר שילא מתני לה לקולא וכו'. הראב"ד ז"ל פסק כלישנא קמא, משום דהוא הוי לישנא דגמרא, ולא שבקינן לישנא דגמרא ונקטינן לישנא דרבה בר שילא יחידאה. ורב המנונא ורב ששת הכין סבירא להו. וקיימא לן (כרבה) [כרבא] דבתרא הוא דאמר דדוקא הרחיק ארבעה דאיכא מקום חשוב, הא לאו הכי הרי הוא כבונה מחיצה על גבי מחיצה ולא הועיל. ורב המנונא נמי הכין סבירא ליה דמדאמרינן הרחיק מן הכותל ארבעה ועשה מחיצה הועיל, משמע דבארבעה דוקא הוא דשוו רב חסדא ורב המנונא הועיל הא בפחות מארבעה לא הועיל לרב המנונא, דאי לא אמאי נקט ארבעה כיון דלכולהו אפילו שלשה נמי הועיל. ומאי דקאמר פחות משלשה או שעשה מחיצה על שפת התל חד אמר לא הועיל, לאו למימרא דבשלשה מודה דהועיל, אלא בהאי דקאמר הרחיק מן התל ארבעה אשמעינן כח מאן דאסר דלעולם לא שרי עד דאיכא מקום חשוב דהיינו ארבעה, ובהא דשלשה או על שפת התל אשמעינן כח מאן דשרי, דאפילו בפחות משלשה ואפילו בשעשה ממש על שפת התל שרי, משום דלדידיה אפילו מחיצה על גבי מחיצה הועיל.

שאם עשה מחיצה על שפת התל הועיל. רש"י ז"ל לא גרס על שפת התל אלא על התל, שאם עשאו ממש על שפת התל הרי זה כמגביה את המחיצה ואינו כלום, ואפילו לאותן העומדין על התל. וזה כדעת אביי ורבא דאמרי הכי בגודא דנהרא דלעיל (כד, ב). ואינו מחוור דכאן על כרחך אי אפשר לומר כן, דהיכי דמי, אי בשהרחיקו ארבעה או שלשה

דסבירא ליה כמר או כמר פשיטא, ואי בשלא הרחיקו שלשה היינו על שפת התל. אלא אין אנו צריכין למחוק גירסת הספרים.

אכסדרא בבקעה. פירש רש"י ז"ל (להלן צ, ב ד"ה אכסדרא): שאין לה מחיצות כלל אלא שעומדת על ארבעה קונדסין, רב סבר פי תקרה יורד וסותם מארבע רוחותיה, ושמואל סבר לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם כיון שאנו צריכין לומר כן מארבע רוחותיה.

והיינו דאמרינן: **אי דעבידא כאכסדרה**. כלומר: שגגה שוה, הכי נמי דאמרי כולהו בין רבה בין ר' זירא דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, ולכולי עלמא אי אותו קירוי סמוך ממש לכותל הקרפף, ואם אינו סמוך לכותל ופרוץ מארבע רוחותיו כרב.

אלא הכא דעבידא כארזלא. כלומר: שגגו משופע ובגג מדרון לא שייך למימר פי תקרה יורד וסותם. ורש"י ז"ל גורס בפרק כל גגות (להלן צד, ב) גבי חצר שנפרצה מארבע רוחותיה בהאי פלוגתא דרב ושמואל דאכסדרה כי לית ליה לשמואל בארבע בשלש אית ליה, כלומר: כשאינו מודה דפי תקרה יורד וסותם, הני מילי כשהוא צריך לומר כן בכל ארבע רוחות, אבל כשאינו צריך אלא לשלש אית ליה.

אבל ר"ת ז"ל (בתוס' ד"ה אכסדרא) פירש: דאפילו רב אוסר באכסדרה פרוצה, אלא באכסדרה מוקפת משלש רוחות או לפחות משתי רוחות הוא דפליגי, שזו היא שנקראת אכסדרה וכדאמרינן בפרק לא יחפור (ב"ב כה, ב) עולם לאכסדרה דומה ורוח צפונית אינו מסוכך. ומיהו ודאי רב אית ליה אפילו במוקפת משתי רוחות כדמוכח בהדיא בשלהי כל גגות דתנן התם (צד, ב) וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו ואמרינן עלה (שם בע"ב) מאי שנא מרוח אחת דלא דאמרינן פי תקרה יורד וסותם משתי רוחות נמי לימא פי תקרה יורד וסותם, ופרקינן אמרי בי רב כגון שנפרץ בקרן זוית, דאלמא אפילו נפרץ משתי רוחותיו אמרינן פי תקרה יורד וסותם. וגרסינן התם (צד, ב) כי לית ליה לשמואל בשלש בארבע אית ליה, כלומר: בשאין שם אלא שלש מחיצות וברביעית אין בה גיפופי כלל, אבל בארבע, כלומר: בשיש ברביעית גיפופי אלא שנפרצה ביתר מעשר אית ליה פי תקרה יורד וסותם. וכן גירסת ר"ח ז"ל (שם). והכא הכי קאמר אי עבידא כאכסדרה שמוקף שלש מחיצות אי נמי שתים, הכי נמי דמודה רבה דאין אויר קירויו מתירו כרב, אלא הכא דעבידא כארזלא, כלומר: כמלונה שעושין שומרי גנות ופרדסים שנועצין ארבעה קונדסין ומותחין חבלים מקונדס לקונדס לשכב עליהן בלילה ולישב תחתיהן לצל ביום ופתוח מכל צדדיו, דבכי הא אפילו רב מודה דלא אמרינן בה פי תקרה יורד וסותם. ותרגום כמלונה (ישעיהו א, ח) כערסל במבתותא. וכן פירש גם הראב"ד זכרונו לברכה.

דף כה:

הכי גרסינן: **דמנא תימרא דא"ר כהנא קרפף שנפרץ במלואו וכו' חצר מותרת מאי טעמא אילימא דאית בה גיפופי**. כלומר: וכשאין פרצתה יתירה על עשר, וקרפף אסור דלית ליה גיפופי. ובגיפופי דחצר לא מישתרי קרפף, דקסבר נראה מבחוץ ושוה מבפנים אינו נידון משום לחי. אי נמי בשנכנסין כותלי קרפף בחצר. ואי נמי בשכותלי החצר יתירין על ארבע אמות שאינן נידונין משום לחי לדעת הראב"ד ז"ל.

ואיכא למידק דמדקאמרינן דחצר מותרת בגיפופי אלמא בשלא נפרצה ביתר מעשר היא וכדאמרן, וכיון שכן אף הקרפף אינו יתר מעשר דהא בפרצה זו נפרץ הקרפף במלואו, וכיון שביתור אויר מחיצה זו של עשר נעשה הקרפף יתר מבית סאתים, אלמא מעיקרא הוה כבית סאתים זו קרוב ממש לכך, והלכך לא משכחת ליה אלא שיהא הרבה מאד ארכו יתר מפי שנים ברחבו, ואנן לא שרינן אלא בריבוע שלא יהא ארכו יתר מפי שנים ברחבו אלא אלכסונו בלבד וכר' יוסי, כדפסקינן בהדיא בגמרא דלעיל (כג, ב). וי"ל דהכא בקרפף רחב הרבה אלא שמתקצר והולך אצל כותל החצר כזה.

אבל משם הרב רבי משה בר' שניאור ז"ל ראיתי בפירוש שאמר שמיירי כשיש שם שומירה או בית דירה, דכי היכי דשומירה או בית דירה מתיר לר' יהודה בן בבא עד בית סאתים לדידן מתיר ארכו על רחבו יותר מפי שנים. והדבר צריך תלמוד כי לא מצאו לזה עיקר מן הגמרא.

גויאתא לגואי עבידן לבראי לא עבידן. ונראה שהבוסתנא בלבד הוא דנאסרה אבל אפדנא בהיתרא קיימא, והיכי דמי, כגון שלא נפרצה האפדנא ביתר מעשר ואיכא גיפופי. וכן נראה מלשון רש"י ז"ל שכתב לבראי לא עבידא, ונהי דפרצה ליכא היקף דירה מיהא ליתא ע"כ לשונו. והזקיקו לרש"י ז"ל לפרש כן דפרצה ליכא, משום שנראה שלא היו אוסרין האפדנא וכמו שכתבנו. וכן כתבו בתוספות. וא"ת אם כן מה הועיל לקרפף לעשותו מוקף לדירה כשסתמו לדירה אותו פתח שבין האפדנא [לבוסתנא] דכיון שאין שם אלא עשר [הרי] זה כפתח וכשסתמו לא הועיל כלום. וי"ל בשהיה הקרפף פרוץ במלואו לאפדנא, וכענין הצורה שכתבנו למעלה (בד"ה ה"ג).

מעשה דאבורנקא. הרבה פירושים נאמרו בו ואיני כותב אלא מה שנראה לי יותר נכון לענין השמועה, והוא שהאבורנקא הזה היה כמין קובא נעשית בתוך הבוסתנא לישב תחתיה ביום ולהתענג שם לרוח היום, והבוסתנא היה יותר מבית סאתים והוקף הבוסתנא קודם האבורנקא, ולפיכך לא היה יכול ריש גלותא לטלטל מן הבוסתנא לאבורנקא, ואפילו בבוסתנא בעצמו לא היה יכול לטלטל בכולו מפני שלא הוקף לדירה,

וכל שכן מן הבית לבוסתנא ולאבורנקא. ובא רב הונא בר חיננא לעשות לו [קנה] פחות משלשה טפחים רחוק מכותלי הבוסתנא ארבעה טפחים ולשם דירה מפני האבורנקא הזו שהיתה שם, ולכך היה מותר לטלטל בכל שבאותה מחיצה בלבד נעשה הכל כמוקף לדירה אע"פ שכל שאר כותלי הבוסתנא נעשו שלא לשם דירה, וכענין שאמרו למעלה (ע"א) הרחיק מן הכותל ארבעה טפחים ועשה מחיצה הועיל.

ואתא רבא שלפינהו. ולא להחמיר אלא להקל, ולומר שאפילו תיקון זה אינו צריך דהאבורנקא בית דירה היא, ואע"פ שהוקף הבוסתנא קודם האבורנקא והיקף הבוסתנא שלא לשם דירה, היה השתא מיהא דעבד האבורנקא בתוך מחיצות הבוסתנא הרי זה כאילו הוקף מתחילה לשם דירה. ואע"ג דאנן פתח ולבסוף הוקף בעינן, ורבא גופיה הוא דאמר לעיל (שם) הרחיק מן הכותל משלשה ועד ארבעה ועשה מחיצה לשם דירה לא הועיל, וכן אם לא עשה מחיצה לשם דירה כלל אלא שפתח (לדבר) [לדירה] אחר שהוקף. ועוד דרב נחמן רביה דרבא אמר בהדיא לעיל (כד, א) לא שנו אלא שפתח ולבסוף הוקף אבל הוקף ולבסוף פתח לא, וסתמא דמלתא רבא כרביה סבירא ליה, אפילו הכי קא סבר דהכא שאני, דהתם הוא שלא נתחדשה בתוך כותלי הקרפף שום מחיצה לשם דירה, והלכך אע"פ שפתח לו פתח הדירה מ"מ אין כאן מחיצה לשם דירה כלל, אבל הכא שבנו האבורנקא עם כותליו בתוך הבוסתנא, לא גרעי כותלי האבורנקא שנעשו בתוך הבוסתנא לשם דירה מכותל אחר שנתחדש בתוך כותלי הקרפף לשם דירה המוחלקת ממנו.

ומשום הכי אקשי ליה רבינא (להלן) מעיר חדשה, שנעשית החומה על דעת שיבנה בתוכה בתים ואחר כך בנה בתוכה מקצת בתים אפילו הכי אין מודדין לה מחומתה, דכיון שקדמה חומה לבתים הרי זה הוקף ולבסוף פתח, ולא אמרינן שיהיו כותלי הבתים שנתחדשו בתוך החומה ככותלי החומה ותהא בכך כהוקפה לדירה, אלמא הוקף ממש אחר הדירה בעינן, והכא נמי אע"פ שנעשה האבורנקא בתוך הבוסתנא לשם דירה אין זה מועיל. ולא דמי להרחיק מן הכותל ועשה מחיצה לשם דירה דהועיל, דהתם הוא שנעשית שם מחיצה אחת ממחיצות הקרפף לשם דירה אבל כאן מחיצות האבורנקא אינן מחיצות הבוסתנא, דמחיצות האבורנקא לאבורנקא עבידן לבוסתנא לא עבידן, ואנן קרפף שהוקף הוא עצמו לדירה בעינן.

ואחר כך כששמע רבא תשובתו שתק וקבלה. ועוד באו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ואקשו על רבא, ואע"פ שהיו סבורין אמש כמוהו למחר נזכרו והקשו עליו. ורב פפא הקשה לו ממחיצת אדרכלי שהיא מחיצה שעושין חוצבי אבנים להניח שם כליהם

לפי שעה ושלא יראה האדם אותם כשהם יגעים ונחים שם ליבש, או כשהם אוכלין שם לפי שעה כדי לעמוד שם בהצנע. אלמא מחיצה העשויה לצניעותא בעלמא לאו מחיצה היא, ומחיצות האבורנקי נמי לצניעותא בעלמא הן עשויות, לעמוד שם לפי שעה לנוח ולהתענג לרוח היום ושלא יראה אדם העומד שם או האוכל שם לפי שעה. והלכך אפילו לכשתמצא לומר דמי שבנה בית דירה גמורה בתוך מחיצות קרפף שלא הוקף לדירה הועיל כאילו הוקף תחילה לדירה, ה"מ בדירה גמורה בתוך מחיצות הקרפף שלא הוקף לדירה אבל אבורנקא אינו בית דירה גמורה ואין מחיצותיה חשובות כל כך לעשות מחיצות הקרפף כמוקפת לדירה מחמתן, [ומכל מקום] חשיבות דירה אית לה קצת, דכשבונין כותל אחד מכותלי הקרפף לשם דירת האבורנקא [הוי] כהוקף לדירה בכותל זה, והיינו שריותא דרב הונא בר חיננא.

ורב הונא בריה דרב יהושע גם כן מוסיף והקשה עליו דמחיצה העשויה לנחת, כלומר: להניח שם כלים לפי שעה ושלא לדור שם ממש, לאו מחיצה היא, להיות כמוקף לדירה ולעשות היקף הקרפף כמוקף לדירה מחמתן וכמו שאמרנו.

דהא רבא בר אבוה מערב לכולי מחוזא ערסיאתא. פירוש: שכונות, ודומה לו בפרק קמא דגיטין (ו, א) אבל מערסתא לערסתא לא. ומחוזא היתה עיר גדולה ואי לאו פירא דבי תורא היה מערב לה לכולה ביחד כמו שאמרו עליה לקמן בפרק כיצד מעברין (ס, א), אבל משום פירא דבי תורא שהיה שם לא היה יכול לערב את כולה אלא שכונות שכונות.

ופירא דבי תורא. היא חפירות שהיו עושין באמצע המבואות להניח שם סופלי ועצה להאכיל את השוורים כי עיר מקנה היתה, ופירא כמו פירא דבי סופלי שאמרו בפרק קמא דבבא בתרא (יא, א), והיתה עמוקה עשרה ורחבה וארוכה הרבה באמצע המבוי לאורך המבוי והיתה יתירה על בית סאתים. ומפני שהיתה הפירא חולקת בין שכונה לשכונה באורך וכן באורך שביל העיר והיא היתה יתירה על בית סאתים ואין ראוי לטלטל בה אלא בארבע אמות לא היה יכול לערב בין שכונה לשכונה אלא כל שכונה ושכונה בפני עצמה, בתים אלו עם אותם הקרובים לפניהם או הסמוכות מאחריהן, והיו מערבין דרך חלונות שביניהן כמו שציירנו למעלה או שיש פתחים ביניהן.

פירא דתורי. אף ע"פ שהיא עמוקה עשרה ודפנות החפירה גבוהין עשויין להניח שם העצה והמאכל לשוורים, אין המחיצות הללו נמנין משום מחיצות דירה והכי נמי מחיצות האבורנקא כיון שאין אדם דר בהן ממש אלא שעשויין לנחת שם קצת ולהניח טליתותיהן ובגדיהן אינן מחיצות דירה, והלכך תיקון מחיצה לשם דירה צריך כמו שהיה עושה רב הונא בר חיננא מתחילה. ולפיכך היה קורא עליהן ריש גלותא חכמים המה

להרע, כלומר: חכמים המה עכשיו להרע ולהקשות לרבא ולומר שאסור בלא היקף, ולהיטיב לא ידעו, אמש כשסתר רבא מחיצות הקנים לומר לו שהיא צריכה הכשר אחר. וא"ת בין לרב פפא בין לרב הונא בריה דרב יהושע מחיצות קרפף בית סאתים דעלמא היאך הן מועילות להתיר לטלטל בתוכן והא לנחת ולצניעותא בעלמא הן עשויות. י"ל דמחיצות הוויין אבל מחיצות לדירה לא הוויין. ומחיצות חבילות וקנים ואוכפות שאמרו בפרקין קמא (טו, ב) שהן מחיצות לשיירא להתיר אפילו ביתר מבית סאתים, התם נמי לאו משום דליהוו מחיצות דירה קא אמרינן, אלא מחיצות קרפף כקרפף בעלמא, ולפיכך אינו מותר ליחידים אלא בית סאתים בלבד דומיא דקרפף, ואי נמי לשיירא כל צרכן והוא שלא יהא בית סאתים פנוי, והוא הדין בקרפף דעלמא וכמו שכתבנו שם במקומה.

מתני': (לפנינו לעיל כג, א) **וכן שמעתי אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב ביתו אסור לו להכניס ולהוציא אבל להם מותר**. פירש רש"י ז"ל: מביתו אסור לו להוציא, ולא אמרינן כיון דבטיל להו ביתו הרי בטל, משום דבבתיהם [הרי] הוא כאורח דעלמא לגבייהו, אבל מביתו חוזר הוא מן הביטול שעשה [ומחזיק] ברשותו הוא ואוסר רשותו עליהן והן עליו, וכדתנן בפרק הדר (להלן סט, א) מי שנתן רשות וכו' והוציא בין בשוגג בין במזיד הרי זה אוסר. ולפי דברי הרב ז"ל לא אמרו שאסור לו להוציא מביתו אלא עד שלא החזיקו בחצר, אבל אם החזיקו הם בחצר כבר החזיקו ואינו יכול לבטל, וכדתניא התם בפרק הדר מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד אוסר דברי ר' מאיר, ור' יהודה אומר במזיד אוסר בשוגג אינו אוסר, בד"א בשלא החזיקו בני המבוי במבוי אבל החזיקו בני המבוי במבוי בין בשוגג בין במזיד אינו אוסר וכיון שכן קשה היאך שנה סתם ביתו אסור לו להכניס ולהוציא, דמשמע לכולי שבת ואפילו לאחר שהחזיקו הם. ואולי מפני שלא בא בכאן אלא ללמד על עיקר דין זה לבד שהמבטל רשות חצירו רשות ביתו בטל ולפיכך להם מותר להכניס ולהוציא אפי' מביתו, לפיכך לא חשש לומר כאן באיסור הוצאתו שלו מביתו אם קודם שהחזיקו או אפילו לאחר שהחזיקו שאין זה עיקר הצריכותא.

והראב"ד ז"ל הפליא לעשות ואמר דאפילו לר' אליעזר דסבירא ליה אף רשות ביתו בטל לא לגמרי ביטל רשות ביתו לגביהן ושיהא הוא אורח אצלם אלא עדיין הוא משייר דירתו שם, וכיון שכן הוא אסור להכניס ולהוציא מביתו לחצר משום דהוה ליה כמוציא מרשותו לרשות חבירו, אבל להם מותר, שאע"פ שהוא שותף עמהן בבית אין אנו עושין הבית כרשות משותפת אלא כרשות מיוחדת לכל אחד ואחד מן הדרים שם, והרי אלו מוציאין מרשות המיוחדת להן לחצרן המיוחדת להן ג"כ. ואינו דומה לחצר משותפת

שאסור להכניס ולהוציא ממנה לבית המיוחד ממש לכל אחד ואחד מהן, דחצר אינה כמיוחדת לכל אחד ואחד מן השותפין, דאין האחד משתמש בחצר כנגד פתחו של חבירו אלא זה משתמש בצד פתחו וזה כנגד פתחו, ולפיכך אין כל החצר כמיוחדת להם. אבל בית הרי זה כמיוחד לכל אחד ואחד, לפי שכל אחד ואחד משתמש בכל הבית זה כזה. אלו דברי הרב ז"ל, וצריכין עיון וחקירה.

ובגמרא נראה דטעמא דרבנן דאמרי שהמבטל רשות חצירו רשות ביתו לא ביטל, היינו משום דלא מסלק אינש נפשיה מביתיה והוי אורח. והלכך טעמא דר' אליעזר דפליג עלייהו, היינו מהאי טעמא דאיהו מסלק נפשיה מביתיה, ואע"ג דאכתי דאיר ביה בהדייהו אינו אלא כאורח, והלכך אינו אוסר עליהם מלהוציא (מבית לבית) [אפילו מביתו], אבל כל שיוציא מביתו לחצר לא הוי כאורח ממש שלא יאסור בהוצאתו אלא חוזר הוא במה שסילק עצמו ונעשה בעל הבית. אבל אם לא שנעשה אורח לגביהן אף הן היו אסורין להכניס ולהוציא מביתו כדברי רש"י ז"ל.

דף כו:

מתני': **בכל מערבין ומשתתפין**. פירוש: בכל דבר שהוא נאכל כמות שהוא עכשיו ושדרכן של רוב בני אדם לאכלם ושיהא מאכל גמור הראוי לקבל עכשיו טומאת אוכלין בלא שום תיקון אחר, אבל דבר שאינו נאכל כמות שהוא עכשיו עד שיתבשל אע"פ שהוא מידי דמיכל אין מערבין בו, וכדאמרינן בגמרא (לקמן כח, ב) גבי כפניות דאין מערבין בהם ואקשינן עלה מדתניא כפניות נקחות בכסף מעשר ומיטמאות טומאת אוכלין, ופרקינן טומאת אוכלין שאני הואיל ויכול לתקנם על ידי האור, כלומר: אבל לענין עירוב אין מערבין הואיל ואינו ראוי עכשיו לאכילה ואי אפשר לו לתקנם על ידי האור בשבת ואנן סעודה הראויה בעינן, ואמרינן נמי בגמרא (לקמן כט, א) דתבלין נמי אין מערבין בהן הואיל ואינן נאכלין בפני עצמן וכן חטין ושעורין הואיל ואינן נאכלין כמות שהן וכן עלי בצלים הואיל ואין ראויין עד שיתבשלו (שם). ודבר שאינו נאכל לרוב העולם ג"כ לא, דאף זה אינו ראוי לאכילה, וכדאמרינן בחזיז כדאיתא בגמרא (לקמן כח, א). וכן נמי אף דבר שנאכל כמות שהוא ודרך רוב העולם לאכלו, אם אינו מאכל ממש הראוי לקבל טומאת אוכלין עכשיו בלא שום תיקון אחר, אין מערבין בו דהיינו קורא (כח, ב), דאע"ג דהוא נאכל כמות שהוא ונקח בכסף מעשר, ואילו טיגנו מקבל טומאת אוכלין, אפילו הכי כיון שאינו אוכל גמור לקבל טומאה כמות שהוא אין מערבין. ודוקא

נמי דראוי לסמוך עליו מחמת סעודה או מחמת לפתן, אבל בשאינו ראוי לסמוך עליו לא מחמת סעודה ולא מחמת לפתן לא, והיינו טעמא דמים ומלח וכמהין ופטריות.
ירושלמי (ה"א): **אע"ג דאמר רבי מאיר בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח ובלבד דבר שהוא נאכל חי כמות שהוא, הלוף והקולקס על דעתייהו דרבנן אין מערבין בהם**. ועוד שם: ר' יצחק עטושיא אמר קומי ר' זעירא בשם דבית ר' ינאי אפונין חיין מערבין בהן, למי נצרכה לר' מאיר שלא תאמר הואיל והן מסריחין את הפה אין מערבין. **בכל מערבין**. פירוש: עירובי תחומין, אבל עירובי חצירות בפת דוקא כדאיתא לקמן בפרק הדר (עא, ב), ושלא כדברי רש"י ז"ל שפירש עירובי חצירות.

דף כז.

גמרא: גירסת ר"ח ז"ל: **וליטעמיך מי לא כתיב מרכב וכתיב מושב אלא מרכב גבא דאוכפא**. והיא הגירסא הנכונה דאוכף מטמא מושב והתפוס שלו מטמא מרכב זהו לשון ר"ח ז"ל. ופירש הוא ז"ל דהתפוס שלו אלו הן צידי האוכף שמלפניו ולאחריו שאדם תופס בהן בשעה שעולה לרכיבה. והראב"ד ז"ל גריס: (והשפיט) [והטפיט], ובספרא (תו"כ מצורע) גרסינן (שפיטן) [טפיטן] של סוס טמא מרכב מפני שיושב עליו כקומפיא. וכתב הוא ז"ל: נראה לי שהוא מלשון אשר הציף (דברים יא, ד) דמתרגמינן דאטיף, ולשון משנה (אבות פ"ב, מ"ז) על דאטפת אטפוך, והן צדדין של אוכף שפירשנו, ועל שם שיושב עליהם מעט כאדם שצף על המים, וזהו שאמר ר' יוסי (בתו"כ שם) מפני שיושב עליו כקומפא, מלשון (חגיגה טז, ב) אקפיין ידייכו, ויצף הברזל (מלכים-ב א, ו) [מתרגמינן] וקפא, עד כאן.
והא איכא כמהין ופטריות. אעפ"י שהם נאכלים כמות שהן, אינן ראויין לעירוב, שהרי אין אדם סומך עליהם לא מחמת סעודה ולא מחמת לפתן, ולא חשיבי אוכלא לבני אינשי, ומאן דאכיל ליה בתורת לפתן בטלה דעתו אצל כל אדם.

דף כז:

לא צריכא שנתן דמי מים ומלח בהבלעה. וא"ת תינח מעשר דשייך ביה הבלעה, אבל בעירוב היכי שייך ביה הבלעה, על כן יש מי שכתב דמאי דבעינן הכא הבלעה דווקא לענין מעשר איתמר, אבל לעירוב אפילו בלא הבלעה במים ומלח מעורבין זה בזה מערבין דהרי הן ראויין לטבל בהם את הפת. ולזה הקשה מורי שיחיה מהא דאמרינן חד מתני אעירוב וחד מתני אמעשר, לכאורה משמע דבחד גוונא מיירי, וכיון דע"כ אוקימנא

למאן דמתני אמעשר בשנתן לתוכן שמן הכי נמי ודאי מיירי למאן דמתני לה אעירוב. על כן כתב הוא שיחיה דלעירוב נמי מיירי בהבלעה, ושייך ביה הבלעה דהא אמרינן לקמן (כט, א) דשיעור עירוב בשמן כדי רביעית או כדי שמינית למ"ד, ומיירי שלא נתן שמן כשיעור אלא בצירוף מים ומלח יש בו כדי שיעור. ובהדיא מוכח בירושלמי דמעשר ועירוב חד דינא אית להו, דגרסינן (פ"ג ה"א) אמר ר' אליעזר עשאן מי מלח מערבין בהן, ר' אחא בשם מיאשה והוא שנתן לתוכן שמן, ר' יוסי בעי מעתה לא יחלל אלא לפי חשבון שמן שבהם עכ"ל הירושלמי. ושמעינן מינה דעירוב ומעשר חד דינהא אית להו גבי הא ותרוייהו בשנתן לתוכן שמן, וכן פירשו בתוספות.

אבל שכר לקיוהא בעלמא אימא לא. כתב רבנו נ"ר: דהוה אמינא קיוהא בעלמא קאמר, אבל לקושטא דמילתא שכר לא קיוהא בעלמא הוא דעיקר פירא הוא. ותדע לך דהא לכולי עלמא שכר ניקח בכסף מעשר וכדאמרינן הכא ואי לאו דפירא לא היה ניקח בכסף מעשר. ועוד דשכר דכתב רחמנא ודאי היינו שכר ממש ולא דבילה קעילית, ותדע לך דהא בהדיא אמרינן בפרק בתרא דיומא (עו, א) וכן בפ"ג דשבועות (כג, א) דלא משתעי קרא בדבילה קעילית דגמרינן שכר שכר מנזיר ומה להלן יין אף כאן יין. ומאי דאמרינן הכא אי כתב רחמנא שכר הוה אמינא דבילה קעילית, לאו למימרא דבילה קעילית ולא שכר ממש אלא מדרשא דבי"ת קאמרינן, כלומר: הוה אמינא דבי"ת דבשכר לא מרבה מיא (דביה) למיהוי ניקח בהבלעה, אלא מחלל עליו לפי חשבון יין שבו, ובי"ת אתי לרבויי דבילה קעילית. ולקושטא דמילתא ודאי שכר ניקח בכסף (ודאי) [מעשר] בהבלעה משום דפירא הוא כדאמרינן, ואף על גב דפוסל את המקוה בשלושת לוגין כדאיתא לקמן (כט, ב) היינו משום דרובו מים וכל שעיקרו מים פוסל את המקוה. ואינו דומה ליין מזוג דאמרינן במסכת מכות (ג, ב) אינו פוסל את המקוה אפילו בשיש בו שלושת לוגין מים שאובין, דשאני התם דחמרא מזיגא מיקרי כדאיתא התם, אבל הכא שעיקרו ממים שאני כדאמרן.

דף כח.

[**צירעה לוקה שש**. פירש רש"י: והאי דכתיב בקדושים תהיו (כ, כה) ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש לא חשיב ליה, דבבהמה וחיה ועוף] גדולים משתעי ולא בשרצים דלא כתיב ביה שרץ דלשון שרץ שהוא נד בארץ ואינו נראה [אלא ע"י] שירוצו וריחושו מפני קוטנו. והקשו עליו בתוספות מדאמרינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין נט, ב) ובכל החיה הרומשת זה נחש משמע דלשון רחישה שייכא

בדבר השורץ כנחש שהולך על גחונו. ופירש בשם הרב ר' יעקב דאורלניש דההוא קרא מיירי בשמונה שרצים, כדאמרינן במעילה פרק קדשי מזבח (מעילה טז, ב) במובדלין דבר הכתוב דכתיב (שם) אשר הבדלתי לכם לטמא, והיינו הבדלתם דשמונה שרצים טמאים ושאר שרצים טהורים.

ובבל הויא רובא דעלמא והתניא וכו'. הכא משמע דאתינן למשוי גברא [לאתרא] דכי היכי דאמרינן בחד גברא דלא אזלינן בתריה דלאו רובא בעלמא הוא הכי נמי אמרינן אפילו בחד (גברא) [אתרא]. ודכוותא אמרינן בפרק המצניע (שבת צב, א) גבי הוצל שהיו מוציאין משאוי על ראשו והוצל הוי רובא דעלמא. וכן נמי בפרק קמא דקידושין (ו, א) גבי האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה, ופריך ויהודה הויא רובא דעלמא.

ואיכא למידק והא בשבת בריש פרק חבית (שבת קמד, ב) מפלגינן בין אתרא לגברא, דאמרינן התם של בית מנחם בן מנשיא סוחטין ברמונים, ואמרינן התם הלכה כבית מנחם בן מנשיא, ואקשינן ושל בית מנחם הויא רובא דעלמא, ופרקינן אין דתנן המקיים קוצים בכרם קדש דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים לא קדש, ואמרינן מאי טעמא דר' אליעזר שכן בערביא מקיימין שדות של קוצים לגמלים, ואקשינן מי דמי ערביא אתרא הוא הכא בטלוי דעתו אצל כל אדם. וי"ל דשאני הכא דכולי עלמא אם היו להם גמלים כמו ערביא היו גם הם מקיימים קוצים לגמליהם, שהקוצים מאכל הם לגמלים. אבל הרמונים שהם בכל מקום ואפילו הכי אין אדם סוחט אותם בשום מקום אלא בית מנחם, לפיכך בטלה דעתו אצל כל אדם. והוא הטעם לאומר חרופתי ולמוציא משאוי על ראשו דלא הוי רובא דעלמא דאין עושין כן בשאר מקומות. ואע"ג דאסיקנא דהאומר חרופתי ביהודה מקודשת הואיל ואנשי קורין לארוסה חרופה, אין זה חשוב שנוי לומר בטלה דעתו שזה לשונם ודבורם.

הא דקתני: [**השחליים והגרגיר**] **זרען לירק מתעשר ירק וזרע זרען לזרע מתעשר ירק וזרע**. יש לעיין למאי פלגינהו כיון דלעולם מתעשר בין זרע בין ירק ליערבינהו וליתנינהו בין שזרען לזרע בין שזרען לירק מתעשר זרע וירק. וי"ל דקמ"ל לענין תורם מן הרעה על היפה שאם זרען לירק הירק יפה שבו ואלו בא לתרום מזה על זה תורם מן הירק על הזרע אבל לא מן הזרע על הירק, והיינו דקתני מתעשר ירק וזרע. ואם זרען לזרע הוי איפכא דמעשר מן הזרע על הירק ולא מן הירק על הזרע וכדקתני מתעשר זרע וירק. ואי נמי נפקא מינה לעונת המעשרות דאילו זרען לירק מתעשר הכל ואפילו הזרע כשעת

לקיטת הירק, ואם זרען לזרע אין הולכין בו בתר לקיטה ואפילו לגבי הירק אלא הולכין בו אחר הזרע.

דף כח:

והלכתא כינוקא דבי רב. ואע"ג דאמר רב חזין מברכין עליו בורא פרי האדמה, הא אוקמוה לה בדגינואתא שדרכו לאוכלו כך וגמר פירא הוי והכא בדברא.

קור ניקח בכסף מעשר ואינו מטמא טומאת אוכלים. אינו מטמא טומאת אוכלים לפי שאינו עומד למיכל, דלאו אדעתא דקורא נטעי ליה אינשי והשתא נמי באקראי בעלמא אכלי ליה, הלכך אינו בכלל כל מאכל אשר יאכל, ואע"ג דכי שלקי ליה ומטגני ליה מטמא טומאת אוכלין, היינו כד עבד [הכי] חזי למאכל ואכלי ליה אינשי, אבל מ"מ לאו להכי קאי, [ד]לא שלקי ליה אינשי, והוי כעור דכי שלקו מטמא טומאת אוכלים ועד שלא שלקו לא מטמא טומאת אוכלים, וטעמא משום דלא קאי להכי, ואינן דומים לכפניות שאומרים בסמוך דמטמאין טומאת אוכלין הואיל ומתקנם על ידי [האור], דכפניות להכי קאי וסופן למתקן על ידי האור, והלכך אפילו עד שלא מתקן מטמאות. ומכל מקום קור ניקח בכסף מעשה, דכיון דאכלי ליה קצת ופרי מפרי וגידולו מן הארץ ניקח היא בכסף מעשר דמרבינן ליה מכל אשר תאוה נפשך, כדמרבי מינה הקושט והחימוס (נדה נא, ב) שאינן ראויין אלא להכשיר את המאכל.

גירסת רש"י ור"ח ז"ל: **התם בדניסני**. פירוש: אותם שנגמרים ומלקטים בניסן שאותם לעולם לא יתקנו בעמידתן באילן והלכך היינו גמר פירן והכשרן. אבל באותם שהם מתבשלים באביהם ואינם נלקטים אלא לאחר ניסן אם לקטן כפניות אינם חשובים מאכל. ויש גורסים: בדנסחני, ומפרשים דנסחני הם החשובים ואפילו הכפניות שבהם חשובים, אבל כפניות דלאו דנסחני גריעי ולאו מאכל נינהו, והראשון נראה עיקר, דפגי בית יוני דמדמה להם הם פגים שאינן מתבשלים באביהם לעולם ולעולם הם נאכלים פגים, מדאמרינן אוכלים בתמרים עד שיכלו פגי ביתיוני.

ולענין טומאת אוכלין שאני כדאמר ר' יוחנן וכו'. וא"ת אם כן אפילו במעשר ליחייבו מהאי טעמא, דההיא דר' יוחנן לענין מעשר היא, וא"כ היכי קאמר ר' יהודה שפטורות מן המעשר. ויש לומר דלרבנן הכי נמי דחייבות במעשר מההיא טעמא דראוי למתקן, אבל ר' יהודה סבירא ליה בשקדים המרים זה וזה לפטור, דלענין מעשר דבר הראוי מצד עצמו בעינן כשאר פירות שכמותו דומיא דדגן תירוש ויצהר, אבל טומאת אוכלין כיון שמצניעין אותן למתקן ע"י האור ולאכלן מטמאות.

זה וזה לפטור. פירוש: שקדים המרים בין קטנים בין גדולים, קטנים משום דלא נגמרו, גדולים משום דמרירן טפי. ואינו דומה לקישות ונמצאת מרה דאמרינן (תרומות פ"ג, מ"א) תרומה וחוזר ותורם, כלומר: תרומה מדאורייתא, אלא משום דנמצא תורם מן הרעה על היפה שלא בכוונה הצריכוהו חכמים לחזור ולתרום כדאיתא ביבמות פרק האשה רבה (יבמות פט, א). דהתם לאו מרה גמורה היא עד שלא תאכל, אבל שקדים המרים אין נאכלין כלל.

הכי גרסינן: **גדולים למאי חזו אמר ר' יוחנן הואיל ויכול למתקן**. דעל מרים בלבד פליגי. וכתב הראב"ד ז"ל: דכפניות שאמרנו שאין מערבין בהן אע"פ שראוי למתקן, אם מיתקן ודאי מערבין בהן, דהשתא מיהא הא חזי ואוכל הוא וכולי עלמא אכלי ליה.

ברכה איכא בינייהו. פירש רש"י ז"ל: לרבנן מברכין עליהן בורא פרי האדמה. ולרבי יהודה דאמר הרי הוא כעץ לכל דבריו אין מברכין עליו אלא שהכל. ונראה דרבנן אזלי בה לחומרא ורבי יהודה לקולא, וכדאמרינן נמי גבי שלקו וטיגנו. ואע"ג דאמר שמואל שהכל [ו]הילכתא כוותיה דשמואל, בהא כרבי יהודה ס"ל. אבל ר"ח ז"ל פירש איפכא דלרבנן שהכל ולרבי יהודה בורא פרי האדמה. ונראה שהזקיקו לומר כן כי היכי דתיקום רבנן בהלכתא. ואינו מחוור כמו שאמרנו דרבי יהודה כעץ לכל דבריו קאמר. והוא ז"ל גם כן פירש גבי שלקו וטיגנו דלרבנן מטמא ולר' יהודה אינו מטמא.

לאו אדעתא דקורה נטעי אינשי. ואינו דומה לצלף (ברכות לו, א), דצלף אדעתא דעלין אביונות וקפריסין נטעי ליה אינשי.

קוליא. פירש רש"י ז"ל: קלח של כרוב, ושאר המפרשים פירשו: בורית. והיינו דקא מתמה קוליא סלקא דעתך, ומתרץ אלא בירקא דקוליא. כלומר: הירקות שנעשה מהן הקוליא ראויין לאכילה.

מהו לערב בפולין לחין. ודוקא לחין קא מיבעי להו, ומפני שמקצתן אוכלין אותם חיין, אע"פ שדרך חשיבות אכילתן היא לאחר בישולן. אבל ביבשין לא קא מיבעיא ליה, דלעולם אינן נאכלין חיין ופשוט דאין מערבין בהן.

דף כט.

אמר ליה וכי מערבין בתפוחים. וא"ת ואמאי לא. ותירצו מקצת מרבותינו הצרפתים דשמא תפוחין שלהן היו מדבריות ואינן ראויות כשלנו. ואינו מחוור, דתפוחים סתם קאמר ואין הכוונה בשלהן שהן רעועות מיירי אלא בשל עולם דאינהו לאו רובא דעלמא, והיה להם לפרש תפוחים מדבריות מהו לערב בהם. ונראה לי דרבא היה סבור שאין

אדם מערב אלא בדבר שאדם סומך עליו מחמת סעודה ממש או שבא בלפתן ללפת בו את הפת, ותפוחים לקינוח סעודה הן באין. ואסיקנא דמערבין בהן ועדיפי טפי מכמהין ופטריות שאינן באין אלא באקראי.

והני נמי בני טמויי טומאת אוכלין נינהו. והלכך אפילו לענין עירוב מערבין בהן. יש מקשין וכללא הוא והא אמרינן לעיל (כח, ב) גבי כפניות הני מילי לענין טומאת אוכלין אבל לענין עירוב לא. ולקמן נמי אמרינן דתבלין וחטין ושעורין לא מערבין בהו, ואע"ג דבני טמויי טומאת אוכלין נינהו, ואפילו תבלין איכא דמטמא טומאת אוכלין. ויש לי להשיב דהכא כל האוכלין קאמר, כלומר: מה שהוא ראוי עכשיו ליאכל כמות שהוא.

ומאי אולמיה דהך מהך. פירוש: פשיטא להו דרב יוסף לא שמעה בפירוש מרב אמתניתין, דאי לא מאי קאמר ומאי אולמיה דהך מהך, אם רב אמרה בהדיא אמתניתין ולא אברייתא היאך יאמר רב שגובלי על הברייתא אמר רב וכן לעירוב והוא לא אמרה, ודאי כזה צריך כפרה. אלא דרב יוסף לא שמעה בפירוש אלא מכלל דברי רב אמרה, על כן חוקר מה ראה לתלות אותה דרב אמתניתין ולא אברייתא, אילימא משום דבברייתא קתני תבלין, במתניתין נמי קתני חטין ושעורין, אלא מאי אית לך למימר דרב דקאמר וכן לענין עירוב לאו לרבות מינין קאמר ולומר כל מינין אלו גם כן ראויין לעירוב אלא לשיעורין קאמר, והראוי לעירוב שיעורו לעירוב כשיעור חלוקתו בגורן, ולא קאי לא אתבלין ולא אחיטין ושעורין, דהא אינן ראויין לעירוב. אלא במתניתין תני לוג יין ושמעינן ליה נמי לרב דאמר ביין כי האי שיעורא, אלמא אמתניתין אמרה ולא אברייתא. וממנה אתה למד דכל אותן השנויין נמי במשנתינו כשיעור חלוקתן בגורן כך שיעורן לעירוב, וה"ה נמי לאותן השנויין בברייתא דמאי שנא, דהא מתני' וברייתא לא פליגן, אלא במאי דאיירי במתניתין לא איירי בברייתא ומאי דאיירי בברייתא לא איירי במתניתין וכמו שפרש"י ז"ל, ועד כאן לא קאמר רב יוסף שרא ליה מריה אלא בשלא אמרה על אותה ממש שאמרה רב אע"ג דלא נפיק מינה מידי לענין דינא.

אבל הראב"ד ז"ל פירש: דאיין דוקא קאי רב אבל אשארא דילמא לאו חד שיעורא אית להו. והיינו נמי דקאמר רב יוסף שרא ליה מריה, דדילמא רב אהני דמתניתין בלבד אמרה ולא אהני דברייתא. ובמסקנא אמרינן דדוקא ביין קאמר ולא אשארא. וכדבריו נראה לי מתוך הירושלמי (ה"א) דגרסינן התם: תמן תנינן חצי לוג יין ר' עקיבא אומר רביעית, שמן רביעית ר' עקיבא אומר שמינית, אמר ר' אלעזר וכן לעירוב, א"ר חיננא הדא דתימא ביין אבל בשמן מערבין מזון שתי סעודות [וכו'] רב ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק כדי לטבל ירק הנאכל מזון שתי סעודות. ע"כ בירושלמי. ותמן תנינן דמייתי התם היינו

מתניתין דמייתי הכא, ור' אלעזר דהתם כרב דהכא, וקא מפרש דדוקא יין אבל לא אמרה לשאר שיעורין דמתניתין. וכן נראה עיקר.

וש"מ כי אמר רב וכן לעירוב אהא אמר. לשון זה יש בספרים שלנו. וגם זה נראה שמוכיח כדברי הראב"ד ז"ל דלא אמר אלא אהא דיין בלחוד, דאי אכולה מתניתין הוה ליה למימר כי אמר רב אמתניתין אמר. ואם תאמר לרב תרתי למה לי כיון דאמר בהדיא בשתי רביעיות של יין אמאי קאמר וכן לעירוב. תירץ הראב"ד ז"ל דחדא מכלל חבירתה איתמר.

הכי גרסינן: **כי קאמר ר' שמעון בן אלעזר בחמרא מבושלא**. ולא גרסינן: כי קאמר רב, דיין מבושל בשדה לחלק לעניים ליכא.

והושיבו ר' מאיר בארבע אמות שלו. פירוש: לפי שהוא כיוצא מתחומו שאין לו אלא ארבע אמות, ובשדה היה דאילו בעיר כל העיר שלו כארבע אמות ומהלך את כולה, כדאיתא לקמן בפרק מי שהוציאוהו (מא, ב).

מפני נחש שבו. יש מפרשים מפני שרף שבו. ואינו נראה דאם כן מאי קאמר אכל חצי בצל וחצי נחש שבו, בודאי אם אכל חצי בצל השרף שבחצי הבצל אכל. אבל ר"ח ז"ל פירש: נחש של בצל העמוד שבתוכו שמתעגל בתוכו כמין גבעול ומתקבץ זרע הבצל, אותו העמוד נקרא נחש של בצל. ורבנו תם ז"ל כן הגיה בפירושי רש"י ז"ל הכתובין בכתב ידו.

אמר רבי זירא אמר שמואל שכר מערבין בו ופוסל את המקוה. קשיא לי דמדמערבין בו בודאי משהחמיץ הוא, וכיון שכן אמאי פוסל את המקוה, והא סתם מתניתין היא בפרק קמא דחולין (כה, ב) דתנן התמד עד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה, משהחמיץ ניקח בכסף ואינו פוסל את המקוה. ואי אפשר לומר דשמואל לצדדין קאמר, מערבין בו כשהחמיץ, ופוסל את המקוה כשלא החמיץ, דמאי דמערבין בו קאמר דפוסל את המקוה. עוד קשיא לי דאפי' כשלא החמיץ צריכה לאשמעינן, דהא הוה סבירא לן התם בפרק קמא דחולין דפלוגתא דר' יהודה ורבנן דהמתמד ונתן מים במדה ולא מצא אלא כדי מדתו דר' יהודה מחייב במעשר וחכמים פוטרין בכל ענין בין החמיץ בין לא החמיץ, ור' יהודה אפילו בלא החמיץ מחייב, וכיון שכן כי קאמר שמואל דפוסל את המקוה מאי קא פריך ליה רב כהנא פשיטא מאי שנא ממי צבע, דהא צריכא לאשמעינן, או למידק דליתא לדר' יהודה או לאשמעינן דר' יהודה ורבנן בשהחמיץ דוקא פליגי, דהא התם בפרק קמא דחולין איצטריכא להו אי בכל ענין פליגי או בדהחמיץ דוקא פליגי, וכל שכן דהכא ודאי בדהחמיץ הוא וכמו שכתבתי. וצריך לי עיון.

אלמא תמרים עדיפי. ומיהו בפחות מגרוגרות אי אפשר לערב, דלא ידעינן כמה עדיפי מינייהו, הלכך הבא מן הדין כנדון.

אמר אביי לעולם באכל מיני' בזוזא וכו'. ומכל מקום הא דאביי דחויא בעלמא היא, ולעולם שיעור תמרים כשיעור גרוגרות.

בשר חי כדי לאכול. ונראה דחי ומליח קאמר, אבל חי ממש בלא מליח לאו רובא דעלמא אכלי ליה, ואע"ג דאיכא מקצת דאכלי ליה, לאו רובא דעלמא נינהו ובטלה דעתן אצל כל אדם. וכן נראה לי מתוך הירושלמי (ה"א) דגרסינן התם: דג מליח מערבין בו בשר מליח מערבין בו בשר חי תמן תנינן הבבליין אוכלין אותו כשהוא חי מפני שדעתן יפה ע"כ. אלמא אין אוכלין אותו אלא הבבליין מפני שדעתן יפה, ובבל לא הוי רובא דעלמא וכדאמרי' לעיל (כח, א) גבי חזיז וצ"ע.

הא דתניא בגדי עניים לעניים. פירוש: לענין טומאת מדרס מתנייא ולא לענין שאר טומאות, דלשאר טומאות אפילו שלש על שלש ביד עשיר מקבל טומאה. דהא מרבינן ליה בפרק במה מדליקין (שבת כו, ב) מוהבגד וקרא לא כתיב ביה עניים אלא לכולי עלמא קאמרינן. וכן בכולה שמעתין בפרק במה מדליקין לא מחלקא בין עניים ועשירים. ואע"פ שרש"י ז"ל פירש כן בשבת (מז, א ד"ה בגדי עניים), בודאי לא נאמרו דברים אלא לענין טומאת מדרס, לפי שטומאת מדרס תלויה ביחוד וכדתנן (זבים פ"ה, מ"ב) כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב האדם וכיון שכן שלש על שלש לא חשיב להו לעשירים ליחדו לישיבה ולפיכך אינו מקבל טומאת מדרס בידם. וכבר כתבתי יותר מזה בס"ד בשבת בסוף פרק כירה (שבת מז, א ד"ה בגדי).

והקשה הראב"ד ז"ל דבכמה דוכתיה גמרינן מעני כדאמרינן במסכת שבת (עו, ב) שכך עני אוכל פתו בעיסה בלוסה, שכן (שם סד, א) עני קולע שלש נימין ותולה בצוואר בתו, וגמרינן מיניה לעשירים, ושלש על שלש גופייהו דגמרינן בבמה מדליקין (כו, ב) שלש על שלש דלעניים היא דחזי לעשירים לא חזי, ואפילו הכי גמרינן מינייהו לעשירים. והוא ז"ל תירץ דהני עניים דאמרינן בכל הני דוכתי הבינונים בכללן והוו עניים אצל העשירים והוו רובא דעלמא, והני עניים דהכא היינו עניים ממש. ולדבריו נצטרך לומר דאפילו הבינונים מצנעי ליה לשלש על שלש לתלות אותו על הקרע, אבל אין חשוב כל כך בעיניהם ליחדו לישיבה.

דף ל.

אלמא בדידיה משערינן. [כתב] הראב"ד ז"ל: נראה לי דעל חישב להוציאו באחד מהן לא פליגי ר' שמעון בן אלעזר, דכיון דחישב עליו בודאי בההוא קא מרווח ומפיק ליה.
אמר רב שימי בר חייא מערבין בביצים חיות וכמה אמר רב נחמן בר יצחק סיני אמר שתים. סיני היינו יוסף וכדאמרינן (הוריות יד, א) רב יוסף סיני רבה עוקר הרים. וביצים חיות ראוין הן לאכילת כל אדם והאוכלן כשהן חיות לא בטלה דעתו.
הא דאמר **רב הונא שבועה שלא אוכל ככר זה מערבין לו בה ככר זו עלי אין מערבין לו בה**. פירושו: משום דקסבר רב הונא מערבין לדבר הרשות, אי נמי אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות ליהנות ניתנו והלכך שבועה שלא אוכל ככר זה מערבין לו בו, דאף על גב דלא חזי להאי חזי להאי. ואפילו לסומכוס נמי הואיל ואיבעי מתשיל עליה וחזי ליה השתא נמי מערבין לו בו דומיא דיין לנזיר (לקמן ע"ב). אבל ככר זו עלי אין מערבין לו בו משום דאסור בהנאתו. ומאן דפליג עליה דרב הונא סבר אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו. והא דנקט רב הונא שריותא בשבועה ואיסורא בקונם לאו דוקא, דהוא הדין דמשכחת איסורא בשבועה, וכגון דאמר שבועה שלא אהנה מככר זה, והיתרא בקונם וכגון דאמר אכילת ככר זה עלי. אלא אורחא דמילתא נקט, דאורחא דמילתא דאדם אוסר עצמו באוכל ע"י שבועה, ואוסרו בהנאה בקונם. והא נמי דתניא לקמן בסמוך אדם אוסר עצמו באוכל מערבין לו בו אוכל הנאסר על אדם אין מערבין לו בו, לאו דוקא וכדאמרן דהא משכחת לה איפכא.
ואיכא למידק אם איתא דבהא פליגי ור' אליעזר ורבנן נמי בהא פליגי, אם כן מאי קא מתמה לקמן (לא, א) לימא רבא דאמר מצוות לאו ליהנות ניתנו כתנאי אמרה לשמעתיה, ואמרינן נמי לימא רב יוסף דאמר אין מערבין אלא לדבר מצוה כתנאי אמרה לשמעתיה. ומאי תימא, והא על כרחך כתנאי אמרוה לשמעתייהו, דהא פליגי בה ר' אליעזר ורבנן. על כן פירשו משום רבנו שמואל ז"ל דכולהו תנאי ואמוראי דהכא כרבא ורב יוסף סבירא להו, והכא בגזירה פליגי, דרב הונא סבר דככר זה עלי אין מערבין לו בו גזירה אטו ככר זה הקדש, דכל קונם דומיא דהקדש הוא, והלכך קונם אפילו אמר אכילת ככר זה עלי אסור, אבל כשאוסר עצמו על האוכל בשבועה, ואפילו אסר עצמו בהנאתו מערבין לו בה, דלא דמי להקדש וליכא למיגזר משום הקדש, ואי משום דאסור בהנאתו אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו. והיינו דנקט רב הונא וכן בברייתא שריותא בשבועה ואיסורא בקונם, ומילתא פסיקתא קאמרי דשבועה לעולם מותר וקונם לעולם אסור.

ואינו מחוור בעיני, דאם איתא כיון דהא אתא רב הונא לאשמעינן, הוי ליה למימר שבועה שלא אהנה מככר זה מערבין לו בו, אכילת ככר זה עלי אין מערבין לו בו, דאשמעינן רבותא בהדיא. והפירוש הראשון נראה לי עיקר. והא דאמרינן לקמן לימא רבא ולימא רב יוסף כתנאי אמרוה לשמעתיה, לאו משום דלא אשכחן תנא דפליג בהא, אלא משום דאתו כר' יהודה דיחידאה היא קא מתמה לימא כתנאי אמרוה ואינהו דאמר כר' יהודה ושביק רבנן, אבל כי מוקמת להן בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן ניחא, דאינהו דאמרי כרבנן. ומסתברא נמי דהיינו דאוקי לרב הונא כר' אליעזר ולא אוקמה כרבנן וכאידך תנא דמהפך פלוגתייהו ואמר דר' אליעזר לקולא ורבנן לחומרא, כי היכי דלא לוקמו רבנן לבר מהלכתא.

מיתבי הנודר מן הככר מערבין לו בו מאי לאו דאמר עלי. ואף על גב דקתני בהדיא הנודר מן, ונדר דאסר חפצא על נפשיה משמע, אפילו הכי איצטריך למימר מאי לאו, משום דהוי ידע דאיכא למטעי בה, משום דקתני סיפא אימתי בזמן שאמר שלא אטעמנה.

חסורי מחסרא והכי קתני הנודר מן הככר מערבין לו בה ואפילו אמר עלי נעשה כמי שאמר שלא אטעמנה. כתב הראב"ד ז"ל: מדתלי טעמא בהאומר עלי נעשה כאומר שלא אטעמנה, שמעינן מינה דטעמא לאו משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו הוא, אלא משום דקסבר דסתם קונמות לא אסיק אדעתיה למיסר בהנאה אלא באכילה בלחוד, וכאילו פירש בהדיא שלא אטעמנה, וכיון שכן אחד אוסר בשבועה ואחד אוסר בקונם מערבין לו בה שלא אסרה עליו בהנאה. והביא הוא ז"ל ג"כ ראיה דסוגיין דתלמודא הכין דסתם קונם לא מיתסר בהנאה, מדאמרינן בשבועות פרק ג' (כב, א) אמר רב פפא מחלוקת בשבועה אבל בקונמות כיון דלא מפרש שמא דאכילה כבריה דמי ובכל שהוא, ואותבינן עלה ושקלינן וטרינן בה, ואי סלקא דעתך דאף בהנאה אסירי, באכילת כל שהוא מיבעיא.

ואינו מחוור בעיני, דאם איתא כולהו תנאי דהכא סבירא להו דמצוות ליהנות ניתנו, אי נמי דמערבין אפילו לדבר הרשות, מדתלי טעמא דהאומר עלי קא מתסר בהנאה אין מערבין לו בה, והשתא ודאי איכא לאקשויי אהא דאמרינן לקמן (לא, א) לימא רבה כתנאי אמרה לשמעתיה, דמאי קא מתמה, על כרחין איכא תנאי דלא כוותיה, ואדרבה אותובי הוי לן לאותובי מינייהו לרבה ורב יוסף. ואע"ג דכל חד וחד מצי לתרוצה [לטעמיה דרבה מתרץ] לטעמיה דסבירא להו דמערבין אפילו לדבר הרשות, ורב יוסף מתרץ לטעמיה דסבירא להו מצוות ליהנות ניתנו, מכל מקום הוי להו לאקשויי מינה ולתרוצה. אלא ודאי טעמיה דהאי תנא משום דמצות לאו ליהנות ניתנו, והכא הכי פירושה חסורי מחסרא והכי קתני: אפילו אמר עלי ואסרה אנפשיה בהנאה מערבין לו

בה, דלגבי עירוב האוסר בהנאה כאוסר באכילה בלחוד הוא משום דאינו נהנה ממנה דמצוות לאו ליהנות ניתנו. כך נראה לי.

מכל מקום סיפא קשיא לרב הונא. ואם תאמר ולימא רב הונא נמי חסורי מחסרא והכי קתני: אימתי בזמן שאמר שלא אטעמנה הא אמר עלי נעשה כאומר ככר זו הקדש. יש לומר דהא לא אפשר דאם כן מאי לפי שאין מערבין בהקדשות.

ככר זו הקדש אין מערבין לו בו. ואם תאמר אמאי לא והא אי בעי מיתשיל עלה. יש לומר דלא אמרו אי בעי מיתשיל עלה אלא במה שהוא עכשיו ראוי אצל אחרים, כיין לנזיר דחזי לאחרים ואי נמי תרומה לישראל דחזיא לכהנים, וכיון דחזו לאחרים מהשתא וחזי נמי לדידיה אי מיתשיל עלה בהא הוא דמהני מיגו אפילו לסומכוס, אבל במידי דלא חזי השתא לא לדידיה ולא לאחריני לא מהני ביה מיגו כלל. והיינו טבל דלכולי עלמא אין מערבין בו כסתמא דמתניתין (לקמן לא, א) ואפילו לרבי דאמר (לקמן לב, ב) כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות.

אי אתה מודה שמערבין לגדול ביום הכפורים. כלומר: הואיל וראוי לקטנים שמאכילין אותן בידים, ועוד שהעירוב אינו אסור מצד עצמו אלא דאיסור היום רביע עליה. ואינו דומה לטבל טבול מדרבנן ואע"ג דאפשר דהא מאכילין אותן בידים לקטנים הואיל ולית ביה איסור [אלא] מדבריהם וכמו שכתבתי ביבמות פרק חרש (קיד, א ד"ה רבי), מ"מ הרי הוא אסור מצד עצמו, וכל שהוא אסור לגדול מצד עצמו אין מערבין בו.

דף ל:

וב"ש התם איכא סעודה הראויה מבעוד יום. תמיהה לי והא אפילו למאן דאמר סוף היום קונה עירוב ליכא סעודה הראויה מבעוד יום, דהא איכא תוספות יום הכפורים דאסור לאכול אף על פי שעדיין הוא יום. וי"ל דסוף יום ההיתר קונה עירוב קאמרינן. וא"ת ולמאן דאמר תחילת היום קונה עירוב מאי איכא למימר. יש לומר דב"ש סבירא להן דסוף היום קונה עירוב.

תרומה נמי מיתשיל עליה. ואם תאמר דילמא בתרומה ביד כהן דלא מיתשיל עליה כדאיתא בנדרים (נט, א). יש לומר דמדקא פסיק ותאני ישראל בחולין, שמע מינה דלעולם בתרומה לישראל כלל וכלל לא.

דאמר רב יהודה מנפח אדם בית הפרס והולך. הקשו בתוספות מדאמרינן בפסח שני בפרק האשה (צב, ב) בית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת דאלמא במקום כרת דוקא, והכא אמרינן דאפילו לגבי עירוב לא העמידו דבריהם והתירו לנפח ולעבור. ויש

מי שתירץ, דהתם הכי קאמר לפי שיש כרת לעושה פסח בטומאה, ואפילו הכי טהרו העובר בבית הפרס ולא טמאוהו אע"פ שבעלמא הן מטמאין הנכנס בבית הפרס, משום הכי קאמר ולא העמידו דבריהם בטומאת בית הפרס במקום כרת, ומיהו דוקא משום דאיכא בו נמי כרת [אי] מימנעי ולא עבדי פסח, אבל להתירו ליכנס בבית הפרס על ידי ניפוח אפילו בעירוב נמי שרי, כיון דליכא בכניסתו אלא לאו. והלכך בית הפרס דדבריהם התירו ליכנס הואיל ואין מערבין אלא לדבר מצוה. ומ"מ העמידו דבריהם לטמאו, ובכי האי גוונא אמרו בחגיגה (כה, ב) דקאמר התם לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת, לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה. כלומר: אע"פ שאין שם אלא מיתה העמידו דבריהם והחמירו בו וטמאוהו. ויש דברים אחרים שהתירו לו ליכנס אפילו בלא ניפוח, כגון לישא אשה וללמוד תורה וכדאמרינן לקמן בפרק מי שהוציאוהו (מז, א), משום דעדיפי משאר מצות, וכדאמרינן בפרק קמא דקדושין (מ, ב) דתלמוד מביא לידי מעשה, ולישא אשה משום לא תהו בראה, וכן לדון ולערער עמהם משום שהוא כמציל מידם (לקמן שם), ומדלא מייתי עלה הא דרב יהודה דאמר מנפח אדם בית הפרס, משמע דאפילו בלא ניפוח שרי. ועוד אמרו בתוספות דהא תנן במסכת אהלות (פי"ח, מ"ד) ומייתי לה בפסחים בפרק האשה (שם) גבי ההיא דבית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת, בודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה וכו' כיצד הוא בודק מביא עפר שהוא יכול להסיטו ונותן לתוך כברה שנקביה דקין וממחה אם נמצא שם עצם כשעורה טמאה כי בדיקה זו מועלת לכל דבר, ובדיקה דרב יהודה ובדיקה דמתניתין שוות הן וכולן לעושי פסח ולא לתרומה, אלא במשנה פירש בדיקה שלאחר שעבר ולא נפח, ור' יהודה ור' חייא באים לפרש למי שבא לעבור.

מר סבר אהל זרוק שמיה אהל. פירשו רש"י והראב"ד ז"ל: אהל זרוק בשעת זריקתו, דאע"פ שמחזיק ארבעים סאה בלח שהוא כוריים ביבש ואינו מקבל טומאה ובשעה שהוא מונח חוצץ גם כן בפני הטומאה, בשעה שהוא נע סברי רבנן שאינו חוצץ. ואוקימנא בפלוגתא דרבי ור' יוסי בר' יהודה וכלישנא דמוקי התם בנזיר פרק כ"ג (נה, ב) גזירת טומאת ארץ העמים משום גושא ולא משום אוירא.

ואיכא למידק דהתם נמי בפרק כהן גדול אוקימנא בפלוגתייהו דרבי ור' יוסי בר' יהודה באוהל זרוק, ואמרינן התם והתניא ר' יוסי בר' יהודה אומר תיבה שהיא מלאה כלים וזרקה על פני המת טמאין ואם נחה טהורין, כלומר: והתניא בניחותא, וסיעתא מייתי מינה דבאוהל זרוק פליגי. ולפי פירושם ז"ל (לא פליגי) אדרבא מהתם תקשי לן, דהא משמע דאפילו ר' יוסי בר' יהודה מודה שאינו אוהל בשעת זריקתו. ויש לומר דוהתניא

דהתם לאו סיעתא הוא אלא קושיא, ולומר דלאו באוהל זרוק פליגי, וההיא איבעית אימא דאמרינן התם בתר הכי משום הדין קושיא ולאו לישנא אחרינא הוא. והא דאוקי תנא פלוגתייהו דר' יוסי בר' יהודה באהל זרוק, בההיא סברא קמייתא דהתם היא, ולא ידע לה להיא ברייתא דהתם דר' יוסי בר' יהודה, ולכשתמצא לומר דר' ור' יוסי (לאו) באוהל זרוק פליגי בה ולעולם בשעת זריקתן, דהכין משמע הכא דר' יהודה שרי ליכנס עם השידה תיבה ומגדל.

אבל ר"ח ז"ל (להלן לא, א) נראה שפירשה להא בשעה שהוא נח, וכגון ששדה זו גדולה שהיא מגעת מתחילת בית הקברות עד מקום העירוב, וגלגל שם תחילה את השידה ואח"כ נכנס הוא בתוך השידה והלך בה עד שהוא מגיע למקום העירוב, ואפילו הכי אסרי רבנן, שאע"פ שהוא אינו מקבל טומאה, אינו חוצץ בפני הטומאה אפילו בשעה שהוא נח הואיל וראוי ליזרק. ור' יהודה סבר דכיון שהוא נח כשם שאינו מקבל טומאה כך הוא חוצץ בפני הטומאה, אבל בשעת זריקתו כולי עלמא מודו שאינו חוצץ בפני הטומאה דלא שמיה אוהל בשעת זריקתו. והשתא אתי שפיר ההיא דפרק כהן גדול, וגרסינן התם והתניא בניחותא.

ותמיהה לי דהא ודאי משמע דהלכה כרבנן לגבי ר' יהודה דקיימא לן כרבים לגבי יחיד, והלכה נמי כרבי לגבי ר' יוסי בר' יהודה דהלכה כרבי מחבירו, ואם כן תיקשי לן אההיא דאמרינן במגילה (כו, ב) שקולו תיבותא ואנחוה התם, דאלמא משמע דבשעת הנחתה מיהא חוצץ. ולכולהו פירושי נמי תקשי לן למ"ד אהל זרוק לא שמיה אהל, מה היו מועילין דלתות שתחת התינוקות מפני קבר התהום כדאמרינן בסוכה פרק הישן (סוכה כא, א), הא אהל זרוק הוא ובשעת זריקתו הוא והיאך הוא מציל בקבר התהום. ותירץ רבנו תם דלמ"ד אהל זרוק לאו שמיה אהל, לא היו מביאים שם דלתות אלא שוורים בלבד שכריסם עבה כדאמר רב יהודה התם. ובשוורים יש ליתן טעם דהוי אהל מטעם דקרי ליה קרא אהל דכתיב (איוב י, יא) ובעצמות וגידים תסוככני, דמהאי טעמא אמרינן התם דהוי אהל [אע"ג דהוי אהל] שלא כדין משום דהויא מחיצה שאינה עשויה בידי אדם. ותירוצו של רבנו תם ז"ל נראה שהוא הולך על דרך פירושו של רש"י ז"ל דפירש דבאהל זרוק בשעת זריקתו פליגי. אבל לדברי ר"ח ז"ל אכתי איכא לעיוני, דהא בשעת זריקתו כולי עלמא לא פליגי דלא הוי אהל והנהו דלתות בשעת זריקה היו חוצצות. ולפי פירושו של ר"ח ז"ל צריך עיון.

דף לא.

אי הכי מאי טעמייהו דרבנן. ואם תאמר דילמא משום דקסברי אהל זרוק לא שמיה אהל וכדאמרינן לעיל. יש לומר דהכא קבר יחידי הוא ויכול הוא ליכנס עד שם וליקח העירוב בפשוטי כלי עץ ולאכול. ואף על גב דאמרינן ולר' יהודה היכי אזיל בשידה תיבה ומגדל, לרבותא בעלמא קאמר הכין, כלומר: לר' יהודה אפילו היה קבר זה בין הקברות מצי אזיל בשידה תיבה ומגדל, דלדידיה אהל זרוק שמיה אהל.

דמאי הא לא חזי ליה. פירוש: משום דהא מתניתין סתמא תניא משמע דלכולי עלמא אתיא ואפילו לסומכוס, ואילו לסומכוס מידי דחזי ליה בעינן. אבל לרבנן לא קשיא מידי, דהא לדידהו כיון דחזי לאחריני הרי זה עירוב. עוד יש לי לומר דלכולי עלמא אצטריך, דסלקא דעתך אמינא דדמאי אסור לכל כטבל, קא משמע לן דמאכילין אותו לעניים ולאכסניא כבית הלל, והלכך לרבנן מערבין דהוי ליה כתרומה לישראל, ולסומכוס נמי מערבין דאף לדידיה חזי ליה דאי בעי מפקר נכסיה והוי ליה כיין לנזיר. כך נראה לי.

דף לא:

ולא בטבל פשיטא. קשיא לי מאי פשיטא, דהא משמע דלרבי דקאמר כל דבר שיש בו משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות מערבין בטבל, דהא אי בעי מפריש מיניה וביה וחזי ליה (לעיל ל, ב), ומידי דלרבי מערבין היכי אקשינן פשיטא דאין מערבין, ואדרבה לסומכוס דאמר אין מערבין לישראל בתרומה אקשינן לעיל (שם) אמאי לא דהא אי בעי מיתשיל עלה והדרא לטיבלא ומעשר מיניה וביה כרבי, ואיצטריך לפרוקי דסומכוס לית ליה בההיא כרבי אלא כרבנן. ונראה לי דסומכוס ורבנן פליגי בסברות הפוכות, דרבנן אית להו ואף על גב דלא חזי להאי חזי לאחריני, אבל הואיל לית להו בהא. וסומכוס אית ליה איפכא ואע"ג דלא חזי לדידיה חזי לאחריני לית ליה, אבל הואיל אית ליה. ומיהו לית ליה כרבי דאמר כל שיש בו משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות. ורבי אית ליה כרבנן במידי דחזי לאחריני כתרומה ויין לנזיר, אבל במידי דאית ליה איסור הגוף ולא חזי לאחריני נמי כטבל לא שרינן לעירובי בו ולא אמרינן בכי הא אי בעי מפריש מיניה, דכי אקשינן לעיל (שם) והא אי בעי מפריש מיניה וביה, למאי דסבירא ליה לסומכוס הוא דאקשינן. הלכך טבל לכולי עלמא אין מערבין בו, לרבנן משום דלא חזי לא לדידיה ולא לאחריני, ולא אמרינן בכי הא לדידהו הואיל. ולסומכוס נמי לא, דהא בעלמא כרבנן סבירא ליה כל שיש בו משום שבות גזרו עליו אפילו בין השמשות. כן נראה לי.

שפדאו אגב אסימון. פירש רש"י ז"ל: אסימון דבר שאינו עליו צורה, וכדמשמע הכא לכאורה דאמרינן אסימון דרחמנא אמר (דברים יד, כה) וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה. אבל בתוספות הקשו עליו דאסימון דבר שיש עליו צורה הוא, דהא אמרינן בפרק הזהב (ב"מ מז, ב) מאי אסימון פולסא, ובשבת פרק במה אשה (שבת סה, א) אמרינן גבי יוצאין בסלע שעל גבי הצינית, אי משום צורתא ליעביד ליה פולסא. אלמא פולסא אית ביה צורה. וע"כ פירש רבנו תם ז"ל: וצרת דבר שיש עליו צורה, היינו צורה חשובה שיוצא בהוצאה מחמת חשיבות הצורה, ואסימון אין צורתו חשובה לצאת בהוצאה מחמת חשיבות צורתו. ויש מרבותינו הצרפתים שהעמידו דברי רש"י ז"ל ואמרו דכל דבר שאינו עשוי כהלכתו קרוי פולסא, ולפיכך אסימון אע"פ שהוא של כסף קרי ליה פולסא, כיון שאין בו צורה. וההיא דבמה אשה אע"פ שיש לו צורה קרי ליה פולסא שהוא של עץ, כמו שפירש שם רש"י ז"ל (בד"ה ליעבד) דאינו עשוי כשאר מטבע, ולפיכך קרי ליה פולסא.

ונתן הכסף וקם לו. וא"ת אדרבה הא אמרינן בעלמא (קידושין טז, א) שוה כסף הרי הוא ככסף. י"ל דהאי קרא דויסף כסף ערכך עליו וקם לו מדרש בכלל ופרט וכלל, ויסף כלל כסף פרט וקם לו חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אין בכלל אלא כעין הפרט דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאין מטלטלין. וא"ת והא אמרינן במעילה (יד, א) בונין בחול ואח"כ מקדישין, אלמא מחללין מעות הקדש על הבנין. יש לומר דלענין זה חשוב תלוש ולבסוף חברו כתלוש, כיון דמעיקרא על דעת כן נבנית, ואם לא שמחללין עליה את המעות עומדת ליסתר הלכך חשבינן לה כתלוש.

לא קשיא כאן בעירובי חצרות כאן בעירובי תחומין. פירש רש"י ז"ל: עירובי חצירות דעירוב רשותא בעלמא הוא ולאו קנין הוא אפילו קטן גובה אותו, אבל עירובי תחומין דמיקנא ביתא הוא קטן לאו בר מיקנא הוא. ואינו מחוור בעיני, דהא אמרינן בגיטין פרק התקבל (גיטין סד, ב) גבי קטן אגוז ונוטלו צרור וזורקו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים חפץ ומניחו ולאחר שעה מחזירו זוכה בין לו ובין לאחרים, ושמואל אמר דא ודא אחת היא, ואמרינן מאי דא ודא אחת היא אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים. ואקשינן עליה והא קתני (לקמן עט, ב) כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית וכו' וכשהוא מזכה אינו מזכה להם ע"י בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים אבל מזכה להם ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים, האי שפחה היכי דמי אילימא גדולה מאי בעי גביה אלא קטנה אלמא זוכה בין לעצמה בין לאחרים, ופרקינן שאני שיתופי מבואות דרבנן. ואם כדברי רש"י ז"ל, הוי ליה לתרוצי כי הכא

שאני שיתופי מבואות דעירובי רשותא בעלמא הוא, אבל לזכות בקנין גמור בעלמא לא. ועוד דמדאמר שאני שיתופי מבואות דרבנן משמע דכל בדרבנן אפילו בקנינים דעלמא כגון ההיא דאמרינן התם זוכה בין לו בין לאחרים, וכיון שכן אפילו עירובי תחומין נמי, דהא גביית קטן [ד]ליהוי על ידו עירוב, דרבנן הוא, ואין לו עיקר בדאורייתא כדאמרינן לקמן (לו, א) בהאי פירקא. ומשום כך נראה לי לפרש (כן) לא קשיא כאן בעירובי חצירות שיש דעת אחרת מקנה, כאן בעירובי תחומין שאין דעת אחרת מקנה, דכל שיש דעת אחרת מקנה בדרבנן זוכה בין לעצמו בין לאחרים, אבל בשאין דעת אחרת מקנה אפילו בדרבנן דעירובי תחומין ע"י קטן לא. כך נראה לי.

נתנו לקוף והוליכו לפיל והוליכו אין עירובו עירוב. הקשה הרב ר' אפרים הצרפתי ז"ל מדאמרינן בסוף מעילה (כא, א) שלח ביד חרש שוטה וקטן אם עשו שליחותן בעל הבית מעל, ופריך והא לאו בני שליחות נינהו, ומשני עשאוה כאותה ששנינו נתנו על הקוף והוליכו הרי זה עירוב, אלמא עבדא לשליחותיה. ואי אפשר לאוקומה להיא בשאמר לאחר לקבלו כי הכא, דאם כן לא עביד קוף שליחותיה, אלא ההוא אחרינא דאמר לו לקבלו. ותירצו בתוספות דחילוק יש בין נתנו לפיל לנתנו על הפיל, דנתנו לפיל משמע שסומך על חכמת הפיל, אבל נתנו על הפיל משמע שאינו סומך על חכמת הפיל, ולפיכך מסתמא אינו זז עד שרואה שמוליכו אצל מקום שביתתו. ועדיין צריך לי עיון, דא"כ לאו משום דעביד קוף שליחותיה, אלא שראה ששם הוא מקום שיתן שם העירוב ואמר שם תהא שביתתי, דמועיל בכל ענין.

דף לב.

[**והא עומר דאורייתא הוא**] **והתניא הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן**. איכא למידק מאי ראיה התם לאו משום שליחותא, דאינהו גופייהו מיחייבי להקריב, וכן נמי הא דמייתי מן האשה שיש עליה זיבה או לידה דהכי נמי מחייבה להקריב. ויש לומר דגבי עומר מייתי ראיה מדתנן מותרין מחצות היום ולהלן, דכהנים מחוייבין להקריב כל היום, אבל כדי להתיר את הרחוקים הם מקדימים ומקריבים קודם חצות, ובהא הוא דהוי שלוחים. ובההיא דהאשה שיש עליה זיבה נמי, כי שרי להו לאכול לערב היינו מדין שליח עושה שליחותו, דאי משום דכהן מחייב להקריב היינו למחר וליומא אחרינא.

התם כדרב שמעיה וכו'. ומיהו לא מצי לאותובי לרב ששת מהא כדאותבינן ליה לעיל מדקתני טעמא לפי שאין ב"ד מתעצלין, דהתם ברייתא ובריתא לרב ששת קשיא, אבל הכא דרב שמעיה אמורא ודרב שמעיה לרב ששת לית ליה.

עד כאן לא פליגי אלא משום דלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וכו'. איכא למידק דמכל מקום מאי מייתי מינה רב ששת דהא תרומת תאנים דרבנן היא, דאי מדאורייתא דגן תירוש ויצהר אמר רחמנא, ובשל סופרים הא אמרינן לעיל דהא אפילו רב נחמן מודה דחזקה שליח עושה שליחותו. יש לומר כיון דתרומה אית לה עיקר בדאורייתא כדאורייתא דמי. ומינה שמעינן דלרב נחמן כל דרבנן דאית ליה עיקר בדאורייתא כדאורייתא דמיא, ואין חזקת שליח עושה שליחותו להקל.

ולענין פסק הלכה: רב אלפאסי ורבנו תם ז"ל פסקו כרב נחמן, ויש להם על מה שיסמוכו מדאמרינן בגיטין פרק התקבל (גיטין סד, א) גבי בעל אומר לגרושין ושליח אומר לגרושין וכו', וליהמניה לשליח מי לא תנן האומר לחבירו צא וקדש לי אשה סתם ומת השליח הרי זה אסור בכל הנשים שבעולם, ופרקינן כי אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו הני מילי לחומרא לקולא לא אמרינן. אלמא לישנא דגמרא כרב נחמן. וכן בפרק קמא דחולין (יב, א) אמרינן לעולם אין חזקת שליח עושה שליחותו, והאומר לשלוחו צא ותרום והלך ומצאו תרום אין חזקתו תרום, ואע"ג דרב נחמן הוא דאמר לה, מכל מקום כיון דבעו לה מיניה וקבלוה ש"מ דכן הלכתא. ועוד דהא משמע הכא דרב שמעיה סבירא ליה כוותיה, מדקא יהיב טעמא לפי שאין בית דין של כהנים עומדין משם עד שיכלו מעות שבשופר. מכל הני משמע דהלכתא כרב נחמן והכין קיימא לן.

ויש מי שרוצה לפסוק כרב ששת, וסומכין על הפוסקים הגאונים ז"ל בכל מקום הלכה כרב נחמן בדיני וכרב ששת באיסורי, ודחו ההיא דגיטין ודחולין, משום דאפילו רב ששת לא קאמר אלא כשיש מכשול אצל המשלח אם לא יעשה השליח שליחותו ומשום הכי יהיב דעתיה שליח ועביד שליחותיה כדי שלא יכשל המשלח על ידו, אבל בדבר שאין צד מכשול אצל המשלח מצד מניעתו לא אמר רב ששת, דדילמא בכי הא מימנע ולא עביד שליחותיה. וכיון שכן בהנהו אפילו רב ששת מודה, דמימר אמר שליח כי לא אשחוט הרי הוא מוצא בהמתו שאינו שחוטה, וכי לא אתרום הרי הוא מוצא כריו שלם ויודע שאינו תרום, וליחוש שמא אחר ישמע ויתרום, אין זו חשש אצל השליח. וכן בההיא דגיטין כשאינו נותן את הגט גם היא לא תנשא לאחר. ורב שמעיה נמי איכא למימר דלא אמרה ליתן טעם למה סומכת על הכהנים, אלא ליישב דברי רב דפרק האשה בפסחים (צ, ב) דקאמר שאין שוחטין וזורקין דם פסח על טמא שרץ ואע"ג דמקוה לפניו, משום דמחוסר מעשה וחיישינן דילמא פשע ולא טבל, אבל שוחטין וזורקין על מחוסר כיפורים ואע"ג דמחוסר מעשה, וכדמייתי עלה הא דרב שמעיה. וקשיא לי דהא גבי גט נמי אתי לידי תקלה כי לא עביד שליחותיה, ולענין יבום, וכדתנן (יבמות ב, ב) וכולן

שמתו או שנתגרשו צרותיהן מותרות. ויש לתרץ לפי דבריהם דכיון דלגבי משלח עצמו ליכא תקלה, לתקלת יבם לא חיישינן ולא רמי אדעתיה.

דף לב:

ניחא ליה לחבר דליעבד איהו איסורא זוטא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה. ואיכא למידק דהא אמרינן בריש פרק קמא דשבת (ד, א) גבי הדביק פת בתנור אין אומרים לאדם עמוד וחטוא כדי שיזכה חברך. ויש מתרצין דהכא שאני דקעביד עם הארץ על ידו של חבר איסורא רבה. ויש ספרים שגורסין בהדיא ולא ליעבדיה לעם הארץ איסורא רבה. אבל עדיין יש לדקדק שהרי בהרבה מקומות התירו לאחד איסורא זוטא כדי שיזכה חבירו בדרבה מיניה, וכאותה שאמרו בשלהי מכלתין (קג, ב) גבי חותכין יבלת במקדש, כהן שעלתה לו יבלת בידו חבירו חותכה לו בשיניו, כלומר: כדי שיוכל לעבוד, ואי לאו משום עבודה היה אסור מדרבנן. וכן אמרו (גיטין מא, ב) מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו וכותב לו גט שיחרור כדי שלא יבטל מפריה ורביה, ואע"ג דעובר רבו בעשה דלעולם בהם תעבודו. ויש מתרצים דההיא דשבת דאין אומרים לאדם עמוד וחטוא כדי שיזכה חברך, היינו דוקא התם שפשע והדביק, ואף על פי שהיה שוגג, מכל מקום הוי ליה לאסוקי אדעתיה. אבל בהני אחריני דלא פשע שרי ליה להאי איסורא זוטא כדי שיזכה חבירו במצוה רבה. וההיא אמתא דהוו עבדי בה אנשי איסורא וכפו את רבה לשחררה (שם לח, א) ואע"פ שהם היו עוברים ופושעים מרצונם. י"ל דהתם נמי כאנוסין הוי, דכיון שהיא היתה להוטה אחר הזנות בני אדם דנכשלין בה כאנוסין הוי.

אילימא דקאי ברשות היחיד מה לי למעלה מה לי למטה. איכא למידק אדרבה הוי ליה לאקשויי אכתי היכי שרי והא קא משתמש באילן וכדמסקינן בסמוך. יש לומר דכיון דקתני במתניתין למטה מעשרה עירובו עירוב, מידע הוי ידע דתנא דמתניתין לא חאיש להכי, ולמאי דקא סלקא דעתך קא מותיב ליה. ומיהו במסקנא קא בעי ליה אמאי לא אסרינן אפילו למטה מעשרה משום דאסור להשתמש באילן.

והא קא משתמש באילן. הוא הדין דהוי מצי לאקשויי ליה והא קא מפיק מכרמלית לרשות הרבים, אלא חדא מינייהו נקט. ועדיפא מינה נמי, דאפילו כי אין רחב ארבעה דמקום פטור הוא אסור דהא קמשתמש באילן. ואיכא למידק אשמעתין דהא איסור נטילת עירוב מעל גבי אילן משום דמשתמש באילן, ונטילה מאי תשמיש איכא, וכהא דאמרינן בריש פרק מי שהחשיך (שבת קנג, א) גבי היתה בהמתו טעונה כלים כשהוא מגיע לחצר החיצונה נוטל כלים הניטלין בשבת והשאר מתיר את החבלים והן נופלין

מאליהן. ואי אפשר לומר דמשום דנותן עליו מערב שבת כדי שיעמוד שם בשבת קאמר, דהא נמי שרי וכדאמרינן בפרק כירה (שבת מה, א) נותנין נר על גבי דקל בשבת ואין נותנין נר על גבי דקל ביום טוב. וראיתי מי שתירץ דכיון שנותנו שם על דעת ליטלו למחר היינו דקרי ליה משתמש. ואינו מחוור בעיני כלל, דכיון דמערב שבת ליכא איסורא, וכן בנטילתו דבשבת ליכא איסורא, מאי איסורא איכא. ועוד מתרצים דכיון שנותנו שם לקנות לו שם בית, היינו משתמש באילן. גם זה אינו מחוור כלל בעיני, דבשעת הנחתו לא קא עביד איסורא, ובין השמשות דקא קני הא כלו מעשיו ואינו משתמש באילן. ועוד דמאי שנא ממניחין נר על גבי דקל בשבת, דהתם נמי הא קא משתמש באילן וניחא ליה דנינטר התם כולי שבת. ועוד דהא אפילו לרבי דשרי בלמטה מעשרה טפחים ואמר דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות, איהו נמי אסר ליטלו וכדקתני בברייתא בסמוך למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב ואסור ליטלו. ועוד צריכה עיונא. הכי גרסינן: **אמר להו רב נחמן יישר וכן אמר שמואל**. ולא גרסינן וכן אמר שמואל יישר, דשמואל לאו אתיובתייהו קאי אלא מנפשיה אמרה, וכדאמרו ליה לרב נחמן קבעיתו לה בגמרא.

באילן הנוטה חוץ לארבע אמות. כלומר: ובתוך אלפים אמה, דאילו מקום שביתתו בסוף אלפים ועירובו חוץ למקום שביתתו יותר מארבע אמות לא קני ליה עירוב, שהרי עירובו חוץ מאלפים אמה שלו והוה ליה כנתגלגל חוץ לאלפים אמה שאינו עירוב (לקמן לה, א). ומכל מקום עדיין יש כאן מקום עיון כיון שהוא מתכוין לשבות בעיקרו של אילן, ואינו מערב ברגליו אלא רוצה שיקנה לו עירובו, ועירובו רחוק ממקום שביתתו יתר מארבע אמות הרי עירובו כמונח בבית, דמה לי רחוק חמש אמות מה לי אלף אמות דא ודא אחת היא דאין עירובו במקום שביתתו. וראיתי מי שאומר דדוקא באילן שהאילן עושה הכל כמקום אחד לענין זה. ואינו מחוור כלל, חדא דהוא לא נתכוון לשבות באילן עצמו אלא בעיקרו תחתיו, ומה לאילן עצמו אצל תחתיו לעשות את הכל אחד. ועוד דהא תניא לקמן (לד, א) נתכוון לשבות ברשות הרבים ונתן עירובו בכותל למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב, למעלה מי' טפחים אין עירובו עירוב, וההיא על כרחין לרבא לא משכחת לה אלא בשנתכוון לשבות רחוק מן הכותל יתר מארבע אמות, דאי בתוך ד' אמות הוי ליה רשות היחיד ורשות היחיד עולה עד לרקיע כדאמרינן הכא, וכן פירש שם רש"י ז"ל, והתם מאי איכא למימר. ויש לי לומר דהשתא נמי אית לן סברא דרב ירמיה דלקמן (לג, ב) דאמר שאני כלכלה הואיל ויכול לנטותה ולהביאה בתוך עשרה. ומוליכו בראשון ומחשיך עליו ובשני מחשיך עליו ואוכלו דתנן (לקמן לח, א), משום גזירת יו"ט אחר

השבת הוא כדמשנינן לקמן (לד, א), והכא ליכא גזירה כלל, דבין השמשות שביציאת השבת גם כן לרבי לא גזרי שאף הוא ספק לילה הוא, דכל בין השמשות בין בכניסתו בין ביציאתו לא גזרו עליו משום שבות, כך נראה לי.

דף לג.

בשרבים מכתפין עליו. וכי מייתי ליה מלמעלה מעשרה דרך אוירה של נטייה, עובר באויר רשות הרבים, וקיימא לן במושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך אויר רשות הרבים אפילו מלמעלה לעשרה חייב, דתנן בהזורק (שבת צו, א) היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים, כך פירש"י ז"ל. ותמיהה לי דהא מושיט בכי הא ליכא, דכולהו מלאכות ממשכן גמרינן להו, וקרשים מונחים היו מעגלה לעגלה וכשמושיטין אותן לא היו מוציאין אותן לגמרי מעגלה זו ונותנין על זו, והלכך אין הושטה עד שיהא מושיט מרה"י לרה"י דרך אויר רשות הרבים ראש המושט מונח ברשות היחיד זו וראשו אחר ברשות היחיד השני ואמצעיתו תלוי באויר רשות הרבים ומושיט כשמו. אבל בעוקר מרשות היחיד זו ומניח ברה"י זו ורה"ר באמצע, אין זה מושיט אלא מוציא מרשות היחיד לרשות היחיד באויר רשות הרבים ופטור.

ותדע לך מדבעא מיניה רבא מרב נחמן ברישׁ פרק קמא דשבת (ד, א) הוציא ידו מלאה פירות מהו להחזירה לאותה חצר, אמר ליה מותר, לחצר אחרת מאי, אמר ליה אסור, כלומר: מדרבנן, ומאי שנא, אמר ליה התם אתעבידא מחשבתו הכא לא אתעבידא מחשבתו. ואם איתא מאי קאמר רבא מאי שנא, שניא ושניא דהכא שאני דקא מפיק מרשות היחיד לרשות הרבים באמצע והוי ליה מושיט וחייב ואפילו דבר תורה, דהתם לא קאמר דוקא בשתי דיוטות דאם איתא הוי לה לרב למימר אי בשתי דיוטות מאי שנא. אלא ודאי בין הכי ובין הכי לאו מושיט הוא אלא מוציא, ואין לך מוציא חייב אלא מוציא מרשות היחיד לרה"ר ובעוקר ומניח מרשות לרשות.

ועוד דתנן לקמן בפרק המוצא תפילין (שבת צט, ב) בור ברשות הרבים וחולייתו גבוה עשרה טפחים חלון שעל גביו ממלאין הימנו בשבת, אשפה ברה"ר גבוה עשרה טפחים חלון שעל גביו שופכין לתוכה מים בשבת. ואוקימנא בגמרא במופלגת מן הכותל בארבעה, וטעמא דיש בחולייתה עשרה הא אין בחולייתה עשרה מטלטל מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים, ומכל מקום בגבוהה עשרה שרי. ועוד דהא בירושלמי גרסינן במסכת שבת (פי"א, ה"ב) דבכל מלאכות דשבת אחד שעשאה חייב שנים שעשאוה פטורין, ובהושטה שנים שעשאוה חייבין אחד שעשאה פטור, דדומיא דגלי מדבר

בעינן שההושטה על ידי שנים היתה. ואפילו העביר זה עירובו מרשות היחיד זה למקום שביתתו ועבר דרך רשות הרבים מסתבר שהוא פטור, שאין לך מעביר חייב אלא מעביר ארבע אמות ברשות הרבים ובעוקר מתחילת ארבע ומניח לסוף ארבע, הא בעוקר מרשות היחיד ומניח ברשות היחיד אע"פ שעבר דרך רה"ר אין זה מעביר ואינו חייב. שאם כן כשם ששנינו במשנת הזורק (שבת צו, א) המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד וכן הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע לדעת ר' עקיבא שהוא מחייב, היה להם לשנות ג"כ המוציא מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע שהוא חייב, שהוא חידוש שלא שמענו בשום מקום במשנתינו שיהא מעביר מרשות היחיד לרשות היחיד חייב.

והא דתניא בפרק הזורק בראשו (שם צז, א) מרשות היחיד לרשות היחיד ועבר ברשות הרבים עצמה ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין, ואמרינן עלה מדקתני ברשות הרבים עצמה אלמא למטה מעשרה טפחים היא, ובמאי אילימא במעביר למטה הוא דמחייב למעלה מעשרה לא מחייב, והאמר ר' אלעזר המוציא משוי על כתפו למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת, דמשמע מהכא דמעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים חייב וילפינן לה ממשא בני קהת. ומסתברא דהתם לא בדוקא קאמר, אלא לכשתמצא לומר קאמר, כלומר: לכשתמצא לומר דבמעביר כי הא מיחייב ר' עקיבא משום דמהלך כעומד דמי וכבן עזאי ומחייב שתים קאמר אחת משום מוציא מרה"י לרשות הרבים ואחת משום מכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, אם כן אפילו למעלה מעשרה נמי, דמעביר או מוציא (כל) [ב]גופו למעלה כלמטה דילפינן ממשא בני קהת, ולא שיהא משא בני קהת מרשות היחיד לרשות היחיד, שהרי עבודת הקודש עליהם ונושאי המקדש היו ואינן נכנסין לפנים לישא המקדש עד שאהרן ובניו פורקין את המשכן, וכדכתיב (במדבר ד, יט) וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו וגו' ולא יבואו לראות כבלע את הקודש וגו'. וכשהיו חונין בחוץ היו מניחין, ואהרן ובניו היו מכניסין בפנים הקודש וכליו, ומחנה לויה רה"ר היה וכדאמרינן בריש פרק הזורק (שבת צו, ב), יליף ר' אלעזר ממשא בני קהת אלא דלמעלה כלמטה.

ותדע לך שאילו כולה מילתא היה יליף ממשא בני קהת, אם כן לא לחייב במוציא למעלה מעשרה מרשות היחיד לרשות הרבים, שהרי בני קהת מרשות הרבים לרשות הרבים היה, וכל מלאכות דשבת דילפינן ממשכן בדוקא ילפינן, דאי לא תימא הכי מושיט מרשות היחיד לרשות הרבים יהא חייב. אלא בדוקא ילפינן מרשות היחיד לרשות היחיד דרך אויר רשות הרבים, והכא נמי מאי שנא. אלא ודאי לא ילפינן ממשא בני קהת

אלא דלמעלה כלמטה. וכשיטה הזאת ג"כ כתבתי במקומה בפרק הזורק (שבת צז, א ד"במאי), וכן נראה שסובר שם הרמב"ן שהמעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים פטור.

ותדע לך עוד דאם לא כן, כי אקשיה התם אילימא במעביר למטה הוא דמחייב למעלה לא מחייב והאמר ר' אלעזר וכו', הוי ליה לאקשויי נמי אחכמים דפוטרין, ולימא ותו חכמים פוטרין והאמר ר' אלעזר וכו' שכן היה משא בני קהת, אלא ודאי כדאמרן כך נראה לי. אע"פ שראיתי כאן לרבותינו בעלי התוס' שהן מחייבין וסמכו על אותה שבפרק הזורק (שבת צו, א), שנראה לי כתבתי.

ולענין שמעתין מסתברא דהכא אפילו במעביר דרך נטיה ליכא אלא שבות, לכשתמצא לומר דארבע אמות שלו הוי רשות היחיד. וא"ת אם כן מאי קא משני בשרבים מכתפין עליו, כי מכתפי נמי מאי הוי [הא] ליכא אלא שבות. איכא למימר דקים להו דאיכא שבותין שהן קרובין לבא לידי איסורא דאורייתא, דאפילו בעירוב לא שרי רבי. ותדע לך דהא הכא אי בעי זריק מלמעלה לתוך ד' אמות, ובכי האי ליכא אלא שבות בין לרב בין לשמואל דפליגי במי שיש לו שני בתים בשני צידי רשות הרבים אם זורק מזו לזו אם לאו, כדאיתא בשבת פרק הזורק (שבת צז, א) ובמכלתין בפרק כיצד משתתפין (פה, ב). אלא דע"כ אית לן למימר דלא כל שבות שרי רבי אפי' לגבי עירוב. וכן נמי משמע לקמן [גבי] נתנו בראש הקנה.

נתנו בכלכלה למעלה מעשרה טפחים עירובו עירוב ואסור ליטלו דברי רבי. הכי גרסינן בכל הספרים. ורש"י ז"ל כתב דלא גרסינן ליה, דאי גרסינן אמאי קא מתמה לקמן אדרבנן (ואמאי) [ואמר] לימא קסברי רבנן צדדין אסורין ואדרבי לא קא מתמה, ומשום דקיימי רבנן עליה ואמרי כל מקום שאסור ליטלו לפיכך נכתב בספרים כך כתב רש"י ז"ל בחד לישנא. ור"ח ז"ל פי' דכי אקשינן לימא קסברי רבנן צדדין אסורין, לאו משום דקתני אסור ליטלו קאמרינן אלא משום דאמרי אין עירובו עירוב, כלומר: מדקאמרי רבנן דכל מקום שאסור ליטלו בשבת אין עירובו עירוב, אלמא קסברי דצדדין אסורין אפילו בבין השמשות, והא לא אשכחן מאן דאמר הכין. דאע"ג דגרסינן בשבת (קנה, א) והלכתא צדדין אסורין, הני מילי בשבת עצמה אבל בין השמשות לא גזרו בצדדין. וזה עיקר ונכון ואין צריך למחוק גירסת הספרים. וגם בתוספות מצאתי כן.

וכלכלה משלימתו לארבעה. וא"ת מאי דוחקיה דאוקמה בכלכלה דלית בה ארבעה ואיצטריך לאוקומי (לקמן בע"ב) לרבי כר' מאיר דאית ליה חוקקין להשלים, לוקמה בכלכלה דאית בה ארבעה, וא"ת משום דהויא רשות היחיד, לא היא, דהא איכא תחתיה

בקיעת גדיים. יש לומר דאי ברחבה ארבעה מאי קא משמע לן פשיטא דעירובו עירוב. ואי משום דקא משמע לן דאסור ליטלו משום דצדדין אסורין, אמאי אשמעינן הכא לישמעינן בעלמא, דהא לגבי עירוב לא מעלה ולא מוריד. אבל השתא אשמעינן דלגבי עירוב דבעינן הנחה על גבי מקום ארבעה, כי איכא כלכלה דלית בה ארבעה ותלויה באילן כי מנח בה עירובו, עירובו עירוב דחוקקין להשלים.

ואם תאמר האי כלכלה דקיימא היכא, אי סמוך לגבו של אילן בפחות משלשה, כל פחות משלשה כלבוד דמי ואפילו בלא חוקקין סגי לה. ואי בלמטה משלשה, כי אית ביה באילן ארבעה אמאי לא, דהא למטה משלשה לאו חורי רשות היחיד היא. והעמידוהו בתוס' כגון שפי הכלכלה שוה לגבי האילן ומשום הכי הוי חורי רה"י, וכיון דעירוב מונח בשוליה ליכא מקום ארבעה אלא בשרואין שיש בו כדי לחוק.

דף לג:

סבר לה כרבי מאיר דאמר חוקקין להשלים. ומיהו רשות היחיד לא הויא, משום דאין בעיקר ארבעה ולא סמוך שלשה לקרקע ארבעה, וכל שאין בעיקרו הסמוך לקרקע ארבעה לא הוי רשות היחיד לכולי עלמא, חוץ מר' יוסי בר' יהודה כדאיתא בשבת פרק הזורק (שבת קא, א) גבי בוציניייתא דמישן, וכן פירש כאן רש"י ז"ל. ור"ח ז"ל פירש: סבר לה כר' מאיר דאמר חוקקין להשלים כדי להיות עירובו עירוב אבל להחשב האילן עצמו ד' טפחים לא.

וכל מה שאמרו בשמועתינו דמתא כמאן דמליא דמי, וכן תוך עיבורה, וכן ארבע אמות של מקום שביתתו, לאו בדוקא קאמרינן, אלא רשות הרבים גמורה היא ואילו הוריד עירובו שמלמעלה מעשרה למטה במקום שביתתו חייב חטאת, אלא רואין קאמרי ומקולי עירוב דדבריהם שנו כאן. ותדע לך דהא אפילו ירושלים שיש לה דלתות אלמלא שהן ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים דאתו רבים ומבטלו מחיצתה (לעיל ו, ב), כל שכן הכא דליכא מחיצות כלל, אלא ודאי רואין קאמרינן. ועל דבר זה תמה הראב"ד ז"ל על הרב אלפאסי ז"ל שהביא משנתינו כצורתה ולא חשש להזכיר דברי רבא כלל, דנראה שהיה סובר דרבא דוקא קאמר, וליתא אלא רואין קאמר, וקיימא לן כוותיה, דהא לא אשכחן מאן דפליג עליה ובכדי לא דחינן דברי רבא. ועוד דהא משמע דגמרא הכין סבירא לן דנותן עירובו יש לו ד' אמות, מדאקשינן להדיא ולרבא דאמר הנותן עירובו יש לו ד' אמות הוי ליה רשות היחיד ורשות היחיד עולה עד לרקיע, ואנן הא קיימא לן כרבא. והרב אלפסי ז"ל גם הוא כתבה להההיא דרבא בנתגלגל חוץ לתחום,

וכיון דקימא לן כרבא דנותן עירובו יש לו ארבע אמות קיימא לן נמי דלגבי עירובו דהוי להו כרשות היחיד, ורשות היחיד עולה עד לרקיע.

והא נמי דאמרינן בכולה שמעתין דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות, כתב הראב"ד ז"ל: דאע"ג דסתמא דמתני' כרבי [ו]שמעינן מינה דהלכתא כוותיה, מ"מ לא קאמר רבי שיתירו בכל מקום שבות בבין השמשות ושיהא מותר לרכוב על גבי בהמה ולעלות באילן ולספק ולטפח ושאר השבותין, דהא תנן בפרק במה מדליקין (שבת לד, א) ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים, ואפילו עירובי תחומין נמי לא התירו (אלא) להניחן בבין השמשות, כדתנן התם שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר, עם חשיכה אין ספק חשיכה לא ומוקמינן לה בערובי תחומין דמקנא ביתא הוא ואסור, ולא פליג רבי, אלמא כי שרי רבי היכא דאנחיה לעירוב מעיקרא, דאע"ג דאנחיה במקום שבות קני ליה עירוב ממילא, אבל למשרייה לבטולי לשבות לכתחילה לא שרי רבי כלל, דמה דאסור בשבת אסור בין השמשות חוץ ממה שהתירו במשנתינו דפרק במה מדליקין שהוא עירובי חצרות והטמנת החמין ותיקון הדמאי.

הכי גריס רש"י: **ואם לאו אין עירובו עירוב אדרבה הוא ועירובו במקום אחד**. וסיפא הוא דקא קשיא ליה אמאי אין עירובו עירוב, אבל למעלה מעשרה ניחא ליה, ואף על גב דרשות היחיד הוא, הכא בנתכוון לשבות בעיקרו והנותן עירובו יש לו ארבע אמות כרבא.

ופריק: **הכי קאמר גבוהה עשרה צריך שיהא בראשה ארבעה**. (כלומר: הא אם לאו דקאמר לאו אגבוהה קאי, כלומר: אם איכא גבוהה עשרה צריך שיהא בראשה ארבעה). כלומר: האי אם לאו דקאמר לאו אגבוהה קאי אם אינה גבוהה עשרה שלא יהא עירובו עירוב, דאדרבה כל שאינו גבוה עשרה בין רחבה ארבעה בין שאינה רחבה ארבעה עירובו עירוב דכל שהוא תוך אויר רשות הרבים קלוטה כמי שהונחה דמיא. והכא ארחבה קאי, כלומר: אם היה גבוהה עשרה ואינה רחבה ארבעה אין עירובו עירוב דבעינן מקום הנחה וליכא. ולעולם רישא ברחבה כולה אפילו בעיקרה ארבעה דרשות היחיד היא ואפילו הכי עירובו עירוב וכדרבא.

והא דאמרינן: **כמאן דלא כר' יוסי בר' יהודה**. אתירוציה דרבינא בכלכלה קא מהדר, וכמו שכתב הרב ז"ל בפירושיו וגירסתו ופירושו נכונים. אלא שקשה לי קצת הטעם שכתב בלמטה מעשרה משום דקלוטה כמי שהונחה, דהא כל זמן שיש מקום מסויים

למעלה משלשה לכ"ע לאו רשות הרבים הוא ואפילו למ"ד בעלמא קלוטה כמי שהונחה, דא"כ כרמלית ומקום פטור היכי משכחת לה. ולא אמרו קלוטה אלא באויר, ואי נמי בשהונח במקום שאינו מסויים כזורק בכותל כגון דבילה שמינה, וכדאמרינן הזורק בכותל למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ, ואוקימנא בדבילה שמינה וכדאיתא התם בשבת בריש פרק קמא (ז, ב) ובריש פרק הזורק (שבת צט, ב; ק, א), הא במקום מסויים לא. וכמדומה שכן כתב גם רש"י ז"ל בפי' בפרק קמא דשבת (שם) גבי זקף לבנה. ודבר ברור הוא. אלא הכא הכי קאמר: כיון שהוא תוך אויר מקומו של אדם דהיינו תוך עשר כמי שהונח במקומו של אדם הוא, אבל כל שהוא למעלה מי' מקום בפני עצמו הוא ואע"פ שהוא אויר רה"י, ולפיכך צריך שיהא בראשה ארבעה שיהא מקום חשוב להנחת העירוב.

והראב"ד ז"ל פירש ג"כ דאסיפא בלחוד קא קשיא ליה, אבל אירשא לא קשיא ליה, דאע"ג דגבוהה [עשרה] ורחבה ארבעה לא קשיא, דהכא במאי עסקינן בשאין עיקרה ארבעה אלא בראשה בלחוד, וכדמשמע נמי לכאורה מדקאמר גבוהה עשרה צריך שיהא בראשה ארבעה, דאלמא רישא בהכי קא מיירי דיש בראשה ארבעה. ומדקאמר בראשה משמע דבעיקרה אין ארבעה אלא בראשה בלחוד, ולפיכך אינה רשות היחיד ואפילו הניחו חוץ לד' אמותיו משום דהוא ועירובו במקום אחד הוא. אבל סיפא קשיא ליה אמאי אין עירובו עירוב.

והא דאמרינן: **כמאן אזלא דלא כר' יוסי בר' יהודה**. פירש הוא [הראב"ד] ז"ל דאדר' יהודה קאי, כלומר: הא דאמר ר' יהודה דלמעלה מעשרה עירובו עירוב ולא חשיב זה רשות היחיד כיון דאין בעיקרה ארבעה אע"פ שיש בראשה ארבעה, דלא כר' יוסי בריה אזלא, דאילו לר' יוסי כל שיש בראשה ארבעה וגבוהה עשרה רה"י הוא. וכן פירש ר"ח ז"ל דאדר' יהודה קאי. ויש מי שגורס: גבוהה עשרה ורחבה ארבעה עירובו עירוב כ"ש דהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא. ותו למטה מי' טפחים אין עירובו עירוב כל שכן דהוא ועירובו במקום אחד הוא, ורישא וסיפא קא קשיא ליה. ומסתברא לי פירושא כפום הדין גירסא דסבירא ליה השתא דר' יהודה בשנתכוין לשבות רחוק ממקום עירובו ד' אמות, וכולהו מתניתין ומתניתא בהכין נקטי לה, דאי לנתכוין לשבות בעיקרו כיון דקיימא לן כרבא וליכא מאן דפליג עליה, ליכא לאיפלוגי בין הניחו למעלה מעשרה להניחו למטה מעשרה, דבין הכין ובין הכין הוא ועירובו במקום אחד הוא, ומש"ה קשיא ליה רישא אמאי עירובו עירוב, דקס"ד השתא דברחבה ארבעה אפילו בעיקרה קא מיירי. וסיפא נמי קא קשיא ליה דכ"ש הוא ועירובו במקום אחד כרבי דאמר כל דבר שהוא

משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות. ופריק דכולה בשאין בעיקרה ארבעה אמות היא, ולפיכך למעלה מי' טפחים עירובו עירוב דהא איכא מקום הנחה ורה"י לא הוי, וכי קתני אם לאו ארחבה קאי וכשגבוהה עשרה.

שאני כלכלה הואיל ויכול לנטותה ולהביאה תוך עשרה. וכשמטה אותה ומביאה תוך עשרה אינו מתחייב מטעם מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, כיון דאגד כלי למעלה מעשרה, וכדרבא דאמר בפרק המצניע (שבת צא, ב) אגד כלי שמיה אגד, וכיון שאגד כלי למעלה מעשרה אע"פ שנח העירוב בלמטה מעשרה אין בהנחה זו משום הוצאה, ואחר שנח ברשות הרבים יכול ליטלו ולאכלו ברשות הרבים.

אלא הא דתנן מוליכו בראשון וכו'. פירש רש"י ז"ל: דהאי דנקט לאותוביה ממתני' דיום טוב ושבת לאו דוקא, דה"ה דהוי מצי לאותובי מכל נותני עירוב בערב שבת, מפני מה צריכין להוליכו הואיל ויכול להביאו מערב שבת כמי שהביאו דמי. אלא משום דלא אשכח משנה אחריתי דמפרש בה הולכת עירוב בהדיא אלא זו. ופריק גזירה אטו יום טוב אחר השבת שאי אפשר להביאו בשבת עצמה שהוא ערב יום טוב. אבל בתוספות (לק' לד, א ד"ה ואמאי) אמרו דמעירוב דשבת לא אפשר לאותוביה דאפשר להביאו בבין השמשות שהוא זמן קניית העירוב, ובשבת דעלמא אי אפשר להביאו בבין השמשות, ואפילו לרבי [דאמר כל דבר שמשום שבות לא גזרו עליו בין השמשות], משום דלאו שבות גרידא איכא אלא מלאכה דאורייתא [איכא] דקא מפיק מרשות היחיד למקום שביתתו שהוא ברשות הרבים. ואפילו תאמר שהיה יכול להקשות מפני מה הוא צריך להוליכו עד מקום שביתתו די לו שיוציאנו מביתו ויניחנו ברה"ר במקום קרוב שיכול להגיע שם בשיעור זמן המשכת בין השמשות בהולכה פחות פחות מד' אמות, וכרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות. הא ליתא, חדא דניחא ליה לאותובי אפילו לרבנן. ועוד דאפילו לרבי נמי משמע דשבות כזה דהולכה פחות פחות מד' אמות לא שרינן, הואיל ויכול לבא לידי איסורא דאורייתא דשמא יעבירנו ד' אמות בבת אחת כמו שאמר רבי (לקמן לד, ב) בנותן עירובו בקנה שאינו תלוש ונעוץ גזירה שמא יקטום, דאלמא לא בכל שבותין התיר רבי. ופירשו הם ז"ל דהכא במוליכו בראשון קא מקשה דהואיל ויום טוב הוא ויכול להוליכו ואפילו ביום טוב ממש מפני מה הוא צריך להוליכו.

והא דאמרינן גזירה אטו יו"ט אחר השבת, הוא הדין דהוי מצי למימר גזירה אטו שבת דעלמא, דבדוכתי טובא גזרינן יום טוב אטו שבת, בשמעתא קמייתא דביצה (ב, ב) ובפרק במה מדליקין (שבת כג, ב) ובשאר מקומות, אלא דעדיפא ליה למימר גזירה האי

יום טוב אטו האי יום טוב. אי נמי הואיל ומקילינן טובא בעירובין, לא גזרינן נמי יו"ט אטו שבת.

ואם תאמר מכל מקום כיון דגזרינן יו"ט אטו יו"ט אחר השבת, ואי נמי לדברי רש"י ז"ל דגזרינן שבת גזירה אטו יו"ט אחר השבת, א"כ נתן עירובו באילן למטה מי' טפחים אמאי עירובו עירוב נגזור אטו יו"ט הסמוך לשבת בין לפניו בין לאחריו, דאסור להשתמש באילן ממה נפשך, דהא אין משתמשין במחובר בין בשבת בין ביו"ט. ויש לומר דהתם דאיסורא דרבנן בלחוד הוא וא"א ליגע באיסורא דאורייתא לא גזרינן, אבל הכא דאפשר דאתי לידי איסורא דאורייתא גזרינן. ולפי דברי התוספות הא דאמרינן לעיל (לב, ב) באילן הנוטה חוץ לד' אמות, דוקא בשאינו נוטה ח' אמות חוץ ממקום שביתתו אלא פחות מח' שאינו צריך להביאו אלא פחות מד' אמות דליכא למיגזר בה מידי, הא בנוטה ח' אמות אינו עירוב, דגזרינן דילמא מייתי ליה ד' אמות וקא עבר אדאורייתא, ובכי הא אפילו רבי אסר כדאמרן. וכן ודאי נראין הדברים וכולה שמעתין ניחא בהכין טפי.

והראב"ד ז"ל נראה דס"ל דדוקא מיו"ט ושבת קא מקשה, דבהא הוא דאיכא למימר דהואיל ויכול להביאו כמו שהביאו דמי, דכיון דכבר אנחיה לעירוביה מיום ראשון והשתא נמי על ההוא עירוב קא סמיך, הלכך נחזיה להההוא עירוב קמא כמאן דאמטייה השתא. והשתא אתי שפיר כולה שמעתין דלא גזרינן בעירוב יו"ט גרידא ולא שבת גרידא אטו שבת או יו"ט אחר השבת, אלא יו"ט שלפני השבת אטו יו"ט אחר השבת.

דף לד.

נתכוין לשבות בראש השובך או בראש המגדל. פירש רש"י ז"ל: בו שני פנים ושניהם מגומגמים בעיני. אבל מה שפירש בפנים השני שהעירוב מונח בכותל, הוא נאות יותר ללשון הברייתא, לפי שלא חזר בהאי סיפא ואמר ונתן עירובו למעלה מעשרה טפחים אלא נתכוין לשבות בראש המגדל למעלה מעשרה קאמר, דאלמא משמע דלא נשתנה כאן אלא מקום שביתתו ואנותנו בכותל דאירי ביה קאי. ומיהו מה שפירש דהמגדל סמוך לכותל לומר שלא יהא בין המגדל והכותל רחב רשות הרבים, שאילו היה ביניהם אויר רה"ר אפילו היה עירובו למעלה מי' טפחים אין עירובו עירוב, שאי אפשר למשכו ולהביאו אצלו משום דהוי ליה כמושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך אויר רשות הרבים דקיימא לן דאפילו למעלה מעשרה טפחים חייב, ואי אפשר לעבור למקום עירובו דרשות היחיד אחר הוא ואינו רשות היחיד שנתכוין הוא לשבות בו כיון דמפסיק רשות הרבים ביניהם, זה אינו מחוור בעיני, דאין זה מושיט וכמו שכתבתי למעלה (לג, א ד"ה

כשרבים) וגם מה שפירש דלמטה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב דקתני הוא בטפח תשיעי ורבים מכתפים עליו דהוי רשות הרבים ולפיכך אפילו לרבי אינו עירוב. הא נמי קשה קצת, לפי שהיה לו לפרש, דאע"ג דמתני' דנתנו למעלה מעשרה טפחים סתמא היא שנויה ואוקימנא בנוטה חוץ לארבע אמות וכשרבים מכתפים על מקום נטייתו, הא נמי אע"ג דלא פריש במתני' הא פרישו בגמ'. ומה שהזקיקו לרבנן ז"ל לפרש כן, כי היכי דלא תקשי לן למטה מעשרה אמאי לא, דהא ברייתא רבי היא, דמדקתני רישא דנתכוין לשבות ברשות הרבים למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב בשנתכוין לשבות רחוק ממקום עירובו ארבע אמות, דאי לא אפילו למעלה עירובו עירוב וכדרבא, אלא ודאי כדאמרן ואפילו הכי קתני למטה מעשרה עירובו עירוב, ואמאי והא איכא משום שבות דהוא ברה"ר ועירובו בכרמלית אלא כרבי. וכיון שכן אפילו נתכוין לשבות בראש המגדל ונתן עירובו למטה מעשרה טפחים אמאי אין עירובו עירוב והא מכרמלית לרשות היחיד הוא וליכא אלא שבות ולא גזרו.

אבל הראב"ד ז"ל פירש: דקסבר חורי רשות הרבים כרשות הרבים דמי כאביי דאמר הכין בריש פרק קמא דשבת (ז, ב). ולא קיימא לן כוותיה אלא כרבא דאמר לאו כרשות הרבים דמי. והלכך נתכוין לשבות בראש המגדל ונתן עירובו בין בכותל בין בדף היוצא מן המגדל בין למעלה מעשרה בין למטה עירובו עירוב. ואיכא למידק, לאביי נמי בשנתן עירובו בדף היוצא מן המגדל ולמטה מעשרה טפחים ואי נמי בכותל אם אין המגדל רחוק מן הכותל שהעירוב מונח בו ארבע אמות, אמאי אין עירובו עירוב והאמר רבא הנותן עירובו יש לו ארבע אמות והוה ליה רשות היחיד, ורה"י כי היכא דסלקא לעיל הכי נמי נחתא לתחת והוה ליה הוא ועירובו במקום אחד. ונראה לי דלא אמר רבא הנותן עירובו יש לו ארבע אמות, אלא בששבת ברשות הרבים אי נמי בכרמלית שאין כל הרשות שלו, ולפיכך נותנין לו ארבע אמות, אבל נתכוין לשבות ברשות היחיד שהוא מקום מסויים וכל הרשות כארבע אמות, אין נותנין לו חוץ מאותו רשות עוד ארבע אמות, ואע"פ שנתכוין לשבות בטפח הסמוך לרשות הרבים, לפי שאין ממש מקום שביתתו שם, אלא כל הבית כארבע אמות שלו ושביתתו בכולו.

הכא במגדל ארוך עסקינן דאי ממטי ליה נפיק ליה חוץ לארבע אמות. פירש רש"י ז"ל: בפנים ראשונים נפק ליה ראשו חוץ לד' אמות ממקום שהיה המגדל יושב בתחילה וכי שקיל ליה וממטי ליה עד ראש המגדל ואכיל ליה אשתכח דלא קאי בד' אמות שנתכוין לשבות בהן. ואינו מחוור בעיני, דאכתי אי משום הא ליתיה לראש המגדל ובתר כן ליזקפיה למגדל, דהשתא נמי לאו מכניס מרשות הרבים לרשות היחיד הוא כיון דאגד

המגדל היה במקומו, ועוד שלא טלטל את כל המגדל והוה ליה כזירזא דקני דאפילו זקף ורמא זקף ורמא פטור כדאיתא בריש פרק קמא דשבת (ח, ב).

אלא הפירוש הנכון כמו שפירש בפנים השניים, דמרחיק ראש המגדל מן העירוב ד' אמות ולא מצי למישקלה ולאותויי לראש המגדל דנמצא מעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. פירוש לפירושו: ואפילו להביאו פחות פחות מארבע אמות אי אפשר, דבשבות כי האי דאפשר דאתי ביה לידי חיוב חטאת לא שרי רבי וכדאמרינן לעיל (לג, א בד"ה אלא). אע"פ שהוא ז"ל פירש למעלה (לב, ב) גבי אילן נוטה חוץ לארבע אמות והניח עירובו בנופו חוץ לארבע אמות ונתכוין לשבות בעיקרו הלכך למטה מעשרה הוי עירובו עירוב ומצי נפק חוץ לד' אמות כמה דבעי למשקליה ולאתויי פחות פחות מד' אמות לתוך ד' אמות עכ"ל ז"ל.

אי דאיכא כוותא ומיתנא ליתיה בכוותא ומיתנא. הכי גריס רש"י ז"ל: ולפירוש הראשון אתי שפיר, אבל לפירוש השני כדי נקט כוותא. והראב"ד ז"ל גריס לכתא ומותנא, ולכתא הוא הגלגל ההולך ומתגלגל מעצמו, וע"כ נקרא לכתא מלשון הליכה. ומפני שהעמידה במגדל ארוך קא מקשה הכי, דכיון שהוא ארוך כל כך היאך הניחו שם, אלא שקשרו בחבל ושלשלו למטה, וכיון שכן אפילו למטה מעשרה טפחים הוי עירוב שהרי יכול להביאו אצלו כיון דאגדו בידו. ומשום כן הקשה קושיא זו כאן, מה שלא הקשה כן גבי נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים. ופריק דליכא לכתא, כלומר: דקודם שעלה בראש המגדל נתנו בידו למטה מעשרה טפחים.

דף לד:

אלא דנתכוין לשבות למעלה הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא. תמיה לי אמאי לא שני ליה דנתכוין לשבות סמוך לשפת הבור, וכדרבא דאמר הנותן עירובו יש לו ארבע אמות. וניחא לי משום דאוקימנא כולה מתני' בשנתן עירובו חוץ לד' אמות ממקום שביתתו לא בעי לאוקומה להא אלא בהכין.

כולה רבי היא וסיפא גזירה שמא יקטום. וכיון דאוקימנא כרבי דוקא בשיש בראשו רחב ארבעה, דלרבי מקום ארבעה חשוב להנחה בעינן, ובשאין בעיקרו נמי ארבעה כי היכי דלא ליהוי רשות היחיד. והכין איתא בירושלמי (בפרקין ה"ג) דגרסינן התם א"ר מונא והוא שתהא טבלה נתונה בראשו.

גזירה שמא יקטום. איכא למידק והא אפילו יקטום ליכא אלא משום שבות, דדבר שאין מתכוין הוא. ויש לפרש דשמא יקטום ביד ומדעת קאמר, כדי שיהא נוח לו ליטלו,

והשתא איכא איסורא דאורייתא. ורש"י ז"ל פירש דקטימת קנה ודאי קוטם במתכוין. ועוד קשיא לי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה דפטור עליה (שבת עג, ב) ושבות בעלמא הוא. ומסתברא דאיירי בארעא דיליה (עי' שם קג, א) וגזירה שמא יקטום במתכוין כמו שפירשנו, וכיון שהוא מתקן ובארעא דידיה אע"פ שאינו צריך עכשיו לאותה מלאכה חייב עליה, וכמו שכתבתי בפרק קמא דכתובות (ו, א ד"ה האי) בשמעתא דמהו לבעול בתחילה בשבת.

פוקו כבשו כבשי באגמא. כלומר: כדי שתשבר עכשיו הראוי להשבר. וכן פירש הראב"ד ז"ל.

תלוש ונעוץ אין לא תלוש ונעוץ לא. כלומר: דמינה שמעינן דאפילו קנים אסורין דהוי בכלל גזירה דאין עולין באילן, ולפיכך אין נותנין עליהן את העירוב משום דאין משתמשין באילן או משום גזירה שמא יקטום, ופריק לא קשיא כאן בעוזרדין כאן בשאין עוזרדין, כך גריס רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל והוא ברוב הספרים. ופירשו הם ז"ל: עוזרדין, כלומר: שהוקשו כבר דאז הוי כאילן, אבל קודם שהוקשו אינן כאילן אלא כירק, ובירק לא גזרו להשתמש עליו ולא חששו לשמא יקטום שלא גזרו אלא באילן, וכדגרסינן בפרק המוציא תפילין (לקמן ו, ב) תני חדא אסור לילך על גבי עשבים בשבת ותניא אידך מותר לילך, ומשני לא קשיא הא דאיכא עוקצי הא דליכא עוקצי, אי נמי הא דסיים מסאני הא דלא סיים מסאני, אי נמי דהא דאית ליה שרכי הא דלית להו שרכי, פירוש: פארות ארוכין, וכולהו גזירה שמא יתלוש. ואסיקנא: השתא דקיימא לן כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר כולהו שרי. אלמא לא היתה בעשבים גזירת מחובר כלל בין למעלה משלשה בין למטה משלשה. וקשיא לי כיון דכי הוקשו תורת אילן עליהן, אפילו קודם שהוקשו נמי אמאי הוי כלאים בכרם, וכי תימא דהשתא מיהא רכים הם וכירק דמי, א"כ כי אקשינן מקידה לקידה לישני הא בעוזרדין הא בשאין עוזרדין.

ועל כן מסתבר דשני מיני קנים הן, וכמו שאמרו בקידה קידה לחוד וקידה לבנה לחוד. ומקצת ספרים יש דגורסין התם בשל עוזרדין, והגירסא הזאת מכרעת כפירושינו אותן קנים של עוזרדין קשין קצת והוי בכלל אילן ואף בהם גזרו גזירת מחובר באילן. ומפני שהן רכין קצת יותר משאר אילנות אמרו שהנותן עירובו עליהן שאינו עירוב גזירה שמא יקטום. וכן נראה מדברי ר"ח ז"ל.

מתני': **ר' אליעזר אומר אם אין ידוע שהמפתח במקומו אינו עירוב**. הא מדקתני אם אין ידוע ולא קתני אם אין המפתח במקומו, משמע דס"ל לר' אליעזר דספק עירוב אינו כשר וכר"מ סבירא ליה. ועוד משמע מתוך לשונו דדוקא בשאינו ידוע, כלומר: שנאבד ולא

נודע מקומו, אבל אם עדיין מפתח במקומו אלא ששכח אנה הניחוה הרי זה כשר. וכ"כ הראב"ד ז"ל.

גמרא: **הכא במגדל של לבינים עסקינן**. וכדאסיקנא באוירא דליבני. מדקאמר הכא במגדל של לבינים עסקינן משמע דמעיקרא במגדל של עץ הוי משמע ליה, ומש"ה קא קשיא ליה. ואיכא למידק אדרבא בשל עץ אמאי לא יהא עירוב, והא אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים, ומאי שנא מהא דתנן בפרק חבית (שבת קמו, א) שובר אדם את החבית לאכול ממנו גרוגרות. ויש מי שתירץ דההיא דחבית דוקא בשל חוליות ומחוברת במוסתקי וכדמוקי לה ביו"ט (ביצה לג, ב). ואינו מחוור בעיני שאין הסוגיא שלשם מוכחת כן במסקנא אליבא דהלכתא, וכן הסוגיא שבפרק חבית, וכבר הארכתי בה בפרק חבית (שם ד"ה מתניתין). אלא הכא מגדל כלי גדול הוא, ולא אמרו שובר אלא כלים קטנים כחבית וכיוצא בהן שאדם רגיל ליחדן לפירות, אבל גדולים הרי הם כאהלים לענין זה. ומיהו אפילו כלי המחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש, כלי קטן מיחשב לענין זה, וכדמוכח בשמעתין מדקא מייתי עלה (לקמן לה, א) ההיא דהקיש הזב ע"ג שידה תיבה ומגדל, וההיא ע"כ במחזקת כוריים היא שאינה מקבלת טומאה. וריב"א ז"ל כן העמידה להההיא דחבית בכלים קטנים, והא דהכא דמשמע דיש בנין וסתירה, בכלים גדולים. והוא הנכון לענין כל השמועות.

נוטל ממקום הפחת. ואם תאמר והא כיון שאינו יכול לפחות מוקצה היא. יש לומר דהאי תנא כר"ש סבירא ליה וכן פירש רש"י ז"ל. ודוקא כשהיה דעתו עליהן שהיה כותל רעוע ומצפה אימת יפול, הא לאו הכי אפילו לר"ש מוקצה הוא, דהוי ליה כאותה שאמרו שם בפרק כירה (שבת מד, א) מודה ר"ש בכוס וקערה ועששית שאין אדם מצפה אימתי יכבו.

והאמר ר' זירא לא שנו אלא ביום טוב אבל בשבת לא. ופריק הכא נמי ביו"ט. והוא הדין דהוי מצי לפרוקי הא מני רבי היא דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות, אלא דכל היכא דמצי לאוקמה מתניתין ככולי עלמא, לא בעי לצמצומי ולאוקמי כחד תנא.

ור' אליעזר אומר אם בעיר נאבד עירובו עירוב. דמצי לאיתויי דרך גגות וקרפיפות כר' שמעון (לקמן לה, א) דאמר רשות אחת הן ובשאין המגדל עומד בבית, דלא אמר ר' שמעון אלא בכלים ששבתו בתוכן, אבל לא בכלים ששבתו בתוך הבית.

ואם בשדה אבד אין עירובו עירוב. בדלא מצי סתר ליה ואפילו ביו"ט דכרבנן דר"מ ס"ל, ואיתויי לא מצי, דס"ל דאפילו ר"ש דהמוצא תפילין (לקמן צה, ב) לא שרי ליתנו לחבירו

אלא בתפילין דוקא משום בזיון תפילין, אבל בעלמא ואפי' במקום מצוה כעירוב לא. ואיתוייה נמי פחות פחות פחות מד"א לא, דאפילו רבי נמי לא שרי בשבות כזה, הואיל ויכול ליגע במלאכה דאורייתא וכדכתבינן לעיל (לג, ב ד"ה אלא).

ושלש מחלוקות בדבר וכמו שפירש רש"י ז"ל, דתנא קמא דמתניתין ותנא קמא דברייתא סבירא להו דביו"ט עירובו עירוב דמצי סתר ליה כר"מ, ור' אליעזר דמתניתין סבירא ליה אם אין ידוע שהמפתח במקומו לעולם אסור דמסתר לא מצי סתר וכרבנן דר"מ, ואפילו נמצא המפתח בעיר לא, דלא כר"ש דגגות וחצרות. ובשדה דלא, ככולי עלמא למאי דס"ל דר"ש לא שרי אלא בתפילין דוקא, ור' אליעזר דברייתא ס"ל כוותיה, אלא דבנמצא בעיר מודה דשרי כר"ש דגגות וחצרות.

דף לה.

הקיש הזב על גבי שידה ותיבה ומגדל טמאין. כלומר: כלים ואדם המונחין בתוכן, אבל הן עצמן טהורין, דאין היסט אלא בכלים שמטמאין בנגיעה, דהיסט מדין נגיעה רבייה רחמנא, כדכתיב (ויקרא טו, יא) וכל (הכלי) אשר יגע בו הזב יטמא ודרשינן איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסיטו, וכל שהוא מחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש אינן מקבלין טומאת מגע ואוהל.

ור' נחמיה ור"ש מטהרין. באלו אפילו כלים ואדם המונחין בתוכן, וכטעמא דמסיק אביי, ואלו דקאמרינן לאפוקי אחריני כדקתני ברישא (זבים פ"ד, מ"ג) דכולהו מודו בהו.

ומתני' במאי. כלומר: אי מוקמינן לה בכלים, אי בכלים גדולים מאי טעמייהו דרבנן דשרו, ואי בקטנים מאי טעמיה דר' אליעזר דאסר. וכן פירש רש"י ז"ל. ואוקמוה במנעול דקטיר במיתנא ובעי סכינא למפסקיה, דאי מצי לחתוך ביד חותך ואינו נמנע וכדתנן (ביצה לא, ב) חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך, ואע"פ ששנינו (שם) ושבקרקעות מתיר ומפקיע ואינו חותך, הכא בכלים קטנים דלא חשיבי כאוהל, ואי נמי אפילו בשל גדולים נמי ולגבי פתיחת דלתות ככלים חשוב ולא כקרקע. ורש"י ז"ל פירש: משום דאפילו בשל קרקעות גזירה דרבנן היא וכיון דשבות הוא לא גזרו עליו בין השמשות.

אלא דבעי סכינא למפסקיה, ור' אליעזר כר' נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו. המיוחד לו, וסכין אינו מיוחד לחתיכת מיתנא. ור"ח ז"ל פירש: דבעי סכינא למפסקיה ונאבד הסכין ולא מצי למפסקיה אלא במר פסיל וקרדום דאין זה תשמישן. וכבר כתבתי חילוק דעותיהן בפרק כל הכלים (שבת קכד, א ד"ה ואתא) בארוכה בסייעתא דשמיא.

אמר רבא לא שנו אלא שנתגלגל חוץ לארבע אמות. ואם תאמר ואפילו נתגלגל חוץ לארבע אמות נמי הא אי מייתי ליה לתוך מקום שביתתו ליכא אלא איסורא דרבנן ושבות ולא גזרו כרבי. יש לומר דהכא שאני שאין העירוב בעצמו קונה שביתה כיון שהוא חוץ לתחום ביתו, כלומר: שהוא חוץ לאלפים אמה.

דבעי מרי וחצינא. קשיא הכא נמי שבות בעלמא הוא, דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא כחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה. ומסתברא דהכא בארעא דיליה דמתקן וחייב אע"פ שאינו צריך עכשיו לאותו תיקון וכמו שכתבתי בכתובות (ו, א ד"ה האי) ובשבת (קג, א) בס"ד.

דף לה:

ספק טבל ספק לא טבל ואפילו טבל ספק טבל במ' סאה וכו'. ופירושו או או קתני, וזו אף זו קתני. והא דהדר ופריט ותני להו נמי בסיפא לכולהו, ולא אמר אבל בטומאה קלה טהור ור' יוסי מטמא, מסתברא כי היכי דלא תימא דר' יוסי לא פליג אלא אספק טבל ספק לא טבל דקילא טפי, קמ"ל דאפילו בכולהו פליגי ומטמא.

רבי מאיר מטהר. וברשות הרבים איירי כדתניא בתוספתא (טהרות פ"ו, ה"ו) אבל ברה"י מודה רבי מאיר דטמא דגמרינן מסוטה (סוטה כח, ב). ורבנן דמטמאו משום דמוקמינן לנגוע בחזקתיה ולנוגע בחזקתיה. ורבנן נמי דמטמאו לא מטמאו אלא בשלא ראוהו חי מבערב, אבל אם ראוהו חי מבערב מוקמינן לה אחזקתיה וכדאיתא בתוספתא (שם) מודים חכמים בשראוהו חי מבערב. וא"ת מאי קא מקשה דר"מ אדר"מ דהתם מטהר משום דאיכא למימר אוקי נוגע ונגוע אחזקתן, אבל הכא גבי עירוב אדרבא איכא חזקה לחומרא דאוקי גברא בחזקת ביתו ואימא לא עירב. יש לומר דהשתא הוי סבירא להו דכיון דודאי עירב ובשעתא דעירב בדבר הראוי לערב עירב, אלא דהשתא הוא דנפל ביה ספק, גברא הא נפק ליה מחזקתיה, ואי משום ספק העירוב אוקי העירוב אחזקתיה. ואפילו הכי קא דחי ליה רבא הכין לקמן (לו, א) ואמר התם תרי חזקה לקולא וחדא לחומרא, דהיינו משום דאמרינן אוקי גברא בחזקת ביתיה.

אמר ר' ירמיה משנתינו בשהיה עליה שרץ כל בין השמשות. יש מפרשים: שרץ מת, ומשום הכי קא מתמה אי הכי בהא לימא ר' יוסי ספק עירוב כשר, הכא אין כאן ספק אלא ודאי. ומיהו איכא למידק ר' ירמיה גופיה דקארי לה מאי קארי לה. יש לומר דהיינו דמתרצי רבה ורב יוסף הכא בשתי כיתות עדים עסקינן ולתרוצי לדר' ירמיה קא אתי, ולא גרסינן אלא א"ר יוסף, והכי קא אמרינן הא דר' ירמיה הכי קאמר, כגון דאיכא כת

אחת שאומרת שהיה עליה שרץ זה המת כל בין השמשות, ואיכא כת אחרת שאומרת שלא היה עליה מת אלא משחשיכה. ור"מ ור' יוסי בהא פליגי, דר"מ סבר תרי ותרי ספיקא דאורייתא ומפקא מילתא מחזקתיה, ור' יוסי סבר ספיקא דרבנן היא ואוקי מילתא אחזקתיה. ובהא מילתא כתיבנא טפי בקידושין פרק האומר (סו, א ד"ה מאי) גבי עובדא דינאי בס"ד.

דף לו.

שבת נמי יש לה עיקר מן התורה. כלומר: דתחומין דאורייתא כר' עקיבא, ומשום דאוקימנא לר' מאיר דאית ליה תחומין דאורייתא הוי מדקדק ואזיל דילמא ר' יוסי נמי בהא כר"מ סבירא ליה, ופריק דר' יוסי תחומין דרבנן סבירא ליה, ובהא הוא דתליא פלוגתייהו דר"מ ור' יוסי. וכבר כתבתי בשלהי פרק קמא דמכלתין (יז, ב ד"ה אמר) דאיכא מאן דדייק משמעתין דהכא דמאן דאית ליה תחומין דרבנן אין להם עיקר מן התורה כלל, דאילו היה להם עיקר ואפילו בתחומין של שנים עשר מילין כמחנה ישראל היה ר' יוסי מחמיר בהן, כמו שהחמיר בטומאה דרבנן משום דיש ליה עיקר בדאורייתא. והראב"ד ז"ל נשמר מזה, ופירש: דהני טומאות דקא חשיב הכא דהיינו האוכל אוכלין טמאין והשותה משקין טמאין, משום טומאה דאורייתא גזרו עלייהו כמו שאמרו בפרק קמא דשבת (יד, א) אכל אוכלין טמאין משום דזמנין אכל אוכלין טמאין ושתי משקין של תרומה לתוך פיו ומטמא להו וכן כולן, והלכך כשל תורה הן והלך בהן ר' יוסי לחומרין כשל תורה. אבל תחומי אלפים אמה לאו משום לתא תחומין דשנים עשר מיל גזרו עליהו, דרחוקין הן זה מזה מאד, אלא דרבנן הן לגמרי דאסמכינהו אתחומי ערי מקלט לערי הלוים ואסמכינהו אגזירה שוה כדאיתא לקמן בפרק מי שהוציאוהו (נא, א). והלכך דרבנן גרידא הוא ולקולא.

ועוד אני מוסיף בה דברים דבטומאה דרבנן יש לה עיקר מן התורה שיקלו בה לעתים, אם נקל אנחנו בהא יאמרו אשתקד מי לא טהרנו ספק טבל ספק לא טבל, אף כאן נטהר, והם לא ידעו כי זו דרבנן וזו דאורייתא. אבל בתחומין הניתרין ע"י עירוב, אי אפשר לבוא לידי איסורא דאורייתא, דאפילו אם יבואו להתיר לערב בתרומה טמאה שנטמאת מבעוד יום, מאי איכא תחומין דרבנן בלחוד, דתחומי שנים עשר מיל אינן ניתרין לעולם ע"י עירוב ואי אפשר ליגע בהן מחמת קולת הספק הזה, כך נראה לי.

אבל תרומה ספק טמאה ספק טהורה אין זה ספק עירוב כשר. ואם תאמר הכא נמי אמאי לא, דהא ספק בדרבנן הוא. יש לומר דשאני הכא דאיכא חזקה דגברא ואמרינן אוקי גברא אחזקת ביתיה.

ספק נדמעו ספק לא נדמעו. יש מפרשים שנדמעו בתרומה שנפלו לתוך החולין, דלהאי הוא דקרינן דימוע בכל מקום. ולפי פי' זה אמרוה להא בשעירבו בה לישראל וכסומכוס (לעיל כו, ב) דאמר מידי דחזיא להו בעינן. ויש מפרשים שנדמעו בטבל גמור שנפל לתוכן, ואתיא ככולהו תנאי דאין מערבין בטבל (לעיל לא, א).

אמר ליה מאי שנא. איכא למידק טובא מאי קאמר מאי שנא, הא ודאי שנא ושנא, דדילמא ר' נחמן סוף היום קונה עירוב ס"ל, והלכך היום חול ולמחר קודש הרי זה עירוב משום דאכתי חול הוא, והיום קודש ומחר חול אינו עירוב דאכתי קודש הוא ואין מערבין בהקדשות. ורבא גופיה נמי משמע בסמוך דסוף היום קונה עירוב ס"ל, כדקאמר גבי טבול יום זאת אומרת סוף היום קונה עירוב.

ויש לומר דרבא על כרחך לטעמיה דנפשיה תחילת היום קונה עירוב ודאי ס"ל, דהא איהו פסק בפרק קמא דביצה (ד, ב) כרב דאמר נולדה בזה אסורה בזה, ואנן מוקמינן טעמיה דרב לקמן משום דאית ליה הכנה דרבה, ומאן דאית ליה הכנה דרבה על כרחו אית ליה למימר דתחילת היום קונה עירוב כדאיתא לקמן (לח, ב). והא דקאמר גבי לגין טבול יום זאת אומרת קאמר ולא סבירא ליה, וסתמא דמילתא ר' נחמן נמי הכין סבירא ליה, דאי לאו דשמעה מרביה לא הוי אמר לה. והלכך קא מתמה הכא מאי שנא, דבשלמא היום קודש ולמחר חול אינו עירוב אף ע"ג דתחילת היום קונה עירוב, משום דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום, אלא היום חול ולמחר קודש אמאי עירובו עירוב, דהא מכל מקום תחילת היום קונה עירוב וההיא שעתא קודש היה. ומכל מקום אכתי לא ניחא לי דלא ידענא עיקר בעיין דרבא מאי, וכיון דהכין הוי ס"ל מעיקרא ולא ידע להאי טעמא דר"נ ולא רמי ליה אנפשיה מאי קא גריס ליה למיבעי כי האי. וצריך לי עיון.

היום קודש ולמחר חול. פירש רש"י ז"ל: ולמחר יהא מחולל על מעות שיש לי בתוך ביתי. ונראה שהזקיקו לרש"י ז"ל לפרש כן, משום דקדושה בכדי לא פקעה. ומסתברא לי שלא היה צריך לכך דהא משמע בפ"ג דנדרים (כט, א) גבי קונם נטיעות הללו עד שיקצצו דלכולי עלמא קדושת דמים בכדי פקעה.

זאת אומרת סוף היום קונה עירוב. איכא למידק אמאי, לימא משום דמספיקא לא נחית לה קדושה, וכדאמר ליה ר' נחמן לעיל בהיום חול ולמחר קודש. ותירצו בתוספות דהתם בקודש הוא דלא ניחא ליה דליחית ליה קדושה מספק, אבל הכא דבעי לתיקוני טבלים

אנן סהדי דכל היכי דמצי לאקדומיה תיקוניה ממהר ומתקן. ואינו מחוור בעיני כל הצורך, אלא מסתברא דר"נ גופיה לא קאמר אלא בלמחר, דמחר זמן ברור מחוור משמע, אבל כל כשתחשך מודה הוא.

דף לו:

הא במותיב פירקי הא במקרי שמע. ותמיה לי במקרי שמע אמאי עריק מיניה ומאי מצוה איכא לערוקי מיניה, ואין מערבין אלא לדבר מצוה. ועוד למה לי למיפק מן קרייתי', לא ליפוק ולא ליזיל ליה. ואם תאמר דהכא בשבא מותיב פירקי למזרח ומקרי שמע למערב, וקאמר דאי אתי מקרי שמע למערב אזיל למזרח למותיב פרקי. הא ליתא, דכיון דקאמר אם בא חכם למערב עירובי למזרח, לא תלה עיקר הליכתו למזרח אלא מחמת ביאת החכם למערב, ואם כמו שפירשנו לא היה לו לתלות אלא בביאת מותיב פרקי למזרח, ומאי טעמא תלי טעמיה דאזיל למזרח משום דאתי מקרי שמע למערב. וי"ל דמקרי שמע לא קרי ליה חכם, אלא שבא חכם דהיינו מותיב פירקי למערב, וקא אתי נמי בהדיא מקרי שמע, ומקרי שמע מקדם למותיב פרקי, והלכך תלה ליה האי עירוביה במקרי שמע, כלומר: אם בא חכם דקא אתי בהדיא מקרי שמע עירובי לחכם שבמזרח. כך נראה לי.

דהא שמעינן ליה לר' יהודה דלית ליה ברירה דתנן הלוקח יין וכו'. ואם תאמר אם כן אמאי קאמר ליתא למתני' מדתני איו, לימא מדתנן הלוקח יין מבית הכותים. הא ליתא, חדא דא"כ מאי דוחקיה דדחי מתני' דעירובין מקמי מתניתין דהלוקח יין, אדרבה סמי ההיא דהלוקח יין מפני הא. ועוד דילמא התם בדאורייתא לית ליה, הכא בדרבנן איכא ליה. אבל השתא דאשכחן תנא דתני משמיה דר' יהודה דאפילו בעירוב לית ליה ברירה, ואשכחן נמי דבעלמא לית ליה ברירה, שמע מינה דבין בדאורייתא בין בדרבנן לית ליה, וכסבריה דרב יוסף דאמר לקמן (לז, ב) מאן דאית ליה ברירה אפילו בדאורייתא אית ליה ומאן דלית ליה אפילו בדרבנן לית ליה. הא דהלוקח יין מבין הכותים כתבתיה בפרק קמא דחולין (יד, א ד"ה הא) גמ' השוחט בשבת בסייעתא דשמיא.

דף לז.

הכא במאי עסקינן כשהתנו ביניהן. פירש רש"י ז"ל שהתנו הנשים ביניהן שכל מי שיקריב הכהן לשמה יהא שלה. והקשו בתוספות דא"כ היינו ברירה גמורה, ואפילו התנו שכל מה שיקריב הכהן לשם לאה רחל חברתה נותנת לה חלקה בו, הא נמי לא

אפשר, דאין אדם נותן ולא מוכר עולתו וחטאתו (פסחים פט, ב). אלא הכי פירושו, בשנתערבו המעות ולא הקינין, וכל אחת לוקחת קן לעצמה ואומרת מעות שלי כל מקום שהן יהיו מחוללין על קן זה, ולולי שהתנו הן שכל מעות שתטול יהיו שלה, היה זה מדין ברירה, אבל עכשיו אינו אלא מדין תנאי שהתנו על המעות. וכן כשנתנו מעותיהן מעורבין לכהן והכהן התנה כן ולקח קן מפורשת לזו, שהקינין מתפרשות בין ע"י בעלים בלקיחה בין ע"י כהן. ואקשיה אי בשהתנו מאי קמ"ל פשיטא. ופריק קמ"ל דלא גזרינן התנו אטו לא התנו. וקמ"ל נמי כדרב חסדא דאמר אין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת בעלים או [על] ידי כהן, ותרי מילי קמ"ל מדקתני שנתנו קיניהן בעירוב או שנתנו דמי קיניהן לכהן, ואי נמי בדנקט לה בשתי נשים, דאי לא הוי ליה לאשמועינן באשה אחת ולימא אשה שנתנה קן שלה לכהן איזה שירצה יקריב עולה ואיזה שירצה יקריב חטאת, דבעשיית כהן מתפרשות כדרב חסדא. ומדנקט שתי נשים משמע דאתא לאשמעינן נמי אידך, דלא גזרינן התנו אטו לא התנו.

דף לז:

עם הארץ שאמר לחבר וכו'. ר"ח ז"ל גריס: אוכל ואין צריך לעשר. פירוש: כגון שעישר חבר על שלו מתוך ביתו, והלכך כשנתן הככר האחד לעם הארץ אמרינן דשלו כבר מתוקן שכבר עישר עליו מתוך ביתו דיש ברירה. ואין הגירסא הזאת מחוורת, דהא משמע דלרבנן דאמרי אינו אוכל עד שיעשר דלית להו ברירה, מ"מ מה שהוא נותן לעם הארץ אינו צריך לעשר, וזה אי אפשר דהא כיון דלית ליה ברירה הו"ל כמוכר לעם הארץ את שלו, ואין יכול למכור לו עד שיעשר. לפיכך נראה יותר כגירסת רש"י ז"ל דגריס: אין צריך לעשר וחכמים אומרים צריך לעשר. ומה שהוא נותן לעם הארץ קאמר.

אלא איפוך. ובלא איפוך אשכח רב יוסף תנא דאית ליה בדרבנן אין ברירה, אלא דרבה תנא מבורר בעי מאן ניהו, דהא נמי ברייתא ידע ואברייתא דאמר לחמשה קאי, אלא דבעי מאן ניהו האי תנא, ומשום הכי קא מהדר רב יוסף לאוקומה כר"ש. ואקשינן עליה דרב יוסף אמאי מהפך ליה דדילמא כאן בדאורייתא כאן בדרבנן. ופריק דרב יוסף סבר דמאן דאית ליה ברירה בדאורייתא בדרבנן נמי אית ליה, ומאן דלית ליה בדאורייתא אפילו בדרבנן לית ליה. וקשיא לי אם כן אמאי קא מהדר בתר האי ברייתא, לימא מתני' דהלוקח יין דר' שמעון ור' יוסי לית להו ברירה. וי"ל דאי הוי מייתי ליה מינה לא הוי מקבל מיניה רבא, דאדרבה ס"ל דבדרבנן אית ברירה ובדאורייתא לא. לפיכך קא מהדר

רב יוסף דמחלוקת שנויה היא בדרבנן ממש ור"ש קא פליג בה, וכיון דאשכחן דמחלוקת שנויה היא, מעתה נאמר דר"ש הוא דקאמר אפילו בדרבנן אין ברירה, כך נראה לי.

דף לח.

מתני': **יו"ט הסמוך לשבת וכו'. מערב אדם שני עירובין**. כלומר: בפת ונותן אחד למזרח העיר ואחד למערב העיר וכל אחד ואחד קונה לו ביומו. ודוקא במניח את שניהם מערב יום טוב, אבל לערב ערב יום טוב למזרח ולמחר ערב שבת למערב לא, לפי שאין מערבין לכתחילה מיום טוב לשבת. ואף על פי שאמרו (לעיל לו, ב) דתחילת היום קונה עירוב ושבת מכינה לעצמה, כיון שהוא מניח פת שם ביום טוב לכתחילה או אפילו מערב בשני ברגליו, מוכחא מילתא כיון דאמש היה נאסר ברוח זה ועכשיו הותר נראה כמכין מיו"ט לשבת.

וחכמים אומרים מערב לרוח אחת או אינו מערב כל עיקר. דרבנן מספקא להו לשני ימים אלו בקדושה אחת, וכשם שאי אפשר לערב ליום אחד חציו למזרח וחציו למערב, כך אינו יכול לחלק שני הימים לשתי רוחות. ומדקתני או אינו מערב כל עיקר, משמע דאינו עירוב כל עיקר. ואם היה בא בדרך ונתן עירובו בשתי רוחות, לא יזוז ממקומו, שהרי עקר שביתתו מכאן ובמקום עירובו לא קנה. ואם היה בביתו לא עשה ולא כלום והרי הוא כאנשי עירו, לפי שאינו עוקר דעתו מביתו, אלא א"כ קנה לו עירוב, כמו שאני עתיד לכתוב לקמן בפרק מי שהוציאוהו (נב, א ד"ה ר' מאיר). ואילו היינו מפרשים כן אתיא מתניתין כרב דאמר לקמן בפרק מי שהוציאוהו (מט, ב) בפירושא דמתניתין דאם היה מכיר אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום, וקא מפרש רב לא אמר כלום כל עיקר כיון דלא סיים אתריה, ואותביניה מדתניא (לקמן נ, ב) טעה ועירב לשתי רוחות כמדומה הוא שמערבין לשתי רוחות או שאמר לעבדיו צאו ועירבו עלי, אחד עירב עליו לצפון ואחד עירב עליו לדרום, מהלך לצפון כעירובו לדרום ולדרום כעירובו לצפון ואם מיצעו עליו את התחום לא יזוז ממקומו, ואמרינן רב תנא הוא ופליג. אבל מדלא אקשינן מהא מתניתין לשמואל ולסייעיניה לרב מינה, איכא למימר דלא עשה כל עיקר דקתני, לומר דלא עשה כל עיקר כמו שחשב לעשות, כלומר: שאינו מהלך יום זה לכאן ויום זה לכאן לפי שהם כיום אחד, אלא לרב כדאית ליה כדאמרן, ולשמואל כדאית ליה וכדקתני בההיא ברייתא דפרק מי שהוציאוהו. כך נראה לי.

כיצד הוא עושה מוליכו בראשון ומחשיך עליו ונוטלו ובא לו. פירוש: כדי שלא יאבד שם, ואם היה מקום המשתמר מניחו שם אם רצה ועירוב קונה לו בתחילת השבת

לשבת. אבל בירושלמי (בפרקין ה"ז) מצאתי דדוקא נוטלו ומחזירו אבל מניחו בחמישי שהוא ערב יום טוב כדי לקנות לו עירוב בשבת לא, דכיון שיום טוב מפסיק שאי אפשר לומר לו לערב לכתחילה מיו"ט לשבת, אפילו במניחו מעיו"ט כדי לקנות לו בשבת לא קנה עד שיחזירנו הוא ממש לשם בערב שבת. דגרסינן התם: ר' חגי בעי היה עומד בחמישי בשבת ואמר תקנה לי שביתתי בשבת, על דעתיה דר' אליעזר קנה, על דעתיהון דרבנן לא קנה. א"ר יוסף ולמה אין מערבין לאדם מיו"ט לשבת שכן מערבין לאדם מע"ש לשבת, ברם הכא הואיל והוא ראוי לערב מע"ש לשבת מערב הוא אפילו בחמישי בשבת ע"כ בירושלמי. ונראה שיש שיבוש בנוסחא וכן הגירסא ולמה אין מערבין לאדם מעיו"ט לשבת (שכן אין מערבין לאדם מעיו"ט לשבת) שכן אין מערבין לאדם מע"ש לשבת. ופירושו: אינו דומה מערב בחמישי בשבת למשנתינו, דעד כאן לא אמרו חכמים שמוליכו ומחזירו אבל להניח עירוב מעיו"ט לשבת לא, אלא משום דאין מערבין מע"ש זה לשבת מפני שהוא יו"ט, וכיון דאין מערבין לו למחר לשבת אף במניחו מבערב ביום חמישי לא דלא קני ליה ממילא, אבל בחמישי דעלמא הואיל וראוי לערב מבערב שבת לשבת מערב הוא אפילו בחמישי.

גמרא: **אמרו לו אי אתה מודה שאין מערבין מיו"ט לשבת אמר להם אבל התם משום הכנה**. ואיכא למידק לימא להו התם משום דאסור למיקנא ביתא ביו"ט, וכדאמרינן בפרק שני דביצה (טז, ב) דאין מניחין עירובי תחומין מיו"ט לחבירו, דתניא התם יו"ט שחל להיות ערב שבת אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצרות, רבי אומר מערבין עירובי חצרות אבל לא עירובי תחומין מפני שאתה אוסרו בדבר האסור לו אבל אי אתה אוסרו בדבר המותר לו, אלמא משום דעירובי תחומין מיקנא ביתא הוא אין מערבין, ואפילו בשני ימים טובים של גליות שהן כשתי קדושות, ואע"ג דלא שייך התם טעמא דהכנה דהא ביצה שנולדה בזה מותרת בזה (שם ד, ב). ועוד קשה דמהא משמע דר' אליעזר הוא דאית ליה הכנה ולא רבנן, ואילו לקמן (עמוד ב) מוכח בהדיא דאפילו רבנן אית להו הכנה, מדאקשינן ממתניתין דמוליכו בראשון, עליה דרב דאמר דטעמא דביצה שנולדה ביו"ט אסורה בשבת משום הכנה, ואם איתא מאי קושיא והא רב אליבא דר' אליעזר אמרה ור' אליעזר אית ליה הכנה, ומתניתין רבנן דלית להו הכנה, אלא ודאי משמע דאפילו רבנן אית להו הכנה, וא"כ מאי קא אמרו ליה הכא לר' אליעזר דהא אפילו לדידהו [נמי] אפילו הוי שתי קדושות אין מערבין מיו"ט לשבת משום הכנה.

ותירצו בתוספות דהכא לאו עירובי תחומין קאמר אלא עירובי חצרות, דליכא משום מיקנא רשותא אלא עירובי רשותא בעלמא, ואי לאו דקדושה אחת היא אמאי אין

מערבין, וקסברי רבנן דמשום הכנה נמי ליכא בהא, וקאמר להו ר' אליעזר דאפילו בהא איכא משום הכנה, דכיון דבלא עירוב אסור וע"י עירוב זה שרי הרי זה מכין מיו"ט לשבת. ותדע לך דבעירובי חצרות שייך הכנה לר' אליעזר, דהא רב פסיק בשמעתין כר' אליעזר דאמר שתי קדושות הן, ואפילו הכי פסיק איהו בריש פרק שני דביצה (טז, ב) כת"ק דרבי דאמר יו"ט שחל להיות בע"ש אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצרות, וכיון דשתי קדושות הן עירובי חצרות אמאי לא, על כרחין משום הכנה.

ואיכא למידק רבי דשרי התם לערב עירובי חצרות אבל לא עירובי תחומין מאי טעמיה, דהא משמע דרבי כרבנן ס"ל דאמרי יו"ט ושבת קדושה אחת הן וכדאמרינן הכא וליחשוב נמי רבי ופרקינן ר' תני ולא סבר ליה, וא"כ אמאי שרי התם בעירובי חצרות, דהא לרבנן אסור משום דהוה ליה כמערב בחצי היום וכדאמרי ליה הכא לר' אליעזר. וי"ל דרבי סבר דמשום הכנה ליכא, דעירובי רשותא בעלמא הוא, ואי משום דקדושה אחת היא, קאמר איהו טעמא התם משום דאי אתה אוסרו בדבר המותר לו, כלומר: דתחומין שהן אסורין לו אפילו ביו"ט משום הכי אתה אוסרו בהן שלא לערב מיו"ט לשבת, אבל עירובי חצרות שמותר לו להוציא מחצר לחצר ביו"ט בלא עירוב אי אתה אוסרו לערב לשבת. ולר' תחליפא דמפיק התם (ביצה טז, ב) ואמר דר' אוסר ורבנן מתירין, רבנן דהתם לאו רבנן דהכא נינהו, דלרבנן דהכא מיסר אסרי כדאמרי ליה לר' אליעזר אי אתה מודה שאין מערבין מיו"ט לשבת, אלמא לדידהו נמי אסור, כך נראה לי. ורב דפסיק כרבנן דהתם ס"ל דבחצרות לא שייכא הכנה, הואיל והוא מותר בו ביו"ט ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו.

דף לח:

ורמינהו שבת ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה. ופרקינן: **התם משום הכנה.** ורב חסדא דפריך ליה מינה לא הוי סליק אדעתיה טעמא דהכנה, משום דלדידיה לית ליה טעמא דהכנה וכדמשמע בהדיא בפרק שני דביצה דאמר התם שאני אומר אופין מיו"ט לשבת.

אמר ליה אביי אלא הא דתנן כיצד הוא עושה מוליכו בראשון וכו'. קשיא לי מאי קא מקשה ליה אביי לרב דאסר ביצה משום הכנה, דהא רב כר' אליעזר סבירא ליה ור' אליעזר הא אמר בהדיא לעיל בברייתא דאית ליה הכנה, ואפילו בהכנה מועטת כעירובי חצרות וכדכתבינא לעיל. וי"ל דאביי סבר דשלש הכנות [הן] יש הכנה גדולה דבידים כמניח עירובי תחומין לכתחילה מיו"ט לשבת דמיקנא רשותא הוא, וזו (בין) רבנן ור'

אליעזר מודו בה וכדכתבינן לעיל (לח ע"א ד"ה גמרא). ויש הכנה קטנה והיא נעשית בידים כגון עירובי חצרות במערב לכתחילה מיו"ט לשבת, וזו היא שנחלקו עליה ר' אליעזר ורבנן, דר' אליעזר סבר דאף זו כיון שהיא נעשית בידים עכשיו לכתחילה להתירו בו למחר במה שלא היה מותר הרי זו הכנה ואסור, ורבנן סברי דאינה הכנה משום דעירוב רשותא בעלמא הוא. אבל הכנה דממילא כגון ביצה לאו הכנה היא לכולהו תנאי, וכדאקשי נמי עליה דרבה דהוא מריה דשמעתא התם בריש פרק קמא דביצה (ב, ב) וזו היא שקשה לאביי גם כאן. ומה שלא הקשה לו אם כן ביו"ט דעלמא תשתרי, כדאקשי ליה התם לרבה, משום דכבר תירץ ליה רבה גופיה התם גזירה יו"ט דעלמא אטו יו"ט אחר השבת. ואי נמי דילמא רב אית ליה נמי גזירת משקין שזבו ופירות הנושרין, ונפקא מינה ליו"ט גרידא ושבת גרידא, ולפיכך לא הקשה לו מההיא, והקשה לו מהא דתנן מוליכו ומחשיך עליו ונוטלו ובא לו ומחזיר למחר, דאף זה כהכנה דממילא חשובה, משום דכיון שכבר היה מותר באותו רוח מאתמול וגם עכשיו אינו צריך לומר מידי אלא מחזירו שם ושותק דלקביעותיה הוא דהדר הרי זו כהכנה דממילא, ומשום הכי שרו ליה רבנן דאע"ג דאינהו נמי אית להו הכנה, והא דמיא לביצה וחשיבא מינה קצת, וכל מאן דשרי בהא ודאי שרי בביצה דממילא לגמרי. ואי משום הכנה ודאי משרא שרי, אלא דלרבנן ודאי אסירא משום דקסברי דקדושה אחת היא, ואסירא משום גזירת פירות הנושרין, אי נמי משום משקין שזבו. ואילו היו שתי קדושות נולדה בזה מותרת בזה, דליכא משום גזירה כלל, כפירות שנשרו מן הדקל ביו"ט שמותרין בשבת למאן דלית ליה הכנה דרבה, וכדאיתא התם בריש פרק קמא דביצה (ד, ב).

ועוד קשיא לי, מאי קא מקשה ליה אביי לרב מהא דתנן מוליכו בראשון, דההיא מתניתין רבנן היא וכיון דרבנן לית להו הכנה אפילו הכנה מועטת דבידים כעירובי חצרות וכדמוכח לעיל, דילמא מהאי טעמא הוא דשרו הכא. אבל ר' אליעזר דאית ליה אפילו הכנה דממילא לא סבירא ליה הכין אלא מיסר נמי אסר להחזירו, אלא מניחו מעיו"ט לשבת כדרך שאמר במערב לשתי רוחות. יש לומר דכיון דשמעינן ליה לר' אליעזר לעיל בברייתא דאמר להו לרבנן אי אתם מודים שהמערב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני, שמעינן מינה דאף ר' אליעזר לא נחלק עם חכמים בדבר זה שהמערב בראשון לרוח אחת מערב בו בשני, ואפילו בפת נמי דמאי שנא. וא"ת אם כן ליקשי ליה מינה לרב דטפי הוי עדיף לאקשויי ליה מדר' אליעזר גופיה. יש לומר משום דבההיא לא איתפרש ביה בהדיא דמערבין בפת בשני, ודילמא הוי מתרץ דמערב ברגליו דאזיל ולא אמר מידי גריע אפילו מהכנה דביצה, אבל בפת כלל לא. אי נמי אביי לא הוי שמיעא ליה ברייתא,

וכדמשמע בסמוך דאקשי מדר' יהודה דאמר עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני, ולא אקשי ליה מברייתא דר' אליעזר גופיה, ומכל מקום מקשה ליה מההיא מתניתין דקסבר דבהא לא פליגי כלל, כך נראה לי.

הא בעינן סעודה הראויה מבעוד יום וליכא. וא"ת ומאי קושיא דשאני הכא דאע"ג דלא חזי לדידיה חזי נמי לאחריני, דהא חזי לכל בני עירו שלא עירבו, והוי ליה כמערב בתרומה לישראל וביין לנזיר. וי"ל דשאני תרומה דגופה לא חזיא לישראל והלכך כי חזיא לכהני שפיר דמי, אבל הכא דגופה חזי למערב אלא דלא אפשר ליה השתא למיכליה, בהא לא אמרינן אע"ג דלא חזי להאי חזי להאי. ואי נמי שאני הכא דהוי ליה עירוב חוץ מתחומו והוה ליה כנתגלגל חוץ לתחומו דאינו עירוב, דלא אמרינן אע"ג דלא חזי להאי חזי להאי אלא כשהוא עמו בתחומו אבל כשהוא חוץ לתחומו אין לו תורת עירוב כלל. וא"ת אם כן בר מן דין תקשי לן לר' אליעזר היאך שרי בכי הא, ועל כרחין אית לן לתרוצה בנותן בסוף אלף מכאן ובסוף אלף מכאן, ותו לא תקשי לן הא דסעודה הראויה. יש לומר דקסבר אביי דהא לא קשיא דקסבר ר' אליעזר דכיון שהוא בתוך תחום ביתו לשבת שפיר דמי, כך נראה לי.

ואלא הא דאמר רב יהודה עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני עירב בפת בראשון מערב בפת בשני והא קא מכין. ומעירב ברגליו קא מקשה השתא, אבל מעירב בפת לא קשיא ליה השתא, דאיהו נמי מודה בהא דבפת לא צריך למימר מידי, דבפת לקיבעיה הדר, דאע"ג דשקיל ליה בראשון ומחזירה לביתו, לאו עקירה גמורה מדוכתיה היא, כיון דפת לאו מנפשיה קא שקיל מאן דשקיל ליה נמי דעתיה לאהדוריה, הלכך במחזירו לבד סגי ולא צריך למימר מידי. ואי משום דמכל מקום בנתינתו שם הפת דקא עביד מעשה, מיהא לא קשיא דכבר פריק ליה רבה דתחילת היום קונה עירוב. אבל ממערב ברגליו קשיא ליה, דהוי סבירא ליה השתא דכיון דגברא מינד נייד ומנפשיה קא אזיל כי הדר לביתיה השתא וחוזר ומחשיך שם למחר, אע"ג דלקיבעיה הדר ולא הכנה גמורה היא, מכל מקום הוא צריך לומר כאן תהא שביתתי, ולא גרע מהכנה דביצה דממילא. ופריק מי סברת דאזיל ואמר, לא דאף מערב ברגליו לקיבעיה הדר ואזיל ולא אמר מידי, ובהכי סגי ליה כיון דבדוכתיה קמא הדרא.

וא"ת ומאי קא מקשה לרב מהא דרב יהודה, דילמא ר' יהודה כרבנן סבירא ליה דלא מחמרי בהכנה כולי האי כר' אליעזר. יש לומר דרב יהודה מסתמא כרב דהוא רביה סבירא ליה, ושיטת התלמוד הוא להקשות בכי הא מדברי הרב לתלמיד ומדברי התלמיד לרב, כאילו מה שאמר זה אמר זה. וא"ת אי אפשר דר' יהודה בשיטת ר' אליעזר אמרה,

דהא לר' יהודה עירב בפת בראשון מערב בפת בשני, ואילו לר' אליעזר משמע דאפילו עירב בפת בראשון אינו מערב בפת בשני, דפת מילתא מוכחא טפי ונראה כמכין ואסור ואפילו במערב באותו פת עצמו, וכדמשמע בברייתא דקתני לעיל (לח ע"א) אמר להם ר' אליעזר אי אתם מודים שאם עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני, ואם איתא לימא סתם שאם עירב בראשון מערב בשני דמשמע בין בפת בין ברגל ולמה פרט, אלא משום דסבירא ליה דרגל אין פת לא. לא היא, שאילו אמר כן הייתי אומר ולמה מערב בשני כיון שנתן עירובו שם בראשון ועדיין עירובו שם, והיתה תשובת השאלה הכא בשעירב ברגליו, אי נמי כשנאכל בראשון ואין לו תקנה קאמר, ולפיכך רצה לקצר ולגלות כל זה דרך קצרה, ואמר שאם עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני, ואם עירב בפת ונאכל עירובו בראשון אין לו תקנה ואינו יוצא בשני.

וכפירושי מצאתי בירושלמי (בפרקין ה"ז) דר' אליעזר סבירא ליה עירב בפת בראשון מערב בפת בשני, ומפת היתה תשובה שהשיב לחכמים, דגרסינן התם: אמר להם ר' אליעזר אי אתם מודים לי שאם עירב בככר בראשון שהוא מערב בככר בשני, שאם אכלו בראשון שהוא עירוב לראשון ואינו עירוב לשני ע"כ. והוצרכתי לכתוב זה מפני שראיתי לאחד מן הגדולים נוח נפש שדחה דברי ר' יהודה ואמר דלית ליה כר' אליעזר, דר' אליעזר לא מודה במערב בפת. ואני מה שנראה לי כתבתי. וא"ת למה הוצרך אביי לחזור אחר דברי ר' יהודה, לותביה מאותה ברייתא דר' אליעזר גופיה דאמר לעיל אי אתם מודים שאם עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני. יש לומר דדילמא ברייתא לא שמיע לה.

הכי גרסינן: **אי הוה שמיע ליה למר**. כלומר: לרבה דמתרץ כל הנך תירוצי ואמר דמשום דלא אמר מידי שרי, אע"ג דאזיל התם מבעוד יום. ומסתברא נמי דרבה בר בר חנה נמי לא שמיע ליה ההיא ברייתא דר' אליעזר, דאי הוה שמיע ליה הוה הדר ביה מהא, דהא אמרה ר' אליעזר בהדיא. ותמיהה לי מאן דפריק ואמר ולא היא שמיע ליה ולא הדר ביה, היאך לא אמר בהדיא שמיע ליה ולא הדר ביה, דהא ר' אליעזר גופיה אמרה בהדיא. ועוד דאפילו לרב יהודה הוה ליה לרבא בר חנן לאקשויי הכי דאמרה בהדיא. ומיהו יש ספרים דגרסי אי הוה שמיע ליה לרב יהודה. ומסתברא דהכי קאמר: אי אמרת בשלמא דהא לאו הכנה היא, אפילו כי אזיל ואמר שפיר, דאי משום דאזיל ואמר, כיון דבאותו רוח בעצמו שהיה מותר בו אמש הוא חוזר ואומר לאו מידי קא עביד. אלא אי אמרת דאי הוה צריך למיזל ולמימר מידי אסור ומשום הכנה, אפילו כי לא אמר מידי ליתסר דהא הכנה היא נמי בלא אמירה, דאמירה לא מעלה ולא מורידה, וכל שהוא אסור באמירה

אסור נמי בלא אמירה, דהא מטייל בפתח מדינה אי נמי עומד בסוף שדהו לאו מידי קא אמרי ואסירי. אלא ודאי הכנה כזו אינה אסורה ואפילו לר' אליעזר, ומינה לביצה דשריא למאן דאמר שתי קדושות הן, דהכנה כזו אינה הכנה, כך נראה לי.

דף לט.

ורבנן דילמא עצה טובה קא משמע לן. פירש רש"י ז"ל: ואביי ורבא דמתמהי לעיל אהכנה דרבה ולא ילפי מהא מתניתין דדיקא כוותיה, דמשמע בפת אחרת לא אלמא הכנה היא, אמרי לך הוא הדין בפת אחרת נמי כיון דעירב בראשון בפת דלקבעיה הדר, אלא עצה טובה קמ"ל שלא יאבד הפת ויטרח באחרת. והראב"ד ז"ל פירש דעל ר' יהודה ושמואל קאמר, כלומר: מאי קמ"ל מתניתין היא, ותריץ דילמא מתניתין עצה טובה קמ"ל. ואינו מחוור בעיני, דאם כן הכי הוה ליה למימר מהו דתימא מתניתין עצה טובה קמ"ל משום הכי איצטריך. אבל השתא דקאמר ורבנן עצה טובה קמ"ל, משמע דקושטא דמילתא הכין דמתניתין עצה טובה בלבד קמ"ל, ואילו נאכל הראשון מערב בפת שני.

אמר להם ר' יוסי אי אתם מודים שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש. לכאורה ודאי משמע דאף לאחר זמן הבית פליגי דאינהו לאחר החורבן היו. וסתמא לדידהו קאמרי ולא למאי דהוה. ואע"פ שהתקין רבן יוחנן בן זכאי לאחר שחרב הבית שמקבלין את העדים כל היום כולו (ר"ה ל, ב), מכל מקום מודה הוא שאם באו מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו יום קודש ולמחר קודש. וכיון שכן לר' יוסי כקדושה אחת הן וביצה אסורה, ולר' יהודה מדינא לא נהגו קודש אלא בחד מינייהו אלא שלא יזלזלו בו. והלכך (כרבה) [ביצה] נמי שריא דכשתי קדושות הן, וכדתנן וכן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני. ואתיא הא דר' יוסי כטעמיה דרבא דאמר הכין בריש פרק קמא דביצה (ה, ב) ודלא כרבה דאמר התם (ה, א) מתקנת ר' יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת. וזה קשה דא"כ רבה ורבא דפרק קמא דביצה בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה דהכא פליגי, וכי תימא הכי נמי, אם כן הוה להו לאיתויי התם הני תנאי.

ויש לומר דפלוגתא דר' יוסי ורבנן קודם תקנה היתה, וכדמשמע לישנא דמתניתין דקתני [ב]ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר, וזה הענין אינו לאחר החורבן, שהרי התקין ר' יוחנן בן זכאי שמקבלין את העדים כל היום כולו, אלא ודאי בקודם החורבן פליגי, דלרבנן אפילו בזמן הבית שתי קדושות הן שלא נהגו קודש בשניהם אלא כדי שלא יזלזלו בהם, ולר' יוסי קדושה אחת הן.

ורבא ורבה דפרק קמא דביצה תרוייהו כר' יוסי סבירא להו ואליביה הוא דפליגי, אלא

דלדעת רבה נפקא מינה לבני בבל שלא זזו מאיסורן הראשון, ואחר התקנה להם כקודם התקנה, משום דלא מינכרא להו מילתא, וכפירוקיה דפריק התם בפרק קמא דביצה (ה, א), דאקשינן ולרב ושמואל דאמרי שני ימים טובים של ראש השנה נולדה בזה אסורה בזה, קשיא להו מתניתין דהתקין רבן יוחנן בן זכאי, ומשני רבה לא קשיא הא לן והא להו, כלומר: הא לן בני בבל שלא זזו מן האיסור הראשון ולא מוכחא לן מילתא, הא להו לבני ארץ ישראל דמוכחא להו מילתא. ורבא סבר דאף לבני ארץ ישראל נפקא מינה, דעיקר דברי ר' יוסי משום ארץ ישראל הוא, דכיון דמעיקרא היו נוהגין קודש בשניהם ולא מן הספק, שאילו באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש, אפילו עכשיו אע"פ שמקבלין אותן כל היום כולו נוהגין היו בשניהם קודש ולאחר התקנה כקודם, אלא שהתקין ר' יוחנן בן זכאי לקבל מן המנחה ולמעלה כדי למנות למועדות מן הראשון, והלכך ביצה אסורה דקדושה אחת הן. והיינו דאמר רבא התם בפרק קמא דביצה (ה, ב) אף מתקנת ר' יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה, כלומר: אפילו לבני ארץ ישראל שהתיר רבה, דמי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה וכו'. והיינו נמי דאמר רבא לקמן (עמוד ב) דילמא הכי קאמר וכן היה ר' יוסי אוסר בשני ימים טובים של ר"ה לבני גולה, דמשמע דעיקר פלוגתא דר' יוסי ועיקר איסורו שבא להורות לדעת רבא היה לבני ארץ ישראל, וכטעמיה דפליג התם בפ"ק דביצה עליה דרבה ואמר מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש הלכך ביצה אסורה, וכמו שכתבתי בפ"ק דביצה (שם ד"ה אמר וד"ה ויש) יותר מזה בסייעתא דשמיא.

דף לט:

ורבנן התם כי היכי דלא ליזלזלי ביה. פירש רש"י ז"ל: בדין הוא שלא ישלימו בקדושה אותו היום שבאו העדים, כיון שבאו מן המנחה ולמעלה וידחה למחר, אלא כדי שלא יזלזלו בו אפילו קודם שיבואו העדים, כי יאמרו אולי לא יבואו העדים עד לאחר המנחה ונמצא היום הזה חול ויעשו בו מלאכה. והראב"ד ז"ל פירש: בדין היה שישלימו יום זה לבד בקדושה, אלא מפני שלא אמרו בו שיר של קודש בין הערבים יחשבו כי המועד הזה קיל ויזלזלו בו, לפיכך עשו גם מחר קודש.

הכי קאמר וכן היה ר' יוסי אוסר בשני ימים טובים של ראש השנה בגולה. פירוש: ואיצטריך למימר הכי, דלא תיסק אדעתין דעד כאן לא אמר ר' יוסי אלא בירושלים בלבד שאין עושין שם שני ימים טובים אלא אם כן באו עדים מן המנחה ולמעלה, ולא משום

ספק הן עושין וכטעמיה דאמר להן לחכמים, אבל בגולה שהן עושין שני ימים טובים גם משום ספק אם היום אם למחר הוה להו כשאר ימים טובים של גליות, קא משמע לן דאפילו בגולה כיון שלא מן הספק הזה בלבד הם עושין, אלא אף מספק אחר שמא אף בירושלים יעשו אותו שני ימים וקדושה אחת, נמצא שאף בחוצה לארץ אף משום קדושה אחת הן להן ונולדה בזה אסורה בזה.

א"ר אשי לדידי אמר לי אמימר האי בר טביא לאו איתצודי איתציד וכו'. ורב אשי לאו לאיפלוגי אדינא אתא, דהא איהו גופיה הוא דקא מהדר לפרושי הא דתני איסי וכן היה ר' יוסי אוסר בשני ימים טובים של גליות לדחויי לרב ששת דאסר ההוא בר טביא דאיתצוד. ועוד דאם איתא דרב אשי לפלוגי אדינא ולמיסר הוא דאתא, הוה ליה למימר ורב אשי אמר אסור. אלא הכי קאמר: אמר לי אמימר לאו בהאי פלוגתא פליגי אלא בפלוגתא אחריני פליגי, דמעשה שהיה לא כך היה אלא מחוץ לתחום הוא דאתא ובהא פליגי, דמר סבר מאי דאתי לבי ריש גלותא אתיא, ומר סבר אדעתא דכולהו רבנן הוא דאתי. ואי נמי יש לומר דרב אשי הכי קאמר אי אפשר דרב ששת פליג בהא, דלכולי עלמא שני ימים טובים של גליות חד מינייהו חול הוא ומאי דאיתציד בהאי שרי בהאי, אלא בבא מחוץ לתחום הוא דפליגי. וכן פירש הראב"ד ז"ל.

דף מ.

חזייה רבא דכמישא אמר הא ודאי מאתמול עקריה. פירוש: דאי עקריה האידנא אף על גב דלאו אדעתא דישראל עקריה, וקיימא לן (שבת קכב, א) גוי שעשה כבש בשבת לעצמו ירד אחריו ישראל. הכא שאני דאסור משום מוקצה, דפירות הנושרין בשבת או ביו"ט אף על פי שאסרום משום גזירה שמא יעלה ויתלוש (ביצה ג, א), אף משום מוקצה אסורין ואפילו לר"ש, דלא עדיפי מגרוגרות וצימוקים דמודה בהו ר' שמעון. וכבר הארכתי בענין זה בריש פ"ק דביצה (ב, ב ד"ה אמר).

מאי אמרת דילמא מחוץ לתחום אתא הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר. מהכא משמע דפירות שהן בספק אם באו מחוץ לתחום או מתוך התחום, ספיקא לאיסורא ואסורין לישראל אותו שבאו בשבילו, דהא חייש להו רבא מן הספק ואמר דילמא מחוץ לתחום אתא, ואי לאו דאדעתא דגוים הוא דאתא הוה אסר להו, וכדחזי דמפשי ומייתי נמי אסר להו. ומיהו דוקא בפירות שאינן מצויין בעיר, אי נמי באדם המביא דורון וידוע שאינו דר בעיר, בהכי הוא דאיכא לספוקי בהו דילמא מחוץ לתחום אתא, אבל בגוי השרוי עמו בעיר ופירות המצויין בעיר מסתברא דלא ניחוש להן דמחוץ

לתחום אתו, אדרבא כאן נמצאו וכאן היו. וכבר הארכתי בדברים אלו במס' שבת בפרק השואל (קנא, א) גבי עכו"ם שביא חלילין בס"ד. ויש מרבני צרפת תולין את הספק להקל, ונסמכין על ההיא דאמר שמואל התם גבי חלילין ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לתחום לנו, וכמו שפירש רש"י ז"ל שם דחיישינן להקל קאמר. וכבר כתבתי שם בארוכה בסייעתא דשמיא. (בד"ה גמרא ולהלן (מז, ב) ד"ה מיהא).

גירסת הספרים: **הנהו בני גננא דגזזו להו גוים אסא ביומא טבא שרא להו רבינא לאורוחי [לישראל] לאלתר**. ואיכא למידק מאי טעמא שרי רבינא לאלתר, ומאי שנא מגוי שהביא דורון לישראל בשיש במינו במחובר שצריך להמתין לערב בכדי שיעשו (ביצה כד, ב). ויש לומר דקסבר רבינא לא הצריכו להמתין אלא למשתמש בו בעיקר תשמישו שנקצץ בשבילו, כגון פירות לאכילה ואסא דבי גננא למיבני גינא, אבל לאורוחי דלאו להכי נקצץ אפילו לאלתר שרי. ואפשר לומר דרבינא לית ליה ההיא דרב פפא, ולדידיה אינו צריך להמתין כלל בשום מקום. ורש"י ז"ל (לעיל לט, ב ד"ה פסק) גריס: דגזו להו אסא ביו"ט שני, והיינו טעמא דשרי רבינא משום דקס"ד דלא אסרו עד כדי שיעשו אלא ביו"ט ראשון דאתעבידא ביה מלאכה דאורייתא, אבל יו"ט שני דרבנן לא צריך לאמתוני אלא מותרין הם לערב מיד. ורבא אסר אפילו בהא עד שימתין בכדי שיעשו.

ואם תאמר לאורוחי אמאי צריך להמתין כלל, ואפילו ביו"ט עצמו לישתרי דהא לאו מידי אתעביד ביה לגבי ריחא, דהא אמרינן (סוכה לז, ב) הדס במחובר מותר להריח בו דכיון דלריחא קאי לא אתי למקצייה, אתרוג במחובר אסור להריח בו כיון דלאכילה קאי אתי למקצייה. ויש לומר דמכל מקום אי בעי ליה הכא לאורוחי ביה לא אפשר ליה אלא על ידי קציצה, והא אתעבידא ביה מלאכת איסור מחמתיה. ומכל מקום לא ניחא, דאי משום הא אפילו ביו"ט עצמו לישתרי לישראל אחר שלא באו בשבילו, דהא הכא לא אתקצאי לריחא, והוה ליה כפירות שבאו מחוץ לתחום בשבת בשביל ישראל זה שהוא מותר לישראל אחר אפילו ביומן. דעד כאן לא אסרו בשיש במינן במחובר אלא משום מוקצה וכדכתבינן לעיל (ד"ה חזייה). ויש לומר דהכא נמי לא אסרוה אלא אבני מתא דגזו לה בשבילם. והראב"ד ז"ל תירץ דההיא דסוכה דשרי לאורוחי ביה היינו דוקא במחובר דאפילו שרית ליה לא אתי למקצייה, אבל הכא דתלוש ולצורך גננא אי שרית ליה אתי לטלטולי ולמיעבד מיניה הגננא, והוה ליה כאתרוג במחובר דאסור משום דדילמא אתי למקצייה לצורך אכילה.

ור"ח ז"ל גריס במסכת סוכה (שם): הדס במחובר אסור להריח בו דכיון דלריחא קאי אתי למקצייה, כלומר: דלית ליה היכירא ואתי למקצייה, והלכך הכא נמי מוקצה היה

מחמת איסור מלאכה וצריך להמתין לערב עד כדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט וכמו שפירש רש"י ז"ל (לעיל לט, ב).

ולענין פסק הלכה: קיימא לן כרבא דאמר בעינן בכדי שיעשו. ושני ימים של גליות קיימא לן דשתי קדושות הן. והביא רש"י ז"ל (לעיל שם) ראיה דהכי מסקנא דשמעתין ורב ששת גופיה הדר ביה, ורבה בר שמואל דתני בקדושות מודה להם ר' יוסי לחכמים בשני ימים טובים של גליות, ורבא נמי דאמר במסכת ביצה (יז, א) מניח אדם עירובי תבשילין ועירובי תחומין מיו"ט לחבירו ומתנה. ורב נמי דאמר (שם ד, ב) ביצה שנולדה בזה מותרת בזה. והלכך אפילו בדבר הנלקט או הניצוד ביו"ט ראשון מותר לערב בכדי שיעשו, כלומר: בכדי שיצוד או ילקוט ויביא מאותו מקום, ואינו צריך להמתין עד מוצאי יו"ט שני. דטעמא דהכא דצריך להמתין אינו אלא כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט, והלכך לערב ראשון מותר בכדי שיעשו דחד מינייהו חול, דאי יום ראשון חול הרי נלקטו בחול ואפילו לאלתר היה מותר, ואם שני חול הרי המתין כדי שיעשו בו שהוא חול, הלכך ממה נפשך שרי. והיינו דרב נחמן ורב חסדא בי ריש גלותא דאכול ביו"ט שני טביא דאתציד ביום ראשון. ורב אשי דאמר משמיה דאמימר דלאו איתציד, לאו לפלוגי אתא, דאמימר הוא דשמיע ליה דבפלוגתא אחריני פליגי, אי אמרינן מאי דאתי בי ריש גלותא אתי אדעתא דכולהו רבנן אתו. וכן הביא רש"י ז"ל ראיה מההיא דשרי רבינא לאורוחי אסא לאלתר, דקסבר דיום טוב שני לית ליה כדי שיעשו אפילו בדבר הנלקט ביומו, ואם איתא דמה שנלקט אפילו ביום ראשון צריך להמתין עד כדי שיעשו לערב יום שני, כל שכן מה שנלקט ביומו. וזה ראיה לפי גירסתו שגורס בה ביו"ט שני, אבל לפי גירסת הספרים דגרסי ביומא טבא ליכא ראיה מהא.

אבל הרב בעל ההלכות ז"ל כתב: דכיון דאמר רב פפא ולערב בכדי שיעשו, לילה הראויה לעשיה בעינן בכל דבר שנעשית בו מלאכה, ולא דמיא לביצה דממילא, והיינו נמי דביצה לא בעינן כדי שיעשו, אבל כל מידי דבעינן כדי שיעשו, בעינן לילה הראויה לעשיה, והלכך לערב דיום טוב שני קאמר. ולפי דבריו ההוא טביא דריש גלותא לא איתצוד על ידי גוי אלא בערב מעצמו ניצוד במכמורת שפירסו לו מבערב. וכן פירשו בתוספות (לט, ב ד"ה אי). ור"י ז"ל בעל התוספות כן כתב, וקא יהיב טעמא דלא הצריכו כדי שיעשו אלא משום שלא יאמר לגוי לתלוש ולהביא לו, דהשתא דצריך להמתין לערב עד כדי שיעשו ולא הרויח כלום באמירתו לגוי, לא אתי למימר ליה, ואם איתא דלערב של יום ראשון קאמר אכתי אתי למימר ליה דהא קא רווח דמתהני מיניה ביום שני.

ואי אפשר לומר דטעם האיסור כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט וכמו שפירש רש"י ז"ל

(ביצה כד, ב ד"ה ולערב), דהא מבשל בשבת בשוגג יאכל כר' מאיר דקיימא לן כוותיה (חולין טו, א) אלא דלא דרשינן בפירקא, ולא אסרינן ליה משום נהנה ממלאכת שבת. ומכל מקום כדברי רש"י ז"ל נראה עיקר. וההיא דמבשל בשבת לא קשיא, דכיון שנעשית מלאכה בשוגג ליכא למיגזר בה מידי, דאף על גב דשרית ליה בשוגג לא אתי למיעבד לכתחילה ובמזיד, הלכך הקלו בהנאת מלאכה כזו. אבל במלאכה הנעשית על ידי גוי דאתי לזלזולי בה ולאקולי בה ולמימר לגוי, החמירו בה שלא יהנה ממנה עד כדי שיעשו בחול, והא שני חול הוא ואם ראשון חול כל שכן דשרי. וכתב רש"י ז"ל דבתשובת גאון ז"ל התיר כן לערב שהוא מוצאי יו"ט. וכן דעת הראב"ד ז"ל.

ואם תאמר ביום טוב שני ליתסר מיהא משום מוקצה דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא. כתב הראב"ד ז"ל דלא אמרינן אתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא אלא בשבת או ביו"ט ראשון דמוקצה שייכא לחצי שבת או לחצי יו"ט, אבל בספק יו"ט שני לא אמרינן הכי. תדע דהא אתרוג בשמיני ספק שביעי אסור משום דאתקצאי לבין השמשות, אבל בתשיעי ספק שמיני מותר (סוכה מו, ב), ולא אמרינן הכא מיגו דאתקצאי לבין השמשות, שמע מינה כל שני ימים טובים של גליות כיון דספיקא נינהו דאסור בזה מותר בזה. ע"כ לשון הרב ז"ל. ואינו מחוור בעיני דא"כ אף שבת ויו"ט נולדה בזה תאסר בזה לכולי עלמא, ואפילו למאן דאית ליה שתי קדושות נינהו ולית להו הכנה דרבה. ופירות שנשרו מן הדקל ביו"ט ליתסרו בשבת מהאי טעמא נמי, ואילו בפ"ק דביצה משמע בהדיא דמאן דאית ליה שתי קדושות הן ולית ליה הכנה דרבה נולדה בזה מותרת בזה, וכן בפירות שנשרו וכדאמרינן התם (ד, ב) אמר ר' יוחנן עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביו"ט, ואל תשיבני ביצה דהתם נמי מוכחא מילתא כיון דראוי לגומעה בשבת איכא היכירא, הכא מימר אמרי דשרי ואתמול הוא דלא חזי להסיקה, אלמא פירות שנשרו בשבת מותרין ביום טוב כביצה דהתם נמי מוכחא מילתא, ואמאי ליתסרא מיהא משום דאתקצאי לבין השמשות דשניהם קדושין הן דבר תורה.

ובתוספות אמרו במסכת יו"ט (ד, א ד"ה נימא) דלא אמרינן אתקצאי לבין השמשות במחמת יום שעבר אלא במחמת יום הבא, כגר שדלק בלילי שבת דכיון שנאסר מחמת בין השמשות של שבת מחמת השבת אתקצאי לכולי שבת וכן כולן, אבל במחמת יום שעבר לא אמרינן, מדאמרינן לעיל (לו, א) לגין טבול יום שמלאהו מן החבית של מעשר טבל ואמר הרי זה מעשר לכשתחשך דבריו קיימין, ואם אמר עירבו לי בזה לא אמר כלום, וקא מפרש טעמא משום דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום, ולא קאמר משום

דאתקצאי בין השמשות מחמת יום שעבר אתקצאי לכולי יומא.
וא"ת והא גבי סוכה אמרינן (סוכה מו, ב) דאסורה עד מוצאי יו"ט האחרון של חג הואיל ואתרמו ליה אורחים אכלי התם, ומיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא, אלמא אמרינן מיגו דאתקצאי מחמת יום שעבר. והם ז"ל תירצו דמוקצה דמצוה שאני שהחמירו בו חכמים. ולפי דבריהם היינו נמי הא דאתרוג שמיני ספק שביעי דאסור משום מיגו דיום שעבר משום חומר מצוה, אבל ספק שמיני מותרת, משום דכולי האי לא אמרינן דליתסר בתשיעי משום דאתקצאי בבין השמשות דיום שמיני. ועדיין צריכא עיונא הא דאמרינן בפרק אין צדין (ביצה ל, ב) הפריש שבעה אתרוגין לשבעת הימים כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר, ואמאי הכא נמי נימא הואיל ואתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא.
וכדי שיעשו. פירוש ר"ח ז"ל: כשיעור שילך ישראל משחשיכה בגן ויגוז ויביא, ואחר שהיית זה השיעור שרי.

דף מ:

מאי הוי עלה רב חסדא אמר זכרון אחד עולה לכאן ולכאן. תמיהה לי מאי קא מיבעיא ליה תו מאי הוי עלה דהא דייקינן לה שפיר מהא דב"ש.
כל מקום שהוא זקוק לשבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע. ובפרק שני דביצה (יז, א) אמרינן אין הלכה כאותו הזוג אלא ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר מעין המאורע בעבודה, ובשל מוסף מתחיל נמי בשל שבת ואומר מעין המאורע באמצע וחותם בשבת וראש חודש או של שבת ויו"ט, וכדאיתא התם בביצה דרבי חותם בה מקדש השבת וישראל והזמנים.
כיון דאמר זמן קביל עלויה ואתסר ליה למישתי. ודוקא בדאמר זמן, אבל הפסיק ליה מלאכול אדעתא דלא למיכל שרי, תדע דהא כיון שהוא אומר זמן כבר אפסיק מלאכול ואין בדעתו לאכול, ואפילו הכי דוקא בדאמר זמן הוא דאמרינן דאתסר, הא משום דגמר מלאכול סעודה המפסיק בה לא. ועוד דבהדיא אמרינן במדרש איכה רבתי (פ"ג, פי' ו') ר' יהודה בן בתירא אזל לנציבין בערב צומה רבה, אתא ריש כנישתא לזמוניה אמר ליה כבר אכלית ופסקית, אמר ליה אשגח עלוי דלא לימרן אנשי ר' יהודה לא אשגח עלויה אזל עמיה ואכל מן כל עיגול חד פת ומן כל תבשיל חד פירא ושתא מן כל חבית חד כסא.
ליתביה לינוקא. פירוש: וכדאמרינן אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות (ראש השנה כט, ב), ודוקא כשהגיעו לחינוך הא קודם שהגיעו לחינוך אסור, דאין אדם

מברך לבטלה, וכיון שהוא מברך ואין שותה ממנו אלא תינוק שלא הגיע לחינוך כמי שלא שתה ממנו אדם דמי. ואם תאמר אם הגיע לחינוך היכי יהבינן ליה. יש לומר בשהגיע לחינוך מצות ולא הגיע לחינוך תענית.

אתי למיסרך. כלומר: לכשיגדל יברך זמן על הכוס וישתה והוא לא ידע דאשתקד שנתנו לו משום דקטן היה. והא דחיישינן הכא לדילמא אתי למסרך, היינו דוקא כשאנו משקין אותו מחמתנו ולא לצרכו, הא לצרכו ליכא למיחש לסרוכי, דהא קטן מאכילין אותו בידים ביוה"כ. וכבר כתבנו זה בארוכה בס"ד במסכת יבמות בפרק חרש (קיד, א) בשמעתא דקטן אוכל נבלות אין מצווין להפרישו. וכתבו בתוספות (ד"ה דילמא) דכי חיישינן דלאו למימר זמן אכסא משום דילמא אתי למיסרך, היינו דוקא בזמן ביוה"כ דמתרמי בכל שתא ושתא, אבל היכא דמתרמי מילה בתשעה באב או ביום הכפורים דכיון דמילתא דלא שכיחא היא לא חיישינן ומברכינן אכסא ומטעמיה ליה לינוקא. ואינו מחוור בעיני דבכשותא בכרמא (שבת קלט, א) נמי חששו להכי כדאמרינן התם רב הושעיא יהיב פרוטה לתינוק עכו"ם וזרע ליה כשותא בכרמא, ואמרינן וליהביה לתינוק מישראל, ופרקינן דילמא אתי למיסרך. והגאונים ז"ל אמרו דאין מברכין אכסא אלא מייתינן אסא ומברכינן עליה ושפיר דמי.

הא דאמרינן הכא: **לית הלכתא כרב אחא**. כתב רש"י ז"ל דלא אתפרש היכא. ור"ח ז"ל פירש: דההוא דקא מקשה התם בפרק תולין (שבת שם) גבי כשותא ליתן לתינוק ישראל היינו דרב אחא, והכין קים להו.

דף מא.

אע"פ שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין מודה היה שאין משלימין. לאו מודה לרבנן קאמר, דהא רבנן דפליגי עליה מתענה ומשלים סבירא להו, כדאמרינן לקמן זו דברי ר"מ שאמר משום ר"ג אבל חכמים אומרים מתענה ומשלים, אלא האי מודה פירושו אומר. וכמדומה שיש כמותו בריש פרק המגרש (גיטין פג, א) גבי ארבעה זקנים שנכנסו להשיב על דברי ר' אליעזר.

דף מא:

דרש מר זוטרא משמיה דרב הונא הלכה מתענה ומשלים. וכן הלכתא, והעידו בתוספות על רבנו יצחק הידוע בעל התוספות זצ"ל, שלקח ביצה מגולגלת בעשרה בטבת שחל להיות בערב שבת וגמעה מבעוד יום ולא רצה להשלים. ושמא (כוונתו) היה סבור

דמתענה ומשלים אם ירצה קאמר, ולא שהיה חייב בכך. ואין זה ענין שמועתינו. והראב"ד זכרונו לברכה כתב: דלא אמרו משלים, אלא שאינו אוכל קודם שקיעת החמה, אבל ודאי משתשקע החמה מתוספת שבת הוא וכבר קדש היום אם רצה לאכול אוכל, שכיון שנכנס לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות. וכבר אמרו (לעיל עמוד א) שאין רשאי להתענות בשבת לשעות. ולכך נהגו העם בתענית אסתר כשהוא בערב שבת שאוכלין מיד עם יציאתן מבית הכנסת ואף על פי שלא חשכה.

אמר רב פפא פירות שיצאו מחוץ לתחום וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו מקומן מאי טעמא אנוסין נינהו. ומדתלי רב פפא טעמא באונס שמעינן מינה דדוקא חזרו קאמר, דומיא דאדם דאמרינן הוציאוהו והחזירוהו הרי הוא כאילו לא יצא, אבל חוץ למקומן אסורין כאדם שאין לו אלא ארבע אמות. ואע"ג דאוקימנא כתנאי ורב פפא כת"ק, ואסיקנא דלת"ק פירות שיצאו חוץ לתחום בשוגג יאכלו דכל היכא דאיכא חדא לטיבותא שרו רבנן, אפילו הכי רב פפא לא סבר ליה כוותייהו אלא בחדא דהיינו בשחזרו במקומן, אבל בשלא במקומן כר' אליעזר בן יעקב סבירא ליה. וכן הלכה.

דף מב.

אלא חסורי מיחסרא והכי קתני. פירוש: הא (דקאסר להו) [דקמחסר לה ו]לא אמר דבשוגג חוץ למקומן בלחוד פליגי, במסקנא מגלה לן טעמא משום דקתני בדר' נחמיה ור' אליעזר לעולם אסורין עד שיחזרו למקומן שוגגין, מכלל דת"ק סבר במזיד נמי שרי. הא דקא דייק מהא דת"ק סבר אפילו במזיד נמי שרי, פירש רש"י ז"ל: מדקתני לעולם אסורין. ונראה דקא דייק לה מדקתני עד שיחזרו למקומן שוגגין, דאי לאו דשמעינן לת"ק דאמר חזרו למקומן אפילו במזיד למה להו אינהו למימר שוגגין דהא ת"ק נמי שוגגין קאמרי, ולא בשוגג ומזיד פליגי אלא במקומן ושלא במקומן, והוה להו למימר לעולם אסורין עד שיחזרו למקומן ותו לא.

במזיד לא יאכלו. פירוש: לשום אדם, מדלא קאמר לא יאכל, אי נמי מי שיצאו בשבילו, אי נמי שבאו בשבילו. וא"ת מאי שנא מהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר (לעיל מ, א). י"ל דשאני הכא דאתעבידא בהו איסורא על ידי ישראל. וא"ת לרבנן דאמרי במקומן אפילו במזיד יאכלו, מאי שנא מן המבשל בשבת (חולין טו, א) דבמזיד לא יאכל ואפילו לר' מאיר דמיקל. י"ל דשאני התם דאתעבידא ביה מלאכה דאורייתא אבל הכא ביו"ט דוקא, אבל בשבת ודאי אסורין אם הביאן דרך רה"ר, ואפילו העבירם ארבע אמות ברשות הרבים.

שבת בבקעה והקיפוה עכו"ם מחיצה בשבת. כלומר: לשם דירה.
מהלך אלפים אמה ומטלטל בכולה ע"י זריקה. פירש רש"י ז"ל: דרב נחמן אמר שמואל אפילו כר"ג אתיא, דעד כאן לא קאמר ר"ג נתנוהו בדיר וסהר מהלך את כולה אלא במי שהוציאוהו דהקילו לגביה, אבל במי שקנה שביתה בבקעה ובשעת קנייה לא שבת באויר מחיצות מודה הוא ר"ג דאין לו אלא תחומו הראשון. וכן מצאתי בירושלמי דגרסינן התם (ה"א): על הדין פלוגתא דרב הונא ור"נ, בעיין מימר מה פליגי כר' יהושע ור' עקיבא ברם כר"ג וכר' אלעזר בן עזריה לא פליגי, ואפילו כר"ג וכר' אלעזר בן עזריה פליגין קל הוא מי שקנה לו שביתה ממי שלא קנה לו שביתה. וזה מבואר כדברי רש"י ז"ל.
ועוד ראיה לדברי רש"י ז"ל דהא רב נחמן בהא כרביה סבירא ליה, מדאמר ליה לרב הונא לקמן לא תפלוג עליה דשמואל דתניא כוותיה, ואילו לקמן (מג, ב) משמע מעובדא דנחמיה דרב נחמן כר"ג סבירא ליה וכדאמרינן התם, אמר ליה ר"נ בר יצחק לרבא מאי קא מיבעיא ליה לרב חסדא אילימא בדמלו גברא וקא מיבעי ליה אי הלכה כר"ג או לא, ופשיט ליה רבא פשיטא בדלא מלו גברא עסקינן דאי בדמלו גברא האמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ג בדיר וסהר וספינה, דאלמא משמע דפשיטא ליה לרבא דר"נ בר יעקב רביה כר"ג סבירא ליה, דאי לא מאי קא פשיט, דכיון דרב חסדא מיניה דר"נ הוה בעי דילמא בדר"ג נמי בעא מיניה מאי סבירא ליה אי הלכה כוותיה או לא. ואע"ג דהא ר"נ משמיה דשמואל קאמר לה ושמואל לית ליה כר"ג בדיר וסהר אלא בספינה דוקא כדאיתא לקמן (מב ע"ב), אין ודאי שמואל דלא כר"ג סבירא ליה אבל הא דבקעה לאו בהכי תליא, ור"ג נמי אפשר דס"ל הכין ומטעמא דאמרן.

דף מב:

ה"ג רש"י ז"ל: **אמר רב הונא היה מודד ובא וכלה מדתו בחצי חצרו יש לו חצי חצרו.** וקשה קצת לגירסא זו מאי דאמרינן, יש לו חצי חצר פשיטא מהו דתימא ליחוש דילמא אתי לטלטולי בכולה קמ"ל. ואם איתא אמאי הוה אמינא דנגזור ביה טפי מבקעה. ועוד דלא הוה ליה למימר דילמא אתי לטלטולי אלא דילמא אתי להלוכי. וי"ל דלרבותא נקט דהוה אמינא דאפילו לטלטולי נמי אתי. ולא דמי לבקעה דשאני חצר דאית בה כלים ורגיל לאשתמושי בה כולי שתא בכולה, הלכך הוה אמינא דנגזור בה דילמא אתי אפילו לטלטולי בכולה קמ"ל. ובהא נמי איתרצא לן קושיא אחרינא, דאיכא למידק ומאי קמ"ל רב הונא מתני' היא לקמן (סא, א) היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי מערה יש לו חצי

מערה. אלא שי"ל דאיצטריך רב הונא לאשמועינן חצר דאית בה כלים ורגיל לאשתמושי בה בכולה כולי שתא.

אבל הראב"ד ז"ל גרס: א"ר הונא מודינא היה מודד וכלתה מדתו בחצי העיר. ומודה לטלטל קאמר, משום דבעיר מקום שכלתה שם מדתו אינו נפרץ במקום האסור לו, והיינו דקאמרינן מהו דתימא דילמא אתי לטלטולי בכולה. וגירסא זו נראית עיקר.

רבה אמר הואיל ושבת באויר מחיצות מבעוד יום וקסבר (**רב הונא**) [**רבה**] **דמחיצות ספינה מחיצות הן**. ותמיה לי א"כ מאי טעמייהו דר' יהושע ור' עקיבא דאסרי. ואולי נאמר לפי שנכנס שם מדעתו על דעת שתהלך הספינה ותוציאנו מתחומו. ועוד י"ל דהשתא הדרינן למאי דאמרינן מעיקרא דר"ג ור' עקיבא בגזירה פליגי, אי גזרינן דיר וסהר אטו בקעה או לא, דר"ג לא גזר ור' עקיבא ור' יהושע גזרי. ושמואל פסיק כוותיה דר"ג בספינה דליכא למגזר בה אטו נתנוהו בבקעה הואיל ושבת באויר מחיצותיה, אע"ג דר' עקיבא גזר אפילו בהא הואיל ומ"מ כבר יצא מתחומו, כך נראה לי. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שפירש בפירושי המשנה שלו דטעמא [דר"ג] דקנה משום דלא גזר הילוך דדיר אטו הילוך דבקעה ור' יהושע ור' עקיבא גזרי ואם לא כמו שפירשתי היאך כתב הרב כן, והלא אותה סברא כבר דחוה בגמרא ואמרינן וממאי דבגזירה פליגי וכו'. אלא ודאי שהרב ז"ל מפרש כמו שפירשתי דהשתא לרבה בגזירה פליגי, והא דאמרינן לעיל ממאי וכו' דחייה בעלמא היא, ותפסינן מאי דקאמר להדיא רב הונא בריה דרב נתן כתנאי ומאי דקאמר (רבא) [רבה] הכא, ושבקינן ההיא דחייה בעלמא דלעיל.

דף מג.

במהלכת כולי עלמא לא פליגי. והשתא הדרינן על כרחין ממאי דאמרינן לעיל דאיכא בינייהו בקופץ, כלומר: דלרבה ליכא לר' זירא איכא, דהשתא הא קאמר רבה דבמהלכת כולי עלמא לא פליגי, אלמא מודה הוא אפילו בקופץ ובשנפחתו דופני הספינה, דכל שמהלכת לא פליגי דספינה נוטלתו מתחילת ארבע ומניחתו בסוף ארבע.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי הלכה כר"ג. כלומר: בספינה. ויש ספרים דגרסי בהדיא בספינה.

הא דקא מתמה הכא: **הלכה מכלל דפליגי**. נראה לי דלאו אדרב אחא בלחוד קאי, דהא רב ושמואל נמי אמרי לה בהדיא לעיל. אלא מאן דמהדר לה לגמרא נטר עד סופא ואקשי אכולהו הלכה בספינה מכלל דפליגי.

אמש הכריע אחי אבא. דהיינו ר' יהושע.

הלכה כר"ג בספינה והלכה כר"ע בדיר וסהר. ופסק ר"ח ז"ל בהא כשמואל, דאף ע"ג דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי, מ"מ בהא קיימא לן כשמואל הואיל והכריע ר' יהושע בהא כר"ג. אבל הרב אלפאסי ז"ל פסק כרב, ואי משום הא דר' יהושע, הא קיימא לן דאין למדין הלכה מפי תלמוד (נדה ז, ב). ואי משום דקיי"ל הלכה כדברי המכריע, הני מילי במתניתין אבל לא בברייתא כדאמרינן בפרק כירה (שבת לט, ב). ועוד דר' יהושע בעצמו היה חולק, ואין הכרעת בעל דין הכרעה. ועוד דאמרינן לקמן (מד, א) במעשה דנחמיה אי בדמלו גברי פשיטא דהאמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ג בדיר וסהר וספינה. וכן נראה לקמן (מז, ב) גבי דיכרי דאתו למברכתא, דשרא להו רבא לבני מברכתא למזבן מינייהו דכולה מברכתא לדידהו כארבע אמות דמיא. וכן הלכה, ואף רבותינו הצרפתים ז"ל (תוד"ה הלכה) כן פסקו.

בעי רב חנניא יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה. פירוש: בששבת למטה מעשרה ויצא דרך קפיצה חוץ מאלפים אמה ודאי לא מיבעיא ליה דכשהגיע למטה מעשרה לא יזוז ממקומו, ואפילו למ"ד אין תחומין למעלה מעשרה, כדמוכח לקמן (מה, ב) בהדיא גבי הא דתניא גשמים שירדו ביו"ט הרי הם כרגלי הממלא, דאקשינן אמאי ליקנו שביתה באוקיינוס, ומדלא קאמר עלה שמעת מינה אין תחומין למעלה מעשרה דאי יש תחומין ליקנו שביתה באוקיינוס כדאמרינן (שם) גבי ליקנו שביתה בעבים, שמעינן מינה דקושיין דליקנו שביתה באוקיינוס אפילו סבירא לן אין תחומין איתא, וכטעמא דאמרן דכיון דקנו שביתה למטה מעשרה אף ע"פ שחזרו העבים והוציאום מתחומן בלמעלה מעשרה, מכל מקום בשהניחו לארץ והרי הן חוץ למקומן לא יזיזם מד' אמות. אלא ר' חנניא בשלא קנה שביתה למטה קא מיבעיא אם יש תחומין למעלה מעשרה וקנה שם שביתה, וכדאמרינן לקמן (שם) גבי עבים. וא"נ מהו לצאת מתחומו דרך קפיצה או דרך ספינה ואפילו כמה שירצה.

ואתיא למפשטה **מדאמרו לו לר"ג מה אנו לירד ואמר להם מסתכל הייתי והיינו בתוך התחום קודם שחשיכה**. וקשיא לי דהא ספינה מינד ניידא, ואמרינן לקמן (מו, א) דמים בעבים לא קנו שביתה משום דניידי, וכדתניא נהרות המושכין ומעינות הנובעין הרי הן כרגלי הממלא. וי"ל דספינה דר"ג כל בין השמשות מינח ניחא, והכי קאמר: אי אמרת בשלמא יש תחומין משכחת לה בעומדת בין השמשות, אלא אי אמרת אין תחומין אפילו בעומדת נמי כי לא היו בתוך התחום מאי הוי.

דף מג:

כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים. וא"ת וליחוש דילמא כבר בא אליהו יום חמישי לבית דין הגדול ובא משיח ג"כ ערב שבת, ויהא הוא אסור מעתה אפילו בשבת. י"ל דאילו בא משיח קודם נדרו גם הוא לא היה נזיר כלל, משום יום שבא בן דוד קאמר הא אם כבר בא אינו נזיר, כך נראה לי.

האי תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא. פירש רש"י ז"ל: אבל מפשט לא מפשיט ליה דתילף מיניה היתירא. נראה מדבריו דאפילו לגבי תחומי שבת אזלינן בהו לחומרא. וכן כתב ר"ח ז"ל תנא ספוקי מספקא ליה ומחמיר הכא והכא. והראב"ד ז"ל כן כתב מפורש דעבדינן לחומרא מדאמרינן תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא. ואע"ג דלגבי נזיר הוא דאתמר, מי איכא מידי דאינהו גופייהו עבדינן לקולא ומאי דתלי בהו עבדינן לחומרא. ועוד דפשטה דמתני' דפעם אחת לא נכנסו לנמל משחשיכה הכין משמע, והא דאוקמה רבא במהלכת ברקק דחייה בעלמא היא, דמסתמא אין חילוק בין רקק למים צלולין. ועוד דתניא לקמן (מז, ב) חרם שבין תחומי שבת צריך מחיצה של ברזל להפסיקו, ומדלא מפלגינן ביה בין שהמים עמוקים עשרה לשאינן עמוקים עשרה ש"מ דאפילו בעמוקים עשרה אית בהו משום תחומין.

וה"ר משה [ב"ן] נ"ר (בלקוטיו כאן ד"ה ושמא) כתב דגבי נודר בנזיר הוא דאזיל תנא מספקא לחומרא משום דנזיר דאורייתא, הא בתחומין דרבנן לקולא, וכדאמרינן לקמן (מה, ב) גבי ליקנו שביתה באוקיינוס איבעית אימא הוי ספק דדבריהם ולהקל. ועוד דקיימא לן (לקמן מו, א) דהלכה כדברי המיקל בעירוב. ודחה דברי הראב"ד ז"ל דמה שאמר שאינו בדין דתחומין גופייהו להקל ומאי דתלי בהו להחמיר, דבכל ספיקי דעלמא הכי עבדינן היכא דתלו ביה [מילי] טובא הכא לחומרא כדיניה והכא לקולא כדיניה, וכדאמרינן בעלמא (ברכות לו, א) כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל, מפני שהללו דברי תורה והללו דברי סופרים. ובר מן דין, דתנא דנזיר משום דסבר אין תחומין למעלה מעשרה ואליהו מותר הוא לבא בשבת מש"ה אסרו לשתות יין באחד בשבת, בתחומין לקולא אמר, אלא דבגמרא דחינן דלאו משום דפשיטא ליה אין תחומין אמרה אלא משום ספיקא דשמא אין תחומין אמרה, ומ"מ אין להחמיר משום יש תחומין, וליכא הכא מאן דחייש לתחומין לחומרא. וההיא דחרם שבין תחומי שבת לאו ראיה היא דאם איתא הכא הוה להו לאיתויי, אלא דהכא אפילו למ"ד אין תחומין שני, דלדברי הכל מים עמוקים ואפילו יתר מעשר קונין הן שביתה במקומן כדאמרינן לקמן (מה, ב) ליקנו שביתה באוקיינוס, והכא לכולי עלמא קאמר וכדכתבינן לעיל (בע"א ד"ה בעי). והיינו

טעמא, משום דמים על גבי מים היינו הנחתן (שבת ה, ב), ולא אמרו אין תחומין אלא בספינה המהלכת על פני מים, דכלי צף על פני מים לאו היינו הנחתו.
וכן הפי' שפירש ברקק עמוק עשרה אלא שהן מים עכורים, וקא דייק מהא דסתמא דמתניתין לא במים עכורין אינו נכון, דרקק מים צלולין הן, אלא פירוש רקק כל שאינו עמוק עשרה, וכדתנן בשבת (ק, ב) וכמה הוא רקק מים כל שהוא פחות מעשרה. ואע"ג דאמרינן בפרק הזורק (שם) גמירי דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה, התם הכי קאמר שאין חוששין בממלא מן הים לספינה משום זמנין דליכא עשרה במים וקא מטלטל מכרמלית לרשות היחיד, משום דאין ספינה מהלכת בדרך הילוכה בים בפחות מעשרה.
וספינתו של רבן גמליאל למאי דמוקי לה רבא גוששת היתה, ולא (משום) [משני] שנויא דחיקא שכן דרך הנמל להיות בו רקק. זהו טופס דברי הרב נר"ו. וכן כתב הר"ז הלוי ז"ל (בס' המאור כאן) דלקולא נקטינן דספק דדבריהם הוא. וע"כ התיר הרב נר"ו (בד"ה ובתוספות) למפרשי ימים לירד בשבת מספינתן בהגיען ליבשה, לפי שלא קנו שביתה בים למעלה מעשרה.
ואני תמיה א"כ מה הועיל בעל הגמרא כשדחה ההיא ברייתא דנזיר ואוקמה בספיקא, כיון דלא נפקי לן מינה מידי לענין דינא לא לגבי נזיר ולא לגבי תחומין, דכיון דבין דפשיט ליה בין דמספקא ליה זיל לגבי נזיר ואסור זיל לגבי תחומי שבת ושרי.
ועל כן נראה לי אלא שאני ירא להכניס ראשי בין המחלוקות, דנפקא מינה להיכא דשבת ביבשה ורוצה להפליג בים ולצאת דרך אניה למעלה מעשרה, אי נמי בקפיצה, דאי אמרת מפשיט פשיטא ליה לתנא דאין תחומין שרי, אבל השתא דמספקא ליה מספיקא אסור לצאת מתחום ביתו דהא איכא חזקה דתחום ביתו. דכי אזלינן בעירוב להקל הני מילי בשאין שם חזקה דביתו, כספק נאכל עירובו מבעוד יום או ספק נטמא ואי נמי בישן בדרך וכיוצא בהן, שלא קנו ודאי שביתה ביבשה וליכא נמי חזקה דביתו, הא איכא חזקה דביתיה לא אמרינן בכי הא דנזיל בה להקל, וכדאמרינן לעיל בפרק בכל מערבין (לו, א) גבי תרומה ונטמאת כיצד, א"ר יוסי ספק עירוב כשר כגון תרומה ונטמאת ספק מבעוד יום נטמאת ספק משחשיכה נטמאת, אבל עירב בתרומה ספק בתרומה טהורה עירב ספק בטמאה עירב אין זה ספק עירוב כשר, כלומר: משום דבכי הא אמרינן אוקי גברא בחזקת ביתיה וכדכתבינן עלה (שם ד"ה אבל). ואי אמרת מכל מקום הא קיימא לן הלכה כדברי המיקל בעירוב, הכא לא אשכחן מאן דאמר בהדיא אין תחומין למעלה מי' דנימא הלכה כמותו, אלא כולהו מידק דייקי ואזלי אי יש תחומין אי אין תחומין. אבל ודאי משמע דהיכא דלא קנו שביתה ביבשה דליכא חזקה דביתיה בכי הא אמרינן

ספיקא לקולא, ועדיין התירן של מפרשי ימים במקומו עומד כדברי רבנו (נראה עומד) [נר"ו] בשלא קנו שביתה ביבשה ולא ירדו ליבשה משנכנסו לספינה, הא יצאו ליבשה כהללו שמקדשין בספינה ואח"כ יורדין לא, דכל שלא קנה שביתה מערב שבת מחמת שהיה למעלה מעשרה כשיגיע ליבשה בתוך עשרה לשם הוא קונה שביתה, והרי זה לאחר מכן אסור ליכנס לפי מה שאמרתי דמעתה אוקמיה בחזקת ביתיה, ואם נכנס אסור לו לירד כשיגיע לנמל, כן נראה לי.

מסתכל הייתי והיינו בתוך התחום עד שלא חשכה. הקשו בירושלמי (ה"ב) ולמה לו עד שלא חשיכה ואפילו משחשיכה ולא ר"ג היא. פירוש: דאמר נתנוהו בדיר וסהר מהלך את כולה, והנמל מוקף הרים והרי הוא כדיר וסהר. ופריקו תפתר שהיה בנמל יתר מבית סאתים ולא היו מחיצות גבוהות עשרה. פירוש: או לא היו מחיצות גבוהות עשרה. ובגמרין דלא פריך לה, אפשר דסבירא להו דר"ג משום דר' יהושע ור' עקיבא שלא היו סבורין כן, ולא היו זזין מארבע אמות אם לא נכנסו לתוך התחום קודם שחשיכה, לפום כן הוצרך ר"ג להסתכל ולומר דעד שלא חשיכה היו בתוך התחום. ועוד נראה לי שלא הקשו בגמרא כן, מפני שהם היו שואלים לכך ולקנות שביתה עם אנשי העיר ור"ג נמי לכך נתכוין, שאילו לא נכנסו לתוך תחום העיר עד שלא חשיכה אפילו לר"ג מאותו המקום שהגיעה הספינה בלמטה מעשרה היה להם אלפים אמה ולא יותר, ואפילו כלתה להם המדה בחצי העיר אין להם אלא חצי העיר. אבל עכשיו שהסתכל וראה שהיו בתוך תחום העיר קודם שחשיכה הרי הוא קונה שביתה בעיר, דדעתם על העיר היתה וכדתנן (מה, א) מי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר באלפים אמה הואיל ולא היתה כוונתו קודם לכך לא יכנס דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר יכנס, א"ר יהודה מעשה היה ונכנס ר' טרפון בלא מתכוין. וקיימא לן כר' יהודה, [וכל שכן] כאן דר' יהושע ור' עקיבא סמוכים היו בכך על ר"ג שהיתה שפופרת בידו, וכששאלוהו מהו לירד לא לענין הוראה שאלוהו שאף הן היו חלוקים עליו בדבר זה, אלא אם נסתכל בשפופרת וראה שהוא בתוך התחום עד שלא חשיכה שאלוהו, ואמר להן כן ובתוך התחום היינו והרי אנו כאנשי העיר, וזה נראה לי עיקר.

ומ"מ למדנו מן הירושלמי דכל שאינו מוקף לדירה כגון קרפף והוא יתר מבית סאתים, כיון שאין מטלטלין בו אלא בארבע אמות הרי הוא כבקעה, ואף הוא אין מהלך בו אלא בארבע אמות בלבד כבקעה אם נתנוהו שם. וכתב הראב"ד ז"ל שאפילו לא היה נמל יתר על בית סאתים והוא נפרץ לים ביתר מעשר, הרי זה נפרץ במלואו למקום האסור לו, וכיון שאין מטלטלין בו אלא בארבע אמות אף הוא אין מהלך בו אלא בארבע אמות.

ומ"מ לפי מה שכתבנו למעלה (בד"ה ואני תמה) דאין תחומין למעלה מעשרה לא נפקא מינה אלא למי שקנה שביתה ביבשה, ואי נמי בספינה שעמדה ברקק כל בין השמשות.

דף מד.

דיקא נמי דקתני ויכנס ש"מ. וכתב הראב"ד ז"ל דמהא שמעינן דהלכה כר' אליעזר דהבלעת תחומין מילתא היא. (והלכתא) [והלכך] לדידן דקיימא לן כר' יהודה (להלן מה, א) דאמר יש לו ארבע אמות לכל רוח שירצה, אפילו יצא שלש אמות והוא עומד ברביעית הרי זה נכנס ואינו חושש.

קשיין אהדדי הא ר' אליעזר הא רבנן. פירוש: רבא הוא דמתרץ להו הכין ולומר דר"נ בר יעקב כרבנן, וקסבר דרבנן דשרו בפקק החלון אפילו בשאינו תלוי ואינו קשור כלל. ודחה ר"נ בר יצחק דאי אפשר לאוקמינהו בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן אלא אי איכא לאוקמינהו בפלוגתא דר' מאיר [ור' יהודה], ור' מאיר דקא פסיל התם אלמא לאו מחיצה הכא שרי דלאו מידי קעביד. ופירש רש"י ז"ל: דהשתא הוה מצי לאקשויי ליה אי הכי דברייתא דעושה אדם את חברו דופן לסוכה ר' מאיר היא וטעמיה משום דלאו מידי קא עביד והא כדי שיאכל וישתה קתני, אלא משום דלא קמה ודחינן לה מטעמא אחרינא לא חש לאקשויי ליה הכי. והראב"ד ז"ל כתב דהא לאו סוכה דמצוה היא ולא גרסינן בה דופן לסוכה, ומאן דגריס ליה מפרש לה בסוכה דלאו מצוה. והקשה לו מורי שיחיה דעל כרחין ודאי בסוכה דמצוה עסקינן, ותדע לך מדאמרינן בסמוך לא קשיא הא בדופן שלישית הא בדופן רביעית, כלומר: דבדופן שלישית חייב משום דהוי מחיצה מתרת, ואי בסוכה דלאו מצוה אפילו כי עביד מחיצה שלישית מאי הוי והא מחיצה זו אינה מתרת לו כלום אם הוא ברשות היחיד וכל מחיצה שאינה מתרת שרי, וכדמשמע בפרק כל גגות (לקמן צד, א) כותל שבין שתי חצרות שנפל, רב אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר מחיצה וזה מטלטל עד עיקר מחיצה, כלומר: דרב סבר דיורין גורמין ושמואל סבר שבת גורמת וכיון שהיתה שם מחיצה בין השמשות אפילו נפלה אחר מיכן אין בכך כלום דבשבת הואיל והותרה הותרה. ואמרינן התם שמואל ורב הוו יתבי בההיא חצר נפל גודא דביני ביני, אמר להו שמואל נגידו לי גלימא, כלומר: שמואל לטעמיה דס"ל דמחיצה זו אע"פ שנפלה באמצע שבת כבר הותרה החצר דשבת כיון דהותרה הותרה, ומחיצה זו שהוא עושה בה עכשיו לאו התירא עביד והלכך מותר וכדמסיק התם שמואל דעביד לצניעותא בעלמא הוא דעבד, אהדרינהו רב לאנפיה מיניה, כלומר: דרב לטעמיה דאמר דיורין גורמין וכי קא עביד השתא מחיצה

המתרת קא עביד ולפיכך אסור. ושמא כל שעושה מחיצה שאינה מתרת אפילו אהל עראי נמי לא הוי ושרי. [ואין לומר] דמיירי הכא כגון דקאי ברשות הרבים או בכרמלית ולפיכך אסור משום דכי קא עביד מחיצה שלישית מחיצה המתרת לטלטל מדאורייתא קא עביד דלכו"ע שלוש מחיצות רשות היחיד גמורה הם בין לטלטל בין לזרוק דבר תורה, אם כן אפילו עביד מחיצה רביעית נמי ליתסר דהא קא עביד מחיצה המתרת לטלטל מדרבנן, דהא מדרבנן אינו רשות היחיד לטלטל עד שיהא מוקף ד' מחיצות. ע"כ נראה הנכון כמו שכתב רש"י ז"ל. מיהו אפשר לומר לדברי הראב"ד דרב נחמן בר יצחק מוקי לה בסוכה דעלמא ובין ברביעית בין בשלישית חד דינא אית להו, ורבא מוקי לה בסוכה דמצוה והלכך חדא בשלישית וחדא ברביעית, רבנו נ"ר.

דף מד:

ומר סבר הבלעת תחומין לאו מילתא היא. פירש רש"י: דרבה לית ליה הא] דנהרדעי דריש פרקין (מא, ב) דאמרי אי פקח (אידך) [איהו] עייל לתחומיה. ונראין דברי התוספות (ד"ה ומר) שאמרו דנראה דיש לחלק דההיא דנהרדעי כיון שקנה ארבע אמות חוץ לתחום הראשון ועכשיו התירו לו חכמים לעקור אותו תחום ולקנות תחום אחר משום כבוד הבריות ונכנס לתוך תחומו הראשון ונקנה לו הרי זה כמי שהחזירוהו שחזר לתחומו הראשון, אבל הכא שעקר תחומו הראשון ונקנה לו תחום אחר ועדיין הוא בתוך אותו תחום אף על פי שהוא מובלע בתוך התחום שהיה לו מעיקרא אין לו אלא תחום זה השני, ואין לו לעקור אותו וליכנס בתוך תחום האחר.

ולא שני לך בין היכא דשבת באויר מחיצות מבעוד יום להיכא דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום. פירש הראב"ד ז"ל: כי מי ששבת במערה בשביתתו לתוכה נעשית המערה כבית מיושב שרשותו עולה עד לרקיע, ומש"ה אויר התחתון עולה למעלה כנגד אויר שלמטה. ואע"ג שלענין טלטול על גבה של מערה נידון כרה"ר, לענין מדידה מיהא מלמעלה כלמטה. ואין לנו ללמוד מדידה מטלטול, שהרי אפילו העיר שרשות הרבים עוברת בתוכה חייבין עליה משום רה"ר ולענין מדידה כלה כארבע אמות דמיא.

ואינו מחוור בעיני מכמה טעמים, חדא דאם איתא לא הוה ליה למימר כי האי לישנא לא שני לך בין היכא דשבת באויר מחיצות מבעוד יום להיכא דלא שבת מבעוד יום, שהרי מי שיצא ברשות הרי זה כאילו ששבת שם במקום שנאמר לו שכבר נעשה מעשה, ואלו נאמר לו גם במערה זו מהלך בה בתוכה ועל גבה כאילו שבת מבעוד יום בתוכה, וא"כ לא היה לו לומר כן בכאן שאין הכל תלוי אלא במחיצות המערה שאנו רואין אותן כאילו

עולות עד לרקיע, וכך היה לו לומר ולא שני שבת במערה לשבת בבקעה.
ועוד דהא לכאורה משמע דלכ"ע דוקא בשאין על גבה של מערה אלא פחות מארבעת אלפים אמה דמשום הבלעת תחומין, הא אילו היו על גבה ארבעת אלפים לא, מדקאמר ליה אביי (לרבא) [לרבה] להדיא ומה אילו שבת במערה שיש בתוכה ארבעת אלפים אמה ועל גבה פחות מארבעת אלפים כאילו דבר זה נודע ומוסכם מכבר ביניהם, וגם רבה לא השיבו התם אפילו ביתר מארבעת אלפים אמה דמי לא שני לך וכו', אלמא משמע דאהיא דאביי בלחוד הוא דקאמר, ואם איתא משום דמחיצות עולות עד לרקיע אפילו טובא נמי.
ועוד דהא אמרינן בפרק כל גגות (להלן צ, א) דהיכא דלא מסיימי מחיצתא ואפילו גגין הרי הן ככרמלית ולא אמרינן גוד אסיק מחיצתא, ואפילו לשמואל נמי דאית ליה גוד אסיק מחיצתא מודה הוא בגג יתר מבית סאתים שהוא ככרמלית, ואין אנו רואין המחיצות כאילו עולות למעלה.
ומה שכתב הר"ב ז"ל שאין למדין מדידה מטלטול, והביא ראיה מעיר שהוא רשות הרבים לטלטול ולמדידה כולה כארבעת אמות, אינה ראיה, דהכא שאני דכיון דעל גבה רה"ר גמורה, [הרי] היא כרשות הרבים דעלמא אלמלא שאנו רואין את מחיצותיה כאילו עולות, וכל עצמנו אין אנו עושין את גגה כרה"י למדידה אלא משום מחיצותיה היאך אתה רואה מחיצותיה עולות לענין מדידה ולא לענין טלטול לפוטרן מידי חיוב חטאת, אם רואה אתה את המחיצות כנעולות נפטור אותה אם טלטל על גבה יתר מד"א שהרי יש כאן מחיצות והרי זה כולו כרשות היחיד, ואם אין מחיצות עולות למעלה משום דמחיצות הניכרות בעינן אם כן אין כאן מחיצות על גבה וכרמלית גמורה או רה"ר גמורה היא ואפילו למדידה.
אלא הפירוש הנכון כמו שפירש רש"י ז"ל ולא שני לך בין היכא דשבת באויר מחיצות מבעוד יום, דשני תחומין אלו באין לו מחמת שביתה אחת, דכיון ששבת במערה ויש למערה שני פתחים לשני ראשין אחד לצפון ואחד לדרום, ואילו רצה לצאת בפתח שבצד צפון ולהלך משם ואילך לצד צפון אלפים אמה הרשות בידו, ואילו רצה לצאת באותו פתח שבצפון המערה ולחזור דרך עקבו על גבי המערה לצד דרום הרשות בידו, שהרי יש לו אלפים אמה לכל רוח בכל פתח מהם כזה: ולא תמצא ענין זה והבלעה (ענין) זו אלא בשובת בחלל שיש עליו גב כגון בית או מערה, וכיון דמשום שביתה חדא קא אתו ליה ומיבלעו להו חד בחד הוו להו חד תחומא, והיינו נמי דוקא בשאין על גגה רק פחות מד' אלפים. אבל גבי מתני' דלא באו לה מחמת שביתה חדא, דמעיקרא לא היה מותר

בתחום זה השני ועכשיו אינו מותר בתחום הראשון וכאילו עוקר שביתתו הראשונה וה"ל שביתה שניה אע"ג דמבלען חדא בחדא הבלעה כזו לא הויא הבלעה.

דף מה.

ומדר' אליעזר מותבת ליה למר. כלומר: דכיון דרבנן פליגי עליה דילמא רבה כחכמים סבירא ליה, ופריק אין משום דשמיע ליה רבנן לר' אליעזר בדבר מצוה. ומשמע דדוקא לדבר מצוה הא באונס או בשגגה כההיא דנחמיה דלעיל (מג, ב) לא, דהא אמרינן (מד, א) וקמבעי ליה אי הלכה כר' אליעזר או לא, אלמא אפילו בהא פליגי. ואינו נראה לומר דהיינו דוקא לרב חסדא ורבא ור"נ בר יצחק ור"נ ב"ר יעקב, אבל לרבה אפילו רבנן מודו בה ואין הלכה כר' אליעזר. חדא דמיקל והלכה כדברי המיקל בעירוב, ועוד דאפשר דאפילו רבה מודה בה דהלכה כר' אליעזר, ואע"ג דאיהו אמר הבלעת תחומין לאו מילתא היא, והא משמע דהדר ביה דהא שתיק לאביי כי אקשי ליה מהא דר' אליעזר. ואפילו תאמר דלא שתק להודות כדבריו, מ"מ יש לך לומר דרבה מחלק בין הבלעה זו לאותה הבלעה דיוצא ברשות כי היכי דלא תקשי דידיה אדידיה דאמר דלדבר מצוה מודו ליה, והלכך מסתמא לא רמיא פלוגתא בהא בין רבה לרב נחמן. ועוד דאפילו פליג בה רבה כיון דרב נחמן ורב חסדא ור' נחמיה עשו בה מעשה רב. ומשמע נמי דבין רבא בין רב נחמן בר יצחק מודו בה. ורב שימי בר חייא נמי דפליג עליה דרבה ואביי נמי דקאי כרב שימי, מהני כולהו שמעינן דהבלעת תחומין מילתא היא. אלא דמיהא דרב שימי ואביי לא שמעינן אלא ביוצא לדבר מצוה.

הא דאיצטריך למימר: **מאי לאו ר"א לטעמיה**. היינו משום דלא תימא דטעמא דר' אליעזר משום דשתים לא קניס אבל טפי קניס. כיון דאוקימנא טעמא דר' אליעזר משום הבלעת תחומין האי שתים יכנס דקאמר לאו שתים גמורות קאמר, דהא כיון דס"ל הוא באמצען אם כן אין כאן הבלעה אלא נשיקת תחומין, ושתים פחות משהו קאמר, וכדאמרינן בשלהי פרקין (להלן נב, ב) דאקשינן שתים יכנס והתניא ר' אלעזר אומר אחת יכנס שתים לא יכנס, ופרקינן לא קשיא הא דעקר חדא וקאי בתרתי, פירוש: שעומד באמה השניה, הא דעקר תרתי וקאי בתלת, כלומר: שיצא לגמרי מן השתים ועומד בשלישית דאין כאן הבלעה.

תנא קעילה עיר הסמוכה לספר היתה וכו'. וא"ת ומנא ליה דבשבת הוה, דאי משום דכתיב וישאל דוד הא אוקימנא דהא קא שיילי אי מצלח אי לא מצלח. וי"ל דמיתורא דקרא קא דייק מדכתיב והמה שוסים את הגרנות, דלמה ליה לקרא למכתב והמה שוסים

ומאי נפקא מינה, אלא לענין שבת קמ"ל. [ואינו מחוור, אלא הכא דעיקרא דמלתא לא מייתי לה אלא משום שלא באו [אלא] על עסקי ממון ומסר דוד נפשו עליו משום דסמוכה על הספר היתה דמינה (על) [כל] שהיא סמוכה על הספר עסקי ממון כעסקי נפשות, הלכך אפילו בשבת יוצאין להציל. וזה עיקר].

ר"מ אומר דלא יכנס. אלא קנה שם שביתה ואע"פ שלא אמר כלום. ולא דמיא להההיא דר"ג ור' עקיבא (לעיל מא, ב) דאמרו לו מה אנו לירד, והתיר להן ר"ג הואיל והיו בתוך התחום קודם שחשיכה, דשאני התם שהיתה הספינה מהלכת ודעתם היה על העיר כל זמן שהן תוך התחום, אבל הכא שהיתה דעתו לשבות כאן הרי קנה כאן שביתה. ועוד נראה לי משום דסמוכין היו על ר"ג שהיתה שפופרת בידו ומסתכל בה. ותדע לך מדאמרו לו מה אנו לירד, ולא לענין הוראה שאלו כן שהרי נחלקו עליו בדבר זה, אלא אם היו בתוך התחום קודם שחשיכה שאלו ממנו.

ור' יהודה דקאמר הכא יכנס, סבר כיון שהוא רוצה ללכת אל העיר ואילו היה יודע שהיה בתוך התחום היה נכנס, מסתמא דעתו לקנות שביתה עם אנשי העיר כל זמן שהוא בתוך תחומם ודעתו להיות נגרר אחר אנשי העיר, והלכך אע"פ שלא ידע והיה בדעתו לשבות כאן מחמת שהיה סבור שהוא רחוק מן העיר, אפ"ה הולכין אחר כוונתו ויכנס.

וכתב הראב"ד ז"ל: דדוקא בשלא אמר בשפתיו תהא שביתתי במקומי, אבל אמר תהא שביתתי במקומי הרי עקר בפיו שביתתו מן העיר וקנה כאן שביתה. והביא ראיה מהא דתנן לקמן (מט, ב) דהאומר שביתתי תחת האילן לא אמר כלום ולרב לא יזוז ממקומו, ולא אמרינן כיון דאילו היה יודע זה שלא קנה שביתה תחת האילן בענין זה לא היה עוקר שביתתו בפירוש ממקום רגליו, [אלא אמרינן דכיון שעקר שביתתו בפירוש ממקום רגליו] לא קנה שם עוד שביתה, והכא נמי דכותה ולא איכפת לן בטעותו.

דף מה:

והא דנקט אדם להודיעך כחן דרבנן. וא"ת לפלוגי בכלים להודיעך כחו דר' יוחנן בן נורי דמיקל, הא אמרינן לקמן (מו, א) דהא דר' יוחנן בן נורי חומרא היא לענין כלים, דאי קני שביתה כר' יוחנן בן נורי אין להם אלא אלפים אמה, ואילו לרבנן הרי הן כרגלי המוצאן.

ביו"ט הרי הן כרגלי כל אדם. וא"ת אע"ג דלא קנו שביתה מעיו"ט מפני שלא הגיעו עדיין למקום הראוי לקנות שם שביתה, מ"מ כשירדו לקרקע ביו"ט יקנו שם שביתה, דהא לעיל תנינן אין תחומין למעלה מעשרה מי שבא בספינה והגיע לנמל לאחר שחשיכה מותר לירד ויש לו אלפים אמה ממקום שהגיע שם למטה מעשרה, וכדאמרינן לעיל

(מג, ב) אמרו לו מה אנו לירד וכו' ואי אמרת אין תחומין למעלה מעשרה כי לא היו בתוך התחום קודם שחשיכה מאי הוי. וי"ל דשאני אדם שהוא לדעת עצמו ודעתו עכשיו לקנות שביתה במקום שיגיע שם לפיכך [קונה] אפילו לאחר בין השמשות, מה שאין כן במים דכיון שאינן לדעתן ואינן במקום הראוי לקנות שביתה בין השמשות שוב אינן קונין שביתה. וא"ת מאי שנא מישן לרבנן דאמרי במתני' (לעיל ע"א) דכיון שלא קנה שביתה בין השמשות לא יזוז ממקומו, ועד כאן לא פליג עלייהו ר' יוחנן בן נורי אלא משום דס"ל דנכסי הפקר קונין שביתה ובין השמשות קנה לו שביתה, הא לאו הכי [אי] לא קנה שביתה בין השמשות שוב לא קנה שביתה לאחר שיעור משחשיכה, ובין לר' יוחנן בן נורי בין לרבנן כיון שלא קנה שביתה לא יזוז ממקומו, והכי נמי בגשמים שירדו ביו"ט לא יזיזם ממקומם. וי"ל דשאני התם דכיון שהוא במקום הראוי לקנות שביתה והוא אינו ראוי לקנות שביתה שוב אינו קונה, וכיון שאינו קונה אף הוא אינו נגרר אחר אחרים שהוא לדעתו הוא עומד, אבל במים כיון שאינן בין השמשות במקום הראוי לקנות שם שביתה ולא קנה בין השמשות הרי (הכא) [הם] נגררים ביו"ט אחר אחרים והרי הן כרגלי כל אדם.

ושל אותה העיר הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר. פירש רש"י ז"ל: ויש להם אלפים אמה לכל רוח, ואם עירב זה לצפון או לדרום אינו יכול להוציאן חוץ לאלפים אמה. ולקמן נמי בהא דאקשינן יש להם אלפים אמה לכל רוח כרגלי אנשי אותה העיר מיבעי ליה, פירוש: אלמא לא קנו שביתה מחמת דעת אנשי אותה העיר, דאי משום דעת אנשי אותה העיר האי לישנא בעי מימר הרי הן כרגלי אנשי אותה העיר דהיינו נמי אלפים אמה לכל רוח. ונראה לי כי לא היה צריך רבנו ז"ל לדחוק עצמו בזה, ואפילו לפי סברתו שהוא סובר שאין אחד מאנשי העיר שעירב יכול למלאות ולהוציא עמו למקום שעירב, דהכי קאמר: יש להם אלפים אמה לכל רוח משמע ממקום מציאתן ולא מתחום העיר, ואי משום דעת אנשי אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר מיבעי ליה ואלפים מתחום העיר משחינן להן.

אלא שעיקר דינו אינו נראה מחוור, דכיון דקיי"ל בדרבנן יש ברירה הרי הן כרגלי הממלא של אותה העיר. והכין מוכח בהדיא בשלהי פרק בתרא דביצה (לט, א) בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת דמילא ונתן לחבירו, דר"נ אמר הרי הן כרגלי מי שנתמלאו לו, ורב ששת אמר הרי הן כרגלי הממלא, וקא מוקי פלוגתייהו מעיקרא בבור אי דהפקר הוא אי דשותפי, דרב נחמן סבר בירא דשותפי הוא ומשום הכי הרי הן כרגלי מי שנתמלאו לו דקסבר בדרבנן יש ברירה, ומר מדידיה קא ממלא ומר מדיליה קא ממלא וכדאיתא התם.

אלא הכא הכי פירושה: הרי הן כרגלי אנשי אותה העיר, ואם זה עירב למזרח ממלא ומוליך עמו למזרח, והיינו דאקשינן יש להן אלפים אמה לכל רוח כרגלי אנשי אותה העיר מיבעיא ליה, דכל אחד מהם יכול להוליכן למקום שביתתו. ואם אחר שאינו מן העיר מילא מהם ולא עירב אחד מאנשי אותה העיר, מוליכן אלפים אמה לכל רוח. ואם עירב אחד מן העיר למזרח ואחד למערב הרי זה הנכרי שמילא מהם לא יזיזם ממקומם, אלא אם כן עירבו כולם לרוח אחת או שלא עירב אחד מהן כלל, או שמילא אחד מאנשי העיר ונתן לו. וכן דעת הראב"ד ז"ל.

ושל עולי בבל הרי הן כרגלי הממלא. פירוש: כרגלי הממלא לצורך עצמו, ואפילו נתנן לאחר מכן הרי הן כרגלי הראשון שמילא לעצמו, דכיון שהן לא קנו שביתה ואינן לדעת עצמן וכמו שכתבתי למעלה (ד"ה ביו"ט), הרי זה שמילא מהן ראשונה כבעלים, דיש ברירה והוברר הדבר דלדידיה עשהו והרי הן כרגליו. והכין מוכח בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת דמילא ונתן לחברו דשלהי פרק בתרא דביצה (שם) לכאורה. ואפילו לפי גירסת הספרים דגרסי התם (ע"ב) דקמפלגי בהמגביה מציאה לחברו קנה או לא קנה חברו, וכל שכן למי שאין גורס שם קנה חברו אלא בהמגביה מציאה לחברו קנה או לא קנה, כלומר: קנה המגביה או לא קנה המגביה.

והא דקתני נמי **ירדו ביו"ט הרי הן כרגלי כל אדם** הממלא מהן קאמר, וכן תני לה בהדיא בתוספתא בשלהי פרק בתרא דביצה. והראב"ד ז"ל פירש: גבי גשמים שירדו ביו"ט ומעינות הנובעין דקתני הרי הן כרגלי כל אדם, היינו כרגלי כל אדם ממש, שאפילו מילא מהן ראובן הרי שמעון יכול להוליכו כרגליו ואפילו הן ברשותו של ראובן, אבל גבי בור של הפקר דקתני הרי הן כרגלי הממלא היינו כרגלי הממלא ממש. וטעמא דמילתא, דגשמים שירדו ביו"ט ונהרות המושכין שלא היו נוחין בין השמשות אינן ראויין לקנות שביתה כלל ואפילו יש להם בעלים, דלא עדיפי מימיו של אדם מגופו, והרי גופו אילו היה מהלך בין השמשות לא קנה שביתה כלל, וכיון שכן אף נכסיו כן. אבל בור של הפקר שהיו ראויין לקנות שביתה שהרי נוחין הן אלא שאין להם עכשיו בעלים, כיון דמילא מהן זה הרי הן כנכסיו. והיינו דקתני הכא הרי הן כרגלי כל אדם והתם קתני כרגלי הממלא.

עוד כתב הוא ז"ל: דאפילו בממלא מבור של הפקר הרי הן כרגלי הממלא דקתני, היינו דוקא בעודן שלו ולא נתנן לאחר, הא נתנן לאחר הרי הן כרגלי האחר. והביא ראיה מההיא דתנן לקמן במכלתין בפרק המוצא תפילין (צז, ב) ר' יהודה אומר נותן אדם חבית לחברו וחברו לחברו אפילו חוץ לתחום, אמרו לו לא תהלך זו יתר מרגלי בעליה,

ואוקמה רב אשי בגמרא בחבית דהפקר, ור' יהודה כרבנן דהכא דסבירא להו דנכסי הפקר אין קונין שביתה, ואמרו לו מני ר' יוחנן בן נורי דאמר נכסי הפקר קונין שביתה, אלמא לרבנן דאמרי נכסי הפקר אין קונין שביתה, אפשר לפרש לא קנו שביתה גמורה ביד המגביה הראשון, אלא אם נתנה לאחר ואחר לאחר הרי היא כרגלי מי שהיא שלו בין ראשון בין אחרון.

והא דאמרינן בפרק בתרא דביצה (שם) בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת גבי מילא ונתן לחברו בהמגביה מציאה לחברו קמפלגי מר סבר קנה ומר סבר לא קנה, דמשמע לכאורה דלכולי עלמא היכא דמילא לעצמו אע"פ שחזר ונתן לחברו הרי הוא כרגלי הממלא. י"ל דהכי קאמר במגביה מציאה לחברו קמפלגי רב נחמן סבר לא קנה, כלומר: המגביה, והלכך כשמסרה ממלא למי שמילא לו קנה עכשיו הוא לעצמו, ואע"פ שלא קנה לו הממלא מ"מ עכשיו הוא קונה לעצמו מן ההפקר. ורב ששת סבר קנה המגביה ואע"פ שלא נתכוין לקנות, דמ"מ כיון שלא קנה חברו ממילא הרי היא קנויה לו בהגבהתו. ואע"פ שחזר ומסר למי שמילא לו לא קנה אותו שמילא לו, לפי שהוא לא מסרה לו על דעת שהוא נותנה לו במתנה אלא על דעת שהיה סבור שקנה לו משעת מילוי, והלכך אינן כרגלי מי שנתמלאו לו אלא כרגלי הממלא. אבל לכולי עלמא היכא שמילא ונתן לו במתנה הרי הן כרגלי מי שנתמלאו לו.

ולגירסת הספרים דגרסי התם במגביה מציאה לחברו קנה חברו או לא קנה חברו, נמי הכי פירושה: רב נחמן סבר קנה חברו הלכך הרי הן כרגלי מי שנתמלאו לו. ורב ששת סבר לא קנה חברו אלא המגביה הוא שקנה, וכשמסרן לחברו לא בתורת מתנה מסרן לו אלא על דעת שהן שלו ואינן שלו, הלכך הן כרגלי הממלא דעדיין ברשותו הן. אבל אם מילא לעצמו ואחר כך נתנן לחברו, לכולי עלמא הרי הן כרגלי מי שהן שלו בשעת הולכה.

ומיהו אין ראייתו מכרעת דאיכא לאוקמה במגביה שלא לזכות בהם אלא כמה שישתה מהם, וכן הבא אחריו לא נתכוין לזכות אלא כמה שישתה מהם, וכן כולם. ובענין זה שייך לשנות נותנה לחברו וחברו לחברו להוציאם כמה פרסאות, אף על פי שמוציאין אותן כמה פרסאות חוץ לתחומו של מגביה ראשון. וכן פירשו שם בתוספות (להלן צז, ב ד"ה הכא).

ועוד דקשיא לי לדברי הרב ר"א ז"ל דבשלמא אי אמרינן דהרי הן כרגלי הממלא, היינו טעמא משום דאמרינן איגלאי מילתא דהיינו בעלים וקנו שביתה כרגליו, אלא אי אמרינן דהרי הן כרגלי האחרון א"כ לא קנו שביתה כלל, דאם איתא דקנו שביתה כלל ביד

הממלא האיך נתבטלה אותה שביתה באמצע יו"ט וקנו שביתה אחרת, הא לא אפשר. ואם תאמר שלא קנו שביתה ביד הממלא אף הן כרגלי כל אדם אפילו בעודן של ממלא. ולפיכך כלשון הראשון נראה עיקר. וכן כתבו בתוס' (להלן מו, א ד"ה נהרות) בשם רש"י ז"ל.

אחרי כן מצאתי להראב"ד ז"ל שנשמר מן הקושיא הזאת שם בפרק המוצא תפילין ואמר: דלא אמרו שהיא כרגלי הממלא מטעם ברירה, דלא שייך ברירה במה שאדם זוכה בו מן ההפקר אלא בחלוקת השותפין וכיוצא בזה. אלא טעמא דמילתא משום דכיון דנייחי בין השמשות אלא שלא היו להם בעלים, עכשיו שיש להם בעלים הכניסום בכלל נכסיו, וכשנתנן לאחר הרי הם ג"כ בכלל נכסיו של שני, מה שאין כן בנהרות המושכין דהכל יודעין דלא עדיפי מגופו דאינו קונה שביתה אם לא היה נח בין השמשות, והלכך אפילו מילא מהן אין להם שביתה כלל.

ואמאי ליקנו שביתה באוקיינוס. מדלא מסיים בה כדמסיים באידך דלקמן, שמעת מינה אין תחומין למעלה מעשרה דאי יש תחומין ליקני שביתה באוקיינוס, שמעינן מינה דאפילו למ"ד אין תחומין קא קשיא ליה. והיינו טעמא כדכתבינן לעיל (מג, ב ד"ה האי) דמים על גבי מים היינו הנחתן, ואף על פי שהעבים אינן שותין מן המים שבקרקע הים אלא מן העליונים, הרי אנו רואין את המים כולם כגוף אחד שהוא מונח בקרקע וכולן קנו שביתה למטה בקרקע. ומיהא נמי שמעינן דאפילו למאן דאמר אין תחומין, מי שקנה שביתה שלמטה מעשרה ויצא מתחומו אפילו דרך קפיצה, כשיגיע למטה מעשרה לא יזוז ממקומו דמכל מקום הרי הוא חוץ מתחומו, וכדאקשינן ליקנו שביתה באוקיינוס ואף על פי שבאו מלמעלה מעשרה, וכדכתבינן לעיל (מג, א ד"ה בעי).

לימא דלא כר' אליעזר. אבל כר' יהושע דאמר (תענית ט, ב) מלמעלה הן שותין לא קשיא, דכל שלא היה מעולם למטה לארץ דין הוא שלא יקנה שביתה למעלה מעשרה.

ומיא בעיבא מיבלע בליעי כל שכן דהוו להו נולד. וא"ת ומאי שנא ממשקין שזבו דלא אסרינן להו לכולי עלמא משום נולד אלא משום גזירה דשמא יסחוט (בביצה ג, א). י"ל דשאני התם דהוה להו כאוכלא דאפרת. וא"ת לשני ליה הא מני ר' שמעון היא דלית ליה נולד (ביצה ב, ב). י"ל דבנולד כי האי אפילו ר' שמעון מודה משום דמים בעבים לא מינכרי הוו להו כדבר מחודש לגמרי, וכאפר שהוסק ביו"ט דלכולי עלמא אסור אלא א"כ ראוי לצלות בו ביצה.

דף מו.

מים בעבים נמי מינד ניידי [**וכו'**]. ולפיכך אפילו דיחיד לא קנו שביתה. והכי נמי מוכח בפרק בתרא דביצה (לט, א) דקא מקשה מיהא דמעינות הנובעין לבור של יחיד.

אי אמר הלכה כר' יוחנן בן נורי הוה אמינא בין לחומרא בין לקולא קמ"ל. דלקולא אמרינן כגון באדם, לחומרא כגון בכלים לא אמרינן. ולאו תרתי דסתרן אהדדי הוא, דטעמא דאדם משום דאיכא הואיל וניעור, והלכתא כר' יוחנן בן נורי ולא מטעמיה קאמר.

אי אמר הלכה כדברי המיקל בעירוב הוה אמינא הני מילי יחיד במקום יחיד ורבים במקום רבים אבל יחיד במקום רבים לא. כי הא דר' יוחנן בן נורי, קמ"ל. כלומר: בהא דקאמר הלכה כר' יוחנן דאפילו היכא דפליגי יחיד ורבים בעירובין הלכה כדברי המיקל, ולא בהא דר' יוחנן בן נורי בלחוד קאמר, דאתיא הא דאמר הלכה כדברי המיקל וגלי אהא דמהאי טעמא דמיקל הוא דקאמר. וכן מוכחת כל הסוגיא. וקשיא לי לימא הלכה כדברי המיקל בעירובין אפילו יחיד במקום רבים, ולא לימא הא דר' יוחנן בן נורי. וי"ל דהא עדיפא, דאי משכחת מאן דלימא הלכה כרבנן לא תימא לא פליגא אכללא דר' יהושע בן לוי דדילמא היכא דאיתמר איתמר, וכדמשנינן לקמן במילי אחריני גבי כללי דכלייל ר' יוחנן.

דף מו:

לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו. וא"ת אם כן לאו משום חומרא וקולא הוא, דבמילתא תליא. וי"ל משום דזימנין משכחת לה לתחומין בלא חובה כגון דשמעינן ליה דבעי למיזל להתם וקאמר למחר נמי דניחא ליה, ואפ"ה לא קנה לו עירוב. וזימנין נמי דמשכחת להו לעירובי חצרות דאית בהו חובה כגון דעירבו לו בפתו בעל כרחו, ואפ"ה אמרינן לקמן (פ, א) דעירובו עירוב.

ר' אסי אמר הלכה. פירש רש"י ז"ל: דמאן דאמר הלכה דרשינן לה בפירקין, מאן דאמר מטין לא דרשינן אלא מטין ומורין לו, ומאן דאמר נראין אפילו אורויי לא מורין, ומיהו אי עביד עובדא כוותיה לא מהדרינן. ואינו מחוור דאפילו לא איתמר נמי אנן הכין עבדינן, דכל תרי דפליגי ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר אי עבד כמר עביד ואי עביד כמר עביד, דמאי טעמא מהדרינן. על כן פירשו בתוספות דמאן דאמר הלכה מדרש דרשינן ואי עביד כאידך מהדרינן, ולמ"ד מטין מדרש דרשינן ואי עביד כאידך לא מחינן בידיה.

אילימא מהא דתנן ר' שמעון אומר למה הדבר דומה לג' חצרות וכו' ודילמא היכא דאיתמר איתמר. וקשיא לי ולימא שאני התם דפלוגתייהו בעירובין והלכה כדברי המיקל בעירוב. ורש"י ז"ל (להלן מט, א ד"ה ה"ג) כן נראה דס"ל דמאן דפסיק כר"ש מהאי טעמא הוא וכדכתבינן לקמן (מח, ב ד"ה ואזדא) גבי האי מתני', גבי הא דאמרינן ואזדא שמואל לטעמיה. וי"ל דאין הכי נמי אלא דהא עדיפא דאי משכחת נמי בעלמא דלאו גבי עירוב אמרינן נמי הכי דהיכא דאיתמר איתמר. ואי נמי משום דאע"ג דר' יהושע ב"ל קשיש מר' יוחנן זמנין דר' יוחנן פליג עליה, ולפיכך לא בעי למתליה בדר' יהושע ב"ל דאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב כל היכא דמשכח פירוקא אחרינא ודעדיף מינה.

דף מז.

צריכות להמתין דברי ר"מ. לא גרסי' במתניתין ר"מ, דהא מתמהינן עליה דר' יוחנן דפסק כר' יוסי ואמר מכלל דיחידאה פליג עליה ואמרינן אין ומייתינן לה מברייתא דתני בה בהדיא ר' מאיר, אלמא במתני' לא תני בה ר"מ. וכן נמי מוכח בהדיא במקומה בפרק החולץ (יבמות מב, ב) דקרי ליה התם מתניתא. וכן כתב כאן רש"י ז"ל. אלא דנראה לי דאי גרסינן ליה אורחא דתלמודא היא בהכין, דמאי דמתפרש בברייתא כי מייתי מתניתין בדוכתא אחרינא מעייל בלישנא דמתניתין מאי דמתפרש בברייתא. ודכותה אשכחן לעיל בפרק בכל מערבין (לז, א) דמייתי מתני' דהלוקח יין מבין הכותים והא גרסי' בה פלוגתא דר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון, וליתא במתני' אלא בברייתא, וקא מעייל במתני' פלוגתא דמפרשא בברייתא, ואחרינ טובא איכא בגמרא דכוותייהו.

והא אמרת ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי. תמיה לי מאי קא מקשה מהא, דאדרבא במקומה ביבמות (שם) מקשינן עליה דר' יוחנן האיך פסק כר' יוסי בהא דהא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה, ואיצטריך לשנויי דסתם ואחר כך מחלוקת הוא משום דפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי בצידה לאו סתם משנה היא, ומעתה למה איצטריך למימר הלכה כר' יוסי לשתוק מינה. לא היא דעדיין צריכה משום דלא תימא דהלכה כאותה סתמא, דסתמא כי האי ודאי סתמא היא. ותדע לך מדאמרינן בשלהי שבת (קנו, ב) הלכה כר"ש במוקצה לענין שבת הואיל וסתם לן תנא כוותיה דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבילה לפני הכלבים, ואע"ג דפליג עלה בצידה ר' יהודה, דתנן ור' יהודה אומר אם לא היתה נבילה מע"ש לא יזיזנה ממקומה, אלמא סתמא כי האי סתמא היא. אלא דלאו סתמא גמורה נקרית כי היכי דנקשי מינה לכללא דר' יוחנן דאמר הלכה כסתם משנה וכדכתיבנא לה התם ביבמות (בד"ה סתם) בס"ד. וא"כ הכא איצטריך למפסק בה

בהדיא כר' יוסי. וי"ל דאין הכי נמי דהוה לן לתרוצי ליה הכין, אלא דחד מן תרי טעמי נקט. ועוד דאגב אורחיה קמ"ל דבהא לית ליה לר' יוחנן האי כללא דקאמר ר"נ אמר שמואל הלכה כר' מאיר בגזרותיו.

דף מז:

אלא הכי קאמר הני כללי לאו דברי הכל נינהו דהא רב לית ליה הני כללי. ואנן קיימא לן כר' יוחנן, דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (ביצה ד, א). ומיהו אע"ג דרב לית ליה הני כללי, אפ"ה הני פירוקי דפרקינן לעיל (מו, ב מז, א) גבי כל הני דרב דפסיק כר' שמעון במקום ר' יהודה אכתי איתנייהו, דהיכא דאיתמר איתמר. וכיון דמעיקרא כי הוה סבירא לן דרב לא פליג אהני כללי ואפ"ה סליק שפיר האי פירוקא דלא סתר לכללא, השתא נמי אפשר דר' יוחנן מודה בהנהו דרב, [דכל] דאפשר לשנויי ולאוקומי מתניתין ובריית או מימרא ככולהו תנאי וככולהו אמוראי לא רמינן פלוגתא בינייהו בכדי. והיינו דקיימא לן ככללא דר' יוחנן וקיי"ל נמי כר"ש בההיא דג' חצרות דפסקינן כרב. וכן הסכימו בה כל הפוסקים, כנ"ל.

מהא דתניא **ר"ש בן אלעזר אומר השואל כלי מן העכו"ם ביו"ט וכן המשאיל לו כלי מעיו"ט והחזירו לו ביו"ט יש להם אלפים אמה לכל רוח**. משמע דמסתמא לא חיישינן שמא חוץ מתחום העיר לנו, ולקולא רמינן ליה. ואפילו למ"ד התם בשבת (קנא, א) גבי גוי שהביא חלילין דלחומרא רמינן עד שנדע שממקום קרוב הביאום. הכא לא קשיא, דהתם בשידוע שממקום רחוק הם מביאים החלילין אלא שנסתפקנו באלו אם באו מאותו מקום שהוא חוץ לתחום מערב שבת או בליל שבת. אבל במקום אחר שאפשר שבאו ממקום קרוב אין תולין להחמיר דכאן נמצאו וכאן היו, כיון שהדבר הזה מצוי בעיר והמביא ג"כ מן העיר ודרכו להביא מן העיר. וכן דעת הראב"ד ז"ל. וכבר כתבתיה בשבת בפרק השואל (שם בד"ה גמרא מאי) בס"ד, וכן לעיל בפרק בכל מערבין (מ, א בד"ה מאי).

והכלים והאוצרות ששבתו בתוך התחום. פירש רש"י ז"ל: אפילו דהפקר. ונראה מתוך לשונו מדקאמר ואפילו של הפקר דכל שכן דבעלים. והקשו בתוס' דאם כן כרגלי הבעלים מיבעיא ליה. והם תירצו לדברי רש"י ז"ל דשייך שפיר יש להם אלפים אמה לכל רוח, אם הבעלים אינם עם הכלים בתחום אחד ולפיכך קונין הם שביתה במקומן. והקשו בתוספות עוד דאכתי למה [לי] דתני שבתוך התחום, דמה לי בתוך התחום מה לי חוץ לתחום. ונראה לי לתרץ לפי דברי רש"י ז"ל דתוך התחום דקאמר היינו תוך תחום העיר,

וקמ"ל דדוקא כשהם בתוך תחום העיר דדעת הבעלים מן הסתם שיקנו כליו שביתה עם אנשי אותה העיר אבל חוץ לתחום העיר לא, וכדסברי רבנן דר' יוחנן בן נורי בישן בעיר ואף על גב דסבירא להו דבישן בדרך לא יזוז ממקומו.

והראב"ד ז"ל פירש: כשהם בתוך התחום, בתוך תחומו שלו קאמר, וקמ"ל דאף ע"ג דאינן עמו במקום אחד ממש הרי הן כרגליו. ועוד אשמעינן דאם אינו עמו בתחומו לא יזיזום ממקומו, וכדתנן בביצה (לט, ב) מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר אצלו לא יביאו לו מפירותיו, ואם עירב הוא פירותיו כמוהו. ובתוך התחום לא קאי שפיר לפירושו, דתחום סתם לאו תחום הבעלים משמע, כיון דלא אדכר להו לבעלים כלל. ובתוס' אוקמוה בשל הפקר דוקא ובתוך תחום העיר קאמר, ויש להם אלפים אמה מן העיר קאמר. וא"ת א"כ ליתני הרי הן כרגלי אנשי אותה העיר וכדאקשינן לעיל (מה, ב) נמי גבי גשמים שירדו מעיו"ט. י"ל דשאני הכא דכיון דקתני שהן בתוך התחום ועלה קאמר יש להן אלפים אמה, מן התחום שהזכיר קאמר. ואינו מחוור דא"כ כרגלי המוצאן הן, דנכסין המשותפין יש בהן ברירה, דקיי"ל בדרבנן יש ברירה כדאיתא בשלהי ביצה (לח, ב).

וגוי שהביא פירות מחוץ לתחום לא יזיזם ממקומם. פירוש: אפילו מי שלא באו בשבילו, וכדאמרינן לקמן (בסוף) [לסוף] שרא להו רבא לבני מברכתא למזבן מינייהו דכולה מברכתא לדידהו כד' אמות דמיא, והנהו (דעכו"ם) [דיכרי] ודאי לאו מחמת ישראלים שבמברכתא הביאום דא"כ אפילו לדידהו אסור, ורבא נמי מודה בה וכדאמר איהו גופיה לעיל (מ, א) גבי ליפתא (לישנא) חזא דמפשי ומיתי ואסר להו משום דמייתי בשבילן, ואפ"ה דוקא משום דכולה מברכתא כד' אמות דמיא הא לאו הכי לא.

מאי דעתיך דאמר ר"י אמר שמואל חפצי הגוי אין קונין שביתה והא אמרינן שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ואמר ר' חייא בר' אבין א"ר יוחנן נכסי הגוי קונין שביתה. וקיימא לן כר' יוחנן, דהא קבלה רבא והדר ביה ואסר להו לבני מחוזא. וכן פסקו כל הפוסקים. ותמיה לי דהא אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כדברי המיקל בעירוב. ויש לי לומר דדוקא במתניתין ובריייתא אבל בדברי האמוראין שלא שמע הוא מחלוקתן לא, דמה שלא שמע האיך פסק שלא כמותם דדילמא אי הוה שמע ליה הא דר' יוחנן הוה אמר בה, דלא מיסתר כלליה משום הא וכדאמרינן לעיל (מו, ב) גבי כללי דר' יוחנן ודילמא היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר.

אלא שאין אני רואה כן דעת הפוסקים שאפילו בדברי האמוראין נהגו כן לפסוק כדברי המיקל, מהא דר' יהושע בן לוי. ואם היינו אומרים ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי הלכה כר'

יוחנן הוה ניחא, דלא עדיף כלליה דר' יהושע בן לוי טפי מפלוגתיה דאפלוג בהדי ר' יוחנן בהא בהדיא דניקום בה כר' יוחנן. ואיכא מרבוותא ז"ל מאן דפסיק בעלמא כר' יוחנן, וכן נראית דעת הגאונים ז"ל בעלמא לפסוק כר' יוחנן במקום ר' יהושע בן לוי. אבל איכא טובא דפסקי בעלמא כר' יהושע בן לוי משום דקשיש מיניה דר' יוחנן, וכן דעת רבנו תם ז"ל ודקדק כן במגילה (כז, א) גבי ואת הבית הגדול שרף באש. וכן כתבו בתוס' לקמן (ס"ה, ב בד"ה איקלעו) בעובדא דר"ל ותלמידי ר' חנינא דנכנסו לפונדק דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי הלכה כר' יהושע. והלכך לא מצינן למיתי בה מהאי אנפא.

ואולי נאמר דמשום הא דר' יהושע בן לוי לא סתרין כללי דנקיטין בידא, אלא כל היכא דאיתמר כללא איתמר היכא דלא איתמר נקטינן כר' יהושע בן לוי. ואע"ג דלגבי יחיד ורבים הלכה כרבים ואפ"ה לגבי עירוב עבדינן כיחיד וכדאמרינן לעיל (מו, א) וכדכתיבנא לה (שם בד"ה אי), איכא למימר דיחיד ורבים לאו כללא הוא אלא משום דכתיב באורייתא אחרי רבים להטות פסקינן כוותייהו בשל תורה, אבל ליתיה כלל ידוע דנימא כללא הוא בין בשל תורה בין בשל סופרים, והרבה פעמים פסקו כיחיד ולא אקשינן והא אמרינן יחיד ורבים הלכה כרבים כדאקשינן הכא, וכדאמרינן שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ועוד תדע דהא רבא הוה בעי למימר לעיל (שם) דכל היכא דפליגי יחיד ורבים בשל סופרים הלכה כיחיד המיקל, אלמא לאו כללא הוא, והלכך תפסינן בה מאי דאמר ר' יהושע בן לוי דהלכה כדברי המיקל ואע"ג דפליגי בה רבים, אבל בכל מאי דכיילינן תפסינן כללין אפילו בעירובין ואפילו כדברי המחמיר, אלא א"כ פסק בה חד מן אמוראי איפכא דאמרינן דהיכא דאיתמר איתמר כדאמרינן לעיל (מו, ב) בהא דפסק רב כר"ש בשלש חצרות אע"ג דפליג בה ר' יהודה. וגם בזו אין אני רואה כן דעת הכל, לפי שרש"י ז"ל פי' לקמן (מט, א ד"ה עירבה) גבי אזדא שמואל לטעמיה דשמואל פסיק כר"ש משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב. וצריך לי עיון, והתירוץ הראשון נראה לי עיקר.

אח"כ מצאתי לראב"ד ז"ל שכתב כן בפירוש לקמן בפרק כיצד משתתפין (פה, א) גבי פלוגתא דרב ושמואל דלזה בזריקה ולזה בשלשול, שהוא ז"ל פסק שם כרב לחומרא ואע"ג דקיי"ל כדברי המיקל בעירוב. וזה לשונו: ואני מודיע כי כשנאמרה הלכה כדברי המיקל בעירובין במחלוקת תנאין נאמרה ולא במחלוקת אמוראין. הלכך במחלוקת אמוראין הלך אחר הפוסק הידוע, כי רב ושמואל באיסורי הלכתא כרב ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. והולכין כמו כן אחר סוגיא דשמעתא ואחרי הרבים אצל היחיד. אבל באם שאין בו אחד מכל אלו הפנים ויש בו מחלוקת שני אמוראין שלא נפסקה הלכה

כאחד מהם הולכין אחר המיקל, ולא בעירוב בלבד אלא בכל דבר שהוא מדרבנן הולכין אחר המיקל, כדקיימא לן בשל סופרים הלך אחר המיקל. וראיה לדברי כי לא נאמרה פסקה אלא במחלוקת תנאין אבל לא במחלוקת אמוראין, דגרסינן בפרק מי שהוציאוהו מאי דעתיך דאמר ר' יהודה אמר שמואל חפצי הגוי אין קונין שביתה הא שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ואמר ר' חייא בר אבין אמר ר' יוחנן חפצי הגוי קונין שביתה, ואם נאמר שאף במחלוקת אמוראין נאמרה פסקה, היכי קאמר ליה שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, לימא הכי הני מילי בכולי תלמודא אבל בעירוב הלכה כדברי המיקל ואפילו ביחיד אצל רבים, אלא שמע מינה שלא נאמרה הפסקה זו אלא במחלוקת תנאין. ע"כ לשון הרב ז"ל. וזכינו להסכים לדעתו. אלא במה שאמר דיחיד במקום רבים אזלינן בתר רבים, ואנן בעירוב אפילו יחיד אצל רבים אמרינן לעיל (מו, א) דהלכה כדברי המיקל ואפילו יחיד במקום רבים, ר' יוחנן בן נורי אצל חכמים. ואולי גם הרב ז"ל לא אמר אלא במחלוקת אמוראי שהוא נחלק אפילו בעירוב [עם] רבים הלכה כרבים.

דכולהו מברכתא לדידהו כארבע אמות דמיא. פירוש: מדר"ג דאמר (לעיל מא, ב) נתנוהו בדיר או בסהר מהלך את כולה. ומכאן נלמוד דהא דאמרינן לעיל (שם) פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו אפילו במזיד מותרין מאי טעמא אנוסין נינהו, אפילו יצאו וחזרו ע"י בעלים קאמר, ולעולם קרינן להו אנוסין כיון דלא מנפשייהו קאזלי, דהא הכא בעלים מייתו להו ואפ"ה שרינן להו בכולה מברכתא כדין אנוסין.

דף מח.

אילימא משום דתני לה כר' יוחנן בן נורי לחומרא. והכי קאמר: אם הוא בין שני תחומי שבת לא יקח אחד מבני התחומין ויוליכם ברגליו.

משום דקל הוא שהקילו חכמים במים. פירש הראב"ד ז"ל: משום שהם עמוקים יותר מעשר ולא קנו שביתה למעלה מעשרה דעומדין באויר נינהו. ולא אמרו (שבת ה, ב) מים על גבי מים היינו הנחתן אלא לענין עקירה והנחה, אבל לתחומין לא. ואינו מחוור, חדא דמאן לימא לן דהא בחרם עמוק עשרה. ועוד דאי משום הא זימנין דמשקיע כליו. ועוד דבהדיא אמרינן (לעיל מה, ב) ליקנו שביתה באוקיינוס. אלא הקילו במים מפני הצורך, דפעמים שיש בור בין שתי חצרות או גוזטרא על המים ולא הצריכום חכמים לעשות בהם מחיצה גמורה, מפני שהוא דבר מצוי תדיר, ולפיכך הקלו בו.

כדבעי מיניה ר' טבלה וכו'. תמיה לי אמאי שבקינן למתניתין ואייתי הא דרב, מתניתין היא לקמן בפרק (בכל) [כיצד] משתתפין (פו, א) בור שבין שתי חצרות עושין לו מחיצה גבוהה י' טפחים בין מלמעלה בין מלמטה וכן גזוזטרא שעל המים.

ה"ג רש"י ז"ל: **ר' יהודה היינו ת"ק**. וא"ת דילמא ר' יהודה ור' אליעזר פירושי קא מפרשי [ל]ת"ק. תירצו בתוס' דאי אפשר, משום דע"כ הא דת"ק דאמר אין לו אלא ד"א דומיא דאלפים אמה דר' יוחנן בן נורי קאמר, מה התם לא אמרינן והוא באמצען אף ד' אמות דרבנן לאו והוא באמצען קאמר, הלכך הא דר' אליעזר על כרחך לאו פירושא הוא לדברי ת"ק, והלכך הא דר' יהודה נמי לאו פירושא הוא לת"ק.

ופרקינן: **שמונה על שמונה איכא בינייהו**. כלומר: דארבע אמות דת"ק הרי הן ממש כאלפים אמה דר' יוחנן, מה התם אלפים אמה לכל רוח הכא נמי ד' אמות לכל רוח. ור"ח ז"ל גריס: חכמים היינו ת"ק, ופירש ת"ק דריש פרקין (מא, ב) דאמרי מי שהוציאוהו עכו"ם או רוח רעה אין לו אלא ארבע אמות. ואינו מחוור, דר' יוחנן בן נורי נמי לא מפיק מההיא, דהתם יצא מתחומו ונתנוהו בתחום אחר.

מחלוקת להלך אבל לטלטל ארבע אמות ותו לא. ולטלטל בבת אחת קאמר שאסור לעקור מתחילת שמונה ולהניח בסוף שמונה, אבל ודאי כיון ששמונה אמות אלו מקומו הן מותר לו לטלטל בכל השמונה, ובלבד שלא יטלטל בבת אחת יתר מארבע אמות. וכן כתב הראב"ד ז"ל. כתב הר"ז ז"ל דהוא הדין לכל ארבע אמות שקונות לו לאדם בכל מקום כולן שמונה על שמונה הן והוא באמצען. ולענין משנתינו כתב הוא ז"ל אע"ג דקיי"ל כר' יוחנן בן נורי במי שישן בדרך (לעיל מה, א), לענין ארבע אמות של שביתה נקטינן כרבנן ומשחינן ליה שמונה על שמונה. ונראה שהזקיקו לומר כן משום דמקילין טפי מדר' יהודה, ואמר ר' יהושע בן לוי הלכה כדברי המיקל בעירובין. ואע"ג דאמר שמואל (להלן פא, ב) כ"מ ששנה ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו, הוה להו הני כללי דר' יהושע בן לוי ושמואל כפלוגתא דר' יהושע בן לוי ושמואל, ופסק כר' יהושע בן לוי בהא הואיל וקאי כרבים. כך נראית לי דעת הרב ז"ל בזה.

אבל הראב"ד ז"ל פסק כר' יהודה, משום דהלכה כמותו בעירובין. ולא ידעתי למה הניח דברי חכמים הואיל ואיכא ר' יהושע בן לוי דפסיק כוותייהו ונקיט יחידאה כשמואל. ואולי משום דאתפרש בברייתא דחכמים היינו ר"מ ור"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה. (לעיל מו, ב). ואין זה דרכו של רבנו אלפסי ז"ל בכל מקום (עי' ריי"ף שבת קכד, ב ומו"ק ט, א), דאע"ג דסתמא ר"מ כל שהוא סתם מתני' הלכה כמותו ואפילו במקום ר' יהודה ור' יוסי. ואע"ג דבמקצת מקומות דחו בגמרא סתם מתני' בטענה זו כדאמרינן מכלל

דיחידאה פליג עליה, אלא אנו אין לנו כן אלא במקומות שאמרו כן בגמרא ולא בכל המקומות, דאדרבא רוב סתומות שבמשנתנו ר"מ, ואפ"ה קא כייל ר' יוחנן בכל מקום (שבת מו, א) הלכה כסתם משנה ואע"ג דאיהו כייל ר' (יוחנן) [מאיר] ור' יהודה הלכה כר' יהודה וכל שכן כר' יוסי.

באמה דידיה יהבינן ליה או באמה של קודש יהבינן ליה. ואסיקנא דבאמה דידיה יהבינן ליה, דאי באמה של קודש עוג מלך הבשן היכי יתיב. ואע"ג דלא תני לה גבי יש שאמרו (כלים פי"ז, מי"א) משום דאיכא ננס באיבריו דיהבינן ליה באמה בינונית הראויה לדכוותה יהבינן ליה, דאי לא היכי יתיב. ולא דמיא למלא חפניו קטורת דאפילו עוג וננס באיבריו במלא חפניו (כלים שם) משום דהתם אפשר ולא נתנה תורה קצבה אחרת בקטורת ולא בקומץ המנחה אלא כך.

יש מי שגורסים: **התם אוושי דיורין הכא לאו אוושי דיורין**. וכן נראית גירסתו של רש"י ז"ל. ופירש הוא ז"ל: דיורי חצרות רבים ולא ידעו להזהר ואתו לטלטולי כלים ששבתו בחיצונה להנך חיצונה אחרת דרך האמצעית, הכא גבי שלשה אנשים יכולים ליזהר דמועטים נינהו. ואם כדבריו שלש חצרות של יחידים מודו בהו רבנן, ואם כן הוה להו לאיפלוגי בין של יחידים לשל רבים כמו שחלקו בפרק הדר (להלן עה, א) במשנת שכח אחד מן החיצונה ולא עירב.

ור"ח גרס איפכא: **התם לא אוושי דיורין הכא אוושי דיורין**. ופירש התם בחצרות אפשר שישכחו בעלי החצרות ויטלטלו מזו לזו, הכא אוושי דיורין כי אלו שלשה האנשים הנה הם יושבין ביחד, ואם יבואו החיצונים לטלטל מזה לזה האמצעי מזכירן ונמנעין. ונראה שפירש אוושי מלשון ריאה דאושא, כלומר: קולן נשמע מזה לזה בבואן לטלטל וימנענו חבירו.

והראב"ד ז"ל גורס כגירסת רש"י ז"ל, אלא שפירש התם בחצרות אוושי דיורין באמצעית, דכל האמצעית מותרת לזה ולזה, וכיון שכן לא יהא להם היכר ויבואו לטלטל גם כן זה בחיצונה של זה וזה בחיצונה של זה, אבל בשלשה (אלא) [אלו] שאין כל חלק האמצעי מותר לשני החיצונים אלא במקום שזה משתמש אין חבירו החיצון משתמש יש להם היכר ולא יבואו לטעות.

ואמאי כיון דעריבא לה אמצעית וכו'. בכאן רבו הגירסאות, והגירסא המיושבת שבכולן גירסתו של רש"י ז"ל וה"ג: **אמאי כיון דעירבו חיצונות בהדי אמצעית הוו להו חדא ולישתרי אמר רב יהודה כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובה בזו. רב ששת אמר אפילו תימא שנתנו שתים החיצונות עירובן באמצעית**. מסתברא דמדקאמר אפילו

תימא משמע דרב ששת אית ליה דרב יהודה, אלא שהוא מוסיף ומחדש אפילו כשנתנו באמצעית. וכן נראה ג"כ מלשון זה דרב יהודה לית ליה הא דרב ששת ולא משכח לה לעולם בשנתנו לה באמצעית, דאם איתא דמר אמר חדא ומר אמר חדא לא הו"ל למימר אפילו תימא, אלא רב ששת אמר בשנתנו שתיהם באמצעית וכגון שנתנו בשני בתים, אבל השתא דאמר אפילו תימא משמע דרב יהודה לא מודה בה. ועוד דאם איתא דרב יהודה נמי מודה בהא, מ"ט מפיק מפשטא דמתני' דמשמע לן דכשנתנו שתיהן באמצעית הויא ואוקמא במשמעותא חדתא, אלא ודאי כדאמרן.

וא"ת א"כ מאי טעמא דרב יהודה, דהא אי אפשר לומר דס"ל דהחולק את עירובו בשני בתים עירובו עירוב, דאדרבא איהו ניהו דקאמר לקמן (מט, א) משמיה דשמואל דאפילו בשני כלים בדלא מלאין אין עירובו עירוב, וכל שכן בשני בתים. ואמרו בתוס' (להלן בע"ב ד"ה אבל) דס"ל לרב יהודה דכי היכי דאמרו עירוב להקל אמרו אפילו להחמיר, ואם נתנו עירובן באמצעית כולן אסורות, דהוו להו כחמשה דיורין בחצר ושכח אחד מהן ולא עירב, כקושיין בסמוך לרב ששת. (ועוד) [ונראה] דקיימא לן כרב ששת לקולא. וראיתי להר"ז שכתב: וכרב יהודה נקטינן לקולא. ונראה מדבריו שהוא סובר דרב ששת לית ליה דרב יהודה ורב יהודה אית ליה דרב ששת, ואיפכא מסתברא וכמו שכתבתי.

דף מח:

אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' שמעון אבל חכמים אומרים רשות אחת משתמשת עם שתי רשויות ואין שתי רשויות משתמשות עם רשות אחת. פירש רש"י ז"ל: האמצעית משמשת שתי החיצונות שהן יכולים להכניס כליהם לאמצעית ולהחזירן לתוך שלהן, אבל האמצעית אסורה להשתמש בכלים ששבתו בתוכה בחיצונות. וטעמא דמילתא, משום דכי משתמשות החיצונות באמצעיות כיון שהן אסורות זו בזו לא חיישינן דילמא אתו לאשתמושי בכליהם זו עם זו, אבל אם נתיר לאמצעית להשתמש בכלים בחיצונות זימנין דאתיא לאשתמושי בהו בכלים ששבתו בחיצונות, דאמרו בני אמצעית שני כלים בחצר זה אסור וזה מותר.

וכי אמרה רב יהודה קמיה דשמואל, אמר ליה אף זו שאמר רב דשרו רבנן אף הוא דברי רבי שמעון, [דלא שרי ר' שמעון] אלא חיצונות באמצעית אבל אמצעית בחיצונות לא, ולדברי חכמים שלשתן אסורות. וקא מייתי סייעתא לשמואל, מדתניא **א"ר שמעון למה הדבר דומה לשלש חצרות וכו', זו מביאה מתוך ביתה ואוכלת וזו מביאה מתוך ביתה ואוכלת, זו מחזרת מותרה לתוך ביתה וזו מחזרת מותרה לתוך ביתה, וחכמים אומרים**

שלשתן אסורות. דאלמא ר"ש לא שרי אלא דוקא להביא החיצונות בתוך האמצעית ולהחזיר מותריהן, הא להכניס ולהוציא כלים ששבתו באמצעית לא, וחכמים אוסרים את שלשתן. הנה כי דברי ר' שמעון וחכמים מפורשין בברייתא כמו שאמר רב יהודה משמיה דשמואל. **ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל חצר שבין שני מבואות עירבה עם שניהם אסורה עם שניהם**. כלומר: היא אסורה עם שניהם אבל הם מותרין עמה. ושמואל לטעמיה דאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב, ואילו היה ר' שמעון מתיר גם את האמצעית שמואל נמי היה מתיר את שלשתן, אלמא ר"ש לא שרי אמצעית בהדי חיצונות אלא חיצונות בלבד הוא דשרי בהדי אמצעית להוציא ולהכניס כלים ששבתו בתוכה, וכדתניא מביאה ואוכלת ומחזרת מותרה. וא"ת והא קתני במתני' הם מותרין עמה והיא מותרת עמהן. י"ל דהכי קאמר הן מותרין עמה להוציא לה כליהם, והיא מותרת עמהם להחזיר כלים ששבתו בתוכם אליהן. זה תורף פירושו של רש"י ז"ל.

והקשו עליו בתוספות דרשות אחת משתמשת עם שתי רשויות לא משמע משמשת לשתי רשויות, אלא אדרבא משמע שהיא משתמשת עמהם בכלים ששבתו בתוכה אבל הם אין משתמשות עמה בכלים ששבתו בתוכן. ועוד דלשון אף זו לא משמע לאיסור אלא להיתר. ועוד דמאי דקא מפרש דשמואל לטעמיה דאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב ליתא, דהא לאו שמואל אמרה אלא ר' יהושע בן לוי אמרה (לעיל מו, א), ואדרבא על כרחין שמואל בהא כחכמים ס"ל, דהני חכמים היינו ר' יהודה וכדאמרינן לעיל מאן פליג עליה דר"ש ר' יהודה, ושמואל הא כייל ואמר (להלן פא, ב) כל מקום ששנה ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו.

על כן נראה כמו שפירשו כל הגאונים ז"ל וכל שאר המפרשים ז"ל, **רב אמר זו דברי ר"ש אבל חכמים אומרים רשות אחת משתמשת עם שתי רשויות**. לומר שהאמצעית מותרת עם שתיהן בכלים ששבתו בתוכה, דכיון שהחיצונות אסורות זו עם זו לא גזרינן דילמא אתיא אמצעית לאפוקי כלים ששבתו בחיצונות ומעייל להו מזו לזו ככלים ששבתו בתוכה, משום דכלים דחיצונות בכלים דידה לא מחלפי לה. **אבל אין שתי רשויות משתמשות עם רשות אחת**. שאילו תתיר את החיצונות להוציא ולהכניס כליהן באמצעית, כיון שזו משתמשת כאן בכלים וזו משתמשת כאן בכלים והאמצעית ג"כ מוציאה ומכנסת כלים מזו לזו, חיישינן דילמא משתלו אינהו נמי ומשתמשין זו עם זו. **ושמואל אמר זו דברי ר' שמעון**. פירוש: אמתני' מהדר, כלומר: ומתני' ר' שמעון, אבל חכמים אומרים שלשתן אסורות דבכולהו גזרינן, ולא גרסינן אף. ואפילו לספרים דגרסי אף זו הכי מפרשינן: אף היתר זה שאמר רב אליבא דחכמים לא חכמים שרו

הכי אלא ר"ש, אבל חכ"א שלשתן אסורות. ותניא כוותיה דרב יהודה אמר שמואל דקא מייתי, מדקתני וחכ"א שלשתן אסורות קא מייתי. והא דקתני בברייתא בדר"ש זו מחזרת מותרה, לאו למימרא דכלים דאמצעית לא, אלא היא אצטריכא ליה לר"ש לאשמועינן טפי דכלים דאמצעית בחיצונות ליכא למיגזר בהו כולי האי. ותדע לך דהא חכמים אליבא דרב בכלים דאמצעית שרו להו ולא אסרי אלא בכלים דחיצונות, אלמא טפי איכא למיגזר בכלים דחיצונות, ומאן דשרי בחיצונות כל שכן באמצעית, הלכך הא איצטריכא ליה לשמואל לאשמועינן טפי. **ואזדא שמואל לטעמיה**. דקסבר [דחכמים] דהיינו ר' יהודה אסר את שלשתן, ומשום כך אמר עירבה עם שתיהן אסורה עם שתיהן והוא הדין שהן אסורות עמה, ושמואל כחכמים אזלא וכטעמיה אחרינא נמי דאמר (שם) כל מקום ששנה ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו. כן נראה לי לפרש שיטה זו לפי דברי הגאונים ז"ל.

דף מט.

ערבה עם שתיהן אסורה עם שתיהן. אבל הן עצמן מותרות לעצמן שאין עירובן אוסרן, דעד כאן לא אסרי להו אלא משום גזירה דילמא אתי לאשתמושי חיצונות אהדדי, ודי לגזירה זו לאסור תשמישן זו עם זו אבל כל חדא וחדא משתמשת לעצמה.

לא עירבה עם שתיהן אוסרת על שתיהן. ודוקא כשלא עירבה היא לעצמה, אבל עירבה היא לעצמה אינה אוסרת על אחת מהן, דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה וכדקיימא לן בפרק הדר (עה, א).

אם עירבה אצל שאינה רגילה הותר רגילה לעצמו. וא"ת ומאי שנא כי עירבה עם שאינה רגילה ומשום דחזרה רגילה כשאינה רגילה, אפילו לא עירבה נמי בהדי שאינה רגילה אלא שעירבה היא לעצמה אינה אוסרת על שתיהן כלל, משום דהו"ל רגל המותרת במקומה ואינה אוסרת שלא במקומה. כבר תירץ הראב"ד ז"ל דהכא בשנשתתפה עם שאינה רגילה שיתופי מבואות ולא עירבה עמה ואפילו בעצמה לא עירבה, וס"ל כר"מ דס"ל לקמן (עג, ב) דבעינן שיתוף ובעינן עירוב, וכיון שאינו מונח בבית שבחצר אינו עולה לא לשיתוף ולא לעירוב, ואינה מותרת לא עם המבוי ולא לעצמה. וקמ"ל השתא דאע"ג דאינה מותרת אפילו במקומה ורגל שאינה מותרת במקומה לכ"ע אוסרת שלא במקומה, אפילו הכי כיון שגלתה דעתה דבהאי ניחא ליה ובהאי לא ניחא ליה, חזר שאינו רגיל כרגיל ואסור מחמתה והרגיל כאינו רגיל ומותר לעצמו.

וצריכא דאי אשמעינן התם משום דקא קפיד וכו'. כתב הראב"ד ז"ל: דהלכה כר' חנינא במקפיד, משום דר' חנינא קשיש משמואל, ועוד דמיקל והלכה כדברי המיקל בעירוב. אבל בחולק את עירובו בדלא מלי מנא הלכה כשמואל, דהא לא אשכחן (אנן) [מאן] דפליג עליה. וכן נראה דעת הרב אלפאסי ז"ל שהזכיר בפרק חלון (להלן עט, ב) דברי שמואל בחולק את עירובו ולא הזכיר דברי שמואל במקפיד על עירובו, דאלמא ס"ל דבחולק הלכה כמותו ובמקפיד אין הלכה כמותו.

ה"ג: **איכא בינייהו כלי ושאין בו שוה פרוטה וקטן**. וזו היא גירסתו של רש"י ז"ל. פירוש: **כלי**. למ"ד משום קנין מערבין בכלי, דהא קונין בכלי בין שיש בו שוה פרוטה ובין שאין בו שוה פרוטה וכדקיימא לן (שבועות מ, ב) דיצאו כלים למה שהן. ולמ"ד משום דירה אין דירה אלא במקום שפיתו מצויה שם.

ושאין בו שוה פרוטה. כלומר: פת שיש בו מזון שתי סעודות ואין בו שוה פרוטה, דלמ"ד משום דירה איכא, למ"ד משום קנין ליכא.

דף מט:

וקטן. פירש רש"י ז"ל: דלמ"ד משום קנין אין יכול לעשות קטן שליח לערב עליו עירובי חצרות, דקטן לאו בר מיקנא ואקנוויי הוא, ולמ"ד משום דירה קטן גובה את העירוב דקטן לאו מידי קעביד, דפת משוי ליה חדא דירה. ואינו מחוור, דהא דאמר רב הונא (לעיל לא, ב) קטן גובה את העירוב לא משמע דבפלוגתא דהני אמוראי אמרה. ועוד דשמואל הוא דאמר בפרק התקבל בגיטין (סד, ב) דקטן זוכה לאחרים בעירוב דרבנן, אע"ג דאמר הכא דעירוב משום קנין. ועוד דליהוי כנשתתפו ממילא ותנן לקמן בפרק הדר (עא, א) דאם היה שותף לשכיניו אינו צריך לערב.

אלא ה"פ כשיש בית לקטן באותה חצר ועירבו בתוכה, למ"ד משום קנין קטן לאו בר אקנויי הוא, ולמ"ד משום דירה איכא.

ולענין פסק הלכה: קיי"ל כרבה דאמר עירוב משום דירה, דלקמן בפרק הדר (סו, א) אמר ר' יוחנן שוכר כמערב, ומפרש מה מערב בפחות משוה פרוטה אף שוכר בפחות משוה פרוטה, ואילו לשמואל הכא אמרינן דפחות משוה פרוטה לא, ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. וכן כתבו בתוספות. וכן פסק הראב"ד ז"ל, דסוגיין בכולה מכלתין דעירוב משום דירה. אלא שהביא ראיה אחת שלא עמדתי על עיקרה, שהוא ז"ל הביא ראיה מדאמרינן לעיל בסמוך (בע"א) בית שמניחין בו עירוב אין צריך ליתן פת דדמי כמאן דכולהו הכא דיירי, ותמיה לי דאם איתא ליתביניה לשמואל מדידיה לדידיה, דההיא

שמואל אמרה. אלא נראה דשמואל דאמר משום קנין קנין לדירה קאמר, והתם הכי קאמר כמאן דכולהו הכא קנו בית דירה וכולהו הכא דיירי.

אמר רב א"ר חמא בר גוריא אמר רב הלכה כר"ש. וכן הלכתא ושלשתן מותרות זו עם זו, וכדברי הגאונים ז"ל (לעיל מח, ב ד"ה ע"כ) דברייתא דקתני זו מחזרת מותרה לאו דוקא מותרה אלא אפילו כלים ששבתו באמצעית נמי.

ואי קשיא לך דרב אדרב, דהכא קאמר ליה הלכה כר"ש ולא גזרינן דילמא אתי לטלטולי כלים דחיצונה בהדי חיצונה אחריתא, ואילו בפרק כל גגות (להלן צא, א) אמר הלכה כר"ש דאמר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת והוא שלא עירבו, אבל עירבו לא דגזרינן דילמא אתו לטלטולי מאני דבתים בחצר. י"ל דהתם גזר משום דכלים דידה דאיתנייהו בחצר לא מדקדקה מאן מינייהו שבת בבית ומאן מינייהו שבת בחצר ומישתלו ומטלטלו אף כלים ששבתו בבית, אבל הכא בין כלים דידה לכלים דחברתה ודאי ידעה ולא מחלפי לה.

מתני': **ואם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה ואמר שביתתי במקומי זכה לו ויש לו אלפים אמה לכל רוח**. הא דקתני ואם אמר, לאו דוקא שיהא צריך לומר, דהא ישן בדרך קנה. ועוד דאמרינן בפרק בכל מערבין (לח, ב) מי סברת דאזיל ואמר לא דאזיל ושתיק וקאים, ואקשינן כמאן כר' יוחנן בן נורי דאמר נכסי הפקר קונין שביתה, אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' יוחנן בן נורי אלא בישן, אבל בניעור דאי בעי למימר מצי אמר אע"ג דלא אמר כמאן דאמר דמי. אלא האי דנקט הכא אמר, משום דבעי למיתני סיפא זהו שאמרו עני מערב ברגליו אבל עשיר לא, ואפילו אמר תהא שביתתי במקום פלוני. ועוד דלר' יהודה דאמר בסמוך אחד עני ואחד עשיר, לא אפשר לומר דעשיר היוצא מעירו וחשכה לו בתוך התחום שיקנה שביתה במקום שחשכה לו אלא אם כן אמר תהא שביתתי במקומי, לפום הכין אמר הכא ואמר, [ו]לאו דוקא.

אמר רב לא אמר כלום כל עיקר דאפילו לתחתיו של אילן לא מצי אזיל. משום דבמקומו לא קנה דהא עקר שביתתו משם, ובתחתיו של אילן לא מצי אזיל דלא קנה שם שביתה משום דלא סיים אתריה. וגרע מישן בדרך דקנה שביתה במקומו לר' יוחנן בן נורי (לעיל מה, א), דהתם לא עקר דעתיה מתמן והלכך קנה במקומו או משום דנכסי הפקר קונין שביתה אי נמי משום הואיל וניעור קני. והא דאמרינן הכא דלא קנה שביתה מתחתיו של אילן כלל, אוקימנא לקמן (נ, ב) דוקא באילן שיש תחתיו שמונה, אבל באילן שאין תחתיו אלא שבע אפילו רב מודה דקנה שביתה תחתיו של אילן הואיל ומקצת ביתו ניכר כדאיתא בסמוך. ואם אמר בעיקרו דקתני במתני' דקנה שביתה משום דסיים אתריה,

הני מילי דוקא בשאין בעיקרו שמונה, דאילו יש בעיקרו שמונה והוא לא סיים אתריה אם בצפונו או בדרומו הרי חזר עיקרו של אילן כתחתיתו, ואפילו אין בו אלא שבע דקנה שם שביתה, כיון דלא סיים אתריה אם בצפונו או בדרומו נעשה עיקרו של אילן חמר גמל, בא למדוד מן הצפון מודדין לו מן הדרום בא למדוד מן הדרום מודדין לו מן הצפון, עד שיאמר לצפונו או לדרומו.

ושמואל אמר לא אמר כלום לביתו. דלא מצי אזיל לביתו, אע"פ שאין מעיקרו של אילן ועד ביתו אלא אלפים אמה, דכיון דלא סיים אתריה כשבא למדוד כנגד ביתו שהוא בדרום מודדין לו מצפונו של אילן, וכשבא למדוד כנגד רגליו לשוב דרך עקבו מודדין לו בדרומו של אילן, ונמצא מתחתיתו של אילן ממש חמר גמל. אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל, ומתחילת נופו של אילן ולהלן אלפים אמה כנגד ביתו. ודוקא בשתחתיתו של אילן כולו תוך אלפים וארבע אמות ממקום שחשכה לו, הא יתר מכן לא קנה שם שביתה כלל ולא יזוז ממקומו, דבהא מודה ליה שמואל לרב דדילמא נתכוין זה לשבות בדרומו של אילן בסוף נופו והרי זה חוץ ממקומו, וכדמוקי בסמוך (נ, ב) שמואל לברייתא דמייתינן סייעתא לרב.

ולענין פסק הלכה: הרב אלפאסי והר"ז הלוי ז"ל פסקו הלכה כשמואל משום דתניא כוותיה, ובריייתא דאמרי דתניא כותיה דרב הא פירשה שמואל ואוקמה כגון שיש ממקום רגליו ועד עיקרו של אילן אלפים וד' אמות, והלכך קיי"ל כשמואל הואיל ותניא כוותיה. אבל הראב"ד ז"ל כתב כדרב קיימא לן, דהלכתא כוותיה באיסורי לגבי שמואל. ואע"ג דתניא כותיה דשמואל, הא תניא נמי כוותיה דרב, ואע"ג דפירקה שמואל לטעמיה, דחייה בעלמא היא, דהא ברייתא סתמא תני לא שנא אם יש ממקום רגליו ועד עיקרו של אילן אלפים וד' אמות לא שנא אם אין ממקום רגליו ועד סוף נופו כי אם אלפים וארבע אמות, הלכך כרב קיימא לן. ועוד דהא שקלי וטרי כל הני אמוראי אליבא דידיה, ואי לאו דהילכתא כוותיה לא הוו דייקי בדידיה כולי האי.

ומהני תרי טעמי דקא יהיב רבה למילתיה (להלן נ, א) קיימא לן כההוא טעמא דקאמר דלא מסיים אתריה, ואפילו אמר ליקנו לי ארבע מגו תמני לאו מידי אמר דהא לא מסיים אתריה. והראיה מדקתני בברייתא דתניא כוותיה דרב (להלן נ, ב) בד"א בשסיים ד"א שקבע אבל לא סיים ארבע אמות שקבע לא יזוז ממקומו, אלמא דטעמא דלא קנה משום דלא מסיים אתריה הוא. כן כתב הראב"ד ז"ל. ואין ראייתו מחוורת בעיני, דאם איתא לותבוה לרבנן מהא. אלא דבין להדין טעמא בין להדין טעמא עיקרא דמילתא משום דבעינן מקום מסויים הוא, או משום דבעינן ממש שיסיים אתריה או משום דבזה אחר

זה לא קנה. ואדרבא כיון דשקלינן וטרינן על ההוא טעמא אחרינא משמע דההוא הוי עיקר, ועוד דהוא לישנא בתרא, ועוד דבדרבנן הלך אחר המיקל וכל שכן בעירוב דהלכה כדברי המיקל בעירוב. כך נראה לי כשתמצא לומר דהלכה כרב.

דף נ.

והרי תודה דליתא בטעות. פירש הראב"ד ז"ל: כגון שהכניס לה בטעות ארבעים חלות שנקדשו לתודה אחרת ושחטה עליהן, וארבעים שהוקדשו לה לא היו בעזרה (זו) [או] שלא קרמו [פניהן] בתנור, הרי אלו שהכניס לא קדשו כלל אלא בשחיטת תודתם. וליתיה לחצאין, שאם הכניס לה שמונים ואמר ליקדשו לה פלגא פלגא דכולהו לאו כלום הוא, דכתיב (ויקרא ז, ד) והקריב ממנו אחד מכל קרבן, ואמרינן במנחות (עח, ב) אחד שלא יטול פרוס, ואלו כולן פרוסות נינהו דהא חציין חולין, ואפ"ה אמר חזקיה דכי הכניס לה שמונים קדשי מינייהו ארבעים. ואע"ג דפליג עליה ר' יוחנן, קיי"ל כחזקיה דרביה דר' יוחנן הוא.

דף נ:

אבל באילן שתחתיו שבע אמות הרי מקצת ביתו ניכר. וכתב הראב"ד ז"ל: ודוקא להלך לתחתיו של אילן ולקנות שביתה, אבל למדוד נעשה האילן חמר גמל, בא למדוד מן הצפון מודדין לו מן (הצפון) [הדרום]. ודבר ברור הוא זה.

דף נא.

אמר רב אחא בר יעקב המעביר ארבע אמות ברשות הרבים אינו חייב עד שמעביר הן ואלכסונן. שהן חמש אמות ושלשה חומשין. ופירש רש"י ז"ל: דהא אמרו כזה יהו כל שובתי שבת פיאות תן להו, וגבי העברה ליכא למיתב פיאות אלא כי האי גוונא, דהא ליכא למימר בהו ריבוע ועיגול. ומשמע מלשונו דלעולם אינו חייב אלא א"כ מעביר הן ואלכסונן. וכן כתב רבנו תם וכן הרמב"ם ז"ל (הל' שבת פי"ב, הי"ח) והראב"ד. ובעלי תוספות ז"ל חלקו בדבר ואמרו, אם איתא לא לשתמיט בשום מקום כשהזכירו ארבע אמות שיאמרו חמשה אמות ושלשה חומשין, וכן כשמזכירין אלפים אמה שיאמרו אלפים ושמונה מאות. ורבנו תם ז"ל אמר: דלעולם אינו מזכיר אלא העיקר שממנו יוצא האלכסון. ומיהו אכתי איכא למידק דהא עיקר פיאות לגבי שבת מנלן מערי לוים ודיו לבא מן הדין להיות כנדון, והתם אלפים אמה יש להם רחב בלבד ולא אלפים ושמונה

מאות, אלא שיש להן זויות שנשכרין בהן אלכסונן.
ועל כן פירש רבנו שמואל ז"ל: שמרבעין ברה"ר ד' אמות בריבועו של עולם, שאם זורק ומעביר ד' אמות ממזרח למערב או מצפון לדרום חייב, אבל אם זרק או העביר לאלכסונו של עולם אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונן. ועמוד נמי גבוה עשרה ורוחב ארבעה, אם עומד ריבועו לריבועו של עולם די לו בד' (אמות) [טפחים] לבד, אבל אם עומד אלכסונו לריבועו של עולם אינו רשות היחיד אלא א"כ רחב חמש (אמות) [טפחים] ושלשה חומשין, דריבועו של עולם עיקר, דהא עיר עגולה כשמרבעין אותה אין מרבעין [אלא] לריבועו של עולם כדאיתא לקמן בפרק כיצד מעברין (נו, א). [ואיכא למידק דהא מרובעת אין עושין לה זויות לריבועו של עולם כדאיתא בברייתא דלקמן בפרק כיצד מעברין (נה א)], דקתני מרובעת [אין] עושין לה זויות, ואמרינן עלה פשיטא, ואמרינן לא צריכה דלא מירבעא לריבועו של עולם מהו דתימא נרבעה לריבוע עולם קא משמע לן, ואפילו הכי להה"א דלא מרבעא לריבועו של עולם לא יהבינן תחומין אלא אלפים.
והראב"ד פירש: דכשהוא מעביר בישר כנגד פניו בארבע אמות לחודייהו סגי, אבל כשמעביר לאלכסון אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונן.
ובין לדברי הר' שמואל ובין לדברי הראב"ד ז"ל קשיא לי, דא"כ האיך סתם רב אחא בר יעקב דבריו ואמר המעביר ארבע אמות ברשות הרבים אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונן, דמשמע דלעולם אינו חייב בד' אמות לבדן, ואם כדבריהם היה לו לפרש המעביר לאלכסונו או לאלכסון העולם.
ומסתברא דזה יהיה לכם אפיאות קאי ומיניה דרשינן כזה יהיו כל שובתי שבת, כמדה הזו יהיו כל שובתי שבת שמדתן כמדת הפאות.
ואמרינן ליה לאו היינו דתני ר' חנניה כזה יהיו כל שובתי שבת. תמיהה לי למה להו למימר מדרב חנניה, מי סניא מתני' דקתני מרובעות. ואיהו נמי מי בדק במאי דמפורש במתני'. וניחא לי דבמתני' ליכא אלא אלפים אמה של תחום וכיון דאינן אלא מדבריהם אפשר לומר הקילו בהם לעשותם כערי לוים, אבל רשויות דאורייתא דילמא אפילו בלא אלכסונן, ומשום הכי בדיק להו. ואינהו אהדרי ליה מדתני רב חנניה כזה יהיו כל שובתי שבת, ומקרא קא דריש.

דף נא:

עני אין עשיר לא. כל שעיקר יציאתו אינו לקנות שביתה אלא שחשכה לו בדרך קרי עני, וכל שעיקר יציאתו לקנות שביתה קרי עשיר, דסתם יוצא מביתו אין ביתו ריקן מפת

או משאר דברים שמערבין בהן כדי שיעור עירוב. תדע דהא בברייתא דבסמוך מייתי ר' יהודה ראיה לדבריו דאפילו עשיר במקומו מערב ברגליו מעניי כפר שיחין וכפר חנניה שמחשיכין על התחום כדי לקבל צדקה מאנשי בית ממל בשני בצורת, והא התם עניים היו ושני בצורת היו ואפ"ה קרי להו עשירים לגבי הא כיון שיוצאין מבתיהם כדי לקנות שם שביתה.

ומסתברא לי דמי שבא בדרך וחשכה לו קרינן ליה עני ואפילו יש בידו פת ואפילו לר' מאיר, דכל שחשכה לו בדרך לא פלוג רבנן ולא אצרכוהו למירהט ולערובי בפת. ותדע לך דהא במקום פלוני בין לר' מאיר בין לר' יהודה עני אין עשיר לא, ואפ"ה כל שהחזיק בדרך קרינן ליה לקמן לר' יהודה עני ואפילו החזירו חברו לביתו ויש בידו לחם משום דלא פלוג, בא בדרך וחשכה לו נמי לא פלוג, כן נראה לי.

וזהו שאמרו מאן קתני לה ר' מאיר ואהיכא קאי אאינו מכיר. והא דלא אוקמוה ככולי עלמא ואאינו מכיר אילן או גדר, נראה דרש"י ז"ל מפרש משום דלישנא דזהו שאמרו קא דייק דמשמע ליה מיניה דזהו שהקילו קאמר, דאלמא אין עיקר עירוב ברגל ומני ר' מאיר היא. ויש מפרשים משום דזהו שאמרו משמע דקאי אאינו מכיר דסליק מיניה. ואי נמי י"ל משום דסתם מתני' ר' מאיר. ומסתברא משום דלרב נחמן כיון דר' מאיר סבירא ליה דעיקר עירוב בפת אלא שהקילו לעני לערב ברגל, לעולם לא קרי רגל אלא בשישנו במקומו אבל במקום פלוני לא שייך ביה, והלכך מתני' דקתני זהו שאמרו העני מערב ברגליו אי אפשר דקאי אמכיר ולכולי עלמא, דהא לר' מאיר לא שייך למיקרייה מערב ברגליו. ואע"ג דלרב חסדא מוקמינן ליה במכיר ואפ"ה קרי ליה מערב ברגליו, התם משום דכולהו סבירא להו דעיקר עירוב ברגל, והלכך חשיב כולי האי דאפילו אמר תהא שביתתי במקום פלוני וכי רהיט מטי התם ומצי לעירובי ברגל השתא נמי קרי ליה מערב ברגליו. כנ"ל.

ולא אמרו מערבין בפת אלא להקל מאן קתני לה דברי הכל. ואם תאמר ולר' יהודה מאי קילותא, דאפילו עשיר ועומד בביתו מצי למימר שביתתי במקום פלוני. וי"ל דקילותא לשאינו מכיר.

ויצא עשיר חוץ לתחום. פירש רש"י: דחוץ לאו דוקא אלא בסוף התחום, ואי נמי דוקא בדקאי בד' אמות שיש לו חוץ לאלפים אמה. ואיכא למידק דהא מדקרי ליה עשיר אלמא לאו במחזיק בדרך אלא ביוצא לקנות שביתה ודעתו לחזור ללון בביתו, ואי בקונה שביתה בסוף תחומו לביתיה היכי הדר, דהא קתני (סא, א) למודד שאמרו אפילו כלתה מדתו בחצי מערה אין לו אלא חצי מערה, וא"כ אפילו היתה ביתו בקיר החומה אינו

יכול ליכנס שם. ופירשו בתוספות דלאו לקנות שביתה חוץ לתחום קאמר אלא במקום שהוא תוך תחום ביתו, וחוץ לתחום דנקט משום רבותא דר' מאיר נקט ליה דאפי' נפיק ליה חוץ לתחום כיון שעיקר יציאתו לקנות שביתה לא קרינן ליה עני אלא א"כ היתה עיקר יציאתו לצאת בדרך וחשכה לו, ואיידי דתנא ר' מאיר הכין לרבותא כדאמרן תני נמי ר' יהודה יוצא עשיר חוץ לתחום, ואע"ג דלדידיה לא נפק"מ מידי דאפי' תוך תחומו נמי במקומו אחד עני ואחד עשיר.

דף נב.

האי להקל להחמיר הוא. וא"ת תיקשי ליה דשמואל דאמר בשלהי פרק כיצד מעברין (להלן סא, ב) שבת בעיר חריבה לרבנן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה, נתן עירובו בעיר חריבה אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה, אלמא נותן עירובו להחמיר היא. וכן לכ"ע בנותן עירובו בתל גבוה עשרה או בבקעה עמוק עשרה והן עד בית סאתים, דמשמע לקמן בפרק כיצד מעברין (שם) דבין לשמואל בין לר' אלעזר הנותן עירוב אין לו אלא אלפים אמות ממקום עירובו כיון שאינו ראוי לדירה, ואילו השובת מהלך את כולה וחוצה לו אלפים אמה. וי"ל דהא מילתא [רחיקה הוא] ולא שכיחא (דחיקא הוא), ומשום הא בלחוד לא מפריך כללין כיון דבכל נותני עירוב כי אורחייהו הוי להקל, אבל אם איתא דכל נותני עירוב אין להם ד' אמות האי להחמיר הוא.

מתני': **מי שיצא לילך לעיר שמערבין בה והחזירו חברו הוא מותר לילך**. כלומר: ובדאמר שביתתי במקום פלוני כדמפרש בגמרא בין לרבה בין לרב יוסף.

וכל בני עירו אסורין. ואפילו אמרו כדמפרש בגמרא, משום דעשירים נינהו, וכל מקום פלוני עני אין עשיר לא.

ר' מאיר אומר כל שהוא יכול לערב ולא עירב הרי זה חמר גמל. וא"ת מאי טעמיה דר' מאיר דהא מודה ר' מאיר בעני (לעיל נא, ב), וזה כיון שהחזיק בדרך הרי זה עני. ואי אפשר לומר דמספקא ליה כיון שהוא מוחזר אם הוא מוחזק אם לאו, דדילמא כל שהוא בביתו עשיר הוא, ובפת אין באומר לא. לא היא, דהא קתני כל שיכול לערב ולא עירב הרי זה חמר גמל, דאלמא אפילו מי שלא יצא לדרך אלא שעומד בביתו ואומר כן הרי זה חמר גמל, דאם לא כן ליתני ר' מאיר אומר הרי זה חמר גמל. וי"ל דמספקא ליה לר' מאיר עיקר תקנה אם נעשית אפילו לעשיר [העומד בביתו] שנקל עליו לומר שביתתי במקום פלוני אם לאו, הלכך הרי זה חמר גמל. ואינו מחוור בעיני דהיאך אפשר לומר כן, דהא אפילו לר' יהודה דאמר עיקר עירוב ברגל כל במקום פלוני עשיר לא, ואפילו

אמר אין עירובו עירוב כלל והרי הוא כבני עירו, ואע"ג דבספק עירוב נמי סבירא ליה הרי זה חמר גמל, ור' מאיר דאית ליה עיקר עירוב בפת מספק בעשיר אפילו במקום פלוני אם עירובו עירוב.

ואי לאו דמסתפינא אמינא דר' מאיר דוקא במי שהחזירוהו קאמר, דאי אמרת בעשיר העומד בביתו קאמר הוה ליה למימר ר' מאיר אומר נעשה הוא ובני עירו חמר גמל. והא דקתני כל שיכול לערב ולא קתני הרי זה, משום דפרושי קא מפרש אגב אורחיה, כלומר כיון שחזר זה ויכול הוא עכשיו לערב בפת אע"פ שהחזיק מתחילה בדרך לא קנה שביתה, דכל שיכול לערב בפת ולא עירב הרי זה חמר גמל, כנ"ל.

וא"ת מכל מקום כיון דמספקא לן אי קנה שם שביתה אי לאו, לא יזוז ממקומו כדאמרינן לעיל (מט, ב) במתני' דאמר שביתתי תחת האילן. י"ל דהני מילי בדרך דבקל עוקר דעתו ושביתתו לגמרי ממקומו, וכיון שאמר שביתתי תחת האילן עקר דעתו לגמרי ממקומו, וכיון דבתחת האילן נמי לא קנה הרי זה לא קנה שביתה במקומו ולא יזוז ממקומו, אבל כל שהוא בעיר אינו עוקר דעתו לגמרי מעירו אלא א"כ קנה שביתה באותו מקום האחר שאמר לקנות שם ואילו לא יקנה שם יהא כאנשי עירו. ותדע לך דהא בשנטמא עירובו מבעוד יום אע"פ שלא נודע לו עד שחשיכה הרי הוא כאנשי עירו (לה, א), וספק נטמא מבעוד יום ספק משחשיכה קתני ר' מאיר ור' יהודה אומרים הרי זה חמר גמל, ולא אמרו לא יזוז ממקומו.

גמרא: **הכא במאי עסקינן כגון שיש לו שני בתים וביניהן שני תחומי שבת**. לאו דוקא, שאם כן אינו יכול ליכנס למחר בבית השני דלמודד שאמרו אפילו סוף מדתו כלה במערה (להלן סא, א), אלא רחוק יתר מתחום שבת קאמר שאינו יכול להלך שם בלא עירוב. והא דנקט שיש לו שני בתים איכא למידק אמאי איצטריך שני בתים, אפילו אין לו בית נמי כיון שהחזיק בדרך. ושמא נאמר דכיון שהחזירו חברו אם לא שיש [לו] שם בית באותה העיר האחרת היינו אומרים שאין זה עני אלא עשיר שהרי בביתו הוא, אבל כשיש לו בית בעיר האחרת ועוקר דעתו מכאן אנו חושבין אותו כבן העיר האחרת לענין זה שיהא כעני, כיון שהחזיק בדרך ואע"פ שחזר.

וא"ת א"כ מאי קאמר איהו כיון דנפיק לאורחא הוה ליה עני אינהו עשירים נינהו, כיון דמשמע דכולה מילתא בדנפק תליא, והא אפילו נפקי אינהו נמי כיון דלית להו בית התם עשירים נינהו. וי"ל דאין הכי נמי [והיינו] טעמא דקאמר, איהו כיון דנפק לאורחא ואית ליה ביתא אחרינא תמן הוה ליה עני, אינהו אף ע"ג דנפקי לאורחא דהא החזירו חברו קתני כיון דלית להו התם בית הוו להו עשירים. והא דלא אמר איהו כיון דנפק

לאורחא ואית ליה בית, משום דאמאי דקאמר כגון שיש לו שני בתים וביניהן שני תחומי שבת קאי.

לומר כולי עלמא לא פליגי. פירש רש"י ז"ל לעיל וכן פירשו הגאונים ז"ל: לומר תהא שביתתי במקום פלוני, אבל בלהחזיק פליגי, דר' יוסי בר' יהודה סבר אינו צריך, אלא כיון שאמר לצאת ודעתו לצאת אלא שעכבו חברו הרי זה כאילו החזיק, דלא פלוג כי היכי דלא פליגי בין החזיק בדרך הרבה להחזיק מעט ויכול להיות לו בקל פת.

ורב יוסף אמר להחזיק דכ"ע לא פליגי דצריך. ואמר לו חברו לין פה בעיר קאמר, ולעולם לאחר שהחזיק בדרך, **וכי פליגי לומר**. דר' יהודה סבר צריך לומר ור' יוסי בר' יהודה סבר אין צריך לומר, דסתמא דמילתא מוחזק הוא שרוצה ללכת למחר ודעתו לקנות שביתה באותו מקום שרגיל לקנות שם שביתה. והראב"ד ז"ל הקשה היאך אפשר לומר דאיכא מ"ד דאין צריך לומר שם תהא שביתתי, דהא כמה סתמות יש דמוכחן דצריך לומר מדתנן לעיל (מה, א) מי שישב בדרך ועמד והרי הוא קרוב לעיר הואיל ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס דברי ר' מאיר, ור' יהודה אומר יכנס. ועד כאן לא נחלק ר' יהודה אלא בסמוך לעיר, הא רחוק שלשת אלפים דאינו יכול ליכנס אלא ע"י קניית שביתה באמצע לא, ולא אמרינן אפילו לא אמר אנן סהדי דאילו ידע קני והשתא נמי ליקני, ולא פליג בה ר' יוסי בר' יהודה לומר דאפילו רחוק יכנס. ועוד דתנן (לעיל מט, ב) היה בא בדרך וראה אילן או גדר ואמר תהא שביתתי תחתיו לא אמר כלום מפני שלא סיים מקום, ואמאי הרי גלוי שזה רוצה לילך לביתו בכל צד שיוכל לילך ואפ"ה כי לא אמר בעיקרו לא יזוז ממקומו לרב, ואפילו לשמואל בשיש ממקום רגליו ועד עיקרו אלפים וד' אמות. ועוד ממעשה דרבה ורב יוסף (לעיל נא, ב) דא"ל רבה לרב יוסף תהא שביתתינו תותי דיקלא דסביל אחוה, ותניא בברייתא מי שאינו מכיר שביתתו מוסר שביתתו למכיר ומכיר אומר תהא שביתתינו במקום פלוני, אמר אין לא אמר לא. ומסתברא לי דאין הנדון דומה לראיה דכל הנך בשאינו יודע ומכיר מקום שביתה, ובשאינו מכיר לא אמרינן, דאפילו באומר אם אינו מכיר אינו כלום כל שכן בשאינו אומר. ואני אומר דתחתיו של אילן נמי מגרע גרע כשאמר לשון שאינו מסתברא ממנו אם לצפון אם לדרום ואם באמצעו, דילמא כאן רצה לקנות או כאן דעתו לקנות. וזה נראה נכון.

אע"פ שמוחזר מוחזק כמאן כרב יוסף ואליבא דר' יוסי ברבי יהודה. ואיכא למידק ודילמא כרבה ואליבא דרב יהודה דבעי להחזיק ובדאמר. יש לומר דאם אמר הוה ליה לפרושי בהדיא ואמר, דאמורא אין לו לסתום לשונו אלא לפרש. והיינו נמי טעמא דאידך עובדא דרב יהודה בן אשתתא דמוקמיה כר' יוסי בר' יהודה ואליבא דרב יוסף,

דאם איתא דבעי למימר הוה ליה לפרושי ואמר שביתתי במקום פלוני. ואי נמי יש לי לומר דאם איתא דבאמר קאמר, מאי קאמר אע"פ שמוחזר מוחזק, פשיטא שהוא מוחזק שרוצה ללכת למחר ולא חזר בדעתו לגמרי שהרי אמר בפירוש שביתתי במקום פלוני, אלא בשלא אמר הוא והיינו דאיצטריך לאשמועינן שאע"פ שהוא מוחזר לא יצא מחזקתו, ודעתו הוא לקנות שביתה במקום הרגיל והנודע שקונין שם שביתה אנשי העיר.

דף נב:

ר' שמעון אומר אפילו חמש עשרה אמה יכנס. ונראה מדברי הרב אלפאסי ז"ל שאין הלכה לא כר' אליעזר בהבלעת תחומין ולא כרבי שמעון במי שהחשיך חוץ לתחום, וכבר כתבתי למעלה (מה, א ד"ה ומדר' אליעזר, מד, א ד"ה דיקא) גבי פלוגתא דרבה ורב שימי גבי מי שיצא להציל, דמסתברא דהלכה כר' אליעזר בהבלעת תחומין. וכן פסק הראב"ד ז"ל.

וכן נראה דהלכה כר' שמעון במי שהחשיך חוץ לתחום דקיימא לן כדברי המיקל בעירוב, וכן פסק הראב"ד ז"ל.

והלכך כיון דקיימא לן (לעיל מו, א) דארבע אמות שאמרו יש לו לכל רוח כרבנן, ואי נמי כר' יהודה למאן דפסיק כוותיה ובורר לאיזה רוח שירצה, וקיימא לן כר' אליעזר דהבלעת תחומין מילתא היא, וקיימא לן כר' שמעון דאמר חמש עשרה אמה יכנס מפני טועי המדה, אם החשיך חוץ לתחום שמונה עשרה אמה ועומד בתשע עשרה אמה יכנס, אלא אם כן יודע בבירור את התחום.

פגום. פירש ר"ח ז"ל: כגון שובך של יונים, מלשון משישברו את פגמיהם (סנהדרין כה, ב). ומכל מקום אינו שובך ממש, דשובך אינו מתעבר לעיר כדאיתא בגמרא (נה, ב).

דף נג.

וגשרים ונפשות שיש בהם בית דירה. בית דירה אגשרים קאי, אבל נפשות סתמא לבית דירה הן כדמשמע בגמרא בברייתא (שם).

עושין אותה כמין טבלא מרובעת. לאו דוקא כטבלא מרובעת, דהא תניא בברייתא דלקמן (נה, א) ארוכה כמות שהיא, וקא מפרש בגמרא דאריכא וקטינא, וקא משמע לן דלא מרבעי לה למיהוי פותיה כאורכה. אלא הכא הכי קאמר: שאם היתה עגולה מרבעין אותה וכדתניא בברייתא לקמן.

דף נה.

גמרא: **כמין קשת או כמין גאם רואין אותה כאילו היא מלאה בתים וחצרות**. כמין קשת כזה: (א) אי נמי שיש לה שלש זויות כזו: (ב) אלא שאם היא עגולה כצורה הראשונה מרבעין אותה מבחוץ, ומרגל הקשת לרגל הקשת כזה: (ג) וכתב הראב"ד ז"ל דכיון שיש לה זויות אין חוששין לרבעה לריבועי עולם. ואם היא בשלש זויות אין מרבעין אותה אלא מרגל לרגל כזה: (ד) .

ועשויה כמין גאם, יש מי שאומר שעיר כמין גאם כזה: (ה) מרבעין אותה גם כן מבחוץ כך כמו שמרבעין כנגד רגלי זויותיה: (ו) . והנכון כמו שאמרו אחרים שאין מרבעין אותה מבחוץ שהרי יש לה שני זויות ישרים אלא עושין לה כמין גאם אחר כזה: (ז) .

מהו דתימא נרבעה בריבועי עולם. מסתברא משום דכתיב (במדבר לה, ה) פאת קדמה ופאת צפונה, ומינה אמרינן (לעיל נא, א) דעגולה מרבעין אותה בריבועי עולם, הוה אמינא דאפילו מרובעת נמי, כל דלא מרבעא לריבועי עולם מרבעינן לה, קמ"ל.

אמר רב הונא עיר העשויה כקשת אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה מודדין לה מן היתר. שעדיין הכל נראה כעיר אחת, דכיון דתחום אנשי רגל הקשת שבדרום מובלע בתוך תחום אנשי רגל הקשת שבצפון הרי הוא כאילו הכל אחד, אבל אם יש בו ד' אלפים אמה כיון שאין התחומין מובלעין נראין כמופסקין וכשתי עירות הן ואין מרבעין אותה. והוא הדין והוא הטעם לעשויה כמין גאם, שאם יש בין סוף הזוית העליון לסוף הזוית השני באלכסון ארבעת אלפים אמה אין מרבעין אותה, אבל פחות מארבע אלפים מרבעין אותה. ומ"מ העשויה כמין קשת אף על פי שיש בין שני ראשיו ארבע אלפים אמה מרבעין אותה מבחוץ לפי שמבחוץ נראית כעיר אחת. וכן כתב הראב"ד זכרונו לברכה.

והקשה הוא ז"ל לרב הונא דאמר שאם יש בין שני ראשי הקשת ארבעת אלפים אמה וכו', והא עיר שפגום אחד יוצא לה בראש האחד אף על פי שהיא ארוכה כמה אלפים מביאין המדה כנגד אותו פגום ומרבעין אותה, שהרי לא נתנה המשנה (לעיל נב, ב) מדה לדבר בין עיר ארוכה פחות מד' אלפים לארוכה ד' אלפים או יותר, וכיון שכן כל שכן בששני פגומים יוצאים להן בשני קרנות העיר מרוח אחד וכדאמרינן לעיל השתא בית אחד אמרינן שני בתים מיבעי, ואם כן מאי שנא נמי שני ראשי הקשת. ועוד שהרי מעברין עם הערים כל מה שהוא סמוך לה תוך שבעים אמה ושירים, ואם יש בורגנין כל כך שממלאים כל שיש בין שתי עירות נעשה הכל כעיר אחת ואפילו שלש פרסאות כדאמרינן לעיל בפרק פסין (כא, א) גבי הני דאזלי בשבתא מברניש לכנישתא דדניאל

תלתא פרסי. והלכך לפעמים משכחת דהוי העיבור הנוסף עם העיר כמין קשת, ולפעמי' כמין גאם. שאם העיבור כך: הרי זה כמין גאם, ואם העיבור כך: הרי זה כמין קשת ואין משגיחין בין שיהא ארכן של בורגנין אלו הרבה בין מועט, ולא אמרו שאין מעברין אלא כשאין באורך העיבור ארבעת אלפים. ותירץ הוא ז״ל כי לדעת רב הונא גם באלו נחלוק שלא לרבע כנגדן אלא בשאין ביניהם ד' אלפים. ועוד כתב הוא ז״ל שאם היו יוצאים הבתים כנגד אמצעה של עיר אפילו שלש פרסאות מוציאין את המדה כנגדן, דלעולם נראית כאילו עיר נמשכת שם, ואינה נראית כשתי עיירות אלא כשיוצאין מראשה.

ור״ח ז״ל נראה גם כן שדעתו לומר שלא אמרו בפגום שמוציאין את המדה כנגדו ואפילו בשנים, אלא בשאין ביניהם ארבעת אלפים, שכך כתב: ושני ראשי הקשת חשובות כמין שני פיגמין אחד בולט לצפון ואחד בולט לדרום, והדרים במקום החץ מהלכין כלפי הדרום פחות מאלפים אמה וכן לצפון, אבל אם הם ד' אלפים אמה יצאו מתורת פגימה [ונעשו תחום שלם, אלמא אפילו בב' פיגמין ביניהם אלפים יצאו מתורת פגימה] ואין מערבין כנגדה.

וסבור הייתי לומר דכל שהפגימה אינה יוצאה לחוץ כל כך עד שמתרחקת ראשה החיצון מחומת העיר יותר מאלפים אמה, אע״פ שאורך העיר יותר מד' אלפים אין ארך העיר מעכב בכך ומוציאין את המדה כנגד הפגום בין שיש פגום אחד בראש האחד בין שיש בו שני פיגמין לשני ראשי העיר, דכיון שהעומד בעיר יכול להלך בכל חוט הריבוע די בכך. ולא אמר רב הונא דאם היה בין שני ראשי הקשת ד' אלפים אמה שאין מרבעין, אלא בשהיה בין יתר לקשת אלפים אמה או יותר דלא אפשר ליה למיזל, אבל פחות מאלפים דמצי אזיל אפילו יש [בין יתר לקשת יותר מד' אלפים נמי וכדאמר ליה רבא בריה דרבה לרבה בר רב הונא אפילו יש] בין יתר לקשת יותר מאלפים אמה. ואמר אביי כוותיה מסתברא מאי טעמא דאי בעי אתי לה דרך בתים, דאלמא כל היכא דמצי אזיל הוה ליה כחד.

וליתא, דהא רבה בריה דרב הונא ורבא בריה דרבה בר רב הונא תרווייהו משמיה דרב הונא קאמרי, וסיומא היא דמימריה דרב הונא דאמר ואם יש בין שני ראשיה פחות מד' אלפים אמה מודדין לה מן היתר, וקאמר רבה בר רב הונא דאם יש בין קשת ליתר אלפים אמה אף על פי שאין בין שני ראשיה ד' אלפים אמה אין מודדין לה מן היתר אלא מן הקשת. ואם איתא כמו שאמרתי א״כ רב הונא דחילק בין ד' אלפים לפחות מד' אלפים, לא משכחת לה אלא בנקודה מצומצמת כגון שיש בין יתר לקשת אלפים מצומצמות, דכשאין בין שני ראשיה ארבעת אלפים מודדין מן היתר אע״פ שיש מן הקשת ליתר

אלפים שהוא תחום שבת שלם, וכשיש בין ראשיה ד' אלפים אפילו אין מן הקשת ליתר אלא אלפים אמה אין מודדין מן היתר הואיל ויש מן הקשת ליתר תחום שבת שלם, שאם אין בין יתר לקשת אלפים אמה אפילו יש בין שני ראשיה כמה אלפים מרבעין, הואיל ויושבי הקשת יכולין לילך אל כל משך היתר, ואם יש בין יתר לקשת יתר מאלפים אמה אפילו אין בין שני ראשי הקשת ד' אלפים אין מרבעין, הלכך לא משכחת לה אלא באלפים מצומצמות, והיכי איירי רב הונא בדבר מצומצם. אלא על כרחין אפילו אין בין הקשת ליתר אלפים אמה נמי אמרה רב הונא לשמעתיה, דכיון שיש מרחק גדול כל כך ביניהן כשני תחומי שבת נראית כשתים, ולא שנא מצי אזיל ולא שנא לא מצי אזיל אין מרבעין אותה. ורבא בריה דרבה בר רב הונא נמי לא אמר דרב הונא דוקא באלפים או ביתר מאלפים קאמר, אלא שהוא חולק על רבה בר רב הונא, ואמר דרב הונא אפילו ביותר מאלפים אמה קאמר ואין משגיחין על מדת הריחוק וקירוב שיש בין יתר לקשת, דבין הכי ובין הכי אם יש בין שני ראשי הקשת ד' אלפים אין מרבעין, ואם אין בין שני ראשיה ד' אלפים מרבעין.

ומסתברא שאם היה פגום אחד יוצא בראש האחד של עיר והוא נמשך חוץ לעיר יותר מאלפים אף ע"פ שאין אורך העיר שמן הפגום לראש העיר השני ד' אלפים אלא אלפים, (שאפשר) [כיון שאי אפשר] לאחד מן העיר לילך לראש היתר, אין מרבעין אותה, דהרי זה כדברי רבה בר רב הונא, ועד כאן לא דחה אותה רבא בריה דרבה בר רב הונא אלא משום דמצי אתי לה דרך בתים, הא לאו הכי לא. אבל כשיש שני פגומין דמצי אתי לה דרך פגומין כל שיש פחות [מד'] אלפים מרבעין. כן נראה לי.

אח"כ מצאתי למקצת מרבותנו הצרפתים ז"ל שאמרו שאם אין בין יתר לקשת אלא אלפים אמה מודדין לו מן היתר, ונתנו טעם לדבריהם כמו שאמרתי אני דהא אי בעי ליה אתי ליה ליתר מן הקשת, ואפילו יש יתר מארבעת אלפים בין שני ראשי הקשת. וכבר כתבתי אני שאין הדבר הזה נראה בעיני מן הטעם שכתבתי. גם מדברי רש"י ז"ל נראה כן במה שכתב בסוף פירקין (סא, א) גבי גדר וחמתן למאן דמוקי לה בעיר עשויה כקשת. ומכל מקום יש לחלק בין עיר עשויה כקשת לפגמים היוצאין מן העיר, מפני שעיר עשויה כמין קשת כיון שישובה של עיר כן אינה עשויה להתמלאות באמצעה, אלא כל שהן באין להוסיף בעיר אין מוסיפין באמצע אלא בראשי הקשת הן מוסיפין והולכין, אבל עיר שמושבה רצוף אף על פי שפגמין יוצאין מראשיה, עשויה היא להתמלאות באמצע, וכדאמרינן לקמן (נז, ב) גבי שלשה כפרים המשולשין אמר ליה רבא לאביי כמה יהא בין חיצון לחיצון, כמה יהא כמה דבעי ליהוי, אלא כל שאילו מכניס אמצעי לביניהן

ואין בין זה לזה אלא מאה וארבעים ואחת ושליש, ואפילו ארבעת אלפים, אמר ליה אין, והא קאמר רב הונא עיר העשויה כקשת אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים מודדין לה מן היתר ואם לאו מודדין לה מן הקשת, התם ליכא למימר מליוה הכא איכא למימר מליוה. וזה נכון בעיני. וזהו דנקט רב הונא דין זה בעשויה כמין קשת ולא נקט לה בפגום היוצא ובשני פגמין, לפי שאין הדין הזה בהם. וכן יראה גם מדעת מקצת מרבותנו הצרפתים ז"ל.

ועיר שרחבה מצד אחד וקצרה מצד אחר צריך עדיין עיון, כיון שמושבה כן אם יש בין ראשה הרחב לראשה הקצר ארבעת אלפים אמה, אם מרבעים אותה אם לאו, דהרי היא ג"כ כעיר העשויה כקשת.

ואם לאו מודדין לה מן הקשת. לאו דוקא מן הקשת, אלא ממקום שמתחיל להתרחב ולהיות בין שני צידי הקשת ארבעת אלפים. ונראה לי דהא דאמר רב הונא אם יש בין שני ראשי הקשת ארבעת אלפים אמה מודדין לה מן הקשת, היינו דרואין אותה לעיר כמאן דמפסקה באמצע הקשת והויא לה כשתי עירות, וכענין שאמר רב הונא בחומת העיר שנפרצה. ונפקא מינה הכא שאין בני צידי הקשת הולכין מזה לזה דרך רוחב הקשת. וכ"ש שאין מודדין לאלו שבצפון הקשת מדרומו של קשת כשרוצין ללך דרך רוחב הקשת לצפון, אלא אלו שבצפון הקשת מודדין להם מן הצפון, ואלו שבדרום מודדין להם מן הדרום. אבל מ"מ אין מודדין לכל אחד מפתח ביתו לבד, אלא אפילו (לפני) [למי] שעומד בקשת מודדין לו מן היתר שבצדו, דלא גרע כל קצה וקצה מן הקשת משאילו היה כל אחד ואחד מרגלי הקשת עיר בפני עצמה, שהעיר כולה כארבע אמות. וזהו שאמרו מודדין לו הקשת ולא אמרו מודדין להם מפתח בתיהן.

והא דאמר רב הונא מודדין לה מן היתר ואם לאו מודדין לה מן הקשת, דמשמע מינה דכל שיש לה יתר מד' אלפים אין מודדין לה מן היתר, הכי קאמר: פחות מד' אלפים מודדין לכל העיר מן היתר כולו, כאילו כל העיר מלאה מן היתר שאלו מהלכין כל אויר היתר וחוצה לו בכל צד אלפים ואלו מהלכין בכל אויר היתר בכל צד אלפים. אבל כשיש בה ד' אלפים אין מודדין לכולן מן היתר כאילו יושבים שם, אלא כל אחד ואחד מעירו, והולכין ביתר כדי תחומם. ואפילו רצו אלו שבצפון להלך דרך בתים לדרום הקשת, הולך את כל הדרום וחוצה לו אלפים אמה. וזה נראה לי פשוט וברור. אלא שפירוש רש"י ז"ל בשלהי פירקין (סא, א) גבי עיר העשויה כקשת הויא נראה שאינו מודה בדבר זה, ומה שנראה לי כתבתי. ולולי דברי רש"י ז"ל איני רואה בו בית מיחוש ולא עוד

אלא שמרבעין אותה מבחוץ. ויותר מזה כתב הראב"ד ז"ל שהדעת נוטה שמרבעין אותה מבחוץ והולכין כולן בכל אותו הריבוע לפי שמבחוץ נראית עיר אחת.

דף נה:

מאי לאו דאיכא תקרה לא דליכא תקרה. ולענין פסק הלכה יש מי שפוסק לקולא דהוה ליה ספק בדרבנן ולקולא, כ"ש בעירובין דהלכה כדברי המיקל (לעיל מו, א). והראב"ד ז"ל פסק להחמיר.

ירושלמי (ה"א): תני בשם ר' יהודה אפילו זיזיה וכותליה נמדדין עמה, רב הושעיה בעי אויר חצר מהו שימדוד עמה, ונשמעינן מן הדא בית שנפרץ מרוח אחת נמדד עמה, משתי רוחות אינו נמדד עמה. ר' אבין בשם ר' יהודה בשנטלה קורתו אבל אם לא נטלה קורתו נמדד עמה, אם בשנטלה קורתו לא כאויר חצר הוא, תמן הוקף לבית דירה ברם הכא לא הוקף לבית דירה.

דף נו:

וכשהוא מודד לא ימדוד מאמצע הקרן מפני שהוא מפסיד את הזויות. פירש רש"י ז"ל: לא ימדוד כנגד הקרנות אלפים באלכסון לכל קרן וקרן, שא"כ כשהוא מותח חוט מתחום קרן זה לתחום קרן זה, נמצא שהוא מקצר את התחומין הרבה עד שלא תמצא באורך התחומין מן העיר והלאה לאורך התחומין כי אם אלף תכ"ח אמות ויותר משהו, כי מרובע (מאלכסונו) שאלכסונו אלפים אינו אלא אלף ותכ"ח על אלף ותכ"ח ויותר משהו. ואינו מחוור בעיני שאם כן לא היה לו לתנא דברייתא לומר כן שהוא מפסיד את הזויות שהרי אין זה מפסיד בזויות דהא יש לו בזויות אלפים אמה אלא בתחומין הוא מפסיד, ואם מפני שההפסד בא לו מצד הזויות, היה לו לומר מפני שהוא מפסיד מפני הזויות.

נמצא מגרש רביע, פלגא הוי. כלומר: אם התנא חושב תחום מגרש בלא קרנות כנגד תחומי העיר בלא קרנות ואפילו יחשוב מגרש וקרנותיו עם תחומין וקרנותיהן, אכתי לא הוי רביע, אלא משום דשיעורא לא פסיקא ליה כי מעילת קרנות בחשובנא ושניא שיעורא בין עיר גדולה לקטנה, משום הכי לא חש לעיולי השתא קרנות בקושיא, כיון דסוף סוף אפילו כי מעילת להו לא הוי. וכן כתב הראב"ד ז"ל. ומסתברא לי משום דאכתי לא פסיקא ליה אי יהבינן קרנות למגרש אם לאו, דדילמא מאי סביב דתחומין ולא דקרנות, וכדסבירא ליה נמי לרבינא בסמוך, ותנא לא חשיב תחום מגרש אלא כנגד

תחום העיר ולא כנגד תחום העיר והקרנות, כיון שאין למגרש קרנות, ורביע מינה קאמר. ומיהו דכשתמצא לומר דיש לו קרנות למגרש אכתי לא הוי.

מי סברת בריבוע קאמרינן בעיגולא קאמרינן. ובמתא עגילתא כדאמרינן במסקנא כמה מרובע יתר על העיגול רביע דל רביע מינייהו פש להו תשעה. ואע"ג דכי מפקא מן קרתא רביע והויא לה עגילתא עגול שוה כמין טבעת אלפים חוט ששה מקיף אותה, על דרך מה שאמרו (לעיל יג, ב) כל שיש ברחבו טפח יש בהקפו שלשה טפחים. הני מילי בחוט שהחוט הסובב את העיר ממש די לו בששה, אבל כיון שתחומי המגרש רחבן אלף, נמצא שאתה מוסיף למזרח העיר אלף ולמערב כנגדו אלף, וכן לצפון וכן לדרום, ונמצא עיר ומגרשיה ארבעת אלפים על ארבעת אלפים עגולין, וחוט חיצון המקיף אותן הוי י"ב אלפים. ולפיכך כיון שהחוט הפנימי של חודו של מגרש הסמוך לעיר הוי ששה, וחוט חודו החיצון של מגרש הוי י"ב, כשתתן ששה על י"ב הוי י"ח, וכשתשוה את הכל להיות טבלא אחת שוה עליונה כתחתונה, יצא לך טבלא של תשעה.

אביי אמר משכחת לה נמי במתא דהויא אלפא באלפא. אביי בא עכשיו להעמידה בתחומין לבד בלא שתכניס חשבון העיר בכלל. ומ"מ לא משכחת לה אלא במתא עגילתא, והיינו דאקשיתה אכתי לרבינא, ומשום הכי אוקמה בעיר מרובעת, ומאי רביע רביע דתחומין. כלומר: תחומי מגרש הוו רביע כל התחומין, לומר שהמגרש אין לו אלא תחומין אבל לא הקרנות, כי כל הקרנות נחשבין כתחומי העיר לשדות וכרמים, והלכך הוו תחומי מגרש רביע הכל. ומיהו לא משכחת לה אלא בעיר של אלפים על אלפים, ועל כן בא רב אשי וחידש דתנא מילתא פסיקתא קאמר, ובכל עיר בין בעגולה בין במרובעת בין גדולה בין קטנה, לפי שהמגרש אינו אלא בקרנות לבד כדמפרש ואזיל, וקרנות כולן שיתסרי אלפין הוי, דל ארבעה למגרש אלף לכל קרן, ארבעה לפום שיתסר ריבעא הוי.

דף נז.

מנא ה"מ אמר רבא דאמר קרא מקיר העיר וחוצה, תן חוצה ואח"כ מדוד. ואף ע"ג דלא אתפרש שיעור דחוצה כמה הוי, מ"מ כיון דהאי חוצה הוי רחוב לעיר וכחצר לה דמיא, נתנו בו חכמים שיעורם כחצר המשכן. וכן כתב הראב"ד ז"ל. לכאורה משמע דהאי מנא הני מילי לר' מאיר קאמר, דאי לרבנן הא לא יהבי קרפף לעיר אחת, וא"כ איכא למידק היאך לא שאלו כאן בגמרא ורבנן האי קרא מאי עבדי לה כדאמרינן בעלמא. ועוד דרבנן אי אית להו חוצה, אפילו לעיר אחת נמי, ואי לית להו, קרפף לשתים מנא ליה לרב הונא מיהא דקאמר קרפף לזו וקרפף לזו. ושמא נאמר בזו דלשתים סברא הוא משום דדחיקא

תשמישתייהו. אבל בירושלמי [ה"ב] מצאתי דאפילו רבנן דרשי ליה נמי מהאי קרא ושניהם מקרא אחד דרשו, דגרסינן התם: רב הונא בשם רב ר' מאיר ורבנן מקרא אחד הן דורשין, ר' מאיר דריש מקיר העיר וחוצה, מה ת"ל וחוצה, מכאן שנותנין קרפף לעיר. רבנן דרשי וחוצה מה ת"ל מקיר העיר, מכאן שאין נותנין קרפף לעיר. ונראה פירושו רבנן דרשי וחוצה אלא שהתורה אמרה מקיר העיר, כלומר: לעיר אחת מקיר העיר ולא תתן לה חוצה. ולפי זה רבא בין לרבנן בין לר' מאיר קאמר הכא בגמרין דשניהם מקרא זה דרשו.

חייא בר רב אמר קרפף אחד לשתיהן. וא"ת לחייא בר רב מאי שנא עיר, דאפילו שני בתים שהם תוך שבעים אמה ושירים מודדין מן החיצון, דהא עיר אע"פ שאין לה חומה מודדין לה מן החיצון ואע"פ שלא הגיע בית בבית כההיא דלעיל (נה, ב) דצריפין ואהלי. י"ל דלחייא בר רב אין הכי נמי דלא שני להו לרבנן בין עיירות לבתים, ואיידי דנקט ר' מאיר עיר נקטי רבנן עיירות. ועוד דמשום דבעי לאפלוגי אחדא אמרי אין נותנין אלא לשתים, ולעולם לאו משום חשיבות דעיירות דהוא הדין לבתים. ומיהו לר' מאיר עיר דוקא, דהא מקיר העיר קא דריש ועיר ולא בית. ואי נמי יש לומר דלחייא בר רב לעיירות נותנין קרפף שלם, אבל לבתים לא עד דמבלעי חמש בתוך שבעים אמה ושירים.

דף נז:

אי ר' מאיר היא הא תנא ליה רישא. איכא למידק, דילמא הדר תנא ליה למסתם כר' מאיר כי היכי דליהוי מחלוקת ואחר כך סתם, ודכוותה יש במסכת נדה במשנת המפלת. יש לומר דהא לאו סתמא הוא למיסתם בה כר' מאיר, דהא איכא נמי סתמא אחרינא כרבנן דהויא סתמא בתרא, דהיינו וכן שלשה כפרים המשולשין דאתיא לרבנן לדעת חייא בר רב, וכדאקשי מינה לרב הונא בסמוך.

תנן וכן שלשה כפרים וכו'. ואע"ג דחייא בר רב אוקי סיפא דהיינו אם יש לזו שבעים אמה ושירים וכו' כר' מאיר, ועלה קתני וכן שלשה כפרים, אפילו הכי על כרחו סבירא ליה (דהיינו) [דהאי] סיפא דסיפא אתיא כרבנן, משום דהוה סבירא ליה דמשולשין בשורה קאמר, ואפילו הכי קתני אם יש בין שנים החיצונים קמ"א אמה ושליש דוקא דאיכא אמצעית והוא משולש מכוון ממש הא לאו הכי לא, אלמא רבנן היא. ומיהו אפילו לחייא בר רב לאו דוקא שיהא בין שנים החיצונים ממש קמ"א אמה ושליש בלבד ושתהא מדת האמצעי עולה מן החשבון האוירין קאמר. וכן פי' הראב"ד ז"ל.

כל שאילו מכניס אמצעי ביניהן ואין בין זה לזה אלא קמ"א אמה ושליש. יש מי שפירש: בין זה לזה בין אחד מן החיצונים לאמצעי. ולפירוש זה בין שנים החיצונים קתני במתניתין, כל שנים מהן ראוין לקרות חיצונים, דכשאתה מסתכל לצפון שנים הצפוניים חיצוניים לאותו שבדרום, וכן הדרומיים חיצוניים לאותו שבצפון. ואינו מחוור דא"כ אפילו למאי דסבירא לחייא בר רב נמי דמשולשין בשורה קאמר, לישני ליה מאי חיצונים בין כל חיצון לאמצעי, ואם תאמר דאי משולשין בשורה לא מיקרו אמצעי ושחוצה ממנו חיצונים, אבל השתא דמשולשין בחיצונה הוי האמצעי נמי חיצון ושלשתן חיצונים נינהו, אכתי לא ניחא, דכשאתה נותן ביניהן קמ"א אינן חיצונין, ואע"ג דהשתא מיהא חיצונין אין אתה נותן להם קמ"א כדקיימי השתא אלא לכשאתה רואה אותן כאילו הן משולשין בשורה. ומיהו אפשר היה לי לתרץ דאין הכי נמי דמעיקרא נמי הוה מצי למימר ליה מאי חיצונים כל שנים מהם, אלא דאגב אורחיה אתא לאוקמוה בקושטא, דלאו דחויי קא דחי ליה אלא קושטא קאמר, דבר מן דין רב חנינא הכי מוקי לה.

ומיהו מחוורתא דבין החיצונים ממש קאמר שלא יהא ביניהן אויר אלא קמ"א אמה ושליש, דדי לן למימר רואין את האמצעי כאילו הוא ביניהן, אבל שנקל ונתן לו קרפף באמצע מהשתא ואיהו קאי בברא לא אמרינן. וזה יותר נכון ומחוור, וכן דעת הראב"ד ז"ל.

ולענין פסק הלכה: יש מי שאומר דהלכה כר' מאיר, וקא יהיב טעמא משום דמיקל והלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו לחדא יהבינן קרפף. ועוד דאמרינן בנדרים (נו, ב) הנודר מן העיר מותר ליכנס לתחומה ואסור ליכנס לעיבורה דכתיב (יהושע ה, יג) ויהי בהיות יהושע ביריחו, מאי ביריחו אילימא ביריחו ממש, והא כתיב (שם ו, א) ויריחו סוגרת ומסוגרת, אלא לאו בעיבורה. אלמא אפילו לעיר אחת נותנין עיבור. ויש מי שפוסק כרבנן מדשקלו וטרו אליביה חייא בר רב ורב הונא, וההיא דנדרים בתוך עיבורה ממש תוך בורגנין הסמוכין לה המעוברים עמה.

ולענין פלוגתא דחייא בר רב ורב הונא, קיימא לן כרב הונא, חדא דקשיש ועדיפא מיניה כדמוכח בפרק (שני) [שלישי] דערכין (טז, ב) שהיה מוכיחו. ועוד דפשטא דמתניתין כוותיה אזלא, דאם יש לזו שבעים אמה ושירים משמע ודאי דהואי סיומא דמילתא דחכמים. והא דמותיב ליה חייא בר רב משלשה כפרים, ואוקמוה איהו בכל שאילו מכניס אמצעי ביניהם, לאו דחויא היא, דהא ר' חנינא מוקי לה הכין. ומיהו מדאמר ליה רב ספרא לרבא בסמוך הכי בני אקטיספין וכו' והא איכא דגלת דמפסיקא יותר מקמ"א ושליש. מהא ליכא ראיה דקמ"א ושליש בעינן אלא לרווחא דמילתא קאמר,

לומר דאפילו אם תמצא לומר דהלכה כר' מאיר אכתי טפי איכא. ואלא מיהו מהנך דאמרן ראיה יש דהלכה כרב הונא.

וא"ת אם כן מאי קאמר נפק אחוי ליה הנך אטמתא דשורא דמבלעין בדיגלת בתוך שבעים ושירים, דאלמא דוקא שבעים ושירים הא טפי לא, דאי לא לימא דמבלעין בתוך קמ"א ושירים. י"ל דמבלעין הן וקרפיפן בתוך שבעים ושירים לקטיספון וקרפיפן, ותוך שבעים ושירים לארדשיר וקרפיפן קאמר. וכי האי גוונא נמי תניא בפרק פסין (כא, ב) גבי הא דאמר ליה רב חסדא למר בריה דרב הונא בריה דרב ירמיה בר אבא אמרי קאי אתיתו מברניש לבי כנישתא דדניאל תלתא פרסי וכו', נפק אחוו ליה הנהו מתוותא דמבלעין בתוך שבעים אמה ושירים. ולדעת רב הונא כל חדא ממתוותאה וקרפיפה מבלעא בתוך שבעים ושירים דקרפיפה דחברתה קאמר. ויש מי שאומר דאטמתא דשורא דינן כבית וכעין גדודין הן ואין נותנין להם קרפף, והרי הקטיספון וארדשיר כערים יחידות, ומשום הכי דוקא מבלעין בתוך שבעים ושירים הא טפי לא. ומתוותא דפרק פסין רש"י ז"ל פי' עיירות חרבות אלא שר"ח ז"ל פי' כפרים.

ובשם רבנו ת"ם ז"ל אמרו דאפילו בין עיר לבית נותנין קרפיפות, מדתניא בריש סוכה (ג, ב) גבי בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אין עושין אותה עיבור בין שתי עיירות, והיכי דמי דרחוקות שתי העיירות יתר משבעים אמה ושירים לחייא בר רב אי נמי יתר מקמ"א ושליש לרב הונא, ומשום הכי צריך בית לעברן ולעשותן אחת, וקמ"ל דכל שאין לה ד' על ד' אינו בית ואינו ראוי לעיבור. למה לי למימר בין שתי עיירות, לימא ואין עושין אותו עיבור לעיר. ועל כן פי' רת"ם ז"ל דהכי קאמר: ואין נותנין לו דין עיבור שבין שתי עיירות, כלומר: דאילו היה לו ד' אמות על ד' אמות היה נעשה חיבור לעיר להיותה כשתי עיירות לרבנן שנותנין קרפף לשתי עיירות ואין נותנין קרפף לעיר אחת, לרב הונא כדאית ליה [ולר' חייא בר רב כדאית ליה]. אבל השתא דאין לו ד' על ד' אינו חשוב, ואין לו דין ליתן לו חיבור לעיר ליתן לשתיהן תורת קרפף. (וכמי) [ויש מי] שאומר שאין נותנין קרפף לעולם אלא לעיר דוקא, דמקיר העיר דרשינן. והתם בסוכה לא גרסינן בין שתי עיירות אלא ה"ג: ואין עושין אותו עיבור לעיר, וכן גורס בירושלמי התם: ואין עושין אותו חיבור לעיר. וכתב הראב"ד ז"ל דכשנותנין קרפף לעיר היינו מקיר העיר אבל אין נותנין קרפף לעיבורה של עיר.

מתני': **ולא ימדוד אלא כנגד לבו**. נתנו חכמים שיעור מקום מסוים למדידתו, כדי שלא יהא האחד מודד כנגד ראשו והאחד כנגד מרגלותיו, ונמצא ממעט בתחומין.

הגיע לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למידתו. והוא הדין להר. וכן מקדרין בגיא וגדר כדרך שמקדרין בהר וכדתניא בגמרא. ויש לתמוה למאי חלק אותם ולא עירב ותני להו בחדא.

דף נח.

גמרא: **מדקתני חוזר למדתו מכלל דאם אין יכול להבליעו הולך למקום שיכול להבליעו**. וא"ת כיון דסוף סוף אין שיפועו ומדרונו עולה לו בחשבון כלל, למה הוא הולך למקום אחר וצופה וטורח ומכוין כדי לחזור למדתו יבליענו כאן. י"ל דאי אפשר משום דאין מודדין בחבל גדול מחמשים כדי שלא יקצר בתחומין וכדאמרינן לעיל בגמרא. ועוד דגזרינן שמא יאמרו דמודדין בחבל יתר על חמשים. ואי נמי גזירה משום הרואין שמא יאמרו דכל גיא מבליעין, דאינן יודעין שזה שמבליעין כאן משום שיכול להבליעו במקום אחר הוא כיון דלא חזי ליה דאזיל במקום אחר וסבור שאף ע"פ שהגיא רחב יתר מחמשים כנגד כל תחומו אפ"ה מבליעו.

וא"ת עוד מפני מה הוא צריך לחזור למדתו, ימדוד ממקום שיכול להבליעו. כבר תירץ הראב"ד ז"ל מפני שהוא צריך למדוד לכל רוח ורוח של עיר שתי מדידות, מדידה לכל קרן וקרן של עיר כדי שיצא לו התחום מכוין, כי אין נותנין תחומין לעיר אלא כנגד העיר אם ארוכה אם קצרה, וכדתניא לעיל (נה, א) בברייתא ארוכה כמות שהיא, ואין פוחתין משמונה מדידות לתחומי העיר מלבד מדידת מלוי הקרנות.

ואם היה גיא מעוקם. הפירוש השני שפירש רש"י ז"ל הוא הנכון, דגיא מעוקם הוא שמתעקם סביבות העיר וכשהוא מודד למזרח אינו יכול להבליעו בכל אותו רוח לפי שהגיא רחב בכל אותו רוח, אלא שבצד האחר שהוא מתעקם וסובב את הצפון או את הדרום הוא מתקצר שם ויכול הוא להבליעו שם ואפילו הכי אינו מבליעו. וי"ל דטעמא דמילתא כמו שאמרתי, דכיון שהוא רחב בכל אותו רוח איכא למגזר שמא יאמרו כי במקומו הבליעוהו וכל שהוא רחב מבליעין, דלא רמו אנפשייהו קוטרו של רוח שני, ואע"פ שראו אותו מודד, הם יאמרו כי תחומי אותו רוח הוא מודד ובא.

אלא מקדר ועולה מקדר ויורד הגיע לכותל אין אומרים יקוב את הכותל. לידע כיוונו. **אלא אומדו והולך לו**. וכיון שהכותל הוא גבוה, אין מטריחין אותו להביא סולם או לטרוח ולעלות להבליעו תחת החבל, כיון שהוא משופע הרבה, שלא אמרו חכמים בתחומין אלא להקל.

גירסת הספרים שלנו: **והא אנן תנן מבליעו**. פירוש: דתנן הגיע לגיא או לגדר מבליעו, והכא נמי כיון שאין הכותל יוצא מתחום העיר, ילך שם ויבליענו ויחזור למדתו, ולא שיוציאנו באומד בעלמא.

ופריק: **התם דניחא תשמישתיה**. כלומר: משנתינו בדניחא תשמישתיה קצת, ויכול לעמוד על גביו ויראה היכן הוא יכול לחזור למדתו, ולפיכך הולך הוא למקום שכלה הכותל ומודדו שם וצופה וחוזר למדתו. אבל הכא בדלא ניחא תשמישתיה שהוא זקוף כל כך דלא ניחא תשמישתיה אלא בקושי, ולפיכך לא הטריחוהו לעלות ולראות להיכן הוא חוזר, וכיון דסוף סוף באומד הוא חוזר למדתו, מעתה נוציא גם את הכל באומד.

ויש מי שמפרש דניחא תשמישתיה בתוך התחום, כלומר: שהוא כלה בתוך התחום, וכיון דסוף סוף הוא עובר בצדו של כותל ואינו צריך לדרוס על גביו, גם הוא הולך שם ומבליעו. אבל כאן בדלא ניחא תשמישתיה, שהכותל ארוך ויוצא הוא חוץ לתחום או שמתעקם סביב העיר כגיא מעוקם, הלכך אומדו. ואין לשון הגמרא מסכים לפירוש זה. ומ"מ נלמוד ממנו שאם היה הר זקוף מאד כנגד מדתו עד שהוא מתלקט עשרה מתוך חמש, שהוא צריך להלוך שם ולקדר, שאפילו להחמיר אמרו. וזה מקום עיון דלכאורה הולך למקום שיכול להבליעו להקל אמרו, כל שהוא יכול להבליעו אין מקדרו, וכל שהוא יכול להוציאו באומד כנגד תחומו אינו צריך להלך למקום אחר, לא כדי לקדר ולא כדי להבליע.

ויש ספרים דגרסי: והא תניא מודדו מדידה יפה. וכן נראית גירסת רבינו אלפאסי ז"ל וגירסת הגאונים ז"ל. ונראה דהכי פירושה: והא תניא מודדו מדידה יפה כקרקע חלקה. ופריק התם בדניחא תשמישתיה וכגון שמתלקט עשרה מתוך שש כלישנא דרב הונא בר נתן דמתניתין לקולא וקיימא לן כוותיה, והכא בדלא ניחא תשמישתיה, וכגון שמתלקט עשרה מתוך ארבע.

וקשיא לי קצת לגירסא זו, שאם כן מאי קא מותיב מברייתא, הא למאי דסבירא ליה למקשה דלא מחלקה בין ניחא תשמישתיה לדלא ניחא תשמישתיה, ליתא לברייתא מקמי מתניתין דקתני הגיע לגדר מבליעו אבל מדידה יפה לא. וי"ל דחדא דאית בה תרתי קאמר, אמאי אומדו דהא קתני בברייתא מודדו ומתניתין נמי הכי קתני מבליעו, ועוד דהא קתני ברייתא מודדו מדידה יפה. ובפירוקא דפריק סלקא תירוצא לכולהו. אבל מ"מ קשה דתינח מדידה מודדו מדידה יפה בדניחא תשמישתיה, אבל מתניתין ובריתא דאומדו קשיין, דתרווייהו בדלא ניחא תשמישתייהו, והכא קתני אומדו והכא קתני מבליעו, ואכתי לותיב מתניתין אברייתא אמאי אומדו יבליענו. ואף על גב דאיכא

לשנויי דבדלא ניחא תשמישתייהו נמי איכא לאפלוגי בין דלא ניחא תשמישתיה דלא מצי אזיל אלא בקושי גדול, ובין דלא ניחא ולא ניחא. מ"מ לא היה לו לשתוק מלהקשות ולתרץ. וי"ל דכיון שתירץ לו שיש לחלק בין ניחא תשמישתיה לדלא ניחא תשמישתיה כבר ידע שאפילו מתניתין וברייתא יש לתרץ בכעין זה ולא חש להקשות.

וכתב רש"י ז"ל: דדוקא בדלא ניחא תשמישתיה הוא דאומדו, אבל אם זקוף הרבה כעין כותלים שלנו אפילו אומד אינו צריך, אלא עוברו והולך לו ואינו נכנס לו במדה כלל, וכדאמר רב יהודה בשחוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה. ופירש הוא ז"ל יורד למטה בקרקעיתו של גיא ומודדו כשאר קרקע חלקה דעלמא, אבל שיפועו ומדרונו כלל כלל לא הואיל וזקוף עד שחוט המשקולת יורד כנגדו.

אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו]. ואברייתא דאם היה גיא מעוקם מהדר, כלומר: לא שנו שמבליעו ובשאינו יכול להבליעו מקדרו, אלא בשאין חוט יורד כנגדו דניחא תשמישתיה, אבל חוט יורד כנגדו כל שאינו יכול להבליעו אין מקדרו אלא יורד למטה ומודד קרקעיתו מדידה יפה, אבל שיפועו ומדרונו כלל כלל לא. ואע"ג דאמר שמואל בשאין חוט יורד מקדר, אפשר דלאו דוקא כל שאין חוט יורד מקדר, דא"כ פליגא אדרב הונא בר נתן דאמר דאפילו במתלקט עשרה מתוך ארבע אינו מקדר, ואפילו אדאביי נמי פליגא, דאפילו אביי דמתני לחומרא לא אמר לקדר אלא במתלקט עשרה מתוך ארבע, הא בפחות מארבע לא, ואף על פי שאין חוט יורד אפילו בפחות מכן. ואם איתא, אביי ורב הונא בר נתן אההיא דרב יהודה אמר שמואל הוה להו לאיפלוגי. ואי נמי תלמודא הוה לה לסדורה להההיא בתר הא דרב יהודה אמר שמואל. אלא דרב יהודה אמר שמואל לא אמר אין חוט אלא משום דבעי למימר בשחוט יורד מודדו מדידה יפה, ולעולם כשאין חוט נמי אי מתלקט עשרה מתוך חמש מקדר, הא מתלקט מתוך ארבע אומד, לא מקדר ולא מודד. ומדידה יפה דשמואל אין פירושו כמדידה יפה דאביי דהתם פירושו מודד שיפועו ומדרונו כקרקע חלקה, והכא אין שיפועו ומדרונו נמדד כלל. ומ"מ מדידה יפה היא כאן וכאן, דכאן וכאן מה שהוא מודד, מדידה יפה כקרקע חלקה הוא מודדו.

דף נח:

וכמה עומקו של גיא. דמבליעו. פירוש: כמה מהלך עומקו של גיא משפתו אל שפתו.

אמר רב יוסף אלפים. כלומר: דאם הבלעתו יתירה על עיקר תחומו של שבת מבליעו, מבטלין אותו במדידתו, אבל יותר מאלפים אין מבליעו, דלא יהא הטפל יתר על העיקר,

והוא דאמר כאחרים. ורבנן דאמרי מאה, כחצר המשכן שהוא מאה על חמשים, אבל יתר מכן חשוב טפי ואין מבליעו.

איכא דאמרי אמר רב יוסף אפילו יתר מאלפים. ולא נתפרש בגמרא כמה יתר, ומצאתי לרמב"ם ז"ל (פכ"ח מהלכות שבת הי"א) שכתב עד פחות מד' אלפים אמה. ושמא למדה הרב ז"ל מההיא דרב הונא (לעיל נה, ב) דעיר עשויה כקשת דמקום חשוב ארבע אלפים אמה אין מבטלין אותו. אף על פי שיש לחלק.

ואסיקנא: **הוא דאמר כאחרים**. וההיא דאחרים בשאין חוט המשקולת יורד כנגדו, דכיון דחזי קצת להילוך אין מתירין בו יתר מאלפים, הא בשחוט יורד ואין ראוי להילוך אפילו יתר מאלפים. וקיי"ל כאחרים אפילו בשאין חוט יורד, חדא דמיקל וקיימא לן כדברי המיקל בעירוב. ועוד דלכאורה אפילו בשאין חוט יורד קאי רב יוסף כוותייהו, כיון דקא נקיט שיעורא דאלפים ואמר אפילו יתר מאלפים ולא קאמר אפילו יתר ממאה.

שאין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה הוא יורד כן משפתו ולמטה ארבע אמות. כלומר: אם משפתו העליונה יורד החוט ד' אמות כנגדו, אע"פ ששאר כותלי הגיא משתפעין והולכין עד קרקעיתו [של גיא, הרי זה כאילו כל הגיא זקוף וחוט המשקולת יורד כנגדו עד קרקעיתו] לפי שאינו עשוי להלוך. אבל פחות מארבע אמות ראוי הוא עדיין להלוך דמטפס ויורד מטפס ועולה. אבל אי אפשר לפרש עד כמה יתרחק החוט משפתו כשנוגע המשקולת בקרקעיתו של גיא, משום דלאו מילתא פסיקתא הוא, דאם הגיא עמוק מעט, במעט מדרון יהיה נח להלוך, ואם הוא עמוק הרבה, אפילו מתרחק החוט מן השפה כשיגיע לקרקעיתו של גיא, אפילו הכי שיפועו ומדרונו גדול עד שלא יוכל להלוך בו אלא בקושי גדול. אלא הפי' הראשון עיקר. כן נראה לי לפרש סוגיא זו.

רב הונא בריה דרב נתן מתני לקולא אמר רבא לא שנו אלא בהר המתלקט עשרה מתוך חמש אבל המתלקט עשרה מתוך ארבע אומדו והולך לו. וקיי"ל כרב הונא בר נתן דהלכתא כדברי המיקל בעירוב. ויש ספרים דגרסי בהדיא, והלכתא כרב הונא בריה דרב נתן ובמתלקט עשרה מתוך יתר מחמש מודדו מדידה יפה.

מתני': **אין מודדין אלא מן המומחה**. פירש רש"י ז"ל: מן הבקי, וכן פירש הרמב"ם (בפיהמ"ש כאן). ואין שומעין במדידת התחומין אלא מן המומחה קאמר. וכן פירש בירושלמי (ה"ד) דגרסינן התם: הא ההדיוט שריבה אין שומעין לו. אבל הגאון ז"ל פירש: מומחה [מלשון] ומחה על כתף ים כנרת (במדבר לד, יא) והוא מלשון הגעה, כלומר: אין מתחילין למוד אלא ממקום שנוכל להגיע מכאן אל סוף התחום, ולא נצטרך להניח

מקום מדידתו ולילך למקום אחר כדי להבליע הגיא או הגדר שיבא כנגדו, אבל אם לא נוכל להמלט אם לא שנמדוד משם, נדון בהם הדין המפורש למעלה.

דף נט.

למקום שריבה אין למקום שמיעט לא. פירש רש"י ז"ל: והלא יש בכלל מאתים מנה. והקשו בתוס' דמאי קושיא דילמא [הכי קאמר] למקום שמיעט ודאי אין שומעין לו אלא הולכין עד מקום שריבה. ויש מפרשים כגון שהמדה שבקרן מזרחית צפונית מרובה והמדה שבקרן מזרחית דרומית מועטת, ששתי מדידות אדם מודד בכל קרן וקרן כמו שכתבנו למעלה (נח, א ד"ה גמ' בא"ד וא"ת). ומשמע ליה השתא שהולכין בתחומין כנגד המרובה ואפילו בקרן מזרחית דרומית ותולין מדידתו ראשונה בטעות, ומשום הכי קא קשיא לה אמאי, דאפילו כנגד המועט נמי היה לנו להלך באותו קרן, דדילמא בדין מדד שם אלא שפגע בהר או בגיא ונתמעטה המדה בכך. ופריק אימא אף למקום שריבה. כלומר: ודאי בקרן שמיעט אין הולכין אלא כמדתו, אבל אפילו בקרן מזרחית צפונית שריבה הולכין בו כמדתו, שאני אומר שגם שם יצאתה לו המדה בכיון, שלא פגע בגיא ולא בגדר אלא בקרקע חלקה ושניהם מכוונים.

ויש מפרשים את הדבר להקל, כלומר: למקום שריבה אין אבל במקום שמיעט לא, כלומר: להוציא את המדה במקום שמיעט כנגד המרובה לא, ואמאי כיון שאנו מחזיקים מדת המרובה במכונת א"כ מדת המועט מוטעת. ופריק אימא אף למקום שריבה, כלומר: אפילו בקרן שמיעט שם את המדה מוציאין שם את המדה כנגד המרובה.

ובלבד שלא ירבה יותר ממדת העיר ואלכסונה. רש"י ז"ל גריס: באלכסונה בבי"ת, ופי': דאפילו ריבה שיעור גדול דליכא למיתליה במדידת החבל תלינן לה בטעות האלכסון, דאמרינן זה היה בקי במדה והניח טבלא של תחומין כנגד הקרן באלכסון כדינו, וזה מדד אלפים מאמצע הקרן והפסיד את הזויות כל אלכסון של אלפים, אבל אם ריבה יתר מכן אין לנו במה לתלות. וספרים גרסי: ואלכסונה בוי"ו, ופירש רבנו תם ז"ל: שאם האחרון הרחיק הציון יתר מן הראשון כמדת העיר ואלכסונה, אפילו הכי שומעין לו, שאני אומר כשמדד הראשון היתה העיר מצער, ועכשיו נתוספו בה דיורין ובתים, ולפיכך הרחיק השני את הציון כפי תוספת מדת העיר. וכן נתלה עוד טעות במדידה כפי שיעור האלכסון שהראשון טעה והשני כיון את המדה.

כגון דסקרתא של ריש גלותא. פירוש: לריש גלותא היתה לו בקעה ונתן אותה לטסקא שיבנו אותה לעצמם ויעלו לו ממנה מס, והם ועבדיו משכימים לפתחו. ואע"פ שהיא

של רבים כלומר: שרבים דרים שם, אין צריך לשייר בה כדמפרש טעמא דכיון דשכיחי גבי הרמנא בהתאספם יזכירו זה את זה איסור והיתר, ויזכירו זה את זה איסור הוצאת רשות הרבים, ושאינן מותרין עכשיו בכל העיר אלא משום עירוב.

ודחינן: דאי הכי אפילו בכל מקום נמי נערב בלא שיור ואפילו עיר של רבים והרי היא של רבים, דכולהו ישראל שכיחי גבי הדדי בצפרא דשבתא. ואוקימנא כגון דסקרתא דנתן זוואר שבנה עיר לעצמו והיתה העיר כולה כחצר אחת, והשכירה לאחרים או אפילו מוכרה לאחר מכן ונעשית של רבים, אינה צריכה שיור דעדיין בהתירה עומדת, והוא שלא נשתקע שם בעלים הראשונים ממנה. שאע"פ שאדם משתמש ומטלטל בכולה לא אתי למטעי ברה"ר דעלמא, דהכל יודעין שזו כחצר אחת שרבים דרין בתוכה היא שהיא מותרת בעירוב, ולא תשתכח איסור רה"ר בכך. ותדע לך שאפילו מכרה לרבים נמי מערבין את כולה בלא שיור, דהא ר' זירא (לקמן בע"ב) עירבה לכולה מתא דבי ר' חייא בלא שיור, משום דסבר דעיר של יחיד ונעשית של רבים הוא. ואע"פ שעכשיו היה רואה שלא היו מעלין שכר ליחיד ושל רבים היתה עכשיו לגמרי, אלא ודאי כדאמרן, שהיה סבור שמתחילה היתה של יחיד כמו שנקראת דבי ר' חייא, ואע"פ שעכשיו אינה שלו כיון שעדיין היתה נקראת על שם היחיד אינה צריכה שיור.

ויש מן הגדולים שפירש כגון שאותו היחיד בנה העיר לעצמו, ובאו רבים ונתיישבו בבתים ומחזיקים בהם כדרך שהמלכים עושין כדי שיהיו הדרים מעלין להן מסין וארנונות, אלא שהעיר קנין ליחיד [והרבים לא קנו בדרכים וסרטיות כלום אלא עדיין דרכים ופלטיות ליחיד] והוא יש לו רשות לבנות בהן כרצונו, וכגון זו אין חייבין ברה"ר שלה, כדאמרינן לעיל בריש פרק פסין (כב, ב) בשבילי בית גילגול, יהושע אוהב ישראל היה ותיקן להם דרכים וסרטיאות, וכל היכא דלא ניחא תשמישתיה מסרה ליחיד. דאלמא רשות שהיא של יחיד אע"פ שהרבים עוברים בתוכו ודרך כבושה להם שם אין חייבין בה משום רה"ר, אלו הן דבריהם. וכענין זה ג"כ היא מה ששנינו (לעיל ח, א) חצר שהרבים נכנסין לה בזו ויוצאין בזו רשות היחיד לשבת.

דף נט:

מאן תנא דמיערבא רה"ר אמר רב הונא בריה דרב יהושע ר' יהודה היא. ולפי מה שכתבנו למעלה בפרק קמא (ו, א ד"ה כיצד) דר' יהודה לא התיר ברשות הרבים רחבה ט"ז אמה, אלא בשאינו יתר על שלש עשרה אמה ושליש כעין פסי ביראות, הכא נמי בשאינו רחב על שלש עשרה אמה ושליש היא, אלא שארכו לאורך רשות הרבים רחב

ט"ז אמה אלא שאני איני רואה בו צד הכרח וכמו שכתבתי שם בשמעתין דכיצד מערבין רשות הרבים.

הא דאוקימנא ברייתא כר' יהודה, היינו משום דקתני בה כיצד מערבין אותה עושה לחי מכאן ולחי או קורה מכאן, דהא ודאי ר' יהודה היא ולא רבנן, דאילו לרבנן אין מערבין רה"ר בכך, דרבנן שם שלש מחיצות בעי. ואלא מיהו בעושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן סגי אפילו לרבנן. ואי נמי מדין לחי רחבה אמה מכאן ואמה מכאן כדאיתא בפרק פסין (לעיל יט, ב). ולדידן נמי דקיימא כר' יוחנן דירושלים בדלתות נעולות בלילה נפקא מתורת רה"ר ומיערבא. והא דאמרינן מאן תנא דמיערבא רה"ר, דמיערבא בכך קאמר, אבל לכ"ע מיערבא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדאמרן.

איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא לארכה לא מערבין הא לרחבה מערבין אלא אפילו לרחבה נמי לא מערבין. ואסיקנא: דאפילו לרבנן דר' עקיבא לא מערבין, משום דלא מצי לסלוקה לרה"ר מהכא. ואיכא למידק אשמעתין טובא, דהכא משמע דרגל הרבים מעכבת מלערב, ואפילו דלתות ננעלות בלילה לא מהני בה כלל, דהא רב פפא אע"ג דעלה דברייתא דר' יהודה קאי מ"מ לענין הלכתא קאמר, וכללא קא כייל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. והלכך לדידן דקיי"ל דכל שאין דלתות ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר, אפילו בננעלות אינה מתערבת לחצאין, ואפילו לרחבה ומשום דריסת הרבים שבתוכה. ותדע לך דהא מייתי לה משתים חצרות זו לפנים מזו ושרגל הדרין בתוכה אוסרתה. וכיון שכן תיקשי לן ברייתא דקתני בפרקין קמא (ו, א) כיצד מערבין רה"ר, ואוקימנא במבואות המפולשין לרה"ר ואע"פ שהרבים עוברין בתוכן, ועד כאן לא דחינן לה התם מרה"ר גמורה אלא משום דקתני בה עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן, ואילו ברה"ר גמורה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים אילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר, הא אילו (לא) היו דלתותיה ננעלות בלילה אפילו רה"ר שבתוכה מיערבא.

ועוד דאמרינן בפרק קמא (יב, ב) עושה לחי לחצי מבוי אין לו אלא חצי מבוי, ואקשינן פשיטא, ואסיקנא אימא יש לו חצי מבוי, ואקשינן תו הא נמי פשיטא, ופרקינן מהו דתימא לגזור דילמא אתי לאשתמושי בכוליה מבוי קמ"ל. דאלמא בכל מבוי קאמר ואפילו במבוי המפולש שבני המבוי עוברין בו מכאן ומכאן, שאילו היה הפרש בין מפולש לשאינו מפולש לא היה לו לומר פשיטא, אלא אדרבא היה לו להקדים ולומר במאי עסקינן אילימא במבוי מפולש אמאי ליתו הני וליסרו אהני, ואי במבוי שאינו מפולש פשיטא, ומדלא קאמר הכי משמע ודאי דבכל מבוי קאמר. ועוד דהא רב פפא

אברייתא דר' יהודה קאי, ואילו לר' יהודה כל שיש לו שתי מחיצות גמורות לא חאיש לדריסת רגל הרבים ומיערבא, וכדאיתא בפרק פסין (כ, א) גמרא: אם היתה דרך הרבים מפסקתה.

ותירץ הרמב"ן דהכא לא קתני אין מערבין חציה אלא אין מערבין אותה לחצאין, כלומר: שאין מערבין את כולה אלו לעצמן ואלו לעצמן, אלא או כולה כאחת בלחי וקורה מכאן ולחי וקורה מכאן לשני ראשי רה"ר, ובעיר שאין בה מבואות מפולשין לחוץ לעיר שכולה נתרת בהכשר רה"ר שלה וכמו שפירש רש"י ז"ל, או כולה מבוי בפני עצמו. דכיון שעירבו את העיר כולה בלחי וקורה לשני ראשי העיר, וכשבאו לערב את כולה בפת עירבו אותה לחצאין, אפילו חזרו ועשו לחי וקורה באמצע רה"ר שלה ואפילו לרחבה, כיון שמטלטלין בכולה ואין לחיים וקורות הללו שבאמצע אלא להבדיל הצד האחד מן השני ויש להן דרך זה על זה, הוו להו כשתי חצרות זו לפנים מזו, וכיון דלא מצי מסלקי לה לרה"ר, מסרי אסריה אהדדין, שהרי לחיים החיצונים עושין את כולן כבני מבוי אחד והוה ליה כמבוי ששכח אחד מהן ולא עירב. אבל עם עירבו חצי העיר בלחי וקורה וחציה השני אינה מעורב, שלפנים כחצר ושחוצה לה כרה"ר, והוה ליה כשאר המבואות שלחיים וקורות מתירין אותן, ואין החיצונים בני רשות א' עמהם.

ומבוי נמי דאקשינן ליסרו אהדדי מן הטענה הזאת היא, דכיון שעירבו את העיר כולה מבוי מבוי, והיתה העיר יכולה להתערב יחד ולא עשו כן אלא שכל מבוי מבוי עשה לעצמו לחי וקורה ועירבו כל אחד ואחד לעצמו בפת, ויש להן דרך זה על זה שפתוחין זה לזה, הוו להו כשתי חצרות שיש להן דרך זה על זה ועירבה זו לעצמה וזו לעצמה דאסרה פנימית על החיצונה לר' עקיבא, וכאן לכ"ע, משום דלא מסלקי לה לרה"ר מהכא דהא ליתא דלת ביניהן ובני מבואות עוברין זה על זה.

וקרוב לענין הזה פירוש רש"י ז"ל, שהוא ז"ל פירש: דכיון דמעיקרא חדא היא אסרי אהדדי והויא לה כמבוי ששכחה אחת מן החצרות ולא נשתתפה בו. וגבי מבוי פירש: דכיון דמעיקרא של יחיד הוא והיו מערבין את כולה והורגלו להיות אחת אסרי אהדדי ואפילו איכא לחי או קורה למבוי לא מהני ע"כ. ולא נתכוין הרב ז"ל לומר דכל שהוא מבוי אחד אין לחי וקורה מתיר את חציו, דהא אמרינן (לעיל יד, ב) עשה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי. ועוד אמרו (לעיל ט, א) מבוי שרצפו בלחיים משתמש עד חודו הפנימי של חיצון, אלא לומר דכיון שהן אחד, אין מערבין כל אחד לעצמו.

והרמב"ן נר"ו הביא ראיה לדברי עצמו מדגרסינן בירושלמי (ה"ה) אמתניתין עיר של יחיד ונעשית של רבים וכו' תני בשם ר' יהודה אין מערבין אותה חציין, מיחלפא שיטתיה

דר' יהודה, דתני ר' חייא כיצד מתירין רה"ר ר' יהודה אומר לחי מכאן ולחי מכאן קורה מכאן וקורה מכאן וחכ"א לחי וקורה מכאן ועושה צורת פתח מכאן, והכא הוא אמר הכין, לא על הדא איתאמרת אלא על הדא, אפילו עיר גדולה כאנטוכיא ואין בה אלא דלת אחת, עליה תני בשם ר' יהודה אין מערבין אותה חצאין. אמר ר' יוסה הדא אמרה בני המבוי שנתנו קורתן באמצע המבוי אלו מותרין ואלו אסורין, כיצד הוא עושה נותן הקורה על פתח המבוי ומתיר את המבוי. חמשה מבואות פתוחין למבוי נתנו קורתן באמצע המבוי אלו מותרין ואלו אסורין, כיצד הוא עושה: נותן את הקורה על פתח המבוי ומתיר את המבוי. ר' פנחס כדסליק להכא חמא כפתא דשקקא דגזוראי, אמר להן חלקתם עירובכם אמר ליה ר' יהודה ב"ר שלום לחזוק הבתים נעשית. נראה מבואר באמת כדבריו.

וכלל גדול הוא שאין לך אוסר על חברו משום עירוב אלא ביכול לערב עמו ושכח ולא עירב, כגון רגל המותרת במקומה לר' עקיבא, ורגל האסורה לת"ק דאוסרת שלא במקומה כיון שיכולה לערב ולא עירבה. ובדין היה שאפילו עירבה כל אחת לעצמה תאסור על החיצונה, כיון שהיתה ראויה לערב ולא עירבה, אלא מן הטעם שאמרו בגמרא דפנימית אחדא דשא ומשתמשא. אבל בני רה"ר ומבוי שחוץ ללחי וקורה או שחוץ לדלתות, אינו אוסר על בני מבוי שלפנים מן הלחי, שהרי אינן ראוין לערב בפת עמהן עכשיו. וגדולה מזו אמרו בסולם שאם רצו לערב מערבין, ואעפ"כ תורת מחיצה עליו ואין אוסרין, ואע"פ שיש לו דרך עליהן.

ועם דברי הרב נר"ו עלה לנו תירוץ לשיור העיר שמתיר בעיר של רבים, ואדרבא היה לו לאסור מפני שרגלו מצויה בעיר ולא מצי מסלקי [ליה] מהכא אלא שלא אמרו שיאסור אלא מי שיכול לערב ולא עירב, אבל אלו כיון שהן בעיר של רבים והרי היא של רבים אינן יכולין לערב כולן ביחד ולפיכך אינן אוסרין.

אחדא דשא ומשתמשא. פירש רש"י ז"ל: כגון זו כופין על מדת סדום שלא יהא לה היום דריסת הרגל על החיצונה, אלא תסגור הדלת שביניהן ותשתמש במקומה ע"כ. ולא שתסגור ממש אמר הרב ז"ל, שלקתה מדת הדין שהיא אין לה דרך לרה"ר אלא על החיצונה, אלא רואין אותה כאילו סלקה רגלה מכאן ליום זה ואחדא דשא, וכיון דאיהו מחויבת למיחד דשא מהני אפילו לחיצונה כאילו נסתלקה משם.

דעבוד דקה. פירוש: איצטבא גדולה שלש טפחים ורחבה ד' כדאמרינן בסמוך וכן פירשו הגאונים ז"ל.

דף ס.

הדר אמר לא דמי אי בעי לערב דרך גגות מצי מערב. הקשה רבנו נ"ר וכיון דאי בעי הוה מערב לה כולה דרך גגות אמאי מערב להם דרך פרסייתא, וצ"ע.
מותר לביתו. פירוש: מותר לתחום ביתו כאילו שבת שם. וא"ת לתחום ביתו היאך הוא מותר הלא עקריה לדעתיה מיניה, דהא אמר לבנו צא וערב עלי. כבר כתבתי למעלה (לו, א ד"ה וחכמים, נב, א ד"ה ר' מאיר) כל לגבי ביתו אינו מסלק דעתו משם כל זמן שאין עירובו עירוב, וכדמוכח מתניתין דנתגלגל חוץ לתחום (לעיל לה, א), וכן פי' רש"י כאן. ואינו דומה לאמר לב' עבדיו צאו ועירבו עלי והלכו ועירבו לו אחד למזרח ואחד למערב דאם מיצעו עליו את התחום לא יזוז ממקומו (לעיל נ, ב) דהתם עירובן עירוב וכיון דלא ידעי הי מינייהו, אינו מהלך למזרח אלא כעירובו למערב ולא למערב אלא כעירובו למזרח, ואם מיצעו עליו את התחום נעשה חמר גמל ולא יזוז ממקומו.

דף ס:

חוץ לתחום סלקא דעתך. אם חוץ לתחום ממש נתנו לא עשה ולא כלום הוא, כיון שהוא בביתו דכל שאין עירובו עירוב הרי היא כתחום ביתו כמו שכתבנו.
וקשה לפירוש זה דמאי מקשה ר' אידי לר' יהושע בן לוי, דילמא ר' יהושע בן לוי דיוקא דמתניתין אתא לאשמועינן, דהא לא מפרשא מתניתין הכין בהדיא, וכדאמרינן בכתובות בהדיה פרק האשה שנתאלמנה בתחילתו (יז, ב) ורב הונא מתניתין אתא לאשמועינן, רב הונא דיוקא דמתניתין קמ"ל. ולכולי עלמא קשיא לי אפילו סוף נמי תנן, דהיא מתניתין דאמ' עלה דתנן מה שנשכר מפסיד דטעמיה בהדיא מה שנשכר היא מפסיד ותו לא וכדדייקינן לעיל.

דף סא.

ורבי אידי אנשי אנשי תני ומוקים לה בנותן. כלומר: בנותן עירובו בעיר דבין בגדולה בין בקטנה כל העיר כד' אמות דמיא. ואקשינן אבל מודד לא והתנן ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים אמה אפילו סוף מדתו כלה במערה, אלמא כל מקום שהמדה כלה עד שם הוא יכול לילך ולא יותר. ואמרינן סוף העיר איצטריכא ליה דלא תנן, כלומר: סוף העיר דלא תנן איצטריכא לר' אידי למתמה מנא ליה לר' יהושע בן לוי, ולשון איצטריכא ליה לא אתי שפיר להאי פירושה. ורבינו שמואל ז"ל מחקו מן הספרים וגריס הכי: סוף העיר לא תנן. ור"ת ז"ל פירש: דרבא דאמר תרווייהו תנן קא מקשה לר' אידי דהיכי קאמר רב

אידי דאין אלו אלא דברי נביאות דאדרבא היה לו לתמוה ר' יהושע מאי אתא לאשמועינן דהא תרוייהו תננהי, ומשני דרב אידי אנשי אנשי תני ולפיכך איצטריך ר' יהושע בן לוי לאשמועינן דין מודד דלא תני לה במתניתין. ואקשינן דאכתי מאי קמ"ל והא מתני' נמי היא גבי מודד, ופריק סוף העיר איצטריכא ליה לר' יהושע בן לוי לאשמועינן דלא תנינן לה במתניתין והיא עיקר צריכותא ואידך אגב גררא נקטה.

ולענין פסק הלכה: קיימא לן כר' יהושע בן לוי, חדא דרבא פשיט ליה ומסייע ליה ממתניתין. ועוד דרב אידי גופיה לאו לאיפלוגי עליה קאמר, אלא דמתמה אדיניה מנא ליה. ואף ע"פ דדחי למתניתין ואמר דאנשי אנשי תניא, מתניתין היא דמיתוקמא ליה בנותן ולא הוה סייעתא, [מ"מ] דר' יהושע בן לוי לא מדחי בהכין. וכתב הראב"ד ז"ל: שאם כלתה מדתו בסוף העיר בין עיקר העיר ועיבורה, דינו כמי שכלתה מדתו בסוף העיר, דעיבור להקל על התחומין אמרו ולא להחמיר, שאם אי אתה אומר כן אפילו כלתה מדתו באמצע תחומי העיר ואלכסונה, ולא משכחת לה כלתה מדתו בסוף העיר.

מאן דתני אנשי וכו' ואין אנשי לא משתבש דמוקי לה במודד וחסורי מיחסרא וכו'. פירוש: הוצרך לומר דמיחסרא משום דקתני בה כיצד. ובירושלמי (ה"ז) לא מחסרי לה ואמרו לית כאן כיצד. ומיהו לישנא דמתניתין דקתני מי שהיה בעיר גדולה ומי שהיה בעיר קטנה תמיהה לי, למה ליה (ליתני) [למיתני] הנותן עירובו בעיר גדולה והנותן עירובו בעיר קטנה, דמאי נפקא מינה אם היה בעיר גדולה או בעיר קטנה. ואפשר דאי לא תני הכי הוה אמינא דאם היה בעיר קטנה ונתן עירובו בעיר גדולה, לא יהא עירובו חמור לקנות לו עיר גדולה מעיר שהוא שובת בתוכה ודי לו לעירובו לקנות לו כמקום שביתתו, קא משמע לן. ועדיין צריך לי עיון.

עיר שיושבת על שפת הנחל. פירשו ר"ח ורבנו אלפאסי ז"ל: כי רוב העתים הנחל מתייבש ומשתמשין בו, שאינו מתמלא אלא עם הגשמים, וכיון שמשתמשין בו נעשה מכלל העיר, ואם לא עשו לפניה דקה ארבע אמות אין מודדין להם אלא מפתח בתיהם כלומר: מחומת העיר ואין הנחל מכלל העיר. ולא ירדתי לסוף הפירוש הזה, חדא דאפילו עבוד דקה היאך מודדין להם את הנחל מכלל העיר, והלא אין מעברין את העיר אלא ממקום בית דירה או הראוי לדירה כדאמרינן לעיל (נה, ב), והנחל אינו ראוי לדירה. ועוד דמפתח בתיהם לא משמע מחומת העיר אלא מפתח בתיהן ממש, וכדאמרינן לעיל (שם) גבי יושבי צריפין מודדין להם מפתח בתיהם. ופירוש רש"י ז"ל נראה עיקר, דעיר היושבת על שפת הנחל בעיתא תשמיש כל העיר, כי לעתים הנחל גדל ושוטף כל העיר ואין דירת העיר קבועה אלא כיושבי צריפין.

ועוד זאת התיר רבי. יש מי שאומר דלא גרסינן ועוד, דלא מצינן שהתיר רבי אחרת שיאמר בזו ועוד זאת. ויש מי שגורס ועוד, מפני ששנינו בירושלמי (ה"ז) דאחרת התיר רבי דגרסינן התם: אמר ר' ירמיה מעשה ברועה אחד זקן שבא ואמר לפני רבי זכור אני שהיו בני מגדל עולין לחמתא ומהלכין את כל חמתא ומגיעין לחצר החיצונה הסמוכה לגשר, ועוד התיר רבי שיהיו בני גדר יורדין לחמתא ועולין לגדר ובני חמתא אינן עולין לגדר.

רב ספרא אמר עיר העשויה כקשת הואי. פירש רש"י ז"ל: חמתן היתה עיר העשויה כקשת ועיר קטנה הואי, ויש בין שני ראשי הקשת יתר מארבע אלפים אמה, ואין מודדין לבני הקשת אלא מן הקשת (לעיל נה, א), והיתה חמתן אלף אמה ומחומת גדר ליתר של חמתן אלף אמה, ולפיכך התיר להם רבי שיהו בני גדר יורדין לחמתן ואין חמתן עולה להם אלא בד' אמות מפני שמדתן כלה בסוף העיר ומשלימין להם את השאר, אבל היושבים בקשת חמתן אינן יכולין ליכנס בתוך גדר אלא כמדת התחום. זהו תורף פירושו של רש"י ז"ל. ותימא דא"כ היינו עיר קטנה ועיר גדולה.

ור"ת ור"ח ז"ל פירשו: גדר עיר עשויה כקשת ומדדו להם מן היתר ולפיכך באין לחמתן, אבל בני חמתן אינן יכולין לעלות לבני גדר, שהיא יושבת כנגד מקום החץ וממקום הקשת עד היתר אלפים אמה לפיכך לא היו באים להן. וגם בפירוש זה יש להקשות כמו שהקשתי, דמ"מ הכל חוזר לעיר גדולה ועיר קטנה, וצ"ע.

רב דימי בר חיננא אמר אנשי עיר גדולה ואנשי עיר קטנה הואי. פירשו כל המפרשים: חמתן עיר קטנה ונכנסת כולה במדת תחומה של עיר גדר, וגדר עיר גדולה ומדת תחום כלה לאמצע גדר, ולפיכך אין מהלכין אלא כמדת תחומן. ולפי פירושן אלו יורדין לחמתן ואין יורדין לגדר, יורדין לכל חמתן ואין יורדין לכל גדר קאמר, ואין הלשון מכוון בו. ועוד הקשה הראב"ד ז"ל א"כ מאי התיר, פשיטא אלו מהלכין אלפים כמדת תחומן ואלו אלפים כמדת תחומן. ואין זה קשה כל כך, דיורדין לחמתן ומשלימין להן את השאר קאמר, משום דמדתן כלה בסוף העיר, וקמ"ל כדר' יהושע בן לוי וכמו שפי' רש"י ז"ל בעיר העשויה כקשת.

והראב"ד ז"ל פירש: שהיתה עיר אחרת קטנה בין גדר לחמתן, והיא [אלף אמה, וממנה] לגדר אלף אמה פחות ארבע אמות, ולצד חמתן יש ממנה לחמתן אלף אמות, ולפיכך יורדין בני גדר עד חמתן לפי שהכפר האמצעי כלה בתוך מדתן, ואינו להם אלא כארבע אמות. אבל בני חמתן שכלה מדתן בתוך הכפר האמצעי אינן יכולין לצאת מן הכפר ולמדוד עם גדר. והיתר גדר ואיסור חמתן בא להם משום גדולה של גדר שהיתה גדולה

אותן ארבע אמות שנמשכה העיר כנגד הכפר, וחמתן קטנה ואינה נמשכת כנגד הכפר. והיה יכול לומר ג"כ עיר רחוקה ועיר קרובה הואי. וזה הפירוש נכון אם היה לשון הגמרא מסכים עליו. ועוד למה כסה והעלים הכפר האמצעי שהוא עיקר ההיתר והאיסור.

דף סא:

לא תימא שאין בה דיורין אלא שאינה ראויה לדירה. נמצא עכשיו דבין למר ובין למר כל שאינו ראוי לדירה והניח שם עירובו, אין לו אלא אלפים אמה ממקום עירובו. ומינה שמעינן למניחו בתל גבוה עשרה או בבקעה עמוק עשרה אע"פ שאין יתירים על בית סאתים, אי נמי בקרפף שאינו יתר על בית סאתים שלא הוקף לדירה, שאין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה. ושמעינן מינה נמי דהאומר שביתתי במקום פלוני עדיף ממניח והרי הוא כשובת, שהרי באומר שביתתי תניא לעיל בפרק מי שהוציאוהו (נ, ב) האומר שביתתי במקום פלוני מהלך עד אותו מקום הגיע למקום פלוני מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה, בד"א במקום המסוים כגון תל גבוה עשרה והוא רחב מארבע אמות עד בית סאתים, אלמא האומר שביתתי כשובת. וזה כדעת ר' יהודה (לעיל נא, ב) דס"ל דעיקר עירוב ברגל, דכיון דעיקר עירוב ברגל אלים מלתא דרגל דאפילו אומר שביתתי שם הרי הוא כאילו רגלו שם. אבל לר' מאיר דאית ליה עיקר עירוב בפת, לא עדיף רגל דכשאינו שם ממש שיהא קרוי שובת, וכמו שכתבתי ג"כ לעיל בפרק מי שהוציאוהו גמרא: זהו שאמרו עני מערב ברגליו (נא, ב ד"ה עני). וכן מצאתי כדברי מפורש בירושלמי דגרסינן התם בשלהי פירקין (ה"ח) ר' יעקב בר אחא בשם ר' אלעזר קל הוא הקונה שביתה בקרפף מן הנותן את עירובו בקרפף, הקונה שביתה בקרפף מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה, והנותן את עירובו בקרפף אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה. ר' זעירא בעי אמר תקנה לי שביתתי בקרפף אמר ר' חנני' בריה דר' הלל מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה, ר' מאיר אמר עיקר עירוב בככר, בנותן עירובו בקרפף אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה, ר' יהודה אומר עיקר עירוב ברגליו, באומר תקנה לי שביתה בקרפף מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה ע"כ בירושלמי. וזה מבואר כדברי.

ולענין פסק הלכה: יש מי שפסק כר' אלעזר משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב, ובין בשובת בין במניח בין בישובה בין בחרבה ואפילו במערה בזמן שראויה לדירה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. אבל הראב"ד ז"ל פסק הלכה כשמואל, חדא דרביה דר' אלעזר הוא. ועוד דמתניתין מכרעא ודאי כוותיה, ור' אלעזר דשני ליה שינויא דחיקה הוא ודחייה בעלמא הוא ולא סמכינן עלה. ונראין דבריו.

מתני': **הדר עם הנכרי בחצר וכו'**. מפרש בגמרא (לקמן סב, א) דלכולי עלמא דירת גוי לא שמה דירה, ובדין היה שלא יאסור על ישראל כלל, אלא גזירה שמא ילמוד ממעשיו, ור' אליעזר סבר דתרי דשכיחי דדיירי גזרו בהו רבנן חד דלא שכיח דדיירי משום דגוי חשוד אשפיכות דמים לא גזרו בהו רבנן, ור' מאיר סבר דאפילו אחד זימנין מיקרי ודייר. ואם תאמר אם כן לר' אליעזר כותי מיהא ליסר אפילו בחד, דכותים לא חשידי [אשפיכות דמים] וכדאמרינן בפרק קמא דע"ז (טו, ב) מוסרין להם תינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות. י"ל דעיקר גזירה משום גוי היתה ולא רצו להחמיר בכותי יותר מבגוי.
אמר רבן גמליאל מעשה בצדוקי וכו'. פירוש: קסבר צדוקי אינו כגוי כדאיתא בגמרא (סו, ב). ופירש רש"י ז"ל: ולא דמי לכותיים דגירי אריות הן ואינם גרים, אבל צדוקי הוא ישראל ונהפך (לרשע) [למינות] וכיון דישראל הוא יכול לבטל רשותו בלא שום שכירות. ע"כ לשון רש"י ז"ל. סבור הרב ז"ל דר"ג מודה הוא בכותי. ואיכא למידק דאי טעמא דכותי משום דגירי אריות הן, והלא ר' מאיר אית ליה כותיים גירי אמת הן כדאיתא בבבא קמא בפרק שור שנגח ד' וה' (בבא קמא לח, ב), וכן בפרק קמא דחולין (ו, א) מדאיצטריך לגזור על יינן, ואפילו הכי אסר כאן בכותי. וי"ל לפי דברי הרב ז"ל, דר' מאיר לא תלי טעמיה אלא במי שאינו מודה בעירוב ואפילו צדוקי הרי הוא כגוי, ולפיכך לר' מאיר אין לחלק. אבל לר"ג דשרי בצדוקי, איכא לחלק דהני משום גירי אריות וגוים גמורים והני ישראלים. ואני תמה על זה דהא בגמרא (לקמן שם) אמרינן דצדוקי אינו כגוי. ושמא נאמר לפי דברי שיטה זו דר' מאיר טעמיה דר"ג קא מפרש וליה לא סבירא ליה, ודחוק הוא.
ומ"מ עדיין קשה דהא בפרק קמא דחולין (ה, ב) משמע דר"ג סבירא ליה כר' מאיר דכותים גירי אמת, דאמרינן התם ר"ג ובית דינו נמנו על שחיטת כותי ואסרוה, וקא מפרש התם (ו, א) משום דסבירא ליה כר' מאיר שגזר על יינם משום שמצאו להם דמות יונה בהר גריזים וחייש למיעוטא וגזר רובא אטו מיעוטא, אלמא אף ר"ג סבירא ליה כר' מאיר דגירי אמת הן, דאי גירי אריות לא היה צריך לגזור עליהן דמעצמם הם אסורין. ומיהו רש"י ז"ל פי' שם דההוא היינו ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא, והאי דהכא היינו ר"ג דיבנה. ומיהו לא נהירא דאם איתא ר' מאיר קדם לו לר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא טובא, והיאך אפשר שגזר ר' מאיר עליהם ועל יינם דרבנן ולא גזר על שחיטתם דאורייתא. ועוד דכיון דגזר על יינן אלמא כמשומדין עביד להו ושחיטת משומד אסורה, כדאמרינן בפרק קמא דחולין (ה, א) דישראל משומד אסור לאכול משחיטתו. אלא ודאי נראה דר"ג דהתם נמי היינו ר"ג דיבנה דקודם לר' מאיר, ואיהו גזר על שחיטתן דאיהו נמי

חייש למעוטי כדחייש ר' מאיר, אבל לא עשאן כמשומדים ממש לאסור יינן, ואתא ר' מאיר וגזר אפילו על יינן. והא דקאמר התם סבר לה כר' מאיר היינו משום דר' מאיר מפרשא בתלמודא טפי דחאיש למעוטא (יבמות קיט, א) תלי ביה בר' מאיר. ואיכא כיוצא בהא טובא בתלמודא (בבא מציעא לג, ב) גבי פירות דקל ובקדושין בשמעתא דהמקדש במלוה ובמקומות אחרים.

ויש מפרשים דר' מאיר ור"ג תרווייהו סבירא להו כותים גירי אמת, וטעמא דאסרינן להו משום דאין מודים בעירוב אבל צדוקי מודה בעירוב, ובין לר' מאיר ובין לר"ג כותי אוסר כגוי וצדוקי אינו כגוי. תדע לך דבצדוקי לכ"ע מודה הוא בעירוב מדאמרינן בפרק בכל מערבין (לעיל לא, ב) מי שאינו מודה בעירוב מאן ניהו כותי ולא אמרינן צדוקי וכותי. ועוד דאמרינן בגמרא (לקמן סח, ב) גבי הא דר"ג צדוקי מאן דכר שמיה, ואם איתא הא ת"ק דכר שמיה, דקא כאיל ותני כל מי שאינו מודה בעירוב וצדוקי בכלל וכי משני נמי חסורי מחסרא והכי קתני וצדוקי הרי הוא כגוי, ולא קאמר מדקתני או עם מי שאינו מודה בעירוב, אלמא צדוקי לאו בכלל שאינו מודה בעירוב הוא. ור' אליעזר דאסר בצדוקי ור' יהודה נמי לחד מן לישני דגמרא (שם), הוי טעמא משום דבכל [מאן] דאיכא למיחש ביה לשמא ילמד ישראל ממעשיו גזרו בו ועשאוהו כגוי. ומ"מ עדיין אין הענין מתחוור שא"כ כולהו תנאי השוו בכותי שהוא כגוי גמור ליתן רשות ולבטל רשות, ואם איתא למה הוצרכו רב אמי ורב אסי לעשותם גוים גמורים וכדאמרינן התם בריש פרק קמא דחולין (ו, א) לא זזו משם עד שעשאום גוים גמורים, ואמרינן התם למאי נפקא מינה ליתן רשות ולבטל רשות, ולמה הוצרכו לכך והלא כך היה מימות התנאים וכולן שוין בדבר זה. על כן אמרו בתוספות דר"ג נחלק בצדוקי וה"ה לכותי, דסבירא ליה דכותים גירי אמת הן ואע"פ שאינו מודה בעירוב נותן רשות ומבטל רשות, וכל שכן צדוקי שהוא ישראל ומודה בעירוב, אבל ר' מאיר נחלק [בעירוב] דכותי מפני שאינו מודה בעירוב, וכ"ש ר' אליעזר דלדידיה אפילו צדוקי נמי כגוי. ומעיקרא נהגו העם כר"ג משום דמיקל והוה הכותי נותן רשות ומבטל רשות, עד שנתקלקלו לגמרי בימי רב אמי ורב אסי וגזרו עליהם ועשאום גוים גמורים. וזה יותר נכון.

דף סב.

בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להשבון. פירש רש"י ז"ל דגבי ישראל כתיב (ויקרא ה, כג) והשיב את הגזילה אבל בבן נח לא כתיב השבה, הלכך כיון שעבר נהרג ואינו משלם. נראה מתוך פירושו שהוא ז"ל מפרשה לזו דר' יוחנן בגוזל מבן נח

חברו ואפ"ה אינו חייב בהשבה. ובתוספות הקשו עליו מדאתינן למידק (ע"ז עא, ב) מהא דעכו"ם קונה במשיכה, דאי אינו קונה אמאי נהרג, ואיכא למידק אמאי איצטריך לאתויי מיהא דפחות משוה פרוטה, לימא (מהתם) [מסתם] גזל דגוי נהרג עליו, ואי אמרת משיכה בגוי אינה קונה אמאי נהרג. וטעמא דמילתא משום דבגזל ממון גמור דינא הוא דיהרג ואע"פ שאינו קונה (כגון) [כיון] דגזל ממון חשוב, אבל בפחות משוה פרוטה דלאו ממון גמור הוא, אם איתא דמשיכה בגוי אינה קונה אמאי נהרג. וכיון דאתינן להכי על כרחין לאו בגוזל מן הגוי הוא, דבגוי אפילו פחות משוה פרוטה הוי להו ממון חשוב, ואפילו תמצא לומר דמשיכה [בגוי] אינה קונה דינא הוא דלימות, אלא על כרחין בגוזל מישראל משמע להו. והשתא איכא למידק, ואמאי משמע להו בישראל, דילמא בגוי ומשום דממון חשוב הוא אצלו הוא דנהרג ואפילו תמצא לומר דמשיכה בגוי אינה קונה. וי"ל משום דקאמר דאינו ניתן להשבון קא דייק לה, דבישראל דאינו ממון חשוב לא ניתן להשבון, הא בגוזל מחברו דממון חשוב הוא אצלו ניתן להשבון. ואי אמרת והא אמרינן (כתובות לו, ב) אין אדם מת ומשלם, י"ל דהני מילי בישראל אבל בגוי לא, וכן משמע בפרק הגוזל בתרא (ב"ק קיד, א) גבי נטלו לסטים את כסותו דמוקים לה בלסטים גוי ואפ"ה לא קנו אלא ביאוש.

גירסת רש"י ז"ל: **במוהרקי ואברגני**. פירש הוא ז"ל: שהתנה למלאתו כלים וחפצים. ובערוך (ערך מהרק) פירש: בשטר וחתימת אדון, ומוהרקי כמו מוהרקיהו דהני בטפסא דמלכא מנחי (ב"מ עג, ב). והראב"ד ז"ל גריס: במוהרקי ואפרהגבני ופי' כמו שפירש בערוך מוהרקי שטר ופרהגבני חתימת אדון, וכדאמרינן בחזקת הבתים (נד, ב) מלכא אמר לא ליטול איניש ארעא אלא בשטרא.

אפילו הכי חאיש גוי לכשפים ולא מוגר. וצדוקי וכותי נמי איכא למימר דחיישי נמי לכשפים. ואי נמי כיון דעיקרא דמילתא משום גוי כדאמרן לעיל, תקנו בכולן כדרך שתקנו לגוי.

ואם יש שם ישראל אחד אוסר. פירש רש"י ז"ל: אם יש שם ישראל אחד דר עמהם אוסר על כל ישראל להוציא מבתי הגוים לחצר מפני שהיא כחצרו. ומשמע הא גוי לא אסר על ביתו של אותו ישראל, ועלה פריך בסמוך (בע"ב) והתנן הדר עם הנכרי בחצר הרי זה אוסר עליו, דאלמא הגוי אסר על חצרו של ישראל ואפילו אינו אלא יחיד. ומשני לא קשיא הא דאיתיה אוסר הא דליתיה אינו אוסר, ואם יש שם ישראל אחד אוסר על ביתו של גוי אע"ג דליתיה וכדי לאסור על ישראל [אחר] להוציא מביתו של גוי. ומ"מ אביתו של ישראל לא אסר כל היכא דליתיה. כן נראה שיטתו של רש"י ז"ל.

דף סב:

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב ורב הונא אמר מנהג כרבי אליעזר בן יעקב ורבי יוחנן אמר נהגו העם כר' אליעזר בן יעקב. ומפורש בשלשה פרקים בתענית (כו, ב) דמ"ד הלכה מדרש דרשינן ליה בפירקין, ומאן דאמר מנהג מדרש לא דרשינן הא אורויי מורינן, ומ"ד נהגו אפילו אורויי לא מורינן ואי עביד לא מחינן. ומיהו הכא קיימא לן כמ"ד הלכה, ואע"ג דקיימא לן בעלמא (לעיל מז, ב) דכל שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, שאני הכא דהא אמר ליה אביי לרב יוסף הא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר בן יעקב וקיימא לן (יבמות מט, ב) משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי מהו לאורויי במקום רבו, אלמא פשיטא להו דהלכה כר' אליעזר בן יעקב וכביעתא בכותחא עבדי לה. ועוד דלקמן (סג, ב) נמי גבי מבואה דהוה דאיר ביה המן בר רסתק, משמע דאביי ורבא סבירא להו כר' אליעזר בן יעקב. וכן רב ור' חייא כוותיה ס"ל כדמוכח לקמן (סה, ב) גבי עובדא דגוי וישראל בפנימית וישראל בחיצונה דמשמע התם דלכולהו פנימי במקומו מותר. וכן פסקו כולהו רבוותא ז"ל.

ביעתא בכותחא. פירוש: ביצים גמורות במעי אמן כדאיתא בפרק קמא דביצה (ו, ב), דאילו ביצה שנולדה לא צריכא לאורויי. וא"ת ומאי שנא מביצת נבילה שאפילו כיוצא בה נמכרת בשוק אסורה [דאלמא כאמה משוי לה]. תירץ הרב בעל הלכות גדולות ז"ל דהתם דאיסורא דאורייתא החמירו בה רבנן. ורת"ם ז"ל הוסיף בה דשאני הכא דכל חד וחד באנפיה נפשה שרי אקילו ביה רבנן.

דף סג.

הא **דאמר רבא בפניו אסור וחייב מיתה שלא בפניו אסור ואינו חייב מיתה.** כתבו בתוס' (סב, ד"ה רב חסדא) דבפניו היינו תוך שלש פרסאות, דשיעור שלש פרסאות מבני אהרן ילפינן דמחנה ישראל שלש פרסאות, וכיון שהיה [משה] בתוך המחנה בכל מקום היה אסור להם וחייבין מיתה. ושלא בפניו אסור אפילו בסוף העולם, דשלא בפניו אין לו שיעור והיינו דאקשינן עליה דרבא מתלמידו של ר' אליעזר דאפילו ברחוק שלש פרסאות נתחייב מיתה, ומשמע דלא הוה קשיא לן מינה אלא משום דלרבא בכי הא אינו חייב מיתה והתם קאמר דנתחייב מיתה, הא לאיסורא פשיטא לכולהו דאסור ואפילו רחוק ממנו שלש פרסאות. והא דאמרינן בפרק קמא דסנהדרין בתחילתו (ה, ב), תנחום בריה דר' אמי אקלע לאתרא דרש להו מותר ללתות חטים בפסח, אמרו לו ולאו ר' מני דמן צור איכא הכא ותניא דתלמיד אל יורה במקום רבו אלא א"כ רחוק ממנו שלש פרסאות,

דמשמע הא רחוק ממנו שלש פרסאות מותר. איכא למימר התם תלמיד חבר היה. ואינו מחוור בעיני, דאי בתלמיד חבר דוקא לא הוה ליה לתנא למסתם ולמיתני תלמיד אל יורה אלא תלמיד חבר אל יורה, דתלמיד סתם לאו תלמיד חבר דוקא משמע. ועוד דהא רבה בר בר חנא ורב כי נחתי לבבל שקלי רשותא מרבי, ואמרינן התם בפרק קמא דסנהדרין וכיון דגמירי למה להו למשקל רשותא, ופרקינן משום מעשה שהיה, דמעשה בתלמיד שדרש בגובלין מי ביצים אין מכשירין ואינהו סבור מי בצעין וכו', באותה שעה גזר רבי תלמיד אל יורה אלא א"כ נטל רשות מרבו, דאלמא מדינא רבה בר בר חנה ורב בבבל שרו בלא נטילת רשות, ולא ממנעי ברחוק מקום משום כבודו דרבי ואע"פ שהיו תלמידיו. וממנה אתה למד לבני אהרן ולתלמידו של ר' אליעזר שהיו קודם גזירתו של רבי, דשלא בפניו יש לו שיעור והיינו תוך שלש פרסאות. והא דלא אקשו ליה לרבא מההוא מעשה דאותו תלמיד אלא ממה שנתחייב מיתה, אינו קושיא, משום דמימרא דרבא לא מיפרשא בהדיא שלא בפניו בכמה. ועוד דאפילו נתפרשה, מכ"ש מקשה לו דאפילו רחוק ממנו שלש פרסאות אסור וחייב מיתה. והראב"ד ז"ל פירש כן דלאחר שלש פרסאות מותר. וא"ת תיפוק ליה מיהא משום מעשה שהיה. י"ל דנפקא מינה להיכא דנטל רשות מרב אחד אפילו יש לו רב אחר והוא רחוק ממנו ג' פרסאות מותר ואע"פ שלא נטל ממנו רשות, הא תוך שלש פרסאות לעולם אסור אלא א"כ נטל ממנו רשות. כנ"ל.

מאי דרוש ונתנו בני אהרן הכהן אש וגו' אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. וכתב הראב"ד ז"ל: דהם ודאי טעו בהוראתם דלא נאמרו דברים הללו אלא במזבח החיצון, אבל במזבח הפנימי לא, דמפורש ביומא (לג, א) ובתמיד (פ"ב) דמערכה בפני עצמה היו עושין על המזבח [החיצון] שממנה נוטל אש לקטורת. אלא הם טעו שהשוו מזבח הפנימי למזבח החיצון, ומ"מ לא נענשו משום טעותם אלא משום הוראתם.

דף סג:

לא נענש יהושע אלא מפני שביטל את ישראל לילה אחד מפריה ורביה. כדמפרש ואזיל. ואיכא למידק ומנא ליה דמשום ביטול פריה ורביה, דילמא משום ביטול הקרבת תמידין ותלמוד תורה וכדאמר ליה מלאך עתה באתי. ויש לומר דענשו שלא היה לו בן, מורה דלא נענש בכך אלא משום ביטול פריה ורביה, מדה כנגד מדה.

וגמירי שכל זמן שארון ושכינה שלא במקומן ישראל אסורין בתשמיש המטה. הקשו בתוס' א"כ היאך אמר [לו] דוד לאוריה וכו'. ועוד דוד שבא על בת שבע ולא תפשוהו בכך אלא על שהפך מטתו של לילה ליום (בסנהדרין קז, א). והם תירצו דשני ארונות

היו, ארון עץ שעשה משה וכתיב (דברים י, א) ועשית לך ארון עץ, ובו הניח שברי לוחות (ועוד) [ואף] לוחות אחרונות, עד שנעשה ארון שעשה בצלאל, ובו נאמר (שמות כה, טז) ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך. ואותו של משה שמונחות בו שברי לוחות היה יוצא עמהם במלחמה ואז לא היו אסורין בתשמיש המטה, אבל אותו שמונחות בו לוחות אחרונות לא היה יוצא עמהן למלחמה אלא בעתים על פי הדיבור, וזהו שנענשו עליו בימי עלי שהוציאוהו ונלקח, ועליו חרדו פלשתים ואמרו אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה וגו' (שמואל-א ד, ח), כי לא היתה כזה תמול שלשום, ועכשיו ביהושע על פי הדיבור היה. והא דאמרי' בבבא בתרא פרק קמא (יד, א) אין בארון רק, אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שברי לוחות שמונחין בארון. י"ל התם לאחר שנבנה הבית, שבבית עולמים לוחות ושברי לוחות מונחים בארון שעשה בצלאל.

אמר להו זילו בטילו רשותייכו לגבי חד. פירש רש"י ז"ל: ואף ע"ג דאינהו אסורין להוציא מחצרותיהן לתוך המבוי כדתנן (לקמן סט, ב) נתנו לו רשותן הוא מותר והן אסורין, אהני לטלטל בכל המבוי כלים ששבתו בתוכו וכלים ששבתו בבית היחיד שבטלו רשותן אצלו, דאי לאו הכי הוו אסירי לטלטולי ביה כדאמרינן בשבת פרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי (קל, ב) עכ"ל הרב ז"ל. פירוש לפירושו: מדאמר רב התם עירבו בתים עם חצרות אין מטלטלין במבוי אלא בארבע אמות, כלומר: משום גזירה שמא יוציא כלים למבוי, לא עירבו בתים עם חצרות מותר לטלטל בכל המבוי כולו. והכא מסתמא דעירבו בתים עם חצרות, דאי לא שיתוף במבוי למה הוא, אלא משום דליפקו מאני דבתים למבוי. ואין פירושו של רבנו ז"ל מחוור בזה, דההיא דרב הוא דאית ליה גזירה, ואנן כשמואל ור' יוחנן קיימא לן דאמר בפרק כל גנות (צא, א) לא שנא עירבו ולא שלא עירבו שרי. אלא הכא הא אהני להו דמעיקרא כולהו אסירי לאפוקי מאני דבתי למבוי, והשתא ההוא דבטילו רשותייהו לגבי שרי לאפוקי מאני דבית. ודוקא אינהו הא איהו אסירי אפילו מביתו של אותו יחיד, כדאמרינן לקמן (סט, ב) דחד לגבי חמשה הוי אורח חמשה לגבי חד לא הוו אורחין. ולשבת הבאה יבטלו אצל השני וכן השבת הבאה לשלישי וחוזרין חלילה. ואי נמי למאן דאמר (לקמן סח, ב) מבטלין וחוזרין ומבטלין אפשר דאפילו בו ביום מבטלין אצל כולם בחזרת חלילה, כנ"ל.

דף סד.

אלא אמר רבא ליזיל חד מינייהו ליקרב ליה ולישאל מיניה דוכתא ולינח ביה מידי דהוה ליה כשכירו ולקיטו וא"ר יהודה אמר שמואל אפילו שכירו ואפילו לקיטו נותן

עירובו ודיו. תמיה לי היאך נותן זה עירוב והלא אינו דר שם ולא מקום פיתא איכא ולא מקום לינה איכא (לקמן עג, א). וי"ל דלגבי ביתו של גוי הקלו, דכיון דמדינא מידי לא צריך דדירת גוי לא שמה דירה אלא משום גזירה, לאחר שהחמירו הקלו דאפילו שכירו ולקיטו שאין לו שם לא מקום לינה ולא מקום פיתא יהא כבעל הבית דעלמא דישראל הדר שם. ולפי פירוש זה דוקא בשכירו ולקיטו של גוי אמרו, אבל בשכירו ולקיטו של ישראל בזמן שאין לו שם מקום פיתא או מקום לינה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אינו נותן עירוב. אבל הראב"ד ז"ל פירש: כי ישראל זה השואל ממנו מקום אינו נותן עירובו אלא חוזר ומשכיר רשותו במקום הגוי, כמו שאמרנו בשכירו ולקיטו של אדם נותן עירובו ודיו, והא דרב יהודה לדמיון בעלמא נקטה, ונכון הוא.

הא דבעי מיניה אביי מרב יוסף היו חמשה שכירו ולקיטו מהו. פירש רש"י ז"ל: חמשה שכירין ולקיטין הדרין בחדרים ובעליות, שאילו היתה רשות שלהן היו כולן צריכין לעירוב כדתנן במתני' (לקמן עב, א) ומודים בזמן שמקצתן שרויין בחדרים וכו' ע"כ לשון הרב ז"ל. ונראה לי פירוש לפירושו: דלאו דוקא שרויין ממש בחדרים ובעליות, שאילו כן ודאי אפילו להחמיר וכולן מערבין וצריך ליתן פת לכל אחד ואחד, דאף ע"פ שהן כשכיריו ולקיטיו אינן סמוכין על שלחנו ולא מקבלין פרס ממנו, ולכ"ע צריכין ליתן פת לכל אחד ואחד, אלא שלהקל עשאום כבעלי הבית וכאילו דרים שם ממש וכמו שכתבתי למעלה, ולפיכך בעי מיניה אביי מרב יוסף כיון דחזינן להו כבעלי הבית נימא הכי בין להקל בין להחמיר, או דילמא להקל אמרו להחמיר לא אמרו. ופשיט ליה דלהקל אמרו ולא להחמיר. וגם בעיא זו גבי שכיריו ולקיטיו של גוי בלבד שייכא ולא בשל ישראל כמו שאמרנו. וראיתי בזה לענין אחר להראב"ד ז"ל דאפילו לישראל, ולא נתחוור בעיני וכמו שכתבתי.

דף סד:

פותחין בחרטה. פירש רש"י ז"ל: צריך לחכם למצוא פתח לשואל שיהא לו פתחון פה לומר על דעת כן לא נדרתי. אין פותחין אין צריך לפתוח לו בחרטה אלא החכם עוקרו ואע"פ שאין מוצא לו [טעם] עקירה. ואינו מחוור, דאם כפירושו רב נחמן דאמר מפירין נדרים בין מהלך בין עומד בין רכוב סבירא ליה אין פותחין בחרטה. [ואנן איפכא אמרינן בנדרים, ומפורש גם כן בריש פרק ד' נדרים (נדרים כב, א) דרב נחמן ס"ל פותחין בחרטה]. אלא מאן דאמר פותחין בחרטה אינו צריך למצוא פתחים אלא

שיתחרט מעיקרא, ומאן דאמר אין פותחין בחרטה צריך למצוא פתחים. וכבר כתבתי זה בארוכה בפרק ד' נדרים (שם בד"ה אמר) בס"ד.
מאי פתח ליה ר"ג להההוא גברא יש בוטה וכו'. וכבר אסיקנא בנדרים (כב, א) דאין פותחין בהא.

דף סה.

כל המפיק מגן בשעת גאוה. פירש רש"י ז"ל: בשעת שכרות, ומאן דאמר שאינו מפיק איתמר, כלומר: שאינו מגלה אותה, כלומר: שאינו מתפלל, ומשום הכי אמרינן מאי בינייהו דבין למר בין למר אינו מתפלל עד שיסיר יינו, ואמרינן דברב ששת פליגי דרב ששת מסר שנתיה לשמעיה שיעירנו אחר שישן מעט, מאן דאמר כל המפיק כלומר שמעבירו לית ליה דרב ששת אלא אסור לו להתפלל עד שישן ויעור משנתו מעצמו, שאם יעירנו אחר קודם לכן עדיין יינו עליו. אבל למ"ד לישנא דגלויי אית ליה דרב ששת, שלא יגלנו מיד עד שישן מעט ויעירנו אחר דבמעט שיעבירנו די לו. והראב"ד ז"ל פירש: בשעת גאוה בשעת גאות שינה, ומאן דאמר כל המעביר אית ליה דרב ששת שישן מעט וימסור שנתו לאחרים, ומ"ד לישנא דגלויי לית ליה דרב ששת אלא מוטב לו שיאנוס עצמו ויגלה תפלתו.
שנאמר בצר אל יורה. רש"י והראב"ד ז"ל פירשו: דלאו מקרא הוא אלא בספר בן סירא הוא, ויש כמותו הרבה בתלמוד שמביא דברים הכתובים בספר בן סירא ואומר עליהם שנאמר או דכתיב. ויש מפרשים דהיינו דכתיב (ישעיה נא, כא) ושכורת ולא מיין דמדמה צרה לשכרות. והכין איתא בירושלמי בריש פרק אין עומדין (ברכות פ"ד, ה"א) הבא מן הדרך אסור להתפלל מה טעם לכן שמעי נא זאת עניה וגו'. ור"ת ז"ל פי': דהאי קרא דריש היערוך שועך לא בצר, כלומר: בשעת צרה על תערוך שועך, כלומר: תפלתך. ובהרבה מקומות רגיל התלמוד לקצר המקראות כמו ונתן הכסף וקם לו, ונכון הוא אלא שהיה לו לומר בצר אל יתפלל.
לא איברי ליליא אלא לשינתא. כלומר: לילי תקופת תמוז, אבל משם ואילך אדרבא אמרינן (ויקרא רבה פי"ט, א) אין רינה של תורה אלא בלילה, ואמרינן (תענית לא, א) מכאן ואילך דמוסיף יוסיף.
אמר ר' אלעזר הבא מן הדרך אל יתפלל שלשה ימים. יש מפרשים דלא נאמרו דברים אלא בדורות הראשונים שהיה לבם נכון ויודעים לכוין, אבל עכשיו בין כך ובין כך אין מכוונים, [ומוטב] שלא תתבטל התפלה.

דף סה:

התם הוא דשכיח דדאיר דמירתת גוי ואמר דילמא אתי ישראל ואמר לי ישראל דהוה גבך היכן הוא. וא"ת אפילו פנימי ליתסר דהא שכיח דדייר. תירץ הראב"ד ז"ל מאן קא גרים [דדייר] פנימי בהדי גוי צוותא דחיצון, הלכך לדידיה קנסינן ובדכוותיה הוא דקרינן שני ישראלים אוסרים זה על זה.

אמר ליה תן לחכם ויחכם עוד. כלומר: האי נמי אסור דשכיח דדייר. אלו שני המעשים דחו אותם הגאונים ז"ל מהלכה לפי שלא נאמרו אלא לדעת ר' עקיבא דאמר רגל המתרת במקומה אוסרת שלא במקומה, ואנן קיימא לן כרבנן דאמרי אינה אוסרת.

אבל הראב"ד ז"ל כתב: היאך אפשר שנדחה דברי רבי ור' חייא בטענה זו, דכיון דלא איפסיקא הלכתא ממש במקומה כרבנן דר' עקיבא, היה בדין שאם היה מחלוקתן דרבנן ור' עקיבא תלוי בדבר זה שנדחה דברי רבנן כיון דר' ור' חייא סוברין כר"ע, כ"ש עכשיו שלא נפסקה הלכה כן אלא שיש לקיים את שתיהם דקיימא לן כרבנן דר' עקיבא וקיימא לן כר' אליעזר בן יעקב, ומיהו כי אמר ר' אליעזר בן יעקב שני ישראל אוסרים זה על זה לאו לאפוקי שתי חצרות זו לפנים מזו, דהנהו ודאי אע"ג דאין אוסרין זה על זה לרבנן מ"מ שכיחי דדיירי, וגוי אוסר בחיצונה אבל לא בפנימית דחיצון הוא דקא גרים וכמו שכתבנו למעלה, ולא אתא ר' אליעזר אלא לאפוקי שתי חצרות ופתח אחד ביניהן דכיון דלא עבר חד על חבריה לא שכיחי דדיירי דגוי בכי האי לא מירתת משום דלית להו צוותא להדדי, ואי נמי בשתי חצרות זו לפנים מזו ולאפוקי פנימי במקומו, אבל חיצון כיון דלר' עקיבא פנימי אסר על חיצון שני ישראלים אוסרין זה על זה קרינן ביה, ולאו משום דהא דר' אליעזר תליא בהא דר' עקיבא וכר' עקיבא סבירא ליה, אלא משום דשכיח דדייר ואפקיה בלשון אוסרין משום דאיכא ר' עקיבא דסבירא ליה הכין. ורב הונא בריה דרב יהושע דתירצה כר' עקיבא וכשערבו, לרווחא דמילתא הוא דתירצה הכין, ומשום דאתי למדחייה משום דאי כר' עקיבא למה לי גוי בפנימית אפילו ישראל לחודיה, ושני ליה דמהאי קושיא ליכא למדחייה דלעולם איצטריך גוי בפנימית ואפילו לר' עקיבא ושערבו, אבל ודאי בלאו הכין הוה מצי לתירוצה דלעולם בעינן גוי בפנימית, וטעמא משום דשכיח דדיירי הוא, [הא] ישראל בלא גוי לא אסר דלגבי ישראל חד לא אסר אחבריה כרבנן דרגל המתרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה.

ועוד הביא הרב ז"ל ראיה מדאמרינן בשלהי פירקין (עה, ב) גוי הרי הוא כרבים, כלומר: שאם היו שלש חצרות של יחידים זו לפנים מזו ואחד מהם גוי אוסר על החיצונה, ואף על פי שכל אחד ואחד מותר במקומו, הואיל ואיכא רבים בחיצונה ומאן דלא ידע וחזי ליה

דמטלטל אמר שרי לטלטולי בלא עירוב ובלא שכירות גוי, דאם איתא דאוגר גוי מפעא פעי, וכל שכן הכא דדיירי שנים בחצר אחת דהוו רבים בחיצונה דאסר עלייהו. ומ"מ אפשר לחלוק בזה ובמקומה בשלהי פירקין (שם ד"ה אמר) נכתוב בסייעתא דשמיא.

ר' שמעון בן לקיש ותלמידי דר' חנינא אקלעו להיהיא פונדק. פירוש: והיו שם ישראלים אחרים כבר דהוו להו תרי במקום גוי. א"נ בשנכנס כל אחד מהם בבית מיוחד.

ולא הוה תמן שוכר. פירוש: לא הוא ולא אשתו ואפילו שכירו ולקיטו, שאילו היה שם אחד מהן שוכרין ממנו, דשכירו ולקיטו משכירין כדאיתא בסמוך וכ"ש אשתו. ומסתברא לי שלא היה לו למשכיר בהן תפיסת יד, שאילו כן לא גרע משכירו ולקיטו. וא"ת למה חוששין, יערבו ביניהן עכשיו דגוי כי ליתיה לא אסר ואפילו אתי ביומיה, דליתא לדר' מאיר אלא קיימא לן כר' יהודה דאמר (לקמן פו, א) אחד גוי ואחד ישראל אינו אוסר, וכי אתי גוי ישכרו ממנו כר' יוחנן דאמר יפה עשיתם ששכרתם. וי"ל שלא היה להם גם זה ברור ומסופקים היו בדבר כמו שנסתפקו ר' חמא בר' יוסף ור' חייא בר אבא ור' אסי. ואי נמי י"ל שהיו חוששין דמכי אתי בין דשוכרין [בין] (ל)לא שוכרין יאסרו.

והרמב"ם ז"ל (הל' עירובין פ"ד, הי"ג) פסק דגוי אפילו ליתיה אוסר דאפשר שיבא בשבת. ונראה שפסק כן מדר' יוסי דאמר (לקמן שם) נכרי אוסר ישראל אינו אוסר לפי שאין דרך ישראל לבא בשבת, אלמא נכרי לר' יוסי אוסר כל שאפשר לבא בשבת, וקיימא לן (לעיל מו, ב) דר' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי, וכ"ש דקיימי ר' יוסי ור' מאיר בחדא שיטתא. אף ע"ג דר' יהודה מיקל, הא קאי ר' יוחנן כר' יוסי ור' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי. ולפי דבריו, אלו לא עירבו שהרי הגוי אוסר עליהם.

כל היכא דלא מצי מסלק ליה לא תיבעי לך דלא אגרינא, כי תיבעי היכא דמצי מסלק ליה כיון דמצי מסלק אגרינן או דילמא השתא מיהא הא לא סלקיה. קשיא לי נימא כיון ששכרו אין לך סילוק גדול מזה כדאמרינן בבבא בתרא (מב, א) כיון דזבניה אין לך מחאה גדולה מזו. וי"ל דהכא שכירה רעועה היא ולא מסלק ליה לגמרי אלא לשעה בלבד.

ואתא גוי בשבתא אמרי מהו למיגר מיניה בשבתא. פירש רש"י ז"ל: מהו למיגר מיניה והדר נבטל רשותן לגבי חד דההוא לישתרי להוציא. נראה מדבריו שצריך ביטול אחר השכירה ולא סגי להו בעירוב שעירבו ביניהם עד שלא בא הגוי, דהכא ודאי סתמא דמילתא עד שלא בא הגוי עירבו להתיר להן הפונדק, דהשתא אפילו לאחר שבא הגוי מחזירין לשכור ולהתיר לאחד מהן, ולהתיר לכולן לא חששו, אלא א"כ תאמר דלא עירבו מעיקרא דקיימא להו כר' מאיר ור' יוסי דאמרי במשנת כיצד משתתפין (לקמן פו, א)

דגוי אוסר אפילו הלך לשבות בעיר אחרת כל שאפשר שיבא בשבת. ומיהו כן ודאי נראה (כדברי) [כדבריו] שצריך ביטול אחר השכירות, כדאמרינן לקמן (סז, א) אליבא דמ"ד שוכרין לא תיבעי לך השתא תרתי עבדינן חדא מיבעי, ותרתי היינו שכירה וביטול, והכין נמי מוכח בהדיא דתהי' דר' אלעזר דבסמוך (סו, א).

וטעמא דמילתא משום דכיון דאתא גוי נתבטל העירוב לגמרי, ואפילו ששכרו לאחר מכן אין העירוב חוזר וניעור שכבר נתבטל. ואינו דומה לשתי ספינות קשורות זו בזו ועירבו ביניהן דאמרינן בשבת בשלהי פרק הזורק (שבת קא, ב) נפסקו נאסרו חזרו ונקשרו חזרו להתירן הראשון, דהתם היינו טעמא משום דעירובן עירוב גמור וראוי להיות עירוב לכל השבת, ומה שנפסקו מקרה הוא שקרה לאחר העירוב, אבל כאן שלא היה העירוב עירוב ראוי לכל השבת שהגוי בא לביתו ומבטלו. וא"ת ומאי שנא משכח אחד מבני החצר ולא עירב שאף ע"פ שלא היה עירוב כלל בין השמשות, אפילו הכי כשחזר זה שלא עירב וביטל להן רשותו ניעור העירוב ומתירן (לקמן סט, ב). י"ל דהתם שאני דאף זה שביטל היה ראוי לערב עמהן ולפיכך אינו מבטל את העירוב לגמרי, אבל גוי דלאו בר עירוב הוא מבטל את העירוב לגמרי.

והראב"ד ז"ל כתב: דאם לא עירבו צריכין ביטול אחר השכירות אבל אם עירבו אין צריכין ביטול. עשאו הרב ז"ל כשכח אחד מבני חצר ולא עירב. ולדבריו הא דאמרינן לקמן (סז, א) דלמאן [דאמר] שוכרין תרתי עבדינן, היינו בשלא עירבו. ולדידי קשיא לי טובא לפי דבריו, מדאמר גבי תהייא דר' אלעזר דקשיא ליה דשמואל רביה דאמר אוסרין ואין מערבין מאי ניהו דאתא גוי בשבת, דמשמע דלא משכח לה אלא בגוי, ואמאי הא משכח לה אפילו בישראל וכגון דאתא בשבת דכיון דליתיה הכא אין מערבין דכי אתי קאסר להו, ומיהו היכא דליתיה מערבין כר' שמעון דאמר (לעיל מז, א) אפילו הלך לשבות אצל בתו אינו אוסר, וא"כ דינו ממש כגוי, מאי אמרת שאני ישראל דכי אתי מבטל לגבייהו וחזר העירוב למקומו ומערבין קרינא ביה כיון דלעולם אפשר לעירוב להתקיים ביניהם לכוליה שבת, גוי נמי כי אתי ושוכרין ממנו בשבת חזר עירוב למקומו כדברי הרב ז"ל, וא"כ אפילו בישראל משכחת ליה. וי"ל לפי דברי הרב ז"ל דהא דקאמר והיכי דמי כגון דאתא גוי, הוא הדין נמי לאתא ישראל, [אלא] דכיון דבין גוי בין ישראל בכי הא מחד טעמא הוא נקט ליה, ומ"מ תהייא דר' אלעזר איתא. ומ"מ הוא דבר תימא שיאמר שמואל דישראל כי אתי בשבת לא יבטל.

ואולי נאמר לדברי הרב ז"ל כי שמואל אזיל לטעמיה דאמרינן בפירקין לקמן (ע, א) בעא מיניה רבא מרב נחמן יורש מהו שיבטל רשות, כל היכא דאי בעי לעירובי מאתמול מצי

מערב בטולי נמי מצי מבטיל, והא דאי בעי עירובי מאתמול לא מצי מערב ובטולי נמי לא מצי מבטל, או דילמא יורש כרעא דאבוה הוא, אמר ליה אני אומר מבטל והני דבי שמואל אמרי אינו מבטל. ואף אנו נאמר כי גם זה שלא היה בבית ולא בעיר אמש ולא היה יכול לערב, כי אתי בשבת לא מצי מבטל לשמואל.

דף סו.

שאוסרין ומערבין מבטלין כגון שתי חצרות זו לפנים מזו. לאביי בכל ענין, לרבא פעמים מבטלין כדאיתא בסמוך. והוא הדין דהוה מצי למימר כגון אחד מבני החצר ששכח ולא עירב, אלא דכיון דהיא תניא לה במתניתין (לקמן סט, ב) ולאו חידוש הוא, ניחא ליה למינקט האי דשתי חצרות דלא תניא לה והויא חידוש. והא דקאמר כל מקום שאוסרין ומערבין מבטלין, לאו כללא כאיל שמואל בכל מקום שאומר שאוסרין ומערבין, דהא איכא חורבה דפליג בה שמואל ואע"פ שאוסרין ומערבין כדאיתא בסמוך (לקמן בע"ב).

דף סו:

והאמר שמואל אנו אין לנו אלא כלשון משנתנו. עד כאן דברי שמואל, מכאן ואילך אנשי חצר ולא אנשי חצרות פירוש דרב יוסף הוא, דאי דברי שמואל היאך פליג בה אביי ואמרה אמתני' שהמבוי לחצרות כחצר לבתים.

רבא אמר וכו' פעמים אין מבטלין כיצד נתנו עירובן בחיצונה. עכשיו מפרש ואזיל כיצד מבטלין וכיצד אין מבטלין, נתנו עירובן בחיצונה ושכח אחד בין מן החיצונה בין מן הפנימית שתיהן אסורות לגמרי, ולא מהני ביטול כלל כדמפרש ואזיל, האי בר פנימית למאן נבטיל נבטיל לבני פנימית כי היכי דתשתרי פנימית מיהא לנפשה ותאסור החיצונה משום דריסת רגלו של זה שאסורה במקומה.

ליתיה לעירובייהו גבייהו. וכי אחדא דשא פנימית ותבדל מן החיצונה הרי אין עירובה גבה ובמאי תשתרי, בני חצרה בעצמן אוסרין זה על זה.

ליבטיל לבני חיצונה. כלומר: אף לבני חיצונה ואסתליק האי לגמרי משתי החצרות.

אין ביטול מחצר לחצר. אחרת לשמואל ואף ע"ג דאסר עלייהו. וא"ת יבטלו כולהו בני פנימית לאותו יחיד ששכח ולא עירב ויהא הוא מותר בפנימית ותאסר החיצונה. [י"ל] אין הכי נמי, [אלא] שאין אנו מחזרין למצוא היתר לאותו יחיד שלא עירב אלא לאותן שלא עירבו. וא"ת אכתי יבטלו בני הפנימית לאותו היחיד ותהיה החיצונה מותרת לעצמו, דרגל אותו יחיד לא יאסור עוד את החיצונה משום דהוה ליה רגל המותרת

במקומה ואינה אוסרת שלא במקומה. ליתא, חדא דאליבא דר' עקיבא נסיב לה וכמו שנפרש בסמוך. ועוד דאפילו לרבנן נמי אי אפשר, משום דאותן בני הפנימית שבטלו רשותן לגבי היחיד הרי הן אסורין בפנימית, וכדתנן (לקמן סט, ב) נתנו לו רשותן הוא מותר והן אסורין, וכיון שכן הן אוסרין את החיצונה דרגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה, ואע"פ שהם עירבו עם החיצונה כיון שבטלו רשותן אצל היחיד שלא עירב כבר נתבטל עירובן ונסתלק מן החיצונה. ואם תאמר יבטלו אפילו דריסת רגלם לבני חיצונה, אין ביטול [רשות] מחצר לחצר. והוא הדין והוא הטעם לשכח אחד מן החיצונה ולא עירב שא"א לבני חיצונה לבטל, דאתו בני פנימית ואסרי עלה, ואי מבטל אף לבני פנימית אין ביטול מחצר לחצר. וכן נמי בשנתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב, וכיון דשתיפו לבני חיצונה בהדייהו והוו להו בני חיצונה כבני פנימית ורגל החיצונה בפנימית היא, והלכך אפילו בטיל להו האי בר פנימית אתו בני חיצונה ואסרו עלה ולא מצי פנימית למימר לחיצונה לעוותי [לא] שתפתיך, דהא עוותה מחמת עצמה בא לה ולא מן החיצונה. וכן נמי ליכא למימר הכא לא אמרו עירוב להחמיר אלא להקל כמו שאמרו בפרק מי שהוציאוהו (לעיל מה, ב), גבי שלש חצרות והניחו עירובן באמצעית בשני בתים, דהתם הוא דלא פשעה הפנימית כלל בעצמה אדרבא החיצוניין הן שגרמו איסור לעצמן, אבל הכא האמצעית עוותה של עצמה.

דף סז.

שכח אחד מן החיצונה ולא עירב ודאי פנימית מותרת דאחדא דשא ומשתמשא. דאמרה לה לחיצונה לתיקוני שתפתיך ולא לעוותי, ומיהו בני החיצונה צריכין לבטל רשותן לבני הפנימית, הא בלא ביטול דחיצונה לא, דכיון דשתיפו לחיצונה בהדייהו הוו להו כבני חצר אחת ואינן מותרין עד שיבטלו בני החיצונה לגבייהו. וזהו שאמר שמואל שמבטלין מחצר לחצר זהו כדעת ר' עקיבא, אבל לדעת רבנן פנימית מותרת בלא ביטול דחיצונה וכדתניא בשלהי פירקין (עה, ב) נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות, מן החיצונה ולא עירב שתיהן אסורות דברי ר' עקיבא, וחכ"א בזו פנימית מותרת וחיצונה אסורה. ומפרש התם טעמא דרבנן משום דפנימית אחדא דשא ומשתמשא, דאמרה לה [לחיצונה] לתקוני שתפתיך, ולר' עקיבא אף פנימית אסורה משום דעירובא מרגילה, ובהאי דאמרה לה לתיקוני שתפתיך ולא לעוותי דאמרה לה מבטלינא לך רשותא, ומיהו עד דמבטלא לה לא משתמשא, וכיון שאין לה לחיצונה בפנימית מדינא כלום אלא משום דפנימית הרגילה אצלה בעירובה, רשות מועט כזה

יכול לבטל לחצר אחרת. זו היא שיטתו של רש"י ז"ל. ומיהו תימא מי הכריחו לרבא דמוקי ליה לשמואל כר' עקיבא, וכי תימא כיון דסבירא ליה דאין ביטול מחצר לחצר, ואפילו הכי קאמר אוסרין ומערבין מבטלין ולא משכחת לה אלא בהכין. אכתי קשה דמנא ליה לרבא דשמואל פליג כולי האי עליה דר' יוחנן ולימא דאין מבטלין מחצר לחצר אלא בכי הא, דילמא לעולם כל שאוסרין מבטלין וכסבריה דאביי וכדמשמע ליה מרב יוסף. ועוד קשיא לי דאם איתא דרבא כר' עקיבא נסיב לה, היכי קאמר נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן החיצונה ולא עירב פנימית מותרת, דהאי לישנא דרבנן הוא דאילו לר' עקיבא שתיהן אסורות הוה ליה למימר וכדקתני לה בברייתא. וכפי פירושו של רש"י ז"ל ליתא להא דרבא כלל, דאליבא דשמואל הוא דאמר לה ואנן כר' יוחנן סבירא לן, ורבא גופיה הוא דאמר לקמן (סח, א) אנא כר' יוחנן סבירא לי. וכן דעת הגאונים ז"ל.

אבל הראב"ד ז"ל כתב דרבא לפרש דברי עצמו ודברי שמואל אתא, ואליבא דהלכתא קאמר ליה דבשתי חצרות זו לפנים מזו אין הפרש בין שמואל לר' יוחנן דלכ"ע מבטלין מזו לזו, ומיהא דוקא בשלא עירבו זו עם זו, שאם בטלו בני פנימית רשותן לבני חיצונה בני חיצונה מותרין בין בחיצונה בין בפנימית, ובני הפנימית אסורין. וטעמא דמילתא דכיון דבני הפנימית מצי לבטולי לבני חד מבני החצר או לשנים מהם שערבו מצי לבטולי נמי לבני חיצונה, דמיגו דמבטלי לבני נפשייהו מבטלי נמי לבני חיצונה, אבל כל היכא דלא מצי מבטלי לגבי נפשייהו אף לבני חברתה לא מצי מבטלי. נמצא שפעמים מבטלין ופעמים אין מבטלין, ועכשיו יפרשו פעמים שאין מבטלין, אבל פעמים שמבטלין אין צריך לפרש, דמכיון שפירש הדרכים שאין מבטלין, ממילא שמעינן שבכל שאר הדרכים מבטלין. והיכי דמי שאין מבטלין כגון שעירבו פנימית וחיצונה זו עם זו והניחו עירובן בחיצונה, ושכח אחד בין מן החיצונה בין מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות ואין ביטול מועיל להן, דהיכי ליעביד האי בר פנימית דלא עירב, לבטיל לבני פנימית, הא לא משתרו בני פנימית בביטול זה דהא ליתיה לעירוב גביהו ואין יכולין לנעול דלת ולהשתמש לעצמן, שהרי אין להם עירוב אלא על ידי החיצונה וכולן כבני חצר אחת הן והלכך כשביטל אצל הפנימית ולא ביטל אצל החיצונה הרי זה כמי שביטל לחצאין, וצריך לבטל לכל אחד ואחד כרבנן דר' אליעזר דכדידהו ס"ל לרבא וכדאמר בסמוך, נבטיל נמי לבני חיצונה אין ביטול מחצר לחצר בכעין זה, דכיון דלבני נפשה לא מיבטלא אף לבני חיצונה לא מיבטלא. וכן הטעם לכל הנך אחריני. אבל אם נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן החיצונה ולא עירב, פנימית מותרת לעצמה ובלא ביטול כלל

כרבנן, דאמרה לה לחיצונה לתיקוני שתפתיך ולא לעוותי, וכיון דמעוותת לי אנא איחוד דשא ואשתמש לעצמי ולביטוליך לא צריכנא. וחיצונה אסורה לגמרי, דביטול דפנימית וביטול דההוא שלא עירב לא מהני לה, דהא ליתיה לעירוב לגביהו וקיימא לן (לקמן פה, ב) עירובי חצרות בבית שבחצר.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא כי נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב אמאי שתיהן אסורות נבטיל לבני פנימית ותיתי חיצונה ותשתרי.

כלומר: דכיון דעירובן בפנימית הוו להו כולהו כבני אותה חצר ולשתרו כולהו בההיא ביטול, כמי ששכח ולא עירב וביטל לאחד מבני החצר שאין צריך לכל אחד ואחד. ולאו דוקא שכח אחד מן הפנימית אלא כל דדמי להא דהני דרבא, כי מבטיל להו לבני החצר דידיה ליתו הנך ולישתרו. ואמר ליה רבא אנא לאו כר' אליעזר סבירא לי דאמר אין צריך לבטל לכל אחד ואחד, אלא כרבנן סבירא לי דאמרי דצריך לבטל לכל אחד ואחד, וזה כיון שאין יכול לבטל לכל אחד ואחד כדאמרן שתיהן אסורות. והשתא דאמרינן דרבא לפרש דברי עצמו בא ורבא כר' יוחנן סבירא ליה דאפילו שתי חצרות ופתח אחד ביניהן מבטלין מזה לזה, הלכך בכל ענין מבטלין חוץ מאלו שפרט לך רבא שאין מבטלין ומן הטעם שאמרנו. והא דרבא הלכתא היא. וא"ת א"כ אמאי נקט לה רבא אדשמואל דלית הלכתא כוותיה לינקיט לה אדר' יוחנן דקיי"ל כוותיה. תירץ הרב ז"ל דרבותא קמ"ל דאפילו בשתי חצרות זו לפנים מזו דתרווייהו מודו בהו משכחת לה דאין מבטלין.

וכתב הרב ז"ל דהא דאמרינן דאין מבטלין מחצר לחצר בהנך גווני דאמרן, הני מילי למישרינהו כולהו בביטולא דהאי, אבל אם נתנו עירובן בחיצונה ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב, יכולין בני הפנימית כולן לבטל רשותן לבני חיצונה ויהיו חיצונה מותרין בפנימית ופנימין עצמן יהו אסורין, דלא גרע עירבו שתיהן כאחת ושכח אחד מן הפנימית מהיכא דלא עירבו בני הפנימית כלל, דהא לגבי נפשייהו נמי מהני ביטול כי האי גוונא אף על גב דליתיה לעירוב גבייהו דמבטלי כולהו רשותייהו לגבי חד בלא שום עירוב נמי הוא מותר והן אסורין, והכא נמי הנך דבטילו להו מותרין ואינהו גופייהו אסורין, ע"כ דברי הרב ז"ל.

ואני תמה א"כ היאך פסיק ואמר שתיהן אסורות כיון דאפשר דתשתרי חיצונה בביטולא דכולהו בני הפנימית. ואי משום ביטול דההוא יחידי דלא עירוב לא מהני להו, אטו רבא מי קאמר פעמים דמי ששכח ולא עירב מבטל פעמים שאינו מבטל, הא לא קאמר אלא פעמים מבטלין פעמים שאין מבטלין [כלומר:] בני חצר זו לבני חצר זו. וזו נראית לי קושיא לסתור פירושו של הרב ז"ל. ועוד נראה כי מה שאמר רבא בשנתנו עירובן

בחיצונה ושכח אחד מן החיצונה ולא עירב, ואי נמי בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב דאמר רבא שתיהן אסורות, ליתא אליבא דשמואל, דרבא כרבנן אמרה דאמרי צריך לבטל לכל אחד ואחד וכדאמר ליה לרב הונא בריה דרב יהושע, ורב אשי אסיק לקמן (סח, ב) דשמואל כר' אליעזר סבירא ליה כדאיתא לקמן גבי פלוגתא דמבטלין וחוזרין ומבטלין.

אני אומר מבטלין. פירש רש"י ז"ל: ולא דמיא להוא דלעיל דהכא אי בעי למיגר וערובי מאתמול, מצי עבדי. והמנונא אמר אין מבטלין. כיון דאי בעי עירובי מאתמול לא מצי עירובי בלא שכירות, אין ביטול אלא במקום עירוב, ע"כ. ונראה מתוך דבריו שהוא ז"ל מפרשה בדאיתיה לגוי מאתמול. וזה תימא דהא אמרינן לעיל (סו, א) דכל היכא דאתא גוי מאתמול אוסרין ומערבין ומבטלין קרינן ביה אפילו לשמואל. ע"כ נראה לפרש בדאתי גוי בשבת ומת קא מיבעיא ליה כך פירשו בתוס'. והביאו ראיה מן הלשון דקאמר כי תיבעי לך אליבא דמ"ד אין שוכרין תרתי הוא דלא עבדינן, ובאתא גוי בשבת נחלקו למעלה, ועל זה מיבעי ליה אי עבדינן חדא אי לא. וכיון דקיי"ל כר' יוחנן דאמר אפילו תרתי עבדינן בהא נמי מבטלין. והא דתניא לקמן (ע, ב) נאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת, ואמרינן עלה זה הכלל לאיתויי מאי לאיתויי מת גוי בשבת. ההיא למאי דסבירא ליה דזה הכלל דרישא קאי נמי אסיפא, קא מפרש דאתא לאיתויי מת גוי בשבת, ואע"ג דמפרש לה כשמואל דלית הלכתא כוותיה, הכי נמי מפרש זה הכלל דרישא דלא כהלכתא, דקאמר הותר למקצת שבת הותר לכל השבת כגון שנטלה קורתו או לחייו ונקיט לה כר' יהודה, וליתא אלא כר' יוסי קיימא לן דאסר. ומיהו ר' יוחנן מפרש לה דזה הכלל דרישא לא קאי אסיפא ונאסר למקצת שבת היינו כגון שני בתים לשני צידי רשות הרבים דבההיא כולהו מודו בה דאין מבטלין וכדאמרינן הכא, אבל מת עכו"ם בשבת מבטלין, וכן הלכה וכדאמר ליה אביי לרבא לקמן (עא, א) גבי מאימתי נותנין רשות מת עכו"ם בשבת מאי כלך אצל יפות איכא, אלמא מת גוי בשבת פשיט להו דמבטלין.

והראב"ד ז"ל כתב: דההיא בעיא דלקמן (ע, א) דיורש מהו שיבטל, אליבא דשמואל דאמר [אין] שוכרין בשבת הוא דבעי לה, ואליבא דרב המנונא דאמר הכא מת גוי בשבת אין מבטלין, והלכך לטעמייהו דהני דבי שמואל הוא דמפרש לה ומינה קא מקשה לו. אבל לר' יוחנן זה הכלל לא קאי אלא אארישא אבל לא אסיפא.

דף סז:

רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו גוי בית סאתים אוסר יותר מבית סאתים אינו אוסר וישראל יותר מבית סאתים אוסר בית סאתים אינו אוסר. כתב הראב"ד ז"ל: דמסתברא דהא דמפלגי בין בית סאתים ליותר מבית סאתים בין בישראל בין בגוי, דוקא בפתוח אליו פתח ארבעה על ארבעה דאינו ראוי להכנס בו ולצאת אלא על ידי הדחק, אבל פתח גדול בין בבקעה בין בקרפף בין בית סאתים בין יותר מבית סאתים בין בגוי בין בישראל אינו אוסר במבוי, דהוה ליה כשתי חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים שאינן אוסרות זו על זו. ואינו מחוור בעיני, דא"כ לא הוה שתיק גמרא מיניה, וארבעה על ארבעה דנקט משום דשיעור פתח ארבעה על ארבעה למטה, ומשום הכי נקיט ליה ארבעה על ארבעה לומר דפחות מכן בין כך ובין כך אוסר, וכענין משנתנו דחלון (לקמן עו, א) שבין שתי חצרות דנקט ארבעה על ארבעה, והוא הדין ליתר מכן, ולא אתא אלא למעוטי פחות מכן. ואינו דומה לשתי חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, דהתם בשאין דרכה של זו על זו. ובכל מקום דנקיט לה הכן בשאין רגל של זו בזו היא, הא יש לה לזו רגל על זו אוסרות זו על זו דמאי שנא מחצר הפתוחה לשני מבואות שאם רגילה בזו ובזו שאוסרת על זו ועל זו. הא ודאי דא ודא אחת הן.

ורבותנו בעלי התוספות ז"ל כתבו דבית סאתים אינו אוסר שאמרו, דוקא בשלא הוקף לדירה, הא הוקף לדירה הוה ליה כחצר וכבית הוא לו ואוסר עדיין על המבוי, דלא אמרו קרפף אלא קרפף העומד לאויר במקום מבוי. ורש"י ז"ל לא פירש כן, דאדרבא פירש הוא ז"ל דיתר מבית סאתים שאוסר היינו בשלא הוקף לדירה הא אם הוקף לדירה שמותר לו להשתמש בו אינו אוסר. וכן נראה דכל שהוא מותר להשתמש בו והוא מקום פנוי לצאת בו משם הוא רגיל ובדידיה ניחא ליה טפי.

ויש ספרים דגרסי: **לעולם אירשא והכי קאמר הא בתוכו מטלטלין.** ולא אירשא ממש אלא אדיוקא דרישא וכדמפרש ואזיל. ואין הלשון מכוון היטב, דכיון דלא אדכר ליה אכתי לא שייך למימר לעולם אירשא, אבל לתירוציה דרב אשי דאוקי ליה אירשא ממש שייך ביה לעולם אירשא. ור"ח ז"ל לא גריס ליה כלל, אלא הכי גריס: מאן דלא ידע לתירוצה מתנייתא תיובתא מותיב לר' יוחנן, הכי קאמר הא בתוכו מטלטלין. וגירסתו נכונה.

והן אמרו אין מטלטלין מכרמלית לרשות היחיד, בית סאתים דשרי לטלטולי בכוליה אסרי רבנן לטלטולי מתוכו לים ומן הים לתוכו, יתר מבית סאתים דאסיר לטלטולי בכוליה ואין מטלטלין בו אלא בארבע אמות שרו רבנן לטלטולי מתוכו לים ומן הים

לתוכו. מהכא משמע דכל היכא דאיכא למיגזר דילמא אמרינן רשות היחיד גמורה היא שרו לטלטולי מתוכו לכרמלית, והלכך לא שנא קרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שהוא סמוך לים לא שנא שהוא סמוך לכרמלית שביבשה שרי לטלטולי מתוכו לכרמלית ומכרמלית לתוכו, דאי לא אתי למימר רשות היחיד גמורה היא.

והא דאמרינן: **הא שכיח והא לא שכיח**. הכי קאמר: קרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שכיח, ופעמים שהוא סמוך לרה"ר ופעמים לרה"י ופעמים לכרמלית, ואם אתה מתירו לטלטל בכולו בזמן שהוא סמוך לכרמלית, אתו למימר רה"י גמורה היא ואפילו בזמן שהוא סמוך לרשות היחיד אי נמי לרשות הרבים אתי לטלטולי ביה, אבל קרפף שהוא יותר מבית סאתים הסמוך לכרמלית מילתא דלא שכיחא היא, ואע"ג דאתה מתירו בטלטול מיניה לכרמלית לית לן בה, דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. אבל הראב"ד והרמב"ם ז"ל (פרק טז מהלכות שבת ה"ב) נראה שפירשוה דוקא בסמוך לים דהיא מילתא דלא שכיחא. ופירש הראב"ד זכרונו לברכה משום דתשמישתיה לא שכיח דבעיתא תשמישתיה. והראשון נראה עיקר וכן פירשו בתוספות.

ומכאן התיר רבנו תם ז"ל בגינה יתירה מבית סאתים שלא הוקפה לדירה לטלטל מתוכה לחוץ, הואיל ולא היתה רשות הרבים גמורה כגון שאין עוברת לפניה סרטיא ופלטיא. והתיר להטמין המפתח בתוך הגינה אע"פ שעומד בחוץ ונותן בתוך הגינה או נותן מתוכה לחוץ. ואמרו בתוספות שאין לחלק בין קרפף יתר מבית סאתים דעלמא לסלע דהכא, ומשום דסלע שבים לא שכיח, שהרי כל עיקר גזירה זו כדי שלא יבא לטלטל בכולו והאי טעמא שייך נמי הכא. ועוד יש לדקדק מהא דתניא בפרק קמא דשבת (ו, א) ארבעה רשויות לשבת ואם היה אסור לטלטל משאר כרמלית לקרפף יתר מבית סאתים משכח להו חמשה.

ההוא ינוקא דאשתפיך חמימי. פירוש: ביום שמיני וקודם מילה, והיינו דאינו נעשה על ידי ישראל, ומדמה לה נמי אביי להזאה משום דהכא נמי מכשירי מילה אין דוחין את השבת. אבל לאחר מילה ודאי סכנתא היא ואפילו ע"י ישראל שרי והזריז הרי זה משובח (שבת קלד, ב).

הא דאמר ליה רבה נסמוך אשיתוף. פירש רש"י ז"ל: דתנן במתניתין (לקמן עג, א) אם נשתתפו במבוי מותרין כאן וכאן. והקשו עליו בתוספות דמההיא משנה ליכא ראיה דהא מוקמינן ליה להיא בגמרא כר' מאיר דבעי עירוב ובעי יתוף ואם נשתתפו נמי קאמר, אלא היה לו להביא מברייתא דלקמן (עא, ב) דפליגי רבנן עליה דר' מאיר, גמרא: בעל הבית היה שותף לשכניו ואמרו או מערבין או משתתפין, דסומכים על עירוב במקום

שיתוף. וסבר לה רבה כר' יוחנן דאמר נהגו העם כר' מאיר, דאלמא לכתחילה לא עבדינן כר' מאיר. ואי נמי סבר לה כמאן דאמר התם בפת כולי עלמא לא פליגי, כלומר: דסמכינן אחדא בין על עירוב בין על שיתוף, ואם נפרש כן נצטרך לפרש נסמוך אשיתוף אם נשתתפו בפת. והראשון נראה עיקר, [דאי] כפירוש זה השני היאך אמר סתם נסמוך אשיתוף דפת, פעמים דאין רגילות בפת לשתף מבואות דהא שמעינן דעיקר שיתוף מבואות היה יין, וכמו ששנינו (לקמן עא, א) בעל הבית שהיה שותף לשכניו לזה ביין ולזה ביין, ואמרינן לקמן (עא, ב) מערבין בחצירות בפת ומשתתפין במבוי ביין. וכ"נ בהרבה מקומות.

דף סח.

ולא שאני לך בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה. הרב בעל ההלכות ז"ל פירש: בין שבות שיש בה מעשה דישראל לשבות דאמירה לגוי שאין בו מעשה דישראל אלא אמירה בעלמא, וכן פירש ר"ח ז"ל, ולא גריס דהא מר לא אמר ליה זיל אחים ליה. ומכאן התיר לומר לגוי להביא איזמל או חמין דרך רשות הרבים ואפילו לעשות סכין למילה או להחם חמין. ואידך עובדא דרבא דבסמוך דאמר לישאל לאימיה אי צריך ליחם לה לגוי, לא גרסינן לפי דבריו גוי, דאי איכא גוי בלא אימיה שפיר דמי, אלא על ידי ישראל קאמר ובדליכא גוי. ואפילו תמצא לומר דרבא אית ליה דנהרדעי דאמרי בפרק מפנין (שבת קכט, א) חיה ג' שבעה ול', [ג'] אפילו אמרה אינה צריכה אני מחללין עליה את השבת, שבעה אמרה צריכה אני מחללין לא אמרה צריכה אני אין מחללין, ל' אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין אלא עושין ע"י גוי. והאי לאחר שבעה הוא דהא יום מילה הוא, ואפילו אמרה צריכה אני אין עושין לה אלא ע"י גוי כצרכי חולה שאין בו סכנה. אפילו הכי איכא למימר דג' וז' ול' דחיה דמעת לעת הם, והלכך משכחת לה שמיני למילה שעדיין ז' לחיה, כגון שנולד בסמוך לערב. אבל ר"ח ור"ת ז"ל פירשו: נחים ליה אגב אימיה ע"י גוי, וזה ודאי קשה לר"ח ז"ל שהוא פי' למעלה כדברי בעל ההלכות ז"ל. [ו]בכל הספרים ג"כ גורס כאן דהא מר לא אמר ליה לגוי זיל אחים ליה.

והרב אלפסי פירש: דרב יוסף לאו (ההיא) [אהזאה] קאי, אלא אאמירה דגוי, כלומר: ולא שאני לך בשבות דאמירה דגוי בין אמירה שיש בה מעשה, כלומר: מלאכה דאורייתא לאמירה שאין בה מלאכה דאורייתא, ומעשה היינו מלאכה כדאמרינן (פסחים קג, ב) בין יום השביעי לששת ימי המעשה, דהא מר לא אמר ליה זיל אחים אלא זיל אייתי דרך מבוי שאינו משותף דליכא מלאכה אלא שבות דרבנן בלבד. ואינו מחוור בעיני כל

הצורך דמ"מ מה השיב על קושיא שהקשה, ואם בא לומר שיש הפרש בין שבות, לשבות דשבות במקום מצוה, היה לו לומר כן אלא שני לך בין שבות, לשבות דשבות. וכבר הארכתי בזה בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת קל, ב ד"ה דתניא).

כיון דאי בעו לה מנאי ולא איפשר למיתבא להו לא הוי שותף. כלומר: שאין הזכוי גמור ולפיכך אינו שותף, ויש גורסין דאי בעו לה מינאי [מאתמול] ולא אפשר למיתבא להו. והרמב"ם ז"ל כן גורס. ופירושו: דאם השכנים מקפידים בחול שלא לתת אחד לחברו משלו פת או דברים אחרים, אין שיתופן שיתוף דמקפידין הם. ואינו נראה כלל דאפילו מקפידין על עירובן נמי הוי עירוב כדאמרינן לעיל (מט, א) ר' חנינא אמר עירובן עירוב אלא שנקראין מאנשי ורדינא, וקיימא לן כוותיה. ועוד דמה לי אם הם מקפידין בחול מלתת אחד לחברו משלו כיון שעכשיו עירבו ולא הקפידו, ולא אמרו כן אלא במזכה להן משלו. והראב"ד ז"ל גריס ליה נמי, ופירש כיון דאי בעי ליה מזכה מאתמול ולא יהיבנא להו, השתא נמי אין הזכוי זכוי גמור.

הא דאמר ליה רבה בר חנן לאביי **ליקני להו מר רביעיתא דחלא בחביתא**. מסתברא לי דלא רביעית לכל חד וחד קאמר, אלא רביעית בין כולן קאמר, דמזון ב' סעודות מספיק לשיתוף מבואות אפי' למרובין כדאי' בפ' חלון (לקמן פ, ב), ורביעית חומץ יש בו כדי לטבל בו מזון ב' סעודות. וכבר הארכתי בזה למעלה בפרק חלון (שם ד"ה וכתב הראב"ד) בס"ד.

יש ספרים דגרסי: **תניא אין משתתפין באוצר**. ולא גרסי אמר ליה תניא אין משתתפין באוצר, ותלמודא הוא דמייתי לה באנפי נפשה כדי לאקשויי אברייתא אחריתי ולבררינהו, ואוקימנא חדא כבית שמאי וחדא כבית הלל. והראב"ד ז"ל גריס אמר ליה תניא אין משתתפין באוצר. ותשובת אביי היתה למאי שאמר ליה ליקני להו מר [רביעית] דחלא בחביתא, ואמר ליה אי עבידנא הכי לא הוי שיתוף דתניא אין משתתפין באוצר משום דאין ברירה. ואקשינן עליה מאידך ברייתא דקתני משתתפין באוצר, ואוקימנא להיא כבית הלל. ואיכא למידק וכי אביי כבית שמאי. וי"ל דהא דרמינן מתניתא אהדדי לאו רבה בר רב חנן היא דרמא ליה אהדדי, אלא דתלמודא היא דרמא חדא אחדא ושני להו, אבל אביי לא שמעה ליה דאי שמע ליה הוה הדר ביה. ואי נמי מוקי לה במילי אוחרי. ובתוספות אמרו דאביי לא מתרץ לה כדמתרץ רב הושעיא אלא מוקי להו כולהו אליביה, ובמטהר את הפתחים מכאן ולהבא פליגי כדמוקי ליה בשלהי ביצה (לז, ב), דב"ש סברי כיון דנחתא להו טומאה לא נפקא אלא בשנוי מעשה וב"ה סברי.

ועוד קשיא דאפילו [אי אמרינן] כולהו לית להו ברירה. ומיהו כברייתא דמשתתפין

באוצר קיימא לן דהא קיימא [לן] דבדרבנן יש ברירה וכדאמרינן בשלהי ביצה (לח, א) וליתא להההיא דאביי. וכן פסק הראב"ד כברייתא דמשתתפין באוצר ס"ד.
אמר להו רבא ליפנו לי מנא מבי גברי לבי נשא. הא דאיצטריך ליה למיפק מביתיה, משום דנאסר בחצר כיון שבטל רשותו לכלם ובבית בלא חצר לא מתדר ליה. ואי נמי שלא היה צריך, [אלא היה ירא אם ישב בביתא דגברי שבחצר שמא יטעה להוציא להו כלים מאותו הבית לחצר, כדאמרינן] בפרק חלון (עט, ב) נועל ומבטל וקא מפרש התם טעמא דכיון דדש ביה אי לא דנעול גזרינן דילמא אתי לאשתמושי ביה.

דף סח:

אמר לך רב אנא דאמרי אפילו לר' אליעזר. ומיהו קושטא דמילתא אית לן למימר דרב ושמואל בישׁ ביטול רשות מחצר לחצר פליגי וכדפשיטא להו לעיל בסמוך ולרבא ורבינא דאמר ליה לרבא ולאו חד טעמא הוא. ותדע לך דדילמא סבירא ליה לאוקמי פלוגתא דרב ושמואל בפלוגתא דהנך תנאי קא מהדרי להו בהא, דהא רב אחא בר תחליפא משמיה דרבא דאמר בסמוך לא דכולי עלמא אין מבטלין וחוזרין ומבטלין והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קא מיפלגי, ובקושטא דמילתא לא איצטריך ליה לעיולי נפשיה בהכין דהא איהו ס"ל דרבא כר' יוחנן סבירא ליה דאמר יש ביטול רשות מחצר לחצר ופלוגתא דרב ושמואל חד טעמא הוא בהך פלוגתא דיש ביטול רשות מחצר לחצר או אין ביטול, והלכך אפי' לכשתמצא לומר דפלוגתא דר' מאיר ור' יהודה במבטל אי מבטל לגמרי וביטול אלים או לא וסבירא ליה לרב בההיא אפי' כר' מאיר, לא איכפת לן מידי דלא שייכא ההיא בפלוגתא דרב ושמואל כל כך. ואלא מיהו בההיא אפשר דרבא משום דאינהו אמרי דר' מאיר ור' יהודה בפלוגתא דמבטלין וחוזרין ומבטלין, ואיהו ס"ל בההיא כמאן דאמר אין חוזרין ומבטלין ולא משום דמסתלק לגמרי והוה ליה כדין חצר אחרת דהא איהו כר' יוחנן ס"ל אלא משום דלא ליהוי מילי דרבנן כחוכא, משום הכי דחי ואמר דכולי עלמא אין מבטלין וחוזרין ומבטלין.
אמר רב אחא בר תחליפא משמיה דרבא דכולי עלמא אין מבטלין וחוזרין ומבטלין. יש לפרש דהוא הדין דהוה מצי למימר איפכא דכולי עלמא מבטלין וחוזרין ומבטלין, אלא משום דרבא ס"ל הכין, קאמר דכולהו ס"ל דאין חוזרין ומבטלין וכמו שכתבתי למעלה.
רב אשי אמר רב ושמואל בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן קא מיפלגי. רב כרבנן ושמואל כר' אליעזר. תמיהה לי והא טעמי דרבא אית ליה לרב דאיהו דאמר אפילו כר' אליעזר, וכדדחינן לעיל דעד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא משום דבבית בלא חצר לא דיירי

אינשי. וניחא ליה דהא דחינן להוא טעמא לעיל בשלהי פסין (כו, ב), דאי להההיא טעמא לר' אליעזר אפילו פריש ואמר חצר בלא בית לאו כל כמיניה משום דבבית בלא חצר לא דיירי אינשי. ואסיקנא לעיל דבין לרבנן בין לר' אליעזר אי פריש פריש.

ולענין פסק הלכה: כתב הרב אלפסי ז"ל דכיון דרב אשי דהוא בתרא אוקי פלוגתייהו בדר' אליעזר ורבנן ואנן קיימא לן כרבנן ורב דאמר כרבנן, א"כ קיימא לן כרב דאמר מבטלין וחוזרין ומבטלין. ולדבריו הא דתניא לעיל בפרק חלון (עט, ב) בית שבין שתי חצירות ועלה בו תבן דבנמעט התבן וכו' [ומבטל את רשותו] הוא אסור וחבירו מותר, דאמרינן עלה פשיטא, ופרקינן לא צריכא דהדר חד מינייהו ובטיל ליה לחבריה והא קמ"ל דאין מבטלין וחוזרין ומבטלין, אפשר כר' אליעזר. וכן נמי הא דאמרינן לקמן גמרא (סט, ב): נתנו לו רשותן הוא מותר והם אסורים שמעת מינה מבטלין וחוזרין ומבטלין. [ודחינן] לא דכולי עלמא אין חוזרין ומבטלין והכי קאמר אם ביטלו לו רשותן מעיקרא. לאו בדוקא קאמר אלא בדרך אי מהא לא תסייעיה קאמר. ואלא מיהו איכא לאתמוהי טובא מאי דוחקא דרב אשי לאוקמי פלוגתייהו כר' אליעזר ורבנן למימר דכל היכא דמסלק לגמרי ממאי דמבטל אינו חוזר ומבטל, דהא קיימא לן כר' יוחנן דאמר יש ביטול רשות מחצר לחצר. אלא שיש לומר לכשתמצא לומר דרב ושמואל תרווייהו ס"ל דאין ביטול רשות מחצר לחצר ובפלוגתא דהני תנאי פליגי, טפי שייכא פלוגתייהו בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן מדלא שייכא בפלוגתא דהנך תנאי.

ומיהו אנן לאו בהכי מוקי לה אלא ביש ביטול רשות מחצר לחצר דרב סבר יש ביטול רשות ושמואל סבר אין ביטול, אלא מיהו בהא דמבטלין וחוזרין ומבטלין אפשר דרב אשי כשמואל סבירא ליה וכטעמיה דרבא דאמר דלא ליהוי מילי דרבנן כחוכא. וכן פסק הראב"ד ז"ל, ונראין דבריו.

הא דאמרינן הכא בקנסו שוגג אטו מזיד פליגי. לישנא דקנסו לאו דוקא, דהכא מאי קנסו איכא, דהכא למאן דאפיק מעיקרא נמי אסירא וכדתנן ביתו אסור אלא גזרו קאמר. **והתניא הדר עם צדוקי נכרי וביתוסי וכו'**. הא נמי צריך לאוקמי דחסורי מיחסרא והכי קתני ר"ג אומר צדוקי אינו אוסר ומעשה בצדוקי. והא דמייתי מינה סייעתא, משום דההיא פשיטא טפי דמוכח לן.

ר"י אומר וכו'. ושני ליה לר' יהודה בין ביטול דישראל גמור לביטול דצדוקי, דאילו ישראל גמור אלים ביטוליה וכיון דהחזיקו בני מבוי במבוי לא מצי למישקל מאי דיהיב, אבל צדוקי אף ע"ג דמבטל כישראל לא אלים ביטוליה ואפילו החזיקו בני מבוי במבוי מאי דיהיב שקיל. והכין משמע בירושלמי (ה"ב) דגרסינן התם רב אחא בשם ר' חיננא

כולי עלמא מודו שיש לו ביטול רשות, מה פליגן לחזור בו ר' מאיר אומר מבטל רשותו ואינו חוזר בו ורבנן אמרו מבטל רשותו וחוזר בו, ותימר אע"ג דר' מאיר אמר מבטל רשותו ואינו חוזר בו מודה והן שזכו במבוי תחילה. ע"כ בירושלמי, הנה זה מבואר כדברי. ולפי דברי הירושלמי נתכוונו דברי הרמב"ם ז"ל (פ"ב מהל' עירובין ה"ו) שאינו יכול לאסור לאחר שהחזיקו בישראל ואפילו (לר' מאיר) [לר' יהודה] אבל הצדוקי מבטל ואוסר כדברי ר' יהודה. והרב ר' זרחיה הלוי פסק דצדוקי הרי הוא כגוי.

דף סט.

ההוא דנפק בחומרתא. כבר כתבתיה בפרק במה אשה יוצאה בס"ד.
כגון זה יכול לבטל רשות לר' יהודה. כלומר: אפילו לר' יהודה וכ"ש לר' מאיר לתירוצא בתרא דאוקימנא כאן במחלל שבתות בצינעא כאן במחלל שבתות בפרהסיא. וקשיא לי דהא ר' מאיר מחמיר טפי דאית ליה משומד לדבר אחד הוי משומד לכל התורה כולה וכדאמרינן בסמוך. וי"ל דבעירובין דרבנן מיקל ולא עביד ליה לגבי ביטול כמשומד גמור.

דף סט:

מתני' ביתו שלו אסור לו ולהם. כדמפרש בגמ' דהמבטל סתם רשות חצרו ביתו לא ביטל, והלכך אסור להם שהרי לא ביטל להם רשות ביתו והרי אלו כמוציאין מרשות אחרים לרשותן, ולו נמי אסור דהו"ל כמוציא מרשותו לרשות אחרים. ואם הוציא קודם שהחזיקו הם בחצר הרי זה אסור ואוסר, ואם לאחר שהחזיקו אסור ואינו אוסר, לכשתמצא לומר דהלכה כמאן דאמר הכין לעיל. אבל שלהם מותר לו ולהם, ואפילו קדם והוציא הוא משלהן לא אסר, דכאורח הוא לגביהן וממקום המותר לו הוציא, ולא אמרו שאוסר אלא במוציא או במכניס ממקום האסור לו.
נתנו לו רשותן הוא מותר משלו והן אסורין. אפילו משלו דרבים לגבי יחיד לא הוו אורחין, ואפילו לאחר שהחזיק הוא בחצר, דלא כמוציאין מרשותו של יחיד לחצרו של יחיד הם אלא כמוציאין מרשותו של אותו יחיד לרשות המשותפת להן. ומיהו מסתברא שאינן אוסרין עליו את החצר לאחר שקדם והחזיק, ומיהו אף ע"פ שאינן אוסרין אוסרין. **מהו דתימא נגזור דילמא אתו לבטולי להו**. ולא דמי לנתנו לו רשותן, דהתם ליכא למיגזר דהא עריבו ואי מבטל להו שפיר דמי.

דף ע.

בעא מיניה אביי מרבה חמשה ששרויין בחצר אחת ושכח אחד מהן ולא עירב צריך לבטל לכל אחד ואחד או אינו צריך. אביי לא שמיע ליה ברייתא דבשלהי פסין (כו, ב) דקתני בהדיא חמשה ששרויין בחצר אחת ושכח אחד מהן ולא עירב אין צריך לבטל לכל אחד ואחד כשהוא מבטל רשותו. וליכא למימר דההיא ר' אליעזר ואיהו לרבנן קא מיבעיא ליה, דא"כ מאי קא מותיב מברייתא דקתני אחד שלא עירב נותן רשותו לאחד שעירב, דדילמא ההיא ר' אליעזר היא. וכתב הראב"ד ז"ל: דרבה דקא מתרץ ליה כגון דהוה אחרינא בהדיה ומית, הוא הדין דהוי מצי לתרוצי הא מני ר' אליעזר היא. ומסתברא לי דעל כרחיה תירץ ליה הכין כדמפרש ואזיל דסיפא דרישא אקשיתיה דקתני ושנים שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שעירבו לשנים אין לאחד לא. אבל לאביי לא הויא הוכחה דתיהוי כרבנן ולא כר' אליעזר דמאי שנא לאחד משנים.

הכא במאי עסקינן דהוה ומית. פירש רש"י ז"ל: וכגון שיירא שחנתה בבקעה והקיפה חצר ונטו בה איש אהלו, דכי מת אין ליורשין שם כלום. דאי בחצר ממש הא איכא יורשין, וכיון דאילו הוה אבוהון הוה אסר אינהו נמי אסרי. ואינו מחוור, דהא קיימא לן כר' שמעון דאמר (לעיל מז, א) אפילו הלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר שכבר הסיעה מלבו, והלכך אפילו בעיר נמי אין היורשין אוסרין אם אינם דרים שם. ורש"י ז"ל נקט לה כמאן דאמר (לקמן עב, ב) בית התבן ובית האוצרות הרי זה אוסר עליו.

הא דבעא מיניה רבא מרב נחמן יורש מהו שיבטל. כבר כתבנו למעלה (סז, א ד"ה והראב"ד ז"ל) משמו של הראב"ד ז"ל דאליבא דשמואל דאמר אין שוכרין בשבת הוא דבעי לה ואליבא דרב המנונא דאמר לעיל (שם) מת גוי בשבת אין מבטלין, אבל לר' יוחנן דאמר שוכרין ומבטלין לא מיבעי ליה אפילו מת גוי בשבת אמר איהו מבטלין וכ"ש בישראל. ולרב ששת נמי אפילו לשמואל אי אתא גוי מאתמול כדאיתא לעיל. והא דאמר ליה רב נחמן אני אומר מבטלין והני דבי שמואל אמרי אין מבטלין, הכי קאמר אני אומר דאפילו לשמואל מבטלין, והני דבי שמואל אמרי אין מבטלין.

ובעיא דרבא בשלא עירב האב דאי בשעירב אע"ג דמת בשבת הרי הותר למקצת שבת והותר לכל השבת, וכדקתני בסמוך בברייתא אחד מבני חצר שמת והניח רשותו לאחד מן השוק משחשיכה אינו אוסר. וכן נמי א"א לומר דבשהיורש דר עם אביו בביתו דאילו כן פשיטא דמצי מבטל דהא אי בעי מערב מאתמול, דהוה ליה כחמשה שגבו את עירובן דחד מוליך עירוב ע"י כולן, וכדאמרינן לקמן (עב, ב) גבי האחין שאוכלין על שלחן אביהם דעבדינן להו כחמשה שגבו את עירובן, ואפילו בישנים בבתיהם אלא

שמקבלין פרס מאביהן. ועד כאן לא אמרו התם במוליכין את עירובן שצריכין עירוב לכל אחד ואחד אלא בישנים בבתיהם ומקבלין פרס מאביהם ואיכא אחרים בהדייהו, ומשום דמיגו דהני אסרי הני נמי אסרי כדאיתא לקמן, הא בשאוכלין על שלחן אביהם עירוב אחד לכולן ואחד מוליך ע״י כולן כחמשה שגבו את עירובן. ועוד ראיה דלא גרע משכירו ולקיטו שנותן עירובו ודיו דכשתמצא לומר דשכירו ולקיטו אפילו דישראל נותן עירובו ודיו.

ומיהו אפילו היורש דר באותו חצר הוא דמיבעיא ליה, ואע״ג דעירב היורש עם שאר בני החצר מבעוד יום, אפילו הכי צריך ביטול רשות, דהא קיימא לן צריך לבטל רשות לכל אחד ואחד, וזה לא ביטל אלא ליורש בלבד, וכן כתב הראב״ד ז״ל. והכי נמי תניא בברייתא אחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני החצר משחשיכה הרי זה אוסר. ואני תמה אם היורש כמי שביטל לו המוריש רשותו, ולפיכך אוסר משום דהוה ליה כמי שביטל רשותו לאחד מבני החצר דלא עשה כלום עד שיבטל לכל אחד ואחד, וא״כ היורש היאך אפשר לו לבטל אצל האחרים, דכיון דמעיקרא לא הוה לה שריותא להאי חצר (לו) [לא] כדאמרינן לעיל. ובודאי כן הוא דאחד ששכח ולא עירב וביטל רשותו לאחד מבני החצר אין אותו שביטל רשותו לו יכול לבטל אצל האחרים, ואפילו אמר לו על מנת שתבטל אצל האחרים, כיון דהא [לא] הוה ליה שריותא מעיקרא וכדאמרינן לעיל. ואם אתה עושה את היורש כבעלים ממש מכיון שנתרוקן זכות האב לו והוא כבר עירב עם הא' בני החצר הרי זה כאילו ביטל אצל כולם. וי״ל דודאי לענין שיכול הוא לבטל אצל האחרים הרי הוא כאביו ממש דכרעא דאבוה הוא, ואינו דומה לנוטל רשות דלית ביה בחצר כלום אלא לשעה מחמת ביטולו של זה שבא להתירו בביטול זה, וכיון דלא הוה ליה שריותא מעיקרא לאו מידי עבד וכמי שלא ביטל לו כלום דמי. ומיהו לענין התירן של בני חצר כיון דמעיקרא לא נכנסה רשותו של אב בתוך עירובו ונאסר למקצת שבת נאסר לשבת עד שיבטל זה אצל בני החצר. ודוקא בשבא היורש ודר באותו בית של מורישו הא לאו הכי לא, דכיון דאיהו דר שם אינו אוסר דקיימא לן כר' שמעון דאמר אפילו הלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר.

וחוזר אני בי בדבר זה אלא אפילו לא בא היורש לדור בו באותה שבת, לפי שכבר נאסר למקצת שבת, וכל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת חוץ ממבטל רשות, וכיון שכן א״א בלא ביטול. ואינו דומה למת גוי בשבת דנסתלק רשותו והותר להן, דשאני התם דדירת גוי לא שמיה דירה, וכל שמת ונסתלק הוא הותרה להן רשותו כל שאין היורש

דר שם, אבל ישראל כל שנאסר למקצת נאסר לכולה שבת, וכשאמרו (לקמן פו, א) הלך לשבות אצל בתו, לא כשהלך בשבת אלא מערב שבת. כך נראה לי עיקר.

דף ע:

הכי גרי"ס רש"י ז"ל: **כל שהותר למקצת שבת הותר לכל השבת כגון עירב דרך הפתח ונסתם הפתח דרך חלון ונסתם החלון זה הכלל לאיתויי מאי לאיתויי מבוי שניטלה קורתו או לחיו**. וגירסתו נכונה, דעכשיו הביא אשר הוא יותר פשוט ואשר היא הלכה מגופה של ברייתא, וניטלה קורתו דאינו פשוט כל כך ודלא קיימא לן נמי הכין אלא כר' יוסי בר' יהודה דאסר הביא מזה הכלל. ויש ספרים דגרסי בהיפך. וכתב הראב"ד ז"ל: אני תמה כי היה לו לפרש כל שהותר למקצת שבת כגון שעירב עם בני החצרות ומת בשבת והניח את ביתו לאחד מן השוק, דאע"פ דאותו לא עירב עמהן מותרין בחצר הואיל וכבר מותרין, דהכי אמרינן לקמן בברייתא.

(**זה הכלל לאיתויי מאי לאיתויי מת גוי בשבת**. תמיהה לי מאי שנא גוי דנקט, דהא לרב נחמן קא מותיב וכדברי רש"י ז"ל דכל שאר הקושיות שבאו כאן ג"כ להקשות על דברי רב נחמן הן. ואפילו לדברי ר"ח ז"ל שפירש דלתני דבי שמואל קא מקשה ליה).

זה הכלל לאיתויי מאי לאיתויי מת גוי בשבת, וקתני חוץ מהמבטל רשות. פירש רש"י ז"ל: דאדרב נחמן קא מותיב דמדקתני חוץ מהמבטל רשות ולא קתני חוץ מהמבטל רשות והיורש, ש"מ דוקא המוריש שהיתה רשות שלו מערב שבת אבל יורש לא. ופריק אימא חוץ מתורת ביטול רשותו כלומר: כל שיש לו תורת ביטול, ויורש בכלל דכרעא דאבוה הוא ותורת ביטול יש בו. ואני תמה כיון שהמקשה היה סבור להקשות מן הברייתא הזו לרב נחמן, מאי שנא דנקט לאיתויי מת גוי בשבת לימא ישראל.

ור"ח ז"ל פירש: דלתני דבי שמואל קא מותיב, דחוץ מן המבטל רשות קא משמע דכל שיש לו רשות מבטל ואפילו יורש במשמע. ופריק אימא חוץ מתורת ביטול [ותורת ביטול] משמע למי שהיה לו לערב ושכח ולא עירב תורתו לבטל, והיינו האב שהיה לו לערב מערב שבת. אבל היורש שלא היה לו לערב מע"ש אינו יכול לבטל רשותו. ולפי פירושו ניחא לי דמאן דסבירא ליה דיורש מבטל רשות קא מקשה מינה, ולהכי קא מפרש לאיתויי מת גוי בשבת דא"א לו לערב כלל דלאו בר עירוב הוא, אבל מת ישראל כיון דהוה מצי לערובי מאתמול אע"ג דמית ליה יורש [כרעא דאבוה] הוא ומבטל כמותו. ומיהו לפירש"י ז"ל אתיא שפיר טפי, דהא דמקשה בתר הכי מן הברייתא דאחד מבני

חצר שמת דמקשה מינה לרב נחמן דאית ליה מבטל, דאילו לפירוש ר"ח ז"ל קשה קצת דמקשה סתם חדא לר' נחמן וחדא לבר פלוגתיה.

אחד מבני חצר שמת והניח רשותו לאחד מן השוק מבעוד יום אוסר. כלומר: אף על פי שאותו שמת כבר עירב, הרי נתבטל עירובו במותו שהרי עדיין לא חל עירובו ולא התיר כיון שמת קודם שקדש היום. ואחד מן השוק דקתני, יש לפרש שהוא מן השוק ממש שאינו דר בחצר ואפילו הכי אוסר, ואתיא כתנא דלקמן (עב, ב) דתני בית התבן ובית העצים ובית הבקר ובית האוצרות הרי זה אוסר.

ואחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני החצר מבעוד יום אינו אוסר. שבכלל עירובו נכנס. ומסתברא דאפילו עירב קודם שנפלה לו ירושה קאמר, וקמ"ל שלא תאמר דכיון דבשעת עירוב עדיין לא נפלה לו לא נכנס לו בית זה בכלל עירובו, קמ"ל דבכלל היתר עירובו הוא, לפי שהעירוב אינו חל אלא בתחילת היום וכבר היתה לו ירושה, וכל שהוא ברשותו באותה חצר נגרר אחר עירובו. דאי בשעירב לאחר שנפלה לו ירושה, פשיטא מאי קמ"ל.

משחשיכה אוסר. שלא נכנס בכלל עירובו וכבר אסר את החצר, דאתיא כמ"ד בית העצים ובית האוצרות אוסר כמו שאמרנו (לעיל ד"ה אחד מבני חצר). ואי נמי יש לפרש דאוסר דקאמר היינו בשבא הוא בשבת לדור שם בבית ירושתו, ואע"פ שמתחילה לא היה האב אוסר לפי שלא היה דר כאן, וזה היורש גם כן כבר עירב עם בני החצר, מ"מ בית זה לא עירב, וכמו שאילו היה האב קיים ובא בשבת לביתו שאוסר את בני החצר, כך זה שעירב שבא לדור שם בשבת אוסר כאביו מחמת ביתו של אביו שלא נתערבה עמהם. כנ"ל. [לכשתמצא לומר שבא ישראל בשבת אוסר. וזה שלא כדעת הראב"ד ז"ל וכמו שכתבנו למטה (פו, א ד"ה גמ') גבי מי שהלך לשבות אצל בתו בפ' כיצד משתתפין].

והראב"ד ז"ל פירש: דאחד מן השוק לאו דוקא, אלא כל שלא עירב קרי מן השוק, ומי שעירב מבני חצר והניח רשותו לאחד מבני חצר ע"כ מבני חצר שעירב קאמר. ומשום הכי קרי למי שלא עירב אחד מן השוק, שנהג עמהם כבן השוק שדרכן של בני חצר לערב, ולעולם לאו בן השוק ממש הוא, שהוא אינו אוסר.

דף עא.

אע"פ שלא החזיק אינו אוסר ולא מיבעי כי החזיק אדרבא כי החזיק הוא דאסר. פירוש: לאו בשהחזיק קאמר דאסר, דכל שמת גר בשבת והחזיק ישראל אינו אוסר באותה שבת, דכיון דאין לו יורשין הוה ליה כשמת כמבטל רשותו לכל. אלא הכי קאמר: אדרבא אין

לך אוסר לעולם בשלא החזיק, אלא אדרבא בשהחזיק. א"נ יש לפרש אדרבא אם איתא דנאסר בשהחזיק הוא דאסר ולא בשלא החזיק, ומאי קאמר אף ע"פ שלא החזיק וכל שכן בשהחזיק, אדרבא החזיק הוא דאית ליה למיסר טפי. כנ"ל.

ר' יוחנן אמר מתנייתא מני ב"ש היא דאמרי אין ביטול רשות בשבת. פירוש: קסבר ר' יוחנן דאוסר לגמרי קאמר ואפילו בביטול לא סגי ומני ב"ש, אבל לב"ה אינו אוסר לגמרי אלא עד שיבטל וכדתריץ רב נחמן.

ומיקנא רשותא בשבת אסור. ואף ע"ג דאמרינן בגיטין פרק הזורק (גיטין עז, ב) תיזל ותיחוד ותפתח כי היכא דליקני ביתא וליקני גיטא אגב ביתא. שאני התם דלגבי שכיב מרע הקלו כדי שלא תטרף דעתו עליו, וכמו שהתירו לקנות ממנו בשבת וכדאמרינן (ב"ב קנו, ב) קונין משכיב מרע ואפילו בשבת.

גמרא: **אמר רב ובכלי אחד.** ואף ע"ג דב"ה שרו בחולק את עירובו כדמלא מנא מיהא, כדאמרינן בפרק מי שהוציאוהו (לעיל מט, א). התם שאני דמעיקרא נתנו לשם עירוב, אבל לא נשתתפו לשם עירוב דוקא בכלי אחד. ואפילו לר' ששת דמשמע דסבירא ליה לעיל בפרק מי שהוציאוהו (לעיל מח ב) דבבית אחד ואפילו בשני כלים עירובו עירוב גבי הא למה הדבר דומה לשלש חצרות, הכא מודה דדוקא בכלי אחד ומן הטעם שאמרנו. ומיהו מסתברא דלאביי חשיב הכא טפי מהתם, דאילו התם בדמלי מנא ואייתר הרי זה עירוב הא בחולק בשני כלים אינו עירוב, ואילו הכא יין ביין לדידיה אפילו בשני כלים כיון דראוי לבילה הרי זה עולה להן משום עירוב. וטעמא דמילתא כיון דחלקוהו מדעת נראין כמקפידין על עירובן שלא יתערבו, ומה שמו עירוב שמו ואין זה מעורב. אבל אלו שלא חלקוהו מדעת שלא נשתתפו מעיקרא על דעת עירוב אע"פ שהוא בשני כלים אין כאן הקפדה ולא חיישינן. כנ"ל.

אי אמרת בשלמא רישא בכלי אחד וסיפא בשני כלים שפיר. ולזה ביין ולזה בשמן דנקט, הוא הדין יין ביין בכענין זה, אלא דאורחא דמילתא נקט שאין דרכן של יין ושמן שנותן בכלי אחד כיון שאינן חיבור זה לזה אינו עולה להן משום עירוב. ותדע לך דהא לר' שמעון דאמר אין צריכין עירוב אקשינן בסמוך דרך פשיטות ואפילו לזה ביין ולזה בשמן בתמיהה. אלא מילתא פשיטא היא דלכולי עלמא בעינן עירוב, כנ"ל.

אמר רבא הכא בחצר שבין שני מבואות עסקינן ור' שמעון לטעמיה דלא גזר. ואי קשיא לך דהא משמע דלא פליגי חכמים עליה דר' שמעון הכא אלא בשנשתתף לזה ביין ולזה בשמן, הא לזה ביין ולזה ביין מודו ליה, ואי בחצר שבין שני מבואות אמאי לא גזרי רבנן כדגזרי התם. לא היא דהכא אי נשתתף לזה ביין ולזה ביין ובכלי אחד לרב ולאביי אפילו

בשני כלים הרי זה כאילו עירבו כולן כאחד והרי האמצעי מחברן והרי כולן מותרין זה עם זה ואפילו מבואות בהדדי כשלשה חצרות, דהתם בשנתנו עירובן באמצעית בכלי אחד לר' יהודה או בבית אחד לר' ששת כיון שהוא מין אחד וראוי להיות עירובן אחד, אבל כשנשתתף לזה ביין ולזה בשמן אי אפשר להיות עירובן אחד והרי זה כאילו עירב עם זה לעצמו ועם זה לעצמו והלכך המבואות אסורין זה עם זה. ולרבנן דגזרי' אפילו החצר אסור עם שניהם, ולר' שמעון דלא גזר מותרת עם זה ועם זה ומבואות אסורין זה עם זה.

דף עא:

ור' יוסף אמר ר' שמעון ורבנן בפלוגתא דר' יוחנן בן נורי ורבנן קמפלגי דתנן שמן צף על גבי יין וכו'. וא"ת אפילו כי לא הוי חיבור מאי הוי, והתנן במעילה (יז, ב) ומייתינן לה בפרק בכל מערבין (לעיל כט, א) כל האוכלין מצטרפין למזון שתי סעודות לעירוב. תירצו בתוס' דהתם דוקא בשנשתתפו לשם עירוב. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' עירובין הל' יא) בין עירובי תחומין בין שיתופי מבואות כל האוכלין מצטרפין בהן. אבל הראב"ד ז"ל (בהשגות שם) פירש: דהתם לאו בשיתופי מבואות אלא בעירובי תחומין, דבתחומין הוא שהוזכרו שתי סעודות שכך שיעורו לעולם, אבל שיתופי מבואות כגרוגרות הוא לכל אחד ואחד ולא הוזכרו שתי סעודות במבואות אלא להקל בלבד על המרובין. וטעמא דמילתא דבעירובין מצטרפין ובשיתופי מבואות לא מצטרפין, משום דבשיתופי מבואות איכא קפידא אבל בתחומין דמערב לעצמו ליכא קפידא ואפילו בשני מינין ואפילו בשני כלים מהני. והא דתנן (לעיל כו, ב ולקמן פ, ב) בכל משתתפין, לאו למימרא דמשתתפין בשני מינין, אלא שכל המינין כשרין בו.

הכי גריס רש"י ז"ל: **הא קמ"ל דלא עבדי כתרי חומרי בעירובין**. ופירש הוא ז"ל: דלא עבדינן כחד תנא תרי חומרי, והלכך אי לאו דאשכח ליה לאליעזר בן תדאי דאחמיר בחדא, לאו הוה פסיק כתרי חומרי משום דר' מאיר לחודיה. והראב"ד ז"ל גם הוא גורס כן, אלא שפירש דאתא רב לאשמועינן כי אמר הלכה דלא עבדינן תרי חומרי בעירובין, שאם יש דבר אחד שנוהגין בו חומרא ויש דבר אחד שדומה לו במקצת ואינו דומה לו לגמרי לא נלמוד אותו מזה לנהוג בו כחומרתו של זה מפני שדומה לו במקצת, אלא תולין אותו להקל מפני שינוי המקצת שיש ביניהן עד שיתפרש לנו שננהוג בו חומר כזה, ומפני שאין דברי ר' אליעזר בן תדאי כדברי ר' מאיר לגמרי, משום דהא דר' אליעזר בן תדאי בשיתוף סחורה הוא, ושמא משום דלא נעשה לשם שיתופי מבוי ממש נחמיר

בו ובעינן שיתוף ועירוב, אבל בדר' מאיר שהחמיר אפילו בשנשתתפו לשם שיתוף מבוי שמא לא נחמיר בו כל כך וסומכין על שיתוף במקום עירוב, לפיכך אמר הלכה הלכה. ואם אמר הלכה כר' מאיר ולא אמר הלכה כר' אליעזר, לא הייתי למד דין זה ממנו שלא ננהוג שתי חומרות בעירובין, ולא הייתי יודע בשיש שני דברים שיש קצת שינוי ביניהן אם נלמוד זה מזה לחומרא או לקולא, לפיכך אמר הלכה כר' מאיר והלכה כר' אלעזר בן תדאי לאשמועינן דכל שלא נתפרש לנו לא היינו למדים להחמיר בדברי ר' אלעזר בן תדאי כמו שאנו הולכין לחומרא בדר' מאיר. ור"ח ז"ל גריס קמ"ל דעבדינן תרי חומרי בעירובין, כלומר: הכא, אף על פי שאין עושין כן בשאר מקומות בעירובין. והכל עולה לענין אחד.

בפת דכולי עלמא לא פליגי דבחדא סגי. פירש רש"י ז"ל: שאם עירבו בחצרות דהוא לעולם בפת עולה להן בין לחצרות בין לשיתוף המבוי לפי שהפת מועיל בין לעירוב בין לשיתוף, אבל ביין כלומר: אם נשתתפו במבוי שהוא ביין קא סבר ר' מאיר שאינו עולה לחצרות משום דגרועיה גרעיה לעירוב החצרות שאין מערבין אלא בפת. ורבנן סברי דהני מילי כשערבו בחצרות ממש ביין, אבל על ידי שיתוף המבוי מהני, דמיגו דמועיל למבוי מועיל אף לחצרות. והראב"ד ז"ל גם הוא פירש כן. ולפי דבריהם הא דקתני מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי לא בעי למימר דבעי שיתוף לאחר העירוב, אלא הכי קאמר: מערבין בחצרות בפת אע"פ שנשתתפו במבוי ביין. ואינו מחוור. ועוד דתנן לקמן (עג, א) שלש חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות למבוי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי מותרין בחצרות ואסורין במבוי, ואוקימנא לה כר' מאיר דאמר בעינן עירוב ובעינן שיתוף. ואם איתא אפילו לר' מאיר כיון דעירבו בחצרות בפת מותרין כאן וכאן למ"ד בפת כולי עלמא לא פליגי. ואם תאמר דההיא סוגיא דלקמן אתיא כמ"ד הכא ביין כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בפת, מ"מ למאן דאמר בפת כולי עלמא לא פליגי תקשי ליה מתניתין מני.

ועל כן נראה לפרש בפת כולי עלמא לא פליגי אם נשתתפו במבוי בפת, דכיון דעלויי עיילי מהני להו בין לשיתוף בין לעירוב, כי פליגי בשנשתתפו במבוי ביין, דלר' מאיר לא מהני לעירוב, חדא דאין סומכין לא על שיתוף במקום עירוב ולא על עירוב במקום שיתוף אלא א"כ עלו אותו בשיתוף מבוי בפת, ולא עוד אלא שגרע כחו של עירוב דאפילו עירב בחצרות ממש ביין לא מהני כ"ש שלא עירב בו אלא שנשתתף בו במבוי. ורבנן סברי איפכא, דאע"פ שאין מערבין בחצרות אלא בפת, הני מילי כשמערב ממש בחצרות, אבל סומכין עליו במקום שיתוף דמיגו דמהני לדידיה מהני לאחריני.

וכן פירשו בתוספות. ולפי זה אתיא מתניתין דשלש חצרות הפתוחות למבוי ופתוחות זו לזו לכולי עלמא כר' מאיר, דלא הודה להן ר' מאיר לחכמים אלא בשנשתתפו במבוי בפת דעלויי עייליה, הא במערב בחצרות בפת לא. וא"ת למ"ד בפת כולי עלמא לא פליגי והא טעמיה כר' מאיר משום שלא תשתכח תורת העירוב מן התינוקות, ולהאי טעמא מאי שנא ביין מאי שנא בפת כל שלא עירבו בחצרות משתכחת תורת עירוב. וי"ל דכיון שעיקר השיתוף אינו בפת, עכשיו כשרואין אותו משתתפין בפת מידע ידעי דלא הטריחו עצמן להשתתף בפת אלא כדי שיעלה להן במקום שיתוף ובמקום עירוב.

ולענין פסק הלכה: (הרמב"ם)[הראב"ד] ז"ל פסק כמאן דאמר ביין לא פליגי ולר' מאיר תרתי בעי, חדא דפשוטה דברייתא כך היא בכל ענין, ועוד דרב גידל אמר רב מתרץ למתניתא כוותיה. ועוד דסוגיא דשמעתא דלקמן בענין חמש חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי כמ"ד דבפת נמי פליג ר' מאיר. ועוד דגרסינן בפרק כיצד משתתפין (לקמן פה, ב) אמר רב יהודה אמר רב בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום פת שעל השלחן סומכין עליו משום עירוב ואמרי לה משום שיתוף, ולא פליגי כאן במסובין בבית סומכין עליו משום עירוב כאן במסובין בחצר סומכין עליו משום שיתוף, משום שיתוף אין משום עירוב לא, ורישא נמי משום עירוב אין משום שיתוף לא, ש"מ דבפת נמי בעינן עירוב ובעינן שיתוף. ע"כ דברי הרב ז"ל.

והר"ז ז"ל כתב דהא דרב גידל דחיה בעלמא היא, ואדרבא פשוטה דברייתא כמ"ד בפת לא פליגי משמע, וכדסברינן מעיקרא למימר או מערבין בחצרות בפת או משתתפין במבוי ביין, הלכך מסתברא כמ"ד דבפת לא פליגי וכ"ש דקיי"ל כדברי המיקל בעירוב ע"כ. ונראין לי דבריו, דקיי"ל בכלליה דר' יהושע דאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו יחיד במקום רבים. ואפילו אי קאי רב ורב גידל כמ"ד ביין לא פליגי, קיימא לן כההוא יחיד דאמר בפת לא פליגי. אלא אם כן תאמר דכללא דר' יהושע בן לוי לא איתמר אלא בפלוגתא דתנאי ולא בפלוגתא דאמוראי. ומיהו הא דרב גידל לאו ראיה בעלמא היא אלא דחייה בעלמא היא, ודרב נמי לאו ראיה היא כדבעינן למיכתב בסוגיא דלקמן (עג, א) בענין חמש חצרות לא מוכחא מידי דבין למר בין למר כר' מאיר אתיא וכדכתבינן לעיל. וההיא נמי דרב יהודה בפרק בכל משתתפין (פה, ב) לאו ראיה היא, דאיכא למימר דשאני התם דבמסובין בחצר דינא הוא דלא נסמוך עליה משום עירוב אף עם פת, משום דבעי' עירוב שיהא מונח בבית שבחצר אבל כי מונח באויר חצר לא, וכי אמרינן דסומכין על שיתוף במקום עירוב, הני מילי בשהניחו לשיתוף בבית שבחצר. והא דאין סומכין עליו משום שיתוף אלא משום עירוב כשמסובין בבית, היינו משום דרב אזיל לטעמיה

דאית ליה כר' מאיר, ואפילו למאן דאמר בפת לא פליגי לאו בשעירב בחצרות בפת קאמר אלא בשנשתתף במבוי בפת, וכמו שכתבתי למעלה דעייליה לשיתוף. כן נראה לי.

דף עב.

אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' מאיר. כלומר: ומדרש דרשינן.
ורב הונא אמר מנהג כר' מאיר. ואורויי מורינין מדרש לא דרשינן.
ור' יוחנן אמר נהגו העם כר' מאיר. ואפילו אורויי לא מורינן אלא אי עביד לא מוחינן. ותמיהא לי דהא אמר ר' יוחנן (שבת מו, א) הלכה כסתם משנה, וסתם מתניתין דלקמן דחמש חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות למבוי כר' מאיר. ואע"ג דאמרינן בעלמא (יבמות טז, ב) דאמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן, דאיכא אמורא אליבא דר' יוחנן דלית ליה הלכה כסתם משנה. מ"מ לא שתק גמרא מינה בשום מקום אלא אקשוייה קא מקשה, וכי לא משכח תירוץ קא מתרץ אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן. ואולי נאמר דר' יוחנן נמי לא תני התם פתוחות זו לזו ובהא כרב סבירא ליה, דמגרע גרעי חצרות הפתוחות זו לזו מחצר וחורבה, וערבו חצרות זו בפני עצמה וזו בפני עצמה קאמר, ולפיכך אסורין במבוי ואתיא כרבנן וצ"ע. עוד צריך לי עיון עירבו בחצרות למה צריכין להשתתף במבוי, והלא מוציא מרשות משותפת לרשות משותפת, ומה הפרש בין זו למי שהיו שותפין בבתים וחצרות ומבוי שאין צריכין עירוב. ושמא נאמר שלא לשכח תורת שיתוף ואין כח חמש חצרות המעורבות בככר ככח חצרות המשותפות ממש בגופו של קרקע.
מתני': **חמשה חבורות ששבתו בטרקלין אחד**. פירוש: טרקלין זה מתחילתו בית אחד גדול ועכשיו חלקוהו לחמשה, או במסיפס או במחיצה עשרה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה בגמרא, וכל אחד ואחד מן החבורות יש להן פתח לחצר הטרקלין.
בית שמאי אומרים עירוב לכל חבורה וחבורה. אם באו לערב עם דיורין אחרים שיש בחצר הטרקלין, או בבאים לערב עם חצר אחרת מפני שחלוקתן עושה אותן כמו חלוקין לגמרי בבתים ודירות מוחלקות, ואע"פ שאין המחיצות מחיצות קבועות, ופי' רש"י ז"ל דה"ה בבאים להוציא ולהכניס מחבורה לחבורה.
וב"ה אומרים וכו'. חבורה אחת הן כאילו לא נחלקו הטרקלין דמחיצה שפלה הוא ומחיצה שפלה כזו הטרקלין שהיה אחד הוא מחברן ומבטל כח המחיצות ההן, וכיון דכולן מותרין זה עם זה ואין צריכין עירוב נעשה אחד מהן שליח לכולן.
ומודים בזמן שמקצתן שרויין בחדרים ובעליות שצריכין עירוב לכל חבורה וחבורה. מדקתני בזמן שמקצתן משמע לכאורה דצריכין עירוב דקתני לאו אותן ששרויין בחדרים

בלבד קאמר, דא"כ ליתני בזמן ששרויין בחדרים כולן מאי שנא מקצתן דנקט. ותמיהה לי מפני מה צריכין עירוב האחרים שעומדין עדיין בתוך הטרקלין ולא נחלקו. וי"ל דאלו שחלקו רשות גמורה לעצמן גלו על האחרים שאע"פ שלא חלקו לגמרי במחיצות גמורות דעתן להתחלק לגמרי, ומעתה נגרע כחו של טרקלין מלחברן ולעשותן אחד. ועדיין אינו מחוור בעיני, דא"כ מאי קא מתמה בגמרא מאי עליות מאי חדרים אילימא חדרים חדרים ממש צריכא למימר, ומאי תימא דילמא הא קמ"ל דכל זמן שנחלקו מקצתן לגמרי ונעשו חדרים ממש כולן נעשו כמוחלקין בשביל אותן המקצת שנחלקו לגמרי וצריכא היא.

ויש לי לומר דצריכין עירוב דקתני לאו כולן קאמר, אלא אותן מקצת בלבד ששרויין בחדרים, ומקצתן דנקט לרבותא נקטיה ולומר דכיון ששאר הטרקלין לא נתחלקה אלא במחיצות גרועות ונמוכות ואלו גם כן לא נתחלקו במחיצות קבועות אלא שמגיעות עד התקרה, סלקא דעתך אמינא אע"פ שנתחלקו במחיצה עד התקרה לא יהו צריכין עירוב בפני עצמן שעדיין הטרקלין מחברן, דהאחרים שלא נחלקו מוכיחין עליהם, קא משמע לן דמכל מקום כיון שאילו נחלקו במחיצות עד התקרה הרי הן כחדרים מוחלקין לגמרי וצריכין עירוב לעצמן. כנ"ל.

והראב"ד ז"ל פירש: הטרקלין עליה יש על גבה על פני כל הבית, אלא שאין אדם דר בה. ועל זה נחלקו ב"ש וב"ה אם נחשוב אלו דקיטוניות שלמטה כבתים חלוקין, או נאמר כיון שלמעלה הבית אחד ותשמיש השוה לכולן העליה מצרפן. ומודים בזמן שמקצתן שרויין בחדרים ובעליות, פירוש: שמקצתן שרויין בעליות שלמעלה לפי שעכשיו אין עליה שמצרפתן הואיל ועליה עצמה חלוקה היא לדירה.

ותמיהה לי טובא דאם איתא היכי שתיק תנא ולא הזכיר את העליה שעל גבה כיון שעיקר מחלוקתן אינה אלא מחמת העליה אם היא מצרפתן אם לאו. ועוד דבפרק חלון (עט, א) תניא בית שבין שתי חצרות ומלאהו תבן וכו' נתמעט התבן מעשרה טפחים שניהן אסורין, ואמרינן עלה בגמרא הא עשרה שרי ואע"ג דמדליא תקרה טובא שמעת מינה מחיצות שאין מגיעות לתקרה שמן מחיצות, כלומר: ותיהוי תיובתא דמ"ד גבי חמש חבורות דטרקלין לא שמן מחיצות. ודחינן דלא, אלא הכא בבית שלשה עשר פחות משהו עסקינן. ואם איתא מאי קא מוכח מהתם להא, דהא הכא לכולי עלמא אי לאו עליה שהיא אחת ותשמיש לכולן היה צריכין עירוב כל אחד ואחד, והתם נמי לישני הכא במאי עסקינן בשאין עליה על גביו שתצרף אותו. ועוד דאם איתא מאי קאמר רב נחמן בר יצחק בגמרא הכי נמי מסתברא, כלומר: דבשאין מגיעות לתקרה פליגי, מדקתני ומודים בזמן ששרויין בחדרים ובעליות, מאי חדרים ומאי עליות, אי לימא

חדרים חדרים ממש עליות עליות ממש פשיטא, אלא לאו כעין חדרים כעין עליות. ואם כדברי הרב ז"ל מאי קא דייק מינה לחילוק הקיטוניות שלמטה דשאני התם שנחלקה העליה שהיתה מצרפתן, ומעתה אין כאן מוכיח לטרקלין שאילו היו הטרקלין מוחלקין אפילו במחיצות שאין מגיעות לתקרה ואין עליה מצרפתן על גבן בהא אפילו ב"ה מודו, וכיון שכן עדיין אני אומר בשלא נחלקה העליה אפילו נחלקו הטרקלין למטה במחיצות המגיעות לתקרה עירוב אחד לכולן לב"ה, ואם נחלקה העליה הרי הטרקלין מוחלקין שאין כאן מצרף. ומכל הטענות האלו לא נתכוונו לי דברי הרב ז"ל.

גמרא: **אמר רב נחמן במסיפס מחלוקת.** מסתברא לי דלהאי האוקימתא לא אמר' ב"ש עירוב אחד לכל חבורה אלא בשמערבין אצל אחרים, אבל הם עצמן לטלטל מחבורה לחבורה כמעורבין דמי. שאם אין אתה אומר כן לדברי רב נחמן הרי הן אוסרין זה על זה ואסורין לטלטל כל חבורה וחבורה בתוך דירתו אלא בארבע אמות בלבד, לפי שכל אחד ואחד נפרץ במלואו למקום האסור לו אליבא דב"ש, ואם אתה אומר כן [היה לומר] כולן אסורין עד שיערבו וממילא שמעת מינה דצריכין עירוב לכל חבורה.

דף עב:

לשון ר"ח ז"ל: **אמר רב יהודה הסבך.** ופירש: גודל סבכה. ולשון רש"י ז"ל: הסבר. ופי' לשון סברא ומתוך חריפותו קורא אותו כן.

יש ספרים דגרסי: **אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' יהודה הסבך.** ויש מי שגורס אמר רב נחמן אמר רב, וכן הוא בפר"ח ז"ל. ואע"ג דהא דרב יהודה הויא תיובתיה דרב נחמן, ללישנא קמא קאמרי, דללישנא בתרא הויא כוותיה דאף במסיפס פליגי.

תנא בד"א כשמוליכין את עירובן למקום אחד. פירש רש"י ז"ל: דהאי תנא דפליג בין מוליכין למקום אחר לבא אצלן סבירא ליה דב"ש וב"ה לאו במחיצות פליגי אלא אפילו ב"ש נמי טרקלין מחברן ואין צריך עירוב ביניהן. ואינו מחוור בעיני, דא"כ פליג אדר' יהודה הסבך וכיון שכן הוו להו למירמא חדא אאידך ולאקשויי נמי מינה לרב נחמן, וכדמותבינן מהא דר' יהודה הסבך אאידך דר' חייא ור' שמעון ברבי ואדרב נחמן. אלא מדקאמר תנא בד"א משמע דלא פליגא אהנך אוקימתא דלעיל ולא אדר' יהודה הסבך, אלא אדרבה ההיא ממש כלישנא בתרא דרב נחמן דאמר אף במסיפס פליגי, והאי תנא קאי אנחלקה במסיפס, ולומר דאע"פ דודאי מודו ב"ש בשנחלקה במסיפס דכולן כחבורה אחת הן לגבי עצמן ולאפוקי מחבורה לחבורה אין צריכין עירוב וכמו שכתבתי למעלה, ואפי"ה בשמערבין עם אחרים צריכין עירוב לכל חבורה וחבורה, ה"מ

כשמוליכין את עירובן דבדורי מבדרי, אבל בשעירוב בא אצלן דמיכנפי וקיימי עירוב אחד לכולן. ואע"ג דטעמא דב"ש לא איצטריכא ליה לאשמועינן, נפקא מינה לב"ה דאפילו במוליכין את עירובן אמרי דעירוב אחד לכולן.

כמאן אזלא הא דתניא חמשה שגבו את עירובן עירוב אחד לכולן כמאן כב"ה. וא"ת לימא דברייתא שגבו את עירובן ככולי עלמא ובמוליכן לחצר אחרת דהכי אוקימנא לה לברייתא בסמוך, ומתניתין כשיש דיורין עמהן בחצר הטרקלין, דמיגו דהני אסירי הני נמי אסירי וכדאמרינן בסמוך גבי מתניתין דהאחין. ונראה לי משום דהא ברייתא פירושה דמתניתין היא ואמתניתין קיימא, ומתניתין לא חלקה בין הכין להכין. תדע לך מדתנן בההיא דהאחין אימתי בזמן שמוליכין את עירובן אבל אם היה עירוב בא אצלן או שאין עמהן דיורין עירוב אחד לכולן. דאלמא מדפליג בההיא מתניתין ולא פליג בהא, הא מתניתין בין הכין ובין הכין מתנייא.

כמאן אזלא הא דתניא חמשה שגבו את עירובן כמאן דלא כחד. והאי לישנא ליתיה, דלא דחינן לברייתא מכולהו כיון דאפשר לאוקמוה כהלכתא. וקיי"ל נמי בההיא, דהא בעא מיניה אביי מרבה ופשטה לה עירוב אחד ומוליך על ידי כולן (לקמן עג, א).

ש"מ מקום לינה גורם. פירוש: מדקתני במתניתין אוכלין על שלחן אביהם, ואפילו הכי קתני ישנים בבתיהם צריכין עירוב כל אחד ואחד.

במקבלי פרס מאביהן שנו. כלומר: דעכשיו ישנים ואוכלין בבתיהן. ומיהו אהני להו פרס דנגררין אחר אביהן ואם היה עירוב בא אצלן או אם אין עמהן דיורין בחצר אין צריכין לערב.

מאי מקום דירה רב אמר מקום פיתא ושמואל אמר מקום לינה. כתב הר"ז הלוי ז"ל: מאי מקום לינה אף מקום לינה, דהא אהני להו נמי מקום פיתא שאם אין עמהן דיורין בחצר אינן צריכין לערב. ואינו מחוור בעיני, דהא אף במקבלי פרס דאוכלין וישנים בבתיהם אם אין דיורין עמהן בחצר אינן צריכין לערב, ואפילו לרב אע"ג דלדידיה מקום פיתא דוקא. וכ"ש דלכולי עלמא מקום פיתא ולינה גורם על כל פנים, ואפילו הכי מהני קבלת פרס לבנים אצל האב ותלמיד אצל רבו כדאיתא בסמוך. ותדע לך דאם איתא כי פרכינן מברייתא דרועים בין לרב בין לשמואל פרכינן, דהא אף מקום לינה אמרינן הא מקום פיתא נמי מהני וכל שכן, ואם כן היכי משחינן להו מן השדה בישנים שם. ואם תאמר אין הכי נמי דלכולהו קא מקשה הוה ליה למימר תיובתא דכולהו, אלא לרב בלבד קא מקשה. וכן פירש רש"י ז"ל: מקום לינה דוקא קאמר כי היכי דרב נמי אמר מקום פיתא דוקא. וא"ת לשמואל עירובי חצרות בפת מאי מהני דהא לאו מקום פיתא גורם.

דהתם נמי אנן סהדי דאי מיתדיר להו לכולהו התם ניחא להו טפי דליגנו וכדמתרץ הכא וגם לקמן.

והא דתניא מי שיש לו בית שער אינו אוסר. כלומר: אף על פי שדרים בו וכדתניא לקמן בפרק כיצד משתתפין (פה, ב). וא"ת היכי דמי אי בית שער דבית תיפוק לי משום בית דאסר על בני החצר ואע"פ שאין אדם דר בהן מידי דהוה אבית תבן ובית האוצרות. וי"ל כגון שנתן בעל הבית עירובו, וקמ"ל דהדר בבית שער אינו אוסר.

דף עג.

ר' יהודה בן בתירא מתיר בנשים ואוסר בעבדים. פירוש: אפילו אין דיורין עמהם בחצר, דמה שהתיר באחין אסר בעבדים שאפילו הן בעצמן אוסרין זה על זה ואוסרין על האדון. ר' יהודה בן בבא אוסר בנשים ומתיר בעבדים. ופירש הראב"ד ז"ל: דטעמא דר' יהודה בן בתירא משום דנשים הן כאחת יותר, משום דחליצתה של זו או יבומה של זו פוטרת חברתה מה שאין שייך בעבדים. וטעמא דר' יהודה בן בבא משום דעבדים ככיסו הן מה שאין כן בנשים.

אמר רב מאי טעמא דר' יהודה בן בבא דכתיב ודניאל בתרע מלכא. לומר שאע"פ שלא היה יושב כל היום בשער המלך, היה עושה אותו כאילו יושב שם ומשם הוא נחשב כיון שמקבל פרס מבית המלך. ופירשו ז"ל דחדא דאית ביה תרתי קא מייתי, דמכאן ראיה שהעבד אצל רבו כאחד נחשב, ועוד סימן לדברי מי הוא בעל השמועה שמתיר בעבדים תרע מלכא תרע הוא תרגומו של שער ובבא גם כן היינו שער, ולומר דר' יהודה בן בבא הוא שמביא ראיה מתרע מלכא.

ולענין פסק הלכה: קיימא לן כר' יהודה בן בבא, דהא משמע דרב קאי כוותיה מדפריש טעמיה. והתימא מדברי הרב ר' משה שפסק (בפ"ד מהל' עירובין ה"ו) כדברי שניהם להקל. ותלמיד אצל רבו אסיקנא שהוא כבן אצל אביו [שדעת התלמיד קרובה אצל רבו כבן אצל אביו] ותלמידי החכמים נקראים בניהם כמו בני הנביאים.

הא דבעא מיניה אביי מרבה חמשה שגבו את עירובן כשהן מוליכין את עירובן למקום אחר עירוב אחד לכולן או צריכין עירוב לכל אחד ואחד וכו'. לאו עיקר בעיא הוא דהא פשיטא ליה נמי לאביי, דברייתא דלעיל דחמשה שגבו את עירובן שמיעא ליה לאביי והוא מותיב מיניה לרבה בפרק מי שהוציאוהו (מט, א) בפלוגתא דשמואל ורבה בעירוב משום דירה או משום קנין. ורבה נמי לא פשיט ליה הכא מההיא ברייתא, משום דאף אביי הוה ידע ליה, אלא משום דבעי אביי למירמא עליה מתניתין הוא דאמר ליה הכין

וכאילו אמר ליה חמשה שגבו את עירובן מהו עירוב אחד לכולן אי הכי קשיא מתניתין. ורש"י זכרונו לברכה פירש בענין אחר.

הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא אימתי וכו'. איכא למידק ודקארי לה אביי מאי קארי לה, דהא קתני בהדיא שאם עמהן דיורין בחצר אחד אין צריכין לערב. ואפילו תאמר דאביי סבירא ליה דרישא במוליכין עירובן בחצר אחרת ולא באותה חצר, מ"מ הא קתני סיפא בהדיא או שאין דיורין עמהן בחצר אין צריכין עירוב. ואין סברא לומר דאביי היה סבור דבמוליכין לחצר אחרת בין יש עמהן דיורין בחצר בין אין עמהן צריכין עירוב, ואפילו בשעירוב בא אצלן אם יש עמהן דיורין צריכין עירוב לכל אחד ואחד, ולא התירו אלא בעירוב בא אצלן וכשאין דיורין. דהא אי אפשר לומר כן דהא או קתני.

ויש לי לומר דאביי היה סבור למידק מתניתין דבשמוליכין צריכין עירוב, דהא קתני אם ישנים בבתיהן צריכין עירוב ואף ע"ג דהוו כמי שגבו את עירובן, מדקתני סיפא אם היה עירוב בא אצלן אין צריכין עירוב. אלא דפירושי דסיפא דקתני או שאין עמהן דיורין לא הוה ידע דלא הוה מסיק אדעתיה האי טעמא דמיגו. ומכל מקום הוה מקשה שפיר ממתניתין לפום מאי דלא הוה סבר דאיכא טעמא דמיגו. ופריש ליה רבה דטעמא דמתניתין רישא וסיפא משום מיגו הוא, ותדע לך מדקתני סיפא וכו', כלומר: דמסיפא שמעינן לה דבהכי מיתבא שפיר כולה מתניתין.

הא ד**בעא מיניה חייא בר אבין מרב ששת הני בני בי רב דכרכי פיתא בבאגא ואתו בייתי בי רב מהיכן משחינן להו**. לאו במקבלי פרס מרבן היא, ורבן נמי לא הוה דיירי בי רב אלא הרב נמי בבאגא הוה דייר, ולא שייכא האי בעיא בבעיא דלעיל דתלמיד אצל הרב כלל, וענינא אחרינא הוא אי משחינן להו ממקום פיתן או ממקום לינתן. ופשיט ליה ממקום לינתן דהתם עיקר דירתן, אלא משום דליכא מאן דממטי להו התם (אמר) עיילי וכרכו בבאגא. ולענין פסק הלכה במקום פיתא ומקום לינה, קיימא לן דמקום פיתא גורם כרב, דרב ושמואל קיימא לן כרב באיסורי.

הא ד**בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא אב ובנו הרב ותלמידו כרבים דמו או כיחידים דמו צריכין עירוב או אין צריכין עירוב**. עיקר בעיא הוא אם מבוי שלהן ניתר בלחי וקורה אם לאו. אבל האב ובנו מפשט פשיטא ליה דכיחידים דמו ממתניתין דהאחין שאוכלין על שלחן אביהם, והרב ותלמידו נמי מברייתא דלעיל. ואדרבא משום דפשיטא ליה הא, קמבעיא ליה מבוי שלהן אם ניתר בלחי וקורה אם לאו, דכיון שאתה עושה אותן כיחידים אם כן אין כאן דין שתי חצרות, ואין המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצרות פתוחות לתוכו. ופשיט ליה דניתר הוא בלחי וקורה דחשיבות מבוי יש

כאן, שאילו היו אחרים דרין כאן צריכין עירוב ואפילו הם בעצמן אם אין מקבלין פרס כרבים דמו. ורש"י ז"ל פירש בענין אחר.

כתבו בתוספות בשם ר' יצחק ז"ל דבעל הבית שהכניס בביתו סופרים או בחורים ללמוד אע"פ שייחד להן בית לפיתן ולינתן, אין צריכין עירוב ואינן אוסרין על בעל הבית, ואפילו אם יש להן פתח לרשות הרבים, לפי שלא הכניסן בביתו ולא השאיל להן מקום בחצרו לאסור עליו. והביא ראיה ממה שאמרו בפרק חלון גבי היו חמשה שכירו ולקיטו אם אמרו שכירו להקל יאמרו שכירו להחמיר, והתם כשהן מחולקין בעליות ובחדרים דאי לא פשיטא שהאחד נותן ע"י כולן, וכל שכן הכא, דהתם דירת הגוי לא שמיה דירה ואפילו הכי אין השכירין חולקין רשות לעצמן לאסור, כ"ש גבי ישראל שיש לו דירה שאין השכירין והלקיטין אוסרין. ולפי שיטתו מה ששנינו (לעיל עב, ב) באחין אם ישנין בבתיהן דצריכין עירוב, היינו כשאין אותן בתים פתוחים לבית אביהן, הא אם היו הבתין פתוחין לבית אביהן וסמוכין לו אין צריכין עירוב ואף ע"פ שאינן מקבלין פרס מאביהן. ואינו מחוור כלל, דהא עבדים דקאסרי לדברי ר' יהודה בן בתירה וסתמא דמילתא דרים הן בבית אדוניהם אלא שמייחד להן דירה בתוך ביתו, ועד כאן לא התיר ר' יהודה בן בבא אלא במקבלי פרס הא בשאינן מקבלין פרס כולי עלמא מודו דאסרי. ובישראל המקבל פרס מאחר שאינו אביו או רבו אוסר הוא לכולי עלמא, דהא בתלמיד אצל הרב איבעיא להו, הא באחר שאינו רבו פשיטא להו. ועוד דלקמן בפרק כיצד משתתפין (פה, ב) שנינו בית התבן ובית הבקר ובית האוצרות הדר שם אוסר עליו ר' יהודה אומר אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית אינו אוסר, אלמא כל שאין לבעל הבית תפיסת יד בהן הרי זה אוסר עליו. וחמשה שכירו ולקיטו דלעיל אינה ראיה דהתם הגוי דר שם וכל כליו שם ואין לך תפיסת יד גדול מזה. ועוד שכבר כתבתי למעלה (סד, א ד"ה אלא) גבי אותן החמשה שכירו ולקיטו דמדינא בישראל אינו אוסר שהרי אינן דרין שם ואין להם שם לא מקום פיתא ולא מקום לינה אלא מקום בעלמא הוא שהשאיל להן להעמיד שם מעט כלים, אלא דבדירת גוי הוא שהקלו כיון דדירתו כדיר של בהמה, ואחר שהחמירו בו הקלו, אבל בעלמא בישראל לא שייכא ההיא בעיא כלל ואין לו ענין אצל ישראל. וכיון שכן בישראל כל שהוא מייחד דירה לעצמו ואוכל שם אוסר הוא, אלא אם כן יש לבעל הבית שם תפיסת יד בהנחת כלים שאי אפשר לטלטל בשבת כדאיתא לקמן בפרק כיצד משתתפין (פו, א). וכן מצאתי גם למקצת מרבותינו הצרפתים ז"ל. ומסתברא דאפילו יכול בעל הבית לדור שם ולאכול ולישן באותו בית שייחד להם, אפילו הכי אוסרין עליו דמ"מ מיוחד הוא אצלם למקום פיתן, והראיה עבדים, דמסתמא האדון יכול לדור

ולהשתמש בכל עת שירצה באותו בית המיוחד להן, ואפילו הכי אוסרין עליו. ומ"מ אם ייחדן להם לשעה מסתברא שאינן אוסרין, שאינן אלא כאורחין אצלן. וכן נראה מן הירושלמי, דגרסינן בריש פירקין (ה"ב) תני הקוסטור אוסר מיד ואכסניא לאחר שלשים, אית תני' תני הקוסטור אוסר לאחר שלשים ואכסניא אינה אוסרת לעולם, מאן דאמר הקוסטור אוסר מיד ברגיל ואכסניא לאחר שלשים בשאינו רגיל, מאן דאמר הקוסטור אוסר לאחר שלשים באילן דעלו ברשות, ואכסניא אינה אוסרת לעולם באילן דעולין בלא רשות.

דף עג:

הא לא קשיא ואם נשתתפו נמי קאמר. והכי קאמר: אסורין במבוי שאין מותרין כאן וכאן אלא אם נשתתפו נמי.

כולה ר' מאיר היא. ואפילו למ"ד (לעיל עא, ב) בפת כולי עלמא לא פליגי מתניתין נמי ר' מאיר הוא, דהתם אם נשתתפו בפת קאמר וכמ"ש למעלה (שם בד"ה בפת).

כל שיתוף שאין מכניסין ומוציאין אותו דרך פתחים במבוי לא שמיה שיתוף. פירש רש"י ז"ל: ולהכי לא תני רב פתוחות, דחיישינן דילמא מעיילי להו דרך פתחים שביניהם. משמע מדברי הרב ז"ל דכל שהן פתוחות זו לזו אפילו הכניסוהו והוציאוהו מכל חצר למבוי לא הוי שיתוף, גזירה דילמא מעיילי ליה דרך פתחים. ואיכא למידק א"כ פלוגתא דר' מאיר ורבנן דסומכין על עירוב במקום שיתוף היכי משכחת לה, דהא על כרחך עירבו בחצרות לא משכחת אלא בשהיו חצרות פתוחות זו לזו, ואם כן היכי סומכין על זה לשיתוף דהא מבוי זה אינו בר שיתוף. וי"ל דמשכחת לה כשנתערבו דרך חלונות, דבחלונות לא גזרינן דילמא מעיילי ליה דרך חלונות דאין רגילות בכך אלא כשהן פתוחות זו לזו בפתחים דעיילי התם להדיא.

כל שיתוף שאין מכניסין אותו דרך פתחים למבוי וכו'. פירש רש"י ז"ל: שמכניסין אותו מכל החצרות למבוי, ומוציאין אותו משם דרך כל פתח ופתח שבמבוי, ואח"כ מכניסין אותו בחצר שמונח שם לשם שיתוף. ומסקנא דלא צריך.

בני חבורה שהיו מסובין. פירוש: שזימנן בעל הבית לאכול אצלו משלו, דהכין משמע ודאי מדקאמר אי הכי הקנה להן פת בסלו הכי נמי, והאמר רב יהודה בני חבורה שהיו מסובין דאלמא במקנה להן היא הא דרב יהודה. ואע"ג דאינו מקנה להן פת שעל השלחן בפירוש, סתמא דמילתא כיון שזמנן לאכול עמו ויכולין לאכול לדעתם הרי הוא כאילו נשתתפו בו עמו ויש להם בו זכות.

כאן במסובין בבית כאן במסובין בחצר. כלומר: במסובין בבית סומכין עליו משום עירובי חצרות וכ"ש משום שיתוף, דמסתמא דמילתא דעתם לסמוך עליו בין בעירוב בין בשיתוף. ואע"פ דתניא לקמן בפרק כיצד משתתפין (פה, ב) עירובי חצרות בחצר ושיתופי מבואות במבוי, וקא מפרשי עירובי חצרות בבית שבחצר ושיתופי מבוי בחצר שבמבוי. לאו למימר שיהא שיתוף מונח דוקא בחצר שבמבוי ולא בבית שבחצר, אלא רבותא קאמר דאף בחצר שבמבוי כשר מה שאין כן בעירוב.

והכין מכרעא הא דאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב לקמן בפרק כיצד משתתפין (שם) כל מקום שאמרו חכמים הדר שם אין אוסר עליו והרי נותן את עירובו אין עירובו עירוב חוץ מבית שער דיחיד וכל שאמרו חכמים אין מניחין בו עירוב אבל מניחין בו שיתוף חוץ מאויר דמבוי, דאלמא רב כאיל ותני כל המקומות שמניחין בו עירוב ושיתוף ושאין מניחין בו, ואם איתא הכי נמי הוה ליה למימר וכל מקום שמניחין בו עירוב אין מניחין בו שיתוף. ועוד דאם איתא עירובו בחצרות מותרין כאן וכאן היכי משכחת לה, דאי מנח לה בבית אין סומכין בו משום שיתוף ואם הניחו בחצר אין סומכין עליו משום עירוב. אלא ודאי מכרעא מילתא כדאמרן. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל, וכן מדברי הראב"ד ז"ל.

והא דאמר ר' מאיר אין סומכין על עירוב במקום שיתוף, בשהניחו שם סתם קאמר, הא הניחו בפירוש משום עירוב ומשום שיתוף סומכין עליו אף משום שיתוף. אבל במסובין בחצר אין סומכין עליו משום עירוב ואפילו אמר בפירוש משום שיתוף ומשום עירוב, דהמניח עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינן עירוב. ורבותנו בעלי התוספות ז"ל נסתפקו בדבר. ויש מי שאומר שאין סומכין עליו משום שיתוף דדוקא בחצר שבמבוי הא בבית לא. ונראין דברי רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל, וכן אנו נוהגין במקומותינו.

ועוד מצאתי בירושלמי (בפרקין ה"ח) מבואר כן, דגרסינן התם פשיטא עירוב צריך בית שיתוף מהו שיהא צריך בית, רב אחא בשם רב אמר נותנו בין באויר חצר בין באויר מבוי, מילתא דרב אמרה עירוב צריך בית מילתא דשמואל אמרה שיתוף צריך בית, מתניתא פליג עליה דשמואל שיתוף נותנו בבית שער ע"כ. דמהכא משמע בהדיא דלכולי עלמא אי מנח ליה בבית כל שכן דעדיף, ולא נחלקו אלא אי בעי בית או לא, ורב לטעמיה דאמר הכא כל מקום שאין מניחין בו עירוב מניחין בו.

ומה שאמרו בירושלמי דשיתוף אפילו באויר מבוי, לא קיימא לן הכין אלא כרב דאמר בגמרין הכא דשיתוף בכל מקום נותנין אותו חוץ מאויר מבוי. והכי נמי איתא לקמן בפרק כיצד משתתפין (פה, ב).

אלא טעמא דרב דקא סבר אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצרות פתוחים לתוכו. וא"ת א"כ הא דתניא לעיל וחכמים אומרים או מערבין או משתתפין, כלומר: או מערבין בחצרות ומותרין כאן וכאן או משתתפין במבוי ומותרין כאן וכאן, היכי משכחת לה שמערבין בחצרות וסומכין עליו משום שיתוף, דכל שמערבין חצרות פתוחות זו לזו הן, ומבוי אין לו תורת שיתוף. וי"ל דמיירי כגון שהכשירוהו למבוי בשני לחיין או בפס ארבעה כחצר. ובתוספות אמרו דסתם מבוי שנזכר בכל מקום היינו שהכשירוהו בלחי וקורה, ואפילו הכי יש להעמידה בשעירבו דרך חלונות דאף ע"ג דחלונות ארבעה פתוחות להן, אין נעשות בכך אחת כחצר אחת.

קא סבר אין המבוי ניתר בלחי וקורה אלא א"כ בתים וחצרות פתוחות לתוכו. פירש רש"י ז"ל: דרב לית ליה הא דרב חסדא דלעיל (עג ע"א) דאמר האב ובנו כיחידים דמו ומבוי שלהן ניתר בלחי וקורה. ואינו מחוור, דהא רב חסדא ברייתא קא מייתי, דתניא הכין בהדיא וקיימא לן כוותיה, וסתמא דמילתא רב לא פליג אברייתא, ועוד דקיימא לן נמי כוותיה דרב. אלא ההיא לאו באב ובנו דדיירי בחצרות הסמוכות ופתוחות זו לזו, אלא כשדרין בחצר אחת ובתים רחוקים זה מזה. וכן כתבו בתוספות.

דף עד.

בתים וחצרות פתוחים לתוכו. פירש רש"י ז"ל: שני חצרות ושני בתים בכל חצר וחצר. והכי איתא בירושלמי בהדיא כאן (ה"ח) ובפרק קמא דמכלתין (ה"א), דגרסינן התם רב נחמן בר יעקב בעי מבוי אין פחות משתי חצרות, חצר אין פחות משני בתים, והכי נמי משמע בריש פרק ר' אליעזר דמילה (שבת קלא, א). אבל הראב"ד ז"ל פירש: שתי חצרות ושני בתים בשתי החצרות. ואינו מחוור, ולקמן (בע"ב) גבי אבות בר איהי משמע לי לא כדברי הראב"ד ז"ל כמו שנכתוב שם בסייעתא דשמיא (בד"ה ושמואל).

ואזדא ר' יוחנן לטעמיה וכו'. ואיכא למידק היכי אזיל לטעמיה, דהא אפילו הוה סבירא ליה לר' יוחנן בהדיא כרב דגזר התם בשעירבו, הכא ליכא למיגזר. דעד כאן לא גזרינן התם אלא להוציא לחצר אחרת כלים ששבתו בחצר זו, גזירה דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים [לחצר אבל לכולי עלמא לא אסרינן לאפוקי מאני דבתים] לחצר זו של עצמן [דילמא אתי לאפוקי] לחצר אחרת. והכא נמי אף על פי שנשתתפו במבוי ואיכא חורבה אסורה למאנין דבתי, אמאי אסרינן לאפוקי למבוי מאני דבתים וחצרות שנשתתפו בו משום גזירה דילמא אתי לעיולי מאני דבתים לחורבה. וי"ל דהכי קאמר דרב דאסר לעיולי מאני דמבוי לחורבה גזירה דילמא אתי לעיולי מאני דבתים, דינא הוא שלא תחשב

חורבה זו מכלל המבוי להתירו. אבל לר' יוחנן דלא גזר ומצי לעיולי מאני דמבוי לחורבה ולא גזרינן, ראויה החורבה להצטרף ולהחשב מכלל המבוי. ומיהו לאו למימרא דכל מאן דלא גזר חשיבא לה חורבה להתיר את המבוי, דהא שמואל נמי אית ליה כר' יוחנן דלא גזר, ואפילו הכי בעי בית וחצר, ולמסקנא נמי בעי בתים וחצרות. אלא מאן דגזר א"א לחורבה להתיר כדאמרן, אבל למאן דלא גזר אפילו הכי אפשר שלא תצטרף משום דלא חשיבא חורבה להחשיב את המבוי לעשותו מבוי הראוי להתיר בלחי וקורה.

דף עד:

ואיבות בר איהו סבר מקום פיתא גורם. כלומר: וחזנא כמאן דליתיה דמי ולא מעלה ולא מוריד.

ושמואל לטעמיה דאמר מקום לינה גורם. כלומר: ורב ענן סבר דשמואל כי שרי משום חזנא דמצטרף הוא דשרי. ואע"ג דהוה כריך ריפתא אבראי כיון דגני בבי כנישתא, דשמואל לטעמיה דאמר מקום לינה גורם.

ואיכא למידק האי עובדא היכי הות דהוה ס"ד דלא קבלה מיניה שמואל אלא בממריה קאי דאמר אפילו בית אחד וחצר אחד, דכיון דהוה ס"ד דמקום פיתא גורם וחזנא לא מעלה ולא מוריד: א"כ אין כאן אלא חצר אחת בלבד ובית ליכא, ושמואל בית אחד וחצר אחת מיהא בעי. ואף ע"ג דאיכא בית בבי כנישתא דחזיא לדירה, דירה בלא בעלים לא שמיה דירה ואינה אלא כחורבה. ותדע לך דאי לא מאי שנא כי אכיל חזנא פיתא התם או דלא אכיל ואי גאני או לא גאני, הא כולה מילתא בדאיכא בתים וחצרות פתוחות למבוי תליא בין איכא דיורין בין ליכא דיורין, אלא ודאי כדאמרן דבתים דאיכא בהו דיורין בעינן. והיינו נמי דמיקל ר' יוחנן דסגי ליה בחורבה מאי דלא מיקל אפילו שמואל ואף ע"ג דחורבה הראויה לדירה בעי ר' יוחנן כדאיתא לעיל. ועל כרחין הכא בדאיכא בבי כנישתא בית אחד מלבד ביתא דחזנא, ומשום הכי הוה ס"ד מעיקרא דשמואל משום ההוא ביתא הוה שרי ליה, דבחצר דאבות בר איהי איכא תרי בתי והוה ליה חצר אחד דאבות בר איהי ובית אחד בבי כנישתא בר מההיא דחזנא ומתכשר ליה מבוי בהכין. ודחינן דלא היא דמעיקרא לא שרי שמואל אלא משום חזנא דהוה גאני התם, והוה ליה מבוי שפתוחות לתוכו שתי חצרות ושני בתים לכל חצר וחצר כדעתיה קדמאה דאמר אנו אין לנו אלא כלשון משנתינו. כנ"ל. וזו ראיה גדולה לדברי רש"י שפירש בשני בתים לכל חצר וחצר קאמר.

ולענין פסק הלכה הרב אלפאסי ז"ל וכן רובן של פוסקין פסקו הלכה כרב דאמר אין

המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים וחצרות פתוחים לתוכו, משום דשמואל קאי כוותיה במסקנא. ועוד דרב נחמן אמר בפרק קמא דמכלתין (ה, א) נקטינן אין המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהא ארכו יתר על רחבו ועוד שיהו בתים וחצרות פתוחות לתוכו. ואע"ג דר' יוחנן פליג עלייהו, כיון דרב נחמן דהוא בתרא קאי כרב ושמואל הכין הלכתא. ורבנו חננאל (לעיל ע"א) פסק כר' יוחנן. והראשון נראה לי עיקר. ואע"ג דר' יוחנן מיקל טפי וקיימא לן הלכה כדברי המיקל בעירוב, שאני הכא דרב נחמן דהוא בתרא פסיק הכין בהדיא, ומשמע מלישניה דהכין פשיט ליה מדקאמר נקטינן.

ובשחצרות פתוחות זו לזו נראה מדברי הרב אלפאסי ז"ל דהלכה תני לא פתוחות מפני שכתבה להההיא דרב בהלכותיו. והראב"ד ז"ל כתב דבהא לא קיי"ל כוותיה משום דרב לא תני, וכולי עלמא תני פתוחות זו לזו. ועוד הביא ראיה מסוגיין דלעיל דמוקמינן לה למתניתין בעירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי מותרין בחצרות ואסורין במבוי כר' מאיר, וההיא סוגיא כמאן דתני פתוחות אזלא, דכיון דפתוחות זו לזו כי קאמר עירבו חצרות ודאי חצרות זו עם זו קאמר, דאי כל חצר וחצר בפני עצמה, למה לי דתני פתוחות זו לזו, הא ודאי כר' מאיר אתיא דאילו לרבנן כיון דעירבו חצרות למה להו שיתוף. אבל לרב דלא תני פתוחות איכא לאוקומה כולה כרבנן, ומאי עירבו בחצרות חצרות בפני עצמן קאמר, ומשום הכי מותרין בחצרות ואסורין במבוי. וכיון דסוגיין דלעיל כמאן דתני פתוחות והיא אליבא דגמרא, היכי שביק סיפא דגמרא ונקטינן דעת היחיד. אלו דברי הרב ז"ל ונראין דבריו. אלא שהראיה שהביא מן הסוגיא שלמעלה אינה ראיה בעיני, דעירבו בחצרות ודאי לא משמע כל אחת לעצמה, אלא שיערבו כולן כאחת, ומש"ה לא מיתוקמא להו מתני' כרבנן. ומיהו לא בפתוחות זו לזו אלא כשעירבו דרך חלונות וכמו שכתבנו למעלה (עג, ב ד"ה אלא), ואי נמי דרך סולמות, וכדקיימא לן בפרק מי שהוציאוהו ובפרק חלון (עו, א) דחלון תורת פתח עליו להקל ולא להחמיר.

מבוי שצדו אחד גוי וצדו אחד ישראל אין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למבוי. ואסיקנא דטעמא דמילתא משום דאסור לעשות יחיד במקום גוי, ולפיכך אסרו שלא יהא ישראל שאחרי ביתו מערבו עמו דרך חלונות להשתמש דרך פתחים למבוי והוא הדין לחצר. וכיון דאסיקנא דטעמא משום דאסור לעשות יחיד במקום גוי, דוקא בשצד אחד ישראל יחידי, הא אילו היה שם שני ישראלים וגוי במבוי או בחצר יש לומר שלא אסר רב על השלישי להתערב עמהם דרך חלון ולהשתמש דרך הפתח לחצר ולמבוי, לפי שהוא רחוק מן היחוד אם יצא האחד וישארו השנים ויתירא מהם לעולם. כן כתב הראב"ד ז"ל. ואינו מבין שאם אילו שני ישראלים הדרים במבוי או בחצר עם הגוי

דרים בשני בתים הרי אלו אוסרין זה על זה, ואפילו הם בעצמן אסורין במבוי ואפילו על ידי עירוב דאין עירוב מועיל במקום גוים, ואי בששכרו מגוים אפילו ביחיד נמי. ושמא אפילו בשדרין שניהם בבית אחד קאמר רבנו ז"ל, דהשתא הוי כיחיד לגבי היתר המבוי דכל שאין אוסרין זה על זה לא גזרו. וג"ז אינו נכון דא"כ צדו אחד ישראל דקאמר רב בישראל שדר יחידי בלא אשה ובנים קאמר והוה ליה לפרושי. ועוד דכל שהם דרים בבית אחד לא שכיח דדאיר קרינן ליה ולא אמרינן דאין מתיראין דאם יצא האחד ישארו עוד אחרים עמו.

והשתא נמי דאסיקנא דמשום האי טעמא הוא לא שמעינן מינה דדירת גוי לא שמיה דירה לגבי האי, אלא שמיה דירה להתיר את המבוי בלחי וקורה על ידי חצרו, דמ"מ המבוי חשוב כיון דאיכא בתים וחצרות פתוחות לתוכו ודיורין דרין בהן.

והא דאמר **רב יוסף היינו דשמעית מר' טבלא דאמר גוי גוי ולא ידענא מאי היא**. פירש: ועכשיו ידענא דהיינו אחד מבוי ואחד חצר, וטעמא משום דאסור לעשות יחיד במקום גוי. אבל ר"ח ז"ל פירש גוי גוי אחד דירת גוי לא שמה דירה, ועוד דאסור לעשות יחיד במקום גוי. והראשון נראה עיקר, וכן דעת רבותנו הצרפתים ז"ל.

הא דנקט חלונות. פירש רש״י ז״ל: דהוא הדין דרך פתחים אלא דאורחא דמילתא נקט לפי שאין דרך בני אדם לעשות פתחים גדולים מבית לבית. אבל בתוספות פירשו: דדוקא נקט דרך חלונות שאז אסור לעשות יחיד במקום גוי, לפי שכיון שאין חברו רגיל להשתמש עמו אז בוטח הגוי שלא ידע ישראל חברו ואז איכא חשש היזק, והלכך אסרו לערב עמו כדי שלא יהא ישראל זה בוטח בשכנו שעירב עמו ויצא לו מן המבוי או מן החצר. אבל כשיש פתחים פתוחים בינו ובין חבירו מותר, דאז אין נזק הגוי מצוי דגוי מירתת. וכדברי התוספות נראה לי, דאילו לפי דברי רש״י ז״ל אפילו שתי חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים ישראל וגוי דרין באחת מהן וישראל בשניה אין מערבין, דאע״ג דדירת גוי אינה אלא כדיר של בהמה כל שאין שני ישראלים אוסרים זה על זה, הכא אסרו משום דאסור לעשות יחיד במקום גוי. וקשיא לי דהא משמע בריש פירקין (סה, ב) גבי ההיא דרב ור' חייא דשתי חצרות זו לפנים מזו וישראל וגוי בפנימית וישראל בחיצונה דעירוב מועיל במקום גוי בשתי חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, דאמרינן במסקנא הכא במאי עסקינן בשעירבו וטעמא דאיכא גוי דאסר הא ליכא גוי לא אסר. ואם איתא דאפילו בפתוחות לרשות הרבים גוי מעכב מלערב, אמאי נקט שתי חצרות זו לפנים מזו ולאשמעינן דאפילו לר' אליעזר דאמר עד שיהיו שני ישראלים אוסרין זה על זה כיון דאיכא שני ישראלים אוסרין זה על זה כר' עקיבא גוי

אוסר עליהם מלערב, והא אפילו בפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים דלא אסרי כלל אהדדי אפילו הכי גוי מעכב עליהן מלערב. וכי תימא אין הכי נמי ואלא מעשה שהיה כך היה, וכדבעינן למדחי התם באוקימתא קמייתא. הא ליתא, דלאוקימתא בתרייתא גוי דנקט דוקא, דאי לא תימא הכי כי אקשינן למה לי גוי אפילו שני ישראלים נמי, לימא מעשה שהיה כך היה כדאמרינן לאידך אוקימתא. אלא ודאי גוי דנקט דוקא ולאשמעינן דכיון דאוסרין זה על זה כר' עקיבא אין עירוב מועיל להן בלא שכירות, [אבל] בפתוחות לרשות הרבים דאין אוסרין מערבין. אבל לדברי רבותנו בעלי התוספות ז"ל ניחא לי דלא אמרו כאן אסור לעשות יחיד במקום גוי אלא דוקא דרך חלונות הא דרך פתחים שרי.

דף עה.

כי אתא רב דימי אמר ר' ינאי זו דברי ר' עקיבא אבל חכמים אומרים כשם שהרגל המותרת אינה אוסרת כך רגל האסורה אינה אוסרת. ומסתברא דהזקיקו לרב דימי לומר כן משום דקתני וחכמים אומרים אין דריסת הרגל אוסרת, דמשמע דאין שום דריסת הרגל אוסרת, דאי לא הוה ליה למתני וחכמים אומרים אינה אוסרת. ואסיקנא דליתא להא דרב דימי אלא כי אתא רבין אמר ר' ינאי שלש מחלוקות בדבר, ר' עקיבא סבר אפילו רגל המותרת אוסרת, ורבנן סברי אפילו רגל האסורה אינה אוסרת, והאי תנא סבר רגל המותרת אינה אוסרת ורגל האסורה אוסרת. וקיימא לן כמאן דאמר רגל המותרת אינה אוסרת רגל האסורה אוסרת, דבכולה מכילתין נסיב לה כוותיה. והכין אסקה שמואל לקמן (בע"ב) לעולם מותרין עד שיהיו שנים בפנימית ואחד בחיצונה, אבל שנים בחיצונה ואחד בפנימית אינן אסורין. דשמעת מינה דרגל המותרת אינה אוסרת אבל רגל האסורה אוסרת. וכן פסק הראב"ד והר"ז הלוי ז"ל.

דף עה:

אמר לך שמואל אנא דאמרי אפילו לר' עקיבא ע"כ לא קאמר ר' עקיבא התם אלא דשתי חצרות זו לפנים מזו דקא אסרן אהדדי. קשיא לי והא חיצונה היא דמבטלת לפנימית דלא אסרה עלה אלא משום דרגל ערובה בלבד, וא"כ אפילו שתי החצרות הפתוחות לרשות הרבים ופתח אחד ביניהן כמו שעירבו ושכח אחד מבני החצר שאין העירוב אצלה יבטל לבני אותה שהעירוב אצלה. וכי תימא הכי נמי א"כ למה לי דנקט שתי חצרות זו לפנים מזו, לימא ע"כ לא קאמר ר' עקיבא אלא כגון שתי חצרות שעירבה זו עם זו דקאסרן אהדדי. ויש לומר דהוא הדין דהוה מצי למימר הכין, אלא משום דעל

שתי חצרות זו לפנים מזו קאי נקט הכין, וה"ה לכל דדמי לה. וכן נראה מלשון רש"י ז"ל שפירש דאסרן אהדדי ע"י הרגל עירוב, וכי אמרי אנא בשתי חצרות ופתח אחד ביניהן ולא עירבו ע"כ.

אבל הכא מי קא אסרה עילויה. דלימא לה כיון דמקלקלת עלויי לא ממתינא לך ולביטולך לא צריכנא, הא ודאי צריכה היא לביטולה וביטול מיהא סגי לה.

אמר רב יוסף תני רבי אם היו שלשה אוסרין זה על זה. פירוש: אם היו שלשה בין שתי החצרות, ולא מיבעיא אם היו שנים בפנימית ואחד בחיצונה דרגל האסורה אוסרת, אלא אפילו היו שנים בחיצונה ואחד בפנימית, משום שאני קורא רבים בחיצונה וגזירה משום רבים בפנימית.

ושמואל אמר לעולם מותרות עד שיהיו שנים בפנימית ואחד בחיצונה. דלא גזרינן וכדמפרש טעמא בסמוך דאי ידע, ואי לא ידע אמר עירובי עירוב.

אמר ר' אלעזר וגוי הרי הוא כרבים. כלומר: אם היה גוי דר בפנימית ושני ישראלים בחיצונה, דריסת רגלו אוסרת עליהן. ואע"פ שאינו דר עמהן וישראל דכוותיה אינו אוסר, אפילו הכי גוי אוסר וכדמפרש טעמא משום גזירת הרואין, דאיכא דלא ידע וסבר דגוי [אינו] אוסר אפילו בשיש שני ישראלים אוסרין זה על זה דרין עמו, דמימר אמר גוי לא השכיר דאם איתא מיפעא פעי. ור' אלעזר אליבא דשמואל אמרה לשמעתיה, דאי לרב מאי איריא גוי אפילו ישראל נמי אסר כי הוו שנים בחיצונה וכמו שפירש רש"י ז"ל. והלכך קיימא לן כשמואל, זו היא שיטתו של רש"י ז"ל. ולפי שיטה זו ההוא עובדא דישראל וגוי בפנימית ובעיא דישראל וגוי בחיצונה וישראל בפנימית שבתחילת פירקין (סה, ב), אפשר לומר שאין הלכה כרב ור' חייא דאסרו ואף על גב דהוו רבים בחיצונה. משום דלא אמרו כאן אלא בשיש שני ישראלים בחיצונה וגוי בפנימית, דמכל מקום הא איתא בחיצונה שני ישראלים אוסרין זה על זה.

אבל הראב"ד וגם ר"ח ז"ל פירשו: אם היו שלשה אסורין, כלומר: שלש חצרות ובכל חצר אחד ונמצא בחיצונה שלשה שהם רבים. ושמואל פליג בישראלים ואמר שאינן אוסרין עד שיהיו שנים בפנימית דרגל האסורה אוסרת אבל רגל המתרת אינה אוסרת. ור' אלעזר קאי כשמואל בישראלים, אבל גוי הרי הוא כרבים שאם דר גוי בפנימית ושני ישראלים בשתים החיצונים אחד בכל חצר הרי אוסר עליהן. ולפי פירוש זה ההיא דלעיל דרב ור' חייא דישראל וגוי בפנימית וישראל בחיצונה, ואי נמי ישראל וגוי בחיצונה וישראל בפנימית החיצונה אסורה כרב ור' חייא וכמו שכתב הראב"ד ז"ל שם במקומה. וכבר כתבתיה משמו למעלה בס"ד (שם בד"ה אמר ליה). והתימא מן הרב אלפאסי ז"ל

שפירש כאן כפירושו של ר"ח ז"ל ועם כל זה לא כתבן להנהו דרב ור' חייא ור' אלעזר בהלכות (לעיל סה, ב), דנראה שדחאן מהלכתא.

מר סבר בית שער דיחיד שמיה בית שער ומר סבר לא שמיה בית שער. כתב הראב"ד ז"ל: אע"ג דשמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, הכא הלכה כשמואל משום דקאי רב כשמואל, וכדאמרינן לקמן בפרק כיצד משתתפין (פה, ב) אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאמרו חכמים הדר שם אינו אוסר עליו הנותן שם את עירובו אין עירובו עירוב חוץ מבית שער דיחיד. דאלמא בית שער דיחיד הדר שם אינו אוסר ואין צריך ליתן עירוב. וזה כשיטתו של הראב"ד ז"ל שפוסק כרב ושמואל לגבי ר' יוחנן כשאר רבים דעלמא לגבי יחיד, ולא אמרו שמואל ור' יוחנן ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן אלא בשלא נחלק עליו אלא האחד מהם. אבל הגאונים ז"ל פסקו בכל מקום כר' יוחנן ואפילו במקום שניהם. ובתוספות כתבו דההיא דרב אפילו כר' יוחנן אתיא, דההוא בית שער היינו בית שער דחצר שאינו עשוי לדירה אלא לבית שער, וכי הא דאמרינן לעיל (עב, ב) מי שיש לו בית שער אכסדרה ומרפסת בחצר חבירו אינו אוסר. אבל האי דהכא דשני בתים זו לפנים מזו שהחיצון עשוי לדירה לא הוי כשאר בית שער דיחיד והדר שם אוסר. ונראין דבריהם מדקאמר רב כל מקום שאמרו חכמים הדר שם אינו אוסר עליו, דמשמע דמילתא פשיטא היא לכולי עלמא. והלכך בשני בתים זו לפנים מזו אפילו החיצון אוסר כיון דעשוי לדירה ואינו בית שער אלא ליחיד.

דף עו.

הכי השתא התם בין השמשות ספיקא הוא ספק יממא ספק לילה הוא. כלומר: וספיקא דרבנן הוא ולקולא. ואיכא למידק דהא תניא לעיל בפרק בכל מערבין (לו, א) כיצד אמר ר' יוסי ספק עירוב כשר, עירב בתרומה ספק מבעוד יום נטמאת ספק משחשיכה נטמאת אבל עירב בתרומה ספק טמאה ספק טהורה אין זה ספק עירוב כשר. והכא נמי בשלמא זה שעירב עליו מבעוד יום ונאכל עירובו בין השמשות דין הוא שיהא עירובו עירוב מספק, דהוה ליה כספק נטמאת מבעוד יום ספק משחשיכה, אבל זה שעירב עליו בין השמשות ונאכל עירובו משחשיכה למה [הוי] עירוב, דהוה ליה כספק עירב בטהרה ספק עירב בטומאה. ויש מפרשים דהכא בעירובי חצרות קאמר דלא קא מקנא רשותא אלא עירובי רשותא בלחוד, ואפילו בספק חשיכה ספק אינה חשיכה מערבין לכתחילה, וכדתנן בשלהי במה מדליקין (לד, א) ואוקימנא לה התם בעירובי חצרות. וקיל נמי דאפילו זה שעירב עליו מבעוד יום ונאכל עירובו בין השמשות עירובו עירוב אע"פ

שעדיין הוא זמן הראוי לערב בו לכתחילה. אבל בעירובי תחומין לא, דכיון ששנינו שם שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה עשרתן ערבתן, דמשמע עם חשיכה אין הא ספק חשיכה לא וכדדייקינין התם בגמרא, ואוקימנא בעירובי תחומין, דאלמא עירובי תחומין אין מערבין בבין השמשות, הלכך אפילו עבר ועירב אין עירובו עירוב, אלא הכא בעירובי חצרות. ודבר הלמד מענינו הוא דהכא בעירוב חצרות קיימינן, וכן פירש ר"ח ז"ל בפרק במה מדליקין וכן פירשו בתוספות. ולשון צא דנקט רבא שייך נמי אפילו גבי חצרות, כלומר: צא וגבה את העירוב כמו צא ושכור פועלים (ב"מ פג, א) צא תן לו (ב"ק סח, ב). אבל רש"י ז"ל פירשה בעירובי תחומין וכן פירשה הרמב"ם ז"ל. וכתב רש"י ז"ל שם בפרק במה מדליקין דרבא כר' יוסי אמרה. וכבר כתבנו שאין דומה לה ודברי ר"ח ז"ל עיקר.

מתני': **חלון שבין שתי חצרות ד' על ד' וכו'**. תוספתא (פ"ז, ה"ח): חלון שהיה ד' על ד' עשו לה סריגות בטלה.

גמרא:**ושנים ומשהו בתוך עשרה**. פירש רש"י ז"ל: שני טפחים ומשהו אורך מהיקיפו בתוך י', מאמצעי ולכאן טפח ומאמצעי ולכאן טפח ומשהו. ואינו מחוור, דהא אסיקנא (בע"ב) דר' יוחנן כדייני דקיסרי דאמרי דריבועא מגו עיגולא פלגא, וכיון שכן על כרחין קודם שיגיע לצלע התחתון של המרובע יעלה מן ההיקף הרביע שהוא ששה טפחים. אלא שני טפחים זקופים מלמטה למעלה חשיב, וכך היא המדה לפי החשבון שאמרו כל שיש ברחבו טפח יש בהיקיפו שלשה טפחים, ולפיכך חלון עגול שיש בהיקיפו ארבע ועשרים טפחים יש ברחבו שמונה, וכשתרבע בתוכו ארבעה על ארבעה נמצא שיש מן הנקודה האמצעית התחתונה עד צלע התחתון של המרובע שני טפחים, וכנגד מן הנקודה האמצעית העליונה של ההיקף עד צלע העליון של המרובע שני טפחים, וכן [לכל] צד וצד מצלעי המרובע, ונמצא המרובע ארבעה על ארבעה. ולפיכך צריך שיהא שני טפחים ומשהו זקופים מלמטה למעלה בתוך עשרה, כדי שיהא משהו מן המרובע בתוך עשרה.

דף עו:

ריבועא מגו עיגולא פלגא. יש מפרשים טעמא דדייני דקיסרי משום דקסברי כל אמתא בריבועא תרי אמין באלכסונה. וזה דבר תימא היאך יטעו כל כך במה שהוא ניכר לעין. והראב"ד ז"ל פירש: דקסברי דאמתא בריבועא טפי מאמתא ותרי חומשי באלכסונה, וסבירא להו נמי דכל שיש ברחבו טפח איתי ליה טפי מתלתא טפחים בהיקיפו, וכן יתרון

האלכסון ויתרון ההיקף על החשבון שאמרו חכמים העלו אותו דייני דקיסרי לפלגא. ומ"מ אין הדבר כן וכבר דחינום בפרק קמא דסוכה (ח, ב) גבי סוכה העשויה ככבשן. וגם זה נראה שאינו עולה בחשבון זה ואפילו בקרוב אינו, ומדרך התשבורת מוכרח שהוא רחוק מאד מזה השיעור.

ובתשובות הגאונים ז"ל ראיתי כי דייני דקיסרי כוונו המדה בקרוב, אלא שר' יוחנן הבין דבריהם על הצד שנאמרו. שהם כך אמרו עגולא מגו ריבועא ריבעא, וריבועא מגו ההוא ריבועא פלגא מריבועא קמא בתבריתא וזה באמת פלגא בקירוב, ותדע לך שאם תרבע טבלא עשר על עשר יהיו מאה בתבריתא וכשתעגל בתוכה עגול שוה כטבעת, יהיה ג"כ עשר על עשר עגולות, וכשתרבע בתוך אותו עיגול נמצא אלכסון הרבוע ההוא עשר, וכל שיש באלכסונו עשר יש בצלע הריבוע שבע ומשהו ע"ד החשבון שאמרו כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונה, ושבע על שבע הוו מ"ט בתבריתא. וכשתוסיף עוד על החשבון המשהויין יהיו חמשים בקירוב נמצא שהוא פלגא דריבועא קמא בתבריתא. אלא דר' יוחנן סבר דפלגא בעגולא ממש קאמרי. וזה דבר של תימה שיטעה ר' יוחנן כ"כ בדבריהם.

ואני אומר כי שמא דייני דקיסרי ראו כל צלע וצלע מצלעי הריבוע כאילו היה חוט מקיפו, והא בודאי אילו מקיף כל צלע וצלע בעיגול שוה יהיה חוט המקיפו שנים עשר טפחים על דרך החשבון דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקיפו שלש טפחים, וכיון שכן נמצא החוט שעל צלע הריבוע המזרחי ששה [וכן כל צלע הריבוע המערבי ששה] וכן לארבעת רבעיו, וכשתחבר את הכל יהיה חשבון כל ההיקפין כ"ד בכיון, ובאמת כי החשבון הזה אינו אמת, לפי שהוא לוקח ההיקף לכל אחד מן הצלעות ואינו אלא היקף אחד לכולן, וכשתקיף את כל המרובע בהיקף אחד שוה קידור כטבעת לא יהיה רק י"ז נכי חומשא.

מתני': **כותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה ורחב ארבעה**. האי ארבעה לאו דוקא הכא, דאפילו סדין הויא מחיצה. ועוד דאם איתא דכל שאין בו ארבעה מערבין אפילו אחד, א"כ מאי קא מיבעי ליה בגמרא אין בו ארבעה מאי, הא כי אין בו ארבעה אין מערבין שנים. וכי מהדרינן ליה לתירוצי אליבא דר' יוחנן כי אית ביה ארבעה עולין אין מעלין לא כי לית ביה ארבעה אפילו מעלין, הוה לן לאפלוגי בהא ונימא כי אית ביה ארבעה מערבין שנים כי לית ביה ארבעה אין מערבין אלא אחד. והכין נמי מוכח בהדיא מדאמר אביי (לקמן עז, ב) דאמר סולם ארבעה מכאן וסולם ארבעה מכאן ואין בין זה לזה שלשה ממעט, ולא אמרן אלא שאין בכותל ארבעה אבל יש בו ארבעה אפילו מפליג טובא נמי.

דאלמא אפילו אין בכותל ארבעה צריך סולם ארבעה מכאן ומכאן להיות לשתי החצרות כפתח לערב באחד, הא לאו הכין לא. ואינו דומה לחריץ (לקמן עח, ב) דבעינן רוחב ארבעה, דהתם כי לא הוי ארבעה אע"פ שעמוק כמה ראוי לפסע עליו, אבל כותל כל שהוא גבוה עשרה חוצץ בין שתי החצרות אין ראוי להשתמש מזו לזו, ורוחב הכותל לא מעלה ולא מוריד לענין זה. ולא שנו כאן רוחב ארבעה, אלא משום סיפא דהיו בראשו פירות רבות, דדוקא ארבעה בין לרב בין לר' יוחנן. וכן מצאתיה מפורשת בירושלמי (ה"ב) דגרסינן התם ולמה לי רחב ארבעה אפילו אינו רחב ארבעה בגין דא מתני' דבתרא אלו עולין מיכן ואוכלין ואלו עולין מכאן ואוכלין ע"כ בירושלמי.

ובלבד שלא יורידו למטן. לקמן בפרק כל גגות (צב, א) פסיק ר' יוחנן כר' שמעון דאמר אחד גגות ואחד חצרות וקרפיפות רשות אחד הן. ומפרש להא מתני' מאי שלא יורידו למטה, למטה בבתים, י"ל דלא אמר ר' שמעון אלא לכלים ששבתו בתוכן, אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית. ואיכא למידק למאן דאית ליה התם דלמטה ממש בחצר, מתני' כמאן, דהא כותל רחב ארבעה הרי הוא כגג וגג וחצר רשות אחת הן אפילו לרבנן כדאיתא התם בפרק כל גגות (שם). ויש מפרשים התם דאתיא כר' מאיר (צ, ב) דאית ליה דגגין רשות בפני עצמן הן וחצרות רשות בפני עצמן. ואיכא למידק דהא ודאי הכא לא אסרו אלא בכותל וחצר דתרי גברי וכשלא ערבו, הא כותל וחצר דחד גברא אי נמי בתרי ועירבו לא, ואילו לר' מאיר משמע דאפילו בחד גברא ואי נמי בתרי ועירבו אסור, משום תל ברשות הרבים. וכן פירש שם רש"י ז"ל. ומיהו ודאי איכא למימר דלא אסר אלא דוקא בתרי ולא עירבו ושלא כדברי רש"י ז"ל כמו שאני עתיד לכתוב בע"ה. ואין לומר דכותל רחב ד' וגבוה עשרה כיון דלא ניחא תשמישתיה הוה ליה כקרפף, ולפיכך אסור ואפילו דחד גברא ואי נמי בתרי ואפילו עירבו, כדמוכח בהדיא בפרק פסין (כג, ב) גבי קרפף שהוקף לדירה וזרע רובו הרי היא כגנה ואסור וכדכתבינן התם. וכן כתבו כאן רבותנו הצרפתים ז"ל בתוספות. והם תירצו דהכא בשעירבו בתים עם חצרות, והלכך לרבנן אסור להוריד אפילו למטה בחצר משום גזירה דמאני דבתי שבחצר, וכדגזרינן נמי בשלש חצרות ועירבה האמצעית עם החיצונות והחיצונות לא עירבו זו עם זו ואמרו דשלשתן אסורות משום גזירה כדאיתא לעיל בפרק מי שהוציאוהו (מט, א).

ואפשר לאוקמוה להא מתניתין ככולהו תנאי. לר' מאיר משום דלדידיה גג וחצר אסור להכניס ולהוציא מזה לזה משום גזירה דרב יצחק בר אבדימי דעמוד ברשות הרבים כדאיתא בריש כל גגות (פט, א), וכפי מה שכתבתי אני דר' מאיר לא גזר בגג וחצר דחד גברא ואי נמי בתרי ועירבו. וכדרבנן נמי אתיא וכשעירבו בתים עם חצרות, ומשום

גזירה שלא ישתמש שם בכלים ששבתו בתוך הבית. ולר' שמעון, לרב דאמר דמודה ר' שמעון בשעירבו דאיהו נמי גזר אטו כלים ששבתו בתוך הבית, הכא נמי בשעירבו. והיינו דאקשינן בפרק כל גגות (צב, א) ומי אמר ר' יוחנן הכי, כלומר: דהלכה כר' שמעון בין עירבו בין לא עירבו, והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן ובלבד שלא יורידו למטה, כלומר: ובשלמא אי אמרת דמודה ר' שמעון בעירבו, מתני' נמי אתיא כר' שמעון ובעירבו, אלא אי אמרת דר' שמעון אפילו עירבו קאמר מתני' דלא כר' שמעון, וכיון דסתם מתניתין דלא כר' שמעון היכי פסיק ר' יוחנן כוותיה. ופריק: מאי למטה למטה בבתים, והלכך מתני' [כר"ש] נמי אתיא, ואפשר לאוקמוה בין לרב(א) ובין לר' יוחנן אפילו כר' שמעון, אלא דלרב דוקא בשערבו ולמטה למטה בחצר, ולר' יוחנן בין בעירבו בין בשלא עירבו ולמטה למטה בבתים.

דף עז.

הכי קאמר יש בו ארבעה אלו עולין מכאן וכו'. ואזדא ר' יוחנן לטעמיה וכו'. איכא למידק ודקארי לה (מאן) [מאי] קארי לה, ומי לא ידע דמתניתין בדאיכא ארבעה ור' יוחנן מפליג בין ארבעה לפחות מארבעה. ועוד מאי קא קשיא ליה מתניתין לר' יוחנן טפי מדרב. וי"ל דמדקאמר ר' יוחנן אלו מעלין ואלו מעלין קס"ד דטעמיה דר' יוחנן משום דלא משתמשי בה אלא באקראי דלא ניחא תשמישתיה, וכיון שכן הוה קשיא ליה מתניתין דאפילו בדאיכא ארבעה כיון דגביהה עשרה לא חזיא לתשמישתא, ובין אית ביה ארבעה בין לית ביה ארבעה חד דינא אית להו. ופריק: דלאו משום האי טעמא, אלא דכל שאין בו ארבעה לא חשיב ובטיל והוה ליה כמקום פטור..

הכא במאי עסקינן ברשויות דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם. וכתבו בתוספות דאפילו רב לא אחמור אלא כששתיהם רשויות דרבנן, כגון האי דקאי בין שתי חצרות, אבל היכא דחד מינייהו דאורייתא כגון אסקופה הסמוכה לכרמלית לא. והיינו דקא מפרש רבא טעמא דההיא דאמר רב בפרק קמא (ט, א) תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו בפתוח לכרמלית ומשום דמצא מין את מינו וניעור, ולא קאמר טעמא משום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.

כותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה וצדו אחד שוה לארץ נותנין אותו לזה שצדו אחד שוה לארץ. שוה לארץ לאו דוקא דא"כ אין זה כותל שבין שתי חצרות, אלא כל שאינו גבוה עשרה קרי ליה שוה לארץ. ואפילו למאן דאמר (לקמן צג,

ב) גידוד חמשה ומחיצה חמשה העליונה אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, הכא נמי לטלטל בד' אמות, ומ"מ הכותל נחשב מן העליונה ומטלטל בה כדרך שמשתמש בחצר.
אמר רבינא כגון שעקר חוליא מראשו. כלומר: כשמיעטו מלמטה ואין במיעוטו ארבעה אין משתמשין אפילו כנגד מיעוטו לפי שאי אפשר לעמוד עליו. אלא הכא בשעקר חוליא מראשו של כותל, דאף ע"פ שאין בו ארבעה מ"מ ראוי הוא להשתמש כנגדו, ומ"מ אין ראוי לעלות בו ולהשתמש בכותל. ואפשר לומר דאפילו יש במיעוטו ארבעה, דוקא בכותל ארבעה שראוי להלך על גביו להשתמש בו, אבל כשאין בו ארבעה אינו ראוי להשתמש בו ואינו מיעוט אלא כנגדו. וכל שלא ערבו אין משתמש אלא כנגד מיעוטו [לרב] דאמר שתי רשויות שולטות בו, וכדמשמע בסמוך (בעמ' ב) בהא דאמר אביי כותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה והניח סולם רחב ארבעה מכאן וכו' ולא אמרן אלא שאין בו בכותל ארבעה, אבל יש בו ארבעה אפילו דמפלגי טובא נמי, דאלמא כל שאינו רחב ארבעה אינו ראוי להלך בו ואינו כפתח. ואע"ג דנקט לה סתם ולא מפרש כותל רחב ארבעה, משום דאמתניתין קאי דקתני גבוה עשרה ורחב ארבעה. ואי נמי י"ל דבסתם כותל מיירי לא שנא רחב לא שנא שאינו רחב, ולא דמי להההיא דאביי, דהתם ודאי כיון דיש בין סולם זה לזה יותר משלשה וצריך הוא להלוך בכותל עד שיגיע לסולם של חברו כל שאין בכותל ארבעה אינו כפתח, אבל להיות נחשב לחלקו של זה שמיעטו ולהשתמש בכותל עצמו, ודאי הוי מיעוט ומשתמש בו בכולו כיון שראוי להלך בו קצת.
וחררה שהטמינה בגחלים. פירש רש"י ז"ל: והוא שכבו עכשיו הגחלים הא בשלא כבו לא, דמתוך שנהפכין מכבה את התחתונות ומבעיר את העליונות וכדאיתא (בזבחים) [בכריתות (כ, א)].

דף עז:

אם היו מקצת עליו מגולים. כך היא גירסת הספרים, וכך היא בפירושי רש"י ז"ל. ואפ"ה אין דרך זריעה בכך דמיירי כשזרען אגודה וכדאיתא בירושלמי (כלאים פ"א, ה"ט). אבל רב האי גאון ז"ל לא גריס ליה כלל. ויש מי שגורס מקצת (עלין) עליון דאין דרך זריעה בכך. והא מתני' לצדדין קתני נטלין בשבת בשלא השרישו, ואינו חושש משום מעשר כשהשרישו. ובתוס' אמרו כולה בשלא השרישו ואינו חושש משום מעשר כשטפחו מחמת לחלוחית הקרקע. וכבר כתבתיה בארוכה במסכת שבת בשלהי טומנין (נ, ב ד"ה יש) בס"ד.

והא דדייק לה מהא מתניתין ולא דייק לה מההיא דפגה שטמנה בתבן דאייתי כבר, משום דכל שיש לו אוגנים מיהדק טפי, ולא דמי לפגה שהטמינה בתבן, שהתבן והגחלים מטולטלין על הפגה ועל החררה, אבל טומן לפת וצנון תחת הגפן שהם כזרועים מדובקים ומחוברים היטב בקרקע, ודומה לספל שיש לו אוגנים.

לא צריכה דבעי מרא וחצינא. וא"ת אם כן מאי קמ"ל פשיטא. יש לפרש דכלי הוי מיעוט כנ"ל. ופלוגתא היא בירושלמי (ה"א) דגרסינן התם מהו למעטן בכלים, רב חייא בר אשי אמר ממעטין בכלים, ר' יונה ר' יצחק בר טבמי בשם ר' יוחנן אין ממעטין בכלים, תמן אמרין מחלוקת ר' חייא רבה ור' ישמעאל בר ר' יוסי חד אמר מותר וחד אמר אסור, מאן דאמר אסור שמא ישכח ויטלטלנו ע"כ. ומ"מ היכא דבעי מרא וחצינא משמע דלכולי עלמא ממעטין, דליכא למיחש שמא ישכח ויחפור דהא מלאכה גמורה דאורייתא היא. ומ"מ כיון דייחוד אינו מועיל לכלים משום שמא ישכח ויטלטלנו, אתא לאשמעינן דהיכא דחברו מיהא עד דבעי מרא וחצינא מותר.

ובשאר דברים שאינם כלים סגי ליה בייחוד, כדאמרינן בירושלמי (שם): תני בכל ממעטין באבנים ובלבנים ובסולם צורי ובסולם מצרי והוא שקבעו, ר' בא בשם ר' יהודה ואפילו לא קבעו, והא תני והוא שקבעו, אמר ר' בא והוא שייחדו לכך, הורה ר' לא כהדין תניא והוא שקבעו. ואפשר דהלכה כר' בא דאמר בשם רב יהודה אפילו לא קבעו אלא שייחדו דהלכה כדברי המיקל בעירוב. והא דאמרינן לעיל (עו, ב) סולם קבוע הוא דאינו צריך הא סולם עראי צריך, דשמעת מינה דבין שתי חצרות סולם קבוע בעינן. יש לומר דמאי קבוע קבוע למלאכתו כלומר: מיוחד, וכדמפרש נמי ר' בא דירושלמי הא דתני קבעו והוא שייחדו לכך. וא"ת עוד מ"מ מהתם משמע דסולם מיוחד בעינן, ואילו לפי מה שאמרו סולם צורי דאמר רב בסמוך דמפרש אפילו לא ייחדו נמי, דאי בשייחדו אפילו מצרי נמי וכדברי הירושלמי. וי"ל דלעיל ניחא ליה למנקט אפילו בשל מצרי. ואי נמי י"ל דגמרא דבני מערבא פליגא בהא אדידן, דאינהו סברי דבין צורי ובין מצרי חד דינא אית להון, ובתרווייהו בעינן והוא שייחדו. והכי משמע מדמערב ותני להו בירושלמי ובתרווייהו קאמר והוא שקבעו והוא שייחדו. אלא שיש לומר דהוא שקבעו אמצרי בלחוד דסליק מיניה קאי.

אי הכי ואפילו צורי נמי שאף הוא ניטל בשבת התם כובדו קובעו. פירש רש"י ז"ל: ולא משום שנאסר בכך אלא שאין דרך לטלטלו. ואי קשיא לך הא דמשמע בפרק קמא דיום טוב (ט, ב) דסולם של עליה אסור לטלטלו, ולא שרי התם אלא סולם של שובך. כבר תירץ רבנו תם ז"ל דהתם בסולמות גדולים שעשויין לעלות בהן אל הגגות שהן כמו

מדריגות והן ראוין להטיח בהן גגות וכן סולם של שובך, אבל הא דשמעתין בסולמות קטנים שמטלטלין מזוית לזוית. והרב ר' אפרים ז"ל פירש: דהתם ביום טוב דמוליך הסולם ברשות הרבים, הרואה אומר להטיח גגו הוא צריך, וכיון דאסור ברשות הרבים אסור אפילו בחדרי חדרים, אבל בשבת שאין יכול להוציאן ברשות הרבים לא גזרו בחצר. ולפי פירש זה אסור לטלטל סולמות קטנים שלנו ביום טוב ואפילו בחצר. וכבר כתבתיה בארוכה בפרק קמא דביצה (שם ד"ה ויש).

והראב"ד והר"ח זכר כלם לברכה פירשו: כובדו קובעו ואסור לטלטלו. ובאמת כי מצינו דבר שכובדו קובעו לאסור ככלי קיואי (שבת קיג, א). ואף ע"פ שיש דברים שאין כובדן קובען כמוטות של בית רבי, ואפילו ניטלין בשני בני אדם (שם קכג, ב). אלא שבכאן אין פירושם מחוור בעיני, דכיון דרב אחא סבר דאפילו צורי ניטל בשבת היאך סתם רב אשי דבריו ואמר התם כובדו קובעו, אדרבא הוה ליה למימר צורי אינו ניטל דכובדו קובעו, דלישנא דהתם כובדו קובעו משמע דטעמא אחרינא הוא דקאמר ליה.

והניח סולם רחב ארבעה מכאן וסולם רחב ארבעה מכאן ואין בין זה לזה שלשה. כגון שהסולם שבחצר ראובן נוטה לצד דרום וזה שבחצר שמעון נוטה לצד צפון, וכיון שאין מכוונין זה כנגד זה, אם הם תוך שלשה הוי פתח (לעיל נט, ב), דכל תוך שלשה כלבוד דמי וכאילו מכוונין זה כנגד זה, אבל אם אינם תוך שלשה לא הוי פתח. ומיהו כשיש בכותל רחב ארבעה הוו להו כשתי פתחים הפתוחים לגג, שאע"פ שפתחו של ראובן אינו כנגד פתחו של שמעון אין בכך כלום, דמ"מ הרי הם מערבין דרך הגג, כמו שיש לו לראובן פתח בגגו, יש לשמעון גם כן פתח באותו גג. ויש פירושים אחרים וזה יותר נכון.

בנה איצטבא על גבי איצטבא אם יש באיצטבא התחתונה ארבעה ממעט אי נמי אין באיצטבא התחתונה ארבעה ויש בעליונה ארבעה ואין בין זה לזה שלשה ממעט. פירש רש"י ז"ל: ביש באיצטבא התחתונה ארבעה אורך ואע"פ שאין בה ארבעה על ארבעה. וכן פירש סולם ששליבותיו פורחות כעין סולמות המטלטלין שלנו ששליבותיו עשוין כעין מקלות וארוכין ארבעה ואינן רחבין ארבעה, ואם יש בתחתונה ארבעה דל עליונה מהכא איכא תחתונה שיש בה שיעור למעט, ואם אין בתחתונה ארבעה אפילו בארך ויש בעליונה ארבעה, אם אין בין זה לזה שלשה ממעט, דאע"פ שאין בתחתונה כדי למעט, מ"מ אהני כיון דאין תחת העליונה אויר שלשה, דכל שיש אויר שלשה לא הוי מיעוט דמיעוט באויר לא שמיה מיעוט. והא דאמרינן בסמוך (עח, א) כותל תשעה עשר צריך זיז אחר להתירו, פירש הוא ז"ל דוקא בשיש שם סולם כל דהו, הא לאו הכי אינו מיעוט דמיעוט באויר אינו מיעוט. וכן כותל עשרים דבעינן שני זיזין, הכי נמי ע"י סולם

כל דהו.

ואינו מחוור בעיני, דאם כן לא הוה שתיק גמרא מיניה והוה ליה למימר צריך זיז אחר וסולם כל שהוא להתירו, וכל שלא הזכירוהו בגמרא משמע דהזיז לבדו מתירו. ומה שפירש ג"כ באיצטבא ושליבות שאין בהן ארבעה על ארבעה, קשה דהא משמע דלעולם אינו מיעוט עד שיהא בו ארבעה על ארבעה, דאי לא תימא הכי אמאי קאמר שמואל בסמוך (שם) כותל עשרה צריך סולם ארבעה עשר, תיפוק ליה אפילו בשליבה אחת. ואי אפשר לומר דבסולם כל שהוא קאמר, דהא סתם של ארבעה משמע וכדאמרינן לעיל (עו, ב) לול פתוח בין בית לעליה צריך סולם קבוע להתירו, וכי סגי ליה בסולם כל דהו מפרש בהדיא, וכדאמרינן בסמוך (לקמן עח, א) זיז היוצא מן הכותל והניח עליו סולם כל שהוא.

ונראה לפרש באיצטבא שיש בה ארבעה על ארבעה, וכן סולם ששליבותיו פורחות היינו כגון אותן הסולמות הקבועים שלנו שהן עשוין כמדריגה ששליבותיו רחבות ד' על ד' ועודפות זו על זו, והכי קאמר: אם יש באיצטבא או בשליבה התחתונה ארבעה, דל עליונה מהכא הרי מיעטו את התחתונה לבדה, ואם אין בתחתונה לבדה ארבעה ויש בעליונה, כלומר: בצירוף העליונה, ואין בין זה לזה שלשה ממעט, דאמרינן לבוד והרי הן כשליבה אחת עקומה או כאיצטבא אחת עקומה. אבל שלשה לא, דכל חדא וחדא באפי נפשה קיימא ולית בה ד' על ד' ואינו ממעט. וכן אם היה בעליונה לבדה ד' על ד' ממעט ואפילו היה בין זה לזה שלשה או יותר, ואף ע"ג דאיכא אויר שלשה לית לן בה, דמ"מ הא חזי למיקם עליה ולאישתמושי בכותל ולמיסק עליה. והיינו כותל תשעה עשר (להלן עח, א) דמתירו זיז אחד ואפילו בלא סולם. וכשאין שם זיז רחב ד' על ד' ולא שליבה ואיצטבא ד' על ד', צריך סולם ארבעה עשר או שלשה עשר ומשהו, או בחד מהנך שיעורי דאיתמרן בסמוך למר וכדאית ליה ולמר כדאית ליה.

דף עח.

זיז היוצא מן הכותל ד' על ד' והניח עליו סולם כל שהוא מיעטו. כלומר: מיעט את הזיז וגרע כחו, שהסולם מעצמו אינו ממעט, וכן הזיז אינו ממעט כיון שהסולם מונח עליו. אבל אם הניחו לסולם בצד הזיז ולא עליו ממש לית לן בה, ולא גרע כחו של זיז, דאדרבא כל שהוא נתנן בצדו הרחיבו לזיז. ורש"י ז"ל לא פירש כן וזה נכון.

מלאו כולו ביתידות מהו. כלומר: מי אמרינן הא לא משתמש ליה, או דילמא הרי הוא כבית מלא כלים ומניח עליהם מידי ומשתמש. ופשיט ליה מדר' יוחנן דאמר גבי מתניתין

דבפרק הזורק בשבת (צט, א) בור וחולייתה מצטרפין לעשרה, דתנן חולית הבור והסלע בזמן שגבוהים עשרה ורחבין ארבעה, הנוטל מהן והנותן על גבן חייב, ואמרינן עלה בגמרא ל"ל למיתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע, ואמר ר' יוחנן הא קמ"ל דבור וחולייתה מצטרפין לעשרה, וכן לרחב ארבעה דתנן בזמן שהן רחבין ארבעה. ואמאי מצטרף האויר לחוליא לשיעור ארבעה והא לא משתמש ליה באויר הבור, אלא דמנח מידי על הבור ומשתמש.

וא"ת ולמה אנו צריכין לצירוף אויר הבור למשתמש על החוליא, (מ"מ) תיפוק ליה דהא כותל רשות היחיד דהנותן על גביו חייב ואע"פ שאינו רחב ארבעה, דביתא כמאן דמליא דמי. ועוד קשיא לי דהא אמרינן בפרק הזורק (שם ע"ב) גבי ההיא מתניתין דחולית הבור והסלע, כותל ברשות הרבים ומוקף לכרמלית גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה ועשאו רשות היחיד והניח על גביו, ואסיקנא לאחרים עושה רשות היחיד לעצמו לא כל שכן. וראיתי כאן לתוספות שאמרו דהכא במאי עסקינן בבור עשוי על גבי רשות הרבים גבוה עשרה מרשות הרבים ואין בתוכו ארבעה, דהשתא תוכו אינו רשות היחיד בלי צירוף החוליא. ומש"ה קאמר והא לא משתמש ליה, שהאויר עכשיו צריך להצטרף עם החוליא.

ועדיין קשיא הא דר' יוחנן דאמר דבור וחוליתה מצטרפין לעשרה. ופירשו כאן רש"י והראב"ד ז"ל שהנותן על גבי החוליא ממש חייב כנותן ברשות היחיד, וכן ודאי משמע פשטה דמתניתין דקתני הנוטל מהן והנותן על גביו חייב. ותמיה לי כיון שאין החוליא גבוה מרשות הרבים אלא טפח דהא לא יהיב במתניתין שיעורא, אויר רשות הרבים שולט בו והיאך יהא חייב. ואפילו תמצא לומר בחוליא גבוה שלשה אכתי לא הוי רשות היחיד, ותניא בפרק הזורק גבי אותה משנה דחולית הבור וסלע, בור ברשות הרבים עמוקה עשרה ורחבה ארבעה, אין ממלאין ממנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה עשרה טפחים, ואין שותין ממנה בשבת אלא אם כן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה. דאלמא כל שאין חולייתה גבוה עשרה טפחים אין ממלאין ממנה, ואפילו להניח על גבי החוליא.

ואולי נאמר בההיא דלמלאת ממנה מחלון שעל גבה קאמר ובמופלגת מן הכותל ארבעה, ומשום דקא ממלא מרשות היחיד לרשות היחיד דרך אויר רשות הרבים, וכענין שאמרו לקמן בפרק המוציא תפילין (צט, ב) גבי בור ברשות הרבים. ועושה מחיצה (עשרה) דקאמר התם (שבת צט,ב), לאו למימרא שיגביה החוליא שעל הבור עשרה קאמר, אלא שיעשה לה מחיצה עשרה סביבות הבור כך שיהא הבור נתון ברשות היחיד קאמר, וכן

פרש"י ז"ל. אבל לעולם במכניס ראשו ורובו על החוליא שותה ואינו נמנע, וכן מניח על גבי עובי החוליא, אבל לדלות ולהוציא ממנה לרשות היחיד דרך האויר שבינו ובין רשות היחיד קאמר שצריך לעשות מחיצה גבוה עשרה טפחים.

אמר שמואל לא ידע אבא טעמא דהא מילתא מידי דהוה אאיצטבא על גבי איצטבא. וא"ת והא איהו הוא דאמר צריך סולם ארבעה עשר להתירו. פירשו בתוס' דלטעמא דלמאן דאמר סולם זקוף קאמר ליה, וליה לא סבירא ליה, והכי קאמר: מאן דאמר הכין סבר מידי דהוה אאיצטבא על גבי איצטבא. אבל הראב"ד ז"ל פירש: דשמואל לא צריך ולערב קאמר, אלא דאתא לאשמועינן דבהכי ניחא תשמישתיה. והראשון נראה יותר.

הא דאמרינן סולמות של בבל אינן צריכין קבע. פירש רבנו שמואל (הובא בתוס') ז"ל: דאית להו ארבעה חווקין. ואינו מחוור דהיינו צורי, וא"כ מאי קאמר של בבל בכל מקום נמי. ועוד דבההוא ליכא מאן דפליג, ואילו בהא פליג ר' חייא וכדאמרינן מאן דאמר דקלים אבל סולמות לא. אלא ודאי הכא בסולם המצרי קאמר שאין לו ארבעה חווקין, ואפ"ה אין צריכין קבע דכובדן קבען וכו'.

סולם מכאן וסולם מכאן וקשין באמצע. כלומר: שהמחיצה החוצצת של קשין, וסולם מכאן בחצר ראובן סמוך עליה, וסולם מכאן בחצר שמעון סמוך עליה, אי אזלינן בתר סולמות והרי הן ראוין לעלות שם, או דילמא אין הולכין אלא אחר המחיצה והיא אינה ראויה לעלות בה, שאם יעלה זה מכאן בסולם וזה מכאן תפול המחיצה. ופשיט ליה דאין הולכין אלא אחר המחיצה דמה הנייה יש בסולם אחר שאין כף הרגל עולה בהן.

הדר בעי קשין מכאן וקשין וסולם באמצע. כלומר: אם המחיצה כולה של קשין זולתי מקום קביעות ראשי הסולמות, שהוא מאבן וכיוצא בו שראוי לעלות בהן ויעמדו. ופשיט ליה דדי בכך דמחיצת קשין מחיצה היא, והסולם ג"כ ראוי לעלות בו ולא יפול. כן פירש הראב"ד ז"ל, והוא הנכון שבפירושי השמועה הזאת.

דף עח:

חקק להשלים בכותל בכמה. כגון שאין הסולם גדול כל כך שיספיק למעט את הכותל. ופשיט עד עשרה. כלומר: עד שיגיע לעשרה עליונות של כותל, כדי שלא יהא מן החקק לראש הכותל עשרה.

חקקו כולו בכותל בכמה. אמר ליה מלא קומתו של כותל, וכדמפרש טעמא משום דלא מסלק לה, [כי] (ב)מה שנשאר מן הכותל שנוגע לצדדיו מעכבו מלעלות.

אמר ליה אילן מותר ואשרה אסור. מדלא קאמר אילן פלוגתא דרבי ורבנן, ואשרה פלוגתא דר' יהודה ורבנן כדקאמר רב נחמן בר יצחק, משמע דלכולי עלמא קאמר. ואילן מותר דכיון דבחול הוי פיתחא מעליא אף ע"ג דהשתא לא מצי עייל ביה אריא הוא דרביע עליה, ואפילו לרבנן וכ"ש לרבי דכיון דבין השמשות חזי נמי אפילו לדידיה, דכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות לגבי עירוב. ואפילו בעירובי חצרות דליכא מצוה כולי האי, מ"מ קצת מצוה איכא, ודרכי שלום יש כשאדם נושא ונותן ומתערב עם חבירו. ועוד דאמרינן בירושלמי (בפרקין ה"ט) מפני מה אמרו מערבין בחצרות מפני דרכי שלום, ומעשה באשה אחת שהיתה דבובה עם חברתה ושלחה עירובה ביד בנה ונסבתיה וגפפתיה ונשקתיה, אתא אמר לה לאימיה אמרה הכין רחמה לי, מתוך כן עשו שלום, הדא הוא דכתיב וכל נתיבותיה שלום. וכיון שכן לא גזרו ביה בשבות של בין השמשות, ואע"פ שנאסר לאחר שחשיכה, הרי זה כנסתם הפתח ונסתם החלון דקיימא לן (לעיל יז, א) שבת גורמת והואיל והותרה הותרה. ואשרה אסורה לכולי עלמא כיון דאינו ראוי לו אפילו בחול ואריא כי האי מעכב מלערב ואפילו באשרה דלאו דמשה.

ורב חסדא סבירא ליה איפכא דאילן אסור, דכיון דכל עצמו של פתח אינו אלא להתיר בשבת, והוא אינו יכול ליכנס בו בשום צד בשבת דאסור שבת גורם לו אסור לכולי עלמא. אבל אשרה דלאו דמשה דאיסור דצד אחר גרם לו ואפשר שיותר בו בשבת וכגון דאתא גוי ובטלה, אפילו מעתה רואין אותה כאילו בטלה והויא ליה כפתח.

ורב נחמן בן יצחק תפס לו דרך אחרת ואוקי אילן בפלוגתא דרבי ורבנן ואשרה בפלוגתא דר' יהודה ורבנן. וקשיא לי לרב נחמן הא דאמרינן לעיל בפרק בכל מערבין (לא, א) דכולי עלמא אסור לקנות בית באיסורי הנאה, ור' יהודה סבר כיון דקנה לעירוב לא ניחא ליה דניבטיל, ובעידנא דקנה עירוב מצוה קא עביד.

ולענין פסק הלכה: ר"ח והראב"ד ז"ל פסקו הלכה כרב חסדא דכל שאיסור שבת גרם לו אסור, והלכך אילן אסור. ואשרה הואיל ודבר אחר גרם לה מותרת. ור' יוחנן נמי קאי כוותיה. אבל הרמב"ם ז"ל (הל' ערובין פ"ג, ה"ח) פסק בהיפך דאילן מותר ואשרה אסורה כרבה. ואף דברי רב נחמן עולין לפסק הלכה באילן כדברי רבה דאילן בפלוגתא דרבי ורבנן, וקיימא לן כרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות, דכמה סתמות איכא במכילתין כוותיה. ומיהו אפילו באשרה נתיר לדברי רב נחמן, דכיון דמוקי לה בפלוגתא דר' יהודה ורבנן, וקיימא לן כר' יהודה, חדא דמיקל והלכה כדברי המיקל בעירוב, ועוד דאמר ריש לקיש כל מקום ששנה ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו (לקמן פא, ב). ומ"מ אין נראה לפסוק כרב נחמן דאע"ג דמיקל טפי, משום דלדידיה

אית ליה לר' יהודה מותר לקנות בית באיסורי הנאה. וליתא מדקאמר לעיל בפרק בכל מערבין (שם), ואמרינן מכלל דר' יהודה סבר מותר לקנות בית באיסורי הנאה, ופרקינן לא בהא קמיפלגי מר סבר כיון דקנה ליה עירוב לא ניחא ליה דמינטר. דאלמא מילתא פשיטא להו דליכא מאן דאמר מותר לקנות בית באיסורי הנאה, ולא שבקינן לישנא דגמרא דהוא עיקר משום הא דרב נחמן. כנ"ל.

מתני': **חריץ שבין שתי חצרות עמוק עשרה ורוחב ארבעה מערבין שנים ואין מערבין אחד ואפילו מלא קש או תבן**. לפום מאי דיהיב טעמא רב הונא בריה דרב יהושע (לקמן עט, א) במלא עפר וצרורות הנח לאיסור שבת דאפילו ארנקי נמי מבטל ליה, הכא בתבן וקש הראוי למאכל בהמה דמותר לטלטלו, ולפיכך לא הוי סתימה. וא"ת בין ראוי בין שאינו ראוי מאי שנא מבור מלא פירות דאמרינן בפרק הזורק (שבת ק, א) דפירות מבטל מחיצתה. תירצו בתוספות דשאני התם מדאורייתא ודאי מבטלי, אבל לענין עירוב דרבנן הוא שיש לחלק בין ניטל לשאינו ניטל. והם אמרו דקשה קצת דהא מדמי ליה לבית שמלאהו תבן או צרורות דלענין אהל דאורייתא. ולי נראה לפי שיטתם דאינו קשה כלל, דאדרבא מכ"ש קא פריך דאפילו מדאורייתא לא מבטל כל שכן לענין עירוב. ועוד דלענין עפר וצרורות שאינן ניטלין אין לחלק. והנכון מה שכתבתי בפרק הזורק (שם בד"ה מלאה) דהתם במילא פירות של טבל שאינן ראוין (בשעת) [בשבת] ואסור לטלטלן.

וכן שתי גזוזטראות. פירש רש"י ז"ל: אם יש בין זו לזו ארבעה ונתן בין זו לזו נסר רחב ארבעה לגשר מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד. והקשו עליו בתוספות דכיון שעל ידי נסר רחב ארבעה מיירי, מאי קא דייק בגמרא (לקמן עט, א) זו כנגד זו אין, זו שלא כנגד זו לא, וזו למעלה מזו לא הא איכא פיתחא מעליא דהיינו נסר ארבעה. והם ז"ל תירצו דשמא נאמר דכיון שמשוכות זו מכנגד זו אם נתן נסר מזו לזו לצד קרן זוית של זו ושל זו הוה ליה פיתחא בקרן זוית ופיתחא בקרן זוית לא עבדי אנשי.

ועדיין קשה דמאי שנא מההיא דאביי דלעיל (עז, ב) דאמר דבכותל ארבעה אפילו מיפלגי טובא. ומסתברא שאין זה קשה כלל, דהתם הוה להו שתי הסולמות כשני פתחים הפתוחים על גג משותף כיון שרחב הכותל ארבעה (ד)הוה ליה כגג. וטפי קשה לי לדידי מזו למעלה מזו דמאי שנא מסולם שבין חצר לעליה. ושמא אינו כגירסת אלה הספרים. וכן אינה במקצת הספרים שלנו, אבל בפר"ח ז"ל ישנה.

ורבנו תם ז"ל פירש: דלא איירי בנותן נסר בין זו לזו, אלא הכי קאמר וכן שתי גזוזטראות בזמן שיש בין זו לזו ארבעה הרי זה כחריץ ארבעה ואין מערבין אחד, פחות מיכן מערבין אחד ואין מערבין שנים, שאף הן מפסעין מזו לזו כל זמן שאין רחוקות מזו לזו ארבעה,

ודוקא כשהן זו כנגד זו אבל זו שלא כנגד זו אין מפסעין אותן. ואינו מתיישב בעיני דאם כן לא הוה להו למתנייא להא דוכן שתי גזוזטראות באמצע נסר רחב ארבעה ושאין רחב ארבעה אלא ברישא בתר חריץ מיד.

דף עט.

גמרא: **אמר רב הונא ובלבד שלא יתן לתוך קופתו**. פירוש: גזירה דילמא מפחית ולא מינכרא לה מילתא ואתי לטלטולי בחצר וכדאיתא בסמוך. וא"ת ומאי חששא שבת הואיל והותרה הותרה, רב הונא גופיה אית ליה הכין בפרק קמא (יז, א). תירץ הראב"ד ז"ל דמ"מ צריך ליזהר שלא יבא לידי כך. ומסתברא לי דלאו משום דילמא יפחות משחשיכה קאמר, אלא לומר שהוא מקצה אותו כל בין השמשות כדי שלא יפחת שלא מדעת בבין השמשות ושבת לא הותרה. אלא דאכתי קשיא לי דמ"מ מכי חשיכה יתן אפילו לתוך קופתו הואיל וכבר הותרה שבת. ואי אפשר לומר משום מגו דאתקצאי לבין השמשות, דהא קיימא לן בכולה שבת כר' שמעון, ור' שמעון לית ליה אלא בדבר שהוקצה למצותו והוקצה לאיסורו, ואי נמי בגרוגרות וצימוקין כדאיתא בפרק כירה (שבת מה, א). ויש לומר דשאני הכא דכיון שהיקצה אותו משום דילמא מפחית ואצטריך ליה למיהוי ליה כותל להתיר חצרו, הויא ליה מחיצה המתרת בין השמשות וכל בין השמשות אסור ליתן לתוך קופתו משום סתירת אהל, וכיון דבין השמשות אסור משום סתירת אהל כולי שבת נמי אסור לסתרו דאהל הוא, דאיסור אהל שבו להיכן הלך. כך נראה לי.

דקאים לה באפה ואזלא ואכלה. וא"ת אם כן אמאי קאמר רב הונא ובלבד שלא יתן לתוך קופתו, כיון דאפילו אוקומי אסור, לימא ובלבד שלא יעמיד בהמתו עליו. י"ל דטעמא דמילתא אגב אורחיה קמ"ל, דאל"כ לא הייתי יודע מה טעם לא יעמיד בהמתו, והשתא קמ"ל דמוקצה הוא וכיון דשמעינן ליה הכין ממילא ידעינן דלא יעמיד.

וכן אתה אומר בגוב של תבן. כך גריס רש"י ז"ל, ופירש: גוב בור וכדמתרגמינן בור גוב. ואינו מחוור, דלמה ליה דנקט בור מלא תבן. והר"ח והראב"ד ז"ל גורסין ניב, ופירש הראב"ד ז"ל: ניב לישנא קייטא כמו עניב, (ותו) מלשון עניבה שדרך עושי מתבן לענוב אותו ולעשותו אגודות.

דף עט:

בשלמא לאביי היינו דקתני מעשרה. וטעמא דמילתא דכולי האי לא מקילינן, אלא כיון דבעלמא אפילו מחיצות עשרה כיון שאין מגיעות לתקרה אינן מחיצות, כי אם נקל (אלא דהוי) [אם הויא] עשרה וסמוכה לתקרה בפחות משלשה שתהא מחיצה.

ואיבעית אימא לעולם תרתי. ולא להתיר את חברו אלא משום דלדידיה צריך לעשות הרחקה יתירה דלא ליתי לטלטולי, פירש רש"י ז"ל: והוא הדין דסבירא ליה להאי תנא בכל מבטלין רשות דבעי לנעול. וזה תימה אחד מבני חצר ששכח ולא עירב היאך ינעול בפניו ולא יצא מביתו שהוא אין לו דרך לצאת אלא בחצר. ופנימית דאחדא דשא ומשתמשא דאמרינן (לעיל עה, ב) אחדא דשא שלא תשתמש בחיצונה וכמי שמסלק רשותה מן החיצונה קאמר, ואלא מיהו יוצאה ונועלות דלת אחריה. אלא בשאר מבטלין ליכא למיחש דהא לא משתמשי לעולם בחצר בלא עירוב והלכך לא גזרינן, אבל הכא דהות משתמש לעצמו איכא למיגזר, וכדאמרינן כיון דדייש ביה אתי לאשתמושי. ואפילו בהא נמי אמרו בתוספות דלא מחייבינן ליה למיעבד תרתי לעולם, דמשום שבת אחת שנשתמש בו בלא עירוב לא אתי למטעי לעולם, אלא אותו שבת ושבת הבאה בלבד, אבל לשבת אחרת לא דהא הדר לאיסוריה ומידע ידע ומזדהר. ונראין דבריהם.

ומזכה להן ע"י בנו ובתו הגדולים אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים. אמרו משמו של רבנו תם ז"ל דכיון דאמר ר' יוחנן בפרק קמא דמציעא (יב, ב) גבי מציאת בנו ובתו הקטנים הרי הן שלו, אבל מציאת בנו ובתו הגדולים הרי הן שלהן, לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש, אלא גדול סמוך על שלחן אביו זהו קטן. ה"נ צריך להזהר שלא יזכה להם על ידי בנו ובתו הגדולים הסמוכין על שלחן אביהם. ואף על גב דפליג עליה התם שמואל, שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כדאיתא לעיל בפרק מי שהוציאוהו (מז, ב).

וא"ת היאך מזכה על ידי עבדו ושפחתו העבריים. י"ל דהתם שאוכלין בשכרן הוי כמו שאינן אוכלין על שלחנו. אי נמי לא אמרו סמוך על שלחנו אלא בשמציאתן שלו. וא"ת והא איכא אשתו דסמוכה על שלחנו ומציאתה שלו ואפילו הכי תניא ומזכה על ידי אשתו. י"ל דאשתו נמי בשאינה סמוכה על שלחנו ואינה מקבלת ממנו. תדע לך דהא אוקמה רב בשלהי פרק בתרא דנדרים (פח, ב) בשיש לה בית באותו חצר דמגו דזכיא לעצמה זכיא נמי לאחריני, ואי בנוטלת פרס מבעלה לא בעי עירוב כדאמרינן לעיל בפרק הדר אלא בשאינה נוטלת פרס. והוא הדין נמי דאפשר לאוקומה בהכין לכולי עלמא בשאינה מקבלת פרס, הא מקבלת אינו מזכה על ידה. ויש אומרים דהתם שאני דמשום איבה תקנו ליה רבנן מציאתו של בן הסמוך על שלחנו, אבל הכא ליכא איבה

כיון שהאב עצמו הוא שנותן לו, אף ע"פ שנותן לזכות בה לאחרים. נתמעט האוכל מוסיף ומזכה. כלומר: כשמוסיף משלו.
ואין צריך להודיע. אפילו כשמוסיף משלהן, דחזקה ניחא להו כיון שידעו בתחילת העירוב. ומיהו קיימא לן כר' יוסי דאמר דבשירי עירוב אפילו בכל דהו.
הא דאמר רב יהודה חבית של שיתופי מבואות צריך להגביה מן הקרקע טפח. יש מפרשים במערב משלו ומזכה להם צריך הזוכה להגביה טפח כדי לקנותה בהגבהה. ואע"פ שפרש"י ז"ל בקידושין (כו, א ד"ה בחבילי) גבי בהמה גסה כמו פיל היכי קני ליה, צריך להגביה ג' טפחים, הכא בעירובין דרבנן אפילו בטפח סגי ליה. והגאונים ז"ל פירשו בכל מערב ומשום היכר שתהא החבית ניכרת בין שאר החביות. והא דאמרינן לקמן (פ, א) בברייתא (ד)כיצד משתתפין [וכו'] ומגביה מן הקרקע משהו, לפי הפירוש הראשון קאי אמשלו וצריך לזכות, ולפי הפירוש השני קאי אפילו משלהן. והראשון נראה לי עיקר מדקתני בפרק הדר (עא, א) בעל הבית שהיה שותף עם שכניו לזה ביין ולזה ביין אין צריכין לערב, והלא אין החבית המשותפת גבוה משאר החביות. וכן משמע מן התוספתא (פ"ו, ה"א) דקתני באותה ברייתא לקמן מגביה מן הקרקע גבי מזכה להם משלו, דתניא התם שתוף מבוי כיצד מניח אדם חבית של יין ושל שמן ושל תבואה של גרוגרות ושל זיתים בין משלו בין משל חברו ואומר הרי זה לכל בני המבוי, אם היתה שלהם אין צריך לזכות, אם היתה משלו מגביה מן הארץ כל שהוא ואומר זכיתי לכם ולכל שנתוספו עליכם. אלמא דוקא במזכה להם משלו צריך לזכות ולהגביה.

דף פ.

שיתופי מבואות רב אמר אין צריך לזכות ושמואל אמר צריך לזכות. יש לפרש טעמא דרב משום דכיון דמערב נהנה בכך כדי שלא יאסור חברו עליו את המבוי גמר בדעתיה ומזכה ליה. וא"ת מ"מ במאי קא זכי ליה. מסתברא לי כיון דלאו זכיה גמורה היא וערוב דרבנן הוא, עשאוהו כאותה שאמרו בפרק השוכר עבודה זרה (סג, ב) גבי חנוני המקיפו דמזכה ליה דינר בכיסיה. ושמואל סבר כיון דקני רשותא בהכין, ועוד דאכתי לא נפק מרשותיה דהאי, לא זכי ביה אידך. ובתחומין מיחלפא שיטתייהו, דרב סבר כיון דלא מתהני מערב בהא מידי לא גמר ומקנה עד שיזכה, ושמואל סבר כיון דמפיק ליה מרשותיה לגמרי ומנח ליה לברא גמר ומקנה. ואסיקנא דכולהו צריכין לזכות ואפילו עירובי תבשילין.

הא דאמרינן תנאי היא. פירשו רש"י והראב"ד ז"ל: עירובי תחומין, ועובדא דכלתו של ר' הושעיא בתחומין הוה, ולומר דכי היכי דבמתניתין דכיצד משתתפין לא תני פלוגתא ואפ"ה פליגי בה תנאי בברייתא, הכי נמי בשל חצרות אע"ג דלא תני בה במתניתין פלוגתא, איכא למימר דפלוגתא היא ולאו כולי עלמא מודו בה. ונראה דהזקיקם ז"ל לומר כן כי היכי דתיקום דרב כר' חייא רביה. ומיהו פשטא דמילתא דאעירובי חצרות קאי, דהוא ניהו דקשיא לן טפי, משום דתני לה בהדיא במתניתין דצריך לזכות, ועובדא דכלתיה דר' הושעיא בעירובי חצרות הוה. וזה יותר נכון.

אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו. והוא הדין לשוכרת (לעיל סד, א). ושלא מדעתו דקאמר לאו דוקא בשותק ואינו מוחה, אלא אפילו במוחה, דהא טורזינה כבר גילה בדעתו שאינו רוצה וכמוחה דמי. ועוד דאמר שמואל אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף ולא נשתתף. פירוש: ולא רצה להשתתף עכשיו, בני מבוי נכנסין לתוך ביתו ולוקחין ממנו שיתופו בעל כרחו. ועוד דאייתינן לסייעו מדתנן כופין אותו לעשות לחי וקורה למבוי, דאלמא אפילו בעל כרחו ממש קאמר. ודוקא בדאסר, כלומר: בחצר האוסרת במבוי כגון שרגילה בו, אבל בשאינה אוסרת כלומר: שאינה רגילה במבוי, בעל כרחו ואפילו שלא מדעתו, כלומר: שגילה בדעתו שאינו חפץ בכך לא, וכדתניא נשים שעירבו ושנשתתפו שלא מדעת בעליהן אין עירובן עירוב ואין שיתופן שיתוף. אלא מיהו קשיא לי כיון דברגיל אפילו בני מבוי נכנסין לתוך ביתו ונוטלין שיתופו בעל כרחו, ומאי שנא אשתו דאמר שמואל דמערבת שלא מדעתו, אפילו אחר נמי. וצ"ע.

דף פ:

אבל קורה כתותי מיכתת שיעוריה. וקיימא לן כרב חייא בר אשי דאמר משמיה דרב. ואף ע"ג דריש לקיש מיקל, אין הולכין במחיצות להקל אלא להחמיר, דדוקא בעירוב אמרו ולא במחיצות.

כלה האוכל. לאו דוקא כלה, דא"כ אין זה מוסיף אלא מערב לכתחילה. ועוד דאמרינן מאי נתמעט נתמטמט, ואי כלה דברייתא דוקא, אכתי תקשי לן.

ואי בעית אימא וכו' כלה שאני. ומיהו קיימא לן כר' וכיון שאין מגיע גרוגרת לכל אחד ואחד אלו הן מרובין.

גירסת הספרים: **ומילתא אגב אורחיה קמ"ל דשתי סעודות הויין שמונה עשר גרוגרות**. ואינה מחוורת דאדרבא כבר אמרנו דכל שאילו מחלקין ויש גרוגרת לכל אחד ואחד

אלו הן מועטין. אלא הכי גריס הראב"ד ז"ל: קמ"ל דשמונה עשר גרוגרות לא הוויין שתי סעודות, כלומר: וכיון שאין מגיע גרוגרת לכל אחד ואחד אלו הן מרובין.
שמונה עשר ותו לא. קשיא לי, מאי קשיא דכיון דשמונה עשר מרובין כל שכן דשמונה עשר ואילך מרובין וכדאמרינן בעלמא ימים רבים ימים שנים רבים שלשה ולא אקשינן עלה שלשה ותו לא דכ"ש ארבעה וחמשה. ויש לומר דהכא שאני דכיון דמקילין לערב להן במזון שתי סעודות ואף על פי שאין מגיע לכל אחד ואחד גרוגרת, אי לאו דמפרש דאפילו משמונה עשר ואילך הוה אמינא דדוקא שמונה עשר אבל טפי לא.

דף פא.

הא תנינא חדא זימנא בכל מערבין ומשתתפין. פירוש דקס"ד דבכל מערבין דהכא ודהתם כולל בין עירובי תחומין בין עירובי חצרות, ומשום הכי קא קשיא ליה הא תנינא חדא זימנא.
ופירש רבה ד**לאפוקי מדר' יהושע תני ליה הכא**. וקס"ד השתא דר' אלעזר ור' יהושע בכולהו פליגי ובכולהו שרי ר' אליעזר בכל מידי ואפילו בעירובי חצרות, ור' יהושע אסר בכולהו לבד מפת ושלם. והא דלא תנא ליה התם לר' יהושע ולא אצטריך למיהדר ולמיתנא הכא זימנא אחרינא, משום דבעי למפסק כר' יהושע וכדאמרינן (ב"ב קכב, ב) סתם ואח"כ מחלוקת הלכה כמחלוקת ויש סדר למשנה בחדא מסכתא. ומשום הכי איתביה אביי דהא קתני בברייתא בהדיא בכל מערבין עירובי תחומין ובכל משתתפין שיתופי מבואות, וכן היא שנויה ברוב הספרים, ולא אמרו לערב בפת אלא לחצר בלבד, וההיא ר' יהושע הוא ואפ"ה מודה הוא בתחומין אפילו בכל מידי. ופרשה רבה בר רב חנן לאפוקי מדר' יהושע דאמר שלימה אין פרוסה לא, קמ"ל דאפילו פרוסה. ור' אליעזר ור' יהושע לא פליגי מידי לא בתחומין ולא בחצרות, דכולהו בתחומין אפילו בכל מידי, ובחצרות פת אין מידי אחרינא לא, אלא דר' יהושע סבר בחצרות בעינן תרתי פת ועוד שלם, ור' אליעזר סבר פת אין ואפילו פרוס מידי אחרינא לא. ובכל מערבין דהתם בעירובי תחומין ודברי הכל, והכא בעירובי חצרות והכי קאמר: בכל פת מערבין כלומר: בין שלם בין פרוס, ובכל מידי משתתפין חוץ ממים ומלח, ור' יהושע פליג בפרוס דוקא. וקשה קצת להדין פירושא דמייתינן סכינא חריפא ומפסקינן למתניתין דבכל מערבין ומשתתפין, דבכל מערבין בכל פת ומשתתפין בכל מידי. ועוד דאיכא למידק להדין פירושא כיון דאמרינן מעיקרא דר' אליעזר שרי בכל מידי ואפילו בחצרות, אמאי הדרינן השתא ואמרינן דמודה הוא בחצרות דדוקא פת הוא, דהא ס"ד דר' יהושע פליג אפילו

אתחומין הוא דדחינן ממתניתא, הא דר' אליעזר כדקאי קאי ואמאי נדי מינה. ומסתברא לי משום דמעיקרא כי הוה ס"ד דר' יהושע פליג בכל וככר העירוב דקאמר היינו (אפילו) בין בחצרות בין בתחומין, א"כ ע"כ ר' אליעזר דקתני בכל מערבין אכל מאי דפליג ר' יהושע קאמר, אבל השתא דאמרינן דר' יהושע לא פליג אלא אחצרות, תו לא איצטרכינן למימר דמתניתין דבכל מערבין קאי אכולהו עירובי אלא בחצרות דאיירי ביה ר' יהושע, וכיון שכן כל מאי דמצי למימר דשוו ביה ר' אליעזר ור' יהושע משוינן ולא מפלגינן להו. הלכך מוקמיה פלוגתייהו בפרוסה ושלימה דוקא.

ויש מפרשים דלאוקמתא דרבה בר רב חנן נמי ר' אליעזר בכל מידי קאמר ואפילו בחצרות שבכל מערבין ומשתתפין קאמר ובכל מידי דמשתתפין מערבין, והכי קאמר: לאפוקי מדר' יהושע דאמר שלימה אין פרוסה לא קמ"ל אפילו בפרוסה, דכיון דאמר ר' אליעזר בכל מערבין ואפילו בשאר מינין לא גרע פת פרוסה משאר מינין. ואינו מחוור בעיני דודאי מגרע גרע, דהא טעמא דפרוסה משום איבה הוא, ובפרוסה הוא דאיכא איבה בשאר מינין שלימים ליכא איבה, ומנא ליה דבפרוסה פליגי. ועוד דהכין הוה ליה למימר ולאפוקי בחצרות מדר' יהושע דאמר פת ושלם אין מידי אחרינא ואפילו פת פרוס לא קמ"ל. והפירוש הראשון נראה לי עיקר.

ופרוסה מאי טעמא לא אמר ר' יוסי בן שאול אמר רב משום איבה. ואף ע"ג דקיימא לן דהלכה כדברי המיקל בעירוב, אפ"ה בהא קיי"ל כר' יהושע דדוקא פת ושלימה. חדא דר' אליעזר שמותי הוא וב"ש במקום ב"ה אינה משנה. ועוד [דרב] מפרש טעמיה דר' יהושע משמע דס"ל כוותיה. ועוד דשקלינן וטרינן אליביה, ודרב חסדא נמי דאמר תפרה בקיסם מערבין לו בה משמע כוותיה אזלא. ואפילו עירבו כולן בפרוסות אסור דגזרינן שמא יחזור דבר לקלקולו.

וכתב הראב"ד ז"ל: אני מפליא מההוא המנהג תחילה שהיו מצטרפין בקמח זה במעט וזה במעט ולשין אותו כאחת, והלא צריך ככר שלם לכל אחד ואחד, וכשהן משתתפין כולן בחלה אחת הלא אין לכל אחד בו אלא פרוסה מועטת, ונמצא שעירבו כולן בפרוסות. ואפשר דסמכינן ליה אההיא דגרסינן במנחות (עו, א) לחמי תודה שאפאן ארבע חלות יצא, ואקשינן ליה והא בעי ארבעים חלות, למצוה, והא בעינן אפרושי תרומה מינייהו, וכ"ת דמפריש מכל אחד ואחד, הא אחד שלא יטול פרוס, דמפריש להו בלישייהו. תרומה הוא דבעי לאפרושה בלישה, משום דלא אפשר לערובי תרומה שהיא לכהן ואסורה לזרים ובעי תנופה עם השאר שהן לבעלים ולא בעי תנופה, אבל שאר החלות כולן אע"פ שהן כחלה אחת כשרות, ולא אמרינן דכל אחת ואחת פרוסה היא

ולא שלימה, וקיימא לן דאם נפרס לחמה קודם זריקת דמים הלחם פסול, והכי איתא במנחות פרק התכלת (מנחות מו, א), אלמא לכל אחד ואחד קרינן להו שלימות, והכא נמי לכל חלק וחלק קרינן ביה ככר שלם ע"כ לשון הרב ז"ל.

ולא ירדתי לסוף הראיה הזו, דהא למצוה בלחוד הוא דבעינן ארבעים, הא לעכב אינו מעכב ואפילו עשאן ארבע חלות חלה אחת מכל מין ומין, ואינו צריך לפרוס אותה חלה לעשר פתיתין, שאילו כן אפשר שאפילו עתה נחשוב אותה כפרוסה תחילתה כסופה. אבל כאן שכל אחד ואחד נוטל חלקו לבסוף, ונמצא חלק כל אחד פרוס בידו, מאין לנו שאין זה כמערבין בפרוסות.

ומסתברא דכיון דאין טעם לפרוסה אלא משום איבה, ואילו עירבו כולן בפרוסה הוי עירוב אי לאו גזירה דשמא יחזור דבר לקלקולו, הכא ליכא למיגזר מידי דכיון שמצטרפין בקמח ואפשר לעשות ממנו ככר אחת או שתים שלימות אין כאן איבה. ואפילו תאמר כי לבסוף יפרסו אותה ונמצא פרוס ביד כל אחד, אנו אין לנו אלא שלא יהא פרוס בשעת הנחה, והלכך אין מחמירין בעירוב שלא יצטרף בקמח ולעשות ככר שלם מפני שיגיע לכל אחד ואחד פרוס לבסוף בשעת חלוקה, וכשיגיע פרוס לכל אחד ואחד איכא למיגזר שמא יערבו כולן בפרוסות, והיא גופה גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו.

אלא שאני תמה כי עכשיו כשמצטרפין בקמח והדבר מסור ביד הכל, וכמה נשים ומי שאינו בקי בהלכה ודעתם להתערב בקמח ואין יודעים ואין מקפידין אם יאפו אותו קמח ויעשו אותו עגות, ונמצא שמערבין בקמח ולא בפת. ואע"פ שאותו שמערבין על ידו חוזר ואופה, מ"מ הבעלים אינן מתערבין בפת אלא בקמח. ושמא נאמר דכולן נותנין על דעת המנהג, ומי שמקבץ שליח הכל ועל דעתו הן נותנין ועושין אותו שליח, וכשחוזר הוא ואופה שליח הרבים הוא וכאילו הן בעצמן אופין ומערבין בככר.

ושיעור העירוב: בזמן שהן מועטין דהיינו שבעה עשר בעלי בתים צריך שיהא בו כדי גרוגרת אחת לכל אחד ואחד. אבל שמונה עשר ומשמונה עשר ואילך ואפילו אלף ואפילו אלפים או יותר די להן בין כולן כדי שיעור מזון שתי סעודות של אדם אחד. וה"מ בתחילת עירוב אבל בסוף עירוב כלומר: אם נתמעט לאחר שהניחוהו ואפילו נתמעט קודם שחשיכה, אם לא נשאר בו אלא כל שהוא הרי זה עירוב וכר' יוסי (לעיל פ, ב), דקיימא לן כדברי המיקל בעירוב. אבל אם נתמעט לאחר שחשיכה ואפילו כלה לגמרי אין בכך כלום כיון שהיה קיים כל בין השמשות.

וכיצד מערבין: מביאין ככר שיש בו מזון שתי סעודות או יתר וכדתנן (לעיל פ, ב) כמה שיעורו בזמן שהן מרובין מזון שתי סעודות, ובזמן שהן מועטין כגרוגרת לכל אחד ואחד.

ואע"פ שמשנה [זו] בשיתופי מבוי היא שנויה, הוא הדין לעירובי חצרות כיון שלא הזכירו בו שיעור אחר כמו שעשו בעירובי תחומין. ושיתופי מבואות ועירובי חצרות דינן אחד בכל ענין, אלא שזה בפת דוקא, וזה אפילו בשאר אוכלין ומשקין. והיינו דלגבי זכוי לא חשו בגמרא להזכיר בעירובי חצרות אם צריך לזכות אם לאו, כמו שעשו בשיתופי מבואות ותחומין ועירובי תבשילין, משום דכל שאמרו במבואות הוא הדין לחצרות, וכן דעת הראב"ד ז"ל (הל' ערובין פ"א הט"ז).

ואם משלו הוא מערב, צריך לזכות ואין צריך להודיע בשעת הנחה דקיימא לן כר' יהודה (לעיל פ, ב ולהלן פא, ב) דאמר בעירובי חצרות זכות הוא לו וזכין לאדם אפילו שלא בפניו. והוא הדין לשיתופי מבואות. ויכולין לערב לכל שבתות השנה בפת אחת ובלבד שיהא העירוב קיים ואפילו כל שהוא ממנו, דכיון דתחילת עירוב היה בו שיעור עירוב אם נתמעט בסופו אין בכך כלום. וכדתנן (לעיל שם) נתמעט האוכל מוסיף ומזכה וכו' אמר ר' יוסי במה דברים אמורים בתחילת עירוב אבל בשיורי עירוב כל שהוא, וקיימא לן כר' יוסי.

ועכשיו שמערבין בתחילת השנה לכל שבתות השנה אף ע"פ שנתוספו דיורין בעיר אין צריך להוסיף בשבילם, שמתחילתם מתכוונין לזכות לכל הבא, ואע"פ שאין מזכין להם בפירוש, דעת הציבור על דעת המנהג וכבר נהגו לזכות בעירובין לכל. והלכך כל שיש בו מזון שתי סעודות אין צריך להוסיף עכשיו בשביל אותן שנתוספו בעיר. ומיהו אם נתמעט העירוב קודם שנתוספו, בזה אפשר שצריך להוסיף מחמת אותן דיורין שנתוספו, דלא אמרו סוף עירוב בכל שהוא אלא לאותן שהיה להם בתחילת עירובן כשיעור, אבל אלו שלא היה בתחילת העירוב אפשר שצריכין שיעור וצ"ע.

וכתב הראב"ד ז"ל: דשיעור שיתופי מבוי היכא דשתיפו במשקין בעינן רביעית לכל אחד ואחד כשיעור הוצאה לשבת, מדתלי במתניתין (לעיל שם) לשיעורא דאוכלין בהוצאת שבת, דאי לאו הכי ליתני כגרוגרת לכל אחד ואחד ולא בעי למיתני להוצאת שבת. והא דקאמר ליה רבה בר רב חנן לאביי בפרק הדר (סח, א) ליקני מר רביעתא דחלא בחבית, לכל חד וחד קאמר רביעית, דהיינו שיעור הוצאה. ואם עירבו ביין די להם לכל אחד ואחד ברובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית, והוא דדרי על חד תלתא מיא, ואי לא דרי הכי צריך טפי חמרא עד שיהא מזיגת רביעית.

ונראה שגירסת הרב ז"ל במשנתינו גרוגרת לכל אחד ואחד להוצאת שבת. ואף כן מצאתיה במקצת הנוסחאות. ואני תמה למה יחמירו במשקין יתר מבאוכלין, שזה מזון שתי סעודות אפילו לאלף, ואילו במשקין רביעית לכל אחד ואחד, ולא יחלקו בין מרובין

למועטין. ומסתברא דאף במשקין אם יש בו כדי שיספיק למזון שתי סעודות לאחד, משתתפין בו אפילו לאלף. והלכך יין שתי רביעיות מספיק לכולן, שכן שיעורו למזון שתי סעודות, וכדאמר רב בפרק בכל מערבין (כט, א) וחומץ כדי לטבל בו מזון שתי סעודות. והיינו דאמרינן בפרק הדר (שם) וליקנו להו מר רביעתא דחלא בחביתא. ורביעתא [לכולן] קאמר, לפי שיש בו כדי לטבל מזון שתי סעודות והיינו רביעית. וזו מגלה על אותה שאמרו בפרק בכל מערבין (שם) חומץ שיהא בו לטבל מזון שתי סעודות דהיינו רביעית. ולפום כן לא הוצרכו לשנות כאן שיעורו למשקין, משום דמשיעורי דאוכלין נלמוד אותה למשקין. ובזמן שהן מועטין כדי שיעור הוצאה לשבת, עד שיעלה השיתוף עד כדי שיהא בו למזון שתי סעודות, וכל שיש בו למזון שתי סעודות היינו מרובין. כך נראה לי.

ניטלה הימנה כדי חלתה וכדי דימועה מערבין לו בזה. מדקאמר כדי, משמע דאפילו לא ניטל ממנה ממש משום חלה ולא משום תרומה אלא שניטל ממנה שאכלו, דאי חלתה ודימועה דוקא קאמר, הוה ליה למימר ניטלה ממנה חלתה או דימועה. ואסיקנא חלתה כדי חלת נחתום דהיינו אחד מארבעים ושמונה, ודימועה נמי היינו כדי תרומתה דהיינו אחד מחמשים, וקרוב לחלת נחתום הוא, דאי דימועה ממש כלומר: שנתערב בה תרומה שאוסרת באחד ומאה, א"כ מאי קאמר כדי חלתה וכדי דימועה, ומאי דמיון שביניהם שזה אחד מארבעים ושמונה וזה אחד ממאה. ובריייתא אחריתי נמי דקתני כדי דימועה מערבין לו בה, כדי חלתה אין מערבין לו בה, היאך שנה כדי דימועה שהוא אחד ממאה אפילו אם חסרה אחד מארבעים ושמונה אין מערבין ואע"פ שרוב דימוע בכל מקום היינו תערובת תרומה, פעמים שקורא אפילו לדגן שלא ניטלה תרומתו מדומע, וכמו שאמרו למעלה בפרק בכל מערבין (לו, א) לא תימא ספק נתקנו ספק לא נתקנו אלא אימא ספק נדמעו ספק לא נדמעו. והיינו ספק נתערב בתוכו טבל שלא נתקן וכמו שכתבנו שם בס"ד. וכן פירש הראב"ד ז"ל.

ואסיקנא דמערבין בפרוסה שתפרה בקיסם ולא ידיע תפרה, אבל ידיע תפרה לא. ומערבין בפת אורז אבל לא בפת דוחן וכדמפרש ליה למר עוקבא מיניה דשמואל. ומערבין נמי בפת עדשים כדאמר רב חייא בר אשי משמיה דרב. אבל אין מערבין בפת מעורבת של מינין הרבה, כההוא דיחזקאל (ד, ט) דכתיב ואתה קח לך חטים ושעורים ופול ועדשים ודוחן וכוסמין.

מתני': **נותן אדם מעה לחנוני וכו'**. פירש רש"י ז"ל: לחנוני שהוא מוכר יין ודר עמו במבוי, או לנחתום מוכר ככרות ודר עמו בחצר שיזכה לו בעירוב עם בני חצרו אם יבואו

בני המבוי לקנות ממך יין או ככר לערב הרי חלקי, לא זכו לו מעותיו. ע"כ לשון הרב ז"ל. ואני תמה שאם משנתינו בעירובי חצרות וחנוני עומד עמו בחצר למה לא קנו לו מעותיו, דהא קיימא לן דכל שלוקח עומד בחצרו של מוכר מעות קונות לו, דהא אי נפלה דליקה חזי וטרח ומציל כדאיתא התם בפרק הזהב (ב"מ מט, ב). ועוד נראה שאי אפשר לפרשה למשנתינו לא בעירובי חצרות ולא בשיתופי מבואות, דהא פרישנא בגמרא טעמיה דר' אליעזר דשרי במזכה לו על ידי אחר ועשו אותו כארבעה פרקים בשנה דאף ע"ג דהויא חובה מצד אחד הוי זכות מצד אחר, וחכמים דאסרי לא חשבי ליה זכות כלל. ואם איתא דבעירובי חצרות מיירי הרי זכות היא לו לר' יהושע בן לוי מיהא דמפרש בסמוך (להלן פב, א) דאימתי ובמה אינו אלא לפרש, ולא נחלקו ר' יהודה וחכמים כלל בדבר זה, ואם משנתינו בעירובי חצרות מה יעשה ר' יהושע בן לוי בזו. אלא ודאי בתחומין קאמר, וכיון דלר' יהושע בן לוי נפרש אותה בתחומין גם לשמואל לא נפרש אותה בחצרות אלא בתחומין. ואפשר דבחצרות כיון שאין לו חובה בקניית הרשות אלא בעירובו של פת בלחוד אפילו חכמים מודים בדבר זה, דאפילו אמר לו זכה לי ולא אמר ערב לי אם זיכה לו ע"י אחר הרי זה עירוב, דאנן סהדי דניחא ליה. ובתחומין בלחוד הוא דפליגי רבנן עליה דר' אליעזר משום דחוב הוא לו בקניית אותו רוח ודילמא מיהדר קא הדר ביה. וכן דעתי נוטה.

ומודים חכמים בשאר כל אדם שזכו לו מעותיו. ומפרש בגמ' מאי ניהו שאר כל אדם בעל הבית שאינו עשוי למכור לכל אדם, והלכך כי אמר ליה זכה לי לא נתכוין לומר שימכר לו אלא שיערב לו, ושליחא שווייא כאילו אמר ליה ערוב לי.

דף פא:

גמרא: **מאן שאר כל אדם אמר רב בעל הבית וכן אמר שמואל בעל הבית דאמר שמואל לא שנו אלא נחתום אבל בעל הבית קונה ואמר שמואל לא שאנו אלא מעה אבל כלי קונה ואמר שמואל לא שאנו אלא דאמר ליה זכה לי אבל אמר ערוב לי קונה.** ומסתברא דאע"ג דר' אליעזר מיקל וקיימא לן כדברי המיקל בעירוב, שאני הכא דר' אליעזר שמותי הוא ובית שמאי במקום בית הלל אינו משנה. ועוד מדאמר שמואל לא שנו אלא נחתום ולא שאנו אלא מעה ולא שנו אלא דאמר ליה זכה לי (משום) [משמע] דכחכמים ס"ל. ואע"ג דשקלי וטרי אליביה דר' אליעזר ואמרינן והא לא משך וכו', לאו ראיה היא למפסק בהכין כר' אליעזר, דאיכא למימר דלא נאמרו דברים אלא לברר מהם דברי חכמים דאפילו בשזיכה לו על ידי אחר אסרי חכמים. כנ"ל.

הא דאמרינן דבבעל הבית מודו חכמים, איכא למימר דטעמא משום דכל שאמר לבעל הבית זכה לי, הרי הוא כמאן דאמר ליה ערב לי וזכה לי על ידי אחר, הא לאו הכי היכי קאמר, דהא קיימא לן בכולהו עירובין דצריך לזכות אלא שליחא שווייא לכל מאי דצריך לתיקוני העירוב. וכן פירש הראב"ד ז"ל.

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה. ואקשינן הלכה מכלל דפליגי והאמר ר' יהושע בן לוי כל מקום שאמר ר' יהודה במשנתינו אימתי במה אינו אלא לפרש. ואע"ג דתנן במתניתין נתוספו מוסיף ומזכה וצריך להודיע, התם בחצר שבין שני מבואות, דבההוא על כרחין אפילו ר' יהודה יודה שצריך להודיע דחוב הוא לו [גם] אליבא דר' יהודה, כדתניא בפרק מי שהוציאוהו (מט, א) עירבה עם שניהם אסורה עם שניהם, וההיא ר' יהודה תני לה וכדאמרינן בההוא פירקא (מה, א) גבי מי שישן בדרך, והלכך בחצר שבין שני מבואות אפילו ר' יהודה מודה בה, ובחצר שבמבוי אחד אפילו רבנן מודו דאין צריך להודיע. ורב שיזבי דאמר לעיל גבי ההיא דנתוספו זאת אומרת חלוקין עליו חביריו על ר' יהודה לית ליה דר' יהושע בן לוי וגברא אגברא לא רמינן.

והרב אלפאסי ז"ל כתב למעלה גבי מתני' דנתוספו צריך לזכות וצריך להודיע, ואסיקנא לקמן בחצר של שני מבואות שמתוך שאתה מתירו במבוי זה אתה אוסרו במבוי האחר אבל בחצר שבמבוי אחד אינו צריך להודיע מאי טעמא דזכות הוא לו. וכתב עליו הראב"ד ז"ל נראה כי הרב ז"ל מפרש הענין לדעת ר' יהושע בן לוי, והקשה עליו הוא ז"ל טובא, חדא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי הלכה כר' יוחנן דאמר במה לחלוק. ועוד דרב חסדא ושמואל סבירא להו כר' יוחנן ואמרי דפליגי רבנן ור' יהודה בהא מילתא ור' יהושע בן לוי יחיד אצל רבים הואי. ועוד כיון דקיימא לן כר' יהודה וקיימא לן כר' שמעון בשלש חצרות שעירבו שתיהן עם האמצעית שהיא מותרת עמהן והן מותרות עמה, מה לי חצר שבין שני מבואות מה לי חצר של מבוי אחד, תרווייהו זכות הוא לו ולא חובה ואינו צריך להודיע. אלו הן דברי הרב ז"ל.

ובודאי שקושיא זו אחרונה קושיא, אבל כל מה שהקשה עליו בראשונה אינו קושיא לפסק הרב ז"ל, כי אפילו תמצא לומר דרבנן פליגי עליה דר' יהודה בחצר שבמבוי אחד, מ"מ בחצר שבין שני מבואות לא פליגי אלא כולהו מודו בה דצריך להודיע. דהא ס"ל לר' יהודה דחוב הוא לו וכמ"ש למעלה. וכיון שכן לדידן דקיימא לן כר' יהודה וכדפסק שמואל חצר שבמבוי אחד אין צריך להודיע כר' יהודה, אבל במבוי שבין שתי חצרות לא פליג ר' יהודה, ובין לר' יהודה בין לרבנן דר' יהודה צריך להודיע. ונמצא פסק הרב ז"ל כשמואל ור' יוחנן ורב חסדא.

ועוד שאף רבותנו הצרפתים ז"ל פוסקים בכל מקום משם רת"ם ז"ל דהלכה כר' יהושע בן לוי לגבי ר' יוחנן, ומדקדק כן במגילה בפרק בתרא (כז, א) גבי ואת הבית הגדול שרף באש. ואף כאן כתבו במה שנחלקו [במה] אם לחלוק ואם לפרש דקיימא לן כר' יהושע בן לוי דבמה לפרש ואע"ג דנחלקו עליו ר' יוחנן ושמואל ורב חסדא הלכה כריב"ל לגבי כולהו. אלא שהיה לו לרב ז"ל לפסוק ודאי להקל אפילו בחצר שבין שתי מבואות, לדידן דקיימא לן כר' יהודה וקיימא לן כר' שמעון בחצר שבין שתי חצרות דעירבה עם שתיהן, דאלמא אפילו בשני מבואות הוה לי זכות כבחצר שבמבוי אחד.

וגם מה שכתב הרב ז"ל בהלכות גבי נתמעט האוכל סוגיא דשמעתא אם ממין אחד אפילו כלה [מוסיף ומזכה] ואינו צריך להודיע, ואם משני מינין וכלה צריך להודיע כברייתא, ואם נתמעט אינו צריך להודיע כמתני'. נראה לי שגם זה כפי שיטת הפסק שלו, שפסק בחצר של שני מבואות שצריך להודיע. אבל לדידן דקיימא לן כר' יהודה דהכא וכר' שמעון דשלש חצרות, אפילו כלה ואפילו משני מינין אין צריך להודיע דזכות הוא לו.

גם מה שנראה מתוך דבריו דבכלה כלומר: בשנתמעט צריך להוסיף, הן דברי תימה, דהא קיימא לן כר' יוסי דאמר (לעיל פ, א) דבסוף עירוב אפילו כל שהוא. וכבר אמרו בפירקין דמי שהוציאוהו דהלכה כר' יוסי גבי מי שישן בדרך (לעיל מה, א). ואלו פירש הרב ז"ל כלה שכלה לגמרי אין זה תוספת אלא מניח לכתחילה. ועוד דבגמרא לעיל משמע דכלה היינו נתמטמט וכמו שכתבתי למעלה. וגם זו אחת מתשובות שהשיב הראב"ד ז"ל על הרב אלאפסי ז"ל.

דף פב.

הודיעוהו ולא הודיעוהו קתני. פירש הראב"ד ז"ל: דהאי מקשה הוה ס"ד דכל שקיבל עליו דקתני במתניתין היינו שרצה המערב, כלומר: אלו רצה המערב מבעוד יום שילך זה, ילך, ואם לא קבל עליו מבעוד יום, כלומר: שלא גילה דעתו על זה מבעוד יום, לא ילך, משום דאין ברירה ואפילו בדרבנן, וכההיא ברייתא דמייתי לעיל בפרק בכל מערבין (לז, ב) רציתי אלך לא רציתי לא אלך. ומשני דלא קבל, ולא קבל [לאו] המערב קאמר אלא מי שעירב עליו, כלומר: אלו ידע מי שעירב עליו מבעוד יום שזה עירב עליו אע"פ שהמערב עליו לא עירב עליו בפירוש אלא שעירב בסתם על בני עירו, על מי שילך לבית המשתה או לבית האבל ולא ידע שזה הולך שם עד שחשיכה הרי זה עירוב, דבדרבנן יש ברירה, ובלבד אם ידע זה שעירב עליו מבעוד יום וקבל עליו, הא לאו הכי אסור, לפי

שאין מערבין לו לאדם עירובי תחומין אלא מדעתו (לעיל פא, ב), משום דחוב הוא לו ואין חבין לו לאדם שלא מדעתו. ורש"י ז"ל לא פירש כן.
נראה שכך גירסת רש"י ז"ל: **איזהו קטן שאינו צריך לאמו כל שנעור משנתו ואינו קורא אימא אימא גדול נמי קורא הכי, אלא כל שנעור משנתו ואינו קורא אימא אימא**. וה"פ הא קורא אימא קטן צריך לאמו הוא, ואקשינן אימא, כלומר: כל שקורא אימא צריך לאמו קרית ליה, והלא אפילו גדול ממש כשניעור לעתים קורא אימא כשהיא לפניו. אלא כל שאינו קורא אימא אימא, כלומר: שצועק אחריה ואומר אימא אימא שאפילו אינה בפניו הוא צועק אימא אימא, שאין זה דרכו של גדול אלא הקטנים הצריכין לאמן. ומקצת ספרים ראיתי שכתוב בהן איזהו קטן שאינו צריך לאמו כל שניעור משנתו וקורא אימא אימא, גדול נמי הכי קרי, אלא כל שניעור משנתו ואינו קורא אימא אימא. ונראה פירושה לפי גירסא זו: איזהו קטן שאינו צריך לאמו כל שקורא אימא אימא, ואתמהי' למימרא דכל שהוא גדול יותר הוא קורא אימא אימא, אדרבא אין זה אלא דרך הקטנים וכל שהוא יותר קטן הוא קורא כן, אלא אימא כל שאינו קורא.

דף פב:

מערב אדם ע"י בנו ובתו הקטנים. פירוש: קטנים אלו אפילו קטנים ממש ולא הגדולים הסמוכים על שלחנו בלבד, משום דאפילו הקטנים מערבין עליהם כמו שאמרנו למעלה (בע"א) משום דמצוה לחנכן במצות. ואפשר דאפילו לר' יוחנן דאמר גבי מציאה בפרק קמא דבבא מציעא (יב, ב) גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן, הכא מודה דאינו קטן לצאת בעירוב שעירב עליו אביו כל שהוא מוחה ואינו מערב עליו אלא מדעתו, דכיון שהוא גדול ומוחה מחאתו מחאה, ואם עירב עליו אביו ועירב הוא לעצמו אין לך מיחוי גדול מזה, וכדאמרינן חוץ מן האשה מפני שיכולה למחות, טעמא דמחאי הא סתמא נפקא בדבעלה, והא קתני רישא אלא מדעתה, מאי לאו דאמור אין, לא בסתמא, לאפוקי היכא דאמור לא, והא כולן שעירבו ועירב רבן עליהן דסתמא הוא וקתני חוץ מן האשה מפני שיש לה למחות, אמר רבא כיון שעירבה אין לך מיחוי גדול מזה. ומ"מ שמעינן דאפילו בבנו ובתו הגדולים כל שלא מיחו אם עירב עליהן אביהן יוצאין בעירובו משום דדעתן סמוכה על דעת האב ורוצין מן הסתם במה שהוא רוצה עד שימחו.
ושמעינן נמי מהכא דאע"ג דאמרינן (בביצה לז, ב) הבהמה והכלים כרגלי הבעלים, עבדו ושפחתו הכנענים אינן כרגלי הבעלים אלא צריכין הן עירוב לעצמן, ומיהו כל שעירב רבן עליהן יוצאין בעירובו ואין יכולים למחות.

מזונו לחול אבל לא לשבת דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר לשבת ולא לחול. הא מתני' כולה תנינא לה חדא זימנא במסכת כלים בפרק כל כלי בעלי בתים (פי"ז, מי"א), גבי יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם ומייתינן לה לעיל בפרק בכל מערבין (ל, ב), והכי תני לה התם, יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם מלא קומצו מנחה ומלא חפניו קטורת והשותה מלא לוגמיו ביום הכיפורים ובמזון שתי סעודות לעירוב ר' מאיר אומר מזונו לחול ולא לשבת וכו'. ופרישנא בפרק בכל מערבין דהכל מה שהוא אדם דקתני גבי עירוב לקולא קאמר, ואחולה וזקן קאי, אבל רעבתן בטלה דעתו אצל כל אדם, ואין משערין לו אלא בבינונית של כל אדם, וכדתני ר' שמעון בן אלעזר מערבין לזקן ולחולה כדי מזונו ולרעבתן בסעודה בינונית של כל אדם. ולפי זה יש לפרש דר' מאיר ור' יהודה בחולה וזקן קא מיירי, וארישא דהכל לפי מה שהוא אדם קיימי, ולומר מזונו לחולה כיצד משערין לו, ר' מאיר אומר מזונו לחול ור' יהודה אומר מזונו לשבת. וכי קא מיבעי לן בגמרא כמה מזון שתי סעודות ברעבתן קא מיבעי להו, דמשערינן לו בבינונית של כל אדם. והא דאמר ליה ר' יוסף לרב יוסף בריה דרבא אבוך כמאן סבירא ליה, בחולה וזקן קא מיבעי ליה, ואמר ליה כר' מאיר. ויש לפרש דר' מאיר ור' יהודה ארעבתן קיימי דמשערינן לו בבינונית של כל אדם, דר' מאיר סבר כי משערין לו בבינונית של כל אדם במזונו של אדם בחול משערין לו, ור' יהודה סבר במזונו של שבת, והראשון נראה לי עיקר.

אלא אמר רב חסדא צא מהן מחצה לחנוני. פירוש: אלא כאידך דאמר רב חסדא, דרב חסדא לא מהדר הדר ביה מקמייתא דתרווייהו ודאי אמרינהו. ותדע לך מדאקשינן בסמוך דרב חסדא אדרב חסדא, ופרקינן להו הא באתרא דיהבי ציבי הא באתרא דלא יהבי ציבי. ומסתברא דלגבי עירוב קיימא לן כדברי המיקל ויהיב תשע סעודות לקבא. והרב אלפאסי ז"ל כתב כמאן דאמר שמונה, ונתן בו שיעור דהוויין משקל כל סעודה חמשים זוז קמח.

דף פג:

מתני' הכי גרסינן: **אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו.** כלומר: שלא עירבו אלו עם אלו, אבל עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן, ובני מרפסת גבוהין מן החצר עשרה ויורדין אל החצר דרך סולם ואין אוסרין על בני החצר להשתמש בחצר, דסולם תורת פתח עליו ותורת מחיצה עליו וזה וזה להקל וכדאמרינן לעיל בפרק כיצד מעברין (נט, ב) גבי עיר של יחיד.

כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת. כלומר: לבני עליות שבמרפסת ולא לבתים שבחצר, אבל מן המרפסת והחצר עצמן מותר להשתמש מזו לזו וכו' שמעון דאמר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות ומרפסות הכל רשות אחד.

וא"ת אפילו בשגבוה המרפסת מן החצר עשרה למה אין אוסרין בני החצר על בני עליות של המרפסת להשתמש במרפסת, ובני עליות על בני החצר להשתמש בחצר, כיון שבאים אלו על אלו דרך סולמות, דהא אמרינן בגמרא (פד, ב) גבי שתי גזוזטראות דכשבאין בני התחתונה דרך עליונה למלאת שאוסרת התחתונה על העליונה. תירצו בתוספות דהתם בשעשו מחיצה בשותפות וכדמפרש עלה בשלהי פירקין (פח, א), אבל הכא הסולם והעמוד והבאר שבחצר בלבד הוא שמשותפין לבני חצר ולבני מרפסת, ולפיכך אוסרין זה על זה בהן. אבל המרפסת של בני העליות והחצר לבני החצר, וכיון שגבוהין זה מזה עשרה אינן אוסרין זה על זה דרך סולם. והיינו נמי דאפילו לרב דאמר לזה בשלשול ולזה בזריקה שניהם אסורין, אין בני החצר אוסרין המרפסת לבני העליות אף ע"פ שלזה בשלשול ולזה בזריקה, לפי שהמרפסת של בני העליות היא ואין זריקת בני החצר אוסרתה עליהן.

גמרא: **קא סלקא דעתין מאי מרפסת בני עליה**. כלומר: שהם גבוהים מן המרפסת עשרה אלא שעולין ויורדין מן המרפסת לעליה דרך סולם, ולהכי קרי ליה בני מרפסת משום דקא סלקי במרפסת. ומ"מ אותו תל אינו סמוך למרפסת שתהא המרפסת מפסקת בין התל והעליה, שאילו כן אף בני עליה לא היו יכולים להשתמש בתל אלא בזריקת אויר ושלשול, ואדרבא היה לבני עליה בקשה יותר מבני חצר. ומשום שיכולין להשתמש מן המרפסת עצמה בשלשול על גבי התל אינן אוסרין בכך על בני החצר, דאין המרפסת עצמה אוסרת כיון שאין בה דיורין, והסולם שמן העליות למרפסת תורת מחיצה עליו. אלא הכא בשהעליה יכולה להשתמש ממנה בשלשול על גבי התל דאין המרפסת מפסקת באותו צד, ואפ"ה קרי ליה שפיר מרפסת כיון דסלקי במרפסת ואע"פ שאין משתמשין (כותל) [בתל] דרך מרפסת. כן פירשו בתוס'.

דף פד.

לאותן הדרים במרפסת. כלומר: שהבתים פתוחים למרפסת. אבל א"א לפרש הדרים במרפסת ממש, דמרפסת אינה אוסרת וכדתנן לקמן (פה, ב) הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אין עירובו עירוב והדר שם אין אוסר עליו. ואף ע"פ שרש"י ז"ל

פירש הדרין במרפסת כגון שיש בה דיורין, לא במרפסת עצמה קאמר אלא דיורין פתוחין לה קאמר. כנ"ל.

מאי לחצר אילימא לחצר דהיתירא האי לזה בזריקה ולזה בזריקה הוא. כלומר שלזה שבמרפסת הוי בזריקת הפלגה ולזה שבחצר בזריקת גובה, ואפילו לשמואל שניהן אסורין בו.

תינח סלע בור מאי איכא למימר. וא"ת בור נמי (למרפסת משום ד)הוי לבני מרפסת בשלשול לחודיה ולבני חצר בזריקה ושלשול, והוה ליה אפילו לרב כלזה בפתח ולזה בזריקה וכדאמרינן לקמן (פה, א) גבי שתי גזוזטראות. וי"ל דהתם דיחויא בעלמא הוא דבעינן למימר, דרב נמי אית ליה דאדם אוסר על חברו דרך אויר. אבל במסקנא דאסיקנא דלרב אין אדם אוסר על חברו דרך אויר תו לא אצטרכינן לההוא שינויא, אלא אפילו לזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול כלזה בשלשול ולזה בשלשול דמי ואסור לרב. אי נמי התם בזריקת הפלגה וזריקת גובה וכלזה בזריקת הפלגה וזריקת גובה ושלשול ולזה בשלשול לחודיה נותנין אותו לזה שבשלשול, אבל לזה בזריקת גובה לחודיה ושלשול, אי נמי זריקת הפלגה לחודה ושלשול ולזה בשלשול לחודיה, כלזה בזריקה ולזה בשלשול דמי וכן נראה מדברי רש"י ז"ל לקמן.

כיון דכי חסרה אסירא כי מליא נמי אסירא. ואסיקנא במליא פירות של תבן שאין ניטלין בשבת. ואע"ג דאמרינן בפרק חלון (עט, א) דעפר ועתיד לפנותו לא חייץ ולא מבטל חריץ שבין שתי חצרות מלמיהוי מחיצה. אפ"ה הכא דלמעט גובה המרפסת לשוותה כפתח למרפסת, כיון דאינו ניטל בשבת ממעט אע"ג דעתיד לפנותו, כמו כפה ספל דאמרינן לעיל (עז, א) דממעט. כן כתבו בתוספות.

דף פד:

גג הסמוך לרשות הרבים צריך סולם קבוע להתירו. פירש רש"י ז"ל: שאינו מוקף חצר בכל צדדיו אלא צדו אחד רשות הרבים וסתם גג גבוה עשרה טפחים. ויש שם מרפסת דלא גביהא עשרה מרשות הרבים, וממנה עולין לגג, ופחות מעשרה היא לבני רשות הרבים, והגג גם כן תוך עשרה למרפסת, ואע"ג דהגג הוי כפתח למרפסת ואינו כן לבני רשות הרבים, מ"מ כיון שהמרפסת תוך עשרה לרשות הרבים אסרי אהדדי. והלכך אסור להשתמש מן הגג למרפסת דבני רשות הרבים אוסרין על המרפסת, אלא אם כן עשו סולם קבוע מן הגג לעליה, דאז נראה דסליק לגג מרשות הרבים ואיהו ניחא ליה לאשתמושי ביה, וכגון דמרפסת מגופפת היא למעלה ופתחה בתוך עשר אמות לרשות

הרבים, דאי לאו מגופפת היא סביב, כיון דלא גביהה עשרה כרמלית היא וסולם קבוע לא מהני בה דקא מטלטל מכרמלית לרשות היחיד. ובתוספות הקשו דכיון שעיקר הענין תלוי במרפסת היאך לא הזכירוה בהלכה כלל. ועוד דאי במרפסת מגופפת אפילו אין שם סולם קבוע היאך בני רשות הרבים אוסרין עליה, והלא חצר הפתוחה לרשות הרבים וכן מבוי הסמוך לרשות הרבים אינן נאסרין בכך אלא על ידי פרצה. ותירצו הם ז"ל בזו דשאני חצר ומבוי דכיון שמשתמשין בהן תדיר מן הדיורין הפתוחין להן אין כח [בני] רשות הרבים אוסרתן בלא פרצה, אבל גג גריע טפי תשמישתיה וכל שהוא למרפסת בתוך עשרה ואין שם סולם קבוע, בני רשות הרבים אוסרין עליה. אבל כשיש שם סולם קבוע נמצא תשמיש הגג תשמיש תדיר לחצר ואין [בני] רשות הרבים אוסרין עליה.

דף פה.

בור שבין שתי חצרות ומופלגת מכותל זה ארבעה וכו'. יש מי שפירשה: בבור שעשו לה מחיצה גבוה עשרה טפחים, וכאותה ששנינו במשנתינו (להלן פו, א) בור שבין שתי חצרות אין ממלאין ממנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה עשרה טפחים. ודוקא במופלגת ארבעה דאיכא אויר חשוב בין הבור והכותל הוא שצריך זיז להתירו, הא פחות מארבעה אינו חשוב ואינו אוסר דרך אותו אויר. והיינו דרב יהודה דאמר אפילו קניא, כלומר: שאם מיעט את האויר בקנה אחד ממלא משם לפי שלא נשאר בינו ובין הכותל מקום ארבעה.

ואינו מחוור בעיני כלל, חדא דאם איתא דדוקא כשנחלק במחיצה, לא הוה שתיק רב יהודה מיניה כיון שאי אפשר לזיז להתירו אלא דוקא בשעשו לה מחיצה. ובשלמא אם נאמרה בגמרא אחר משנת בור שבין שתי חצרות, הייתי אומר דעל אותה משנה נאמרה בגמרא, ודבר למד מענינו הוא דבמחיצה קאמר. אבל השתא על כרחין לא אפשר בלאו הכין צריך שיזכיר בפירוש שעשו לה מחיצה גבוה י' טפחים. ועוד דהא דר"י דאמר אפילו קניא משמע ודאי דהאי קניא לאו משום מיעט הוא, דאי לא הו"ל למימר ורב יהודה אמר אם מיעטו בקניא שרי דהאי אפילו ההיכא קאי.

ורש"י ז"ל פירש: שאינו מוחלק במחיצה וכגון שהבור במבוי קטן ואין דיורין פתוחין באותו הפסק, זה מוציא זיז וממלא וזה מוציא זיז וממלא, דכיון דמופלגת ארבעה לא שלטי ביה לאסור זה על זה, דאין תשמישן אלא דרך אויר. דבשלמא אלו לא היתה מופלגת ארבעה היו שתי הרשויות שולטות בה והיתה צריכה מחיצה, כאותה ששנינו (שם) בור שבין שתי חצרות אין ממלאין ממנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה

עשרה טפחים, אבל במופלגת לא שלטי בה לאסור. ואי משום שיהא רשות לשניהם במבוי נמי ליכא שאין דיורין פתוחין לו. ובדין היה שאפילו זיז לא היה צריך אלא להיכירא בעלמא שלא ישתמשו בחצר אחרת של שנים בלא עירוב. וכההיא דספינה שבים דסוף פרק הזורק (שבת ק, ב) דאמר רב הונא מוציא זיז כל שהוא וממלא, וקא מפרש התם דזיז משום היכירא בעלמא, והכא נמי דכוותה הוא.

וזיז כל שהוא דקאמר יש לי לומר דדוקא כל שהוא קאמר, כלומר: שאין בו ארבעה על ארבעה, הא בשיש בו ארבעה על ארבעה הרי הוא כחלון גופיה דאף הוא רשות היחיד הוא. ואי נמי איכא למימר נמי דכיון דמדינא זיז נמי לא בעי אלא להיכירא בעלמא, אף בזיז ארבעה איכא היכירא, דכיון דחזו דלא ממלא מן החלון אלא ע"י זיז, מידע ידעי דלהיכירא בעלמא הוא דעבדינן. והראשון נראה לי עיקר מדלא קאמר זה מוציא אפילו זיז כל שהוא וזה מוציא אפילו זיז כל שהוא.

ורב יהודה דידיה אמר אפילו קניא. אסיקנא דרב יהודה טעמא דשמואל אתא לאשמועינן, דלאו דוקא זיז אלא אפילו קניא, דאפילו בקניא איכא היכירא. והא דאצטריך רב יהודה לאשמועינן אף ע"ג דשמואל גופיה אמר זיז כל שהוא, משום דאיכא כל שהוא דלאו דוקא אלא לאפוקי משיעורא רבה, וכאותה שאמרו בפרק חלון (פ, א) מאי כל שהוא טפח. והכא נמי הוה אמינא דכל שהוא טפח ולאפוקי זיז ארבעה, קמ"ל דכל שהוא אפילו קניא. כנ"ל.

ואסיקנא: **דטעמא דשמואל משום דסבירא ליה דאדם אוסר על חברו דרך אויר. ורב פליג עליה וסבירא ליה דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר**. ואפילו זיז ואפילו קנה לא צריך. וקשיא לי והא אף ע"פ שמופלגת מכותל זה בארבעה ומכותל זה בארבעה ושניהם משתמשים בה דרך זריקה, ליסרו אהדדי לכ"ע, דהא כותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה ורוחב ארבעה שניהן אסורין בו, ואע"פ שאין משתמשין בו אלא דרך זריקה. וי"ל דשאני התם דכיון שהדיורין פתוחין שם ואויר חצרם ממש הוא ששולט בו בכי הא לכולי עלמא אסור. וא"ת א"כ מאי קא מקשה לרב מההיא שיש לו שני בתים בשני צידי רשות הרבים, דילמא שאני התם דבני רשות הרבים מהלכין ממש בתוך הרשות. וי"ל דהתם נמי כיון שאין להם לבני רשות הרבים רשות להניח חפציהם בתוך הרשות הרי זה כתשמיש אויר בלבד. ומיהו אכתי קשיא לי דהא גבי אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו קתני במד"א בסמוכה אבל במופלגת לחצר לא, דאמרינן עלה לעיל (פד, א) מאי לחצר אילימא לחצר ממש דהיתירא לזה בזריקה ולזה בזריקה הוא, אלא לחצר דאסורה, אלמא מילתא פשיטא לכולהו דאע"ג דמופלגת מן המרפסת ארבעה אפ"ה בני המרפסת אוסרין על בני

החצר דרך אויר. וראיתי בתוס' למעלה (שם ד"ה הכא) גבי ההיא דמאי לחצר דההוא הכי נמי מסתברא דאמרינן התם, היינו דוקא אליבא דשמואל גופיה, משום דס"ל דאדם אוסר על חברו דרך אויר, אבל לרב דאמר אין אדם אוסר דרך אויר ליכא למימר הכי נמי מסתברא, דלדידיה ודאי לחצר דוקא מותרין ולמרפסת אסורין.

ועוד יש לי לומר דההוא הכי נמי מסתברא אפילו לרב איתיה, ושני התם דאותו תל ואותו עמוד משותף ממש בין החצר והמרפסת, דאי לא לא אסרי ליה בני מרפסת על בני חצר, וכדאמרינן בשלהי פירקין (פח, א) יש דין גזל בשבת כיצד חורבה מחזיר לבעלים, כלומר: ואין האחרים המשתמשין בחורבה אוסרין אותה בתשמישה על בעל החורבה. אלא ודאי הכא בשעשו בשותפות ומשתמשין הן בחול מן החצר לעמוד, והלכך לאו תשמיש אויר בלחוד הוא אלא תשמיש גמור, וכמו שדחו אותה דגג סמוך לרשות הרבים דילמא כרב פפא דאמר כשרבים מכתפין עליו בכומתא וסודרא.

ואמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא בסמוכה אב במופלגת אפילו גבוה עשרה טפחים עליונה מותרת. נראה דלא גריס רש"י אפילו גבוה עשרה טפחים, אלא נראה דהכי גריס: אבל במופלגת עליונה מותרת ודילמא שאני התם דכיון שלזה בשלשול ולזה בזריקה ושלשול. פירש רש"י ז"ל: כיון דלעליונה בשלשול ולתחתונה בזריקת הפלגה וזריקת גובה ושלשול כלזה בפתח ולזה בזריקה דמי, אבל בזריקת גובה ושלשול אי נמי בזריקת הפלגה ושלשול ולזה בשלשול אפילו לרב אסור. והיינו (נמי) דכי אקשינן [נמי] לר' אלעזר (בע"ב) מההיא דשלש חורבות והא מר הוא דאמר לזה בזריקה ולזה בשלשול שתיהן אסורות לא פריך ליה כיון שלזה בזריקת הפלגה ושלשול ולזה בשלשול כלזה בזריקה ולזה בפתח דמו. וקשיא לי דהא קתני אלא א"כ עשה לה מחיצה גבוה עשרה טפחים בין מלמעלה ובין מלמטה, ובשלמא בשעשו לה מלמעלה איכא זריקת גובה וזריקת הפלגה, אבל עשו לה מלמטה מאי זריקת גובה איכא. וי"ל דלהאי אוקימתא לא קאי רב אלא בשעשו לה מלמעלה, אבל למסקנא דאסיקנא דרב סבירא ליה דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר, קאי בין אלמעלה בין אלמטה.

דף פה:

והא מר הוא דאמר לזה בשלשול ולזה בזריקה שתיהן אסורות. תמיהה לי מאי שלשול דקאמר והאמר רב זה משתמש בסמוך לו ע"י זריקה וזה בזריקה קאמר, ועדיפא מיניה הוה ליה לאקשויי והא לזה בזריקה ולזה בזריקה הוא ושניהן אסורין לכ"ע. וניחא לי

דהכי קאמר ליה אפילו תמצא לומר דזריקה דהאי זריקה בנחת וזריקה דהא בקשה, אפילו הכי לא עדיף מלזה בשלשול ולזה בזריקה דשניהם אסורין למר.

ושני ליה: **מי סברת דעבידא כשורה לא דעבידן כחצובא**. כזה: והחורבה האמצעית משותפת בין שניהם הרי ראובן שבבית הצפוני משתמש מביתו דרך זריקה לחורבה שכנגדו בצד ימין, ואף ע"פ שאי אפשר לו להשתמש שם אלא דרך אויר החורבה האמצעית שהיא אסורה לשניהם, אפילו הכי שרי משום דס"ל דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר. וכן נמי שמעון בחורבה שבצד שמאל.

וקשיא לי א"כ אפילו ראובן משתמש בחורבה שבצד שמאל ושמעון משתמש בחורבה שבצד ימין, לפי שאין אחד משתמש שם אלא דרך אויר, ואין אדם אוסר על חברו דרך אויר, דומיא דבור מופלגת מכותל זה בארבעה ומכותל זה בארבעה, דשרי לרב אפילו בלא זיז ובלא קנה. וי"ל דמיירי כשחורבה שבימין מיוחדת לראובן ושל שמאל מיוחדת לשמעון, ולא אמר רב שאין אדם אוסר דרך אויר אלא באויר משותף, כההיא דבור וחורבה אמצעית ואויר רשות הרבים, אבל באויר דמיוחד לאחד מהם ודאי אוסר אפילו לרב. כנ"ל.

שלש חורבות אלו. פירש רש"י ז"ל: שהן של בעלי בתים אלו. משמע מתוך דבריו שאלו היו של בעלים אחרים היו שניהם אסורין בהן, דאף ע"ג דחורבה אינה אוסרת מ"מ אסורה היא. והכין ודאי מכרעא פשטה דההיא דפרק הדר (עד, א) גבי מבוי דאמרינן ר' יוחנן אמר אפילו חצר אחת וחורבה אחת, ואמרינן עלה ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דלא גזר דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחצר, הכא נמי לא גזרינן דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחורבה. אלמא אסור לעיולי מאני דבתים לחורבה של חברו. וכן דעת הראב"ד ז"ל וכמו שכתב גבי מי שהניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו. אבל בתוספות אמרו דמסתברא דכל שאינו אוסר אינו אסור, וההיא דפרק הדר בשבית הבעלים פתוח לחורבה. וא"ת א"כ תיפוק ליה משום בית והיינו דשמואל דאמר אפילו חצר אחד ובית אחד. י"ל בשהיה הבית פתוח מצד אחד לרשות הרבים או למבוי אחר ואינו רגיל לצאת בפתח שבחורבה. וכן ודאי נראה לי מתוך הירושלמי (ה"ג) דגרסינן התם ר' אלעזר בשם רב הושעיא היו שלש זה משתמש בחורבה דרך פתחו וזה משתמש בחורבה דרך פתחו והאמצעית אסורה, אימתי, בזמן שהאמצעית של שניהן אבל אם היתה האמצעית של אחד מן השוק זה משתמש באחד וזה משתמש בשתים ע"כ. ומכל מקום מהא דאמרינן בשלהי פרק הדר (עה, ב) עשרה בתים זה לפנים מזה אינו נותן עירוב אלא הפנימי בלבד, כלומר: ועל ידי עירוב של פנימי משתמשין בכל העשרה בתים, אין להביא ראיה דכל

שאינו אוסר אינו אסור. דשאני התם דכיון דבית שער לפנימי ופנימי נתן את העירוב הרי זה כאלו נתנו כולן את העירוב ועל ידי העירוב הוא שהותרו לכולן.

לימא שמואל לית ליה דרב דימי דכי אתא רב דימי אמר וכו'. פירש רש"י ז"ל: משום דתשמיש מקום שאין בו ארבעה על ארבעה הוי תשמישו גרוע ומותר לזה ולזה, ותשמיש שבזריקת אויר נמי תשמיש גרוע הוא ושרי. ופריק: כי אמר שמואל ברשויות דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. ואע"ג דרב נמי אית ליה בריש פרק חלון (עז, א) כי האי סברא דרב דימי ברשויות דאורייתא אבל ברשויות דרבנן לא דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. הא דשמואל עדיפא מדרב. דאלו רב לא קאמר אלא שלא להשתמש בו ממש אבל בתשמיש אויר כי הא לא גזרו.

והא איתמר שני גגין בשני צידי רשות הרבים אמר רבה בר רב הונא אמר רב אסור לזרוק מזה לזה ושמואל אמר מותר. וקס"ד משום דאויר רשות הרבים אוסר עליו הוא ואע"פ שזורק למעלה מעשרה טפחים. ושני ליה דלאו משום איסור האויר הוא אלא בדמדלי חד ומתתי חד דגזרינן דילמא מיגרר ואתי לאתויי, הא בשוין שרי. וכתב הראב"ד ז"ל: דבגגין משופעין אפילו שוין זה כנגד זה אסור דמשופעין עביד לאגרורי. ודוקא בכלים שאינן נשברין אבל בכלים הנשברין ככלי חרס דליכא למיחש להכי דאי נפלי מתברי ולא אתי לאיתויי, אפילו רב שרי וכאותה שאמרו לקמן בפרק המוציא תפלין (צח, ב) גבי זיז. ומיהו דשמואל אדשמואל לא קשיא וכטעמא דשנו לעיל לא אחמיר אלא ברשויות דרבנן ולא ברשויות דאורייתא. כן פירש רש"י ז"ל.

ולענין פסק הלכה: קיימא לן כרב דאמר דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר. והלכך בלא זיז ובלא קנה שרי, וזה ממלא מחלונו וזה ממלא מחלונו. ולענין שלשול וזריקה קיימא לן כרב דאמר כל לזה בשלשול ולזה בזריקה כלזה בזריקה ולזה בזריקה ושניהם אסורין. ואפילו לזה בשלשול ולזה בזריקת הפלגה ושלשול. אבל לזה בזריקת הפלגה וזריקת גובה ושלשול ולזה בשלשול כלזה בפתח ולזה בשלשול דמי, כפי פירושו של רש"י ז"ל. תוספתא (פ"ח, ה"ב): שלש (דירות) [דיוטות] זו למעלה מזו וזו למעלה מזו והעליונה והתחתונה של א' והאמצעית של אחר לא ישלשל מן התחתונה לעליונה דרך אמצעית שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות, אבל משלשל הוא מן העליונה לתחתונה שלא בדרך האמצעית. משלשל אדם קדרה של בשר ונותנה על גבי הזיז שרחב ארבעה טפחים. היתה חלון באמצע ארבעה על ארבעה טפחים אסור שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות.

ולענין רשות גגין בשני רשויות הרבים, כל שהן שוין ואינן משופעין מותר לזרוק מזה

לזה אם הם שלו, ואפילו אינן זה כנגד זה, ואפילו היו שניהם בדיוטא אחת כגון ששניהם לארך רשות הרבים. והוא הדין להושיט מזה לזה בשתי דיוטות. ומה ששנינו בפרק הזורק (שבת צו, א) המושיט פטור דמשמע פטור אבל אסור, התם כשהם של שנים ומשום שהוא מעביר את הרשויות, אבל בששניהם שלו מותר. והכין איתא התם במקומה בפרק הזורק.

בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום. כבר כתבתיה בפרק הדר (עג, ב ד"ה כאן במסובין) בסייעתא דשמיא.

דף פו.

גמרא: **אמר רב הלכה כר' שמעון ודוקא בתו אבל בנו לא.** כלומר: דאינו מסיעה מלבו. יש מי שאומר שאם נמלך וחזר לביתו באמצע שבת שאוסר, והביא ראיה מגוי דכי ליתיה לא אסר וכי איתיה בשבת אוסר. ועוד ממבטל רשות דקיימא לן שאם הוציא במזיד שאוסר. והראב"ד ז"ל אומר שאינו אוסר, ואינו דומה לגוי דהתם משום דליתיה הוא דלא אסר ולא משום שהסיעה מלבו, והלכך כי איתיה ואפילו אתי באמצע שבת אוסר. וכן נמי מבטל כיון שחזר והוציא במזיד הרי נתגלה שלא הסיע דירתו מלבו, והלכך הוציא במזיד קודם שהחזיקו בני החצר בחצר מאי דיהיב שקיל. וכן ודאי נראין הדברים.

ולענין גוי, נראה דאפילו ר' יוסי לא אסר אלא היכא דאיתיה אי נמי דאתי ביומיה. דהא לכ"ע משמע דדירת גוי אינה אלא כדיר של בהמה, וכי איתיה לא אסר מדינא אלא משום גזירה, כי ליתיה לא אסר אלא אי אתי ביומיה וכדאמרינן לעיל בריש פרק הדר (סב, ב) לר' מאיר והוא הדין לר' יוסי. ואיכא למימר דקיימא לן כר' יהודה דאמר דאפילו בגוי לא אסר ואפילו מצי למיתיה ביומיה וכדאמר שמואל (פא, ב) כל מקום ששנה ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו ור' יהושע בן לוי דאמר (מו, א) הלכה כדברי המיקל בעירוב. ואע"ג דקיימא לן דאמר ר' יוחנן ר' Hוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי, ה"ל ר' יוחנן יחיד לגבי ר' יהושע בן לוי לית הלכתא כר' יוחנן כדעת רבותנו הצרפתים ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל (הל' ערובין פ"ד, הי"ג) פסק הלכה כר' Hוסי, וזה כדעת הגאונים ז"ל שפוסקים הלכה כר' יוחנן ואפילו לגבי ר' יהושע בן לוי ואפילו קאי שמואל כר' Hהושע בן לוי הלכה כר' יוחנן. וכלליה דר' יוחנן אפילו בעירובין איתיה כדמוכח בהדיא בפרק מי שהוציאוהו (מז, א). ומיהו תמיה לי דהא רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, ואפילו הכי קיימא לן כר' שמעון משום דפסק רב הלכה כוותיה, ולא מסתר כלליה דר' יוחנן בהכי דהיכא דאתמר

אתמר והיכא דלא אתמר לא אתמר וכדאמרינן בפרק מי שהוציאוהו. והכא נמי דפסקי ר' יהושע בן לוי ושמואל בהדיא הלכה כר' יהודה מאי שנא. ופסק הראשון נראה לי עיקר.
גמרא: **אמר רב הונא למטה למטה ממש**. כלומר: סמוך למים ואע"פ שאין המחיצה משוקעת במים כלל.
למעלה למעלה ממש. כלומר: תוך אוגנו ואע"פ שאין המחיצה נוגעת במים אלא הרי היא רחוקה מן המים הרבה, ובלבד שתהא בתוך חללו של בור. לאפוקי מדר' יהודה דאמר אפילו כותל שביניהם. ורשב"ג לא נחלק עם ת"ק, אלא הכי קאמר: דבר זה מחלוקת בית שמאי ובית הלל היא, שבית שמאי אומרים למטה ובית הלל אומרים למעלה, וקסבר רב הונא דקל הקלו חכמים במים דכל שיש היכר מחיצה בין מלמעלה בין מלמטה התירו, ואפילו אזיל דלי וממלא משל חבירו.
ורב יהודה אמר למטה מן המים. כלומר: שתהא כולה משוקעת בתוך המים וטפח ממנה נראה למעלה מן המים. ולמעלה למעלה מן המים ושתהא משוקעת טפח בתוך המים וכדאסקינן בסמוך אמר רב יהודה אמר רב ומטו בה משמיה דר' חייא צריך שיראו ראשי הקנים למעלה מן המים טפח. ובנותנה למעלה נמי אמרינן תני יעקב קרחאה צריך שישקע ראשי הקנים במים טפח, דקסבר ר' יהודה דתרתי בעינן מחיצה ועוד שלא יהא דלי להדיא ודולה משל חבירו. אלא דבית שמאי בעו היכר המחיצה שתהא תלויה למטה מהמים וטפח ממנה להיכר העומדים מלמעלה, שיהיה בולט ונראה למעלה מן המים. אבל אינו צריך שישקענה עד קרקעית הבור וכדי שלא יתערבו המים מתחת המחיצה. שאילו כן לא היתה שום מחיצה מצלת בכך ואפילו מחיצה של ברזל, כדאמרינן (בפרק קמא) [בפ"ד (מח, א)] גבי חרם שבין שני תחומי שבת, וכל שכן מחיצת הקנים. ועוד שאם כן היכי פסיק ותני דמחיצה עשרה טפחים שהרי אילו היה בור מלא מים ועמוק צריך מחיצה כעומק המים ועוד טפח יתירה, אלא כדאמרן. ובית הלל סגי להו בטפח אחד משוקע בתוך המים כדי למנוע הדלי שלא ידלה להדיא משל חבירו. דלעירובי מיא כי האי שלא ידלה משל חבירו ממש להדיא חיישינן, וכדאמרינן בירושלמי (ה"ו) ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי והוא שתהא מחיצה משוקעת במים כמלואו של דלי. ובטפח סגי ליה.
וכתבו רבותינו הצרפתים ז"ל דהא דאמר רב יהודה אמר רב צריך שיראו ראשי הקנים למעלה מן המים טפח, היינו שתהא מחיצת עשרה למטה ועוד טפח למעלה. וליעקב קרחאה צריך שתהא מחיצת עשרה למעלה ועוד טפח משוקע בתוך המים. ואינו מחוור בעיני דהא מתניתין מחיצה עשרה קתני ולא מחיצה אחד עשר. והרב אלפאסי ושאר

כל המפרשים ז"ל פירשו: תשעה בתוך המים ואחד למעלה, וכן תשעה למעלה ואחד למטה. וכן נראה ונכון.

ואלא הא דאמר רב יהודה קורה ארבעה מתיר בחורבה. פירש רש"י ז"ל: קורה רחבה ארבעה והיא מוטלת על רחבה מותר לטלטל תחתיה, דאמרינן שני חודיה יורדין וסותמין. ולהכי נקט ארבעה דכי אמרת חודיו יורדין וסותמין יהא בין חלל המחיצה ארבעה דמחיצה העשויה לפחות מחלל ארבעה אינה מחיצה. והקשו עליו בתוספות דמתוך פירושו משמע שאילו לא היו כותלי החורבה נפולות אפילו קורה פחותה מארבעה מתרת, דהא השתא הויא מחיצה לארבעה וליתר מארבעה, וזה אי אפשר, שהרי פחותה מארבעה אינה מתרת בבור. ורש"י ז"ל כן פירש קורה ארבעה מתרת בבור שבין שתי חצרות ונותנה על רחבה באמצע הבור למעלה. ולדבריו למה לי קורה ארבעה כיון דאיכא מחיצות. ועוד מבוי דאין בתים וחצרות פתוחות לתוכו למה אינו ניתר בקורה, דפי קורה יורד וסותם. על כן פירשו הם ז"ל: דפי תקרה הוא דיורד וסותם אבל לא פי קורה, ובשיש בה ארבעה על ארבעה חשיבא נמי קורה תקרה, אבל פחות מכאן לא. ואפילו לאביי דאמר בחד מן לישני בפרק קמא (ה, א) דקורה משום מחיצה, לאו מחיצה דאורייתא קאמר, אלא הכי קאמר: כיון דקורה ארבעה הוא מחיצה דאורייתא דפי תקרה יורד וסותם, קורה טפח הואי מחיצה דרבנן, והכין מוכח לקמן בסוף כל גגות (צה, א) גבי ההיא דיתר על כן אמר ר' יהודה.

גם מה שפירש רש"י ז"ל דרב יהודה דאמר קורה ארבעה מתרת בחורבה סבר לה כר' ישמעאל בר' יוסי דאמר מחיצה תלויה מתרת ולית הלכתא כוותיה, אינו מחוור, דע"כ מאן דשרי בקורת חורבה לא מטעם מחיצה תלויה הוא דשרי אלא מטעם פי תקרה, דהא מחיצה ליכא אלא פי תקרה, ובפי תקרה ליכא מאן דפליג אלא שמואל ולא בכל [דוכתא] כדאיתא לקמן בפרק כל גגות (צד, ב). ועוד דבהדיא אמרינן בפרק כל גגות (שם) דרב קאי כרב יהודה באכסדרה בבקעה, ורב לית ליה דר' ישמעאל בר' יוסי כדקאמר בסמוך אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים בלבד.

ורב נחמן אמר רבה בר אבוה קורה ארבעה מתרת במים הא קא אזיל דלי להך גיסא ומייתי. תמיהה לי מאי קא מקשה מרב נחמן לרב יהודה, דילמא רב יהודה דוקא בחורבה קאמר משום דפי תקרה יורד וסותם, אבל במים דאזיל ודלי להדיא מאידך גיסא לא. וראיתי להראב"ד ז"ל שפירש דרב נחמן לית ליה דרב יהודה אבל רב יהודה אית ליה דרב נחמן. ולא ידעתי מאין. ואולי מדרבה בר אבוה דקשיש מיניה קא מקשה ליה.

דף פו:

הכי גריס רש"י ז"ל: **אלא קל הוא שהקלו חכמים במים**. ופירש הכי ז"ל: אלא ליתא לדרב יהודה אלא כרב הונא דב"ה למעלה ממש קאמרי, דבהיכר מחיצה סגי. והראב"ד ז"ל גריס ג"כ אלא קל הוא שהקלו חכמים במים, אלא שפירש בענין אחר ואמר: דרב יהודה לא אמר צריך לשקע אלא לרשב"ג, אבל לת"ק דאמר בין מלמטה בין מתוך אוגנו ודאי אין צריך לשקע כלל, דקל הוא שהקלו חכמים דמתניתין במים להתיר אף במחיצה תלויה אפילו אינה מגעת למים, ואפילו אזיל דלי ומייתי מאידך גיסא. ורב נחמן דאמר כתנא קמא וקיימא לן כוותיה והלכך מסקנא דשמעתא כרב הונא רב יהודה הכי ס"ל. והביא הראב"ד ז"ל ראיה מגזוזטרא שהיא על המים דסגי ליה במחיצה עשרה בין מלמעלה בין מלמטה (להלן פז, ב), כלומר: מלמעלה תחת הגזוזטרא ממש, בין מלמטה במים אע"פ שמחיצת העשרה העשויה מלמעלה תחת הגזוזטרא אינה מגעת למים וכ"ש אינה משוקעת. והא מתני' אתיא כרשב"ג אליבא לדעת רב הונא והלכך עבדינן כוותיה. ולפי דבריהם כל היכא דאיכא מחיצה אע"פ שאינה רחבה ארבעה אפילו למעלה ממש מתוך אוגנו, ואי נמי קורה ארבעה דאיכא פי תקרה מותר, ובלבד שיהא ניכר שנעשה בשביל המים, הא לאו הכי לא. והיינו טעמא דגזוזטרא דאף ע"ג דרחבה ארבעה או יותר ואפילו נתונה בקרן זוית שיש לה שתי מחיצות גמורות עד המים ושתים נמי דעריבן, אפילו הכי לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. והיינו טעמא נמי דתנאי דפליגי עליה דר' יהודה ואמרי גבי בור שבין שתי חצרות וגבי אמת המים העוברת בחצר לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהם.

וכתבו בתוספות דע"ז סומכין העולם שיש להם בתי כסאות על המים ואין המחיצות מגיעות עד המים ששופכין משם בשבת, ומשום דקיי"ל כרב הונא. ואע"ג דאמרינן לקמן (פח, ב) גבי גזוזטרא שהיא למעלה מן המים ועשו לה מחיצה גבוה עשרה טפחים, לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור. לית הלכתא הכין אלא כלישנא בתרא דמסיק אפילו לשפוך, דבשל סופרים הלך אחר המיקל. זו היא שיטתן של רש"י והראב"ד והר"ז הלוי ז"ל.

אבל הגאונים כולם ז"ל פסקו כרב יהודה דסוגיא דשמעתא כוותיה, דהא רב ור' חייא ודתאני יעקב קרחאה כוותיה קיימי, ולא גרסינן הכא אלא, ולאו למדחייה לדרב יהודה קאמרי. ותדע לך דהא מסייעינן ליה מדרב דאמר אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים קל הוא שהקלו חכמים במים, ורב כרב יהודה קאי דאמרינן אמר רב יהודה אמר רב צריך שיראו ראשי הקנים למעלה מן המים טפח. ולמאן דמטי בה משמיה דר' חייא מ"מ כיון

דר' חייא ודתאני יעקב קרחאה כוותיה קיימי כוותיה עבדינן. וחכמים הכי קאמרי אלא הא דאמר רב יהודה וכו'. ורב נחמן אמר רבה בר אבוה קורה ארבעה מתרת במים אלמא בהיכר מחיצה בלחוד סגי כרב הונא, דאי כרב יהודה הא בעינן שלא ידלה משל חבירו. והכא אזיל דלי בשל חבירו חוץ לקורה ומייתי. ופרקינן קים להו לרבנן דאין דלי הולך יותר מד'. ואקשינן תו מ"מ תחת הקורה מיהא ערבי מיא [ואזיל דלי] ומייתי. ופרקינן קל הוא שהקלו חכמים במים דכל היכא [דאינו דולה] ממש בשל חבירו ואיכא היכר מחיצה שרי. והלכך קורה ארבעה דאיכא פי תקרה יורד וסותם קים להו לרבנן דאין דלי הולך יותר מד' טפחים, ולא אזיל לאידך גיסא דלחבריה ממש, אע"ג דדלי תחותי קורה לית לן בה, ואפרוקא קמא דאין דלי הולך יותר מד' טפחים סמוך. אבל מחיצה תלויה לעולם אינה מתרת אפילו במים אלא אם משוקעת טפח במים. ואם היא למטה בתוך המים צריך שיהיו ראשי הקנים נראים למעלה מן המים טפח כדי שלא יהא דלי דולה להדיא משל חבירו. ומאי דאמר ליה רב לרב טבלא דמחיצה תלויה מתרת במים, היינו דוקא בכי האי גוונא שראשי הקנים משוקעים במים. זו היא שיטת הרב אלפאסי ור"ח ושאר הגאונים ז"ל. ואם היתה המחיצה התלויה רחבה ארבעה, אע"ג דלא שייך פי תקרה יורד וסותם במחיצה אלא בקרוי, מ"מ כיון דאיכא היכר מחיצה ולא אזיל דלי לאידך גיסא שרי, ולא נחלקו רב יהודה ורב הונא אלא במחיצה שאינה רחבה ארבעה כן נ"ל לפי שיטתן של הגאונים ז"ל.

ומיהו מתניתין דגזוזטרא צריכא עיונא לפי שיטתן, דהא משמע בגמרא לכאורה דמחיצת הגזוזטרא אינה מגעת עד המים וכדמשמע לעיל (פה, א) בשמעתא דבור מופלגת מכותל זה בארבעה. וכן מההוא דר' חנניא בן עקביא דשרי בכוף וגוד. והרמב"ם ז"ל (הל' שבת פט"ו, הט"ו) כן כתב בגזוזטרא שאם היתה מחיצה עשרה יורדת מן הגזוזטרא כנגד המים רואין אותה כאילו י(ו)רדה ונגעה עד המים, ואע"פ שהוא ז"ל פסק (הל' ערובין פ"ג, הכ"א) במחיצות הבור כרב יהודה דצריך לשקע ראשי הקנים במים טפח. ושמא נאמר שלא הצריך רב יהודה שיקוע אלא בבור וכיוצא בזה שמן המחיצה ולהלן לאחד ומן המחיצה ולצד האחר לאחר וכדי שלא ידלה משל חבירו ממש להדיא. אבל גזוזטרא שעל הים שאפילו חוץ לגזוזטרא יש לבעל הגזוזטרא שותפות [רשות] בו, כיון דאיכא היכר מחיצה שרי אפילו לרב יהודה דהוה ליה כוליה ואפילו מה שחוץ לגזוזטרא כמים שתחת הקורה דעריבי מיא, ואפילו הכי כיון דלא מייחדי לחד מינייהו אלא יד שניהם שוה בהן הקלו בהן חכמים והתירו, והכא נמי דכוותה היא. ולפי זה אף לפי שיטת הגאונים ז"ל יש להתיר אותן בתי כסאות שעל המים, ואע"פ שאין המחיצות מגיעות

עד המים, ובלבד שיהו להן מחיצות גבוהות עשרה למטה מהן כנגד המים, וכן למעלה סמוך להן וכנגד המים בין למטה ממש סמוך למים כדעת רב הונא בבור כנ"ל.
פרסו לכתחילה מי שרי. ומכאן מוכח דאפילו במחיצה המתרת שייך איסור עשיית אהל עראי, ושלא כדברי רש"י ז"ל. וכבר הארכתי בזה בשבת בס"ד בשלהי כתבי הקודש ולעיל בפרק מי שהוציאוהו בשמעתא דנחמיה תלמידך שרוי בצער גמרא פעם אחת לא נכנסו לנמל.
גזוזטרא שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות וכו'. כבר כתבתי למעלה (ד"ה ה"ג רש"י) דאע"ג דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, הכא גבי מים לא שרי אלא א"כ ניכר שנעשית מחיצה בשביל המים. ומיהו איכא למידק דהא גבי גזוזטרא משמע דכולי עלמא מודו בה דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ואפילו ר' יהודה (במשנה לעיל פו, א) דלא בעי מחיצה העשויה לשם מים, מדלא פליג במתניתין בגזוזטרא (להלן פז, ב) כדפליג בבור שבין שתי חצרות ובאמת המים העוברת בחצר (להלן פז א). ולפי דברי רש"י ז"ל שפירש בפירקין (קמא) [תנינא] (כה, ב ד"ה והכא) דעבידא כארזילא שעשויה במדרון, וכן לקמן בשלהי כל גגות (צד, ב) גבי קירויו באלכסון דכל שהוא משופע אין אומרים בו פי תקרה, הכא נמי איכא לאוקומה בגזוזטרא העשויה באלכסון. ושמא כך דרכן לעשותן משופעות. ואי נמי י"ל דגזוזטרא דהכא ודמתני' בשאין פיה חלק אלא פגימות פגימות שאין לומר בה פי תקרה יורד וסותם. וזה רחוק דא"כ לימא הכין וליתני אין ממלאין ממנה אלא א"כ היה פיה חלק או שעשה לה מחיצה גבוה עשרה. ומיהו לפי דברי רת"ם ז"ל שפירש (לעיל כה, א תוס' ד"ה אכסדרא ולהלן (צד, א) ד"ה בשתי) דאפילו רב דאית ליה פי תקרה יורד וסותם לא אמר אלא דוקא באכסדרה שיש לה שלש מחיצות גמורות או שתים דעריבן לפחות, אבל בשאין לה אלא דופן אחד או אפילו שתים דלא עריבן לא, הכא נמי איכא למימר הגזוזטרא זו אין לה אלא מחיצה אחת שהיא קבועה בכותל בזיזין היוצאין מן הכותלים, ולפיכך לא אמרינן בה פי תקרה יורד וסותם לכ"ע, ואסור למלאות ממנה אלא אם כן עשה לה מחיצה לתנא דמתני', או שראויה לכך ע"י כוף וגוד אליבא דר' חנניה בן עקביא.

דף פז.

מתני': **אמת המים שהיא עוברת בחצר**. כלומר: מעבר לעבר, ולפיכך אין ממלאין ממנה בשבת כל זמן שהנקבים שנכנסת ויוצאה בהן רחבים שלשה על שלשה לרבנן, או ארבעה לרשב"ג, דליכא למימר בהן לבוד מפני שהאמה חולקת רשות לעצמה בחצר כל שהיא

רחבה ארבעה ועמוקה עשרה. ואינו דומה ללשון ים הנכנסת בחצר דפרק קמא דמכלתין (יב, א), דהתם אין הלשון יוצאה מן הצד האחר וכמו שכתבתי שם בס"ד, אבל כל זמן שאינה רחבה ארבעה ועמוקה עשרה אינה חולקת רשות לעצמה. ולפיכך לא הקשו כאן ממלא הוא דלא מלינן הא טלטולי מטלטלינן כמו שהקשו בפרק קמא גבי לשון ים וכמו שכתבתי שם בארוכה בס"ד.

דף פז:

ותיהוי כי חורי כרמלית. כלומר: לזעירי דמוקי לה באמת המים גופה, פחות משלשה לרבנן ופחות מארבעה לרשב"ג אמאי משלשל דלי וממלא, ליתסר מה שעובר בחצר משום חורי כרמלית, דחוץ לחצר האמה רחבה יותר מארבעה או לפחות האגם שהאמה נמשכת משם רחב מארבעה, דקס"ד שיש חורין לכרמלית כמו שיש לרשות הרבים או לרשות היחיד. ופריקו אביי בר אבין ורב חנניה בר אבין שאין חורין לכרמלית לפי שהיא דרבנן, ודי שהחמירו בכרמלית גופה, אבל ברשויות דאורייתא חורין שלהן כיוצא בהן.
ורב אשי אמר דאפילו תימא יש חורין לכרמלית התם כלומר: בחורי רשות הרבים או רשות היחיד היינו שהחורין סמוכין לרשות אחר, אבל כאן במופלגת שהאגם לעתים מופלג ורחוק מכאן, אין האמה שבתוך החצר נדונת משום כרמלית, וגם האמה שבתוך החצר ג"כ לעתים ארוכה ורחוקה ממקום מרחב המים שחוץ לכניסה או היציאה, ואי אפשר לאסור כל האמה משום חורי כרמלית. וכיון שכן אף בשאינה רחוקה או כשאין האמה משוכה הרבה לא פליגי.
ומסתברא כיון דאביי בר אבין ורב חנניה בר אבין פשיטא להו דאין חורין לכרמלית כוותייהו קיימא לן. ונפקא מינה בעלמא ואפילו בחורין הסמוכין לכרמלית. ואע"ג דרב אשי אמר אפילו תימא יש חורין לכרמלית, לאו לאפלוגי אאביי בר אבין ורב חנניה בר אבין הוא דאתא בעיקר דינא דחורין, אלא להגדיל תורה קאמר דאפילו תמצא לומר דיש חורין הא ל"ק דכאן בסמוכה כאן במופלגת. ותדע לך דהא לא קאמר יש חורין אלא אפילו תימא קאמר. ואפילו נסתפק בה רב אשי אנן לא שבקינן מאי דפשיטא להו לאביי ורב חנניה ונקטינן מאי דמספקא לרב אשי.
רבינא אמר כגון דעבד לה [ד'] **ניפקא אפומא.** פירש רבינא חזר לעיקר פירוש הברייתא ואמר דהאי שלשה וארבעה דקתני לאו אגופה של אמה ולאו באגפים קאי, אלא ארוחב הכניסה והיציאה. שאילו עשה גיפופין בכניסה ויציאה בתוך האמה ואין בין הגיפופין אויר שלשה הרי זה כסתום, דכל פחות משלשה כלבוד וסתום לגמרי דמי.

ורשב"ג אמר ארבעה ואזדו לטעמייהו. וכיון דרבינא אוקמה בהכין משמע דתו לא צריכא למידחק ולשווייה פלוגתא בין זעירי ורב דימי ואליבא דר' יוחנן, אלא כולהו סבירא להו דאין כרמלית פחותה מארבעה לכולהו תנאי, וכולהו סבירא להו נמי דאפילו ברשויות דרבנן אסור להחליף. וכן דעת הראב"ד והר"ז ז"ל.

ועוד הביא ראיה הר"ז ז"ל מהא דאמרינן לקמן בשלהי פרק המוציא תפילין (קא, ב) גבי הא דתניא וחכמים אומרים אף בזמן שהמנעול למעלה מעשרה מביא מפתח בערב שבת ומניחו באסקופה, למחר פותח ונועל בו ומחזירו לאסקופה או לחלון שעל גבי הפתח, ואם יש בחלון ארבעה על ארבעה אסור מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות. כלומר: מאסקופה כרמלית לחלון שהוא רשות היחיד דרך מנעול שהוא מקום פטור. ואמרינן ש"מ איתא לדרב דימי דאמר אסור להחליף, דאלמא רב דימי אפילו ברשויות דרבנן קאמר.

אבל הרב אלפאסי ז"ל (לעיל בפרק חלון (עז, א)) סבור דהא דפריקו בגמרא מעיקרא דהא דרב דימי ברשויות דאורייתא אבל דרבנן מותר להחליף בדוקא איתמר, וכיון דאפליגו בה רב דימי וזעירי קיימא לן כרב דימי דמיקל. ואף ע"ג דרב ושמואל אמרי איפכא דאדרבא ברשויות דרבנן החמירו כדאמרינן אליבא דרב בריש פרק חלון (שם) גבי כותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה, ואליבא דשמואל לעיל בפירקין (פה, א) בשלהי שמעתא דבור מופלגת מכותל זה בארבעה. אפילו הכי קיימא לן כר' יוחנן לגבי רב ושמואל וכדברי המיקל אליבא דר' יהושע בן לוי. וכן נראה שסבורין רבותינו בעלי התוס' ז"ל והם תירצו אותה שאמרו בפרק המוציא תפילין, דרב דימי ודאי ס"ל דההוא ברייתא דלקמן פליגא אהא דשמעתין, והא דקאמר עלה ש"מ איתא לדרב דימי, היינו איתא ועדיפא מדידיה דאפילו ברשויות דרבנן אסור וכזעירי דשמעתין. כן תי' הם ז"ל. וא"ת א"כ לימא ש"מ איתא לזעירי. י"ל משום דהא לא אשכחן ליה לזעירי דאמר הכין בהדיא לא תלי לה בזעירי. כן נראה לומר לפי דבריהם. ומ"מ הראשון נראה עיקר דהא מעיקרא לא היינו סבורין לחלק אלא משום דלא אשכחו פתרי לברייתא בלאו הכין אצטריכו לשוויי פלוגתייהו בין רב דימי לזעירי וכיון דפתרי לה ברייתא אמאי מפלגינן להו ומשוינן ליה לר' יוחנן כאמוראי.

מתני': **גזוזטרא שהוא למעלה מן המים אין ממלאין הימנה בשבת אלא א"כ עשו לה מחיצה גבוה עשרה טפחים בין מלמעלה בין מלמטה.** כבר כתבתי למעלה (פו, ב ד"ה גזוזטרא) דאין שייך פי תקרה יורד וסותם בגזוזטרא. ופי' מלמעלה מחוברת לגזוזטרא מתחתיה משוכה כנגד המים, דרואין אותה כאילו היא מגעת עד המים. בין מלמטה,

משוקעת במים ועולה כנגד הגזוזטרא דאמרינן גוד אסיק וכאילו מגעת עד הגזוזטרא. ורש"י ז"ל פירש למעלה על הגזוזטרא, למטה מחוברת בגזוזטרא מתחתיה. ודבר תימה הוא כי המחיצה העשויה על הגזוזטרא אינה ניכרת שתהא עשויה לשם המים, ואנן מחיצה ניכרת שעשאה לשם מים בעינן לכולהו תנאי (לעיל פו, א) חוץ מר' יהודה דאמר לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהן. ובתוספות טרחו להעמיד דבריו דשמא גבי בור אם אינה בחלל הבור אין שם היכר כלל לשם המים אבל הגזוזטרא שהוא עושה המחיצה סביב נקב החקק שהוא ממלא משם הוי היכר אפילו על הגזוזטרא. והראשון נראה לי עיקר.

מחיצה גבוה עשרה. פירש רש"י ז"ל: סביב נקב ד' על ד' החקוק באמצעית ודוקא ד' על ד' קאמר לפי שאין מחיצה לפחות מחלל ד' על ד', וכמו שפירש הוא ז"ל למעלה (פז, א ד"ה חוקק בה) גבי גזוזטרא דר' חנניה בן עקביא.

אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה עשרה טפחים. איכא למידק דהכא בעי מחיצה גבוה עשרה טפחים, ואילו במסכת שבת בשלהי הזורק (שבת ק, ב) אמרינן ספינה שעל המים רב הונא אמר מוציא זיז כל שהוא וממלא, ורבה בר רב הונא אמר עושה מקום ד' על ד' וממלא, דאלמא לכולהו לא בעינן מחיצה עשרה. וי"ל דלרב הונא דסגי ליה התם בזיז לא קשיא, דטעמא דרב הונא התם משום דס"ל דכרמלית מארעא משחינן, וכי ממלא מן המים ממקום פטור קא ממלא, ומדינא אפילו זיז כל שהוא לא בעי אלא משום (חצר) [הכר] בעלמא וכדאיתא התם. והלכך גבי ספינה דלעולם יש עומק עשרה וכדאמרינן התם דגמירי דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה שרינן בזיז כל שהוא. אבל הכא אפילו בגזוזטרא שיש במים שתחתיה עומק עשרה, יש לגזור אטו גזוזטרא שאין תחתיה עומק עשרה, וקא ממלא מכרמלית ממש לרשות היחיד, הלכך אין ממלאין אלא א"כ עשה לה מחיצה עשרה. ורבה בר רב הונא דאמר התם עושה מקום ארבעה על ארבעה וממלא בדינא קאמר, כלומר: מקום חקק ארבעה על ארבעה ועושה לו מחיצה גבוה עשרה. אלא שקצר בלשון ואמתניתין דהכא סמיך.

דף פח.

וסתם אנשי טבריא כבשביל שלא יבטל ממלאכתו דמי. פירש רש"י ז"ל: דבעלי מלאכה היו, וכשהיו משכימין כדי שלא יבטלו ממלאכתן הוא. ואינו מחוור בעיני, דא"כ הכי הוה ליה למימר כדי שלא יבטל ממלאכה הוא. אלא הכי פירושה: דפירות טבריא רטובין היו וטל שעל הפסולת אינו מועיל להן, אדרבא הוא מרטיבן יותר ומפסידן. והלכך

כשהיו משכימין ומביאין חזקה לא מחמת הטל היו עושין כן אלא סתמא מפני שהיו טרודין לענינים אחרים והרי הם כבשביל שלא יבטל ממלאכה.

הני תיימי והני לא תיימי. איכא למידק דהא כחו בכרמלית לא גזרו ביה רבנן כדאיתא בפרק הזורק (שבת ק, ב) גבי ספינה, וכדקא דייק לה מברייתא דקתני ספינה שבים אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה, ר' יהודה אומר עמוקה עשרה ואין גבוה עשרה מטלטלין מתוכה לים אבל לא מן הים לתוכה, וקא מפרש התם מתוכה לים אחודה, ששופך בחודה של ספינה והן יורדין משם לים משום דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן. וא"כ הכא אמאי אסור לשפוך. ואפילו ללישנא בתרא דאמרינן דמותר בין למלאות בין לשפוך לא קא שרי הכא אלא משום דאינו חושש שמא יצאו לכרמלית וכדפירש רש"י ז"ל, וכדמוכח נמי לישנא דפריך עלה פשיטא מאי שנא מעוקה ומשני מהו דתימא הני תיימי והני לא תיימי קא משמע לן. כלומר: לא חיישינן דילמא לא תיימי אלא מ"ט אמרינן דתיימי. ותירץ רבנו תם ז"ל דגבי ספינה בלחוד הוא דאמרינן התם דכחו בכרמלית לא גזרינן, לפי שאין דרכה להיות סמוכה לרשות הרבים. אבל בגזוזטרא שבבית הסמוכה לרשות הרבים גזרינן כחו בצד זה שעל הכרמלית אטו הצד האמה שעל היבשה דהוי כחו ברשות הרבים. ואינו נראה כן מדאמרינן התם סתם כחו בכרמלית לא גזרו ביה רבנן. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (הל' שבת פט"ו, הי"ט) והראב"ד ז"ל. ולפי דבריהם נ"ל דהכא הכי פירושה: התם תיימי מיא, כלומר: אי לאו הא דרבה בר רב הונא הייתי סבור לומר דע"כ לא שרינן לעולם אלא בדתיימי מיא כי התם, אבל הכא דלא תיימי לא, קמ"ל דאפילו הכי משום דכחו ברשויות דרבנן לא גזרו.

הכי קאמר יש דין גזל בשבת כיצד חורבה מחזיר לבעלים. וקשיא לי דהא משמע לעיל (פד, ב) גבי גג הסמוך לרשות הרבים דלכולי עלמא היכי דמשתמשי ביה בני רשות הרבים בכומתא וסודרא אסרי אבעל הגג אלא א"כ עשה לגגו סולם קבוע, ואמאי נימא יש דין גזל בשבת וגג מחזירין לבעליו. וי"ל דכל שבני רשות הרבים משתמשין בו ובעל הבית לא עשה סולם קבוע לגגו, מינח ניחא ליה בתשמיש הרבים, וכענין שאמרו בריש פרק כל גגות (פט, ב) אחד דמבני גגין שעשה סולם קבוע לגגו מותר בכל הגגות כולן.

מתני': **חצר שהיא פחותה מארבע אמות אין שופכין מים בתוכה בשבת אלא א"כ עשה לה עוקה מחזקת סאתים מן הנקב ולמטה**. כלומר: אם העוקה קמורה אין מכניסין בחשבון הסאתים מקום הכיסוי, אלא שתחזיק סאתים מנקב הכיסוי ולמטה, לומר שיהא חללה מחזיק סאתים, וכדמפרש טעמא בגמרא לפי שאדם עשוי להסתפק סאתים מים בכל יום.

אלא שמבחוץ צריך לקמור ומבפנים אין לקמור. לקמור פירוש לכסות וכדאמרינן בת"כ שש עגלות צב קמורות ומתרגמינן (במדבר ז, ג) כד מחפייאן. ופירש הראב"ד ז"ל: דמבחוץ צריך לקמור שאם לא יכסנה הרי היא ככרמלית לעצמה בזמן שיש בה ד' על ד', ואם ישפוך לפיה הרי הוא שופך מרשות היחיד לכרמלית ואם אין עמוקה שלשה [טפחים] הרי היא רשות הרבים עצמה ועכשיו שהיא מכוסה ופתחה אל החצר הרי היא כחורי רשות היחיד בין שיש בה ארבעה על ארבעה בין שאין בה, בין שהיא עמוקה שלשה בין שאינה עמוקה שלשה.

ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים. פירש רש"י ז"ל: בארבע אמות קים להו שיש ליבלע בהם מים שאדם עשוי להסתפק בכל יום, והיינו טעמא דקאמר בגמרא גבי חצר בד' אמות תיימי. ולפי דברי הרב ז"ל נראה שהוא מפרש קמור ארבע אמות, ארבע אמות על ארבע אמות, דבהכי תיימי מיא בחצר לפי פירושו שפירש בגמרא כמו שאני עתיד לכתוב בס"ד. אבל רשב"ם ז"ל (בתוס' ד"ה ביב) פירש דטעמא דקמירת ביב משום חשדא, וכיון דקמור הוא ברשות הרבים וראשו רחוק מן החצר כל כך, מי שרואה אותן המים יוצאין מן הביב, אינו סבור שיוצאין מן החצר. אבל בגמרא משמע ודאי כדברי רש"י ז"ל דמדמה ד' דביב לד' דחצר דאמרינן כולה ר' אליעזר בן יעקב היא.

בארבע אמות אדם רוצה לזלפן. שראויה היא חצר בית ד' אמות על ד' אמות לקבל סאתים מים ביום דרך זילוף כדי שלא תעלה אבק. וכיון שכך אפילו רצה לשופכן בחצר מותר בכל מקום שירצה ואפילו בסוף חצרו, דמילתא דלא שכיחא היא לשפוך בחצר גדולה של ד' אמות על ד' אמות ולפיכך לא פלוג רבנן.

דף פח:

אריך וקטן איכא בינייהו. פירש רש"י ז"ל: שמונה על שתים איכא בינייהו, לרבה דאמר אדם רוצה לזלפן, כל שאין בה ד' על ד' אין אויר רב שולט בה ואינה ראויה לזילוף ואדם שופכן. אבל לר' זירא דאמר בארבע תיימי הכא נמי תיימי, דכל שיש בה י"ו אמה בתבריתא, מכילה סאתים מים ליבלע במקומן.

ואקשינן עלה דר' זירא מן הברייתא דקתני: **חצר שאין בה ד' אמות על ד' אמות אין שופכין מים לתוכה בשלמא לרבה ניחא** כי ארבעה אמות על ארבעה אמות מרובעות משמע, אלא לר' זירא דלא בעי מרובעות קשיא. ופרקינן: **אמר לך ר' זירא הא מני רבנן היא** דמחמרי במתני' ואמרי אפילו בגג גדול מאה אמה לא ישפוך לפי הביב, דהרי הוא כאילו מגלה בדעתו דניחא ליה דישפכו בחוץ. אבל מתניתין דקא מפרישנא משום

טעמא דתיימי ר' אליעזר בן יעקב היא דלא חאיש להכי, אלא כל היכא דאיכא שיעור מקום למיתם תמן סאתים מיא שפיר דמי. ולפי פירוש זה דגרסינן בסמוך מתניתין קשתי' מאי איריא דתני שפחותה מארבע אמות ליתני שאין בה ד' אמות על ד' אמות, כלומר: דפחותה מד' אמות משמע שאין ההקפדה אלא מפני שאין בה כשיעור, אבל כל שיש בה כשיעור הזה בין מרובעת בין שאינה מרובעת שפיר דמי.

אבל רבנו האי ורב חננאל והראב"ד ז"ל כולם פירשו אריך וקטין שיש בה ארך ד' אמות ואע"פ שאין ברחבה ד' אמות, וגרסי הכא: מאי איריא דקתני פחותה ליתני שאין בה ד' אמות, דפחותה משמע בין בארכה בין ברחבה, אבל שאין בה ד' אמות משמע שאין בה ארבעה על ארבעה. ואני תמה אם לא נתנו חכמים שיעור לרחבה היאך אפשר דכל שיש בה ארבעה אמות ארך אף ע"פ שאין ברחבה אלא אמה מיתם תיימי בה מיא. וביב שהוא קמור ארבע אמות ארך אעפ"י שאין ברחבו אלא פותח טפח שיכול לבלוע סאתים. וא"ת דארבע אמות רחב אינו צריך אבל כשתים או כשלש צריך, היאך לא פירשו בו שיעור. ועוד דאריך וקטין ודאי משמע דשיעורא אית ביה אלא דבתכונת החצר בלבד הוא דאיפליגו, כאותה שאמרו בפרק פסין (כג, ב) גבי הגנה והקרפף, ואי אשמעינן הלכה כר' עקיבא הוה אמינא אריך וקטין לא. כלומר: דבית סאתים מרובעות דוקא בעינן אבל אריך וקטין שיהא מאה על חמשים או בכיוצא בזה שיעור בית סאתים לא קמ"ל. אלמא אריך וקטין בכל מקום לא למעט מן השיעור בא אלא שלא להקפיד על תכונת צורתו.

ולענין פסק הלכה: יש מי שפוסק הלכה כר' אליעזר בן יעקב, משום דקיימא לן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי וכדאמר אביי לעיל בריש פרק הדר (סב, ב) והשתא דאמר שמואל הלכה כר' אליעזר בן יעקב דאמר עד שיהו שני ישראלים אסרינן זה על זה, וקיימא לן הלכה כר' אליעזר בן יעקב וכו', דאלמא הכין קים להו בכל דוכתא כוותיה ואפילו במקום רבים. ועוד דקיימא לן הלכה כדברי המיקל בעירוב. וה"מ דחצרות הויא ואזלינן בהו לקולא כדברי המיקל וכן פסקו רבותנו בעלי התוס' ז"ל.

ויש מי שאומר דלית הלכתא כוותיה, והא דאמרינן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי לאו כללא הוא. ותדע לך דהא ר' יוחנן ורב יהודה סבירא להו דאין סומכין על זה, דהא ר' יוחנן אמר לעיל בפרק הדר (שם) נהגו העם כר' אליעזר ור' יהודה אמר מנהג. וכבר ידוע דמאן דאמר מנהג סבר מדרש לא דרשינן אוריי מורינן, ומ"ד נהגו אפילו אוריי לא מורינן, אלא דמאן דעבד כוותיה לא מחינן בידיה. אלמא לא סמכינן על מה שאמרו משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. ואפילו שמואל דאמר בריש פרק הדר הלכה כר' אליעזר בן יעקב, משמע נמי דלית ליה שיהא הלכה כמותו בכל מקום, דאם איתא למה

לי למפסק התם הלכתא כוותיה, לשתוק מיניה ואנא ידענא דהא כל מקום ששנה הלכה כמותו, אלא מה שאמרו משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי אין זה פסק הלכה אלא דמסתבר טעמיה קאמרי, ונפקא מינה דבמקום יחיד עבדינן כוותיה. ואביי דאמר וקיי"ל כר' אליעזר בן יעקב, סייעתא הוא דקא מייתי לשמואל דאמר הלכה כר' אליעזר בן יעקב, והכי קאמר: ואמרינן בעלמא משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. ועוד דאמרינן בהאי שמעתא ומאי דוחקיה דר' זירא לאוקומי למתני' כר' אליעזר בן יעקב, ואם איתא דהלכתא כוותיה לאו דוחקא הוא אלא כי היכי דתיקום מתני' כהלכתא. ואי משום דקיי"ל כדברי המיקל בעירוב וה"מ בחצרות נינהו, שאני הכא דאיסורא דאסרי רבנן הכא משום גזירת רשות הרבים הוא, הלכך לא דמיא לעירובי חצרות, דרשויות דרבנן נינהו ולא אתי [למנגע] באיסורא דאורייתא כלל. וכן כתב הראב"ד ז"ל. וכן פסק הרמב"ם ז"ל (הל' שבת פט"ו, הט"ז והי"ח).

ומסתברא כפסקא קמא דכיון דאביי דהוא בתרא אמר וקיימא לן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי, דאלמא בתראי הכין קים להו, אע"ג דר' יוחנן לא הוה סבירא הכין כאביי דהוא בתרא קיימא לן. והא דאמרינן הכא מאי דוחקיה דר' זירא לאוקומה למתניתין כר' אליעזר בן יעקב, לאו משום דליתיה לדר' אליעזר בן יעקב קא מקשינן הכין, אלא משום דפשטא דמילתא מתני' ודאי כרבנן אזלא, דאי כר' אליעזר בן יעקב איצטריכיה לחסורה למתני' כדמפרש ואזיל, הלכך קא מתמה ואמר מאי דוחקיה דמחסר לה ומוקי לה כר' אליעזר בן יעקב. ונראה לי שיש כעין זה בריש פרק קמא דנדרים (ה, ב) גבי ידים מוכיחות ושם כתבתי (בסוד"ה לימא).

תנא במד"א בימות החמה אבל בימות הגשמים שופך ושונה ואינו נמנע. וכיון דפשטה דברייתא כוותיה דאביי קיימא לן כוותיה. וכן פסק הראב"ד ז"ל. והלכך חצר שפחותה מארבע על ארבע בימות הגשמים שופך ושונה ואפילו כור ואפילו כוריים. וכן ביב שהוא קמור ד' אמות ברשות הרבים בימות הגשמים שופך לתוכו ואינו נמנע, דאי משום קלקול חצרות קא מיקלקלא וקיימא ואדם רוצה שיבלעו מים במקומן. ואי משום שיאמרו צנורו של פלוני מקלח מים, סתם צנורות מקלחים מים בימות הגשמים. אבל בימות החמה וחצר הסמוכה לרשות הרבים היינו פלוגתא דר' אליעזר בן יעקב ורבנן. וכבר כתבנו למעלה דעת הראשונים יש מי שפסק כתנא קמא ויש מי שפוסק כר' אליעזר בן יעקב. אבל חצר הסמוכה לכרמלית וביב הקמור לכרמלית שופך ואינו נמנע דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (שם הי"ט) וזה לשונו: היה שופך ע"פ הביב והמים יוצאים לכרמלית וכו'. הנה שעשאה לזו כההיא דספינה דפרק הזורק (שבת ק, ב) ואפשר

לחלק ביניהן וכמו שכתבתי למעלה (בע"א ד"ה הני) גבי מותר למלאות ואסור לשפוך בשם רת"ם ז"ל.

ירושלמי (ה"ט): **אמר ר' ירמיה ר' מאיר ור' אליעזר בן יעקב שניהם אמרו דבר אחד, ר' אליעזר דתנינן ביב שהוא קמור ד' אמות ברשות הרבים שופכין לתוכו מים בשבת וחכמים אומרים אפילו גג או חצר מאה אמה לא ישפוך על פי הביב. ר' מאיר דתני סילונות שבכרכין מחזיקין סאתים אף על פי שנקובין שופכין לתוכו מים בשבת דברי ר' מאיר. ותנינן אם היתה מזחילה מותר, אם עונת גשמים הוא מותר, צנורות מקלחין בו אסור. והא תני בר קפרא אם היה מקום צנוע מותר, הדה פליגא על רב ולית לה קיום, דרב אמר כל שהוא אסור מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור.**

וכן שתי דיוטות זו כנגד זו מקצתן עשו עוקה וכו'. כולה חדא מתני' היא, והכי פירושה: שתי עליות ולפניהם חצר פחות מד' אמות אסורות לשפוך מים בחצר אלא אם כן עשו עוקה, ואם עשו מקצתן עוקה, כלומר: שעשתה א' מן העליות עוקה לעצמה סמוכה לעליתה, את שעשתה מותרת ואת שלא עשתה אסורה, ובשלא עירבו כדאסיקנא בגמרא גזירה דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתים, כלומר: דעליה דחצר לשפוך לעוקה שרחוקה ממנה, ולחוש לדין זה נקט שתי עליות דאי לא לימא וכן עליה. כענין זה פירש רש"י ז"ל וכן רוב המפרשים ז"ל. ולשון מקצתן קשה קצת שהול"ל עשו לאחת ולא עשו לשנים כמו ששנינו למעלה גבי גזוזטראות.

והראב"ד ז"ל פירש: דוכן שתי עליות קאי אמתני' דקתני וחצר ואכסדרה מצטרפין לארבע וכן שתי דיוטות. ולענין צירוף קאמר שאם היו שתי דיוטות מוחלקות לפני עליה אחת, והיו הדיוטות זו כנגד זו שלא היו זו למעלה מזו, ופתח אחד של העליה פתוח לדיוטא זו ופתח אחר פתוח לדיוטא השני, אע"פ שאין בזו ד' אמות ולא בזו ד' אמות, כיון שיש לפני העליה שתי דיוטות שבין שתיהן ארבע אמות מזלף כאן וכאן ואינו שופכן בחוץ. אבל אילו לא היה זו כנגד זו, פעמים שיראה אחת מתקלקלת במים ויצטרך לחזור אל האחרת, יכבד עליו וישפוך בחוץ.

מקצתן עשו עוקה. עכשיו חזר לדין החצר, כלומר: וחצר פתוחה שאמרנו שצריכה עוקה, אם מקצת בני החצר עשו עוקה ומקצתן לא עשו עוקה אלו שעשו עוקה מותרין ואת שלא עשו אסורין.

דף פט.

וכי לא עירבו אמאי אסורין. כלומר: אפילו זו שלא עשתה עוקה תשפוך בפתח ביתה ומשם יהיו המים שותתין ויורדין לעוקה שעשתה חברתה, דברשות דרבנן כגון אלו שלא עירבו לא גזרו בו כחו, ומותר לשפוך מים בביתו והם שותתין ויורדין לחצר אף על פי שאינה מעורבת.

ופרקינן: גזירה שמא יוציא מים בכלים שבבית לחצר לשפוך אל העוקה, מפני שזו שלא עשתה עוקה רחוקה מן העוקה וגם לא הכינה לה מקום לירד משם מים לעוקה. ולפיכך לעתים חוששת שלא תתקלקל החצר בטיט ומוציאה שם מים בכלים שבבית. אבל לאותה שעשתה עוקה קרובה אל העוקה, או תקנה לה מקום מפתח ביתה אל העוקה שמשם מים שותתין ויורדין אל העוקה ולא תוציא שם מים בכלים. ומה שחשו להם חכמים למי שלא עשתה וגזרו כחו אטו הוצאת כלים, ולא גזרו כן אטו בספינה שבים בפרק הזורק בסופו (ק, ב) שהתירו לשפוך מתוכה לים דרך דופנה של ספינה, דכחו דכרמלית לא גזרו. התם לא מיקלקלא ספינה ולא אתי לאפוקי בידים חוץ לספינה, הכא חיישינן משום קלקול חצרות כדאמרן. והוא הוא עיקר טעמא דחצר פחותה מד' אמות דבעינן עוקה, משום שאדם חושש לקלקול חצרו.

אומר היה ר' מאיר כל מקום שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת כגון עמוד ברשות היחיד גבוה עשרה ורחב ארבעה אסור לכתף עליו גזירה משום תל ברשות הרבים. פירש רש"י ז"ל, דלר' מאיר אפילו (תל) [עמוד] גבוה עשרה עומד ברשות היחיד [דחד גברא גזרו משום תל ברשות הרבים].

דף פט:

אלא לרב קשיא. י"ל דהוה מצי לתרוצי הכי במאי עסקינן בשיש מחיצות ביניהם, אלא דבעי לאוקומי אפילו בשאין ביניהם מחיצות הנכרות. ולפי מה שאמרו לדעת רבותינו הצרפתים ז"ל דבשתקרת הגג בולטת על המחיצות, חשיבי מחיצות שאינן ניכרות ואין (בולטין) [מטלטלין] בה אלא בד' אמות לרב, הוא הדין דהוי מצי לאקשויי ליה מגגין השווין לר' מאיר דמטלטלין בכלן (צ, א) אלא דאי הוה מקשינן ליה מדר' מאיר הוה מתרץ ליה בשהמחיצות החיצוניות נכרות וכדמשני לקמן (שם).

אנא הכי אמרי לכו לא שנו אלא שיש מחיצה על זה ויש מחיצה על זה דגדול משתרי בגיפופי וקטן נפרץ במלואו למקום האסור לו. פירוש: שיש מחיצה בסביבותיה.

שניהם אסורים. פירש ראב"ד ז"ל: דסתם מחיצה אינה פחותה מעשרה, ומדקאמר אבל אין מחיצה על זה ועל זה ולא קאמר אבל אין מחיצותיהן נכרות אסורין, שמעינן מינה שאין היכר מועט שבסביבות מציל אותו האסור חבירו הנפרץ לו במלואו, כיון שאין מחיצה כוללת באמצען כלל. דאע"ג דבעלמא לא בעינן מחיצות סביב הגג גבוהות עשרה על גבי הרשות, אלא כל שהרשות עצמו ה"ל רשות היחיד, והיינו עמוד גבוה מי' ורחב ד' ותל גבוה עשרה, ה"מ לעשותו רשות דאמרינן גוד אסיק מחיצאתא. אבל להצילו מאיסור חברו הנפרץ לו במלואו ואין ביניהם הכר מחיצה כלל, כל שיש בסביבו מחיצה עשרה מותר, הא פחות מעשרה לא. ובודאי אלו היתה מחיצה נכרת באמצען אעפ"י שאין בסביבות גם לה מחיצות נכרות די בכך, ואפילו אין המחיצות שבסביבות עולה על הגג כלל די להם בראיית המחיצות מבחוץ כדין תל(וי ועומד) [ועמוד] כדאמרינן.

הכי גרסינן: **לא שנו אלא בשיש מחיצה ראויה לדירה על הגדול ויש מחיצה ראויה לדירה על הקטן, דגדול משתרי בגיפוף וקטן נפרץ במלואו. אבל יש מחיצה ראויה לדירה על הגדול ואין מחיצה ראויה לדירה על הקטן, דקטן נמי משתריא לבני גדול, דסלוקי סליקו נפשייהו מהכא כי הא** (דאמרינן) **דאמר רב נחמן אחד מבני גנין שעשה סולם קבוע על גגו הותר בכל הגנין כולם**. פירוש: בשיש מחיצה ראויה על זה ועל זה אין בני הקטן מס(ת)לקין רשותן מהכא לגבי הגדול (כולן פי בשיש מחיצה ראויה על זה ועל זה) הלכך גדול מותר לעצמו בגפופי ובשאין הקטן רחב לצד הגדול יותר על עשר, וקטן אסור בנפרץ במלואו למקום האסור לו ובשכותלי קטן נכנסין לתוך גדול, דהשתא ליכא למימר דלישתרי קטן בגפופי גדול, ואפילו למאן דאמר (לעיל ט, ב) נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי. אבל יש מחיצה הראויה לדירה על הגדול ואין מחיצה ראויה לדירה על הקטן אפילו קטן משתרי לגבי גדול משום דבני קטן סליקו נפשייהו מהכא כאילו שניהם רשותם של גדול, וכי הא דאמר רב נחמן א' מבני גנין שעשה סולם קבוע לגגו מותר בכל הגגות כולן, כלומר: אפילו להוציא להן מבית ולטלטל מגגו אליבא דרבנן קאמר והוא מותר בכולן כאילו הם שלו ובעלי הגנין אסורים אפילו כל אחד בגגו להוציא (לומ') [שם] מביתו דסליקו נפשייהו מהכא.

ירושלמי (ה"א): **מתני' [שהיו] כולם עולים בסולם צורי או בסולם מצרי אבל אם היו כולם עולים בסולם מצרי ואחד עולה בשל צורי אותו של צורי נעשה כפתח והשאר נעשה כמטרפס ועולה כמטרפס ויורד**.

הכי גרסי רש"י ור"ח ז"ל: [**אמר**] **אביי בנה עליה על ביתו ועשה לפניה רקה הותרו בכל הגגות כולן**. פירוש: אם עשה אחד מבני הגגות עליה על גבי ביתו מותר הוא בכל הגגות

וכל הגגות אסורין לעצמן, וכההיא דרב נחמן דסלוקי סליקו נפשיהו מהכא לגבי האי, והוא מותר בכולן. והשתא קאמר אביי שאלו זה שבנה העליה עשה רקה לפני העליה. ופירוש רקה כמו אצטבה רחבה ד' טפחים, מותרים בעלי הגגות בגגותיהם, כלומר: שאינן אסורים מחמת זה. ואלו ערבו ביניהם מותרים בכולם.

אמר רבא ואי עבדא להאי רקה להדי תרביצא אסר עלייהו. כלומר: עדיין באסורן הם עומדים, דלא אמרינן סלוקי סליק נפשייהו אלא לנטורי תרבית הוא דעבוד. ויש גרסאות ופי' אחרים וזה נראה עיקר.

דף צ.

בעי רמי בר חמא שתי אמות בגג ושתי אמות בעמוד מהו. כלומר: לרבנן ואליבא דרב דאמר אסור לטלטל בגגין השוין לרבנן אלא בב' אמות משום דנפרצו במלואן למקום האסור להם וכרמלית נינהו. ומשום הכי אתמה עלה רבה כרמלית ורשות היחיד קא מבעיא ליה, כלומר: שאלו עמוד זה גבוה עשרה ורחב ארבעה רשות היחיד גמור הוה, וגג בין הגגין ככרמלית משוי ליה רבנן ומאי קא מבעיא ליה. גם זה פשיט' דעמוד זה כרמלית גמורה היא, ואלו הגג אעפ"י שאתה עושה אותו כרמלית כדי לאסור ובטלטול אלא בד' אמות, ומ"מ דבר תורה רשות היחיד גמורה הוא והזורק מרשות הרבים לתוכה או מתוכו לרשות הרבים חייב, וכדאמרינן בקרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין, והלכך אסור לטלטל מזה לזה כמו שהוא אסור לטלטל מכרמלית לרשות היחיד דעלמא.

ב' אמות בגג וב' אמות באכסדרה. פירש הראב"ד ז"ל: דבאכסדרה הפתוחה לרשות הרבים או לכרמלית קא מבעיא ליה ובשיש לה ג' מחיצות ואינה מקורה וכיון שיש לה ג' מחיצות הויא רשות היחיד גמורה אלא שאין מטלטלין בה אלא בד' אמות מפני שנפרצה במלואה למקום האסור לה, ודמיא ממש לגג בין הגגין לרבנן דהוי רשות היחיד גמורה אלא דאסור לטלטל בו אלא בד' אמות מפני שנפרץ לשאר הגגין האסורים לו. ומשום הכי קא מבעיא ליה כיון דדמיין אהדדי תרוייהו נמי לא חזו לדירה מטלטלין מזה לזה, או דילמא ה"ל כ[מ]גג לגג דאסור. ואיכא למידק מאי קא מבעיא הא בהדיא תניא לקמן (צא, ב) גג חצר אכסדרה ומרפסת רשות אחת הן ואוקימנא כרבנן. וראב"ד ז"ל פירש: דלא שמעינן ליה בברייתא. ואינו מחוור דהיאך אפשר לומר כן דאע"ג דלרמי בר חמא לא שמיע ליה, היאך אפשר דסלקא בתיקו ולא דייקי ליה בגמרא מההיא ברייתא. ונראין דברי רבותינו הצרפתים ז"ל שפירשו דההיא ברייתא דלקמן באכסדרא של שותפין,

דכיון דאית לה לבעל הגג שותפות בגויה, ועוד (דדרכן) [דקרובין] (להיות) תשמישתן להיות שוין הרי הן רשות א' לטלטל מזה לזה. והא דהכא באכסדרא של [בעלים] אחרים שאין לו בה שום שותפות. וכן פירש"י ז"ל לקמן [צא, א ד"ה לדברי] גבי ההיא דרב יהודה דאמר כשתמצא לומר לדברי חכמים גגין וחצרות רשות אחת, בחצר שיש לו בה שותפות דוקא.

קשיא דרב אדרב. איכא למידק מאי קושיא התם משום דנפרץ במלואו או לשאר גגין האסורים לו, הכא אינו נפרץ למקום האסור לו. ורש"י ז"ל נשמר מזה ופירש קשיא דרב אדרב דלעיל (פט, א) אמר בגגין השוין דלרבנן אסרי אהדדי, אלמא לא אמרינן גוד אסיק מחיצתא שבשניהם להיות כמבדילות, הכא נמי בגגין השוין לר' מאיר נהי נמי דהאי לא אסר אחבריה דחדא רשותא משוי להו, מיהו בני רשות הרבים העוברת לפניהם ולאחריהם ולצידי החיצונות אמאי לא אסרי עלייהו הא ליכא מחיצות לגגין, ומחיצות התחתונות אמר רב דלא מהנו להו. וכן בגג יחידי לרבנן ליסרו עליה בני רשות הרבים וחצירות שבסביבותיהם ע"כ לשונו. פירוש לפירושו: (דלא) [דקא] סלקא דעתין השתא שתקרת הגג בולטת חוץ למחיצות הגגין כעין גגין של רעפים שלנו, ובכי הא לא חשיבי מחיצות נכרות וכמו שכתבנו למעלה.

ופרקינן: **דהכא במחיצות הנכרות**. ונראה מכאן דלרבה מחיצות שבסביבות בעינן שיהא ניכרות. הא לאו הכי הרי הוא ככרמלית ואע"ג דגבוה עשרה. ואע"ג דאמרינן בריש פרק קמא דשבת (ז, ב) שאין כרמלית למעלה מי' כדמוכח התם דאקילו ליה רבנן מקולי רשות היחיד ומקולי רשות הרבים. וכן דעת רבותינו הצרפתים ז"ל. ויש מכאן ראיה מהא דאמרינן לעיל (פט, א) אמר ליה רב יוסף אנא לאו הכי אמרי לכו הכי אמר לכו אלא שיש מחיצה על זה ועל זה דגדול משתרי בגפופי וקטן נפרץ במלואו ואסור ומאי מחיצה על זה ועל זה דקאמר מחיצה הניכרת בלבד. אלמא דגדול נמי בעי הכר מחיצות אעפ"י שאינו צריך למחיצות. ועוד מדאמרינן לקמן (צב, א) גבי גג הגדול סמוך לגג קטן לרב קתני גג דומיא דחצר מה חצר מנכרא מחיצתא אף גג דמנכרא מחיצאתא, ומפרשי לה הכין מה חצר גדולה שההתר שלה משום דמנכר, אף גג גדול נמי דמנכרי מחיצאתא. אלמא אף לגדול נמי בעינן היכר מחיצות.

אבל הראב"ד ז"ל כתב: דלא בעינן מחיצות ניכרות בכל סביבות הגג, אלא אפילו תקרת הגג בולטת לבד מן המחיצות אין בכך כלום, מאי זה טעם נאסור אותו כיון דמן הדין רשות היחיד גמורה היא. ואפילו תאמר דכקרפף שלא הוקף לדירה משוי ליה כיון דלא מנכרי מחיצאתא, והלא קרפף כל שאינו יותר מבית סאתים שרי ומאי שנא גג ומאי

גריעא אפילו מקרפף שאינו יתר מבית סאתים. ועוד דתל ונקע שהן מד' אמות עד בית סאתים שאנו חושבין אותו כד' אמות (לעיל טו, א), מי לא עסקינן שהן מתלקטין ועולין עד עשרה מתוך ד' אמות, וכשעלה למעלה מעשרה היה המישור שלהם בית סאתים בגובה עשרה הרי (הן) [אינן] מחיצות נכרות, ואע"פ כן נדונין כד' אמות. וההיא דרב יוסף דאמר לא שנו אלא בשיש מחיצה על זה ועל זה, כבר פירש למעלה דמחיצות גמורות אמרינן. ואף על גב דבעלמא לא בעינן מחיצות כדאמרינן בתל (ועומד) [ועמוד], הכא להציל מידי רשות האסור לו שנפרץ לו בעינן מחיצות שבסביבות עד שתהא באמצען מחיצות כל שהוא בולטות להכיר. והא דאמרינן לקמן (צב, ב) מה חצר דמנכרא אף גג דמנכרא מחיצאתא הכי פירושו: מה חצר דמ[נ]כרין מחיצאתא (אף) [בין] חצר לחצר, דאי לא מנכרא במאי משתרייא, אף גג בעינן דמנכרא מחיצאתא בין גג לגג, דאי לא הוי ליה נפרץ במלואו למקום האסור לו לדעת רבנן דמחיצות דמנכרות בעינן בין דדרסי בה רבים בין לא דרסי בה רבים.

ולדידי קשיא לי דהא הכא בגגין שווין לר' מאיר וגג יחידי לרבנן דאינן נפרצים למקום האסור להם, ואפילו הכי קא בעי רב מחיצות הנכרות וכדפרכינן אליבא דרב התם ליכא מחיצאתא הכא איכא מחיצאתא, דאלמא לא שרי רב בין לר' מאיר בין לרבנן עד דאיכא מחיצות נכרות בסביבות. וי"ל דהתם ה"ק התם ליכא מחיצאתא בין גג לגג הלכך אסיר משום דנפרץ במלואו למקום האסור לו, הכא איכא מחיצאתא, כלומר: הרי הוא גבוה עשרה ושרי כאילו איכא מחיצאתא דמנכרן דמאן קא אסר ליה. ומחיצאתא דקאמר לאו מחיצות הניכרות אלא משום דקאמר דהתם ליכא מחיצאתא קאמר הכי נמי איכא מחיצאתא. א"נ י"ל דהכא בין לרב (בין לרבנן) בין לשמואל [ב]גגים יתרים על בית סאתים קא מיירי וכדאמר לפרוקא דשמואל וטעמא [ד]שמואל לאפוקי מדין כרמלית, דאפילו לרב נמי אע"ג דלא עביד ליה לגג ככרמלית וכקרפף שלא הוקף לדירה, היינו משום דסביר ליה דמחיצות בין (ד)למטה בין למעלה עבידן, והא לאו הכי מודה רב דאין מטלטלין בו אלא בד' אמות כחצר וכקרפף שלא הוקף לדירה, וכדקאמר בסמוך (בע"ב) גבי ספינה ומודה רב שאם הפכה לזופתה שאין מטלטלין בה אלא בד' אמותיה. והלכך כי ליכא מחיצות לא מפקי ליה מדין כרמלית. הא כל שאינו יותר על ב' סאתים לא בעינן מחיצה הניכרת בין לרב בין לשמואל. כנ"ל.

והני מחיצות למטה עבידן למעלה לא עבידן והוה ליה יתר על בית סאתים כקרפף שלא הוקף לדירה. כתבו בתוספות וא"ת כיון דשמואל חשיב ליה גג כקרפף לאסור יותר מב' סאתים, א"כ בבית סאתים נמי ואפילו פחות מבית סאתים יחשב כקרפף בית סאתים

שלא הוקף לדירה דאסור לטלטל מגג לחצר לרבנן כמו מקרפף לחצר, ואנן הא אמרינן לקמן בסמוך (צא, א) דאפילו לרבנן גג וחצר רשות א' הן כדאמר רב יהודה ותנא נמי הכין בברייתא. וי"ל דדירת גג חשיבא קצת דירה לענין זה שאינו יותר מבית סאתים, אע"ג דמחיצות התחתונות לאו למעלה עבידן, אפילו הכי לא חשבינן ליה כקרפף.

איתמר ספינה רב אמר מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בד' אמותיה. הכא בספינה יתירה על בית סאתים קאמר, אבל באינה יתירה על בית סאתים לכולי עלמא מטלטלין בה בכולן. וכן פרש"י ז"ל. ואפילו למאן דאמר מחיצות להבריח מים עשויות, לאו למימר שתהא כאילו אין שם מחיצות, אלא שאינן כמחיצות גמורות העשויות לדירה, אלא הרי היא כתל ונקע, עד בית סאתים מטלטלין בכולן, ויותר מבית סאתים אין מטלטלין בהם אלא מדאורייתא בד' אמות. ותדע לך מדאמרינן בשלהי הזורק בשבת (ק, ב) דשתי ספינות הקשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו. ובפרק מי שהוציאוהו (לעיל מב, ב) נמי אמרינן דרב ושמואל סבירא להו הלכתא כר"ג בספינה דכולה ספינה כד' אמות. ואפילו לר' זירא דאמר התם בפרק מי שהוציאוהו (מג, א) גבי ספינות דמחיצות להבריח מים עשויות, היינו לענין יוצא חוץ לתחום דלא שרי להלוך את כולה. ואסיפא נמי לא תקשי לן ולא ארשויות דשמואל דאמר הכא דמחיצות להבריח מים עשויות, וקא פסיק התם כר"ג. דהא טעמא כדאמרינן, דהכא לא קאמר אלא שאינן מחיצות גמורות להתיר יתר מבית סאתים. וקיימא לן כרב, חדא דקיימא לן כרב [ב]אסורי. ועוד דאפילו שמואל הדר ביה ואמר לרב חייא בר יוסף הלכתא כוותיה דרב, והלכך מטלטלין בכולה ואפילו לדור תחתיה.

דף צ:

אבל הפכה לזפתה אין מטלטלין על גבה אלא בד' אמות. ונראה דאפילו תחתיה אין מטלטלין בה אלא בד' אמות. דהא אין מחיצותיה עשויות לדור תחתיה, והשתא נמי דהפכה לא להשתמש תחתיה הפכה. ומיהו בשאינה יתירה על בית סאתים מטלטלין בה בין למעלה בין למטה כתל ונקע.

ולשמואל אליבא דרבנן ליטלטל מגג לקרפף. פירוש: מגג יתר מבית סאתים, כיון דמשוי ליה שמואל ככרמלית, אלא בשאינו יתר על בית סאתים לא קשיא אפילו לשמואל דרשות היחיד גמורה היא וכמו שכתבנו למעלה (בע"א ד"ה והני) וכדתניא בברייתא דאפילו לרבנן גגו וחצרו אחד הן. ולשמואל ליטלטל מגג לקרפף אליבא דר' מאיר לא קשיא ליה, דהא [אמרינן] בפרקין (לעיל פט, א) משום גזירה דרב יצחק בר אבדימי.

וליטלטל מגג לכרמלית לא קשיא, משום דגג רשות היחיד גמור הוא דבר תורה, אלא דלהחמיר עליו שלא לטלטל בכולו עשאוהו כרמלית ולא להקל אלא מגג לקרפף הוא ביותר מבית סאתים חד דינא אית להו לשמואל.

ובתוספות הקשו דא"כ מאי מקשה לרבנן לטלטל מגג לקרפף ומנא ליה דאסור, דאי משום דקתני לקמן (צא, א) גגין וחצרות רשות לעצמן וקרפיפות רשות לעצמן, התם על כרחין דלא הוו יתרים על בית סאתים, דאי בבית סאתים בהא לימא ר' שמעון כולן רשות אחד הן, וחצר לקרפף יותר מבית סאתים היכי שרי והא כרמלית הוה ואפילו לר' שמעון כדמוכח בהדיא בפרק עושין פסין (כג, ב) גבי קרפף יתר מבית סאתים שהוקף לדירה נזרע רובו הרי הוא כגנה. ורש"י ז"ל בעצמו כן פירש להההיא ברייתא לקמן (שם ד"ה קרפיפות) (עשאוהו יותר) בבית סאתים דאי ביתר בהא לימא ר' שמעון דמטלטלין הא ככרמלית היא. והלכך אני אומר דמגג יתר על בית סאתים לקרפף יתר מבית סאתים חד רשותא הוא. על כן פי' הם ז"ל דמגג שאינו יתר על בית סאתים חשיב דירה קצת ומטלטלין ממנו לחצר, מה שאין כן מקרפף לחצר אפילו בקרפף שאינו יתר מבית סאתים, מ"מ כיון דשמואל עביד גג יתר מבית סאתים כקרפף יתר מבית סאתים ותרווייהו ככרמלית. ומיהו טפי דומה לקרפף מלחצר והוי ליה למשרי בהדי קרפף כדשרינן ליה חצר. והראב"ד כן פירש דמגג שאינו יתר על בית סאתים לקרפף שאינו יתר על בית סאתים קא קשיא ליה.

[**גזירה**] **שמא יפחת הגג**. פרש"י ז"ל (מחת) [יפחת] ויתקצר מבית סאתים. וזה על דרך פי' דמגג וקרפף יתרים קא קשיא ליה. והראב"ד ז"ל פירש: שמא יפחת גובהו של גג מעשרה ויהא אויר מתערב באויר החצר ונעשה הכל חצר ונמצא מטלטל מחצר לקרפף. א"נ שמא יפחת הגג שהוא סמוך לקרפף [ו]נעשה הכל כקרפף והוי קרפף יותר מבית סאתים.

ואקשינן: **א"ה מקרפף לקרפף שאינן יתרין לא יטלטל דילמא מפחתי**. כלומר: מפחתא מחיצה שביניהם מעשרה והוי הכל כקרפף יתר מבית סאתים. ותירצו: **דהתם אי מפחת מינכרא ליה מילתא**. אבל (לגבי) [לגג] כיון דמבפנים הבית לא אשתני כלל אע"ג דאי מעיין מבחוץ [מינכרא], לא יהיב דעתיה. וקשיא לן קצת פי', חדא דלא הוה ליה למימר דילמא מפחית אלא דילמא מפחתה מחיצה או דילמא מפחת כותל שביניהם, דכיון שלא הזכיר עדיין לא כותל ולא מחיצה הוה ליה לפרש. א"נ לימא דילמא מפחית, כלומר: הקרפיפות דהשתא משמע מפחית מן הקרפף, ואילו נתמעט הכותל מעשרה מאחד מן הצדדים אין בכך כלום, כאן דהקרפף השני עמוק עשרה. ועוד דא"כ בקרפף עצמו לא

יטלטל דילמא מפחית מחיצה והוי כל חד מינייהו יתר על בית סאתים ומאי מקרפף לקרפף דקאמר.
ובתוספות פי': דילמא יפחת הגג באמצע וישתמש דרך מחיצה מן הכותל לגג ואז יחשב הגג כמוקף לדירה, ואסור לטלטל ממנו לקרפף כדרך שאסרו להשתמש מחצר לקרפף לפי שהחצר פתוחה לבית חשיבא הוקף לדירה. ואעפ"י שאם יפחת הצד המוקף ולבסוף פתחו וקיימא לן בהוקף ולבסוף פתחו לא חשיבא הוקף לדירה ושרי עם החצר. ופריך: **אי הכי מקרפף בית סאתים לקרפף בית סאתים לא יטלטל שמא יפחת א' מהם**. כלומר: שמא יפרוץ אחד מהם במלואו או ביתר מעשר לרשות הרבים או לבקעה. ומשני: **התם אי מפחית [מינכרא] מילתא**. (בלא) [אבל] פחת הגג לא מינכרא להעומדים בקרפף, ואפילו לעומדים על הגג לא מינכרא בכך שיאסר בכך עם הקרפף.

דף צא.

ושמואל אמר בין עירבו בין לא עירבו. וא"ת א"כ מאי האי (דאמרינן) דקאמר שמואל בגיטין פרק הזורק (גיטין עט, ב) לא יעמוד אדם בגגו ויקלוט מי גשמים מגגו של חברו שכשם שדיורין חלוקים למטה כך דיורין חלוקים למעלה. י"ל דלקלוט להכניס לביתו קאמר. וא"ת א"כ מאי קמ"ל פשיטא דבהא לכולי עלמא אסור. וי"ל קמ"ל אעפ"י שקולט מן האויר עד שלא נחו מי גשמים בגג. וא"ת [א"כ מ"ש] מגגו של חברו [דנקט] ומשמע מגגו שלו שרי, ואי להכניס [לבית] קאמר אפילו מגגו שלו לתסר, דהא נפרץ במלואו לגגו של חבירו (לאסור) שהוא מקום האסור לו עם ביתו. י"ל דשמואל לטעמיה דאמר לעיל (פט, א) אפילו מחיצות שאינן ניכרות [אמרינן] גוד אסיק מחיצתא, ואנן בההיא לא סבירא לן כוותיה אלא כרב דאסר, והלכתא אפילו מגגו שלו אסור. י"ל דהתם נמי בדאיכא מחיצות הניכרות וקולט מהאויר בלחוד הוא דאיצטריך ליה כמו שאמרנו.
מתקיף לה רב חסדא לשמואל ור' יוחנן יאמרו ב' כלים בחצר [וכו'] ר' שמעון לטעמיה (דאמ') [דתנן] אמר ר' שמעון למה הדבר דומה לג' חצרות וכו'. ואיכא למידק דהא בההיא דג' חצרות שייכא ור' שמעון דהכא לטעמיה דההיא, א"כ היכי פסיק שמואל כר' שמעון דהכא, והא שמואל בההיא (לעיל מח, ב) כרבנן סבירא ליה דאמרי אמצעית אסורה עם שניהם בגזרו כלים דידה אטו כלים (דמחיצות) [דחיצונות]. ורב נמי היכי גזיר הכא והא איהו דפסק התם כר' שמעון דלא גזר. ומיהו (ד)הא דרב איכא לתרוצא דהתם ליכא למגזר מכלים החיצונות דכלים [לא] מחלפי ליה דאדם בקי בכליו, אבל (אין) [בין] כלים ששבתו בבית לכלים ששבתו בחצר [החיצונה] לא רמי איניש אנפשיה

ולא מדכר. אלא לשמואל ודאי קשיא, דכיון דאפילו התם גזר כ"ש הכא דאיכא למגזר. וי"ל דלשמואל הוי אפשר דהתם כיון שאתה מתיר לו להוציא כליו ולהכניס בזו ובזו לא רמיא נפשייהו משתמש מזו לזו אפילו בכלים דידהו. אבל כאן שאפילו בכליו אי אתה מתיר אלא באותן ששבתו בחצר רמי אנפשייהו ומדכרי. ואע"ג דשמואל לא סבירא ליה כוותיה בההיא, בהא סבר כוותיה. והא דאמרינן הכא ר' שמעון לטעמיה לאו למימרא דהא דהכא כההיא ממש, אלא כיון דאפי' בההיא לא גזר כל שכן בהא דהכא (דהא) לא גזר, למאי דס"ל דשמואל סבירא ליה כוותיה בחדא וכרבנן בחדא.

הוא מותיב לה והוא מפרק לה בכומתא וסודרא. כלומר: שהוציאו כשהוא לובשן. וא"ת מ"מ כי איכא כומתא וסודרא לגזור. יש לומר דוקא בשעה שהוא לבוש לא גזרינן כלים ששבתו בחצר משום ליתהו, דכולי האי לא חיישינן דדילמא פשיט להו ואפיק להו, אבל אי פשיט להו אסרי כלים ששבתו בחצר משום ליתהו. א"נ י"ל דבכל ענין שרי, דכומתא וסודרא דפשט להו בחצר מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרינן וכו'. וגדולה מזו אמרו לקמן (צב, א) גבי חורבה דכיון דלא מנטרא כלים בגוה לא גזרינן בה. כנ"ל.

דף צא:

חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות למבוי. פירש הראב"ד ז"ל: דמשום הכי נקט פתוחות זו לזו, משום דרישא ר' מאיר היא, ובחצר דקתני היינו לטלטל פי' מחצר לחצר, וכיון שכן אם אינן פתוחות זו לזו אי אפשר לו לטלטל מזו לזו דרך רשות הרבים ולא דרך כותל לא משתמש ליה משום גזירה (דעומד) [דעמוד] ברשות הרבים, והלכך לא משתמש ליה אלא דרך פתחים וכדאמרינן בריש פרקין (פט, ב) וכשתמצא לומר לדברי ר' מאיר חצרות רשות לעצמן מאי טעמא לאו משום דשרי לטלטולי דרך כותל (לא), אמר רב יהודה אמר רב ששת לא להכניס ולהוציא דרך פתחים.

טעמא דלא ערבו הא ערבו לא. הקשו בתוספות אי בשלא ערבו בתים עם חצרות, א"כ היכי ס"ד לקמן בשמעתין לסעויה לרב דאמר מבוי שלא נשתתפו בו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות מיהא [דקתני] ובמבוי אסור, והא רב גופיה לא אסר אלא בשערבו בתים עם חצרות וגזירה שמא (לא) יוציא מאני דבתים למבוי. לדידי לא קשיא לי מהאי, דדילמא לא אתי' לסיועיה לרב מיניה אלא לבתר דאוקימנא לה (בשערבו) [בשלא ערבו], הא למאי דקס"ד דמקשה מעיקרא לא. ואלא ודאי בלאו הכי קשיא, דאי בשלא ערבו ומבוי אסור דקתני היכי מפרשי ליה, אי אמרת במבוי ממש אסור וכאידך דרב דאמר מבוי שלא נשתתפו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות והא אפילו רב מודה בשלא ערבו, ואי

למבוי אסור קאמר כדאמרינן לקמן, א"כ היינו רישא דקאמר אסור להכניס ולהוציא מחצר למבוי כדקאמרינן לקמן. והשתא לא מצית לשנויי כדמשנינן לקמן משנה יתירה אצטריכא ליה לאשמועינן דרבנן פליגי עליה ובין ערבו בין לא ערבו, דהא אמרת דאפילו ר' שמעון לא שרי אלא בשלא ערבו. ובתוספות דחקו בפרקין בפרוק קושיא זו, דתלמודא קסבר דהאי ובמבוי אסור דקתני מילתא באנפי נפשא היא והכי קאמר: ויש ענין שאף בתוך המבוי אסור לכולי עלמא ואפילו לר' שמעון וכגון שערבו חצרות עם בתים והא דקא (מסייע לר') [מסיים ור'] שמעון מתיר לאו אאיסורא דד' אמות קאי אלא ארישא.

ולי נראה דקס"ד דמקשה מבוי אסור דקתני היינו במבוי עצמו ואפילו בשלא ערבו, ומשום דטעמא דת"ק דהיינו ר' מאיר דאסר חצרות עם מבוי ואפילו בשלא ערבו ושרי חצרות אהדדי, היינו משום דיותר רגילות להוליך כלי החצר למבוי מלהוציא כלי חצר זו לחצר אחרת, ולפי' החמיר יותר במבוי עם החצר מבחצר לחצר. וכן כתבו גם בתוספות טעם זה בדברי ר' מאיר דאסיר חצרות עם מבוי ושרי חצרות בהדדי, והלכך קס"ד דמהאי טעמא גופיה הוא דאסר אפילו לטלטל [ב]מבוי אלא בד' אמות עד שישתתפו בו ואעפ"י שלא ערבו, (ואפי') [שמעינן] שאסור לר' שמעון בשערבו. והיינו דאתיין לסיועיה לרב מהא דמבוי אסור, ולא מן הברייתא הזו ממש דההיא ר' מאיר היא ורב כר' שמעון סבירא ליה אלא כדאמרן דר' מאיר אפילו בשלא ערבו, שמעינן [מיניה] לר' שמעון בשערבו. כנ"ל.

והא דלא ערבו קתני. פירש רש"י ז"ל: לא ערבו לגמרי משמע, כלומר: שלא ערבו כלל לא חצרות אהדדי ולא אפילו בתים. ומשני: **תני נשתתפו**. כלומר: האי לא ערבו דמשמע לגמרי אשיתוף דמבוי קאי ולא איירי אערוב חצרות מידי. ור"ח ז"ל פירש: והא דלא ערבו דקתני, ואינו נקרא ערוב אלא בחצר עם בתים, אבל בחצר דרך בתים עם מבוי שיתוף נקרא, ואם לא ערבו חצרות בהדדי קאמר כמו שאמרתי, לא נשתתפו הוה ליה למתני, ופרקינן: תני בברייתא לא נשתתפו.

דף צב.

ומי אמר ר' יוחנן הכי. יש לפרש דהכי קא קשיא ליה מי אמר ר' יוחנן הכי דאפילו (לא) ערבו.

הא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן וכו'. ואי אמרת בשלמא בשלא ערבו, (לא) משכחת מתני' דקתני בלבד שלא יוריד למטה, בשערבו, אלא אי אמרת אפילו בשערבו מתני במאי מתוקמא וכן פי' [רש"י] ז"ל. ויש לפרש עקר מאי דפסק כר' שמעון קשיא

ליה, מי אמר ר' יוחנן הלכה כר' שמעון והא תנן כותל שבין שתי חצרות וכו', קאמר סתמא כר' מאיר דאמר כל שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אח' כגון עמוד ברשות היחיד אסור לכתף עליו, והלכך אסור להשתמש מכותל גבוה עשרה ורחב ד' לחצר. דאילו לר' שמעון גג וחצר רשות א' הם ומותר אפילו להוריד למטה וה"ה לרבנן. א"כ כיון דסתם מתני' כר' מאיר היאך פסק כאן כר' שמעון. ומשני ההיא סתמא כר' שמעון אתיא מאי למטה למטה לבתים. וכן פירשו ר"ת ז"ל והראב"ד ז"ל. ולפי פירוש זה יש לי ראיה מאותה משנה דפרק חלון (עו, ב) למה שאמרתי (לעיל פט, א ד"ה אומר) דאפילו ר' מאיר לא אסר אלא עמוד גבוה שבחצר (דחד) [דתרי] גברא, דהא סלקא דעתיה דרבינא דמתני' דוקא ר' מאיר ואסר להוריד משום גזירה דרב יצחק דעמוד, ואפילו הכי דוקא בכותל שבין ב' חצרות אבל כותל של ראובן שבחצרו שרי.

וקשיא לי אשמעתין מאי קא מקשה מסתמא דפרק חלון (שם), והא קיימא לן דבחדא מסכתא יש סדר למשנה, ואם כן אדרבא הוה ליה סתם בפרק חלון ומחלוקת בפרקין והלכה כמחלוקת. יש לומר דהוא הדין דהוה מצי לתרוצי ליה הכי, אלא דניחא ליה לאוקמא להההיא מתני' דחלון כר' שמעון כי היכי דלא תיפוק לבר מהלכתא, כך נראה לי.

וכי רבי לא שנאה ר' חייא מנין ליה. ואע"ג דהא דר' חייא פי' דמתני' היא, וזמנין סגיאין מאי דלא פירש במתני' פירש בברייתא, אפילו הכי אי איתא דאית ליה לר' הכי, הוה ליה לפרושי כי הא במתני'.

שתי חצרות וחורבה אחת ביניהם. לפי מה שכתבתי למעלה בריש פרק כיצד משתתפין (פה, א ד"ה שלש חורבות) על דעת רבותנו הצרפתים ז"ל דכל שאינו אסור מותר להוציא מן הבתים, וחורבה אפילו דאחרים מוציאין ליה אפילו מאני דבתים. האי חורבה רחבה שאחרי הבתים היא ופתח הבית פתוחה ליה, ולפי' הויא ליה כעין חצר לאסור בה כלי הבית בלא ערוב. ובשאינה ראויה לדירה היא, דאי בראויה לדירה אפילו כלים ששבתו בחצר נמי אין מוציאין לה..

התם מנטרי מאני דבתים דחצר הכא לא מנטר. והלכך אפילו לרב דאמר בשערבו לא, בחורבה דלא מנטרא בה כלים לא גזרינן בה, דהויא מילתא דלא שכיח ולא גזרינן. ומיהו כל הדין שקלא וטריא לא אצטריכינן לה אלא לרב דאמר ערבו לא, אבל אנן הואיל ו[כ]ר' יוחנן קיימא לן דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן (ביצה ד, א). ואע"ג דרב חייא בר רב ורב הונא קימי בחד שיטה וכרב, אפילו הכי לא חיישינן להו דתלמידי דרב נינהו ואינהו לא גמרינן לבטולי לר' יוחנן. וכן פסק רבנו האי גאון ז"ל והרב אלפסי ז"ל.

מתני': **גג גדול סמוך לגג קטן הגדול מותר וקטן אסור**. הא מתני' ככולי עלמא אתיא, לרבנן דאמרי דגגין כל אחד רשות לעצמו, קטן אסור אפילו לכלים ששבתו בתוכו דנפרץ הוי במלואו למקום האסור לו. ולר' מאיר אסור לכלים ששבתו בחצר וכ"ש לכלים ששבתו בתוך הבית. ולר' שמעון לכלים ששבתו בתוך הבית דוקא. וכן חצר גדולה וקטנה גדולה מותרת בלא נפרצה יותר מעשר, וקטנה אסורה דוקא בשכותלי הקטנה נכנסין לגדולה, למאן דאמר נראה מבחוץ ושוה מבפנים (אינו) נדון משום לחי וכדאיתא בפ"ק (ט, ב).

אף גג דדרסי ליה רבים. האי סוגיא אתיא כולה כלישנא קמא דרב יוסף (לעיל פט, ב) וכאסהדתיה דאביי דאסהיד דאיהו אמרה דאף במחיצות שאינן ניכרות אמרינן גוד אסיק.

דף צב:

גפנים בקטנה מותר לזרוע בגדולה. פירש רש"י ז"ל: וכשיגדלו הזרעים אע"ג דדיורי הגדולה בקטנה אין אוסרים את הגפנים, דאמרינן במנחות פרק ב' (טו, א) מעשה באחד שזרע כרמו של חברו ובא מעשה לפני חכמים ואסרו את הזרעים והתירו את הגפנים, ואמרינן מאי טעמא קנבוס ולוף אסרה תורה, שאר זרעים מדרבנן אסירי, האי דלא עביד איסורא לא קנסו. והכא נמי הואיל כשזרע את הגדולה בהיתר זרעה אף שתיהם שלו ליכא למקנסיה. וכ"ש אם קטנה של אחרים וגפנים שלה קדמו ע"כ לשון רש"י ז"ל. ולפי פי' שמעתין בשאר זרעים. והקשו עליו בתוספות דמ"מ היכי שרי להניח הזרעים בין הגפנים לכשיגדלו הזרעים, דאפילו עלו מאליהם תנן במסכת כלאים (פ"ה, מ"ו) היה עובר בכרם וראה ירק בתוך כרמו ואמר לכשאחזור אלקטנו אם הוסיף מאתים אסור. כלומר: כיון דמתייאש מללקטו. ועל כרחין לא שרי התם במנחות אלא כשלא היה יודע בעל הכרם שהזרעים שם. על כן פי' הם דדוקא בשהקטנה של אחרים וגפנים שלה קדמו, וכיון דאין בידו לעקור את הזרעים, הגפנים מותרים, והזרעים ג"כ מותרים כיון שהוא זורע בגדולה. ומיהו אכתי אינו מחוור דכיון דאלו היה ביד בעל הגפנים לעקור את הזרעים היו הזרעים אסורים ואוסרים את הגפנים, דאלמא יש לאסור כלאים דבעין, א"כ היאך אמרו מותר לזרוע בגדולה כיון שהוא בא לידי איסור כלאים.

וכתב הראב"ד ז"ל: כי יש מדמים הזרעים שבגדולה אצל הגפנים שבקטנה, לאותה ששנינו בפ"ז דמסכת כלאים (מ"ז) הרוח שעלעלה הגפנים על גבי התבואה יגדור מיד ואם אירע אונס מותר, תבואה שהיא נוטה תחת הגפן וכן ירק מחזירו ואינו מקדש,

מאימתי תבואה מתקדשת משתשליש וענבים משיעשו כפול הלבן. תבואה שיבשה כל צורכה וענבים שבשלו כל צורכן אינן מתקדשות. הרי למדנו מן המשנה הזו שאם הרחיק ד' אמות מן הכרם או ג' טפחים מגפן יחידית שהם כדי עבודת [הכרם] וזרע ואח"כ גדלה התבואה ונטת' תחת הגפן שאוסרת מפני מראית העין. ומיהו כיון שנזרע בהיתר והאיסור בא מאליו אינו אוסר אלא עד שתגדל התבואה באיסור עד שתשליש, וענבים משיעשו כפול הלבן. ומותר לזרע דקאמרינן לפי שמותר לקיים הזרעים הללו עד שיעשו ענבים שבקטנה כפול הלבן ובלבד שיעקור הזרעים משיעשו כפול הלבן, אבל רישא שזרע באיסור מיד נאסרים הזרעים (בה) בהשרשה.

אשה בגדולה. וזרק לה בעלה גט בקטנה מתגרשת לפי [שהיא] כעומדת בתוך הקטנה, היא בקטנה וזרק לה גט בגדולה אינה מתגרשת. פירש"י והראב"ד ז"ל: אעפ"י ששני החצרות שלה, משום דבעינן שתהא עומדת בתוך ביתה או בתוך חצרה. ולפי דבריהם הא דנקט התם בגמרא (גיטין עז, ב) בצד ביתה לאו דוקא, אלא שתהא עומדת בתוכה ממש, דאי סגיא לה בעומדת בצד ביתה הכא נמי בשעומדת בקטנה וזרק לה גט בגדולה. אמאי אינה מתגרשת תיפוק ליה דמ"מ בצד הגדולה היא עומדת, אלא ש"מ דדוקא בתוך ביתה וכדקתני במתני' (שם ע"א) הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת. אבל בתוספות פירשו: דהכא בשהשאילו לה חצר גדול מחצר קטן, דאם שם האשה על הגדולה כמו כן שמה על הקטנה, ואם שמה על הקטנה אין שמה על הגדולה, ולעולם בששתיהם שלה מתגרשת בין בקטנה בין בגדולה, כיון שהיא עומדת בצידה.

צבור בגדולה ושליח צבור בקטנה יוצאין ידי חובתן. דהרי שם הגדולה על הקטנה, אבל צבור בקטנה ושליח צבור בגדולה אין יוצאין ידי חובתן, שאעפ"י שיש לשליח צבור שבתוך הגדולה תפיסה בתוך הקטנה אינו כלום שהצבור שהן יוצאין ידי חובתן הן העיקר ולא השליח שהוא המוציא.

תשעה בגדולה וא' בקטנה מצטרפים. דשם הרוב על הקטנה. ואמרו בתוספות: דדוקא כשהרוב בגדולה, אבל אם ה' בגדולה וה' בקטנה אין מצטרפין, ובסיפא דנקט ט' בקטנה וא' בגדולה אין מצטרפין לאו דוקא יחיד בגדולה. ומסתברא דמשום הכי נקט בסופה ט' לומר שאעפ"י שהרוב במקום אחד, אפילו הכי כיון שהן בקטנה אין מצטרפין שאין שם הקטנה על הגדולה. ואיכא דמותיב אשמעתין למה אין מצטרפים והא אמרינן בפסח שני פרק מי שהיה טמא (פה, ב) גבי מן האגף ולחוץ כלחוץ אמר רב וכן לתפילה, ור' יהושע בן לוי אמר אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, ולענין צרוף איירי דלענין לצאת אם יש שם צבור עם שליח צבור מודה רב דיוצא,

דתניא בפרק ראוהו ב"ד (ר"ה כז, ב) היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיוון לבו לצאת יצא, וקיימא לן כר' יהושע בן לוי כדאמרינן במסכת סוטה פרק אלו נאמרין (סוטה לח, ב) פשיטא אריכא באפי גוצא לא מפסקי, תיבה לא מפסקא, מחיצה מאי. ת"ש דאמר ר' יהושע בן לוי אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. ומדמייתי ראיה ממנה ש"מ דהלכתא כוותיה. ותירצו בתוספות דר' יהושע בן לוי לא לענין צרוף אויר אלא לענות קדושה או ברכו דהלכתא כוותיה דקיימא לן אין דבר שבקדושה פחות מעשרה (מגילה כג, ב), וקסבר רב דאינו רשאי לענות כשהוא מן האגף ולחוץ מאחר דלא הוי בכלל צבור שבפנים, ור' יהושע בן לוי סבר שישנו בכלל ברכה לענין ברכת כהנים ולשבח ולברך ולענות דבר שבקדושה, שאין מחיצה של ברזל מפסקת.

וא"ת עוד א"כ צבור בקטנה ושליח צבור בגדולה אמאי אין יוצאין ידי חובתן מפני המחיצה הגדולה, והלא מ"מ אין מחיצה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. תירץ הראב"ד ז"ל דלא אמר ר' יהושע בן לוי אלא בשיש מקומות שלמוציא עשרה שהמוציא ראוי להוציא ואין רשאי לומר דבר דבקדושה דיחיד הוה, והלכך כשהצבור בקטנה ושליח צבור בגדולה הרי אנו רואין את השליח כיחיד לפי שאין שליח צבור עומד במקומו. ודברי ר' יהושע בן לוי מוכיחים כן דקאמר אין מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, כלומר: בין ישראל העומדים חוץ מן האגף לאביהם שבשמים ושכינתו שרויה בתוך הצבור ואין השכינה אלא בתוך בני ישראל שהם עשרה.

כל מה שאמרו כאן גפנים בגדולה אסור לזרוע בקטנה, צואה בגדולה אסור לקרות קרית שמע בקטנה, לא נתנו חכמים שיעור, ואפילו היה רחוק ביניהם. ואע"פ דאילו בא בתוך הגדולה ממש מותר לזרוע ברחוק מקום בכדי (מיל) [ד' אמות] חוץ לכרם, וכן לגבי צואה מותר לקרות ק"ש ברחוק ד' אמות, הכא אסור לעולם, לפי שהקטנה כולה כפתחה של גדולה ומחיצות הגדולה להחמיר וכדאמרינן בסמוך, א"כ מצינו מחיצה להחמיר וכן פרש"י ז"ל.

דף צג.

קרפיפות זה בצד זה וזה בצד זה ב' החצונים מגופפים אמצעי אינו גופף נעשו שיירא ונותנין להם כל צורכן. ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי מכלים כדאמרינן בפרקא קמא (יז, א).

אמצעי מגופף ושנים החצונים אינם מגופפים ויחיד בזה ויחיד בזה. אין נותנין להם כל צורכם אלא נותנים להם בית סאתים לכל אחד מהם במקומו.
ואיבעיא להו שנים באמצע ויחיד בזה ובזה מהו אי להכא נפקי הוו להו תלתא או דילמא חד להכא נפיק וחד להכא נפיק. כלומר: (למ"ד) [חד] דעתיה בהפך דהא בקניית שביתה תליא מילתא ובסלוק נפשיה מאידך, וחד דעתיה בהפך דהא בקניית שביתה תליא מילתא ובסלוק דעתה נמי תליא מילתא כדאמרינן בריש פרקין (פט, ב) גבי קטן סלוקי נפשייהו מהכא. וגם חצר שבין ב' חצרות (לעיל מט, א) (ו)פלגינן בין רגיל (ו)שאינו רגיל. ולכך כיון דאין כל מתלי דעתיה, ובהכין ליכא שירא בחד מינייהו וה"ל יחידים עד דגלו דעתיהו מערב שבת דבעו למיפק תרויהו בחד מן החצוניות.
והקשה הראב"ד ז"ל כיון דבתר דעתייהו אזלינן (א)פי' שנים החצונים מגופפין ובאמצעי אינו מגופף, לימא דילמא דעתיה דכל חד מינייהו באתריהו ובדוכתייהו בלחוד הוא דקנו שביתה ולא בהדדי והוו להו יחידים. והוא ז"ל מתרץ לה דכיון דאמצעי לית ליה מחיצות אי אפשר דלא פשיט בהא ואי פשיט בהאי [לא פשיט בהאי] דלא עביד איניש בב' מקומות.
ושמעתין כולה בשכותלי מי שאינו מגופף נכנסין לתוך המגופף, הא לאו הכי כולן כמגופפין הן, דקיימא לן נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי כדאיתא (לקמן) [לעיל] בפ"ק (ט, ב).
והלכתא בעיין לקולא. כלומר: שתי הבעיות, דהיינו האמצעי בהאי לא פשיט בהאי ואי פשיט בהאי לא פשיט בהאי מגופף, דהיינו שנים ויחיד בזה ויחיד בזה וכן יחיד באמצע ושנים בזה ושנים בזה וכולהו חשבינן להו כשיירא ונותנים להם כל צורכן ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי מכלים.

דף צג:

אמר רבא מודה רב חסדא בני התחתונה הואיל ורואין פני עשרה. אבל בני העליונה שמתחילה קודם שנעשה בו גדור היו נאסרים שלא היה ביניהם אלא גדר (עשרה) [חמשה], ועכשיו כשנתוסף שם מחיצה חמשה אתה בא להתירן מחמת מחיצה זו והן אינם רואים פני עשרה יאמרו שהמחיצה חמשה מתרת.
אין הכי נמי והא דקתני פחות מכאן מערבין א' ואין מערבין שנים אתחתונה. והוא הדין דמצי לשנויי כי האי שינויא לעיל דאקשו אי הכי תחתונה תערב (חד) [תרי] עליונה לא תערב [חד] ולא תערב תרי, ולימא אין הכי נמי ודקתני מערבין שנים ואין מערבין אחד

אתחתונה. וי"ל דרישא משמע ליה דאתרווייהו קאי, אלא דסיפא הכי קאמר ופעמים שאחד מהם אין מערבין שנים ומערבין אחד.

אמר ליה אביי לא(ו למימרא) [לימא מר] אימא אלא אימא ודאי (דאי) מבעוד יום נפרצה דהא מר הוא דאמר בעאי מיניה דרב הונא ובעאי מיניה מרב יהודה ערב דרך הפתח וכו' ואמרו לו שבת הואיל והותרה הותרה. איכא (למימ') [למידק] מאי קאמר ליה אביי לא לימ' מר אימא אלא ודאי אימ' מבעוד יום נפרצה, דהא מר הוא דאמ' בעאי מיניה דרב הונא ובעאי מיניה מרב יהודה לרב דרך הפתח וכו' ואמרו בנסתם הפתח ונסתם החלון דשבת הואיל והותרה הותרה, דשאני התם איתנהו למחיצות וכדאמרינן בשלהי פרקא קמא דמכלתין (יז, א) רב הונא דאמר אפילו כרב (יוסף) [יוסי] דאמר בפרקין דהכא (צד, א) מבוי שנטלה קורתו או לחייו אסורין לאותה שבת, דעד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא התם דליתנהו למחיצות אבל בנסתם הפתח איתנהו למחיצות לא, אלמא הפרש (שביתה) [יש בין איכא] למחיצות [ל]ליתא למחיצות, והכא נמי הא נפרצו מחיצות וליתנהו. וי"ל דלא דמי נפרצו מחיצות דהכא להיא דהתם, דהתם נפרצו לרשות הרבים או לכרמלית, ובאיהו אפילו שמואל מודה בשנפרצה מיהא לרשות הרבים כדאיתא לקמן (צה, א), ואנן נמי קיימא לן בהיא כר' יוסי ואפילו בנפרצה לכרמלית, ואילו בהא קיימא לן כשמואל דהא רבה ואביי כוותיה ס"ל וכן רב הונא ורב יהודה, והיינו טעמא דהכא דאינו משום מחיצות אלא משום ערוב דדיורין הבאין בשבת דמי. וכן כתבו בתוספות התם בשלהי פרקין קמאי. ולפי זה נראה דהתם ה"ק עד כאן לא קאמר ר' יוסי התם אלא במחיצות תליא כולה מילתא אי איפשר להתיר את המבוי ואת החצר אלא על ידי המחיצות האלו, והלכך לא מקילינן להו למימ' שבת הואיל והותרה הותרה, אבל הכא גבי נסתם הפתח איתנהו למחיצות, כלומר: מוקפות הם מחיצות ואינן חסרות אלא עירוב, בעירוב הקלו, והיינו דקאמר אבל הכא איתנהו למחיצות ולא אמר הכא איתיה לפתח ואיתיה לחלון דפתח וחלון הא נסתמו וליתנהו, והכא נמי מחיצות אתנייהו ודיורין הוא דנפרצו זה לתוך זה.

דהא (חד) [מר] הוא דאמ' מבעיא מינאי ומיניה דרב הונא וכו' אמרו לו שבת הואיל הותרה הותרה. איכא למידק דהכא משמע דכרבה סבירא ליה בהא ודלא כרב, וזה קשה דהא אמר אביי (שבת כב, א) כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל, מתירין מבגד לבגד ומדליקין מנר לנר והלכה כר' שמעון בגרירה. וליכא למימר דהכא שאני משום דקיימי רב הונא ורב יהודה כשמואל, דהא בגרירה קיימי נמי אמוראי כוותיה דשמואל בגרירה דדבר שאין מתכוין מותר, ואפ"ה אצטריך לאפוקי. ותרצו

בתוספות דבהא כללא דכאיל אביי לא קא מיירי בדברים שיש להקל עליהם ולעשות כדברי המיקל, כגון באבל ובערובין דהלכה כדברי המיקל בהם.

כותל שבין ב' החצרות וכו' רב אמר אין מטלטלין בו אלא בד' אמות. כשלא עירבו ב' החצרות זו עם זו וערבו כל אחד ואחד לעצמה, ולפי' לרב אין מטלטלין אלא בד' אמות ואפילו כלים ששבתו בתוך החצר, דאיהו לית להו שבת הואיל והותרה הותרה, ורב לטעמיה דאמ' (לעיל צא, א) [הלכה] כר' שמעון והוא בשלא עירבו הא בשערבו לא גזרינן אטו מאני דבתים.

ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר המחיצות. כלומר: ואפילו מאני דבתים, ונראה לי דרב (אפי') [מיירי] דוקא בשקדם והוציא כלי הבתים לחצר קודם שנפלה המחיצה, דכיון דב' כלים בחצר יאמרו זה אסור וזה מותר, אבל אם אין כלים בחצר ששבתו בביתא אפילו לרב מותר לטלטל בכל החצר כלים ששבתו בחצר, ואפילו להוציא מחצר לחצר, דהא חצרות רשות אחת הן. ואי משום מאני דבתים ליכא, דכיון דלית ליה לרב (ששת) הואיל והותרה הותרה מכיון שנפל הכותל נאסרו כלי הבית להוציאן וחזרו החצרות [כ]אלו לא ערבו, דלמאן דאמר לא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה מכיון שנפל הכותל נאסרו כלי הבית להוציאן. [והלכתא כוותיה דשמואל] כרבה ורב הונא ורב יהודה (ואפילו) כולהו סבירא להו כוותיה.

דף צד.

אהדרינהו רב לאפיה. פירש רש"י ז"ל: דקסבר אסור לטלטל הסכין לתוכה וכדטעמיה דאמר אין מטלטלין בו אלא בד' אמות. והוצרך רש"י ז"ל לפרש כן ולא פירש משום עשיית המחיצות, לפי שהוא ז"ל פירש בסוף פרק כל הכלים בשבת (קכה, ב) דלא שייך אהל עראי בשבת אלא בגג אבל בדפנות לא. ואין דבריו מחוורין כמו שכתבנו שם בס"ד (בד"ה שאין). אלא הכא רב דאהדרינהו לאפיה משום עשיית מחיצות הוא דלהדריה, כיון שהמחיצה זו מתרת הרי זו אהל, אבל לשמואל דסבירא ליה הואיל והותרה הותרה, נמצאת מחיצה זו שאינה בה להתיר דבלא היא מותר לטלטל בכל החצר דמעיקרא, ולפי' הקשו לשמואל היכי עבידא, כלומר: כיון דסבירא ליה דשבת הואיל והותרה [הותרה], למה ליה דעביד הדין והא אפילו בלא הא שריא. ואי סבירא ליה מחיצה זו מתרת, א"כ היכי עביד הכי (ואי) דעשיית אהל הוא ואסור. ופריק שמואל דעביד לניחותא ולצניעותא בעלמא הוא דעבד.

וחכמים אומרים המכניס מתוכה לרשות [הרבים או מרשות הרבים לתוכה פטור מפני שהיא ככרמלית. הא דלא קתני מכניס מתוכה לרשות] היחיד או מרשות היחיד לתוכה כדקאמר ר' אליעזר, משום דאי אמר הכי הוה אמינא דרשות היחיד היא דבר תורה, אלא לאשמועינן שהם ז"ל עשאוה ככרמלית להחמיר עליה, והמכניס מרשות הרבים לתוכה חייב, קא משמע לן דכרמלית גמורה היא. והמכניס מתוכה לרשות הרבים פטור.

יש ספרים דגרסי: **עד כאן לא פליגי (אפי') [אלא] היכא דליכא חפופי אבל היכא דאיכא חפופי לא קמ"ל.** ויש מקשים לגירסא זו דהשתא משמע דר' אליעזר פליג אפילו היכא דאיכא חפופי, ואילו בפ"ק דשבת (ו, א) אמרינן מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא אימור דשמעת ליה לר' אליעזר היכא דליכא חפופי היכא דאיכא חפופי מי שמעת ליה. ויש מתרצים דסוגיא דהכא אזלא כרב פפא (שבת שם). ויש גורסין כאן מהו דתימא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא היכא דאיכא חפופי אבל היכא דליכא חפופי לא קמ"ל. כלומר: אדרבא היכא דליכא חפופי הוא דפליגי אבל איכא חפופי לא פליגי, דבהא אפילו ר' אליעזר מודה. ולהאי גירסא אתיא האי כוותיה דרב אחא דהתם וגירסא זו יותר נכונה.

הכי קאמרי ליה מי לא מודית לן הכא דלטלטל מתוכה לרשות הרבים דפטור מפני שהיא כרמלית. איכא (למימר) [למידק] דהא משמע דאפילו ג' מחיצות לאו דאורייתא משום דנפרצה זו לרשות הרבים בדופן ד' הרי זו כרמלית גמורה והמכניס והמוציא מרשות הרבים לתוכה ומתוכה לרשות הרבים פטור, ואילו בפרק(ין) [קמא] (יא, ב) אמרינן דג' מחיצות דאורייתא. והתם (לעיל יב, ב) אמרינן דקורה משום היכר אלמא ג' מחיצות לכולי עלמא אסור מדאורייתא ומבוי דאורייתא משרה שרי [בלא] (ב)לחי ובלא קורה.

והראב"ד ז"ל תירץ דהתם במבוי דלא דחקו ביה רבים, וכגון שיש איסקופה גבוהה ג' טפחים לפניו דלא דרסי ביה רבים דלא ניחא תשמישיה, אבל היכא דליכא עכובא ודרסי ביה רבים בהדי, הלכך מבטלים (מותרת) מתורת חצר. ואע"ג דתניא (לעיל ח, ב) חצר שהרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו, רשות היחיד לשבת, התם איכא ד' מחיצות מעליתא, אבל הכא דליכא אלא ג' אתו רבים ומבטלי ליה. וי"ל [עוד] דהתם במבוי הפתוח לכרמלית, אבל בפתוח לרשות הרבים כחצר זו שנפרצה לרשותה רבים דשלש מחיצות לאו דאורייתא. ולפי דבריהם מבוי הסמוך לרשות הרבים אין [הכשרו] בקורה אלא או במחיצה או בצורת פתח או בלחי, דקיימא לן כאביי דאמר [לחי משום מחיצה גבי] (לאו משום לחי העומד מאליו, לעיל טו, א). אבל בתוספות פי' כאן דהכי קאמר: מי לא מודית

דמתוכה דחצר כולה שהוא רחוק הרבה ברשות הרבים (שאולי) [שאינו] חשוב רשות הרבים אלא אסור לטלטל מתוכה לרשות הרבים ואפילו לא נשארו מחיצותיה כלל, דומיא דחצר זו שנפרצה שאעפ"י שנפלו כל המחיצות ואין שם היקף חשוב כרמלית ליאסר לרשות הרבים לפי שאין לרבים בו זכות. ולפי דברי התוספות כל שיש לו ג' מחיצות בין דרסי בו רבים להדיא בין לא דרסי בה, [בין] פתוח לכרמלית בין פתוח לרשות הרבים, דבר תורה שרי דג' מחיצות דאורייתא, ואין לך מבוי שאינו ניתר בלחי וקורה. וזה יותר נכון דאילו לדברי האחרים כי קתני בפרקא קמא (יא, ב) הכשר מבוי ב"ש או' לחי וקורה וב"ה [אומרים] או לחי או קורה, לא הוא שתקן מלפרושי באיזה מבוי, בסמוך לכרמלית דוקא, כ"ש לדעת הראב"ד ז"ל שאין הכשר בלחי וקורה עד שיהא שם אסקופה גבוהה ג', ובכולהו מכילתן לא משמע הדין. ודברי התוספות עיקר.

במאי עסקינן אלימא בעשר מאי שנא מרוח אחת דאמרינן פתחא הוא משתי רוחות (**אי**) [**נמי**] **פתחא הוא**. וא"ת דילמא בי' וכשפרוץ מרובה על העומד, והלכך מרוח א' שרי בגפופי וכדאמרינן בפ"ק (יב, א) דחצר נתרת בפס ד', או בלחי מכאן ולחי מכאן כיון דאיכא ג' מחיצות קיימות, אבל מב' רוחות כיון שהפרוץ מרובה על העומד אסור כיון דשלש מחיצות מדאורייתא הלכך אסור אלא א"כ יש לפחות צורת פתח (אסור אלא א"כ יש לפחות צורת פתח). דאפי' ת"ק דחנניה דמקל טפי במבואות המפולשין לרשות הרבים, לחי וקורה מכאן וצורת פתח מכאן בעינן, כדאיתא בריש פרקין קמא (ו, א). וכן לכולי עלמא במפולשין לכרמלית. וי"ל דמשום דר' יהודה קאמר הדין, ולר' יהוד' ב' מחיצות דאורייתא ובלחי וקורה מכאן ולחי וקורה מכאן סגי ליה כדתניא מי שיש לו ב' בתים בב' צידי רשות הרבים עושה לחי מכאן ולחי מכאן ונושא ונותן באמצע דברי ר' יהודה. ותנן לקמן (צה, א) ועוד א"ר יהודה מערבין במבוי המפולש (דברי ר' יהודה) כך תירצו בתוספות. וקשיא לי אי לר' יהודה מאי קאמר בעשר והא לר' יהודה אפילו ביתר מעשר נמי פתחא הוא לפחות עד שלש עשרה אמה ושליש כפסי ביראות (לעיל יט, ב) ואפשר נמי אפילו עשרים כפתחו של אולם וכמו שכתבתי בפרק קמא (ב, ב סוד"ה ופריך אבייי). וי"ל משום דר' יוסי נקט עשר, ועשר ויותר מעשר דקאמר לאו דוקא אלא שיעור פתח ואפילו מב' רוחות ואפילו לר' יוסי.

ואי ביתר מעשר אפילו מרוח א' נמי. לר' יוסי, וכן נמי בשיותר משלש עשרה אמה ושליש לר' יהודה. ואי בפרוץ מרובה על העומד לר' יהודה מיהא לשתרו ואפילו מב' רוחות. אלא דאכתי קשיא כי אוקימנא בקרן זוית מאי מב' רוחות שאוכלת הפרצה מב' כותלים משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, לר' יהודה מאי הוי, והא לדידיה

אפילו מבוי מפולש אפילו ביתר [מעשר] סגי ליה בלחי מכאן ולחי מכאן ולא גריעי מותר הכותלים מלחיים. והראב"ד ז"ל תירץ דאע"ג דשרי ר' יהודה במבוי כי האי גוונא, בחצר מודה דבעינן ג' מחיצות מעלייתא ורביעית שלא תהא פרצתה יותר מעשר, דגבי חצר משוו ר' יהודה וחכמים משום דחצר בעיא הרחקה טפי מפני שמשתמש בה הרבה. ולי נראה דטפי גריע כי נפרץ בקרן זוית לר' יהודה מהמבוי המפולש, דאילו במבוי המפולש כל שאינו רחב יותר משלש עשרה אמה ושליש או מכ' למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אליבא דר' יהודה (לעיל י, א) הותר בלחי וקורה משום דהוה ליה כפתח, אבל פרצה אינה ניתרת בלחי וקורה לכולי עלמא, דכיון דאמרינן דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ה"ל כרחב יותר מג' עשרה אמה ושליש דעלמא או מעשרים, (ונפרצה) [ופרצה] דעלמא אינה ניתרת בלחי וקורה.

דף צד:

מאי שנא מרוח אחת דאמרינן פי תקרה יורד וסותם. כלומר: ואפילו ביותר מעשר, משתי רוחות נמי נימא פי תקרה יורד וסותם. מכאן נראה כדפי' ר"ת ז"ל (בתוס' לעיל (כה, א) ד"ה אכסדרה) שפירש דאכסדרה רב אמר משום פי תקרה יורד וסותם בין באכסדרה שיש לה ג' מחיצות בין באכסדרה שאינה מוקפת אלא שתי מחיצות דעבידא כמין גאם קאמ', מדאקשינן הכא הכי להדיא משתי רוחות נמי נימא פי תקרה יורד וסותם, ואם איתא דאפילו רב לא אמר אלא במוקפת ג' מחיצות [הא בב' מחיצות] מודה ליה. ועוד ראיה מדאמרינן בפרק קמא דסוכה (יח, ב) בההוא מודינא לך משום דהוי כמבוי המפולש, דלא מהני ביה פי תקרה (גבי) יורד וסותם בב' מחיצות. וא"ת כיון דפ'[רוץ משני רוחות ממש] מיהא לא אמרינן פי תקרה, לוקמא הכא מתני' הדין בשנפרץ מב' רוחות זו כנגד זו. ותירצו בתוספות דניחא ליה לאוקומיה בכל ענין. ועוד דדומיא דחצר בית קתני. והראב"ד ז"ל כתב: דאפילו במפולש אמרינן פי תקרה כל היכא דאיכא גפופי ואעפ"י דנפרצה יותר מעשר.

וקרויו באלכסון. פירש רש"י ז"ל: שהקרוי בשפוע כגגין שלנו דליכא פה, דהיינו כארזילא דאמרינן בשלהי פרק עושין פסין (כה, ב). ואינו מחוור דא"כ הוה ליה למימר דעביד כארזלא כדאמר התם. ועוד קשיא לי דא"כ מאי קאמר לקמן שמואל לא אמר כרב דקתני באלכסון, ומאי קושיא סתם תקרה משופע הן. ובתוספות פי' דמיירי כגון שנפרץ הקרוי באלכסון עם המחיצות בקרן זוית. [והראב"ד פי' כגון שנפלו המחיצות בקרן זוית], ונשאר

הקרוי שלם על מקום הפרצה באלכסון הבית, פי תקרה יורד וסותם אמרינן, אמצע תקרה לא אמרינן.

ושמואל אמר אפילו ביתר מעשר. אחצר קאי ואפילו ביתר מעשר [דמתני' אפשר לאוקמא] בין בעשר בנפרצה בקרן זוית ואפילו ביתר מעשר, וב' רוחות דקתני משום בית. ואוקמה (שמואל) [רב] (אפילו ביתר מעשר) [בעשר] דילמא סבירא ליה דביתר מעשר לא (קנה) [קאמר] ר' יהודה להתיר לאותה שבת כמו שמקל בעשר ובקרן זוית אעפ"י שבין זו ובין זו נחשבות פירצה ולא פתח. כן פירשו בתוספות. והא דאוקי שמואל ביתר מעשר, איכא למימר דוקא בחצר וכדאמרינן, אבל בית כיון דאסיקנא דנפרץ בקרן זוית קאמר, לא שנא (ביתר מעשר) [בעשר] ולא שנא ביתר מעשר משום הא[י] (ד)מלתא קאמר כדכתבינן לקמן בס"ד.

הכי גריס רש"י: **כי לית ליה בד' ובג' איתי ליה**. ופירש הוא ז"ל: במקום שצריך לעשות ד' מחיצות דסתימת פי תקרה כגון אכסדרא העומדת על ד' עמודים, אבל בשלש אם היתה בה מחיצה אח(ר)ת כהלכתה, ואין צריך לעשות ד' מחיצות, ואין צריך פי תקרה אלא לג' מחיצות מודה שמואל. ואינו מחוור, דא"כ משמע דרב אית ליה פי תקרה אפילו בד' מחיצות, וליתא דאפילו במפולש שיש לו [ב'] מחיצות לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם לכולי עלמא כדמוכח בהדיא בפ"ק דסוכה (יח, ב) גבי סכך על גבי אכסדרא שאין לה פצימין דאמ' פי תקרה יורד וסותם אפילו אפתיחת דופן אמצעי נמי, וקאמר אמר ליה בההוא מודינא לך משום דהוי כמבוי מפולש. ור"ח ור"ת ז"ל פירשו וגרסי איפכא: כי לית ליה בג' בד' איתי ליה, פי': כי לית ליה בשאין שם שלש ודופן רביעית פרוצה במלואה, בד' איתי ליה, כשיש שם ד' מחיצות אלא כשנפרצו מקצתן איתי ליה פי תקרה ואעפ"י שפרוצות ביתר מי'. ורב אפי' בפרוצה במלואה ואפילו בב' מחיצות איתי ליה פי תקרה ובלבד שלא יהא מפולש.

כגון שנפרץ בקרן זוית וקרויו בד'. פי' ר"ת ז"ל: שנפרץ בקרן זוית וקרויו נשאר שלם כמות שהיה בד' כותלי הבית, כלומ' שלא נפל מן הקרוי כלום, דבכי הא לא אמרינן פי תקרה, משום דלא חשיב שם ד' מחיצות אלא בשיש במחיצה הד' פס מצד אחד ומצד אחר ניכר שהיה מחיצה ג', אבל היכא דנפרץ בקרן זוית הרי זה כנפרץ במלואו. ובתוספות הקשו דהוה ליה למימר ובד' הכותלים או בד' רוחות.

והראב"ד ז"ל פי' דשמואל (דאידך) כולה מתני' ביתר מי' אמות, דב' רשויות ורוחות דקתני היינו שנפרץ בקרן זוית, [ו]פליג אדרב דאמר (עושה) [דפיתחא] בקרן זוית לא עבדי אינשי, דשמואל סבר [פתחא בקרן זוית עבדי אינשי בעשרה] אלא (ד)ביתר מעשר

ולית ראיה דמתני' בקרן זוית, משום דמילתא דלא שכיח הוא (לרת) [ליפול] ממזרח למערב או מצפון לדרום. ואילו לא נפל הכותל לאמצע אם לא היה התקרה נתונה מצפון לדרום ונפל הכותל הדרומי או הצפוני לא היה נופלת התקרה אילו היתה נתונה מצפון לדרום ונפל הכותל ממערב או ממזרח לא יפול מן התקרה כלום. אבל עכשיו שנפרץ בקרן זוית על כל פנים יפול מן התקרה כלום, אבל עכשיו על איזה צד שתהיה התקרה נתונה שאין דרך התקרה להיות נתונה וערבו הלכך לא משכחת לה שיהא הבית נשאר בשלש מחיצות תקרתם (באכסדרה) אלא בשנפרץ בקרן זוית וכדאמרן. וקרויו דקאמר לומר שהתקרה שלו רחוקה מן הכותל הד' המפלגת מן הג' ארבעה טפחים ולפיכך אין לאותו ליחשב ולסייע לקרויו לומר פי תקרה לשמואל, דלא אמר פי תקרה עד שיהיו שם ד' מחיצות. כך נראה דרך פירושו של הראב"ד ז"ל, וגם בתוספות נראה שפירשו קרויו בד' כפירושו של הראב"ד ז"ל. ולרש"י ז"ל פירוש אחר.

בעשר כולי עלמא לא פליגי. פירוש: דכיון דבעלמא בדאיכא גיפופי הוי פתח, הכא דאע"ג דליכא גפופי חשבינן ליה כפתח, כיון דאיכא תקרה, אבל ביתר מעשר דבעלמא בדאיכא גפופי לא חשיב פתח, ואי משום פי תקרה בהא פליגי, רב(א) אמר אמרינן פי תקרה יורד וסותם ושמואל אמר לא אמרינן פי תקרה.

איכא דאמרי ביתר מעשר כולי עלמא לא פליגי. דלא אמרינן פי תקרה, בהא פליגי [בעשר], רב(א) אמ' (דלא) אמרינן פי תקרה כיון דבעלמא [לא] נפיק ליה מתורת פתח הכא נמי אמרינן ביה פי תקרה. ושמואל סבר דלעולם לא אמרינן ביה פי תקרה כיון דנפרץ במלואו. וכתב (הר"ח) [הר"ז] הלוי דכי אמרינן דביתר מעשר כולי עלמא לא פליגי, דוקא בשנפרץ במלואו, א"נ בקרן זוית דהיינו משתי רוחות דמשנתינו, והאמת כי בעשר פליגי, ועל כרחין בהכי מתוקמא דאי לא לכולי עלמא אפילו בלא תקרה שרי דפתח הוא, וכיון שכן אפשר שהוא כן כמו שכתב הרב ז"ל ביתר מעשר דומיא דעשר. אבל מכל מקום אין הדברים מוכרחים בעיני, דליזיל בתר טעמא מאי שנא יותר מעשר ומאי שנא עשר, אלא דכל היכא דבעלמא אפילו בגפופי נפקא ליה מתורת פתח ולא אמרינן ביה פי תקרה יורד וסותם והלכך יותר מעשר נפקא מתורת פתח לגמרי, ואפילו בשלא נפרץ במלואו נמי מכיון דביתר מעשר אע"ג דליכא גפופי ולית ליה תורת פתח בעלמא אפילו הכי שרי רב, אלמא כל היכא דאיכא חדא לטיבותא אמרינן ביה נמי לרב תקרה, ולא מודה רב אלא בדאיכא תורת [פרצה] ביתר מעשר וליכא גפופי.

ולענין פסק הלכה: כתב ר"ז ז"ל כיון דפסקאין בכולי תלמודא כלישנא בתרא, נקטינן כהאי לישנא הלכה למעשה, דביתר מעשר שנפרץ במלואו א"נ משתי רוחות לא אמרינן

פי תקרה יורד וסותם אעפ"י שלא נפרץ הקרוי. אבל בעשר אפילו נפרץ במלואו אמרי' פי תקרה יורד וסותם, כל זמן שלא נפרץ הקרוי. ואם נפרץ גם הקרוי ונשאר באלכסון בפרצה שלשת הרוחות בקרן זוית, לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ואם נפחת הכותל דופן כנגד דופן כולי עלמא בין לרב בין לשמואל [לא] אמרינן פי תקרה יורד וסותם. והיינו דאמרינן במסכת סוכה בפרק ראשון (יח, ב) אפילו אמצעיתא, אמר ליה בהא אפילו אנא מודינא לך משום דהוי כמבוי.

דף צה.

לדידי מפרשא לי מיניה דמר ושמואל כאן שנפרצה לכרמלית כאן שנפרצה לרשות הרבים. ומיהו לענין פסק הלכה: קיימא לן כר' Hוסי דאמ' נפרצה לרשות הרבים, מדנפק ר' אסי משמיה דר' חייא בר אשי משמיה דרב הלכה כרב באיסורי, ולא אמרינן הואיל והותרה הותרה כדאמרינן (לעיל צג, ב) בכותל שנפל לארץ, דהכא לא קיימן מחיצות והתם קיימן מחיצות, אלא שנפרצה זו לתוך זו וכמו שכתבנו למעלה (שם ד"ה אמר ליה). **איתביה יותר על כן אמר ר' יהודה מי שיש לו ב' בתים**. תמיהה לי אמאי לא אקשינן ליה ממתני' גופה דקתני ועוד אמר ר' יהודה מערבין במבוי (דאורייתא) [המפולש]. ושמא משום דאפשר לדחות במבוי.

[מתני':] **המוצא תפילין מכניסן זוג זוג**. פירוש: בין למאן דאמר שבת זמן תפילין וחכמים גזרו עליהם, בין למאן דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא, משום דליכא בהנחתן חיוב חטאת [שמוציאן] כדרך מלבוש שהוא כדאמרינן בשבת פרק [במה] אשה יוצאה (סא, א).

דף צה:

לימא תנן סתמא דלא כר' מאיר דאי ר' מאיר הא אמר לובש כל מה שהוא יכול ללבוש. הא דלא אקשינן מתפילין גופייהו, דלענין דליקה לא יהבו בהו רבנן קצבה דתנן (שבת קטו, א) כל כתבי הקדש מצילין מפני הדליקה, מצילין תיק [הספר] עם הספר מצילין תיק התפילין עם התפילין אף על פי שיש בתוכו מעות (שם קטז, ב). יש לומר משום דהתם לרשות היחיד ולאו דרך מלבוש נמי מציל להו, כדקתני עלה להיכן מצילין למבוי שאינו מפולש, והלכך כל מה שיכול להציל מציל ואפילו דרך משוי, אבל [הכא] לרשות הרבים ודרך מלבוש דוקא, הלכך מקשינן ליה ממלבושים, דדרך מלבושים מיהו מציל לר' מאיר כל מה דמצי למיצל דרך לבוש. כך תירץ הראב"ד ז"ל.

ואיכא למידק היכי מצינן למימר דמתניתין דלא כר' מאיר דהא קתני בברייתא בהדיא לקמן (צו, ב) מכניסין זוג זוג דברי ר' מאיר. ורבא נמי דאמר אפילו תימא ר' מאיר היכי איפשר, דהא קתני בברייתא א' חדש וא' ישן, ואילו במתני' קתני בד"א בישנות אבל בחדשות אסור, ומסתברא דלא שמיע להו ברייתא, ותדע לך דאי שמיע להו מדאקשינן לימא תנן סתמא דלא כר' מאיר דקסבר הצלת תפילין דמיא להצלת בגדים, עדיף מינה הוה ליה לאקשויי וליקשי בה דר' מאיר אדר' מאיר, דהכא קאמר מזוג א' אין טפי לא, ואילו במתני' התם אמר מציל כל מה שהוא יכול להציל ולובש כל מה שהוא יכול ללבוש.

אמר רבא אפילו תימא ר' מאיר התם דרך מלבוש בחול שרו ליה רבנן והכא דרך מלבוש בחול שרו ליה רבנן. כלומר: מה התם כדרך שדרכו ללבוש לעתים אפילו יותר משמונה עשר בגדים התירו לו ג"כ לענין הצלה, והכא נמי לגבי תפילין לא התירו לו אלא כדרך מלבוש בחול, כיון דבחול אין דרכו לעולם להניח יותר מזוג אחד משום בל תוסיף, בשבת נמי לענין הצלה לא התירו לו יותר. והוא הדין דהוה מצי לתרוצי דטעמא דר' מאיר משום דקאמר שבת (לאו) זמן תפילין ואיכא משום בל תוסיף אלא חדא מגו תלתא נקט. ואי נמי משום רוחא דמילתא קאמ' דאפילו סבירא ליה לר' מאיר שבת לאו זמן תפילין הוא, לא שרינן ליה אלא כדרך מלבוש בחול, כיון דבחול אין דרכו לעולם להניח יותר מזוג א' משום בל תוסיף, בשבת נמי לא. כך תירץ הראב"ד ז"ל.

מאי קסבר אי קסבר שבת זמן תפילין הוה זוג אחד אין טפי לא. כלומר: משום דבזמנו לעבור לא בעינן כונה ואיכא משום בל תוסיף.

אי קסבר שבת לאו זמן תפילין הוא. שלא בזמנו לעבור בעי כונה משום בל תוסיף ודרך מלבוש שרו ליה רבנן, אפילו טובא נמי.

ופרקינן: **מקום יש בראש שראוי להניח שתי תפילין**. דמקום תפילין חשיב דרך מלבוש כיון שדרכו להניחו שם בחול, שלא במקום תפילין לא חשיב דרך מלבוש אלא משוי. וכן בשל יד דמקום יש בזרוע להניח שתי תפילין. ויש לעיין דמדקאמר מקום יש בראש להניח שתי תפילין משמע דתפילין שעור ידוע יש להם, שאם לא כן מאי קאמר דיש מקום בראש ראוי להניח שתי תפילין דיש גדולים ויש קטנים, אלא על כרחין יש להם שיעור, וכיון שכן אי(ן) זה שיעור. ובתוספות אמרו דבמדרש נתנו להם שיעור שתי אצבעות, וסמך לדבר ציץ רחבו שתי אצבעות כדאיתא פרקא קמא דסוכה (ח, א).

ידך זו קבור. פירוש: הבשר המכונס בזרוע בין המרפק שקורין קובדו ובין הכתף. וקיבורא מלשון קבורא דאהיני (ב"ב ה, א) שהוא לשון קיצוץ. והקבור על כרחנו הוה

בזרוע שהוא למעלה מן העצל הנעלז קודא, שהרי בכל מקום אמרו התפילין בזרוע כדאית' הכא קושרן בזרועו במקום תפילין ואמרינן (מנחות מג, ב) תפילין בראשיהם ובזרועו וציצית בבגדיהם. וזרוע הוא למעלה מן הקודא כדמוכח במסכת אהלות דתנן בפרק קמא (מ"ח) רמ"ח איברים שלשים בפסת היד, ששה בכל אצבע, שנים בקנה, שנים במרפק, אחד בזרוע ואחד בכתף, שהזרוע למעלה מן המרפק. והמרפק הוא הקודא כדמוכח בערכין פרק האומר משקלי עלי (ערכין יט, א) דתנן התם משקל ידי עלי ממלא חבית מים ומכניס ידו עד מרפיקו, ובגמרא (שם ע"ב) תני בברייתא עד העציל, ועציל היינו קודא כדאמרינן במסכת סופרים (פ"ג, ה"א) לא ישמיט אדם ספר תורה מחיקו וכו' ולא יתנו על גבי ארכובתו ויתן אציליו עליו ויהא קורא, והיינו קודא שדרך לישען עליה. ואף על פי שבקצת מקומות קורא אציל לאישליש קודא והאישליש נקראין עציל, מכל מקום מכאן מוכיח שהתפילין למעלה מן המרפק והוא הבדרון מקום שהוא כנגד הלב (מנחות לז, ב) כמו שנהגו העולם ליתן אותם. עוד הביא ראיות רבות על זה ר"ת ז"ל (בספר הישר חלק השו"ת סי' נט) והוא העיקר, ולא כדברי מי שפירש דקבורת הוא באותו אבר שהוא בין היד למרפק שקורין קודא, שיש שם גובה של בשר סמוך לקודא שהוא מקום הנחת התפילין.

והכא בשבת זמן תפילין קא מפלגי מר סבר זמן תפילין. כלומר: ות"ק סבר שבת זמן תפילין והלכך שנים לא דקא עובר משום בל תוסיף, דבזמנו לעבור לא בעי כונה. ר"ג סבר שבת לאו זמן תפילין ושלא בזמנו [בעי כונה] לעבור.

ואי בעית אימא לכולי עלמא שבת זמן תפילין והכא בלצאת בעי כונה קא מפלגי מר סבר. היינו ר"ג לצאת בעי כונה והלכך זה שאין בעי כונה לצאת אלא להציל, אינו עובר משום בל תוסיף, שאין בל תוסיף אלא בשיוצא באחד והוא מוסיף זוג שני, אבל זה שאין יוצא באחד מהם אין כאן בל תוסיף. ומר סבר דהיינו ת"ק סבר לצאת לא בעי כונה, הלכך זה יוצא בהם אעפ"י שאינו מתכוין, ואם יש כאן תוספת עובר.

דף צו.

ואי בעית אימא כולי עלמא לצאת לא בעי כונה. והכא בלעבור בעי כונה אפילו בזמנו (קאמר) [קמפלגי], ת"ק סבר לעבור בזמנו לא בעי כונה, ור"ג סבר לעבור אפילו בזמנו בעי כונה.

ואי בעית אימא שבת לאו זמן תפילין. ובזמנו לא לצאת ולא לעבור בעי כונה. והכא בלעבור שלא בזמנו קא מפלגי ות"ק סבר לא בעי כונה. ותמיהה לי דבשמעתין דהכא

משמע דבמניח שתי תפילין איכא משום בל תוסיף דתפילין אחד אמר רחמנא ולא שנים וג', א"כ אף אנו לא נוסיף בד' מינים שבלולב אלא לר' עקיבא (סוכה לד, ב) אתרוג א' לולב א' וערבה א' והדס א', ולרבנן אתרוג א' ולולב א' וג' הדסים ושתי ערבות, ואנו מוסיפין כמה. ומיהו אם אין התוספת מין הכשר ללולב כגון בהדס שוטה ובערבה שיבשה או שנקטם ראשה, אין בו משום בל תוסיף, דמשום תוספת מינין ליכא (ד)לדידן דקיימא לן לולב אין צריך אגד, [ד]האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ולמאן דאמ' לולב צריך אגד (סוכה ל, ב) גרוע ועומד הוא ואין בו משום בל תוסיף אלא שלא (על) [יוצא] ידי חובתו וכדאיתא בסנהדרין (פח, ב) גבי זקן ממרא. ואי משום בל תוסיף במין בעצמו ליכא דהא לא ממין הכשר הוא. וכן יש מן הגדולים שהיו מניחין שתי זוגות תפילין משום ספק סדר כתיבת פרשיות ולא היו חוששין לבל תוסיף, משום דאין כאן כשרים אלא זוג אחד והאחד כמו שאינו. אבל אנו שאנו מוסיפים בהדס כשר ובערבה כשרה. ואולי נאמר כל שמוסיף הדס וערבה לנוי הוא וכל שהוא נותן לנוי אין בו משום בל תוסיף, וכדאית' בפרק לולב הגזול (סוכה לו, ב) דתנן התם אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי ר' יהודה ר' מאיר אומ' אפי' במשיח', ותניא אמר ר' מאיר מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדים את לולביהן בגימוניות של זהב, אמרו לו משם ראיה במינו היו אוגדין אותו מלמטה, כלומר: לפי שאגד העליון אינו אלא לנוי לפיכך אין בו משום בל תוסיף. ועדיין צריך לי עיון.

אי הכי לר' מאיר חד נמי לא. לאו דוקא ר' מאיר, דאדרבא משמע בסמוך דמתני' [לאו] ר' מאיר, אלא משום דלעיל אמרינן לימא תנן סתמא דלא כר' מאיר ואמר רבא אפילו תימא ר' מאיר קא מסיק ליה לת"ק בדר' מאיר, והכא לת"ק חד נמי לא קאמר.

ימים ולא כל ימים פרט לשבתות וי"ט. הא דמפיק שבתות וי"ט, (אותן) [אדרשא] דלאות על ידך בסמוך קא סמיך, כדתנן מי שצריכים אות יצאו שבתות וי"ט שהן עצמן אות, וקסבר דמחד לחוד לא הוה דרשינן, וכענין זה מצאתי בירושלמי (ה"א) גרסינן התם: והיו לך לאות את שהיו לך לאות פרט לשבתות וי"ט שכלהם אות והלא כבר כתיב מימים ימימה כדאמר ר' יוחנן כל מילה דלא מחוורא מסמכינן ליה מן אתרין סגיאין.

ושמרת את החוקה הזאת. כתב רבנו תם ז"ל: דאף להאי תנא דקרי ליה לחוקת תפילין, ולמערבא דסברי לה כוותייהו ומברכי בתר תפיליהו לשמור חקיו כדאיתא בנדה פרק בא סימן (נדה נא, ב), אפילו הכי לא מברכי כל שעה שחולצין אלא כשחולצין דוקא סמוך לחשיכה, דהא חוקה זו אינה אלא (שניהם) [שלא יניחם] בלילה (א') דלילה לאו זמן תפילין. ופשיטא בסלוק ציצית וגמר שאר מצות דלא מברכינן דלא כתיבא ביה חוקה.

והא דתנן התם בפרק בא סימן יש טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו, ואמרינן עלה בגמרא לאתויי מאי, ואמרינן לאתויי מצות, ואקשינן ולמערבא דמברכי לבתר דמסלקי תפילייהו מאי איכא למימר, ואמרינן לאתויי ריחני, ה"ה דהוה מצי למימר לאתויי כל שאר מצות חוץ מתפילין. ומיהו אומר רבנו תם ז"ל דאנן אפילו אתפילין נמי לא מברכינן דקיימא לן כר' עקיבא דמוקי לה בחוקת הפסח. דבהקומץ רבה (מנחות לו, ב) פסקינן דלילה לאו זמן תפילין, ורב אשי ורבינא מסקי התם דהלכה ואין מורין כן, והיינו כר' עקיבא דשמעתין. וכתוב (בפסיקתא) [בירושלמי] בפרק היה קורא (ה"ג) כשהוא חולצן אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חוקיו, אתיא כמאן דאמר בחוקת תפילין הכתוב מדבר ברם כמאן דאמר בחוקת הפסח הכתוב מדבר לא.

השמר דעשה עשה. ואפילו לר' יוחנן דאמר (במנחות שם) בחוקת תפילין הכתוב מדבר ואמרינן המניח תפילין בלילה עובר בלאו דהשמר דעשה נמי לאו הוא, הכא בפסח מודה דליכא אלא עשה, וגבי תפילין היינו דעביר ליה בלאו משום דר' חיננא הכי קאמ' השמר להניח תפילין ולא בלילה, אלמא לענין לילה איכא לאו. ודכוותא נמי השמר בנגע הצרעת דחשיב ליה לאו בשבת בפר' אם לא הביא כלי (רבי אליעזר דמילה קלב, ב) אע"ג דכתיב לשמור ולעשות, משום דהכי קאמר: השמר שלא תקוץ את הבהרת, אבל גבי הנחת יום אם אינו מניח ביום אינו עובר בלאו, דהשמר דעשיית עשה הוא, כלומר: השמר לקיים מצות תפילין להניחם ביום. והוא הדין והוא הטעם למילה ופסח דליכא אלא קום עשה, כלומר: השמר למול ולעשות הפסח, והלכך לא הוי השמר דעשה כי הוא לאו.

יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות. וכתבו בתוס' דחולו של מועד בכלל, שאף הוא אין צריך אות שאסור במלאכה בדבר שאינו אבד. ועוד דחייב בסוכה בחג, ובפסח אסור באכילת חמץ ומצה שהן גופן אות. ומגדולי האחרונים אמרו שחולו של מועד זמן תפילין הוא מדאמרינן במועד קטן (יח, ב) דכותב תפילין לעצמו במועד, אם אינו מניח במועד אף לעצמו אינו כותב.

מיכל בת כושי היתה מנחת תפילין ולא מיחו בה חכמים אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מיחו בה חכמים. בירושלמי אמרו בריש פרקין דהכא פליגי בה, דאיכא מאן דאמר לא מיחו, ר' חזקיה בשם ר' אבהו אמר אשתו של יונה הושבה מיכל בת כושי מיחו בידה חכמים, ובגמרין כמאן דאמר לא מיחו. ופי': לא מיחו אלא כרצון חכמים היו לעשות, דהא אתי למידק מינה דמצות עשה שלא הזמן גרמא הוא, וכיון שכן אף הנשים

חייבות כאנשים. ואינו כאותו שאמרו בפרק מקום שנהגו (פסחים נו, א) לאנשי יריחו גודשין לפני העומר שלא כרצון חכמים ולא מיחו בידם.

מדלא מיחו בהם חכמים אלמא קסבר מצות עשה שלא הזמן גרמא הוא. ואיכא (למימ') [למידק] אפילו תמצא לומר שהזמן גרמא למה מחו, ר' יהודה נמי (דאית) [דלית] ליה אף נשים סומכות אמאי לא, ומאי שנא מסוכה דאף נשים יושבות בה אפי' לר' יהודה, דשמעינן ליה לר' יהודה בפ"ק דסוכה (ב, ב) דאמר הילני המלכה היתה יושבת בסוכה ושבעה בניה עמה. ואי איכא בסמיכה ובהנחת תפילין משום בל תוסיף על המצות אף בסוכה נמי לא תשב. ויש לומר דבכל המצות כיון שהאנשים חייבים אף הנשים אינן חייבות משום בל תוסיף, דקולא היא שהקילה התורה אצל הנשים למפטרם מן המצות שהזמן גרמא, דומיא דסומא דפטור מכל המצות ואינו עובר בהם משום בל תוסיף, אבל בסמיכת קדשים והנחת תפילין ותקיעת שופר ועליה לרגל שאמרו דאסורות לר' יהודה דאמר אין הנשים סומכות רשות, לאו משום בל תוסיף אלא משום דתפילין צריכים גוף נקי ונשים אין זריזות להזהר לשומרם בנקיות, ועליה לרגל משום דמחזי כמביאה חולין לעזרה כשמביאה עולת ראיה אף על גב דרשות. אי נמי משום ראיית פנים בעזרה שאין נשים נכנסות בעזרה שלא לצורך. ועוד כי לירושלים באה משום שמחה, אבל להר הבית אינה צריכה לעלות לכך. (וסמכינן) [וסמיכה] משום עבודה בקדשים אפילו באקפת יד. ותקיעת שופר משום דמלאכה דרבנן היא כדאמרינן (ר"ה כט, ב) יצאת תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה. והכי מוכח בפרק כסוי הדם (חולין פד, ב) דקאמר התם תקיעת שופר בגדולים תוכיח שאין ודאה דוחה שבת. וכן פירשו בתוספות, ולא כמו שפירש רש"י ז"ל (כאן ור"ה לג, א) כיון שנראה כמוסיפות על המצות.

דף צו:

עד כאן לא פליגי אלא בישנות וחדשות אבל באשה לא פליגי. אלמא בין ר' מאיר בין ר' יהודה תרווייהו סבירא להו דשלא הזמן גרמא הוא דשבת זמן תפילין, ומתני' ר' מאיר ור' יהודה, ומיהו דוקא (קשיא) [רישא] דמתני', אבל סיפא דמתני' ר' יהודה ולא ר' מאיר, דהא קתני במתני' ישנות ולא חדשות.

אבל באשה לא פליגי. וא"ת דילמא משום דדרך מלבוש. (אבל אשה שאין רגילה ללובשן) [וי"ל דלאיש] הוי ליה דרך מלבוש [דרגיל ללובשן בחול] אבל אשה שאין רגילה ללובשן [לא הוי] להם דרך מלבוש, דנשים [עם] בפני עצמן הן כדאמ' התם בפרק במה אשה יוצאה (שבת סב, א) גבי תכשיטין וחלופיהם באיש, דמידי דחזי לאיש לא חזי

לאשה ומידי דחזי לאשה לא חזי לאיש. ומיהו אפי' למאן דאמ' מצות עשה שהזמן גרמא היא אי סבירא לן דנשים סומכות רשות הוי נמי דרך מלבוש, דאף הן מניחות לעתים כמיכל בת שאול, הלכך אפי' אשה מצילתו. והיינו דאמרינן ודילמא סבר לה כמאן דאמ' נשים סומכות רשות. ולענין פסק הלכה: קיימא לן כר' עקיבא דאמ' שבת לאו זמן תפילין דכתיב והיו לך לאות יצאו שבתות שהן גופן [אות].

ור' עקיבא ור' יוסי ור' שמעון הקטן לענין שבת כולהו סבירא להו שבת לאו זמן תפילין ורשב"ג נמי כוותייהו קאי. ור' נתן (לעיל ע"א) נמי הא אמר דאפשר [ד]סבירא ליה כר' עקיבא דשבת לאו זמן תפילין, אע"ג דלילה זמן תפילין. ואע"ג דר' מאיר ור' יהודה פליגי עלייהו, תלמידיהם נינהו לגבי ר' עקיבא ור' יוסי. ועוד דהלכה כר' עקיבא מחברו וכ"ש מתלמידו.

וכתב הראב"ד ז"ל: דאע"ג דקיימא לן דשבת לאו זמן תפילין כר"ג, לענין הצלה קיימא לן דזוג א' טפי לא, הואיל וסתם לן תנא הכי, דדילמא הוי טעמא משום דלא שרי [אלא] כדרך מלבושו בחול כיון דבחול [אחד] טפי לא, בשבת נמי אחד אין טפי לא. ואשה נמי (ב)כלל [לא] דהא לאו דרך מלבוש בחול הוא, ומתני' נמי דיק' דאם איתא ליתני א' האיש וא' האשה כדקתני [ברייתא]. ואע"ג דסתים לן תנא כר' מאיר ור' יהודה לענין זוג זוג, לענין אשה לא סתים לן תנא כוותיהו. והרב אלפסי ז"ל [נראה] שכן דעתו שהביא משנתנו כצורתה לבד ולא הזכיר מכל מה שנאמר עליה בגמרא כלום.

ודברי רש"י ז"ל נכונים הם בעיני, דאם איתא דטעמא דמתני' כדרך מלבושו בחול [כך] דרך מלבושו [בשבת] אפי' למאן דאמ' שבת לאו זמן תפילין הוא, היאך לא נאמר אותו הטעם בגמרא, לימא אי בעית אימא [דכ"ע] שבת לאו זמן תפילין, מר סבר כדרך מלבושו בחול שרו ליה רבנן (ואפי') זוג אחד [אין] טפי לא, ומר סבר כדרך מקום [הנחת] תפילין שרו ליה רבנן ואפי' (הכי) [תרי] נמי, אלא ודאי משמע דלא אמ' הכי ולא אשכח פיתרא מחוורתא למתני' אלא דבשבת זמן תפילין ולאו זמן תפילין פליגי ומתני' ר' מאיר ור' יהודה, ש"מ דסתמא דמתני' ג"כ משום דשבת זמן תפילין ומתני' כולה ר' יהודה ור' יהודה ש"מ דטעמא דמתני' ע"כ אפי' לר' מאיר. ועוד דמה שאמ' הרב ז"ל דנשים אין מצילות דאינו דרך מלבוש, הא תמיהא ליה טובא, דכיון דקיימא לן נשים סומכות, דרך מלבוש בחול דהוה להן לנוי, ותדע לך מדאתי למדחי הא ר' יהודה הא ר' מאיר דאמרי א' האיש וא' האשה, ואמרינן ודילמא סבר לה כמאן דאמ' נשים סומכות רשות, דאלמא אעפ"י שהזמן גרמא להכניס בשבת דרך מלבוש קרינן ליה אף לאשה הואיל ומנחת רשות. ולולי שאמ' הרב ז"ל וגם מהלכות הרב אלפסי שנראה כדבריו, הייתי אומר

דהלכה כר"ג דמכניס אפי' שנים שנים דפלוגתא דת"ק [ור"ג] בפלוגתא דשבת זמן תפילין או לאו זמן תפילין תליא, ת"ק כר' מאיר ור' יהודה ור"ג כר' עקיבא ור' יוסי הגלילי. וכיון דקיימא לן כר' עקיבא (ו)הלכתא נמי כר"ג דאפי' שנים שנים.

אלא דקשיא לי קצת דא"כ תיקשי לן דר' יוחנן אדר' יוחנן, דאילו ר' יוחנן [אמר] הלכה כסתם משנה (שבת מו, א), ואיהו אמר בפרק הקומץ רבה (מנחות לו, ב) המניח תפילין בלילה עובר בלאו, וכיון דלילה לאו זמן תפילין לדידיה אלמא כר' יוסי סבירא ליה דדריש מימים ימימה למעוטי שבתות וימים טובים. וא"ת דאמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן כדמשני בעלמא כר' יוחנן, מ"מ הוה להו לאקשויי ולפרוק הדין כדמותיב ומפרק הכין בעלמא. ויש לומר משום דטעמא דמתני' לא מתפרש (ד)גביה בהדיא, ואנן ספוקי מספקא לן טעמא הכא, משום הכי לא מקשי מינה התם לר' יוחנן דהא טעמא לא מידכר דליקשי מיניה, כנ"ל. ואשה נמי מכנסת, הואיל שסומכות רשות אף לאשה דרך מלבוש הוא לה.

ולענין לילה: קיימא לן כר' עקיבא דלילה זמן תפילין דבחוקת הפסח הכתוב מדבר, ובמנחות איפסיקא הלכתא הכין, דתניא התם בפרק הקומץ רבה (מנחות לו, א) עד מתי מניחין בראשו עד שתשקע החמה, ר' עקיבא אומ' עד שתכלה רגל מן השוק וחכמים אומרים עד זמן שינה, ומודים חכמים לר' יעקב שאם חלצן ליכנס לבית הכסא ושקעה החמה שוב אין מניחן, אמר רב נחמן הלכה כר' (עקיבא) [יעקב]. אע"ג דאיכא דאמרי אין הלכה אתמר, הא אקשו עליה מדרב חסדא ורב הונא דמצלו בהו באורתא, ואמרינן ההיא פליגא. וכיון שכן לכשתמצא לומ' אין הלכה אתמר, אנן כרב חסדא ורב הונא קיימא לן (דרב) לגבי רב נחמן, ואמרינן נמי התם (לו, ב) אמר רב הוה קאימנא קמיה דרב אשי וחשך ולא סליק תפילי ואמר ליה לשומר קא בעי מר, ואמ' ליה אין, ולדעתיה דלאו לשומרם קא בעי אלא קא סבר הלכה ואין מורין כן, וקיימא לן כרב אשי דבתרא הוא. והא דאמרינן בפ"ק דברכות (ט, ב) לתפילין כאחרים, היינו משום רואה את חברו בתוך ד' אמות, לא קשיא דלכולי עלמא מזמן שינה ואילך אסור להניחן גזירה שמא ישן בהם ויפיח בהם, וכיון שהוא חולצן בזמן שכיבה אשמעי' אביי עד שיכיר את חברו ברחוק ד' אמות הוי זמן שינה. וכן פסק הרב אלפסי ז"ל בהנחתן כאביי ובסלוקן כרב אשי.

דף צז.

והשתא דתניא אבוה דרב שמואל ורב יצחק אלו הן ישנות כל שיש בהם רצועות ומקשרות, חדשות כל שיש בהם רצועות ואינן מקושרות דכולי עלמא לא טרח. כלומר:

ר' מאיר, ושרי משום דקסבר דעניב להו מיענב כעין קשר, ועניבה כשרה בתפילין. ואי נמי דעביד להו קשר מרופה בידו א' דלאו קשירה מעליא הוא לענין הצלת תפילין. א"נ כדתנן בפ' (ח') [בתרא] של שבת (קנז, א) מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. ר' יהודה [לטעמיה] דאמר קשירה כעניבה מעליא היא כדמפרש אביי ואזיל. א"נ דסבירא ליה דעניבה פסולה בתפילין כדמפרש רב חסדא, וקשר מרופה לדידיה נמי לא, דר' יהודה סבר דכל קשר שהוא של קיימא קצת חייבין עליו. (ולפי' לא איפשיט').

ונראה דהא אמרינן והשתא דתניא אבוה דרב שמואל לישנא דגמרא הוא, וקיימא לן כוותיה, דלכולי עלמא לא טרח ואע"ג דרבא אמר (לעיל צו, ב) טרח ולא טרח תנאי היא ואפי' מקושרות אסור להכניסן דדילמא קמעין נינהו, לא קיימא לן כוותיהו, חדא דלישנא דגמרא לא כוותיה, ועוד כיון דתנא ר' זירא (שם) חוטין מופסקין (קשרה) [כשירין] לפי שאין אדם טורח ואפשר להעמידה ככולי עלמא ותפסי' להא דרבא דמפיק לה מהלכתא. ועוד דר' זירא ור' אלעזר לא סבירא להו כרבא, וכן נמי משמע דרב חסדא ואביי סברי דכולי עלמא לא טרח והוה ליה רבא יחיד לגבי רבים ולית הלכתא כוותיה.

והלכתא: כל שמקושרות בין ישנות דמדת זרועו וראשו ניכר, בין חדשות שאינו ניכר בהן, הרי מכניסן דתפילין נינהו בודאי דלא טרחי אינשי לעשות קמיע וכו'. והלכתא אף המוצא תכלת בשוק חוטין מופסקין כשרה כר' אליעזר כדקאי ר' זירא. והיכא דמצא תפילין שאינן מקושרים כיון דסתים לן תנא חדשות לא (א)פשיטא הכין הלכתא, וטעמא משום דעניבה, ואי נמי קשר מרופה פסולין לתכלת ותפילין עד דעביד להו קשר של קיימא. ואם תמצא לומר דקשר מרופה (קשר) [כשר] בהם, לדידן דקיימא לן דקשר שאינו של קיימא אינו קשר אף שאינן מקושרות מותרות ודלא כמתני'. ואי נמי מתוך שהוא בהול להצילן אסרי למעבד בהו קשר מרופה, דילמא משתלי ומהדק ליה ואתי לידי חיוב חטאת ובודאי משוי להו והלכך גזרינן ואסור.

והרב אלפסי ז"ל פירש: (בחידושיו) [בחדשות] דלא, משום דחיישינן שמא קמעין נינהו והלכך גזרינן ואסור, (בלשונות) [אבל בישנות] דכיון שמקושרין לא טרחי אינשי כולי האי בקמיע. תפס ליה הרב ז"ל דברי רבא דאוקמה למתני' כתנאי ובטרח ולא טרח (חילוק) [מחלוקת] דבטרח קצת טרחי אינשי לעשות קמיעות בבתים דתפילים, אבל למטרח בהו כולי האי לעשות בקשורין כעין תפילין לא. ומההוא דאבוה דשמואל נמי מהאי טעמא מפרש לה. וזה תימא בעיני היאך אפשר דטרחי בבתים כעין תפילין שהוא טרח יותר, ולא טרח בקשורין שאין בהם טורח כל כך. ועוד דשבקינן ליה לרבים ותפסי כרבא דהוא יחיד, ומפרשי לה להההיא דאבוה דשמואל בפי' חדתא בהפך כדמפרש לה

בגמ'. והר"ז ז"ל פסק כההיא דר' אלעזר דהמוצא תכלת בשוק [לשונות] פסולי' חוטים מופסקים כשרה דלא טרח.

וליענבוה מיענב. כלומר: בשלמא לר' מאיר דמכשיר עבידנא להו עניבה, א"נ קשר שאינו של קיימא, אלא לר' יהודה בשלמא קשר מרופה אע"ג שאינו של קיימא ממש [הרי הוא] כקשר גמור, אלא עניבה מיהא ליעביד. ופריק רב חסדא משום דסבירא ליה לר' יהודה דעניבה פסולה בתפילין. ואיכא למידק דמאי קא מקשה לר' יהודה ליענביה, והא לר' יהודה עניבה כקשר מעליא הוא וכדמתרץ אביי נמי, ורב חסדא דתלי ליה בפסול עניבה אמאי דילמא משום דקשר מעליא. וי"ל דסבירא להו דכיון שאינה של קיימא בודאי למחר מתירו ועושה להן קשר, משרא שרי ר' יהודה בעניבה כי הא משום דעניבה גריעא קצת מקשר דעלמא. ואביי אומ' דעניבה לר' יהודה קשר של קיימא ומעליא הוא, וכי היכי דלדידיה קשר שאינו של קיימא ממש אלא שהוא של קיימא קצת אסור, אף בעניבה כן. ואיכא למידק דהכא משמע דפשיטא להו דלר' מאיר עניבה לאו קשירה היא, ואילו בריש אלו קשרים (שבת קיא, ב) איבעי להו עניבה לר' מאיר מאי קשירה היא או לא וסלקא בתיקו. ותירצו בתוספות דהתם במהדקי והכא בדלא מהדקי.

קשר של תפילין הלכה למשה מסיני. בשבת כתבתיה בפרק במה מדליקין (שבת כח, ב).

ונוייהן לבר. פירש רש"י ז"ל: אותו היכר האותיות לבר כלפי החוץ שלא יעשה האותיות בין הבתים אלא כנגד מראית העין. ואינו מחוור מדאמרינן במנחות בפרק הקומץ רבה (מנחות לה, ב) רב אשי הוה יתיב קמיה דמר זוטרא איתהפכא ליה (דטעמא) [רצועה] דתפילין, אמר ליה סבר לה [מר] נוייהן לבר, [דאלמא] ונוייהן ברצועה כך אמר ולא בכתיבה ואותיות. ובערוך (ערך ניות) פירש הקשר, כלומר: הצד שנראה כמין דלת לחוץ. ויש מפרשים: נוי העור חלקת העור שהוא מקום שער מבחוץ. ובתוספות כתבו דנראה דאקשר קאי וכמו שפירש בערוך דאי לא אמאי מייתי ליה הכא.

הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה בודק שתים בשל יד וא' בשל ראש. תימה והא תניא בפרק התכלת (מנחות מב, ב) תפילין יש להם בדיקה ואין נקחין אלא מן המומחה. ותירצו בתוספות דהלכתא אין נקחין אלא מן המומחה דחיישינן כיון שטרחות מרובה אם בא לבדוק לקרוע התפירות להוציאן מן הבתים פשע ולא בדיק. ואי נמי איכא משום בזיון תפילין. והלכתא לכתחילה לא אבל בדיעבד בודק ודיו.

וקא תני רב כהנא בודק שתים של יד ושל ראש. כלומר: בודק שתים אחד של יד ואחד של ראש וקשיא לרב דאמ' שלש, ופליגא נמי אברייתא אחריתי. ופרקינן הא מני רבי

היא דאמר בתרי זמני הויא חזקה, ואידך כרשב"ג סבירא ליה.
ולענין פסק הלכה: קיימא לן כרשב"ג, חדא, דקאי רב הכא כוותיה, ועוד דאבוה דר' והלכה כר' מחברו ולא מאביו. וביבמות פרק הבא על יבמתו (יבמות סד, ב) אמרו נשואין ומלקיות כר' וסתות ושור המועד כרשב"ג, וכתב הרב אלפסי ז"ל (יבמות שם) דמילה כנשואין שאם מלה בנה ראשון ומת ומת שני ומת, שלישי לא תמול משום ספק נפשות להקל. אבל שאר מילי מסברא עבדינן כרשב"ג חדא דאבוה הוא ועוד דרב קאי כוותיה הכא. והראב"ד ז"ל כן פסק כרשב"ג.
אי רבי אימא סיפא. איכא למידק ואי לא רבי מי ניחא. ופירש הראב"ד ז"ל דזו קושיא היא למאי שהעמידה כר' ולומר דמתרצא היא והרי סיפא וכי איפשר להעמידה בזו, אלמא משבשתא היא. ותירץ דלעולם מתרצתא היא, [וכרבי] היא הך ובצבת. ואינו מחוור בעיני, דפשיטא דשמעתין משמע (כמאן) [דמאן] דאקשי מינה מעיקרא הוא ניהו דהדר ואקשי אי רישא אי סיפא, ואי סבירא ליה דמשבשתא היא היכי מקשה מינה. ולי נראה דהאי מקשה הוה סבירא ליה דאפי' לרשב"ג בגמ' מוקי לה בהא, דכיון דבדק של ראש ושל יד חזקה דבקי הוא בכתיבתן, אבל בצבתין בעינן תלתא להחזיק כל הצבתין. (והלכתא) [והלכך] כי אוקמא [כרבי] בדרישא, אקשי ליה מצבתין. ופרקינן דמודה רבי בצבתין דלזו שלישי ולזו בעינן קאמר, דמתלתא כיון דכל צבת וצבת מחד גברא הלכך כולהו בעו בדיקה.
הא דתני במתני' אבל בחדשות פטור. קשיא לי דאדרבא הוה ליה למתני אסור. ולמאן דתני אבוה דרב שמואל חדשות אינן מקושרות הוה ליה למתני נמי חייב דאין דרך מלבוש, ואי עניב להו חייב לר' יהודה. ויש לומר דמשום דקתני המוצא תפילין מכניסן זוג זוג, כלומר: שחייב להכניסם תאני נמי דבחדשות פטור, וכיון שכן אם הכניסם חיובי נמי מחייב.
מצאן צבותים מחשיך עליהן ומביאם. איכא למידק לאבוה דרב (ו)שמואל דמפרש חדשות שאינן מקושרות [אמאי לא י]חשיך עליהם כיון דלא מספק להו בקמיע. וי"ל דכיון דלא נגמרה מלאכתן לא החמירו כל כך.

דף צז:

אלא אמר רבא הכא בחבית שקנתה שביתה ובמים שלא קנו שביתה. וכדתנן את החי במטה פטור אף על המטה. פירש רש"י ז"ל: ורבנן פליגי למימר דלא תהלך זו דלא בטלה (לגמרי) [לגבייהו]. ותמיהה לי כיון דקיימא לן דהוציא אוכלים בכלי פטור על

הכלי (דליטל) [דבטיל] ליה כלי לגבי אוכלים, לרבנן נמי אמאי לא, דהא לא שמעינן להו דפליגי התם (שבת צג, ב). והראב"ד ז"ל פי' דכי אמרינן דבטל כלי לגבי אוכלים ואפי' פחות מכשיעור, כגון שהאוכלים דבר חשוב מן הכלי, והחי כמו כן חשוב מן המטה, אבל חבית לא בטלה לגבי מים דחשיבא מן המים. ואינו מחוור בעיני דהא לא פליגי התם בין דכלי חשוב מן האוכלים ובין האוכלים חשיבי מן הכלי ואם איתא במקומה היה להם לפרש וצ"ע.

כי תנן נמי מתניתין בשיירה תנן. פירש רש"י ז"ל: בשיירא שחנתה בבקעה שאנוסים הן ושאין להם מים שרו ליה רבנן דתיבטיל. ולפי פירושו לא ידעתי למה נחלקו חכמים ואסרו שהרי אנוסים הם. ושמא לא אנוסים ממש קאמר דא"כ אפילו מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא שצריכים למים ובשיירה הקלו לר' יהודה, ולרבנן הרי הם כשאר כל אדם אפילו בתחומין דרבנן. והראב"ד פירש: שיירא מחנה, ור' יהודה סבר דהקלו ביה כמו שהקלו בערובי חצרות שאין להם עיקר מן התורה, [ורבנן סבירי דלא הקלו אלא בערובי חצרות שאין להם עיקר מן התורה] אבל [לא] בערובי תחומין דיש להם עיקר מן התורה, וכענין ההיא רבי ר' ינאי בשלהי פרקין קמא (יז, ב) לא שנו אלא ערובי חצרות אבל ערובי תחומין חייבין.

רב אשי אמר הכא בחבית דהפקר ומים דהפקר עסקינן ומאן אמרו לו ר' יוחנן בן נורי היא דאמ' נכסי הפקר קונין שביתה. וכתב הראב"ד ז"ל דמהא שמעינן דהא דתניא (לעיל מה, ב) בור של הפקר [הרי הן] כרגלי הממלא, לאו למימרא שיהא כרגלי הממלא ממש, שאילו אם נתנן לאחר הרי הוא כרגליו, ולא אמרו כרגלי הממלא אלא דכל זמן שהן שלו אין אדם יכול להוליכן יתר מרגלי הממלא, אבל אם נתנן לאחר הרי הם כרגלי אותו שנתן לו וכן אם נתן השני לשלישי ואפילו מאה הרי הן כרגלי מי שנתנו לו, דהא הכא שנתנן זה לחברו וחברו לחברו (ו)מותר להוליכן ואפילו חוץ לתחום, ומאי חוץ לתחום חוץ לתחום הממלא הראשון. ובתוספות (ד"ה הכי) אמרו דחוץ לתחום דקאמר היינו חוץ לתחום אלפים אמה שלהם קאמר לפי שלא קנו שביתה, ובלבד שלא יוציא חוץ לתחום (דקאמ' היינו חוץ לתחום) הממלא. וא"ת א"כ למה הוצרך ליתן לחברו וחברו לחברו אפילו הוא בעצמו יוליכם שם. יש לומר אי ביום טוב הכי נמי, אלא הכא בשבת עסקינן [דאסור להעבירם ד' אמות ברשות הרבים, אי נמי] כגון שלא הגביה אחד מהם כדי לזכות בהם לגמרי אלא במה שהם שותים לבד, הלכך אפי' עשרת אלפים אמה לפי שלא זכה בהם אדם אלא במה שהוא שותה בלבד, וכענין זה אפי' ביום טוב שייך לשנות נותנה לחברו וחברו לחברו. ובפרק מי שהוציאוהו גמ' מי שישן בדרך (מה, ב) הארכתי

בה יותר בס"ד.

ולענין פסק הלכה: כתב הראב"ד ז"ל בכאן דלהאי תירוצא דרב אשי הלכה כר' יהודה [דס"ל] כרבנן, וקיימא לן כוותייהו להקל כדאית' בפרק מי שהוציאוהו (מו, א). ולתירוצא דרבא נמי הלכה כר' יהודה, או משום דהוא מיקל בעירובין [והלכה כדברי המיקל] בעירוב, או משום דכל מקום ששנה ר' יהודה בעירובין הלכה כמותו (לעיל פא, ב). וכן נמי לתירוצא דרב יוסף דאוקמא בשיירה הלכה כמותו. ואפילו לר' ינאי דאמר לעיל בשלהי פרקא קמא (יז, ב) לא שנו אלא עירובי חצרות אבל עירובי תחומין לא, התם הוא משום דבני שיירה עצמן חייבין בתחומין דבר תורה כדעת ר' ינאי, ושמא אפילו ר' יהודה מודה בבני השיירה, תדע לך דאי בבני השיירה עצמן שרי למה ליה למימר נותן אדם לחברו וחברו לחברו, לימא בשיירה אדם מוליך חביתו, פירוש: חוץ לתחום. אלא כי מיקל ר' יהודה בשיירה בכלים [שאין להם תחומין] אלא מדרבנן, ד[ב]גופיה הוא דכתיב אל יצא איש ממקומו, והא דאמרי' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים מדרבנן הוא ובהא הוא דמקילי לדעת ר' יהודה. והרז"ה ג"כ פסק בהא דחבית כר' יהודה משום דקאי כרבנן דר' יוחנן בן נורי דהלכה כוותיהו. אבל (הרמב"ם) [הרמב"ן] ז"ל פסק הלכה כרבנן משמו של הראב"ד ז"ל (בספר כתוב שם), ולא משום טעמא דאמרו לו דחיישינן לתחומין, אלא מפלוגתא דת"ק [ור"ג] דהיא סתם מתני' אפי' לדבר מצות הצלת תפילין בסכנת לסטים לא שרי נותן לחברו וחברו לחברו, משום דאוושא מילתא דשבת. וזה דבר ברור הוא דר' יהודה מוסיף הוא להתיר נתנה לחברו וחברו לחברו בדבר הרשות כגון זו ואפילו חוץ לתחום, ואין הלכה כר' שמעון, ואין צריך לומר שאין הלכה כר' יהודה ע"כ. ומכל מקום לגבי י"ט מיהא הלכה כר' יהודה.

דף צח.

רישא וסיפא ר' שמעון מציעתא ר' יהודה. הוא הדין דהוה מצי למימר מציעתא אי ר' יהודה אי רבנן, אלא משום דרבנן דהיה קורא בראש הגג לא נתפרש מאן אמ' הכין. א"נ מסתברא משום דאסיקנא לקמן (בע"ב) דכולא ר' (חייא) [יהודה].

ואי סלקא דעתין באיסקופא הנדרסת עסקינן [מה לי] לתוך ד' מאות [וכו']. והוא הדין דקשיא נמי לר' יהודה, אלא משום דסליק מרבה קא מקשיא לרבה והוא הדין לר' יהודה.

אלא אמר אביי הכא באיסקופא כרמלית ורשות הרבים עוברת לפניה בתוך ד' אמות דאי נפל ומייתי ליה [לא אתי] לידי חיוב חטאת לא גזור רבנן. כלומר: דכיון דאגדו בידו אפילו שבות נמי ליכא וכדאמרינן לקמן (קנ, א) גמרא חותכין יבלת. ומיהו קשיא

לי דא"כ אמאי נקט ליה בקורא בספר [שהוא] דבר שבקדושה אפילו יריעה של בגד נמי, שהרי אין כאן אפילו שבות. וכי תימא דדוקא ספר אבל בגד לא, א"כ שבות מקדש במדינה התירו, ולקמן אמר אביי דשבות מקדש במדינה לא התירו, והכא כיון דאגדו בידו אפילו שבות נמי ליכא. ושמא נאמר דהוא הדין לשאר דברים, אלא משום סופה נקט ליה דאפליגו בה ר' שמעון ור' דוקא בספר ולא בשאר דברים, נקט לה להאי נמי בספר. אלא שראיתי למחברים שכתבוה כצורתה בספריהם, ונראה שהם סבורים דספר דוקא. ויש לומר דבשאר דברים אסור משום דאיכא למיגזר דילמא נפל כוליה ברשות הרבים ומעייל ליה מרשות הרבים לרשות היחיד כדאקשינן בסמוך, ובספר בלחוד הוא דליכא למגזר משום דסתם כתבי הקדש עיוני מעיין בהו ומנח להו ולזריקה נמי לא חיישינן דאין מזרקין כתבי הקדש, הלכך בכתבי הקדש שרי וכדאמרינן בסמוך, ואפילו שבות כלל כלל ליכא וכדאמרינן לקמן, אבל שאר דברים איכא למגזר בהו כמו שאמרנו.

אי הכי ד' אמות ליגזור דילמא מעייל להו מרשות הרבים לרשות היחיד וכי תימא כיון דמפסקא כרמלית לא מחייב והאמ' רבא המעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' והעבירו דרך עליו חייב. פירש רש"י ז"ל: דרך עליו למעלה מעשרה טפחים שהוא מקום פטור. וכן נמי לקמן (צח, ב) גבי עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות, וקאמר בגמרא (צט, א) הא הוציא חייב חטאת לימא מסייע ליה לרבא דאמ' המעביר חפץ וכו', פירש שם רש"י ז"ל דמתניתין מיירי בעומד על הגג שלמעלה מי' כעין ההיא דרבא דמיירי במעביר למעלה מי'. ואינו מחוור, חדא דאם כן הכא כי אקשי מרבא הוה ליה לאקשויי מת"ק דבן עזאי, דהא ידע לה להיא ברייתא דהא מייתי לה בסמוך. ועוד לקמן במתניתין בעומד אדם ברשות היחיד מנא לן דבגג קאי דגג מאן דכר שמיה. ועוד רבא גופיה מאי אתא לאשמועינן הא דת"ק דבן עזאי. ועוד דבפ"ק דשבת (ח, ב) גבי עומד אדם על איסקופה מסיק ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני, וקאמר ליתן לבעל הבית ואם נטל ונתן שניהם פטורים, וקאמר לימא תהוי תיובתא [דרבא] דאמר רבא המעביר חפץ מתחילת ד' וכו', ומאי קושיא הוה ליה למימר רבא כרבנן דבן עזאי סבירא ליה. אלא יש לומר הא דרבא כגון שעומד במקום אחד ונוטל חפץ (ממנו) [מימינו] ומעבירו לצד שמאל לפני גופו ואח"כ מניחו חוץ לארבע אמות. ועכשיו נתישבו כל ההלכות דהכא הכי קאמר, וליגזור דילמא יפול לרשות הרבים לגמרי ואין אוגדו (אגד) בידו, ומושיט ידו כעומד על האסקופה ולוקחו ומכניסו לרשות היחיד לפנים מן האסקופה אעפ"י שהוא אינו זז ממקומו, ועובר החפץ דרך עליו אינו נחשב כאילו נח וכדרבא. וכן ההיא נמי דלקמן דעומד ברשות היחיד ומטלטל בר"ה היינו נמי

מההיא טעמא, דמשמע דעומד במקום אחד ואינו זז ממקומו. וכשמטלטל ארבע אמות ברשות הרבים היינו נמי מהאי טעמא דמשמע דמעביר מצד ימינו לצד שמאלו לפני גופו. והא דקתני ובלבד שלא יוציא חוץ לד', היינו בטלטולו, כלומר: שלא יקח מתחילת ארבע ויוציא בטלטולו בסוף ארבע, משום הכי מייתי עלה ההיא דרבא דכותיה היא. וכן ההיא דעומד אדם על האיסקופא שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני, אעפ"י שהוא עומד באיסקופה ואינו זז משם ומעביר חפץ לפני גופו, וקתני ואם נטל ונתן שלושתן פטורים. (והיינו דלא נמצא ו)מפירוש הראב"ד ז"ל בהג"ה (בהשגות הל' שבת פי"ב הי"ד).

התם איפשר הכא לא איפשר. פירש רש"י דלא איפשר שאין לו בגד מזומן גדול כל כך. ואינו מחוור דאפילו היה לו בגד אסור לפרוש עליו מן הטעם שאסור לגוללו אצלו, והיינו לא אפשר דקאמר.

והא דלא נח אמר רבא בכותל משופע. והוא הדין דהוה מצי לאוקומא כר' עקיבא דאמר קלוטה כמו שהונחה דמיא (שבת צז, ב), אלא דניחא ליה טפי לאוקומא כרבנן.

אמר רבא בכותל משופע. קשיא לי היכי דמיא אי בכותל שהוא רחב ד' כרמלית [הוא], ואי נמי הוא רשות הרבים וחורי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמי וכיון דאגדו בידו אפילו שבות ליכא, ואי בכותל שאין בו ד' אמות מקום פטור הוא. וי"ל דלא אמרו למעלה מג' שהוא כרמלית או מקום פטור, אלא כשיש לו גג וזורקו ונח על גביו כעין עמוד או תל או לבינה. אבל כותל אף על פי שהוא משופע פני הכותל על פני רשות הרבים כרשות הרבים דמו. וא"ת אם כן בפלוגתא דאביי ורבא דחורי רשות הרבים כרשות הרבים או לאו כרשות הרבים דפליגו בה בריש פ"ק דשבת (ז, ב) דאביי אמר כרשות הרבים דמו ורבא אמר לאו כרשות הרבים דמו, ואותביה רבא לאביי תנן הזורק בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' כזורק בארץ, והוינן בה והא לא נח, ואמר ר' יוחנן בדבילה שמינה שאנו, ואי אמרת חורי רשות הרבים כרשות הרבים דמו לוקמיה [בצרור וחפץ ודנח בחור], ואי איתא לרבא גופיה מי ניחא, אכתי (לימא ליה) [למה לי] לאוקומה בדבילה שמינה לוקמה בכותל משופע, אלא מאי אית לך למימר חדא מינייהו נקט, לאביי נמי חדא מינייהו נקט. ויש לומר כי דרכו של כותל להיות בו חור, ובהא הוה ניחא טפי לאוקומא אי חורי ר"ה כר"ה דמו, אבל כותל משופע לא שכיח, וטפי איכא לאוקומא בדבילה שמינה מלאוקומא במשופע כנ"ל.

הא דאמרינן **תוך ג' לרבנן בעינן הנחה על גבי משהו**. כתבתיה בשבת (ק, ב ד"ה אמר ליה) בסיעתא דשמיא.

האי זיז דמפקי להיכא אלימא לר"ה ליחוש דילמא נפל ואתי לאתויי. איכא למידק לרבא דאמר לקמן (צט, א) גמרא: לא יעמוד ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד, דדוקא רשות היחיד אבל כרמלית לא, הכא לוקמא דמפיק לכרמלית דלא גזרינן בכרמלית משום דהיא גופא גזירה. וי"ל דכיון דאמרינן אי דמפיק לרשות היחיד פשיטא, כרמלית נמי פשיטא דשרי רבא דלא גזר.

ואוקמא אביי דמפיק לרשות הרבים ובכלים הנשברים. וא"ת למה הוצרך אביי לאוקומא בר"ה לוקמא בכרמלית לדידיה דקאמר לקמן (שם) דבכרמלית נמי גזרינן כרשות הרבים דהיא היא. וי"ל דניחא לי לאוקומא ברשות הרבים ולתרוצי בין לטעמיה בין לטעמיה דרבא. ומינה שמעינן דלדידיה אפי' לכרמלית דהיא היא ולרבא דוקא כרשות הרבים כנ"ל. אבל בתוספות אמרו דאביי דוקא בשאר החפצים הצריכים לו כדאמרינן התם הוא דגזר, וכן נמי במחט התחובה לו בבגד כדאמרינן בפ"ק דשבת (יא, ב) (ומלאי) [ולא] יצא החייט במחטו, משום דבהני שייך למיגזר דילמא משתלי, הא בעלמא [לא] גזר אביי כרמלית אטו רשות הרבים, דאביי נמי ודאי לית ליה גזירה לגזירה וכדאמרינן דאמר איהו גופיה בשמעתא קמייתא דביצה (ג, א) גבי פירות הנושרים וגבי משקים שזבו, והלכך הכא בכלים הנשברים ורשות הרבים, אבל דמפיק לכרמלית לא גזרו (ופשיטא) ואפילו בכלים שאין נשברים.

אי דלית ביה ד' אפילו בכנגד חלונו לא. פירש רש"י ז"ל: דאע"ג דאוקימנא בכלים הנשברים, הני מילי בדאית ביה ד' שאינו מצוי ליפול כל כך, אבל בדלית ליה ד' כיון דרובה נפלי הרי זה כמי שזורק אותן לרשות הרבים, ואע"ג דאמרינן מקום שאין בו ד' [מותר לבני] רשות הרבים ולבני רשות היחיד לכתף עליו, הני מילי תשמיש עראי, אבל תשמיש תדיר לא משתרי ביה (דילמ') [דלא] חזי לתשמישא ושכיחי כלים למיפל לרשות הרבים. והקשו עליו בתוספות דאם כן כלים שאין נשברים אפילו בדאית ביה ד' אסיר, ואם איתא אי זה שיעור ניתן לו ואפילו בגג רחב הסמוך לרשות הרבים ובשאין לו גדרים הא אסור דמה לי רחב ד' מה לי רחב י' ואפילו עשרים, דהא לענין שבת כל שהוא רחב ד' חשוב רשות. והם ז"ל פירשו דברחב ד' אפילו כלים שאינן נשברים שרי, ומתני' בשאינו רחב ד'. וא"ת אם כן לוקמא ברחב ד' ובכל הכלים. יש לומר משום דסתם זיז לאו ברחב ד', ועוד דאי ברחב פשיטא. והא דאקשינן אי דלית ביה ד' אפילו כנגד החלון נמי לא, דמשמע דאפילו בכלים נשברים אי לית ביה ד' אסור, דהא רישא דברייתא בכלים הנשברים מיירי וסופא אירישא קאי. נראה לי דהכי פירושו: (מ)אי דלית ביה ד' (ובתחומין) [ובתחתון] אית ביה ד', וכדמפרש במסקנא דתחתון אית ביה ד' אפילו

כנגד חלון נמי [לא], משום דתחתון רשות היחיד ועולה עד לרקיע, הלכך במוציא לעליון הרי זה כמוציא מרשותו לזיז שבחצר חברו. והא דלא פריש ואמר היכי דמי עליון דלית ביה ד' ובתחתון אית ביה ד'. יש לומר משום דלא איצטריך דפשיטא דתחתון על כרחין בדאית ביה ד', ואורחא דתלמודא בהכין לפרושי מילתא כי האי ואף על גב דאנן נמי מסתמא בתחתון הכין סבירא לן.

ואי דאית ביה ד'. כלומר: בעליון כתחתון מאי שנא כנגד חלונו אפילו בכוליה כותל דאית ביה זיז כי האי נמי דהא רשותא דתחתון לא סליק אלא עד זיז העליון, ועליון רשותא באנפי נפשא הוא, כבית ועליה של שנים. והוא הדין דהוה מצי לאקשויי נמי אי דאית ביה אפילו (בא לו) [בכולו] כותל נמי ואפי' בכלים שאינם נשברים נמי, ומאי שנא כוסות וקערות וצלוחיות, וחדא מתרי קושיות נקט.

ופריק: **בתחתון דאית ביה ד' ובעליון דלית ביה ד'**. והלכך בכולי כותל לא כדאמרן דרשותא דתחתון הוא, אבל כנגד חלונו וחלונו משלימתו לארבעה שרי, דהוה ליה לחורי רשות היחיד ורשותא באנפי נפשי הוה ושרי. ואף הראב"ד כן פירש: אי דלית ביה ד' ובתחתון אית ביה ד' וטעמא נמי משום מוציא זיז לשדה חברו. וכתב הוא ז"ל: ואינו דומה לכותל שבין שתי חצרות דאמר ר' יוחנן בריש פרק חלון (עז, א) דמותר להעלות לו ולהוריד ממנו לחצרו ואין אוירו של זה ושל זה אוסרין אותו. דהתם היינו טעמא דמקום משותף הוא ואין אוירו של זה ושל זה אוסרין אותו. אבל חצר מיוחד לאחד אסור לחברו להשתמש שם מביתו כלל, ואפי' למקום שאין בו ד' על ד'.

הא דאוקימנא בשחלונו משלימתו לד'. קשה לי קצת אי בשחלונו משלימתו לד' מאי שנא כלים הנשברים לפי פירושם של תוספות. וי"ל דהכא כשהזיז אינו כנגד חורו של חלון ממש אלא בתוך שלשה לחלון, דלענין הדין הרי הוא כזיז אחד רחב ארבעה, אבל לענין הנחה אף הוא אינו (מקולי) [מקבל] כלים להדיא ובהכי נמי איכא למיגזר למופל ואתי לאתויי. ואכתי קשיא לי דאם איתא דזיז רחב ד' מותר להשתמש אפילו בכלים שאינן נשברים, ובריייתא כולה רישא וסופא בדלית ביה ד', ומשום הכי דוקא בכלים הנשברין, אם כן למטה מעשרה אמאי לא דהא מקום פטור הוא. ובשלמא לפירוש רש"י ז"ל רישא בדאית ביה ד', הלכך למטה מי' הוה ליה כרמלית ואסיר, אלא (אית ליה) [אי ליתי] ביה ד' מקום פטור הוא ואפילו למטה מי' אינו רשות בפני עצמו אלא כחורי רשות הרבים [ו]שרי. ולאביי נמי דאמר בפ"ק דשבת (ז, ב) חורי רשות הרבים כרשות הרבים דמו, זיז היוצא מן הכותל למטה מי' אינו רשות בפני עצמו אלא כחורי רשות הרבים הוא ואסור, אבל לרבא דאמר לאו כרשות הרבים דמו קשיא, וצריך לי עיון.

דף צט.

לימא מסייע ליה לרבא דאמ' המעביר מתחילת ד' לסוף ד' וכו'. כבר כתבתיה למעלה (צח, א ד"ה אי הכי) להא דרבא.

הכי גרסינן: **זרק לפי הכלב ולפי הכבשן**. ולא גרסינן דנח, דנח משמע לא נתכוין לכך אלא דהלך ונח שם מעצמו, (ואם כן) [ואנן] משום דמחשבתו משויה ליה מקום אתינן ליה.

דף צט:

הכי גריס [רש"י] ז"ל: **קולט מן המזחילה למטה מי' טפחים**. ולא גרסינן למעלה מי' טפחים, משום דהוה משמע למטה מי' היה מותר ואפילו לצרף, ואי איפשר דהא אוקימנא בגמרא בסמוכה לגג בפחות מג', והלכך אפי' למטה מי' אסור לצרף דהרי זה כנוטל מן הגג. ואי איפשר לומר דהא דנקט למעלה מי' לאשמועינן דקליטה אפילו למעלה מי' שרי, דהא לא איצטריך, דקליטה פשיטא דשריא בכל מקום, אבל לצרף אסור אפילו למטה מי' דכל פחות מג' לגג כגג דמי. ולפי גירסא זו לא גרס בגמרא הכא במזחילה [שלשה עשר] הסמוכה בפחות מג' לגג עסקינן. וכן גרסינן בגמרא בברייתא עומד אדם ברשות הרבים ומגביה ידו למטה מי' בפחות מג' סמוך לגג וקולט אבל לא יצרף. אבל ברוב הספרים גרסי למעלה מי' וכן היא בהלכות הרב אלפסי ז"ל ואתא לאשמועינן דקליטה בכל מקום אפילו למעלה מי' טפחים מותרת.

ומן הצנור מכל מקום. כך גריס רש"י ז"ל ופירש: ומן הצנור מותר מכל מקום, כלומר: אף לצרף לפי הצנור וטעמא משום דמזחילה נתונה לארכו של כותל לקבל המים הנוטפים מן הגג ודרכה לעולם להיות סמוכה לגג בתוך שלשה, הלכך כל שהוא מצרף ידו או כליו לפי המזחילה הרי הוא כאילו נוטל מן הגג ממש. אבל צנור הוא כעין קנה הבולט חוץ לגג הרבה כדי להרחיק קלוח המים מן הכותל הרבה, והלכך אפילו לצרף מותר דמקום פטור הוא אלא אם כן רחב ד', וכדתנא בברייתא בגמרא. ואי אפשר לגרוס ומכל מקום [שותה] ואפילו מן הצנור כלומר: קולט מן הצנור כמו מן המזחילה אבל לא יצרף ויטול אפי' מן הצנור, דהא אפשר דצנור דרכו הוא להיות רחוק מן הגג יותר מג' כההיא תניא בתוספתא (פ"ו, הי"ד) דצרוף מותר בצנור למטה מי'.

יש ספרים דגרסי: **עומד אדם ברשות הרבים מגביה ידו וכו'**. וכן היא בפירוש ר"ח ז"ל. וגירסא זו נוחה והיינו מתניתין. אבל לספרים דגרסי עומד אדם ברשות היחיד נצטרך להעמידה כר' מאיר דאמר (לעיל פט, א) גג וחצר שתי רשויות הלכך לצרף אסור. ואי

נמי כרבנן דוקא בעומד בגג דלדידהו כל גג וגג רשות לעצמו דדיורין חולקין למעלה כשם שחולקין למטה. אבל לר' שמעון דהלכתא כוותיה לא משכחת לה, דלדידיה אחד גגו ואחד חצרו רשות אחד ואפילו לצרף מותר. ואי אפשר לומר דלצרף ולהביא לבית קאמר, דהא קתני באידך ברייתא אבל קולט הוא ושותה דמשמע דלצרף אפילו לשתות במקומו אסור. ועוד דקולט נמי איך יביא לתוך הבית והא כיון דשבתו תוך הגג אסור להכניסן בבית, אלא שאפשר לומר כגון שירדו גשמים בשבת ולא שבתו בגג ואפילו הכי קולט (נמי) אין מצ(ט)רף [לא]. וגם זה דוחק אלא שנראה דברשות הרבים גרסינן, והוא הנכון.

במאי עסקינן אלימא בסמוך. כלומר: שאין [בין] הבור והכותל ד' דליכא מקום הלכך לא חשיב ואינו רה"ר אלא כמקום פטור, והלכך אפילו אין חולייתו עשרה מותר דהא משתמש מרה"י לרשות (הרבים) היחיד דרך אויר מקום פטור.

אמר רב הונא במופלגות מן הכותל בארבעה. ונמוכה שבחוליותיה עשרה, אבל אם אין בחוליותיה עשרה קא מטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים. קשיא לי כי מטלטל דרך אויר רשות הרבים מאי הוי, והא קיימא לן דהקלוטה לאו כמונחת דמי, וכיון דבאגודו בידו אפילו שבות נמי ליכא וכדאמרינן לעיל (צח, א) גבי נתגלגל הספר מידו למטה מי' טפחים הופכו על הכתב הא לא נח, ואיצטריך לאוקמא בכותל משופע, ואמרינן לקמן (קג, א) גבי שבות במקדש התירו, שבות [ד]מקדש במדינה לא התירו, איתיביה רב ספרא היה קורא בספר על האסקופה והא הכא דשבות מקדש במדינה הוא ולא (התירו) [גזרו דילמא] נפל ואתא לאתויי. ופריק: מי לא אוקימנא באיסקופה כרמלית ורשות הרבים עוברת לפניה כיון דאגודו בידו הוה שבות נמי ליכא. כלומר: מכיון דרשויות דרבנן נינהו ואגדינהו הא שבות נמי ליכא. והכא נמי כיון דקלוטה לאו כמונחת היא אפילו שבות נמי ליכא אפילו לכתחילה. וסבור הייתי לומר אליבא דמאן דאמר קלוטה כמי שהונחה דמי (שבת צז, א) (ד)מתרץ לה רב הונא, ומשום דלא אשכח לה איהו פותר להו בהכין כיון דקתני גבוה וקתני י' וחוליה ממש קאמר מדאתא ר' יוחנן [ואמר] (ומ)דלא גבוה עשרה קאמר אלא בור וחוליתו קאמר. ומעתה בין במופלגת בין בסמוכה אפילו אין חוליתה סמוכה קאמר. אלא שראיתי להרמב"ם ז"ל (הל' שבת פט"ו ה"ט) דקאמר [לה], וגם כן יראה מדברי הרב הרי"ף ז"ל שכתב משנתינו כצורתה, וכתב עליה וקיימא לן (שבת ז, א) אין רשות הרבים למעלה מעשרה טפחים אלא (תל) מקום פטור הוא לפיכך ממלאין מחלון שעל גבה בשבת, וצריך לי עיון.

ואשפה ברשות הרבים וכו'. אוקימנא דוקא באשפה של רבים, אבל בשל יחיד אפילו גבוה עשרה אסור, דחיישינן דילמא ממליך ושמא תנטל אשפה. וא"ת אף (ברשות) [בשל] הרבים נמי ניחוש דילמא מגנדר ואתי לאתויי וכדרב דאמר גבי שני גגין בשני צידי רשות הרבים אסור לזרוק מזה לזה היכא דמדלי חד ומתתאי חד דחיישינן דילמא מיגנדר ואתי לאתויי וכדאיתא לעיל בפרק כיצד משתתפין (פה, ב) ובשבת פרק הזורק (שבת צז, א). תירץ הראב"ד ז"ל שאני בור ואשפה דלאו בני אגנדורי נינהו, ובאשפה דוקא מים שהם נבלעים בתוכה עם נפילתן, אבל חפץ אחר לא. ומסתברא לי דבור שאני, דכיון דאגדו בידו לא גזרינן כולי האי כיון דליכא לאתויי לידי איסורא דאורייתא ואפילו כי נפיל נמי (וגלגולו) [אגודו] אצלו, ואשפה דרך אשפה לפנות כלים הנשברים וכלים שאין חפץ בהם דליכא למיגזר.

אילן המיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ ג' טפחים. כלומר: דכל פחות מג' כלבוד דמי נמצא מוקף מחיצות. ודוקא בשעבד להו בהוצא ודפנא, כדמוקי לה רב אחא בסוכה פרק הישן (סוכה כד, ב) כי היכי דלא לטלטולי ברוח מצויה, דמחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע אין מטלטלין בה יותר מבית סאתים. פירוש: אין מטלטלין בו אם יותר מבית סאתים, ואפילו עשוהו מתחילה לדור תחתיו, משום דאין דירתו לקבוע אלא לשמור משום גנות ופרדסים ותשמישו לאויר הוה, וכל שתשמישו לאויר אין מטלטלין בו אם הוא יתר מבית סאתים. ומיהו אם נטעו מתחילה לדור תחתיו לגמרי ושלא לשמור בו לתשמיש האויר מטלטלין אפילו כמה שהוא.

דף ק.

א"נ דילמא עד כאן לא קאמר ר' יהושע וכו'. והלכך עלה מבעוד יום ירד, אבל עלה משחשיכה, בשוגג ירד במזיד לא ירד. ומיהו דוקא עלה הוא, דכי עלה מבעוד יום א"נ משחשיכה בשוגג ירד, ומשום דבעמידתו שם נמי קא עבד איסורא, אבל כשנתן שם חפץ מבעוד יום, א"נ משחשיכה בשוגג נמי אסור להורידו, דהשתא כי מנח חפץ לא עביד איסורא, וכי מחית ליה קא משתמש באילן וכדאמרינן בכירה (שבת מה, א) מניחין נר על גבי דקל בערב שבת ואין מניחין נר על גבי דקל מבעוד יום [טוב] וקאמר התם טעמא דבשבת כיון דבדיל מיניה לא אתי לאשתמושי במחובר, וביו"ט דלא בדיל מיניה אתי לאשתמושי במחובר, אלא אף על פי שהניחו מערב שבת ומערב יו"ט [אסור] להורידו.

בהא דקאמר ר' יהושע נתיב במתן א' כדי שלא יעבור על בל תוסיף. יש מקשים אמאי, במתן ד' לימא דאתי עשה וידחה לא תעשה. ותירצו בתוספות דלא אמרו יבא עשה וידחה לא תעשה בלא תעשה שבקדש, וכמו שאמרו בזבחים בפרק חטאת העוף (צז, ב) גבי אם פסולה תפסל ואם כשירה היא תאכל כחמור שבה, ומייתי נמי התם ההיא דאחד עצם שיש בו (עצם) [מוח] ואחד שאין בו מוח לא אתי עשה דאכילת פסחים ודוחה לא תעשה דעצם לא תשברו בו. ויש מפרשים דלא אמרו אתי עשה ודחי לא תעשה אלא כגון כלאים בציצית וא"נ מילה בצרעת דמצוה אחת היא ויש בה איסור (דלאו מצות) לא תעשה, דאי אפשר למיקם עשה אלא בדחיית הלאו, אבל הזאות דקרבן מתן ד' שפיר מתקיים בלא דחייה (מכל) מ"מ, דב' מצות נינהו קיום עשה בא' ואיסור לאו באחר, אלא שזה פשע ונתערבו לו דמים בפשיעתו, ובשביל פשיעתו אין לבטל הלאו. וכעין זה התירוץ [כתב] גם הראב"ד.

דף ק:

רב בקעה מצא וגדר בה גדר. כלומר: מקום עמי הארץ ואסר להם את הכל. וכתב הראב"ד ז"ל [דהשתא] על אותו גדר שגדר רב באותה בקעה ובאותו מקום אנו נוהגים עכשיו ונאסור לעלות על כל אילן בין לח בין יבש, לפי שאין רוב העולם בקיאין בין יבש שגזעו מחליף ליבש שאין גזעו מחליף.

תאני חדא (**אסור**) [**מותר**] **לילך על גבי עשבים** [**בשבת**] **ותניא אידך לא ילך**. ובכולהו הכי אוקמתא דלא כהלכתא נינהו ואליבא דר' יהודה נינהו, אבל אנן דקיימא לן כר' שמעון בכל מקום וכדאמרינן בגמרא, והשתא דקיימא לן דר' שמעון כולהו שריאן, והלכך בין בימות החמה בין (סאתים בין לא סאתים) [סיים מסאניה בין לא סיים מסאניה] שרי, דבכולהו ליכא משום פסיק רישיה ולא ימות. ולא גזרו להשתמש במחובר אלא באילן אבל בעשבים לא.

דף קא.

ורמינהו דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלויים נועלים בהם בשבת ואין צריך לומ' בי"ט. אלמא אעפ"י שהן גבוהים (עולים עליהם) [נועלים בהם] בי"ט. ואי אפשר לומר דמדקאמר תלויים היינו גבוהים וכדתנן (שבת קכה, ב) פקק החלון בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו, ופירוש תלוי שאין מגיע לארץ. דהשתא שאני דקתני נגררת דאלמא אינן גבוהים כלל ומאי תלויים שקושרים בפתח.

ופירקה אביי בשיש להם ציר. כלומר: לפתחים, דמוכחא מילתא דפתחים קבועים הם וכשנועלים כאילו אינו מתכוין לבנין אלא לסגור ולפתוח לשעה.
ורבא אמר כשהיה להם אעפ"י שאין להם עכשיו, דאף היא מוכחא מילתא. אבל מתניתין שהן כפרוצות, אם אין גבוהים מן הארץ נראה כבונה. ומיהו הא דאמרינן הכא דבשיש להם ציר שרי, לאו למימרא שיהא מותר להחזיר ממש הדלת על צירה, דאדרבא בזמן שיש להם ציר והחזיר חייב חטאת וכדתניא לקמן (קב, ב) ציר דלת שידה תיבה ומגדל במקדש מחזירין ובמדינה דוחקין, ושל בור ושל דות ושל יציע לא יחזירו ואם החזיר חייב חטאת.
הכי גרסינן: **דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שיש להם ציר גבוהים מן הארץ אפי' מלא נימא נועלין בהם**. כלומר: אלמא (אפי') [אין] נועלין בהם אפי' בשיש להם ציר וגבוהים [אבל] אם אינן גבוהים לא, וקשיא [בין לאביי] בין לרבא. ופרקינן דלא (ב)תרוייהו בעינן אלא או הא קאמר, כלומר: בזמן שיש להם ציר או גבוהים מן הארץ, ובזמן שיש להם ציר הכא קסבר דרבא מפרש לה שהיה להם, ואביי מתרץ לטעמיה ולישנא דוקא שיש להם עדיין.
כתב הר"ז הלוי ז"ל (בספר המאור): דמתניתין דדלת שבמוקצה וכן הני מתניתא דדלת הנגררת וכו' בזמן שקשורים ותלויים, סתמא דכולהו כר' אליעזר דבעי בפקק החלון (לעיל מד, א) קשור ותלוי, ובפרק כל הכלים (שבת קכו, א) אמר רב ירמיה בר אבא משמיה דעולא מאן תנא נגר הנגרר ר' אליעזר היא, והשתא דקיימא לן כר' יהודה דאפסיקא הלכתא כוותיה בהדיא ובקשור אעפ"י שאנו תלוי סגיא, נקטינן מינה דלית הלכתא כי הני מתניתא דבעי קשורין ותלויין, ודלא כתנא דמתני' דבעו גבוהים מן הארץ ע"כ.
אבל הרמב"ן נר"ו (בס' מלחמות) אוקימנא כהלכתא, וכתב דאם איתא דמתני' כר' אליעזר מאי קא מקשה אמתניתין דבעי גבוהים מן הארץ, דמתני' ודאי ניחא דהא כר' אליעזר גבוהים בעי וכדתניא לקמן איזה נגר הנגרר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה כל שקשור ותלוי ראשו א' מגיע לארץ וההיא ר' אליעזר היא כדאמרינן בשלהי (הזורק) [כל הכלים] (שם) מאן תנא נגר נגרר ר' אליעזר היא, אבל אברייתא הוה להו לאקשויי ולימא כמאן, דאי בקשורין ותלויין וראשן מגיע לארץ קאמר, לא אתא לא כר' אליעזר ולא כר' יהודה ולא כר' יוסי, אי כר' אליעזר גבוהים מן הארץ בעי, ואי ר' יהודה קשור אעפ"י שאינו תלוי שרי, ואי ר' יוסי כיון דהני תורת כלי עליהן ה"ל כנגר שיש בראשו קלוסטרא דשרי. ועוד אביי ורבא דאמרי תרווייהו בשיש להם ציר או (שאין) [שהיה] להם ציר

מתחילה קשורים ותלויים אעפ"י שאינן גבוהים כמאן מוקים להו, דהא פלוגתא דר' אליעזר ורבנן בחלון ופתח גמורים [הוא] שיש להם ציר ודלתות. אלא שמע מינה דהני דינא אחריתי אית להו דכיון דכלים גמורים הם [בין לר' יוסי] בין לר' יהודה בדין היה להתירם אעפ"י שאינן קשורין כיון דדלת המוקצה והפרצה הוא (והמבוי) [בנין] שרוצה לסתמן בקביעות הלכך בעינן בהו היכירא, דהיינו שיהא בהם היכר קשירה ותלייה ויהא בפתח [היכר ציר] או שיהיו גבוהים מן הארץ מלא (פתח) [נימא, הא] לאו הכי כיון דלית להו צורת פתח מחזי כבונה. אלו דברי הרב נר"ו, ודבריו נכונים הם.

אלא דקשיא לי קצת דאם איתא היכי סתם תנא דברייתא כולי האי לישנא ושביק עיקרא דמילתא, דהוה ליה לפרושי כדמפרש ותני במתני' וליתני דלת הנגררין שבמוקצה ושבפרצה בזמן שקשורין תלויים נועלין בהם. וי"ל דכללא הוא דקא כייל ותני דכל דקשור ותלוי במקום שיש לו ציר או שגבוה' מן הארץ, נועלים בהם בכל מקום ואפי' בפתח שבמוקצה ואפי' שפרצה ולא (דשייך) דצריך בכל מקום כן.

וכענין זה כתב גם כן הראב"ד ז"ל (ו)לקמן (קא ע"ב) בנגר הנגרר וז"ל אי קשיא לך כיון דקיימא לן כר' יהודה ורשב"ג דאמרי מוסיף על אהל עראי מותר, (הא) [היכי] אמרינן במתני' לעיל הדלת שבמוקצה והחדקין שבפרצה ושבמחצלת אין נועלין בהם בשבת אלא א"כ גבוהים מן הארץ ואסרינן לה משום בנין, והא תוספת עראי הוא, שהרי הדלת עשוי הוא לפתוח ולסגור. [לא קשיא] התם כיון דדלת של מוקצה ושל פירצה לאו תוספת עראי הוא אלא תוספת קבע שאינו עשוי לפתחו אלא לזמנים רחוקים לפי שאין דרך כניסתו ויציאתו ואם היה פתח וקבוע שם אע"פ שהן נגררין מותרין ע"כ.

הא דמקשה מהא ברייתא דדלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקסבר דדוקא קתני בזמן שיש להם ציר וגבוהים מן הארץ, הוה מצי אידך למימר ליה וליטעמיך תיקשי סיפא אירישא, דקתני נגררת וקתני גבוהה מן הארץ ואי נגררת לאו גבוהים, אלא בעל כרחין לאו דוקא אלא נגררת והוא שיש לה ציר קתני, ואו או קתני. אלא בהרבה מקומות בתלמוד כיוצא בה שיכול לומר וליטעמיך ואינו אומר.

סוכי קוצים וחבילי קוצים שהתקינן בפרצה שבחצר בזמן שקשורים ותלויים נועלים בהם בשבת ואין צ"ל ביום טוב. פירוש: תלויים שאין ראשם מגיע לארץ אלא גבוה מן הארץ כל שהוא, כיון דלא קתני הנגררין. ופרצה שבחצר דנקטינן כוותה קאמר, ואפי' הויא פרצה שבחצר אי לאו דקשורין ותלויים (מן) [ואין] ראשן מגיע לארץ אין נועלין בהם, דכל פרצה נראה כאלו רוצה לסותמה עד שיהא בו היכר כמו תלייה א"נ היכר ציר, והכא בפרצה שלא היה ציר [לא מהני] קשור אעפ"י שאינו תלוי וכמו שאמרנו

למעלה. וקשיא לי מאי שהתקינן דקתני, הא כיון דקשרן ותלאן היכי התקנתן. י"ל דחדא קתני שהתקינן בפרצה שבחצר, ואי זה תיקון שקשרן ותלאן, וה"ק בזמן שהתקינן חשוב שקשרן ותלאן ונועלין בהם. ואכתי קשיא לי דהא ודאי משמע דלא איצטריך מתני' להתיר באלו שקשרן ותלאן דהא פשיטא, דכיון שקשור ותלוי נועלין בו, ולא איצטריך אלא לאשמועינן (אי) דדוקא בזמן שקשורים ותלויין בו נועלין בהם, הא לאו הכי אין נועלין, וכיון שכן לא הוה ליה למיתני כהאי לישנא, אלא כלישנא דמתני' דקתני אין נועלין בהם אלא א"כ גבוהים מן הארץ, והכא נמי ליתני אין נועלין בהם אלא א"כ קשורים ותלויים, א"נ בזמן שקשורים ותלויים נועלים בהם ואם לאו אין נועלין בהם. ועוד דמקתני אין צריך לומר ביום טוב משמע דעיקר היתירא והא פשיטא כדאמרן.

דלת אלמנה הנגררת אין נועלין בה בשבת. פירשו בתוספות: אעפ"י שיש לה ציר, דאי(כא) שאין לה ולא היה לה מאי שנא דלת אלמנה אפי' דלת גמורה נמי, וכדקתני במתני' דלת שבמוקצה וחדקין שבפרצה אין נועלין בהם אלא א"כ גבוהים מן הארץ. ותמיה לי מי מגרע גריע טפי מקנקן הנגרר [ומחצלת] הנגררת דקתני בברייתא דיש להם ציר ואעפ"י שהם גבוהים נועלין בהם. והראב"ד ז"ל פירשה בשאין לה ציר. זה קשה וכמו שאמרנו דא"כ מאי שנא דלת אלמנה אפי' כולהו נמי, וצ"ע.

וכן ביעי. פירש רש"י ז"ל: לסדר בצים על גבי כלי שקורין גרוליש. והקשו עליו בתוספות דא"כ אסור לסמוך את הקדרה בי"ט על כירה או על טרפיד שנותנים ולא נחלק אדם בדבר. אלא דבכי הא לא שייך אהל כיון שאין לו דפנות אלא שעומד על ד' רגלים, ואפי' שיש לו דפנות כל שהוא עשוי ועומד אלא שנותנים על גביו הבצים או הקדרה אין זה דרך בנין, ואין בנין אלא כשעושה הדפנות ופורס עליהם אהל אלא א"כ (היינו) [היכא] דהדפנות דפנות קבועות כדפני הבית. אלא הכא הכי פירושו: כשמביא עצים ומסדר עצים מכאן ומכאן ואח"כ נותנים עליה הבצים. ורש"י נמי פי': או על גבי ב' עצים שמקיפן זה אצל זה. ור"ח ז"ל פי' כגון שנותנים ג' בצים זה אצל זה והרביעי על גביהן והוי (כסכין) [כבנין]. וכתבו בתוספות שמה שאנו מניחים ספר מכאן וספר מכאן וספר על גביהם לא דמו להני, דהואיל ואין צריך לאויר שתחתיהם לא דמי כלל לבנין. ועוד דעל השולחן אין שום אדם בונה ולא מחליף בשאר בנין כי הנך שהם על הקרקע.

ורבנן, אמר ר' מאיר רשות הרבים ומהדרי ליה אינהו כרמלית. פירוש: לאו דוקא כרמלית, דירושלים כיון [ד]דלתותיה נעולות בלילה דרשות היחיד היא וכחצר המשותפת היא, אלא כיון דלא ערבו ואסור לטלטל מן הבתים למבואות קרי לה כרמלית.

דף קא:

ש"מ תלת. מסיפא דקתני בזמן שהמנעול למעלה מי' טפחים ש"מ דלר' מאיר חוקקין להשלים, מדאיצטריך להניחו מערב שבת במנעול.

ורבנן סברי אין חוקקין להשלים. וא"ת אם כן לרבנן למה מניחו באסקופה שהיא כרמלית, אפילו ברשות הרבים נמי [דהא] מנעול מקום פטור הוא. י"ל דאין הכי נמי, אלא דאורחא דמילתא נקט דהתם מנטר וברשות הרבים לא מנטר. וא"נ לרבותא נקטיה משום סופה דאם יש בחלון ארבעה על ד' אסור, ואעפ"י שמחליף ברשויות דרבנן שנוטל מכרמלית ופותח במנעול שהוא מקום פטור ומשם מניח בחלון שהוא ר"ה. ואי (לא) נקטי' דמניח ברשות הרבים לא הוה אשמועינן מינה אלא שאסור להחליף [ברשויות דאורייתא].

וש"מ הדר ביה ר' מאיר משערי גנה. ודוקא מסיפא שמעינן לה, אבל מרישא דסיפא דקתני בזמן שהמנעול למטה מי' טפחים מביא מפתח ומניחו באסקופה למחר פותח ונועל בו ומחזירו לאסקופה, ליכא למימר ולמשמע מינה מידי, דאיכא למימר דהתם בעומד באסקופה עצמה דמטלטלים מאסקופה למנעול דהוי מכרמלית לכרמלית, אבל מסיפא דסיפא דאשמועינן לה על כרחין דאפילו תמצא לומר דמיירי כשעומד באסקופה עצמה, מ"מ כיון דמנעול למעלה מי' ויש בו לחוק ד' וקסבר ר' מאיר חוקקין, הרי זה עומד בכרמלית ומטלטל ברשות היחיד.

וכתב הר"ז הלוי ז"ל: ואע"ג דקתני רישא פתחי גינה בזמן שיש להם בית שער [וכו'] אין להם לא מכאן ולא מכאן אין פותחין לה [לא מכאן ולא] מכאן, דאלמא אסור לעמוד בכרמלית ולפתוח ברשות היחיד, לא קשיא, רישא קודם חזרה וסיפא לאחר חזרה. וגם הראב"ד ז"ל כן כתב (בכתוב שם) דבסיפא הדר ביה. והוא ז"ל כתב שהגנה הזאת כרמלית גמורה היא וכגון שאין לה מחיצות גבוהות עשרה, וגם המנעול למטה מעשרה, גם הבית שער אין לו מחיצה עשרה וכרמלית הוא, הלכך כשיש לו בית שער נכנס מבפנים ועומד בתוכה ופותח הגנה שהוא ככרמלית. [אבל] לעמוד בחוץ לרשות הרבים ומכניס ידו לחור הגנה ופותח לא, משום דהשתא עומד ברשות הרבים מטלטל בכרמלית אסור, וזהו קודם חזרה. ותימא לי טובא היכי מייתי סכינא חריפא ומפסק ברייתא [הא] תנן וכן חנויות פתוחות לרשות הרבים, והשתא אמרינן דרישא וסיפא פליגאן אפי' מאן וכו'. ועוד דאם איתא לא הוה שביק גמרא מכל כיוצא בזו דלא מקשינן רישא לסיפא דהוה ליה לאקשויינהו. [ונראה דלא גרסינן] ולא מכאן אין פותחין לא מכאן ולא מכאן, אלא הכי גרסי להם [לא מכאן ולא מכאן] וכן חנויות הפתוחות לרשות הרבים, דמשמע דחדא

קתני ולא פליגאן וכן הוא בפר"ח ז"ל. וכן נראה שהיא שנויה גם בירושלמי.
ומסתברא לי דרישא בשהמנעול למעלה מעשרה וכן פירש רש"י ז"ל (דקתני) [דסתם] מנעולי גנה למעלה מי' הן ורשות היחיד הוא כל שיש בו ד' על ד', בשיש בו כדי לחוק אליבא דר' מאיר. גם הבית שער הזה מחיצה עשרה יש לו ורשות היחיד גמורה הוא, והכי קאמר: בזמן שיש לו בית שער מבפנים פותח ונועל בשער הגנה, שהרי זה מטלטל מרשות היחיד מבפנים, כלומר: נוטל את המפתח תחת האסקופה ופותח (ונוטל) [ונועל] לרשות היחיד, אבל לעמוד בחוץ ולהכניס ידו בפנים לחור ולפתוח לא, דהרי זה עומד בר"ה ומטלטל ברשות היחיד דאסור לר' מאיר. וכן אם יש מבחוץ עומד מבחוץ באותו בית שער ופותח ונועל מבחוץ. והוא הדין שיכול לעמוד מבפנים ונוטל מפתח מבחוץ ונועל, שהרי גנה (או) שיש לו מחיצות עשרה (ורשות היחיד) הרי הוא כרשות היחיד ומטלטל ברשות היחיד. ואעפ"י שעשאוהו חכמים ככרמלית, הא הדר ביה ר' מאיר משערי גנה, וה"ה אם אין לה מחיצות עשרה שהיא כרמלית גמור, אלא משום דקתני רישא פותח ונועל מבפנים ומבפנים דוקא קתני, סיפא נמי פותח ונועל מבחוץ, ולעולם בין מבפנים בין מבחוץ, ולא איצטריך אלא שאין להם בית שער בחוץ שאינו פותח מבחוץ בין שעומד בפנים, שהרי זה נוטל מפתח מתחת האסקופה שהוא רשות הרבים ופותח במנעול שהוא רשות היחיד. ואי נמי ה"ק נוטל את המפתח מבחוץ ופותח, ולאפוקי שלא יוציא מפתח מבחוץ לפנים מפני שמוציא מכרמלית לרשות היחיד. ואע"ג דמילתא פשיטא היא דכל הני לא אצטריכי, אלא משום סיפא דסיפא איצטריך לאשמועינן הני תלת דאמרין, כנ"ל.
עוד אני תמה מדברי הראב"ד ז"ל דכיון שהוא מפרש שהגנה הזאת אין לה מחיצות גבוהות עשרה והמנעול למטה, למה ליה בית שער מבפנים לפתוח מבפנים, והלא הגנה עצמה כרמלית גמורה היא ומכרמלית לכרמלית קא מטלטלי. אבל לפי פירושינו לא קשיא מידי, דאף על גב דקיימא לן כר' יוחנן דאמר מחיצה היא אלא שמחוסר דיורין ורשות היחיד הוא, מכל מקום כיון דעשאוהו חכמים ככרמלית והמנעול למעלה מעשרה וראוי לטלטל בו ד' על ד', אי נמי שיש בו ד' על ד', והוי ליה כמטלטל מכרמלית לרשות היחיד. עוד קשיא לי אשמעתין דקא משמע דכולה ברייתא במנעול שאין בו ד' על ד' אלא שראויין לחוק, אם כן מאי טעמא לא פליגי רבנן עליה דר' מאיר אלא בסיפא דסיפא, לפלוג בכולהו גבי שערי גנה.
[מכאן חסר בכתב-יד והשלמנו מדברי רבנו המובאים במקומות אחרים].

דף קב.

ההוא שריתא דהוה ביה רבי פדת דהוה מדלו לה בי עשרה וכו' אמר תורת כלי עליה. הקשו המפרשים ז"ל מההיא דאמרינן בסוף במה מדליקין (שבת לה, א) שכוורת בת ג' כורים נחלקו רבה ורב יוסף אם מותר לטלטלה ובת ד' שוין שאסור לטלטלה. ותירצו בתוס' דכוורת אין דרכה לטלטלה וכל שגדולה כל כך אסור לטלטלה בשבת. אבל קורה זו דרכן היה לטלטלה בכל שעה לסגור הדלת. אף בשבת מטלטלין אותה כיון שיש תורת כלי עליה עכ"ל הרשב"א ז"ל. [מ"מ הל' שבת פכ"ה הל' ו].

כילת חתנים מותר לפרקה ולנטותה בשבת וכו' ולא אמרו אלא דלא נחתא מפוריא טפח אבל נחתא מפוריא טפח אסורה. וכתב הרשב"א ז"ל: נחתא מפוריא טפח אסורה, דכיון שהכילה פרוסה לצל הויא לה מטה העשויה כעין גג באמצע כילה. אבל מטה דידן אע"ג דנחתי סדינין מפוריא טפח לית לן בה [דכיון דפריסת סדינין ע"ג מטה אין בה משום אהל לית לן בה]. וכ"כ מורי נר"ו [מ"מ הל' שבת פכ"ב הל' ל].

דף קב:

אלא לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק. פי' ר"ח לעולם משום אהל, וכשמיהדק הוי ליה כאהל אבל גלימא דלא מיהדק לא הוי כאהל ושרי, וכן עיקר.